

බුද්දකනිකායෙ

ජාතක-අට්ඨකථා

(ජට්ඨො භාගො)

22. මහානිපාතො

[538] 1. මූගපක්ඛජාතකවණ්ණනා

මා පණ්ඩිව්වයං විභාවයාති ඉදං සත්ථා ජෙනවතෙ විහරන්තො මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කට්ඨෙසි. එකදිවසඤ්ඤි භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිසින්නා භගවතො නෙක්ඛම්මපාරම්. වණ්ණයන්තා නිසීදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති වුත්තෙ “භික්ඛවෙ, ඉදානි මම පූරිතපාරම්සස් රජ්ජං ඡඩ්ඨෙත්වා මහාභිනික්ඛමනං නාම අනච්ඡරියං. අභඤ්ඤි පුබ්බෙ අපරිපක්කෙ ඤාණෙ පාරම්මො පුරෙන්නොපි රජ්ජං ඡඩ්ඨෙත්වා නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ කාසිරට්ඨෙයො බාරාණසියං කාසිරාජා නාම ධම්මෙන රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස සොළසසහස්සා ඉත්ථියො අහෙසුං. තාසු එකාපි පුත්තං වා ධීතරං වා න ලභි. නාගරා “අම්භාකං රඤ්ඤො වංසානුරක්ඛකො එකොපි පුත්තො නත්ථී”ති රාජඪගණෙ සන්තිපතිත්වා කුසජාතකෙ (ජා. 2.20.1 ආදයො) ආගතනයෙනෙව රාජානං එවමාහංසු “දෙව, පුත්තං පත්ථෙථා”ති. රාජා තෙසං වචනං සුත්වා සොළසසහස්සා ඉත්ථියො “තුම්භෙ පුත්තං පත්ථෙථා”ති ආණාපෙසි. තා වන්දාදීනං දෙවතානං ආයාචනාඋපට්ඨානාදීනි කත්වා පත්ථෙත්තියොපි පුත්තං වා ධීතරං වා න ලභිංසු. අග්ගමහෙසි පනස්ස මද්දරාජධිතා වන්දාදෙවී නාම සීලසම්පන්නා අහොසි. රාජා “හද්දෙ, ත්වම්පි පුත්තං පත්ථෙථී”ති ආහ. සා පුණ්ණමදිවසෙ උපොසථං සමාදිශිත්වා වුළසයනෙ නිපන්නාව අත්තනො සීලං ආවජ්ජෙත්වා “සවාහං අඛණ්ඩසීලා ඉමිනා මෙ සච්චෙන පුත්තො උජ්ජජ්ජතු”ති සච්චකිරියං අකාසි.

තස්සා සීලතෙජෙන සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙත්තො තං කාරණං ඤත්වා “වන්දාදෙවී පුත්තං පත්ථෙති, හන්දාහං පුත්තං දස්සාමී”ති තස්සානුච්ඡවිකං පුත්තං උපධාරෙන්නො බොධිසත්තං පස්සි. බොධිසත්තොපි තදාවිසතිවස්සානි බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙත්වා තතො වුතො උස්සදනිරයෙ නිබ්බන්තිත්වා අසීතිවස්සසහස්සානි තත්ථ පච්චිත්වා තතො වචිත්වා තාවතිංසභවතෙ නිබ්බන්ති. තත්ථාපි යාවතායුකං යත්වා තතො වචිත්වා උපරිදෙවලොකං ගන්තුකාමො අහොසි. සක්කො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “මාරිස,

තයි මනුස්සලොකෙ උප්පන්නෙ පාරමියො ව තෙ පුරිස්සන්ති, මහාජනස්ස වුඩ්ඪි ව හවිස්සති, අයං කාසිරඤ්ඤො චන්දාදෙවී නාම අග්ගමහෙසී පුත්තං පත්ථෙති, තස්සා කුච්ඡියං උප්පජ්ජාහි” ති චත්වා අඤ්ඤෙසඤ්ච චචනධම්මානං පඤ්චසත්තානං දෙවපුත්තානං පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා සකට්ඨානමෙව අගමාසි. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා පඤ්චහි දෙවපුත්තසතෙහි සද්ධිං දෙවලොකතො චචිත්වා සයං චන්දාදෙවියා කුච්ඡමිහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. ඉතරෙ පන දෙවපුත්තා අමච්චහරියානං කුච්ඡිසු පටිසන්ධිං ගණ්හිංසු.

තදා චන්දාදෙවියා කුච්ඡ වජිරපුණ්ණා විය අහොසි. සා ගබ්භස්ස පතිට්ඨිතභාවං ඤාත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. තං සුත්වා රාජා ගබ්භස්ස පරිහාරං දාපෙසි. සා පරිපුණ්ණගබ්භා දසමාසච්චයෙන ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි. තං දිවසමෙව අමච්චගෙහෙසු පඤ්ච කුමාරසත්තානි ජායිංසු. තස්මිං ඛණෙ රාජා අමච්චගණපරිවුතො මහාතලෙ නිසින්නො අහොසි. අථස්ස “පුත්තො, තෙ දෙව, ජාතො” ති ආරොවයිංසු. තෙසං චචනං සුත්වා රඤ්ඤො පුත්තපෙමං උප්පජ්ජිත්වා ඡවියාදීනි ඡිත්තිත්වා අට්ඨමිඤ්ජං ආහච්ච අට්ඨාසි, අබ්භන්තරෙ පිති උප්පජ්ජි, හදයං සීතලං ජාතං. සො අමච්චෙ පුච්ඡි “තුට්ඨා නු ඛො තුම්හෙ, මම පුත්තො ජාතො” ති? “කිං කථෙථ, දෙව, මයං පුබ්බෙ අනාථා, ඉදානි පන සනාථා ජාතා, සාමිකො නො ලද්ධො” ති ආහංසු. රාජා මහාසෙනගුත්තං පක්කොසාපෙත්වා ආණාපෙසි “මම පුත්තස්ස පරිවාරො ලද්ධං වට්ටති, ගච්ඡ ත්වං අමච්චගෙහෙසු අජ්ජ ජාතා දාරකා කිත්තකා නාමානි ඔලොකෙහි” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා අමච්චගෙහානි ගන්ත්වා ඔලොකෙන්නො පඤ්ච කුමාරසත්තානි දිස්වා පුනාගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි.

රාජා පඤ්චන්තං දාරකසත්තානං කුමාරපසාධනානි පෙසෙත්වා පුන පඤ්ච ධාතිසත්තානි ව දාපෙසි. මහාසත්තස්ස පන අතිදීඝාදිදොසවජ්ජිතා අලම්බත්ථනියො මධුරථඤ්ඤායො චතුසට්ඨි ධාතියො අදාසි. අතිදීඝාය හි ඉත්ථියා පස්සෙ නිසීදිත්වා ථඤ්ඤං පිචතො දාරකස්ස ගීවා දීඝා හොති, අතිරස්සාය පස්සෙ නිසීදිත්වා ථඤ්ඤං පිචන්තො දාරකො නිජ්ජිලිතඛන්ධට්ඨිකො හොති, අතිකිසාය පස්සෙ නිසීදිත්වා ථඤ්ඤං පිචතො දාරකස්ස ඌරු රුජ්ජන්ති, අතිථුලාය පස්සෙ නිසීදිත්වා ථඤ්ඤං පිචන්තො දාරකො පක්ඛපාදො හොති, අතිකාලිකාය බීරං අතිසීතලං හොති, අතිඔදාතාය බීරං අතිඋණ්භං හොති, ලම්බත්ථනියා පස්සෙ නිසීදිත්වා ථඤ්ඤං පිචන්තො දාරකො නිජ්ජිලිතනාසිකො හොති. කාසානඤ්ච පන ඉත්ථිතං බීරං අතිඅම්බිලං හොති, සාසානඤ්ච පන ඉත්ථිතං බීරං අතිකටුකාදිහෙදං හොති, තස්මා තෙ සබ්බෙපි දොසෙ විචජ්ජෙත්වා අලම්බත්ථනියො මධුරථඤ්ඤායො චතුසට්ඨි ධාතියො දත්වා මහන්තං සක්කාරං කත්වා චන්දාදෙවියාපි වරං අදාසි. සාපි ගහිතකං කත්වා යථෙසි.

රාජා කුමාරස්ස නාමග්ගහණදිවසෙ ලක්ඛණපාඨකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං මහන්තං සක්කාරං කත්වා කුමාරස්ස අන්තරායාභාවං පුච්ඡි. තෙ තස්ස ලක්ඛණසම්පත්තිං දිස්වා “මහාරාජ,

ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නො අයං කුමාරො, තිට්ඨතු එකදීපො,
 ද්විසහස්සපරිවාරානං චතුත්තම්පි මහාදීපානං රජ්ජං කාරොතුං සමත්ථො හොති,
 නාස්ස කොචි අත්තරායො පඤ්ඤායතී”ති වදිංසු. රාජා තෙසං වචනං සුත්වා
 තුස්සිත්වා කුමාරස්ස නාමං කරොත්තො යස්මා කුමාරස්ස ජාතදිවසෙ
 සකලකාසිරට්ඨෙ දෙවො වස්සි, යස්මා ච රඤ්ඤො වෙච අමච්චානඤ්ච හදයං සීතලං
 ජාතං, යස්මා ච තෙමයමානො ජාතො, තස්මා “තෙමියකුමාරො”තිස්ස නාමං
 අකාසි. අථ නං ධාතියො එකමාසිකං අලඬ්ඤ්ඤාසත්තිකං ආනයිංසු.
 රාජා පියපුත්තං ආලිඬ්ඤ්ඤාසි සෙ වුම්ඛිත්වා අඬ්ඤාසි නිසීදාපෙත්වා රමයමානො
 නිසීදි.

තස්මිං බණෙ චත්තාරො වොරා ආනිතා. රාජා තෙ දිස්වා “තෙසු එකස්ස
 වොරස්ස සකණ්ටකාහි කසාහි පහාරසහස්සං කරොථ, එකස්ස සඬ්ඤ්ඤාස
 බන්ධිත්වා බන්ධනාගාරපවෙසනං කරොථ, එකස්ස සරීරෙ සත්තිපහාරං කරොථ,
 එකස්ස සුලාරොපනං කරොථා”ති ආණාපෙසි. අථ මහාසත්තො පිතු වචනං සුත්වා
 භීතතසිතො හුත්වා “අහො මම පිතා රජ්ජං නිස්සාය අතිහාරියං නිරයගාමිකම්මං
 අකාසී”ති වින්තෙසි. පුනදිවසෙ පන තං සෙතච්ඡත්තස්ස හෙට්ඨා
 අලඬ්ඤ්ඤාසිරියයෙන නිපජ්ජාපෙසුං. සො ථොකං නිද්දායිත්වා පබ්බද්ධො අක්ඛිති
 උම්මිලෙත්වා සෙතච්ඡත්තං ඔලොකෙත්තො මහත්තං සිරිවිහවං පස්සි. අථස්ස
 පකතියාපි භීතතසිතස්ස අතිරෙකතරං භයං උජ්ජජි. සො “කුතො නු බො අහං ඉමං
 වොරගෙහං ආගතොමිහී”ති උපධාරෙත්තො ජාතිස්සරඤ්ඤාණෙන දෙවලොකතො
 ආගතභාවං ඤත්වා තතො පරං ඔලොකෙත්තො උස්සදනිරයෙ පක්කභාවං පස්සි,
 තතො පරං ඔලොකෙත්තො තස්මිංයෙව නගරෙ රාජභාවං අඤ්ඤාසි.

අථස්ස “අහං වීසතිවස්සානි බාරාණසියං රජ්ජං කාරෙත්වා අසිතිවස්සසහස්සානි
 උස්සදනිරයෙ පච්චිං, ඉදානි පුනපි ඉමස්මිංයෙව වොරගෙහෙ නිබ්බත්තොමිහි, පිතා
 මෙ හියොයා චතුසු වොරෙසු ආනිතෙසු තථාරූපං ඵරුසං නිරයසංවත්තනිකං කථං
 කථෙසි, සවාහං රජ්ජං කාරෙස්සාමි, පුනපි නිරයෙ නිබ්බත්තිත්වා මහාදුක්ඛං
 අනුභවිස්සාමි”ති ආවජ්ජෙත්තස්ස මහත්තං භයං උජ්ජජි. බොධිසත්තස්ස
 කඤ්චනවණ්ණං සරීරං හත්ථෙන පරිමද්දිතං පදුමං විය මිලාතං දුබ්බණ්ණං අහොසි.
 සො “කථං නු බො ඉමම්භා වොරගෙහා මුච්චෙය්‍යා”න්ති වින්තෙත්තො නිපජ්ජි.
 අථ නං එකස්මිං අත්තභාවෙ මාතුභූතපුබ්බා ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවධීතා
 අස්සාසෙත්වා “තාත තෙමියකුමාර, මා භායි, මා සොචි, මා වින්තයි. සථෙ ඉතො
 මුච්චිතුකාමොසි, ත්වං අපිඨසප්පිපි පිඨසප්පි විය හොහි, අබ්බරොපි බ්බරො විය
 හොහි, අමුගොපි මුගො විය හොහි, ඉමානි තීණි අඬ්ඤානි අධිට්ඨාය අත්තනො
 පණ්ඩිතභාවං මා පකාසෙහී”ති වත්වා පයමං ගාථමාහ –

1.

“මා පණ්ඩිච්චයං විභාවය, බාලමතො හච සබ්බපාණිනං;
 සබ්බො තං ජනො ඔව්නායතු, එවං තච අත්ථො හවිස්සතී”ති.

තත්ථ පණ්ඩිතවයන්ති පණ්ඩිතවං, අයමෙව වා පායො. බාලමනොති බාලො ඉති සම්මනො. සබ්බො ජනොති සකලො අන්තොජනො වෙව බහිජනො ව. ඔව්භායතුති “නිහරපෙතං කාලකණ්ණි”න්ති අවමඤ්ඤතු, අවජානාතුති අත්ථො.

සො තස්සා වචනෙන අස්සාසං පටිලභිත්වා –

2.

“කරොමි තෙ තං වචනං, යං මං භණ්ණසි දෙවතෙ;
අත්ථකාමාසි මෙ අම්ම, හිතකාමාසි දෙවතෙ”ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා තාති තිණි අඬගාති අධිට්ඨාසි. සා ව දෙවධීතා අන්තරධාසි. රාජා පුත්තස්ස අනුක්කණ්ඨනත්ථාය තාති පඤ්ච කුමාරසතාති තස්ස සන්තිකෙයෙව යපෙසි. තෙ දාරකා ථඤ්ඤත්ථාය රොදන්ති පරිදෙවන්ති. මහාසත්තො පන නිරයභයතජ්ජිතො “රජ්ජතො මෙ සුස්සිත්වා මතමෙව සෙයොයා”ති න රොදති න පරිදෙවති. අථස්ස ධාතියො තං පවත්තිං ඤ්ඤත්වා වන්දාදෙවියා ආරොවයිංසු. සාපි රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා නෙමිත්තකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි. අථ බ්‍රාහ්මණා ආභංසු “දෙව, කුමාරස්ස පකතිවෙලං අතික්කමිත්වා ථඤ්ඤං දාතුං වට්ටති, එවං සො රොදමානො ථනං දළ්භං ගහෙත්වා සයමෙව පිට්ඨස්සති”ති. තතො පට්ඨාය ධාතියො කුමාරස්ස පකතිවෙලං අතික්කමිත්වා ථඤ්ඤං දෙන්ති. දදමානා ව කදාපි එකවාරං අතික්කමිත්වා දෙන්ති, කදාපි සකලදිවසං ඛීරං න දෙන්ති.

විමංසනකණ්ඩං

සො නිරයභයතජ්ජිතො සුස්සන්තොපි ථඤ්ඤත්ථාය න රොදති, න පරිදෙවති. අථ නං අරොදන්තමිපි දිස්වා “පුත්තො මෙ ඡාතො”ති මාතා වා ථඤ්ඤං පායෙති, කදාපි ධාතියො වා පායෙන්ති. සෙසදාරකා ථඤ්ඤං අලද්ධවෙලායමෙව රොදන්ති පරිදෙවන්ති. මහාසත්තො පන නිරයභයතජ්ජිතො න රොදති, න පරිදෙවති, න නිද්දායති, න හත්ථපාදෙ සමිඤ්ජති, න සද්දං කරොති. අථස්ස ධාතියො “පිට්ඨස්සිනං හත්ථපාදා නාම න එවරුපා භොන්ති, මුගානං හනුකපරියොසානං නාම න එවරුපං භොති, ඛධිරානං කණ්ණසොතාති නාම න එවරුපාති භොන්ති, හවිතඛිබමෙත්ථ කාරණෙන, විමංසිස්සාම න”න්ති වින්තෙත්වා “ඛීරෙන තාව නං විමංසිස්සාමා”ති සකලදිවසං ඛීරං න දෙන්ති. සො සුස්සන්තොපි ඛීරත්ථාය සද්දං න කරොති. අථස්ස මාතා “පුත්තො මෙ ඡාතො”ති සයමෙව ථඤ්ඤං පායෙති. එවං අන්තරන්තරා ඛීරං අදන්වා එකසංවච්ඡරං විමංසන්තාපිස්ස අන්තරං න පස්සිංසු.

තතො අමච්චාදයො රඤ්ඤො ආරොවෙසුං “එකවස්සිකදාරකා නාම පුච්චජ්ජකං පියායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා”ති පඤ්ච කුමාරසතාති තස්ස සන්තිකෙයෙව නිසිදාපෙත්වා නානාපුච්චජ්ජකාති උපනාමෙත්වා බොධිසත්තස්ස අවිදුරෙ යපෙත්වා “යථාරුචි තාති පුච්චජ්ජකාති ගණ්හවා”ති පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ තිට්ඨන්ති. සෙසදාරකා කලහං කරොන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤං පහරන්තා තං තං ගහෙත්වා බාදන්ති. මහාසත්තො පන අත්තානං ඔවදිත්වා “තාත තෙමියකුමාර,

නිරයභයං ඉච්ඡන්තො පුච්ඡේජ්ජකං ඉච්ඡාහි” ති නිරයභයතජ්ජිතො පුච්ඡේජ්ජකං න ඔලොකෙසි. එවං පුච්ඡේජ්ජකෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “ද්විවස්සිකදාරකා නාම ඵලාඵලං පියායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා” ති නානාඵලානි උපනාමෙත්වා බොධිසත්තස්ස අවිදුරෙ යපෙත්වා විමංසිංසු. සෙසදාරකා කලහං කත්වා යුජ්ඣන්තා තං තං ගහෙත්වා බාදන්ති. සො නිරයභයතජ්ජිතො තම්පි න ඔලොකෙසි. එවං ඵලාඵලෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “තිවස්සිකදාරකා නාම කීළනභණ්ඩකං පියායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා” ති නානාසුවණ්ණමයානි හත්ථිඅස්සරූපකාදීනි කාරාපෙත්වා බොධිසත්තස්ස අවිදුරෙ යපෙසු. සෙසදාරකා අඤ්ඤමඤ්ඤං විලුම්පන්තා ගණ්හිංසු. මහාසත්තො පන න කිඤ්චි ඔලොකෙසි. එවං කීළනභණ්ඩකෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “චතුර්වස්සිකදාරකා නාම භොජනං පියායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා” ති නානාභොජනානි උපනාමෙසු. සෙසදාරකා තං පිණ්ඩං පිණ්ඩං කත්වා භුඤ්ජන්ති. මහාසත්තො පන අත්තානං ඔවදිත්වා “තාත තෙමියකුමාර, අලද්ධභොජනානං තෙ අත්තභාවානං ගණනා නාම නත්ථි” ති නිරයභයතජ්ජිතො තම්පි න ඔලොකෙසි. අපස්ස මාතා සයමෙව හදයෙන හිජ්ජමානෙන විය අසහන්තෙන සහන්තො භොජනං භොජෙසි. එවං භොජනෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “පඤ්චවස්සිකදාරකා නාම අග්ගිනො භායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා” ති රාජඬගණෙ අනෙකද්වාරයුත්තං මහන්තං ගෙහං කාරෙත්වා තාලපණ්ණෙහි ඡාදෙත්වා තං සෙසදාරකෙහි පරිවුතං තස්ස මජ්ඣෙ නිසීදාපෙත්වා අග්ගිං දෙත්ති. සෙසදාරකා අග්ගිං දිස්වා විරවන්තා පලායිංසු. මහාසත්තො පන වින්තෙසි “නිරයඅග්ගිසන්තාපනතො ඉදමෙව අග්ගිසන්තාපනං සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන වරතර” ත්ති නිරොධසමාපන්නො මහාථෙරො විය නිව්වලොව අහොසි. අප්ප නං අග්ගිමහි ආගච්ඡන්තෙ ගහෙත්වා අපනෙත්ති. එවං අග්ගිනාපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “ඡවස්සිකදාරකා නාම මත්තහත්ථිනො භායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා” ති එකං හත්ථිං සුසික්ඛිතං සික්ඛාපෙත්වා බොධිසත්තං සෙසදාරකෙහි පරිවුතං රාජඬගණෙ නිසීදාපෙත්වා තං හත්ථිං මුඤ්චන්ති. සො කොඤ්චනාදං නදන්තො සොණ්ඩාය භූමියං පොථෙන්නො භයං දස්සෙන්නො ආගච්ඡති. සෙසදාරකා තං දිස්වා මරණභයහිතා දිසාවිදිසාසු පලායිංසු. මහාසත්තො පන මත්තහත්ථිං ආගච්ඡන්තං දිස්වා වින්තෙසි “චණ්ඩනිරයෙ පච්චනතො චණ්ඩහත්ථිනො හත්ථෙ මරණමෙව සෙය්‍යා” ති නිරයභයතජ්ජිතො තත්ථෙව නිසීදි. සුසික්ඛිතො හත්ථි මහාසත්තං පුජ්ජකලාපං විය උක්ඛිපිත්වා අපරාපරං කත්වා

අකිලමෙන්වාට ගවිෂති. එවං හත්ථිනාපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා
විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “සත්තවස්සිකදාරකා නාම සප්පස්ස භායන්ති, තෙන නං
විමංසිස්සාමා”ති බොධිසත්තං සෙසදාරකෙනි සද්ධිං රාජඪගණෙ නිසීදාපෙත්වා
උද්ධටදායෙ කතමුඛබන්ධෙ සප්පෙ විස්සජ්ජෙසුං. සෙසදාරකා තෙ දිස්වා විරවන්තා
පලායිංසු. මහාසත්තො පන නිරයභයං ආවජ්ජෙත්වා “චණ්ඩසප්පස්ස මුඛ
විනාසමෙව වරතර”න්ති නිරොධසමාපන්නො මහාථෙරො විය නිව්වලොව අහොසි.
අථස්ස සප්පො සකලසරීරං වෙයෙත්වා මත්ථකෙ එණං කත්වා අවිජ්. තදාපි සො
නිව්වලොව අහොසි. එවං සප්පෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස
නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “අට්ඨවස්සිකදාරකා නාම නටසමජ්ජං පියායන්ති, තෙන නං
විමංසිස්සාමා”ති තං පඤ්චදාරකසතෙනි සද්ධිං රාජඪගණෙ නිසීදාපෙත්වා
නටසමජ්ජං කාරාපෙසුං. සෙසදාරකා තං නටසමජ්ජං දිස්වා “සාධු සාධු”ති වදන්තා
මහාහසිතං හසන්ති. මහාසත්තො පන “නිරයෙ නිබ්බත්තකාලෙ තව ඛණමත්තමිපි
භාසො වා සොමනස්සං වා නත්ථි”ති නිරයභයං ආවජ්ජෙත්වා නිව්වලොව අහොසි,
තං න ඔලොකෙසි. එවං නටසමජ්ජෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා
විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො “නවවස්සිකදාරකා නාම අසිනො භායන්ති, තෙන නං විමංසිස්සාමා”ති
තං පඤ්චදාරකසතෙනි සද්ධිං රාජඪගණෙ නිසීදාපෙත්වා දාරකානං කිළ්ලනකාලෙ
එකො පුරිසො එලිකවණ්ණං අසිං ගහෙත්වා පරිබ්භමන්තො නදන්තො වග්ගන්තො
තාසෙන්නො ලඬ්ඝන්තො අජ්ථොටෙන්තො මහාසද්දං කරොන්නො
“කාසිරඤ්ඤා කිර කාලකණ්ණි එකො පුත්තො අත්ථි, සො කුහිං, සිසමස්ස
ජින්දිස්සාමි”ති අභිධාවති. තං පුරිසං දිස්වා සෙසදාරකා භීතතසිතා හුත්වා විරවන්තා
දිසාවිදිසාසු පලායිංසු. මහාසත්තො පන නිරයභයං ආවජ්ජෙත්වා අජානන්තො විය
නිසීදි. අථ නං සො පුරිසො අසිනා සිසෙ පරාමසිත්වා “සිසං තෙ ජින්දිස්සාමි”ති
තාසෙන්නොපි තාසෙතුං අසක්කොන්නො අපගමි. එවං ඛග්ගෙනපි එකසංවච්ඡරං
අන්තරන්තරා විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො දසවස්සිකකාලෙ පනස්ස බධිරභාවවිමංසනත්ථං සිරිසයනෙ
නිසීදාපෙත්වා සාණියා පරික්ඛිපාපෙත්වා චතුසු පස්සෙසු ඡිද්දානි කත්වා තස්ස
අදස්සෙත්වා හෙට්ඨාසයනෙ සඬ්ඛධමකෙ නිසීදාපෙත්වා එකජ්ජහාරෙනෙව සඬ්ඛෙ
ධමාපෙත්ති, එකනින්නාදං අහොසි. අමච්චා චතුසු පස්සෙසු යත්වා සාණියා ඡිද්දෙනි
ඔලොකෙන්නාපි මහාසත්තස්ස එකදිවසමිපි සතිසම්මොසං වා හත්ථපාදවිකාරං වා
එන්දනමත්තං වා න පස්සිංසු. එවං එකසංවච්ඡරං සඬ්ඛසද්දෙනපි අන්තරන්තරා
විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො පරමිපි එකාදසවස්සිකකාලෙ එකසංවච්ඡරං තථෙව හෙරිසද්දෙන
විමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො ද්වාදසවස්සිකකාලෙ “දීපෙන නං වීමංසිස්සාමා” ති “රත්තිභාගෙ අන්ධකාරෙ හත්ථං වා පාදං වා එන්ද්‍රාපෙනි නු ඛො, නො” ති සටෙසු දීපෙ ජාලෙත්වා සෙසදීපෙ නිබ්බාපෙත්වා ථොකං අන්ධකාරෙ සයාපෙත්වා සටෙහි දීපෙ උක්ඛිපිත්වා එකස්පභාරෙනෙව ආලොකං කත්වා ඉරියාපථං උපධාරෙත්ති. එවං දීපෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා වීමංසන්තාපිස්ස කිඤ්චි එන්ද්‍රනමත්තමිපි න පස්සිංසු.

තතො තෙරසවස්සිකකාලෙ “ථාණිතෙන නං වීමංසිස්සාමා” ති සකලසරීරං ථාණිතෙන මක්ඛෙත්වා බහුමක්ඛිකෙ යානෙ නිපජ්ජාපෙසුං. මක්ඛිකා උට්ඨහන්ති, තා තස්ස සකලසරීරං පරිවාරෙත්වා සුවිහි විජ්ඣමානා විය බාදන්ති. සො නිරොධසමාපන්නො මහාපෙරො විය නිව්වලොව අහොසි. එවං ථාණිතෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා වීමංසන්තාපිස්ස කිඤ්චි එන්ද්‍රනමත්තමිපි න පස්සිංසු.

අථස්ස චුද්දසවස්සිකකාලෙ “ඉදානි පනෙස මහල්ලකො ජාතො සුවිකාමො අසුවිජ්ගුව්ඡකො, අසුවිනා නං වීමංසිස්සාමා” ති තතො පට්ඨාය නං නෙව න්භාපෙන්නි න ච ආවමාපෙන්නි. සො උච්චාරපස්සාවං කත්වා තත්ථෙව පලිපන්නො සයති. දුග්ගන්ධභාවෙන පනස්ස අන්තරුධිනං නික්ඛමනකාලො විය අහොසි, අසුවිගන්ධෙන මක්ඛිකා බාදන්ති. සො නිව්වලොව අහොසි. අථ නං පරිවාරෙත්වා ධීතා ධාතියො ආහංසු “තාත තෙමියකුමාර, ත්වං මහල්ලකො ජාතො, කො තං සබ්බදා පටිපග්ගිස්සති, කිං න ලජ්ජසි, කස්මා නිපන්නොසි, උට්ඨාය තෙ සරීරං පටිපග්ගාහි” ති අක්කොසන්නි පරිභාසන්නි. සො තථාරූපෙ පටිකුලෙ ගුථරාසිමිහි නිමුග්ගොපි දුග්ගන්ධභාවෙන යොජනසතමත්ථකෙ ධීතානමිපි හදයුජ්ජනසතමත්ථස්ස ගුථනිරයස්ස දුග්ගන්ධභාවං ආවජ්ජෙත්වා නිව්වලොව අහොසි. එවං අසුවිනාපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා වීමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

තතො පන්තරසවස්සිකකාලෙ “අඬිගාරෙන නං වීමංසිස්සාමා” ති අථස්ස හෙට්ඨාමඤ්චකෙ අග්ගිකපල්ලානි යපයිංසු “අජ්ජෙව නාම උණ්හෙන පිළිතො දුක්ඛවෙදනං අසහන්නො විජ්ජන්ද්‍රනාකාරං දස්සෙය්‍යා” ති. අථස්ස සරීරෙ ථොටානි උට්ඨහන්ති. මහාසත්තො “අවිචිතිරයසන්තාපො යොජනසතමත්ථකෙ එරති, තම්භා දුක්ඛතො ඉදං දුක්ඛං සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන වරතර” ති අධිවාසෙත්වා නිව්වලොව අහොසි. අථස්ස මාතාපිතරො හිජ්ජමානහදයා විය මනුස්සෙ පටික්කමාපෙත්වා තං තතො අග්ගිසන්තාපනතො අපනෙත්වා “තාත තෙමියකුමාර, මයං තව අපීයස්පිඤ්ඤාදිභාවං ජානාම. න හි එතෙසං එවරූපානි හත්ථපාදකණ්ණසොතානි හොන්ති, ත්වං අම්භෙහි පත්ථෙත්වා ලද්ධපුත්තකො, මා නො නාසෙහි, සකලජම්බුදීපෙ වසන්තානං රාජ්‍යං සන්නිකෙ ගරහතො නො මොවෙහි” ති යාවිංසු. එවං සො තෙහි යාවිතොපි අසුණන්නො විය හුත්වා නිව්වලොව නිපජ්ජී. අථස්ස මාතාපිතරො රොදමානා පරිදෙවමානා පටික්කමන්ති. එකදා මාතා එකිකා උපසඬකමිත්වා යාවති, එකදා පිතා එකකොව උපසඬකමිත්වා යාවති. එවං එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා වීමංසන්තාපිස්ස නෙව අන්තරං පස්සිංසු.

අථස්ස සොළසවස්සිකකාලෙ අමච්චබ්‍රාහ්මණාදයො චිත්තයිංසු “පීඨසප්පී වා හොතු, මුගො වා ඛධිරො වා හොතු, වයෙ පරිණතෙ රජනීයෙ අරජ්ජන්තා නාම නත්ථී, දුස්සනීයෙ අදුස්සන්තා නාම නත්ථී, සමයෙ සම්පත්තෙ පුප්ඵවිකසනං විය හි ධම්මතා එසා, නාටකානම්පිස්ස පච්චුපට්ඨාපෙත්වා තාහි නං වීමංසිස්සාමා” ති. තතො උත්තමරූපධරා දෙවකඤ්ඤායො විය විලාසසම්පන්නා නාටකිත්ථීයො පක්කොසාපෙත්වා “යා කුමාරං හසාපෙතුං වා කිලෙසෙහි ඛන්ධිතුං වා සක්කොති, සා තස්ස අග්ගමහෙසී හවිස්සති” ති වත්වා කුමාරං ගන්ධොදකෙන න්හාපෙත්වා දෙවපුත්තං විය අලඬිකරිත්වා දෙවවිමානසදියෙ සිරිගබ්බෙහ සුපඤ්ඤත්තෙ සිරිසයනෙ ආරොපෙත්වා ගන්ධදාමපුප්ඵදාමධුමවාසවුණ්ණාදීහි අන්තොගබ්බං එකගන්ධසමොදකං කත්වා පටික්කමිංසු. අථ නං තා ඉත්ථීයො පරිචාරෙත්වා නච්චගීතෙහි වෙච මධුරච්චනාදීහි ච නානප්පකාරෙහි අභිරමාපෙතුං වායමිංසු. සො බුද්ධිසම්පන්නතාය තා ඉත්ථීයො අනොලොකෙත්වා “ඉමා ඉත්ථීයො මම සරීරසම්ඵස්සං මා චින්දන්තු” ති අධිට්ඨන්තිවා අස්සාසපස්සාසෙ සන්තිරුමිහි, අථස්ස සරීරං ථද්ධං අහොසි. තා තස්ස සරීරසම්ඵස්සං අචින්දන්තියො හුත්වා “ථද්ධසරීරො එස, නායං මනුස්සො, යක්ඛො හවිස්සති” ති හීතතසිතා හුත්වා අත්තානං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තියො පලායිංසු. එවං නාටකෙනපි එකසංවච්ඡරං අන්තරන්තරා වීමංසන්තාපිස්ස නෙච අන්තරං පස්සිංසු.

එවං සොළස සංවච්ඡරානි සොළසහි මහාවීමංසාහි වෙච අනෙකාහි බුද්දකවීමංසාහි ච වීමංසමානාපි තස්ස චිත්තං පරිග්ගණිතං නාසක්ඛිංසු.

වීමංසනකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

රජ්ජයාවනකණ්ඩං.

තතො රාජා විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා ලක්ඛණපාඨකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා “තුම්හෙ කුමාරස්ස ජාතකාලෙ ‘ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නො අයං කුමාරො, නාස්ස කොචි අන්තරායො පඤ්ඤායතී’ ති මෙ කථයිත්ථ, ඉදානි පන සො පීඨසප්පී මුගඛධිරො ජාතො, කථා වො න සමෙති” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණා වදිංසු “මහාරාජ, ආචරියෙහි අදිට්ඨකං නාම නත්ථී, අපිච ඛො පන, දෙව, ‘රාජකුලෙහි පත්ථෙත්වා ලද්ධපුත්තකො කාලකණ්ණි’ ති චුත්තෙ ‘තුම්හාකං දොමනස්සං සියා’ ති න කථයිමිහා” ති. අථ නෙ රාජා එවමාහ “ඉදානි පන කිං කාතුං වට්ටති” ති? “මහාරාජ, ඉමස්මිං කුමාරෙ ඉමස්මිං ගෙහෙ වසන්තෙ තයො අන්තරායා පඤ්ඤායිස්සන්ති – ජීවිතස්ස වා අන්තරායො, සෙතච්ඡත්තස්ස වා අන්තරායො, අග්ගමහෙසියා වා අන්තරායො” ති. “තස්මා, දෙව, පපඤ්චං අකත්වා අවමඬිගලරථෙ අවමඬිගලඅස්සෙ යොජෙත්වා තත්ථ නං නිපජ්ජාපෙත්වා පච්ඡිමද්වාරෙන නිහරිත්වා ආමකසුසානෙ චතුබ්බිත්තිකං ආවාටං ඛණිත්වා නිඛණිතුං වට්ටති” ති. රාජා අන්තරායහයෙන හීතො තෙසං වචනං “සාධු” ති සම්පට්චිඡි.

තදා වන්දාදෙවී තං පවත්තිං සුත්වා තුරිතතුරිතාව එකිකා රාජානං
 උපසඬකම්ත්වා වන්දිත්වා “දෙව, තුම්හෙහි මය්හං වරො දිත්තො, මයා ව
 ගහිතකො කත්වා යපිතො, ඉදානි තං මෙ දෙවා”ති යාවි. “ගණ්භාහි, දෙවී”ති.
 “දෙව, පුත්තස්ස මෙ රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “කිංකාරණා,
 දෙවා”ති. “පුත්තො, තෙ දෙවි, කාළකණ්ණී”ති. “තෙන හි, දෙව, යාවජීවං
 අදදන්තාපි සත්ත වස්සානි දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, ඡ
 වස්සානි දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, පඤ්ච වස්සානි
 දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, වත්තාරි වස්සානි දෙවා”ති. “න
 සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, තීණි වස්සානි දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති.
 “තෙන හි, දෙව, ද්වෙ වස්සානි දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව,
 එකවස්සං රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, සත්ත මාසානි
 රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, ඡ මාසානි රජ්ජං දෙවා”ති.
 “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, පඤ්ච මාසානි රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා,
 දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, වත්තාරි මාසානි රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති.
 “තෙන හි, දෙව, තීණි මාසානි රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි,
 දෙව, ද්වෙ මාසානි රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව,
 එකමාසං රජ්ජං දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, අඩ්ඨමාසං රජ්ජං
 දෙවා”ති. “න සක්කා, දෙවී”ති. “තෙන හි, දෙව, සත්ත දිවසානි රජ්ජං දෙවා”ති.
 රාජා “සාධු, දෙවි, ගණ්භාහි”ති ආහ. සා තස්මිං ඛණෙ පුත්තං අලඬිකාරාපෙත්වා
 “තෙමියකුමාරස්ස ඉදං රජ්ජ”න්ති නගරෙ හෙරිං වරාපෙත්වා සකලනගරං
 අලඬිකාරාපෙත්වා පුත්තං හත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා සෙනවිජත්තං තස්ස
 මත්ථකෙ කාරාපෙත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා පුන ආගන්ත්වා අන්තොනගරං
 පවෙසෙත්වා තං සිරිසයනෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පියපුත්තං සබ්බරත්තිං යාවි “තාත
 තෙමියකුමාර, තං නිස්සාය සොළස වස්සානි නිද්දං අලහිත්වා රොදමානාය මෙ
 අක්ඛිති උපක්කානි, සොකෙන මෙ හදයං හිජ්ජමානං විය අභොසි, අහං තව
 අපියසප්පිආදිභාවං ජානාමි, මා මං අනාථං කරි”ති. සා ඉමිනා උපායෙනෙව
 පුනදිවසෙපි පුනදිවසෙපිති පඤ්ච දිවසානි යාවි.

රජ්ජයාවනකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

අථ ඡට්ඨෙ දිවසෙ රාජා සුනන්දං නාම සාරථීං පක්කොසාපෙත්වා “තාත,
 සුනන්දසාරථී ස්වෙ පාතොව අවමඬිගලරථෙ අවමඬිගලඅස්සෙ යොජෙත්වා කුමාරං
 තත්ථ නිපජ්ජාපෙත්වා පච්ඡිමද්වාරෙන නිහරිත්වා ආමකසුසානෙ වතුබ්භිත්තිකං
 ආවාටං ඛණිත්වා තත්ථ නං පක්ඛිපිත්වා කුද්දාලපිට්ඨෙන මත්ථකං හින්දිත්වා
 ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා උපරි පංසුං දත්වා පථවිවඩ්ඪනකම්මං කත්වා න්හත්වා
 එහි”ති ආණාපෙසි. සො “සාධු, දෙවා”ති සම්පට්ඨි. අථ ඡට්ඨමිපි රත්තිං දෙවී
 කුමාරං යාවිත්වා “තාත තෙමියකුමාර, තව පිතා කාසිරාජා තං ස්වෙ පාතොව
 ආමකසුසානෙ නිබ්භිතුං ආණාපෙසි, ස්වෙ පාතොව මරණං පාපුණ්ස්සසි පුත්තා”ති
 ආහ. තං සුත්වා මහාසත්තස්ස “තාත තෙමියකුමාර, සොළස වස්සානි තයා කතො
 වායාමො ඉදානි මත්ථකං පක්කො”ති වින්තෙන්තස්ස අබ්භන්තරෙ පිති උජ්ජජි.

මාතුයා පනස්ස හදයං භිජ්ජමානං විය අහොසි, එවං සන්තෙපි “මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්සිති”ති මාතුයා සද්ධිං නාලපි.

අටස්සා රත්තියා අව්වයෙන පාතොව සුනන්දො සාරථී රථං යොජෙන්නො දෙවතානුභාවෙන මහාසත්තස්ස පාරමිතානුභාවෙන ච මඬිගලරථෙ මඬිගලඅස්සෙ යොජෙත්වා රථං රාජද්වාරෙ යපෙත්වා මහාතලං අභිරුහිත්වා සිරිගබ්භං පවිසිත්වා දෙවිං වන්දිත්වා එවමාහ – “දෙවි, මය්භං මා කුජ්ඣ, රඤ්ඤො ආණා”ති වත්වා පුත්තං ආලිඬිගිත්වා නිපන්නං දෙවිං පිට්ඨිහත්ථෙන අපනෙත්වා පුජ්ජකලාපං විය කුමාරං උක්ඛිපිත්වා පාසාදා ඔතරි. තදා වන්දාදෙවී උරං පහරිත්වා මහන්තෙන සද්දෙන පරිදෙවිත්වා මහාතලෙ ඔහිසි. අථ නං මහාසත්තො ඔලොකෙත්වා “මයි අකථෙන්නෙ මාතා හදයෙන ඵලිතෙන මරිස්සති”ති කථෙතුකාමො හුත්වාපි “සවෙ අහං කථෙස්සාමි, සොළස වස්සානි කතො වායාමො මෙ මොසො භවිස්සති, අකථෙන්නො පනාහං අත්තනො ච මාතාපිතුනඤ්ච මහාජනස්ස ච පව්වයො භවිස්සාමි”ති අධිවාසෙසි.

අථ නං සාරථී රථං ආරොපෙත්වා “පවිජ්ජමද්වාරාහිමුඛං රථං පෙසෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා රථං පෙසෙසි. තදා මහාසත්තස්ස පාරමිතානුභාවෙන දෙවතාවිග්ගහිතො හුත්වා රථං නිවත්තාපෙත්වා පාචිනද්වාරාහිමුඛං රථං පෙසෙසි, අථ රථවක්කං උම්මාරෙ පතිහඤ්ඤි. මහාසත්තොපි තස්ස සද්දං සුත්වා “මනොරථො මෙ මත්ථකං පත්තො”ති සුට්ඨුතරං තුට්ඨවිත්තො අහොසි. රථො නගරා නික්ඛමිත්වා දෙවතානුභාවෙන තියොජනිකං යානං ගතො. තත්ථ වනසංඝං සාරථීස්ස ආමකසුසානං විය උපට්ඨාසි. සො “ඉදං යානං ඵාසුක”න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා රථං මග්ගා ඔක්කමාපෙත්වා මග්ගපස්සෙ යපෙත්වා රථා ඔරුය්භ මහාසත්තස්ස ආහරණභණ්ඩං ඔමුඤ්චිත්වා භණ්ඩිකං කත්වා එකමන්තං යපෙත්වා කුද්දාලං ආදාය රථස්ස අවිදුරෙ යානෙ චතුබ්බිත්තිකං ආවාටං බණ්තුං ආරහි.

තතො බොධිසත්තො වින්තෙසි “අයං මෙ වායාමකාලො, අහඤ්ඤි සොළස වස්සානි හත්ථපාදෙ න වාලෙසිං, කිං නු බො මෙ බලං අත්ථී, උදාහු නො”ති. සො උට්ඨාය වාමහත්ථෙන දක්ඛිණහත්ථං, දක්ඛිණහත්ථෙන වාමහත්ථං පරාමසන්නො උහොහි හත්ථෙහි පාදෙ සම්බාහිත්වා රථා ඔතරිතුං විත්තං උජ්ජාදෙසි. තාවදෙවස්ස පාදපතිතට්ඨානෙ වාතපුණ්ණභස්තවම්මං විය මහාපථවී අබ්භුග්ගන්ත්වා රථස්ස පවිජ්ජමන්තං ආහව්ව අට්ඨාසි. මහාසත්තො රථා ඔතරිත්වා කතිපයෙ වාරෙ අපරාපරං වඩ්ඤ්චිත්වා “ඉම්නාව නියාමෙන එකදිවසං යොජනසතම්පි මෙ ගන්තුං බලං අත්ථී”ති ඤාත්වා “සවෙ, සාරථී, මයා සද්ධිං විරුජ්ඣෙය්‍යා, අත්ථී නු බො මෙ තෙන සහ පටිවිරුජ්ඣිතුං බල”න්ති උපධාරෙන්නො රථස්ස පවිජ්ජමන්තං ගහෙත්වා කුමාරකානං කිළ්ලනානං විය උක්ඛිපිත්වා රථං පරිබ්භමෙන්නො අට්ඨාසි. අට්ඨස්ස “අත්ථී මෙ තෙන සහ පටිවිරුජ්ඣිතුං බල”න්ති සල්ලක්ඛෙත්වා පසාධනත්ථාය විත්තං උජ්ජාදෙසි.

තං ඛණඤ්ඤෙව සක්කස්ස භවනං උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙන්නො තං කාරණං ඤත්වා “තෙමියකුමාරස්ස මනොරථො මත්ථකං පත්තො, ඉදානි පසාධනත්ථාය චිත්තං උප්පන්නං, කිං එතස්ස මානුසකෙන පසාධනෙනා”ති දිබ්බපසාධනං ගාභාපෙත්වා විස්සකම්මදෙවපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත විස්සකම්ම දෙවපුත්ත, ත්වං ගච්ඡ, කාසිරාජස්ස පුත්තං තෙමියකුමාරං අලඬකරොහි”ති ආණාපෙසි. සො “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡිත්වා තාවතිංසභවනතො ඔතරිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා දසහි දුස්සසභස්සෙහි වෙයනං කත්වා දිබ්බෙහි වෙව මානුසකෙහි ච අලඬකාරෙහි සක්කං විය තං අලඬකරිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. සො දෙවරාජලීලාය සාරථීස්ස ඛණනොකාසං ගන්ත්වා ආවාටතීරෙ යත්වා පුච්ඡන්නො තතියං ගාථමාහ —

3.

“කිං නු සන්තරමානොව, කාසුං ඛණ්ඨි සාරථී;
පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං කාසුයා කර්ස්සසි”ති.

තත්ථ කාසුන්ති ආවාටං.

තං සුත්වා සාරථී ආවාටං ඛණන්නො උද්ධං අනොලොකෙත්වාච චතුත්ථං ගාථමාහ —

4.

“රඤ්ඤො මුගො ච පක්ඛො ච, පුත්තො ජාතො අවෙනසො;
සොම්හි රඤ්ඤා සමජ්ඣිට්ඨො, පුත්තං මෙ නිඛණං වනෙ”ති.

තත්ථ පක්ඛොති පීඨසජ්ජි. “මුගො”ති වචනෙනෙව පනස්ස බධිරභාවොපි සිජ්ඣති බධිරස්ස හි පටිච්චනං කථෙතුං අසක්කුණෙය්‍යත්තා. අවෙනසොති අචිත්තකො විය ජාතො. සොළස වස්සානි අකථිතත්තා එවමාහ. සමජ්ඣිට්ඨොති ආණන්නො, පෙසිතොති අත්ථො. නිඛණං වනෙති වනෙ නිඛණෙය්‍යාසි.

අථ නං මහාසත්තො ආහ —

5.

“න බධිරො න මුගොස්මි, න පක්ඛො න ච චිකලො;
අධම්මං සාරථී කයිරා, මං වෙ ත්වං නිඛණං වනෙ.

6.

“ඌරු බාහුඤ්ඤෙව මෙ පස්ස, භාසිතඤ්ඤෙව සුණොහි මෙ;
අධම්මං සාරථී කයිරා, මං වෙ ත්වං නිඛණං වනෙ”ති.

තත්ථ න බධිරොති සම්ම සාරථී, සවෙ තං රාජා එවරුපං පුත්තං මාරාපෙතුං ආණාපෙසි, අහං පන එවරුපො න භවාමිති දීපෙතුං එවමාහ. මං වෙ ත්වං නිඛණං

වනෙහි සවෙ බධිරභාවාදිවිරහිතං එවරූපං මං වනෙ නිබණ්ණයාසී, අධම්මං කම්මං කරෙය්‍යාසීති අත්ථො. “ඌරු”ති ඉදං සො පුරිමගාථං සුත්වාපි නං අනොලොකෙන්තමෙව දිස්වා “අලඬිකතසරීරමස්ස දස්සෙස්සාමී”ති වින්තෙන්වා ආහ. තස්සත්ථො – සම්ම සාරථී, ඉමෙ කඤ්චනකදලික්ඛන්ධසදිසෙ ඌරු, කනකච්ඡවිං බාහුඤ්ච මෙ පස්ස, මධුරවචනඤ්ච මෙ සුභාහීති.

තතො සාරථී එවං වින්තෙසි “කො නු බො එස, ආගතකාලතො පට්ඨාය අත්තානමෙව වණ්ණෙති”ති. සො ආවාටබණ්ණං පභාය උද්ධං ඔලොකෙන්තො තස්ස රූපසම්පත්තිං දිස්වා “අයං පුරිසො කො නු බො, මනුස්සො වා දෙවො වා”ති අජානන්තො ඉමං ගාථමාහ –

7.

“දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො;
කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මය”න්ති.

අථස්ස මහාසත්තො අත්තානං ආචික්ඛිත්වා ධම්මං දෙසෙන්තො ආහ –

8.

“නම්හි දෙවො න ගන්ධබ්බො, නම්හි සක්කො පුරින්දදො;
කාසිරඤ්ඤො අහං පුත්තො, යං කාසුයා නිහඤ්ඤසි.

9.

“තස්ස රඤ්ඤො අහං පුත්තො, යං ත්වං සම්මුපජීවසි;
අධම්මං සාරථී කසිරා, මං වෙ ත්වං නිබණ්ණං වනෙ.

10.

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස සාබං හඤ්ජෙය්‍ය, මිත්තදුබ්බො හි පාපකො.

11.

“යථා රුක්ඛො තථා රාජා, යථා සාබා තථා අහං;
යථා ඡායුපගො පොසො, එවං ත්වමසි සාරථී;
අධම්මං සාරථී කසිරා, මං වෙ ත්වං නිබණ්ණං වනෙ”ති.

තත්ථ නිහඤ්ඤසීති නිහනිස්සසි. යං ත්වං එත්ථ නිහනිස්සාමීති සඤ්ඤාය කාසුං බණ්ණසි, සො අහන්ති දීපෙති. සො “රාජපුත්තො අහ”න්ති වුත්තෙපි න සද්දහතියෙව, මධුරකථාය පනස්ස බජ්ඣන්වා ධම්මං සුභන්තො අට්ඨාසි. මිත්තදුබ්බොති පරිභුත්තඡායස්ස රුක්ඛස්ස පත්තං වා සාබං වා අඬිකුරං වා හඤ්ජන්තො මිත්තසාතකො හොති ලාමකපුරිසො, කිම්ඬිගං පන සාමිපුත්තසාතකො. ඡායුපගොති පරිභොගත්ථාය ඡායං උපගතො පුරිසො විය රාජානං නිස්සාය ජීවමානො ත්වන්ති වදති.

සො එවං කටේන්තෙපි බොධිසත්තෙ න සද්දහතියෙව. අථ මහාසත්තො
“සද්දහාපෙස්සාමි න”න්ති දෙවතානං සාධුකාරෙන වෙව අත්තනො සොසෙන ව
වනසං උත්තාදෙන්තො දස මිත්තපුජගාථා නාම ආරභි –

12.

“පහුතහක්ඛො භවති, විජ්ජවුට්ඨො සකංසරා;
බහු නං උපජීවන්ති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

13.

“යං යං ජනපදං යාති, නිගමෙ රාජධානියො;
සබ්බත්ථ පුජිතො හොති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

14.

“නාස්ස වොරා පසාහන්ති, නාතිමඤ්ඤන්ති ඛත්තියා;
සබ්බෙ අමිත්තෙ තරති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

15.

“අක්කුද්ධො සසරං එති, සභායං පටිනන්දිතො;
ඤාතීනං උත්තමො හොති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

16.

“සක්කත්වා සක්කතො හොති, ගරු හොති සගාරවො;
වණ්ණකිත්තිහතො හොති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

17.

“පුජකො ලහතෙ පුජං, වන්දකො පටිවන්දනං;
යසොකිත්තිඤ්ච පජ්ජොති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

18.

“අග්ගි යථා පජ්ජලති, දෙවතාව විරොචති;
සිරියා අජභිතො හොති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

19.

“ගාවො තස්ස පජායන්ති, ඛෙත්තෙ වුත්තං විරුහති;
වුත්තානං ඵලමස්නාති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

20.

“දරිතො පබ්බතාතො වා, රුක්ඛතො පතීතො නරො;
වුතො පතිට්ඨං ලහති, යො මිත්තානං න දුබ්භති.

21.

“විරුළුහමුලසන්තානං, නිග්‍රොධමිව මාලුතො;
අමිත්තා නප්පසාහන්ති, යො මිත්තානං න දුබ්‍හති” ති.

තත්ථ සකං සරාති සකසරා, අයමෙව වා පායො. න දුබ්‍හතීති න දුස්සති.
මිත්තානන්ති බුද්ධාදීනං කල්‍යාණමිත්තානං න දුබ්‍හති. “සබ්බත්ථ පූජිතො
හොති” ති ඉදං සිවලිච්ඡන්ද්‍රතා වණ්ණෙනබ්බං. න පසාහන්තීති පසය්හකාරං කාතුං න
සක්කොන්ති. ඉදං සංකිච්චසාමණෙරවන්ද්‍රතා දීපෙනබ්බං. “නාතිමඤ්ඤන්ති
බත්තියා” ති ඉදං ජොතිකසෙට්ඨිවන්ද්‍රතා දීපෙනබ්බං. තරතීති අතික්කමති. සසරන්ති
අත්තසරං. මිත්තානං දුබ්‍හන්තො අත්තනො සරං ආගච්ඡන්තොපි සට්ඨිතච්ඡන්තො
කුද්ධොව ආගච්ඡති, අයං පන අකුද්ධොව සකසරං එති. පටිනන්දිතොති බහුතං
සන්තිපාතට්ඨානෙන අමිත්තදුබ්‍හිතො ගුණකථං කථෙන්නි, තාය සො පටිනන්දිතො
හොති පමුදිතච්ඡන්තො.

සක්කත්වා සක්කතො හොතීති පරං සක්කත්වා සයම්පි පරෙහි සක්කතො
හොති. ගරු හොති සගාරවොති පරෙසු සගාරවො සයම්පි පරෙහි ගරුකො හොති.
වණ්ණකිත්තිහතොති හතවණ්ණකිත්ති, ගුණඤ්චෙව කිත්තිසද්දඤ්ච උක්ඛිපිත්වා
වරන්තො නාම හොතීති අත්ථො. පූජකොති මිත්තානං පූජකො හුත්වා සයම්පි පූජං
ලභති. වන්දකොති බුද්ධාදීනං කල්‍යාණමිත්තානං වන්දකො හුත්වා පුනබ්‍හවෙ
පටිවන්දනං ලභති. යසොකිත්තිඤ්චාති ඉස්සරියපරිවාරඤ්චෙව ගුණකිත්තිඤ්ච
පජ්ජොති. ඉමාය ගාථාය චිත්තගහපතිතො වන්දු (ධ. ප. 73-74) කථෙතබ්බං.

පජ්ජලතීති ඉස්සරියපරිවාරෙන පජ්ජලති. සිරියා අජහිතො හොතීති එත්ථ
අනාථපිණ්ඩිකස්ස වන්දු (ධ. ප. 119-120) කථෙතබ්බං. අස්නාතීති පරිභුඤ්ජති.
“පතිට්ඨං ලභතී” ති ඉදං චූළපද්‍රුමජාතකෙන (ජා. 1.2.85-86) දීපෙනබ්බං.
විරුළුහමුලසන්තානන්ති වඩ්ඪිතමුලපාරොහං. අමිත්තා නප්පසාහන්තීති එත්ථ
කුරරසරියසොණත්ථෙරස්ස මාතු ගෙහං පටිට්ඨවොරවන්දු කථෙතබ්බං.

සුනන්දො සාරථී එත්තකාහි ගාථාහි ධම්මං දෙසෙන්තම්පි තං අසඤ්ජානිත්වා
“කො නු බො අය” න්ති ආවාටබණ්ණං පහාය රථසමීපං ගන්ත්වා තත්ථ තඤ්ච
පසාධනහණ්ඩඤ්ච උභයං අදිස්වා පුන ආගන්ත්වා ඔලොකෙන්තො තං
සඤ්ජානිත්වා තස්ස පාදෙසු පතිත්වා අඤ්ජලිං පග්ගස්ස යාවන්තො ඉමං ගාථමාහ —

22.

“එහි තං පටිනෙස්සාමි, රාජපුත්ත සකං සරං;
රජ්ජං කාරෙහි හද්දන්තෙ, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසී” ති.

අථ නං මහාසත්තො ආහ —

23.

“අලං මෙ තෙන රජ්ජෙන, ඤාතකෙහි ධනෙන වා;
යං මෙ අධම්මචරියාය, රජ්ජං ලබ්‍හෙථ සාරථී” ති.

තත්ථ අලන්ති පටික්ඛෙපවචනං.

සාරථී ආහ –

24.

“පුණ්ණපත්තං මං ලාභෙහි, රාජපුත්ත ඉතො ගතො;
පිතා මාතා ච මෙ දජ්ජුං, රාජපුත්ත තයි ගතෙ.

25.

“ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
තෙපි අත්තමනා දජ්ජුං, රාජපුත්ත තයි ගතෙ.

26.

“භත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
තෙපි අත්තමනා දජ්ජුං, රාජපුත්ත තයි ගතෙ.

27.

“බ්‍රහ්මඤ්ඤා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
උපායනානි මෙ දජ්ජුං, රාජපුත්ත තයි ගතෙ”ති.

තත්ථ පුණ්ණපත්තන්ති තුට්ඨිදායං. දජ්ජුන්ති සත්තරතනවස්සං වස්සන්තා විය මම අප්පිකාසයපුරණං තුට්ඨිදායං දදෙය්‍යාං. ඉදං සො “අප්පෙව නාම මයි අනුකම්පාය ගච්ඡෙය්‍යා”ති වින්තෙත්වා ආහ. වෙසියානා වානි වෙස්සා ච. උපායනානීති පණ්ණාකාරානි.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

28.

“පිතු මාතු වහං චත්තො, රට්ඨස්ස නිගමස්ස ච;
අට්ඨා සබ්බකුමාරානං, නත්ථී මය්හං සකං සරං.

29.

“අනුඤ්ඤාතො අහං මත්‍යා, සඤ්චත්තො පිතරා මහං;
ඵකොරඤ්ඤෙ පබ්බජිතො, න කාමෙ අභිපත්ථයෙ”ති.

තත්ථ පිතු මාතු වානි පිතරා ච මාතරා ච අහං චත්තො. ඉතරෙසුපි ඵසෙව නයො. මත්‍යානි සම්ම සාරථී, අහං සත්තාහං රජ්ජං පරිච්ඡින්නිත්වා වරං ගණ්හන්ති යා මාතරා අනුඤ්ඤාතො නාම. සඤ්චත්තොති සුට්ඨු චත්තො. පබ්බජිතොති පබ්බජිත්වා අරඤ්ඤෙ වසනත්ථාය නික්ඛන්තොති අත්ථො.

එවං මහාසත්තස්ස අත්තනො ගුණ කථෙන්නස්ස පීති උප්පජ්ජි, තතො පීතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්නො ආහ –

30.

“අපි අතරමානානං, එලාසාව සමිජ්ඣති;
විපක්කබ්බන්තරියොස්මි, එවං ජානාහි සාරථී.

31.

“අපි අතරමානානං, සම්මදන්තො විපච්චති;
විපක්කබ්බන්තරියොස්මි, නික්ඛන්තො අකුතොභයො”ති.

තත්ථ එලාසාවාහි අතරමානස්ස මම සොළසවස්සෙහි කතවායාමස්ස සමිද්ධං අජ්ඣාසයඵලං දස්සෙතුං එවමාහ. විපක්කබ්බන්තරියොස්මිති නිට්ඨප්පත්තමනොරථො. සම්මදන්තො විපච්චතීති සම්මා උපායෙන කාරණෙන කත්තබ්බකිච්චං සම්පජ්ජති.

සාරථී ආහ –

32.

“එවං වග්ගුකථො සන්නො, විසට්ඨවචනො වසි;
කස්මා පිතු ව මාතුච්ච, සන්නිකෙ න භණ්ඨි තදා”ති.

තත්ථ වග්ගුකථොති සබ්ලකථො.

තතො මහාසත්තො ආහ –

33.

“නාහං අසන්ධිතා පක්ඛො, න ඛධිරො අසොතතා;
නාහං අජිවිහතා මුගො, මා මං මුගමධාරයි.

34.

“පුරිමං සරාමහං ජාතිං, යත්ථ රජ්ජමකාරයිං;
කාරයිත්වා තහිං රජ්ජං, පාපත්ථං නිරයං භුසං.

35.

“විසතිඤ්චෙව වස්සානි, තහිං රජ්ජමකාරයිං;
අසිතිවස්සසහස්සානි, නිරයමහි අපච්චිසං.

36.

“තස්ස රජ්ජස්සහං භීතො, මා මං රජ්ජාහිසෙවයුං;
තස්මා පිතු ව මාතුච්ච, සන්නිකෙ න භණ්ඨි තදා.

37.

“උච්ඡඬිගෙ මං නිසාදෙත්වා, පිතා අත්ථානුසාසනි;
එකං හනථ ඛන්ධථ, එකං ඛාරාපතච්ඡිකං;
එකං සුලස්මිං උජ්ජෙථ, ඉච්චස්ස මනුසාසනි.

38.

“තායාහං එරුසං සුත්වා, වාචායො සමුදිරිතා;
අමුගො මුගවණ්ණෙන, අපක්ඛො පක්ඛසම්මතො;
සකෙ මුත්තකරීසස්මිං, අච්ඡාහං සම්පරිප්පුතො.

39.

“කසිරඤ්ච පරිත්තඤ්ච, තඤ්ච දුක්ඛෙන සංයුතං;
කොමං ජීවිතමාගම්ම, වෙරං කසිරාථ කෙනචි.

40.

“පඤ්ඤාය ච අලාභෙන, ධම්මස්ස ච අදස්සනා;
කොමං ජීවිතමාගම්ම, වෙරං කසිරාථ කෙනචි.

41.

“අපි අතරමානානං, එලාසාව සමිජ්ඣකි;
විපක්කබ්බුභ්වරියොස්මි, එවං ජානාහි සාරථී.

42.

“අපි අතරමානානං, සම්මදන්තො විපච්චති;
විපක්කබ්බුභ්වරියොස්මි, නික්ඛන්තො අකුතොභයො”ති.

තත්ථ අසන්ධිතාති සන්ධිතං අභාවෙන. අසොකතාති සොකානං අභාවෙන.
අජීවහතාති සම්පරිවත්තනජීවිහාය අභාවෙන මුගො අහං න භවාමි. යත්ථාති යාය
ජාතියා ඛාරාණසිනගරෙ රජ්ජං අකාරයිං. පාපත්ථන්ති පාපතං. පතිතො අස්මිති වදති.
රජ්ජාහිසෙවයුන්ති රජ්ජෙ අහිසෙවයුං. නිසාදෙත්වාති නිසිදාපෙත්වා.
අත්ථානුසාසනීති අත්ථං අනුසාසනි. ඛාරාපතච්ඡිකන්ති සත්තිහි පහරිත්වා ඛාරාහි
පතච්ඡිකං කරොථ. උජ්ජෙථාති ආවුනථ. ඉච්චස්ස මනුසාසනීති එවමස්ස අත්ථං
අනුසාසනි. තායාහන්ති තායො වාචායො අහං. පක්ඛසම්මතොති පක්ඛො ඉති
සම්මතො අහොසිං. අච්ඡාහන්ති අච්ඡං අහං, අචසින්ති අත්තො. සම්පරිප්පුතොති
සම්පරිකිණ්ණො, නිමුග්ගො හුත්වාති අත්තො.

කසිරන්ති දුක්ඛං. පරිත්තන්ති අප්පං. ඉදං චුත්තං ගොති – සම්මසාරථී, සචෙපි
සත්තානං ජීවිතං දුක්ඛමපි සමානං බහුවිරට්ඨිතිකං භවෙය්‍ය, පත්තෙය්‍ය, පරිත්තමපි
සමානං සචෙ සුඛං භවෙය්‍ය, පත්තෙය්‍ය, ඉදං පන කසිරඤ්ච පරිත්තඤ්ච සකලෙන
වට්ටදුක්ඛෙන සංයුත්තං සන්තිහිතං ඔමද්දිතං. කොමන්ති කො ඉමං. වෙරන්ති

පාණාතිපාතාදිපඤ්චවිධං වෙරං. කෙනච්චි කෙනචි කාරණෙන. පඤ්ඤායාති විපස්සනාපඤ්ඤාය අලාභෙන. ධම්මස්සාති සොනාපත්තිමග්ගස්ස අදස්සනෙන. පුන උදානගාථායො අගන්තුකාමනාය ථීරභාවදස්සනත්ථං කථෙසි.

තං සුත්ථා සුනන්දො සාරථී “අයං කුමාරො එවරූපං රජ්ජසිරිං කුණපං විය ඡඩ්ඛෙන්වා අත්තනො අධිට්ඨානං අභින්දිත්වා “පබ්බජිස්සාමිති අරඤ්ඤං පටිට්ඨො, මම ඉමිනා දුජ්ජීවිතෙන කො අත්ථො, අභමිපි තෙන සද්ධිං පබ්බජිස්සාමි” ති වින්තෙන්වා ඉමං ගාථමාහ –

43.

“අභමිපි පබ්බජිස්සාමි, රාජපුත්ත තචන්තිකෙ;
අවිභායස්සු මං හද්දන්තෙ, පබ්බජ්ජා මම රුච්චති” ති.

තත්ථ තචන්තිකෙති තච සන්තිකෙ. අවිභායස්සුති “එහි පබ්බජාහි” ති පක්කොසස්සු.

එවං තෙන යාවිතොපි මහාසත්තො “සවාහං ඉදානෙව තං පබ්බාපෙස්සාමි, මාතාපිතරො ඉධ නාගච්ඡිස්සන්ති, අථ නෙසං පරිහානි භවිස්සති, ඉමෙ අස්සා ව රථො ව පසාධනභණ්ඩඤ්ච ඉධෙව නස්සිස්සන්ති, ‘යක්ඛො සො, බාදිතො නු ඛො තෙන සාරථී’ ති ගරභාපි මෙ උජ්ජජ්ජිස්සති” ති වින්තෙන්වා අත්තනො ව ගරභාමොචනත්ථං මාතාපිතුනඤ්ච වුඩ්ඪිං සම්පස්සන්තො අස්සෙ ව රථඤ්ච පසාධනභණ්ඩඤ්ච තස්ස ඉණං කත්වා දස්සෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

44.

“රථං නිය්‍යාදයිත්වාන, අනණො එහි සාරථී;
අනණස්ස හි පබ්බජ්ජා, එතං ඉසිහි වණ්ණිත” ති.

තත්ථ එතන්ති එතං පබ්බජ්ජාකරණං බුද්ධාදිහි ඉසිහි වණ්ණිතං පසත්ථං ථොමිතං.

තං සුත්ථා සාරථී “සවෙ මයි නගරං ගතෙ එස අඤ්ඤත්ථ ගච්ඡෙය්‍ය, පිතා වස්ස ඉමං පචන්තිං සුත්ථා ‘පුත්තං මෙ දස්සෙහි’ ති පුන ආගතො ඉමං න පස්සෙය්‍ය, රාජදණ්ඩං මෙ කරෙය්‍ය, තස්මා අහං අත්තනො ගුණං කථෙත්වා අඤ්ඤත්ථාගමනත්ථාය පටිඤ්ඤං ගණ්හිස්සාමි” ති වින්තෙන්තො ගාථාද්වයමාහ –

45.

“යදෙව ත්‍යාහං වචනං, අකරං හද්දමත්ථු තෙ;
තදෙව මෙ ත්වං වචනං, යාවිතො කත්තුමරහසි.

46.

“ඉධෙව තාව අච්ඡස්සු, යාව රාජානමානසෙ;

අප්පෙව තෙ පිතා දිස්වා, පතීතො සුමනො සියා''ති.

තතො මහාසත්තො ආහ –

47.

“කරොමි තෙ තං වචනං, යං මං භණ්හි සාරථී;
අහම්පි දට්ඨකාමොස්මි, පිතරං මෙ ඉධාගතං.

48.

“එහි සම්ම නිවත්තස්සු, කුසලං වජ්ජාසි ඤාතිනං;
මාතරං පිතරං මය්හං, වුත්තො වජ්ජාසි වන්දන''න්ති.

තත්ථ කරොමි තෙතන්ති කරොමි තෙ එතං වචනං. එහි සම්ම නිවත්තස්සුති සම්ම සාරථී, තත්ථ ගන්ත්වා එහි, එත්තොව ඛිජ්ජමෙව නිවත්තස්සු. වුත්තො වජ්ජාසිති මයා වුත්තො හුත්වා “පුත්තො වො තෙමියකුමාරො වන්දති”ති වන්දනං වදෙය්‍යාසිති අත්ථො.

ඉති වත්වා මහාසත්තො සුවණ්ණකදලි විය ඔනම්ත්වා පඤ්චපතිට්ඨිතෙන බාරාණ්හිනගරාහිමුඛො මාතාපිතරො වන්දිත්වා සාරථීස්ස සාසනං අදාසි. සො සාසනං ගහෙත්වා කුමාරං පදක්ඛිණං කත්වා රථමාරුශ්භ නගරාහිමුඛො පායාසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

49.

“තස්ස පාදෙ ගහෙත්වාන, කත්වා ව නං පදක්ඛිණං;
සාරථී රථමාරුශ්භ, රාජද්වාරං උපාගමී''ති.

තස්සත්ථො – හික්ඛවෙ, එවං වුත්තො සො සාරථී, තස්ස කුමාරස්ස පාදෙ ගහෙත්වා තං පදක්ඛිණං කත්වා රථං ආරුශ්භ රාජද්වාරං උපාගමීති.

තස්මිං ඛණෙ වන්දාදෙවි සිහපඤ්ජරං විවරිත්වා “කා නු ඛො මෙ පුත්තස්ස පවත්ති”ති සාරථීස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්නී තං එකකං ආගච්ඡන්තං දිස්වා උරං පහරිත්වා පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

50.

“සුඤ්ඤං මාතා රථං දිස්වා, එකං සාරථීමාගතං;
අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි, රොදන්ති නං උදික්ඛති.

51.

“අයං සො සාරථී එති, නිහන්ත්වා මම අත්‍රජං;
නිහතො නුන මෙ පුත්තො, පඨබ්‍යා භූමිවඩ්ඪිතො.

52.

“අමිත්තා නුන නන්දන්ති, පතීතා නුන වෙරිනො;
ආගතං සාරථීං දිස්වා, නිහන්ත්වා මම අනුජං.

53.

“සුඤ්ඤං මාතා රථං දිස්වා, එකං සාරථීමාගතං;
අස්සපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි, රොදන්ති පරිපුච්ඡි නං.

54.

“කිං නු මුගො කිංනු පක්ඛො, කිංනු සො විලපී තදා;
නිහඤ්ඤමානො භූමියා, තං මෙ අක්ඛාහි සාරථී.

55.

“කථං හත්ථෙහි පාදෙහි, මුගපක්ඛො විචජ්ජයි;
නිහඤ්ඤමානො භූමියා, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො” ති.

තත්ථ මාතාති තෙමියකුමාරස්ස මාතා. පට්ඨාසා භූමිවඩ්ඪිනොති සො මම පුත්තො භූමිවඩ්ඪිනො හුත්වා පට්ඨාසා නිහතො නුන. රොදන්ති පරිපුච්ඡි නන්ති තං රථං එකමන්තං යපෙත්වා මහාතලං අභිරුය්හ චන්දාදෙවිං චන්දිත්වා එකමන්තෙ යීතං සාරථීං පරිපුච්ඡි. කිත්තූති කිං නු සො මම පුත්තො මුගො එව පක්ඛො එව. තදාති යදා නං ත්වං කාසුයං පක්ඛිපිත්වා කුද්දාලෙන මත්ථකෙ පහරි, තදා. නිහඤ්ඤමානො භූමියාති තයා භූමියං නිහඤ්ඤමානො කිං නු විලපී. තං මෙති තං සබ්බං අපරිභාපෙත්වා මෙ අක්ඛාහි. විචජ්ජයිති “අපෙහි සාරථී, මා මං මාරෙහි” ති කථං හත්ථෙහි පාදෙහි ව එන්දන්තො තං අපනුදි, තං මෙ කථෙහිති අත්ථො.

තතො සාරථී ආහ -

56.

“අක්ඛෙය්‍යං තෙ අහං අය්‍ය, දජ්ජාසි අහයං මම;
යං මෙ සුතං වා දිට්ඨං වා, රාජපුත්තස්ස සන්තිකෙ” ති.

තත්ථ දජ්ජාසිති සචෙ අහයං දදෙය්‍යාසි, සො ඉදං “සවාහං ‘තව පුත්තො නෙව මුගො න පක්ඛො මධුරකථො ධම්මකථිකො’ ති වක්ඛාමි, අථ ‘කස්මා තං ගහෙත්වා නාගතොසි’ ති රාජා කුද්දො රාජදණ්ඩමපි මෙ කරෙය්‍ය, අහයං තාව යාවිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ආහ.

අථ නං චන්දාදෙවී ආහ -

57.

“අහයං සම්ම තෙ දම්මි, අහිතො හණ සාරථී;
යං තෙ සුතං වා දිට්ඨං වා, රාජපුත්තස්ස සන්තිකෙ” ති.

තතො සාරථී ආහ –

58.

“න සො මුගො න සො පක්ඛො, විසට්ඨවචනො ච සො;
රජ්ජස්ස කිර සො භීතො, අකරා ආලයෙ බහු.

59.

“පුරිමං සරති සො ජාතිං, යත්ථ රජ්ජමකාරයි;
කාරයිත්වා තභිං රජ්ජං, පාපත්ථ නිරයං භුසං.

60.

“විසතිඤ්චෙව චස්සානි, තභිං රජ්ජමකාරයි;
අසිතිචස්සසහස්සානි, නිරයමභි අපච්චි සො.

61.

“තස්ස රජ්ජස්ස සො භීතො, මා මං රජ්ජාභිසෙවයුං;
තස්මා පිතු ච මාතුච්ච, සන්තිකෙ න භණ්ඨි තදා.

62.

“අභිගපච්චභිගසම්පත්තො, ආරොහපරිණාහවා;
විසට්ඨවචනො පඤ්ඤො, මග්ගෙ සග්ගස්ස තිට්ඨති.

63.

“සචෙ ත්ථං දට්ඨුකාමාසි, රාජපුත්තං තචත්‍රජං;
එභි තං පාපයිස්සාමි, යත්ථ සම්මති තෙමියො” ති.

තත්ථ විසට්ඨවචනොති අපලිබ්ඳද්ධකථො. අකරා ආලයෙ බහුති තුම්භාකං
චඤ්චනානි බහුති අකාසි. පඤ්ඤොති පඤ්ඤවා. සචෙ ත්චන්ති රාජානං ධුරං කත්වා
උභොපි තෙ ඵ්චමාහ. යත්ථ සම්මති තෙමියොති යත්ථ චො පුත්තො මයා
ගහිතපටිඤ්ඤො හුත්වා අච්ඡති, තත්ථ පාපයිස්සාමි, ඉදානි පපඤ්චං අකත්වා ලහුං
ගන්තුං චට්ටතීති ආහ.

කුමාරො පන සාරථීං පෙසෙත්වා පබ්බජිතුකාමො අහොසි. තදා සක්කො තස්ස
මනං ඤත්වා තස්මිං බණෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත
විස්සකම්මදෙවපුත්ත, තෙමියකුමාරො පබ්බජිතුකාමො, ත්ථං තස්ස පණ්ණසාලඤ්ච
පබ්බජිතපරික්ඛාරඤ්ච මාපෙත්වා එභි” ති පෙසෙසි. සො “සාධු” ති සම්පට්චිජිත්වා
චෙගෙන ගන්ත්වා තියොජනිකෙ වනසණ්ඨෙ අත්තනො ඉද්ධිබලෙන රමණීයං
අස්සමං මාපෙත්වා රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානඤ්ච පොක්ඛරණිඤ්ච ආවාටඤ්ච
අකාලඵලසම්පන්නං රුක්ඛඤ්ච කත්වා පණ්ණසාලසම්පෙ චතුර්විසතිහත්ථප්පමාණං
චඩ්ඛමං මාපෙත්වා අත්තොච්ඡිකමෙ ච ඵලිකචණ්ණං රුචිරං වාලුකං ඔකිරිත්වා
සබ්බෙ පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ මාපෙත්වා “යෙ පබ්බජිතුකාමා, තෙ ඉමෙ ගහෙත්වා

පබ්බජන්තු’ ති භික්ඛියං අක්ඛරානි ලිඛිත්වා චණ්ඩවාළෙ ච අමනාපසද්දෙ සබ්බෙ මිගපක්ඛිනො ච පලාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

තස්මිං ඛණේ මහාසත්තො තං දිස්වා සක්කදත්තියභාවං ඤත්වා, පණ්ණසාලං පවිසිත්වා චත්ථානි අපනෙත්වා, රත්තවාකචීරං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා අජිනවම්මං එකංසෙ කත්වා ජට්ටමණ්ඩලං බන්ධිත්වා කාජං අංසෙ කත්වා කත්තරදණ්ඩමාදාය පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා පබ්බජිතසිරිං සමුඛිබ්බන්තො අපරාපරං වඩ්ඤ්ඤාත්වා “අහො සුඛං, අහො සුඛං” න්ති උදානං උදානෙන්තො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කට්ඨත්ථරණේ නිසින්තො පඤ්ච අභිඤ්ඤා අට්ඨ සමාපත්තියො ච නිබ්බන්තෙත්වා සායන්භසමයෙ පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්වා වඩ්ඤ්ඤාකොට්ඨං ධීතකාරරුක්ඛතො පණ්ණානි ගහෙත්වා, සක්කදත්තියභාජනෙ අලොභකෙ අතක්කෙ නිධුපනෙ උදකෙ සෙදෙත්වා අමතං විය පරිභුඤ්ජිත්වා චත්තාරො බ්‍රහ්මචිභාරෙ භාවෙත්වා තත්ථ වාසං කප්පෙසි.

කාසිරාජාපි සුනන්දසාරථිස්ස වචනං සුත්වා මහාසෙනගුත්තං පක්කොසාපෙත්වා තරමානරුපොච ගමනසජ්ජං කාරෙතුං ආභ –

64.

“යොජයන්තු රටෙ අස්සෙ, කච්ඡං නාගාන බන්ධං;
උදීරයන්තු සඬ්ඛපණවා, වාදන්තු එකපොක්ඛරා.

65.

“වාදන්තු හෙරි සන්තද්ධා, වග්ගු වාදන්තු දුන්දුහි;
නෙගමා ච මං අන්වෙත්තු, ගච්ඡං පුත්තනිවෙදකො.

66.

“ඔරොධා ච කුමාරා ච, වෙසියානා ච බ්‍රාහ්මණා;
ඛිජ්ජං යානානි යොජෙත්තු, ගච්ඡං පුත්තනිවෙදකො.

67.

“හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා;
ඛිජ්ජං යානානි යොජෙත්තු, ගච්ඡං පුත්තනිවෙදකො.

68.

“සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ච සමාගතා;
ඛිජ්ජං යානානි යොජෙත්තු, ගච්ඡං පුත්තනිවෙදකො” ති.

තත්ථ උදීරයන්තුති සද්දං මුඤ්චන්තු. වාදන්තුති වජ්ජන්තු. එකපොක්ඛරාති එකමුඛහෙරියො. සන්තද්ධාති සුට්ඨු නද්ධා. වග්ගුති මධුරස්සරා. ගච්ඡන්ති ගමිස්සාමි. පුත්තනිවෙදකොති පුත්තස්ස නිවෙදකො ඔවාදකො හුත්වා ගච්ඡාමි. තං ඔවදිත්වා මම වචනං ගාභාපෙත්වා තත්ථෙව තං රතනරාසිමිහි යිපෙත්වා

අභිසිඤ්චිත්වා ආනෙනුං ගච්ඡාමිති අධිජ්ජායෙනෙවමාහ. නෙගමාති කුටුම්භිකජනා. සමාගතාති සන්තිපතිතා භුත්වා.

එවං රඤ්ඤා ආණත්තා සාරථීනො අස්සෙ යොජෙත්වා රථෙ රාජද්වාරෙ
යපෙත්වා රඤ්ඤා ආරොවෙසුං. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

69.

“අස්සෙ ච සාරථී යුත්තෙ, සිත්ඨවෙ සීඝවාහනෙ;
රාජද්වාරං උපාගච්ඡුං, යුත්තා දෙව ඉමෙ හයා”ති.

තත්ථ අස්සෙති සිත්ඨවෙ සිත්ඨවජාතිකෙ සීඝවාහනෙ ජවසම්පන්නෙ අස්සෙ
ආදාය. සාරථීති සාරථීනො. යුත්තෙති රථෙසු යොජිතෙ. උපාගච්ඡුත්ති තෙ රථෙසු
යුත්තෙ අස්සෙ ආදාය ආගමංසු, ආගන්ත්වා ච පන “යුත්තා, දෙව, ඉමෙ හයා”ති
ආරොවෙසුං.

තතො සාරථීනං වචනං සුත්වා රාජා උපඩ්ඨගාථමාහ –

70.

“පුලා ජවෙන භායන්ති, කිසා භායන්ති ටාමුනා”ති.
තං සුත්වා සාරථීනොපි උපඩ්ඨගාථමාහංසු –

“කිසෙ පුලෙ විචජ්ජෙත්වා, සංසට්ඨා යොජිතා හයා”ති.

තස්සත්ථො – දෙව, කිසෙ ච පුලෙ ච එවරූපෙ අස්සෙ අග්ගණ්ඨිත්වා වයෙන
වණ්ණෙන ජවෙන බලෙන සදිසා හයා යොජිතාති.

අථ රාජා පුත්තස්ස සන්තිකං ගච්ජන්තො චත්තාරො වණ්ණෙන අට්ඨාරස
සෙනියො සබ්බඤ්ච බලකායං සන්තිපාතාපෙසි. තස්ස සන්තිපාතෙන්තස්සෙව
තයො දිවසා අතික්කන්තා. අථ චතුත්ථෙ දිවසෙ කාසිරාජා නගරතො නික්ඛමීත්වා
ගහෙනබ්බයුත්තකං ගාහාපෙත්වා අස්සමපදං ගන්ත්වා පුත්තෙන සද්ධිං
පටිනන්දිතො පටිසන්ථාරමකාසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

71.

“තතො රාජා තරමානො, යුත්තමාරුය්හ සන්දනං;
ඉත්ථාගාරං අජ්ඣාහාසි, සබ්බාව අනුයාථ මං.

72.

“වාළබ්ඡනිමුණ්ඨිසං, බග්ගං ඡත්තඤ්ච පණ්ඩරං;
උපාධි රථමාරුය්හ, සුවණ්ණෙනි අලඬිකතා.

73.

“තතො ස රාජා පායාසි, පුරක්ඛත්ථාන සාරථී;

බිජ්ජමෙව උපාගච්ඡි, යත්ථ සම්මති තෙමියො.

74.

“තඤ්ච දිස්වාන ආයන්තං, ජලන්තමිව තෙජසා;
ඛත්තසඬ්ඝපරිබ්බුළ්භං, තෙමියො එතදබ්බවි.

75.

“කච්චි නු තාත කුසලං, කච්චි තාත අනාමයං;
සබ්බා ව රාජකඤ්ඤායො, අරොගා මය්භ මාතරො.

76.

“කුසලඤ්චෙව මෙ පුත්ත, අථො පුත්ත අනාමයං;
සබ්බා ව රාජකඤ්ඤායො, අරොගා තුය්භ මාතරො.

77.

“කච්චි අමජ්ජපො තාත, කච්චි තෙ සුරමජ්ජියං;
කච්චි සච්චෙ ව ධම්මෙ ව, දානෙ තෙ රමනෙ මනො.

78.

“අමජ්ජපො අහං පුත්ත, අථො මෙ සුරමජ්ජියං;
අථො සච්චෙ ව ධම්මෙ ව, දානෙ මෙ රමනෙ මනො.

79.

“කච්චි අරොගං යොග්ගං තෙ, කච්චි වහනි වාහනං;
කච්චි තෙ බ්‍යාධියො නත්ථි, සරීරස්සුප්පතාපනා.

80.

“අථො අරොගං යොග්ගං මෙ, අථො වහනි වාහනං;
අථො මෙ බ්‍යාධියො නත්ථි, සරීරස්සුප්පතාපනා.

81.

“කච්චි අන්තා ව තෙ ජීතා, මජ්ඣෙකෙ ව බහලා තව;
කොට්ඨාගාරඤ්ච කොසඤ්ච, කච්චි තෙ පටිසන්ථනං.

82.

“අථො අන්තා ව මෙ ජීතා, මජ්ඣෙකෙ ව බහලා මම;
කොට්ඨාගාරඤ්ච කොසඤ්ච, සබ්බං මෙ පටිසන්ථනං.

83.

“ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
පතිට්ඨපෙන්නු පල්ලඬ්ඛං, යත්ථ රාජා නිසක්කති” ති.

තත්ථ උපාධි රථමාරුය්හාති සුවණ්ණපාදුකා ච රථං ආරොපෙන්තුති අත්ථො.
 ඉමෙ තයො පාදෙ පුත්තස්ස තත්ථෙව අභිසෙකකරණත්ථාය “පඤ්ච
 රාජකකුඨභණ්ඩාති ගණ්හො”ති ආණාපෙන්තො රාජා ආහ. සුවණ්ණෙහි
 අලඬකතාති ඉදං පාදුකං සන්ධායාහ. උපාගච්ඡීති උපාගතො අහොසි. කාය
 වෙලායාති? මහාසත්තස්ස කාරපණ්ණානි පචින්වා නිබ්බාපෙන්තස්ස
 නිසින්නවෙලාය. ජලන්තමීව තෙජසාති රාජතෙජෙන ජලන්තං විය.
 බත්තසඬ්ඝපරිබ්බුල්හන්ති කථාචාසුකෙන අමච්චසඬ්ඝෙන පරිවුතං, බත්තියසමුහෙහි
 වා පරිවාරිතං. එතදබ්බුච්ඡි කාසිරාජානං බහි බන්ධාවාරං නිවාසාපෙන්වා පදසාව
 පණ්ණසාලං ආගන්ත්වා තං වන්දිත්වා නිසින්නං පටිසන්ථාරං කරොන්තො එතං
 වචනං අබ්බුචි.

කුසලං අනාමයන්ති උභයෙනපි පදෙන ආරොග්‍යමෙව පුච්ඡති. කච්චි
 අමජ්ජපොති කච්චි මජ්ජං න පිච්ඡිති පුච්ඡති. “අජ්ජමත්තො”තිපි පාඨො,
 කුසලධම්මෙසු නජ්ජමජ්ජසිති අත්ථො. සුරමජ්ජියන්ති සුරාපානං අජ්ජියං.
 “සුරමජ්ජියා”තිපි පාඨො, සුරා අජ්ජියාති අත්ථො. ධම්මෙති දසවිධෙ රාජධම්මෙ.
 යොග්ගන්ති යුගෙ යුඤ්ජිතබ්බං තෙ තච අස්සගොණාදිකං. කච්චි වහතීති කච්චි
 අරොගං හුත්වා වහති. වාහනන්ති හත්ථිඅස්සාදි සබ්බං වාහනං. සරිරස්සුපතාපනාති
 සරිරස්ස උපතාපකරා. අන්තාති පච්චන්තජනපදා. ඒතාති ඉද්ධා සුභික්ඛා,
 වත්ථාහරණෙහි වා අන්තපානෙහි වා පරිපුණ්ණා ගාල්භවාසා. මජ්ඣෙකෙ වාති
 රට්ඨස්ස මජ්ඣෙකෙ. බහලාති ගාමනිගමා සනවාසා. පටිසන්ථනන්ති පටිච්ඡාදිතං
 ගුත්තං, පරිපුණ්ණං වා. යත්ථ රාජා නිසක්කතීති යස්මිං පල්ලඬකෙ රාජා නිසිදිස්සති,
 තං පඤ්ඤාපෙන්තුති වදති.

රාජා මහාසත්තෙ ගාරවෙන පල්ලඬකෙ න නිසිදති. අථ මහාසත්තො “සථෙ
 පල්ලඬකෙ න නිසිදති, පණ්ණසන්ථාරං පඤ්ඤාපෙථා”ති වත්ථා තස්මිං
 පඤ්ඤත්තෙ නිසිදනත්ථාය රාජානං නිමන්තෙන්තො ගාථමාහ —

84.

“ඉධෙව තෙ නිසිදස්සු, නියතෙ පණ්ණසන්ථරෙ;
 එත්තො උදකමාදාය, පාදෙ පක්ඛාලයස්සු තෙ”ති.

තත්ථ නියතෙති සුසන්ථතෙ. එත්තොති පරිභොගඋදකං දස්සෙන්තො ආහ.

රාජා මහාසත්තෙ ගාරවෙන පණ්ණසන්ථාරෙපි අනිසිදිත්වා භූමියං එව නිසිදි.
 මහාසත්තොපි පණ්ණසාලං පටිසිත්වා තං කාරපණ්ණකං නිහරිත්වා රාජානං තෙන
 නිමන්තෙන්තො ගාථමාහ —

85.

“ඉදම්පි පණ්ණකං මය්හං, රන්ධං රාජ අලොණකං;
 පරිභුඤ්ජ මහාරාජ, පාහුතො මෙසිධාගතො”ති.

අථ නං රාජා ආහ -

86.

“න වාහං පණ්ණං භුඤ්ජාමි, න හෙතං මය්හ භොජනං;
සාලිනං ඔදනං භුඤ්ජෙ, සුචිං මංසුපසෙවන” ත්ති.

තත්ථ න වාහන්ති පටික්ඛෙපවචනං.

රාජා තථාරූපං අත්තනො රාජභොජනං වණ්ණෙත්වා තස්මිං මහාසත්තෙ
ගාරවෙන ථොකං පණ්ණංකං හත්ථතලෙ යපෙත්වා “තාත, ත්වං ඵවරූපං භොජනං
භුඤ්ජසි” ති පුත්තෙන සද්ධිං පියකථං කථෙන්නො නිසීදි. තස්මිං බණෙ වන්දාදෙවී
ඔරොධෙන පරිවුතා එකමග්ගෙන ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස අස්සමපදං පත්වා
පියපුත්තං දිස්වා තත්ථෙව පතීත්වා විසඤ්ඤී අහොසි. තතො පටිලද්ධස්සාසා
පතිතට්ඨානතො උට්ඨන්ත්වා ආගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස පාදෙ දළ්භං ගහෙත්වා
වන්දිත්වා අස්සුපුණ්ණෙනි තෙත්තෙනි රොදිත්වා වන්දනට්ඨානතො උට්ඨාය
එකමන්තං නිසීදි. අථ නං රාජා “භද්දෙ, තව පුත්තස්ස භොජනං පස්සාහී” ති වත්වා
ථොකං පණ්ණංකං තස්සා හත්ථෙ යපෙත්වා සෙසඉත්ථීනම්පි ථොකං ථොකං අදාසි.
තා සබ්බාපි “සාමි, ඵවරූපං භොජනං භුඤ්ජසි” ති වදන්තියො තං ගහෙත්වා
අත්තනො අත්තනො සීසෙ කත්වා “අතිදුක්කරං කරොසි, සාමි” ති වත්වා
නමස්සමානා නිසීදිංසු. රාජා පුත “තාත, ඉදං මය්හං අච්ඡරියං හුත්වා උපට්ඨාතී” ති
වත්වා ඉමං ගාථමාහ -

87.

“අච්ඡෙරකං මං පටිහාති, එකකම්පි රහොගතං;
එදිසං භුඤ්ජමානානං, කෙන වණ්ණො පසීදති” ති.

තත්ථ එකකන්ති තාත, තං එකකම්පි රහොගතං ඉමිනා භොජනෙන යාපෙන්නං
දිස්වා මම අච්ඡරියං හුත්වා උපට්ඨාතී. එදිසන්ති ඵවරූපං අලොණංකං අතක්කං
නිඤ්ඤං රත්ඨං පත්තං භුඤ්ජන්තානං කෙන කාරණෙන වණ්ණො පසීදති නං
පුච්ඡි.

අථස්ස සො ආචික්ඛන්තො ආහ -

88.

“එකො රාජ නිපජ්ජාමි, නියතෙ පණ්ණසන්ථරෙ;
තාය මෙ එකසෙය්‍යාය, රාජ වණ්ණො පසීදති.

89.

“න ව නෙත්තිංසබ්බන්ධා මෙ, රාජරක්ඛා උපට්ඨිතා;
තාය මෙ සුබසෙය්‍යාය, රාජවණ්ණො පසීදති.

90.

“අතීතං නානුසොවාමි, නප්පප්පමිනාගතං;
පච්චුප්පන්තෙන යාපෙමි, තෙන චණ්ණො පසිදති.

91.

“අනාගතප්පප්පය, අතීතස්සානුසොවනා;
එතෙන බාලා සුස්සන්ති, නලොව හරිතො ලුතො” ති.

තත්ථ නෙත්තිංසබන්ධාති බග්ගබන්ධා. රාජරක්ඛාති රාජානං රක්ඛිතා.
නප්පප්පමිති න පත්ථෙමි. හරිතොති හරිතචණ්ණො. ලුතොති ලුඤ්චිත්වා ආතපෙ
බිත්තනලො විය.

අථ රාජා “ඉධෙව නං අභිසිඤ්චිත්වා ආදාය ගමිස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා රජ්ජෙන
නිමන්තෙන්තො ආහ -

92.

“හත්ථානීකං රථානීකං, අස්සෙ පත්ති ච වම්මිනො;
නිවෙසනාති රම්මානි, අහං පුත්ත දදාමි තෙ.

93.

“ඉත්ථාගාරම්පි තෙ දම්මි, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතං;
තා පුත්ත පටිපප්පස්සු, ත්වං නො රාජා හවිස්සසි.

94.

“කුසලා නච්චගීතස්ස, සික්ඛිතා වාතුරිත්ථියො;
කාමෙ තං රමයිස්සන්ති, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි.

95.

“පටිරාජුහි තෙ කඤ්ඤා, ආනයිස්සං අලඬකතා;
තාසු පුත්තෙ ජනෙත්වාන, අථ පච්ඡා පබ්බජිස්සසි.

96.

“යුවා ච දහරො වාසි, පඨමුප්පත්තිකො සුසු;
රජ්ජං කාරෙහි හද්දන්තෙ, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි” ති.

තත්ථ හත්ථානීකන්ති දසහත්ථිතො පටියාය හත්ථානීකං නාම, තථා රථානීකං.
වම්මිනොති වම්මබද්ධසුරයොධෙ. කුසලාති ඡෙකා. සික්ඛිතාති අඤ්ඤෙසුපි
ඉත්ථිකිච්චෙසු සික්ඛිතා. වාතුරිත්ථියොති චතුරා විලාසා ඉත්ථියො, අථ වා චතුරා
නාගරා ඉත්ථියො, අථ වා චතුරා නාම නාටකිත්ථියො. පටිරාජුහි තෙ කඤ්ඤාති
අඤ්ඤෙහි රාජුහි තච රාජකඤ්ඤායො ආනයිස්සාමි. යුවාති යොබ්බනප්පත්තො.

දහරොති තරුණො. පටිමුප්පත්තිකොති පටිමවයෙන උප්පත්තිනො සමුග්ගතො.
සුසුති අතිතරුණො.

ඉතො පටියාය බොධිසත්තස්ස ධම්මකථා හොති —

97.

“යුවා චරෙ බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචාරී යුවා සියා;
දහරස්ස හි පබ්බජ්ජා, එතං ඉසිහි වණ්ණිතං.

98.

“යුවා චරෙ බ්‍රහ්මචරියං, බ්‍රහ්මචාරී යුවා සියා;
බ්‍රහ්මචරියං චරිස්සාමි, නාහං රජ්ජෙන මත්ථිකො.

99.

“පස්සාමි වොහං දහරං, අම්ම තාත වදන්තරං;
කිච්ඡාලද්ධං පියං පුත්තං, අප්පත්ථාව ජරං මතං.

100.

“පස්සාමි වොහං දහරිං, කුමාරිං වාරුදස්සනිං;
නවචංසකළිරංච, පලුග්ගං ජීවිතක්ඛයං.

101.

“දහරාපි හි මීයන්ති, නරා ච අථ නාරියො;
තත්ථ කො විස්සසෙ පොසො, ‘දහරොමිහි’ති ජීවිතෙ.

102.

“යස්ස රත්තා විචසානෙ, ආයු අප්පතරං සියා;
අප්පොදකෙව මච්ඡානං, කිං නු කොමාරකං තහිං.

103.

“නිච්චමබ්භාහතො ලොකො, නිච්චඤ්ච පරිවාරිතො;
අමොසාසු චජන්තිසු, කිං මං රජ්ජෙහිසිඤ්චසි”ති.

කාසිරාජා ආහ —

104.

“කෙන මබ්භාහතො ලොකො, කෙන ච පරිවාරිතො;
කායො අමොසා ගච්ජන්ති, තං මෙ අක්ඛාහි පුච්ඡිතො”ති.

බොධිසත්තො ආහ —

105.

“මව්වුනාබිභාහතො ලොකො, ජරාය පරිවාරිතො;
රතොයා අමොසා ගච්ඡන්ති, එවං ජානාහි ඛත්තිය.

106.

“යථාපි තත්තෙ විතතෙ, යං යදෙවුපච්ඡයති;
අප්පකං හොති වෙතබ්බං, එවං මව්වාන ජීවිතං.

107.

“යථා වාරිවහො පුරො, ගච්ඡං නුපනිවත්තති;
එවමායු මනුස්සානං, ගච්ඡං නුපනිවත්තති.

108.

“යථා වාරිවහො පුරො, වහෙ රුක්ඛෙපකුලපේ;
එවං ජරාමරණෙන, වුස්භන්තෙ සබ්බපාණිනො” ති.

තත්ථ බ්‍රහ්මචාරී යුවා සියාති බ්‍රහ්මචරියං වරන්තො යුවා භවෙය්‍ය. ඉසීහි වණ්ණිකන්ති බුද්ධාදීහි ඉසීහි ථොමිතං පසත්ථං. නාහං රජ්ජෙන මත්ථිකොති අහං රජ්ජෙන අත්ථිකො න හොමි. අම්ම තාත වදන්තරන්ති “අම්ම, තාතා” ති වදන්තං. පලුග්ගන්ති මව්වුනා ලුඤ්චිත්වා ගහිතං. යස්ස රතො විවසානෙති මහාරාජ, යස්ස මාතුකුච්ඡිමිහි පටිසන්ධිග්ගහණකාලතො පටියාය රත්තිදිවාතික්කමෙන අප්පතරං ආයු හොති. කොමාරකං තහින්ති තස්මිං වයෙ තරුණභාවො කිං කරිස්සති.

කෙන මබ්භාහතොති කෙන අබ්භාහතො. ඉදං රාජා සංඛිත්තෙන භාසිතස්ස අත්ථං අජානන්තොව පුච්ඡති. රතොයාති රත්තියො. තා හි ඉමෙසං සත්තානං ආයුඤ්ච වණ්ණඤ්ච බලඤ්ච බෙපෙන්නියො එව ගච්ඡන්තිති අමොසා ගච්ඡන්ති නාමාති වෙදිතබ්බං. යං යදෙවුපච්ඡයතිති යං යං තත්තං උපච්ඡයති. වෙතබ්බන්ති තත්තස්මිං වීතෙ සෙසං වෙතබ්බං යථා අප්පකං හොති, එවං සත්තානං ජීවිතං. නුපනිවත්තතිති තස්මිං තස්මිං බණෙ ගතං ගතමෙව හොති, න උපනිවත්තති. වහෙ රුක්ඛෙපකුලපේති උපකුලපෙ රුක්ඛෙ වහෙය්‍ය.

රාජා මහාසත්තස්ස ධම්මකථං සුත්වා “කිං මෙ සරාවාසෙනා” ති අතිවිය උක්කණ්ඨිතො පබ්බජිතුකාමො හුත්වා “නාහං තාව පුන නගරං ගමිස්සාමි, ඉධෙව පබ්බජිස්සාමි. සචෙ පන මෙ පුත්තො නගරං ගච්ඡෙය්‍ය, සෙතච්ඡත්තමස්ස දදෙය්‍ය” ති වින්තෙත්වා තං වීමංසිතුං පුන රජ්ජෙන නිමන්තෙත්තො ආහ –

109.

“හත්ථානිකං රථානිකං, අස්සෙ පත්ති ව වම්මිනො;
නිවෙසනාති රම්මානි, අහං පුත්ත දදාමි තෙ.

110.

“ඉත්ථාගාරම්පි තෙ දම්මි, සබ්බාලඬ්ඛකාරභූසිතං;

තා පුත්ත පටිපජ්ජස්සු, ත්වං නො රාජා භවිස්සසි.

111.

“කුසලා නච්චගිතස්ස, සික්ඛිතා වාතුරිත්ථියො;
කාමෙ තං රමයිස්සන්ති, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි.

112.

“පට්ඨාපුභි තෙ කඤ්ඤා, ආනයිස්සං අලඬකතා;
තාසු පුත්තෙ ජනෙත්වාන, අථ පච්ඡා පබ්බජිස්සසි.

113.

“යුචා ච දහරො වාසි, පඨමුප්පත්තිකො සුසු;
රජ්ජං කාරෙහි භද්දන්තෙ, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි.

114.

“කොට්ඨාගාරඤ්ච කොසඤ්ච, වාහනානි බලානි ච;
නිවෙසනානි රම්මානි, අහං පුත්ත දදාමි තෙ.

115.

“ගොමණ්ඩලපරිබ්‍රූල්හො, දාසිසඬ්ඝපුරක්ඛතො;
රජ්ජං කාරෙහි භද්දන්තෙ, කිං අරඤ්ඤෙ කරිස්සසි” ති.

තත්ථ ගොමණ්ඩලපරිබ්‍රූල්හොති සුභඬ්ගිනං රාජකඤ්ඤානං මණ්ඩලෙන
පුරක්ඛතො.

අථ මහාසත්තො රජ්ජෙන අනත්ථිකභාවං පකාසෙන්තො ආහ –

116.

“කිං ධනෙන යං බියෙථ, කිං භරියාය මරිස්සති;
කිං යොබ්බනෙන ජිණ්ණෙන, යං ජරායාහිභුයාති.

117.

“තත්ථ කා නන්දි කා බිඬ්ඛා, කා රතී කා ධනෙසනා;
කිං මෙ පුත්තෙහි දාරෙහි, රාජ මුත්තොස්මි බන්ධනා.

118.

“යොහං එවං පජානාමි, මච්චු මෙ නජ්ජමජ්ජති;
අන්තකෙනාධිපත්තස්ස, කා රතී කා ධනෙසනා.

119.

“එලානම්ච පක්කානං, නිච්චං පතනතො භයං;

එවං ජාතාන මච්චානං, නිච්චං මරණතො භයං.

120.

“සායමෙකෙ න දිස්සන්ති, පාතො දිට්ඨා බහු ජනා;
පාතො එතෙ න දිස්සන්ති, සායං දිට්ඨා බහු ජනා.

121.

“අජ්ජෙව කිච්චං ආතපං, කො ජඤ්ඤා මරණං සුචෙ;
න හි නො සඬගරං තෙන, මහාසෙනෙන මච්චුනා.

122.

“වොරා ධනස්ස පත්ථෙන්නි, රාජ මුත්තොස්මි බන්ධනා;
එහි රාජ නිවත්තස්සු, නාහං රජ්ජෙන මත්ථිකො” ති.

තත්ථ යං ඛියෙථානි මහාරාජ, කිං ත්වං මං ධනෙන නිමන්තෙසි, යං ඛියෙථ බයං ගච්ඡෙය්‍යා. ධනං වා හි පුරිසං වජ්ජති, පුරිසො වා තං ධනං වජ්ජන්වා ගච්ඡන්ති සබ්බථාපි බයගාමියෙව හොති, කිං ත්වං මං තෙන ධනෙන නිමන්තෙසි. කිං හරියායාති හරියාය කිං කරිස්සාමි, යා මයි ධීතෙයෙව මරිස්සති. ජිණ්ණෙනාති ජරාය අනුපරිතෙන අනුභූතෙන. අභිභූයාති අභිභවියාති. තත්ථානි තස්මිං එවං ජරාමරණධම්මෙ ලොකසන්නිවාසෙ. කා නන්දීති කා නාම තුට්ඨී. ඛිඩ්ඛාති කිළා. රතීති පඤ්චකාමගුණරති. බන්ධනාති කාමබන්ධනා මුත්තො අස්මි, මහාරාජාති ක්‍රමානෙන වික්ඛම්භිතත්තා එවමාහ. මච්චු මෙති මම මච්චු නජ්ජමජ්ජති, නිච්චං මම වධාය අජ්ජමතොයෙවාති. යො අහං එවං පජානාමි, තස්ස මම අන්තකෙන අධිපන්නස්ස වධිතස්ස කා නාම රති, කා ධනෙසනාති. නිච්චන්ති ජාතකාලතො පට්ඨාය සදා ජරාමරණතො භයමෙව උප්පජ්ජති.

ආතපන්ති කුසලකම්මවිරියං. කිච්චන්ති කත්තබ්බං. කො ජඤ්ඤා මරණං සුචෙති සුචෙ වා පරසුචෙ වා මරණං වා ජීවිතං වා කො ජානෙය්‍යා. සඬගරන්ති සඬකෙතං. මහාසෙනෙනාති පඤ්චවිසතිභයබාත්තිංසකම්මකරණජන්තවුතිරොගජ්ජමුඛාදිවසෙන පුට්ඨසෙනෙන. වොරා ධනස්සාති ධනත්ථාය ජීවිතං වජ්ජන්තා වොරා ධනස්ස පත්ථෙන්නි නාම, අහං පන ධනපත්ථනාසඬබාතා බන්ධනා මුත්තො අස්මි, න මෙ ධනෙනත්ථොති අත්ථො. නිවත්තස්සුති මම වචනෙන සම්මා නිවත්තස්සු, රජ්ජං පහාය තෙක්ඛම්මං පටිසරණං කත්වා පබ්බජස්සු. යං පන වින්තෙසි “ඉමං රජ්ජෙ පතිට්ඨාපෙස්සාමි” ති, තං මා වින්තයි, නාහං රජ්ජෙන අත්ථිකොති. ඉති මහාසත්තස්ස ධම්මදෙසනා සහානුසන්ධිනා මත්ථකං පත්තා.

තං සුත්වා රාජානඤ්ච වන්දාදෙවිඤ්ච ආදිං කත්වා සොළසසහස්සා ඔරොධා ව අමච්චාදයො ව සබ්බෙ පබ්බජිතුකාමා අහෙසුං. රාජාපි නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි “යෙ මම පුත්තස්ස සන්නිකෙ පබ්බජිතුං ඉච්ඡන්ති, තෙ පබ්බජන්තු” ති. සබ්බෙසඤ්ච

සුවණ්ණකොට්ඨාශාරාදීනං ද්වාරානි විවරාපෙත්වා “අසුකට්ඨානෙ ව මහානිධිකුම්භියො අත්ථි, අත්ථිකා ගණ්භන්තු”ති සුවණ්ණපට්ටෙ අක්ඛරානි ලිඛාපෙත්වා මහාථම්මහෙ ඛන්ධාපෙසි. තෙ නාගරා යථාපසාරිතෙ ආපණෙ ව විවට්ඨවාරානි ගෙහානි ව පහාය නගරතො නික්ඛමිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ආගමිංසු. රාජා මහාජනෙන සද්ධිං මහාසත්තස්ස සන්තිකෙ පබ්බජි. සක්කදත්තියං තියොජනිකං අස්සමපදං පරිපුණ්ණං අහොසි. මහාසත්තො පණ්ණසාලායො විචාරෙසි, මජ්ඣෙකං ධිතා පණ්ණසාලායො ඉත්ථිනං දාපෙසි. කිංකාරණා? භීරුකජාතිකා එතාති. පුරිසානං පන ඛනිපණ්ණසාලායො දාපෙසි. තා සබ්බාපි පණ්ණසාලායො විස්සකම්මදෙවපුත්තොව මාපෙසි. තෙ ව ඵලධරරුක්ඛෙ විස්සකම්මදෙවපුත්තොයෙව අත්තතො ඉද්ධියා මාපෙසි. තෙ සබ්බෙ විස්සකම්මෙන නිමිත්තෙසු ඵලධරරුක්ඛෙසු උපොසථදිවසෙ භූමියං පතිතපතිතානි ඵලානි ගහෙත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා සමණධම්මං කරොන්ති. තෙසු යො කාමචිතක්කං වා ඛ්‍යාපාදචිතක්කං වා විහිංසාචිතක්කං වා චිතක්කෙති, තස්ස මනං ජානිත්වා මහාසත්තො ආකාසෙ නිසිදිත්වා මධුරධම්මං කපෙසි. තෙ ජනා බොධිසත්තස්ස මධුරධම්මං සුත්වා එකග්ගචිත්තා හුත්වා බ්‍රිජ්ජමෙව අභිඤ්ඤා ව සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙසු.

තදා එකො සාමන්තරාජා “කාසිරාජා කිර බාරාණසිනගරතො නික්ඛමිත්වා වනං පවිසිත්වා පබ්බජිතො”ති සුත්වා “බාරාණසිං ගණ්භිස්සාමි”ති නගරා නික්ඛමිත්වා බාරාණසිං පත්වා නගරං පවිසිත්වා අලඬකතනගරං දිස්වා රාජනිවෙසනං ආරුශ්භ සත්තවිධං වරරතනං ඔලොකෙත්වා “කාසිරඤ්ඤො ඉමං ධනං නිස්සාය එකෙන භයෙන භවිතබ්බ”න්ති චින්තෙත්තො සුරාසොණ්ඩෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡි “තුම්භාකං රඤ්ඤො ඉධ නගරෙ භයං උප්පන්නං අත්ථි”ති? “නත්ථි, දෙවා”ති. “කිං කාරණා”ති. “අම්භාකං රඤ්ඤො පුත්තො තෙමියකුමාරො ‘බාරාණසිං රජ්ජං න කරිස්සාමි’ති අමුගොපි මුගො විය හුත්වා ඉමම්භා නගරා නික්ඛමිත්වා වනං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජි, තෙන කාරණෙන අම්භාකං රාජා මහාජනෙන සද්ධිං ඉමම්භා නගරා නික්ඛමිත්වා තෙමියකුමාරස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පබ්බජිතො”ති ආරොවෙසුං. සාමන්තරාජා තෙසං වචනං සුත්වා තුස්සිත්වා “අහමිපි පබ්බජිස්සාමි”ති චින්තෙත්වා “තාත, තුම්භාකං රාජා කතරද්වාරෙත නික්ඛන්තො”ති පුච්ඡි. “දෙව, පාවිනද්වාරෙතා”ති චුත්තෙ අත්තතො පරිසාය සද්ධිං තෙනෙව පාවිනද්වාරෙත නික්ඛමිත්වා නදීතීරෙන පායාසි.

මහාසත්තොපි තස්ස ආගමනං ඤාත්වා වනන්තරං ආගන්ත්වා ආකාසෙ නිසිදිත්වා මධුරධම්මං දෙසෙසි. සො පරිසාය සද්ධිං තස්ස සන්තිකෙයෙව පබ්බජි. එවං අපරෙපි සත්ත රාජානො “බාරාණසිනගරං ගණ්භිස්සාමි”ති ආගතා. තෙපි රාජානො සත්ත රජ්ජානි ඡඩ්ඛෙත්වා බොධිසත්තස්ස සන්තිකෙයෙව පබ්බජිංසු. හත්ථිපි අරඤ්ඤහත්ථි ජාතා, අස්සාපි අරඤ්ඤඅස්සා ජාතා, රථාපි අරඤ්ඤෙයෙව විනට්ඨා, හණ්ඩාගාරෙසු කභාපණෙ අස්සමපදෙ වාලුකං කත්වා විකිරිංසු. සබ්බෙපි අභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා ජීවිතපරියොසානෙ බ්‍රහ්මලොකපරායණා

අහෙසු. තිරවිඡානගතා හත්ථිඅස්සාපි ඉසිගණෙ විත්තං පසාදෙත්වා
ජකාමාවචරලොකෙසු නිබ්බත්තිංසු.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා “න, භික්ඛවෙ,
ඉදානෙව, පුබ්බෙපි රජ්ජං පභාය නික්ඛන්තොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං
සමොධානෙසි – “තදා ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා අහොසි,
සුනන්දො සාරථී සාරිපුත්තො, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, සෙසපරිසා බුද්ධපරිසා,
මුගපක්ඛපණ්ඩිතො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි” න්ති.

මුගපක්ඛජාතකවණ්ණනා පඨමා.

[539] 2. මහාජනකජාතකවණ්ණනා

කොයං මජ්ඣෙ සමුද්දස්මීන්ති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො
මහාභිනික්ඛමනං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඤි භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිසින්නා
තථාගතස්ස මහාභිනික්ඛමනං වණ්ණෙයන්තා නිසිදිංසු. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය
නුත්ථ, භික්ඛවෙ, එතරහි කථාය සන්තිසින්නා” ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා” ති
වුත්තෙ “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං
නික්ඛන්තොයෙවා” ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරී.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිථිලායං මහාජනකො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස
ද්වෙ පුත්තා අහෙසු. අරිට්ඨජනකො ච පොලජනකො චාති. තෙසු රාජා
ජෙට්ඨපුත්තස්ස උපරජ්ජං අදාසි, කනිට්ඨස්ස සෙනාපතිට්ඨානං අදාසි. අපරභාගෙ
මහාජනකො කාලමකාසි. තස්ස සරීරකිව්චං කත්වා රඤ්ඤො අව්චයෙන
අරිට්ඨජනකො රාජා හුත්වා ඉතරස්ස උපරජ්ජං අදාසි. තස්සෙකො පාදමුලිකො
අමච්චො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, උපරාජා තුම්හෙ සාතෙතුකාමො” ති
ආහ. රාජා තස්ස පුනථ්පුනං කථං සුත්වා කනිට්ඨස්ස සිනෙහං භින්දිත්වා
පොලජනකං සඬ්ඛලිකාහි බන්ධාපෙත්වා රාජනිවෙසනතො අවිදුරෙ එකස්මිං ගෙහෙ
වසාපෙත්වා ආරක්ඛං යපෙසි. කුමාරො “සවාහං භාතු වෙරීම්හි, සඬ්ඛලිකාපි මෙ
හත්ථපාදා මා මුච්චන්තු, ද්වාරම්පි මා විවරියතු, සවෙ නො වෙරීම්හි, සඬ්ඛලිකාපි මෙ
හත්ථපාදා මුච්චන්තු, ද්වාරම්පි විවරියතු” ති සච්චකිරියමකාසි. තාවදෙව සඬ්ඛලිකාපි
බණ්ඩාබණ්ඩං ඡීජ්ජිංසු, ද්වාරම්පි විවටං. සො නික්ඛමිත්වා එකං පච්චන්තගාමං
ගන්ත්වා වාසං කප්පෙසි.

පච්චන්තගාමවාසිනො තං සඤ්ජානිත්වා උපට්ඨන්ති. රාජාපි තං ගාභාපෙතුං
නාසක්ඛි. සො අනුපුබ්බෙන පච්චන්තජනපදං හත්ථගතං කත්වා මහාපරිවාරො
හුත්වා “අහං පුබ්බෙ භාතු න වෙරී, ඉදානි පන වෙරීම්හි” ති මහාජනපරිවුතො මිථිලං
ගන්ත්වා බහිනගරෙ බන්ධාවාරං කත්වා වාසං කප්පෙසි. නගරවාසිනො යොධා
“කුමාරො කිර ආගතො” ති සුත්වා යෙභුයොන හත්ථිඅස්සවාහනාදීනි ගහෙත්වා
තස්සෙව සන්තිකං ආගමිංසු, අඤ්ඤෙපි නාගරා ආගමිංසු. සො භාතු සාසනං
පෙසෙසි “නාහං පුබ්බෙ තුම්හාකං වෙරී, ඉදානි පන වෙරීම්හි, ඡත්තං වා මෙ දෙථ,

යුද්ධං වා”ති. රාජා තං සුත්වා යුද්ධං කාතුං ඉච්ඡන්තො අග්ගමහෙසිං ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, යුද්ධෙ ජයපරාජයො නාම න සක්කා ඤාතුං, සවෙ මම අන්තරායො හොති, ත්වං ගබ්භං රක්ඛෙය්‍යාසි”ති වත්වා මහතියා සෙනාය පරිවුතො නගරා නික්බ්‍රී.

අථ නං යුද්ධෙ පොලජනකස්ස යොධා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසුං. තදා “රාජා මනො”ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං ජාතං. දෙව්පි තස්ස මතභාවං ඤාත්වා සීසං සීසං සුවණ්ණසාරාදීනි ගහෙන්වා පච්ඡියං පක්ඛිපිත්වා මත්ථකෙ කිලිට්ඨපිලොතිකං අත්ථරිත්වා උපරි තණ්ඩුලෙ ඔකිරිත්වා කිලිට්ඨපිලොතිකං නිවාසෙන්වා සරීරං විරූපං කත්වා පච්ඡිං සීසෙ යපෙන්වා දිවා දිවස්සෙව නික්බ්‍රී, න කොචි නං සඤ්ජානි. සා උත්තරද්වාරොන නික්බ්‍රීත්වා කත්ථවි අගතපුබ්බත්තා මග්ගං අජානන්ති දිසං වචන්ථාපෙතුං අසක්කොන්ති කෙවලං “කාලවම්පානගරං නාම අත්ථී”ති සුතත්තා “කාලවම්පානගරං ගමිකා නාම අත්ථී”ති පුව්ඡමානා එකිකා සාලායං නිසීදි. කුච්ඡිමහි පනස්සා නිබ්බත්තසත්තො න යො වා සො වා, පූරිතපාරම් මහාසත්තො නිබ්බත්ති.

තස්ස තෙජෙන සක්කස්ස භවනං කම්පි. සක්කො ආවජ්ජෙන්තො තං කාරණං ඤාත්වා “තස්සා කුච්ඡියං නිබ්බත්තසත්තො මහාපුඤ්ඤො, මයා ගන්තුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා පටිච්ඡන්තයොග්ගං මාපෙන්වා තත්ථ මඤ්චං පඤ්ඤාපෙන්වා මහල්ලකපුරිසො විය යොග්ගං පාපෙන්තො තාය නිසින්තසාලාය ද්වාරෙ යත්වා “කාලවම්පානගරං ගමිකා නාම අත්ථී”ති පුව්ඡි. “අහං, තාත, ගමිස්සාමි”ති. “තෙන හි යොග්ගං ආරුය්හ නිසීද, අම්මා”ති. “තාත, අහං පරිපුණ්ණගබ්භා, න සක්කා මයා යොග්ගං අහිරුහිතුං, පච්ඡන්තො පච්ඡන්තො ගමිස්සාමි, ඉමිස්සා පන මෙ පච්ඡියා ඔකාසං දෙහි”ති. “අම්ම, කිං වදෙසි, යොග්ගං පාපෙන්තුං ජානනසමත්ථො නාම මයා සදිසො නත්ථී. අම්ම, මා භායි, ආරුය්හ නිසීදා”ති. සා “තාත, සාධු”ති වදති. සො තස්සා ආරොහනකාලෙ අත්තන්තො ආනුභාවෙන වාතපුණ්ණභස්තවම්මං විය පථවිං උන්නාමෙත්වා යොග්ගස්ස පච්ඡිමන්තෙ පහරාපෙසි. සා අහිරුය්හ සයනෙ නිපජ්ජිත්වා “අයං දෙවතා භවිස්සති”ති අඤ්ඤාසි. සා දිබ්බසයනෙ නිපන්තමත්තාව නිද්දං ඔක්කම්.

අථ නං සක්කො තිංසයොජනමත්ථකෙ එකං නදිං පත්වා පබ්බොධෙත්වා “අම්ම, ඔතරිත්වා නදියං න්භායිත්වා උස්සිසකෙ සාටකයුගං අත්ථී, තං නිවාසෙහි, අන්තොයොග්ගෙ පුට්ඨත්තං අත්ථී, තං භුඤ්ජාහි”ති ආහ. සා තථා කත්වා පුන නිපජ්ජිත්වා සායන්භසමයෙ කාලවම්පානගරං පත්වා ද්වාරට්ඨාලකපාකාරෙ දිස්වා “තාත, කිං නාම නගරමෙත”න්ති පුව්ඡි. “කාලවම්පානගරං, අම්මා”ති. “කිං වදෙසි, තාත, නනු අම්භාකං නගරන්තො කාලවම්පානගරං සට්ඨියොජනමත්ථකෙ හොති”ති? “එවං, අම්ම, අහං පන උපුමග්ගං ජානාමි”ති. අථ නං දක්ඛිණද්වාරසම්පෙ ඔතාරෙත්වා “අම්ම, අම්භාකං ගාමො පුරන්තො අත්ථී, ත්වං ගන්ත්වා නගරං පවිසාහි”ති වත්වා පුරන්තො ගන්ත්වා විය සක්කො අන්තරධායිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

දෙවිපි එකිකාව සාලායං නිසිදි. තස්මිං බණෙ එකො දිසාපාමොක්ඛො ආවරියො කාලවම්පානගරවාසී මන්තප්ඤායකො බ්‍රාහ්මණො පඤ්චභි මාණවකසතෙහි පරිවුතො න්හානත්ථාය ගච්ඡන්තො දුරතොව ඔලොකෙත්වා තං අභිරුපං සොහග්ගප්පත්තං තත්ථ නිසින්නං දිස්වා තස්සා කුච්ඡයං මහාසත්තස්සානුභාවෙන සහ දස්සනෙනෙව කනිට්ඨහගිනිසිනෙහං උප්පාදෙත්වා මාණවකෙ බහි යපෙත්වා එකකොව සාලං පටිසිත්වා “හගිනි, කතරගාමවාසිකා ත්ව” න්ති පුච්ඡි. “තාත, මිටීලායං අරිට්ඨජනකරඤ්ඤො අග්ගමහෙසීම්හි” ති. “අම්ම, ඉධ කස්මා ආගතාසී” ති? “තාත, පොලජනකෙන රාජා මාරිතො, අථාහං භීතා ‘ගබ්භං අනුරක්ඛිස්සාමි’ ති ආගතා” ති. “අම්ම, ඉමස්මිං පන තෙ නගරෙ කොච්ඡාතකො අත්ථි” ති? “නත්ථි, තාතා” ති. තෙන හි මා වින්තයි, අහං උදිච්චබ්‍රාහ්මණො මහාසාලො දිසාපාමොක්ඛආවරියො, අහං තං හගිනිට්ඨානෙ යපෙත්වා පටිජග්ගිස්සාමි, ත්වං “හාතිකා” ති මං වත්වා පාදෙසු ගහෙත්වා පරිදෙවාති. සා මහාසද්දං කත්වා තස්ස පාදෙසු ගහෙත්වා පරිදෙවි. තෙ ද්වෙපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං පරිදෙවිංසු.

අථස්ස අන්තෙවාසිකා මහාසද්දං සුත්වා බිජ්ජං උපධාවිත්වා “ආවරිය, කිං තෙ හොති” ති පුච්ඡිංසු. සො ආහ – “කනිට්ඨහගිනී මෙ එසා, අසුකකාලෙ නාම මයා විනා ජාතා” ති. අථ මාණවා “තව හගිනිං දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය මා වින්තයිත්ථ ආවරියා” ති ආහංසු. සො මාණවෙ පටිච්ඡන්තයොග්ගං ආහරාපෙත්වා තං තත්ථ නිසිදාපෙත්වා “තාතා, වො ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණියා මම කනිට්ඨහගිනිභාවං කට්ඨත්වා සබ්බකිච්චාති කාතුං වදෙථා” ති වත්වා ගෙහං පෙසෙසි. තෙ ගන්ත්වා බ්‍රාහ්මණියා කට්ඨසු. අථ නං බ්‍රාහ්මණීපි උණ්හොදකෙන න්හාපෙත්වා සයනං පඤ්ඤාපෙත්වා නිපජ්ජාපෙසි. අථ බ්‍රාහ්මණොපි න්හාත්වා ආගතො භොජනකාලෙ “හගිනිං මෙ පක්කොසථා” ති පක්කොසාපෙත්වා තාය සද්ධිං එකතො භුඤ්ජිත්වා අන්තොනිවෙසනෙයෙව තං පටිජග්ගි.

සා න විරස්සෙව සුවණ්ණවණ්ණං පුත්තං විජායි, “මහාජනකකුමාරො” තිස්ස අයාකසත්තකං නාමමකාසී. සො වඩ්ඪමානො දාරකෙහි සද්ධිං කීළන්තො යෙ තං රොසෙන්නි, තෙ අසම්භින්නබ්බන්තියකුලෙ ජාතත්තා මහාබලවතාය වෙව මානථද්ධතාය ව දළ්භං ගහෙත්වා පහරති. තදා තෙ මහාසද්දෙන රොදන්තා “කෙන පහටා” ති චුත්තෙ “විධවාපුත්තෙනා” ති වදන්ති. අථ කුමාරො වින්තෙසි “ඉමෙ මං ‘විධවාපුත්තො’ ති අභිණ්භං වදන්ති, හොතු, මම මාතරං පුච්ඡිස්සාමි” ති. සො එකදිවසං මාතරං පුච්ඡි “අම්ම, කො මය්භං පිතා” ති? අථ නං මාතා “තාත, බ්‍රාහ්මණො තෙ පිතා” ති වඤ්චෙසි. සො පුතදිවසෙපි දාරකෙ පහරන්තො “විධවාපුත්තො” ති චුත්තෙ “නනු බ්‍රාහ්මණො මෙ පිතා” ති වත්වා “බ්‍රාහ්මණො කිං තෙ හොති” ති චුත්තෙ වින්තෙසි “ඉමෙ මං, බ්‍රාහ්මණො තෙ කිං හොති” ති අභිණ්භං වදන්ති, මාතා මෙ ඉදං කාරණං යථාභූතං න කට්ඨෙසි, සා අත්තතො මනෙන මෙ න කට්ඨස්සති, හොතු, කථාපෙස්සාමි න” ත්ති. සො ථඤ්ඤං පිවන්තො ථනං දන්තෙහි ඩංසිත්වා “අම්ම, මෙ පිතරං කට්ඨෙහි, සවෙ න කට්ඨස්සසි, ථනං තෙ ඡින්දිස්සාමි” ති ආහ. සා පුත්තං වඤ්චෙතුං අසක්කොන්ති “තාත, ත්වං මිටීලායං

අරිට්ඨජනකරඤ්ඤා පුත්තො, පිතා තෙ පොලජනකෙන මාරිතො, අභං තං
අනුරක්ඛන්තී ඉමං නගරං ආගතා, අයං බ්‍රාහ්මණො මං භගිනිට්ඨානෙ යපෙත්වා
පටිජග්ගති” ති කථෙසි. සො තං සුත්වා තතො පටියාය “විධවාපුත්තො” ති චුත්තෙපි
න කුප්ඤ්ඤි.

සො සොළසවස්සඛිහන්තරෙයෙව තයො වෙදෙ ව සබ්බසිජ්ජානි ව උග්ගණ්හි,
සොළසවස්සිකකාලෙ පන උත්තමරූපධරො අහොසි. අථ සො “පිතු සන්තකං
රජ්ජං ගණ්හිස්සාමි” ති විත්තෙත්වා මාතරං පුච්ඡී “අම්ම, කිඤ්චි ධනං තෙ භත්ථෙ
අත්ථී, උදාහු තො, අභං වොහාරං කත්වා ධනං උප්පාදෙත්වා පිතු සන්තකං රජ්ජං
ගණ්හිස්සාමි” ති. අථ නං මාතා ආහ – “තාත, නාහං තුව්ඡහත්ථා ආගතා, තයො මෙ
භත්ථෙ ධනසාරා අත්ථී, මුත්තසාරො, මණ්ණසාරො, වජිරසාරොති, තෙසු එකෙකො
රජ්ජග්ගහණප්පමාණො, තං ගහෙත්වා රජ්ජං ගණ්හ, මා වොහාරං කරී” ති. “අම්ම,
ඉදම්පි ධනං මය්හමෙව උපඬ්ඨං කත්වා දෙහි, තං පන ගහෙත්වා සුවණ්ණභූමිං
ගන්ත්වා බහුං ධනං ආහරිත්වා රජ්ජං ගණ්හිස්සාමි” ති. සො උපඬ්ඨං ආහරාපෙත්වා
හණ්ඨිකං කත්වා සුවණ්ණභූමිං ගමිකෙහි වාණිජෙහි සද්ධිං නාවාය හණ්ඨං
ආරොපෙත්වා පුන නිවත්තිත්වා මාතරං වන්දිත්වා “අම්ම, අභං සුවණ්ණභූමිං
ගමිස්සාමි” ති ආහ. අථ නං මාතා ආහ – “තාත, සමුද්දො නාම අප්පසිද්ධිකො
බහුඅන්තරායො, මා ගච්ඡ, රජ්ජග්ගහණාය තෙ ධනං බහු” ති. සො “ගච්ඡස්සාමෙව
අම්මා” ති මාතරං වන්දිත්වා ගෙහා නික්ඛම්ම නාවං අභිරුහි.

තං දිවසමෙව පොලජනකස්ස සරිරෙ රොගො උප්පජ්ජී, අනුට්ඨානසෙය්‍යං සයි.
තදා සත්ත ජඩ්ඝසතානි නාවං අභිරුහිංසු. නාවා සත්තදිවසෙහි සත්ත යොජනසතානි
ගතා. සා අතිවණ්ඨවෙගෙන ගන්ත්වා අත්තානං වහිතුං නාසක්ඛි, එලකානි
හින්නානි, තතො තතො උදකං උග්ගතං, නාවා සමුද්දමජ්ඣෙකෙ නිමුග්ගා. මහාජනා
රොදන්ති පරිදෙවන්ති, නානාදෙවතායො නමස්සන්ති. මහාසත්තො පන නෙව
රොදති න පරිදෙවති, න දෙවතායො නමස්සති, නාවාය පන නිමුජ්ජනභාවං ඤත්වා
සප්පිනා සක්ඛරං ඔමද්දිත්වා කුච්ඡිපුරං බාදිත්වා ද්වෙ මට්ඨකසාටකෙ තෙලෙන
තෙමෙත්වා දළ්භං නිවාසෙත්වා කූපකං නිස්සාය ධීතො නාවාය නිමුජ්ජනසමයෙ
කූපකං අභිරුහි. මහාජනා මච්ඡකච්ඡපහක්ඛා ජාතා, සමන්තා උදකං අඬ්ඬුසහමත්තං
ලොහිතං අහොසි. මහාසත්තො කූපකමත්ථකෙ ධීතොව “ඉමාය නාම දිසාය
මිට්ඨලනගර” ත්ති දිසං වචන්ථපෙත්වා කූපකමත්ථකා උප්පතිත්වා මච්ඡකච්ඡපෙ
අතික්කම්ම මහාබලවතාය උසහමත්ථකෙ පති. තං දිවසමෙව පොලජනකො
කාලමකාසි. තතො පටියාය මහාසත්තො මණ්ඩණ්ණසු උග්ගිසු පරිවත්තන්තො
සුවණ්ණක්ඛන්ධො විය සමුද්දං තරති. සො යථා එකදිවසං, එවං සත්තාහං තරති,
“ඉදානි පුණ්ණමීදිවසො” ති වෙලං පන ඔලොකෙත්වා ලොණොදකෙන මුඛං
වික්ඛාලෙත්වා උපොසථිකො හොති.

තදා ව “යෙ මාතුපට්ඨානාදිගුණයුත්තා සමුද්දෙ මරිතුං අනනුච්ඡවිකා සත්තා,
තෙ උද්ධාරෙහි” ති චතුහි ලොකපාලෙහි මණ්ඩෙබ්බා නාම දෙවධීතා සමුද්දරක්ඛිකා
යපිතා හොති. සා සත්ත දිවසානි සමුද්දං න ඔලොකෙසි, දිබ්බසම්පත්තිං.

අනුභවන්තියා කිරස්සා සති පමුටියා. “දෙවසමාගමං ගතා” තිපි වදන්ති. අථ සා
“අජ්ජ මෙ සත්තමො දිවසො සමුද්දං අනොලොකෙන්තියා, කා නු බො පවත්ති” ති
ඔලොකෙන්ති මහාසත්තං දිස්වා “සවෙ මහාජනකකුමාරො සමුද්දෙ නස්සිස්ස,
දෙවසමාගමපවෙසනං න ලභිස්ස” න්ති වින්තෙන්වා මහාසත්තස්ස අවිදුරෙ
අලඬිකතෙන සරීරෙන ආකාසෙ යන්වා මහාසත්තං වීමංසමානා පයමං ගාථමාහ —

123.

“කොයං මජ්ඣෙ සමුද්දස්මිං, අපස්සං තීරමායුහෙ;
කං ත්වං අත්ථවසං ඤත්වා, එවං වායමසෙ භුස” න්ති.

තත්ථ අපස්සං තීරමායුහෙති තීරං අපස්සන්තොව ආයුහති විරියං කරොති.

අථ මහාසත්තො තස්සා වචනං සුත්වා “අජ්ජ මෙ සත්තමො දිවසො සමුද්දං
තරන්තස්ස, න මෙ දුතියො සත්තො දිට්ඨපුබ්බො, කො නු මං වදන්ති” ති ආකාසං
ඔලොකෙන්තො තං දිස්වා දුතියං ගාථමාහ —

124.

“නිසම්ම වත්තං ලොකස්ස, වායාමස්ස ච දෙවතෙ;
තස්මා මජ්ඣෙ සමුද්දස්මිං, අපස්සං තීරමායුහෙ” ති.

තත්ථ නිසම්ම වත්තං ලොකස්සාති අහං ලොකස්ස වත්තකිරියං දිස්වා
උපධාරෙන්වා විහරාමිති අත්ථො. වායාමස්ස වාති වායාමස්ස ච ආනිසංසං
නිසාමෙන්වා විහරාමිති දිපෙති. තස්මාති යස්මා නිසම්ම විහරාමි, “පුරිසකාරො නාම
න නස්සති, සුබෙ පතිට්ඨාපෙති” ති ජානාමි, තස්මා තීරං අපස්සන්තොපි ආයුහාමි
විරියං කරොමි, න උක්කණ්ඨාමිති.

සා තස්ස ධම්මකථං සුත්වා උත්තරි සොතුකාමා හුත්වා පුන ගාථමාහ —

125.

“ගම්භීරෙ අප්පමෙයාස්මිං, තීරං යස්ස න දිස්සති;
මොසො තෙ පුරිසවායාමො, අප්පත්වාච මරිස්සසි” ති.

තත්ථ අප්පත්වාති තීරං අප්පත්වායෙව.

අථ නං මහාසත්තො “දෙවතෙ, කිං නාමෙතං කථෙසි, වායාමං කත්වා
මරන්තොපි ගරහතො මුච්චිස්සාමි” ති වත්වා ගාථමාහ —

126.

“අනණො ඤාතිනං හොති, දෙවානං පිතුනඤ්ච සො;
කරං පුරිසකිච්චාති, න ච පච්ඡානුතප්පති” ති.

තත්ථ අනණොති වායාමං කරොන්තො ඤාතීනඤ්චෙව දෙවතානඤ්ච
 බ්‍රහ්මානඤ්ච අන්තරෙ අනණො හොති අගරහිතො අනින්දිතො. කරං
 පුරිසකිව්වානීති යථා සො පුග්ගලො පුරිසෙහි කත්තබ්බානි කම්මානි කරං
 පච්ඡාකාලෙ න ච අනුතප්පති, යථා නානුසොචති, එවාහම්පි වීරියං කරොන්තො
 පච්ඡාකාලෙ නානුතප්පාමි නානුසොවාමීති අත්ථො.

අථ නං දෙවධීතා ගාථමාහ —

127.

“අපාරනෙය්‍යං යං කම්මං, අඵලං කිලමුද්දයං;
 තත්ථ කො වායාමෙනත්ථො, මච්චු යස්සාහිනිජ්ජත” ත්ති.

තත්ථ අපාරනෙය්‍යන්ති වායාමෙන මත්ථකං අපාපෙනබ්බං. මච්චු
 යස්සාහිනිජ්ජතන්ති යස්ස අට්ඨානෙ වායාමකරණස්ස මරණමෙව නිජ්ජන්තං, තත්ථ
 කො වායාමෙනත්ථොති.

එවං දෙවධීතාය චුත්තෙ තං අප්පට්භානං කරොන්තො මහාසත්තො උත්තරි
 ගාථා ආහ —

128.

“අපාරනෙය්‍යමච්චන්තං, යො විදිත්වාන දෙවතෙ;
 න රක්ඛෙ අත්තනො පාණං, ජඤ්ඤා සො යදි භාපයෙ.

129.

“අධිජ්ජායඵලං එකෙ, අස්මිං ලොකස්මි දෙවතෙ;
 පයොජයන්ති කම්මානි, තානි ඉජ්ඣන්ති වා න වා.

130.

“සන්දිට්ඨිකං කම්මඵලං, නනු පස්සසි දෙවතෙ;
 සන්තා අඤ්ඤෙ තරාමහං, තඤ්ච පස්සාමි සන්තිකෙ.

131.

“සො අහං වායමිස්සාමි, යථාසත්ති යථාබලං;
 ගච්ඡං පාරං සමුද්දස්ස, කස්සං පුරිසකාරිය” ත්ති.

තත්ථ අච්චන්තන්ති යො “ඉදං කම්මං වීරියං කත්වා නිජ්ජාදෙතුං න සක්කා,
 අච්චන්තමෙව අපාරනෙය්‍ය” ත්ති විදිත්වා චණ්ඩහත්ථිආදයො අපරිහරන්තො
 අත්තනො පාණං න රක්ඛති. ජඤ්ඤා සො යදි භාපයෙති සො යදි තාදිසෙසු යානෙසු
 වීරියං භාපෙය්‍ය, ජානෙය්‍ය තස්ස කුසිතභාවස්ස ඵලං. ත්වං යං වා තං වා නිරත්ථකං
 වදසීති දිපෙති. පාළියං පන “ජඤ්ඤා සො යදි භාපය” ත්ති ලිඛිතං, තං අට්ඨකථාසු
 නත්ථි. අධිජ්ජායඵලන්ති අත්තනො අධිජ්ජායඵලං සම්පස්සමානා එකච්චෙ පුරිසා

කසිවණ්ණපාදීනි කම්මානි පයොජයන්ති, තානි ඉජ්ඣන්ති වා න වා ඉජ්ඣන්ති.
 “එත්ථ ගම්ඝ්ඝාමී, ඉදං උග්ගහෙස්සාමී”ති පන කායිකචෙතසිකවීරියං කරොන්තස්ස
 තං ඉජ්ඣන්තෙව, තස්මා තං කාතුං වට්ටති යෙවාති දස්සෙති. සන්තා අඤ්ඤා
 කරාමහන්ති අඤ්ඤා ජනා මහාසමුද්දෙ සන්තා නිමුග්ගා වීරියං අකරොන්තා
 මච්ඡකච්ඡපහක්ඛා ජාතා, අහං පන එකකොච තරාමි. තඤ්ච පස්සාමි සන්තිකෙති
 ඉදං මෙ වීරියඵලං පස්ස, මයා ඉමිනා අත්තභාවෙන දෙවතා නාම න දිට්ඨපුබ්බා,
 සොහං තඤ්ච ඉමිනා දිබ්බරූපෙන මම සන්තිකෙ යිතං පස්සාමි. යථාසත්ති
 යථාබලන්ති අත්තනො සත්තියා ව බලස්ස ව අනුරූපං. කස්සන්ති කරිස්සාමි.

තතො දෙවතා තස්ස තං දළ්භවචනං සුත්වා ථුතිං කරොන්ති ගාථමාහ —

132.

“යො ත්වං එවං ගතෙ ඔසෙ, අප්පමෙයො මහණ්ණවෙ;
 ධම්මවායාමසම්පන්නො, කම්මුනා නාවසීදසි;
 සො ත්වං තත්ථෙව ගච්ඡාහි, යත්ථ තෙ නිරතො මනො”ති.

තත්ථ එවං ගතෙති එවරූපෙ ගම්හීරෙ විත්ථතෙ මහාසමුද්දෙ.
 ධම්මවායාමසම්පන්නොති ධම්මවායාමෙන සමන්තාගතො. කම්මුනාති අත්තනො
 පුරිස්කාරකම්මෙන. නාවසීදසිති න අවසීදසි. යත්ථ තෙති යස්මිං යානෙ තච මනො
 නිරතො, තත්ථෙව ගච්ඡාහිති.

සා එවඤ්ච පන වත්වා “පණ්ඩිත මහාපරක්කම, කුහිං තං නෙමී”ති පුව්ඡි.
 “මිට්ඨිලනගර”න්ති චුත්තෙ සා මහාසත්තං පුප්ඵකලාපං විය උක්ඛිපිත්වා උභොහි
 හත්ථෙහි පරිග්ගස්භ උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා පියපුත්තං ආදාය ගච්ඡන්ති විය ආකාසෙ
 පක්ඛන්දි. මහාසත්තො සත්තාහං ලොණොදකෙන උපක්කසරීරො හුත්වා
 දිබ්බඵස්සෙන ථුට්ඨො නිද්දං ඔක්කමි. අථ නං සා මිට්ඨිලං නෙත්වා අමිබ්වනුයානො
 මඬිගලසිලාපට්ටෙ දක්ඛිණපස්සෙන නිපජ්ජාපෙත්වා උයානදෙවතාහි තස්ස
 ආරක්ඛං ගාභාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතා.

තදා පොලජනකස්ස පුත්තො නත්ථි. එකා පනස්ස ධීතා අභොසි, සා සිවලිදෙවී
 නාම පණ්ඩිතා බ්‍යත්තා. අමච්චා තමෙනං මරණමඤ්චෙ නිපන්නං පුව්ඡිංසු
 “මහාරාජ, තුම්හෙසු දිවඬිගතෙසු රජ්ජං කස්ස දස්සාමා”ති? අථ තෙ රාජා “තාතා,
 මම ධීතරං සිවලිදෙවීං ආරාධෙතුං සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙථ, යො වා පන
 චතුරස්සපල්ලඬිකස්ස උස්සිසකං ජානාති, යො වා පන සහස්සථාමධනුං ආරොපෙතුං
 සක්කොති, යො වා පන සොළස මහානිධි නිහරිතුං සක්කොති, තස්ස රජ්ජං
 දෙථා”ති ආහ. අමච්චා “දෙව, තෙසං නො නිධිනං උද්දානං කථෙථා”ති ආහංසු.
 අථ රාජා —

“සුරියුග්ගමනෙ නිධි, අථො ඔක්කමනෙ නිධි;
 අත්තො නිධි බහි නිධි, න අත්තො න බහි නිධි.

“ආරොහනෙ මහානිධි, අපො ඔරොහනෙ නිධි;
චතුස්ස මහාසාලෙස්ස, සමන්තා යොජනෙ නිධි.

“දන්තග්ගෙස්ස මහානිධි, වාලග්ගෙස්ස ච කෙපුකෙ;
රුක්ඛග්ගෙස්ස මහානිධි, සොළසෙනෙ මහානිධි.

“සහස්සථාමො පල්ලඬකො, සිවලිආරාධනෙන වා”ති. —
මහානිධිහි සද්ධිං ඉතරෙසම්පි උද්දානං කපෙසි. රාජා ඉමං කථං වත්වා කාලමකාසි.

අමච්චා රඤ්ඤො අච්චයෙන තස්ස මතකිච්චං කත්වා සත්තමෙ දිවසෙ
සන්නිපතිත්වා මන්තයිංසු “අම්භො රඤ්ඤො ‘අත්තනො ධිතරං ආරාධෙතුං
සමත්ථස්ස රජ්ජං දාතබ්බ’න්ති චුත්තං, කො තං ආරාධෙතුං සක්ඛිස්සති”ති. තෙ
“සෙනාපති වල්ලභො”ති වත්වා තස්ස සාසනං පෙසෙස්සුං. සො සාසනං සුත්වා
“සාධු”ති සම්පට්චිෂ්ත්වා රජ්ජත්ථාය රාජද්වාරං ගත්ත්වා අත්තනො ආගතභාවං
රාජධිතාය ආරොවාපෙසි. සා තස්ස ආගතභාවං ඤත්වා “අත්ථි නු ඛිවස්ස
සෙනච්ඡත්තසිරිං ධාරෙතුං ධිති”ති තස්ස විමංසනත්ථාය “ඛිප්පං ආගච්ඡතු”ති ආහ.
සො තස්සා සාසනං සුත්වා තං ආරාධෙතුකාමො සොපානපාදමූලතො පට්ඨාය
ජවෙනාගත්ත්වා තස්සා සන්නිකෙ අට්ඨාසි. අථ නං සා විමංසමානා “මහාතලෙ
ජවෙන ධාවා”ති ආහ. සො “රාජධිතරං තොසෙස්සාමි”ති වෙගෙන පක්ඛන්දි. අථ
නං “පුන ඵහි”ති ආහ. සො පුන වෙගෙන ආගතො. සා තස්ස ධිතියා විරහිතභාවං
ඤත්වා “ඵහි සම්ම, පාදෙ මෙ සම්බාහා”ති ආහ. සො තස්සා ආරාධනත්ථං
නිසීදිත්වා පාදෙ සම්බාහි. අථ නං සා උරෙ පාදෙන පහරිත්වා උත්තානකං පාතෙත්වා
“ඉමං අන්ධබාලපුරිසං ධිතිවිරහිතං පොථෙත්වා ගීවායං ගහෙත්වා නිහරථා”ති
දාසිනං සඤ්ඤං අදාසි. තා තථා කරිංසු. සො තෙහි “කිං සෙනාපති”ති පුට්ඨො “මා
කපෙථ, සා නෙව මනුස්සිත්ථි, යක්ඛිනි”ති ආහ. තතො භණ්ඩාගාරිකො ගතො,
තම්පි තපෙථ ලජ්ජාපෙසි. තථා සෙට්ඨිං, ඡත්තග්ගාහං, අසිග්ගාහන්ති සබ්බෙපි තෙ
ලජ්ජාපෙසියෙව.

අථ අමච්චා සන්නිපතිත්වා “රාජධිතරං ආරාධෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි,
සහස්සථාමධනුං ආරොපෙතුං සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙථා”ති ආහ, තම්පි කොචි
ආරොපෙතුං නාසක්ඛි. තතො “චතුරස්සපල්ලඬකස්ස උස්සිසකං ජානන්තස්ස
රජ්ජං දෙථා”ති ආහ, තම්පි කොචි න ජානාති. තතො සොළස මහානිධි නිහරිතුං
සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙථා”ති ආහ, තෙපි කොචි නිහරිතුං නාසක්ඛි. තතො “අම්භො
අරාජිකං නාම රට්ඨං පාලෙතුං න සක්කා, කිං නු බො කාතබ්බ”න්ති මන්තයිංසු. අථ
තෙ පුරොහිතො ආහ — “භො තුම්භෙ මා වින්තයිත්ථ, චුස්සරථං නාම විස්සජ්ජෙතුං
වට්ඨති, චුස්සරථෙන හි ලද්ධරාජා සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං කාරෙතුං සමත්ථො
භොති”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්චිෂ්ත්වා නගරං අලඬකාරාපෙත්වා මඩගලරථෙ
චත්තාරො කුමුදවණ්ණෙ අස්සෙ යොජෙත්වා උත්තමපච්චත්ථරණං අත්ථරිත්වා
පඤ්ච රාජකකුඨභණ්ඩානි ආරොපෙත්වා චතුරඬිගිනියා සෙනාය පරිවාරෙස්සුං.
“සසාමිකස්ස රථස්ස පුරතො තුරියානි වජ්ජන්ති, අසාමිකස්ස පච්ඡතො වජ්ජන්ති,

තස්මා සබ්බතුරියානි පච්ඡතො වාදෙථා”ති වත්වා සුවණ්ණහිඬිකාරොන රථධුරඤ්ච පතොදඤ්ච අභිසිඤ්චිත්වා “යස්ස රජ්ජං කාරොතුං පුඤ්ඤං අත්ථී, තස්ස සන්තිකං ගච්ඡතු”ති රථං විස්සජ්ජෙසුං. අථ රථො රාජගෙහං පදක්ඛිණං කත්වා වෙගෙන මහාවීථිං අභිරුහි.

සෙනාපතිආදයො “චුස්සරථො මම සන්තිකං ආගච්ඡතු”ති චිත්තයිංසු. සො සබ්බෙසං ගෙහානි අතික්කමිත්වා නගරං පදක්ඛිණං කත්වා පාවිනද්වාරොන නික්ඛමිත්වා උය්‍යානාහිමුඛො පායාසි. අථ නං වෙගෙන ගච්ඡන්තං දිස්වා “නිවත්තෙථා”ති ආහංසු. පුරොහිතො “මා නිවත්තයිත්ථ, ඉච්ඡන්තො යොජනසතම්පි ගච්ඡතු, මා නිවාරෙථා”ති ආහ. රථො උය්‍යානං පවිසිත්වා මඬගලසිලාපට්ටං පදක්ඛිණං කත්වා ආරොහනසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි. පුරොහිතො මහාසත්තං නිපන්තකං දිස්වා අමච්චෙ ආමන්තෙත්වා “අම්හො එකො සිලාපට්ටෙ නිපන්තකො පුරිසො දිස්සති, සෙතච්ඡත්තානුවච්ඡවිකා පනස්ස ධිති අත්ථීති වා නත්ථීති වා න ඡානාම, සචෙ එස පුඤ්ඤවා හවිස්සති, අම්හෙ න ඔලොකෙස්සති, කාලකණ්ණිසත්තො සචෙ හවිස්සති, හීතතසිතො උට්ඨාය කම්පමානො ඔලොකෙස්සති, තස්මා ඛිජ්ජං සබ්බතුරියානි පග්ගණ්හථා”ති ආහ. තාවදෙව අනෙකසතානි තුරියානි පග්ගණ්හිංසු. තදා තුරියසද්දො සාගරසොසො විය අහොසි.

මහාසත්තො තෙන සද්දෙන පබුජ්ඣිත්වා සීසං විවරිත්වා ඔලොකෙත්තො මහාජනං දිස්වා “සෙතච්ඡත්තෙන මෙ ආගතෙන හවිතබ්බ”න්ති චිත්තෙත්වා පුන සීසං පාරුපිත්වා පරිවත්තිත්වා වාමපස්සෙන නිපජ්ජී. පුරොහිතො තස්ස පාදෙ විවරිත්වා ලක්ඛණානි ඔලොකෙත්තො “තිට්ඨතු අයං එකො දීපො, චතුන්නම්පි මහාදීපානං රජ්ජං කාරොතුං සමත්ථො හොති”ති පුන තුරියානි පග්ගණ්හාපෙසි. අථ මහාසත්තො මුඛං විවරිත්වා පරිවත්තිත්වා දක්ඛිණපස්සෙන නිපජ්ජිත්වා මහාජනං ඔලොකෙසි. තදා පුරොහිතො පරිසං උස්සාරෙත්වා අඤ්ජලිං පග්ගය්හ අවකුජ්ජො හුත්වා “උට්ඨෙහි, දෙව, රජ්ජං තෙ පාපුණාති”ති ආහ. අථ නං මහාසත්තො “රාජා වො කුහි”න්ති පුච්ඡිත්වා “කාලකතො දෙවො”ති චුත්තෙ “තස්ස පුත්තො වා හාතා වා නත්ථී”ති පුච්ඡිත්වා “නත්ථී දෙවො”ති චුත්තෙ “තෙන හි සාධු රජ්ජං කාරෙස්සාමී”ති වත්වා උට්ඨාය සිලාපට්ටෙ පල්ලඬිකෙන නිසිදි. අථ නං තත්ථෙව අභිසිඤ්චිංසු. සො මහාජනකො නාම රාජා අහොසි. සො රථවරං අභිරුහ්ම මහත්තෙන සිරිවිහවෙන නගරං පවිසිත්වා රාජනිවෙසනං අභිරුහන්තො “සෙනාපතිආදීනං තානෙව යානානි හොන්තු”ති විවාරෙත්වා මහාතලං අභිරුහි.

රාජධිතා පන පුරිමසඤ්ඤාය එව තස්ස වීමංසනත්ථං එකං පුරිසං ආණාපෙසි “තාත, ත්වං ගච්ඡ, රාජානං උපසඬකමිත්වා එවං වදෙහි ‘දෙව, සිවලිදෙවී තුම්හෙ පක්කොසති, ඛිජ්ජං කිරාගච්ඡතු’”ති. සො ගන්ත්වා තථා ආරොවෙසි. රාජා පණ්ඩිතො තස්ස වචනං සුත්වාපි අස්සුණන්තො විය “අහො සොහනො වතායං පාසාදො”ති පාසාදමෙව වණ්ණෙති. සො තං සාවෙනුං අසක්කොන්තො ගන්ත්වා රාජධිතාය තං පවත්ති. ආරොවෙසි “අයො, රාජා තුම්හාකං වචනං න සුණාති, පාසාදමෙව වණ්ණෙති, තුම්හාකං වචනං තිණං විය න ගණෙති”ති. සා තස්ස වචනං

සුත්වා “සො මහජ්ඣාසයො පුරිසො භවිස්සති” ති චිත්තෙන්වා දුතියමිපි තතියමිපි පෙසෙසි. රාජාපි අත්තනො රුටියා පකතිගමනෙන සිහො විය විජම්භමානො පාසාදං අභිරුහි. තස්මිං උපසඩ්ධකමන්තෙ රාජධිතා තස්ස තෙජෙන සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්ති ආගන්ත්වා හත්ථාලම්බකං අදාසි.

සො තස්සා හත්ථං ඔලම්බිත්වා මහාතලං අභිරුහිත්වා සමුස්සිතසෙනවිජන්තෙ රාජපල්ලඬකෙ නිසිදිත්වා අමච්චෙ ආමන්තෙන්වා “අම්හො, අත්ථි පන වො රඤ්ඤා කාලං කරොන්තෙන කොච්චි වාදො දින්නො” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, දෙවා” ති වුත්තෙ “තෙන හි වදෙවා” ති ආහ. දෙව “සිවලිදෙවිං ආරාධෙතුං සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙවා” ති තෙන වුත්තන්ති. සිවලිදෙවියා ආගන්ත්වා හත්ථාලම්බකො දින්නො, අයං තාව ආරාධිතා නාම, අඤ්ඤං වදෙවාති. දෙව “චතුරස්සපල්ලඬකස්ස උස්සිසකං ජානිතුං සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙවා” ති තෙන වුත්තන්ති. රාජා “ඉදං දුජ්ජානං, උපායෙන සක්කා ජානිතු” ති චිත්තෙන්වා සිසතො සුවණ්ණසූචිං නිහරිත්වා සිවලිදෙවියා හත්ථෙ යපෙසි “ඉමං යපෙහි” ති. සා තං ගහෙන්වා පල්ලඬකස්ස උස්සිසකෙ යපෙසි. “බග්ගං අදාසි” තිපි වදන්තියෙව. සො තාය සඤ්ඤාය “ඉදං උස්සිසක” ති ඤත්වා තෙසං කථං අස්සුණන්තො විය “කිං කථෙවා” ති වත්වා පුන තෙහි තවා වුත්තෙ “ඉදං ජානිතුං න ගරු, එතං උස්සිසක” ති වත්වා “අඤ්ඤං වදෙවා” ති ආහ. දෙව, “සහස්සථාමධනුං ආරොපෙතුං සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙවා” ති තෙන වුත්තන්ති. “තෙන හි ආහරථ න” ති ආහරාපෙන්වා සො ධනුං පල්ලඬකෙ යථානිසින්තොව ඉත්ථිතං කප්පාසථොටනධනුං විය ආරොපෙන්වා “අඤ්ඤං වදෙවා” ති ආහ. “දෙව, සොළස මහානිධි නිහරිතුං සමත්ථස්ස රජ්ජං දෙවා” ති තෙන වුත්තන්ති. “තෙසං කිඤ්චි උද්දානං අත්ථි” ති පුච්ඡිත්වා “ආම, දෙවා” ති වුත්තෙ “තෙන හි නං කථෙවා” ති ආහ. තෙ “සුරියුග්ගමනෙ නිධි” ති උද්දානං කථයිංසු. තස්ස තං සුණන්තස්සෙව ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දො විය සො අත්ථො පාකටො අහොසි.

අථ නෙ රාජා ආහ – “අජ්ජ, භණ්ණෙ, වෙලා නත්ථි, ස්වෙ නිධි ගණ්ඨිස්සාමි” ති. සො පුනදිවසෙ අමච්චෙ සන්තිපාතෙන්වා පුච්ඡි “තුම්භාකං රාජා පච්චෙකඬුද්ධෙ භොජෙසි” ති? “ආම, දෙවා” ති. සො චිත්තෙසි “සුරියොති නායං සුරියො, සුරියසදිසත්තා පන පච්චෙකඬුද්ධා සුරියා නාම, තෙසං පච්චුග්ගමනට්ඨානෙ නිධිනා භවිතඬ්ඛ” ති. තතො රාජා “තෙසු පච්චෙකඬුද්ධෙසු ආගච්ඡන්තෙසු පච්චුග්ගමනං කරොන්තො කතරං යානං ගච්ඡති” ති පුච්ඡිත්වා “අසුකට්ඨානං නාම දෙවා” ති වුත්තෙ “තං යානං බණ්ණන්වා නිධිං නිහරවා” ති නිධිං නිහරාපෙසි. “ගමනකාලෙ අනුගච්ඡන්තො කත්ථ යත්වා උය්‍යාපෙසි” ති පුච්ඡිත්වා “අසුකට්ඨානෙ නාමා” ති වුත්තෙ “තතොපි නිධිං නිහරවා” ති නිධිං නිහරාපෙසි. අථ මහාජනා උක්කුට්ඨිසහස්සානි පවත්තෙන්තා “සුරියුග්ගමනෙ නිධි” ති වුත්තන්තා සුරියුග්ගමනදිසායං බණ්ණන්වා විවරිංසු. අථො “ඔක්කමනෙ නිධි” ති වුත්තන්තා සුරියත්ථඬගමනදිසායං බණ්ණන්වා විවරිංසු. “ඉදං පන ධනං ඉධෙව භොති, අහො අච්ඡරිය” ති පිතිසොමනස්සං පවත්තයිංසු. අන්තොනිධිති රාජගෙන මහාද්වාරස්ස අන්තොලම්මාරා නිධිං නිහරාපෙසි. බහි නිධිති බහිලම්මාරා නිධිං.

නීහරාපෙසි. න අන්තො න ඛහි නිධිති හෙට්ඨාඋම්මාරතො නිධිං නීහරාපෙසි.
 ආරොහනෙ නිධිති මඬගලහත්ථිං ආරොහනකාලෙ සුවණ්ණනිස්සෙණියා
 අත්ථරණට්ඨානතො නිධිං නීහරාපෙසි. අථො ඔරොහනෙ නිධිති හත්ථික්ඛන්ධතො
 ඔරොහනට්ඨානතො නිධිං නීහරාපෙසි. චතුසු මහාසාලෙසුති භූමියං
 කතඋපට්ඨානට්ඨානෙ සිරිසයනස්ස චත්තාරො මඤ්චපාදා සාලමයා, තෙසං හෙට්ඨා
 චතස්සො නිධිකුම්භියො නීහරාපෙසි. සමන්තායොජනෙ නිධිති යොජනං නාම
 රථයුගපමාණං, සිරිසයනස්ස සමන්තා රථයුගජපමාණතො නිධිං නීහරාපෙසි.
 දන්තග්ගෙසු මහානිධිති මඬගලහත්ථිට්ඨානෙ තස්ස ද්විත්තං දන්තානං
 අභිමුඛට්ඨානතො නිධිං නීහරාපෙසි. වාලග්ගෙසුති මඬගලහත්ථිට්ඨානෙ තස්ස
 වාලධිසම්මුඛට්ඨානතො නිධිං නීහරාපෙසි. කෙසුකෙති කෙසුකං වුවචති උදකං,
 මඬගලපොක්ඛරණිකො උදකං නීහරාපෙත්වා නිධිං දස්සෙසි. රුක්ඛග්ගෙසු
 මහානිධිති උය්‍යානෙ මහාසාලරුක්ඛමුලෙ ඨිතමජ්ඣන්තිකසමයෙ පරිමණ්ඩලාය
 රුක්ඛච්ඡායාය අන්තො නිධිං නීහරාපෙසි. එවං සොළස මහානිධියො නීහරාපෙත්වා
 “අඤ්ඤං කිඤ්චි අත්ථි”ති පුච්ඡි. “නත්ථි දෙවා”ති වදිංසු. මහාජනො හට්ඨකුට්ඨො
 අහොසි.

අථ රාජා “ඉදං ධනං දානමුඛෙ විකිරිස්සාමි”ති නගරමජ්ඣෙකෙ වෙච චතුසු
 නගරද්වාරෙසු වාති පඤ්චසු යානෙසු පඤ්ච දානසාලායො කාරාපෙත්වා මහාදානං
 පට්ඨපෙසි, කාලවම්පානගරතො අත්තනො මාතරඤ්ච බ්‍රාහ්මණඤ්ච
 පක්කොසාපෙත්වා මහන්තං සක්කාරං අකාසි. තස්ස තරුණරජ්ජෙයෙව සකලං
 විදෙහරට්ඨං “අරිට්ඨජනකරඤ්ඤො කිර පුත්තො මහාජනකො නාම රාජා රජ්ජං
 කාරෙති, සො කිර පණ්ඩිතො උපායකුසලො, පස්සිස්සාම න”න්ති දස්සනත්ථාය
 සඬබ්බහිතං අහොසි. තතො තතො ඛහං පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා ආගමිංසු, නාගරාපි
 මහාජණං සජ්ජයිංසු. රාජනිවෙසනෙ අත්ථරණාදීනි සන්ථරිත්වා
 ගන්ධදාමමාලාදාමාදීනි ඔසාරෙත්වා විජ්ජකිණ්ණලාජාකුසුමවාසධුමගන්ධාකාරං
 කාරෙත්වා නානාජ්ජකාරං පානභොජනං උපට්ඨාපෙසුං. රඤ්ඤො පණ්ණාකාරත්ථාය
 රජතසුචණ්ණභාජනාදීසු අනෙකජ්ජකාරානි බාදනීයභොජනීයමුද්ධාණිතඵලාදීනි
 ගහෙත්වා තත්ථ තත්ථ පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. එකතො අමච්චමණ්ඩලං නිසීදි,
 එකතො බ්‍රාහ්මණගණො, එකතො සෙට්ඨිආදයො නිසීදිංසු, එකතො උත්තමරූපධරා
 නාටකිත්ථියො නිසීදිංසු, බ්‍රාහ්මණාපි සොත්ථිකාරෙන මුඛමඬගලිකානි කට්ඨන්ති,
 නච්චගීතාදීසු කුසලා නච්චගීතාදීනි පවත්තයිංසු, අනෙකසතානි තූරියානි පචජ්ජිංසු.
 තදා රාජනිවෙසනං යුගන්ධරවාතවෙගෙන පහටා සාගරකුච්ඡි විය එකනින්නාදං
 අහොසි. ඔලොකිතොලොකිතට්ඨානං කම්පති.

අථ මහාසත්තො සෙනවිජත්තස්ස හෙට්ඨා රාජාසනෙ නිසින්තොච
 සක්කසිරිසදිසං මහන්තං සිරිවිලාසං ඔලොකෙත්වා අත්තනො මහාසමුද්දෙ
 කතවායාමං අනුස්සරි. තස්ස “වීරියං නාම කත්තබ්බයුත්තකං, සවාහං මහාසමුද්දෙ
 වීරියං නාකරිස්සං, න ඉමං සම්පත්තිං අලභිස්ස”න්ති තං වායාමං අනුස්සරන්තස්ස
 පිති උජ්ජජ්ජි. සො පිතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො ආහ -

133.

“ආසීසෙටෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙයා පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහු.

134.

“ආසීසෙටෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙයා පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුඛිහතං.

135.

“වායමෙටෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙයා පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, යථා ඉච්ඡිං තථා අහු.

136.

“වායමෙටෙව පුරිසො, න නිබ්බින්දෙයා පණ්ඩිතො;
පස්සාමි වොහං අත්තානං, උදකා ථලමුඛිහතං.

137.

“දුක්ඛුපතීතොපි නරො සපඤ්ඤො, ආසං න ඡන්දෙයා සුඛාගමාය;
බහු හි ඵස්සා අහිතා හිතා ව, අවිතක්කිතා මච්චුමුපබ්බජන්ති.

138.

“අවින්තිතමපි හවති, චින්තිතමපි විනස්සති;
න හි චින්තාමයා භොගා, ඉත්ථියා පුරිසස්ස වා”ති.

තත්ථ ආසීසෙටෙවාති ආසාප්පෙකම්මං අකත්වා අත්තනො කම්මං ආසං
කරොටෙව. න නිබ්බින්දෙයාති වීරියං කරොන්තො න නිබ්බින්දෙයා න
අලසෙයා. යථා ඉච්ඡන්ති යථා රාජභාවං ඉච්ඡිං, තටෙව රාජා ජාතොමහි.
උඛිහතන්ති නීහං. දුක්ඛුපතීතොති කායිකවෙතසිකදුක්ඛෙන චුට්ඨොපිති අත්ථො.
අහිතා හිතා වාති දුක්ඛඵස්සා අහිතා, සුඛඵස්සා හිතා. අවිතක්කිතාති අවිතක්කිතාරො
අවින්තිතාරො. ඉදං චුත්තං භොති – තෙසු ඵස්සෙසු අහිතඵස්සෙන චුට්ඨා සත්තා
“හිතඵස්සොපි අත්ථිති වීරියං කරොන්තා තං පාපුණන්ති”ති අවින්තෙත්වා වීරියං න
කරොන්ති, තෙ ඉමස්ස අත්ථස්ස අවිතක්කිතාරො හිතඵස්සං අලහිත්වා
මච්චුමුපබ්බජන්ති මරණං පාපුණන්ති, තස්මා වීරියං කත්තබ්බමෙවාති.

අවින්තිතමපිති ඉමෙසං සත්තානං අවින්තිතමපි භොති, චින්තිතමපි විනස්සති.
මයාපි හි “අයුජ්ඣිත්වා ව රජ්ජං ලහිස්සාමි”ති ඉදං අවින්තිතං, “සුචණ්ණභූමිතො
ධනං ආහරිත්වා යුජ්ඣිත්වා පිතු සන්තකං රජ්ජං ගණ්හිස්සාමි”ති පන චින්තිතං,
ඉදානි මෙ චින්තිතං නට්ඨං, අවින්තිතං ජාතං. න හි චින්තාමයා භොගාති ඉමෙසං
සත්තානඤ්ඤි භොගා චින්තාය අනිජ්ඣජනනො චින්තාමයා නාම න භොන්ති,
තස්මා වීරියමෙව කත්තබ්බං. වීරියවතො හි අවින්තිතමපි භොතිති.

සො තතො පටියාය දස රාජධම්මෙ අකොපෙත්වා ධම්මෙන සමෙන රජ්ජං කාරෙසි, පච්චෙකඛුද්ධෙ ව උපටියාසි. අපරභාගෙ සිවලිදෙවී ධඤ්ඤපුඤ්ඤලක්ඛණසම්පන්නං පුත්තං විජායි, “දිසාවුකුමාරො” තිස්ස නාමං කරිංසු. තස්ස වයප්පත්තස්ස රාජා උපරජ්ජං දත්වා සත්තවස්සසහස්සානි රජ්ජං කාරෙසි. සො එකදිවසං උය්‍යානපාලෙන ඵලාඵලෙසු වෙව නානාපුප්ඵෙසු ව ආභතෙසු තානි දිස්වා තුට්ඨො හුත්වා තස්ස සම්මානං කාරෙත්වා “සම්ම උය්‍යානපාල, අහං උය්‍යානං පස්සිස්සාමි, ත්වං අලඬකරොහි න” න්ති ආභ. සො “සාධු, දෙවා” ති සම්පටිච්ඡිත්වා තථා කත්වා රඤ්ඤො පටිච්චෙදෙසි. සො හත්ථික්ඛන්ධවරගතො මහත්තෙන පරිවාරෙන නගරා නික්ඛමිත්වා උය්‍යානද්වාරං පාපුණි. තත්‍ර ව ද්වෙ අම්බා අත්ථි නීලොභාසා. එකො අඵලො, එකො ඵලධරො. සො පන අතිධුරො, රඤ්ඤො අග්ගඵලස්ස අපරිභුත්තත්තා තතො කොචි ඵලං ගහෙතුං න උස්සහති. රාජා හත්ථික්ඛන්ධවරගතොව තතො එකං ඵලං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ඡී, තස්ස තං ඡිව්හග්ගෙ යපිතමත්තමෙව දිබ්බොජං විය උපටියාසි. සො “නිවත්තනකාලෙ බහු බාදිස්සාමි” ති චින්තෙසි. “රඤ්ඤො අග්ගඵලං පරිභුත්ත” න්ති ඤත්වා උපරාජානං ආදිං කත්වා අන්තමසො හත්ථිමෙණ්ඩඅස්සමෙණ්ඩාදයොපි ඵලං ගහෙත්වා පරිභුඤ්ඡීංසු. අඤ්ඤෙ ඵලං අලභන්තා දණ්ඩෙහි සාධං හින්දිත්වා නිපණ්ණමකංසු. රුක්ඛො ඔහග්ගවිහග්ගො අටියාසි, ඉතරො පන මණ්ඩපබ්බතො විය විලාසමානො ධීතො.

රාජා උය්‍යානා නික්ඛන්තො තං දිස්වා “ඉදං කි” න්ති අමච්චෙ පුච්ඡති. “දෙවෙන අග්ගඵලං පරිභුත්තත්ති මහාජනෙන විලුම්භිතො දෙවා” ති ආභංසු. “කිං නු බො හණ, ඉමස්ස පන නෙව පත්තං, න වණ්ණො ඛිණ්ණො” ති? “නිජ්ඵලතාය න ඛිණ්ණො, දෙවා” ති. තං සුත්වා රාජා සංවෙගං පටිලභිත්වා “අයං රුක්ඛො නිජ්ඵලතාය නීලොභාසො ධීතො, අයං පන සඵලතාය ඔහග්ගවිහග්ගො ධීතො. ඉදම්පි රජ්ජං සඵලරුක්ඛසදිසං, පබ්බජ්ජා පන නිජ්ඵලරුක්ඛසදිසා. සකිඤ්චනස්සෙව හයං, නාකිඤ්චනස්ස. තස්මා අහං ඵලරුක්ඛො විය අහුත්වා නිජ්ඵලරුක්ඛසදිසො හවිස්සාමි, ඉමං සම්පත්තිං වජිත්වා නික්ඛම්ම පබ්බජිස්සාමි” ති දළ්භං සමාදානං කත්වා මනං අධිට්ඨහිත්වා නගරං පවිසිත්වා පාසාදද්වාරෙ ධීතොව සෙනාපතිං පක්කොසාපෙත්වා “මහාසෙනාපති, අජ්ජ මෙ පටියාය හත්තභාරකඤ්චෙව මුබොදකදන්තකට්ඨදායකඤ්ච එකං උපටියාකං යපෙත්වා අඤ්ඤෙ මං දට්ඨුං මා ලභන්තු, පොරාණකච්චිච්ඡයාමච්චෙ ගහෙත්වා රජ්ජං අනුසාසථ, අහං ඉතො පටියාය උපරිපාසාදතලෙ සමණධම්මං කරිස්සාමි” ති වත්වා පාසාදමාරුශ්භ එකකොව සමණධම්මං අකාසි. ඵලං ගතෙ කාලෙ මහාජනො රාජධිගණ සන්නිපතිත්වා මහාසත්තං අදිස්වා “න නො රාජා පොරාණකො විය භොති” ති වත්වා ගාථාද්වයමාභ -

139.

“අපොරාණං වත භො රාජා, සබ්බභුම්මො දිසම්පති;
නජ්ජ නච්චෙ නිසාමෙති, න ගීතෙ කුරුතෙ මනො.

140.

“න මිගෙ නපි උයානෙ, නපි හංසෙ උදික්කති;
මුගොව තුණ්හිමාසිනො, න අත්ථමනුසාසති” ති.

තත්ථ මිගෙති සබ්බසඬ්ඛානිකච්චනං, පුබ්බෙ හත්ථි යුජ්ඣාපෙති, මෙණ්ඩෙ යුජ්ඣාපෙති, අජ්ජ තෙපි න ඔලොකෙතිති අත්ථො. උයානෙති උයානකීලම්පි නානුභොති. හංසෙති පඤ්චපද්ධමසඤ්ජන්නාසු උයානපොක්ඛරණිසු හංසගණං න ඔලොකෙති. මුගොවාති හත්තභාරකඤ්ච උපට්ඨාකඤ්ච පුච්ඡිංසු “හො රාජා, තුම්හෙහි සද්ධිං කිඤ්ච අත්ථං මන්තෙති” ති. තෙ “න මන්තෙති” ති වදිංසු. තස්මා එවමාහංසු.

රාජා කාමෙසු අනල්ලීයන්තෙන විවෙකනින්තෙන චිත්තෙන අත්තනො කුලුපකපච්චෙකඛුද්ධෙ අනුස්සරින්වා “කො නු ඛො මෙ තෙසං සීලාදිගුණයුත්තානං අකිඤ්චනානං වසනට්ඨානං ආචික්ඛිස්සති” ති තීහි ගාථාහි උදානං උදානෙසි –

141.

“සුඛකාමා රහොසීලා, වධබන්ධා උපාරතා;
කස්ස නු අජ්ජ ආරාමෙ, දහරා වුද්ධා ව අච්ඡරෙ.

142.

“අතික්කන්තවනථා ධීරා, නමො තෙසං මහෙසීනං;
යෙ උස්සුකම්හි ලොකම්හි, විහරන්ති මනුස්සකා.

143.

“තෙ ඡෙත්වා මච්චුනො ජාලං, තතං මායාවිනො දළ්භං;
ඡින්නාලයත්තා ගච්ඡන්ති, කො තෙසං ගතිමාපයෙ” ති.

තත්ථ සුඛකාමාති නිබ්බානසුඛකාමා. රහොසීලාති පටිච්ඡන්තසීලා න අත්තනො ගුණජපකාසනා. දහරා වුඩ්ඪා වාති දහරා චෙව මහල්ලකා ව. අච්ඡරෙති වසන්ති.

තස්සෙවං තෙසං ගුණෙ අනුස්සරන්තස්ස මහති පීති උජ්ජජ්ජි. අථ මහාසත්තො පල්ලඬ්ඛකතො උට්ඨාය උත්තරසීහපඤ්ජරං විවරින්වා උත්තරදිසාහිමුඛො සිරසි අඤ්ජලිං පතිට්ඨාපෙත්වා “එවරුපෙහි ගුණෙහි සමන්තාගතා පච්චෙකඛුද්ධා” ති නමස්සමානො “අතික්කන්තවනථා” ති ආදිමාහ. තත්ථ අතික්කන්තවනථාති පහිනතණ්භා. මහෙසීනන්ති මහත්තෙ සීලක්ඛන්ධාදයො ගුණෙ එසින්වා ධීරානං. උස්සුකම්හිති රාගාදීහි උස්සුක්කං ආපන්නෙ ලොකස්මිං. මච්චුනො ජාලන්ති කිලෙසමාරොත පසාරිතං තණ්හාජාලං. තතං මායාවිනොති අතිමායාවිනො. කො තෙසං ගතිමාපයෙති කො මං තෙසං පච්චෙකඛුද්ධානං නිවාසට්ඨානං පාපෙයා, ගහෙත්වා ගච්ඡෙයායාති අත්ථො.

තස්ස පාසාදෙයෙව සමණධම්මං කරොන්තස්ස චත්තාරො මාසා අතීතා. අථස්ස අතිවිය පබ්බජ්ජාය චිත්තං නමි, අගාරං ලොකන්තරිකනිරයො විය බායි, තයො භවා ආදිත්තා විය උපට්ඨහිංසු. සො පබ්බජ්ජාහිමුබ්බෙන චිත්තෙන “කදා නු බො ඉමං සක්කභවනං විය අලඬිකතස්පටියත්තං මිටීලං පහාය හිමවන්තං පටිසිත්වා පබ්බජිතවෙසගහණකාලො මය්හං හවිස්සති”ති චිත්තෙත්වා මිටීලවණ්ණනං නාම ආරභී –

144.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, විහත්තං භාගසො මිතං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

145.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, විසාලං සබ්බතොපහං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

146.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, බහුපාකාරතොරණං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

147.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, දළ්භමට්ටාලකොට්ඨකං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

148.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, සුචිහත්තං මහාපථං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

149.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, සුචිහත්තන්තරාපණං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

150.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, ගවාස්සරථපිළිතං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

151.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, ආරාමවනමාලිනිං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

152.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, උය්‍යානවනමාලිනිං;

පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

153.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, පාසාදවනමාලිනි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

154.

“කදාහං මිටීලං ජීතං, තිපුරං රාජබන්ධුනි;
මාපිතං සොමනස්සෙන, වෙදෙහෙන යසස්සිනා;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

155.

“කදාහං වෙදෙහෙ ජීතෙ, නිවිතෙ ධම්මරක්ඛිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

156.

“කදාහං වෙදෙහෙ ජීතෙ, අජෙයො ධම්මරක්ඛිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

157.

“කදාහං අන්තෙපුරං රම්මං, විහත්තං භාගසො මිතං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

158.

“කදාහං අන්තෙපුරං රම්මං, සුධාමත්තිකලෙපනං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

159.

“කදාහං අන්තෙපුරං රම්මං, සුවිගන්ධං මනොරමං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

160.

“කදාහං කූටාගාරෙ ව, විහත්තෙ භාගසො මිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

161.

“කදාහං කූටාගාරෙ ව, සුධාමත්තිකලෙපනෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

162.

“කදාහං කූටාගාරෙ ව, සුවිගන්ධෙ මනොරමෙ;

පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

163.

“කදාහං කුටාගාරෙ ව, ලිත්තෙ චන්දනථොසිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

164.

“කදාහං සොණ්ණපල්ලඬකෙ, ගොනකෙ චිත්තසන්ථතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

165.

“කදාහං මණිපල්ලඬකෙ, ගොනකෙ චිත්තසන්ථතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

166.

“කදාහං කප්පාසකොසෙය්‍යං, බොමකොටුම්බරානි ව;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

167.

“කදාහං පොක්ඛරණී රම්මා, චක්කවාකපකුජිනා;
මන්දාලකෙහි සඤ්ජන්තා, පදුමුජ්ජලකෙහි ව;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

168.

“කදාහං හත්ථිගුම්බෙ ව, සබ්බාලඬිකාරභුසිතෙ;
සුවණ්ණකච්ඡෙ මාතඬිගෙ, හෙමකප්පනවාසසෙ.

169.

“ආරුළ්භෙ ගාමණීයෙහි, තොමරඬිකුසපාණිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

170.

“කදාහං අස්සගුම්බෙ ව, සබ්බාලඬිකාරභුසිතෙ;
ආජානීයෙව ජාතියා, සින්ධුවෙ සිසවාහතෙ.

171.

“ආරුළ්භෙ ගාමණීයෙහි, ඉල්ලියාවාපධාරිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

172.

“කදාහං රථසෙනියො, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධජෙ;

දිපෙ අපොපි වෙය්ග්සෙ, සබ්බාලඬිකාරභුසිනෙ.

173.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

174.

“කදාහං සොවණ්ණරථෙ, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දිපෙ අපොපි වෙය්ග්සෙ, සබ්බාලඬිකාරභුසිනෙ.

175.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

176.

“කදාහං සජ්ඣුරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දිපෙ අපොපි වෙය්ග්සෙ, සබ්බාලඬිකාරභුසිනෙ.

177.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

178.

“කදාහං අස්සරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දිපෙ අපොපි වෙය්ග්සෙ, සබ්බාලඬිකාරභුසිනෙ.

179.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

180.

“කදාහං ඔට්ඨරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දිපෙ අපොපි වෙය්ග්සෙ, සබ්බාලඬිකාරභුසිනෙ.

181.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

182.

“කදාහං ගොණරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දිපෙ අපොපි වෙය්ග්සෙ, සබ්බාලඬිකාරභුසිනෙ.

183.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

184.

“කදාහං අපරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දීපෙ අථොපි වෙය්‍යග්ගෙ, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ.

185.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

186.

“කදාහං මෙණ්ඩරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දීපෙ අථොපි වෙය්‍යග්ගෙ, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ.

187.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

188.

“කදාහං මිගරථෙ ව, සන්තද්ධෙ උස්සිතද්ධපෙ;
දීපෙ අථොපි වෙය්‍යග්ගෙ, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ.

189.

“ආරුළුහෙ ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

190.

“කදාහං හත්ථාරොහෙ ව, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
නිලවම්මධරෙ සුරෙ, තොමරඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

191.

“කදාහං අස්සාරොහෙ ව, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
නිලවම්මධරෙ සුරෙ, ඉල්ලියාවාපධාරිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු හවිස්සති.

192.

“කදාහං රථාරොහෙ ව, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
නිලවම්මධරෙ සුරෙ, වාපහත්ථෙ කලාපිතෙ;

පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

193.

“කදාහං ධනුග්ගහෙ ව, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
නීලවම්මධරෙ සුරෙ, වාපහත්ථෙ කලාපිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

194.

“කදාහං රාජපුත්තෙ ව, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
චිත්තවම්මධරෙ සුරෙ, කඤ්චනාවෙළධාරිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

195.

“කදාහං අරියගණෙ ව, චතවන්තෙ අලඬකතෙ;
භරිවන්දනලිත්තඬගෙ, කාසිකුත්තමධාරිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

196.

“කදාහං අමච්චගණෙ ව, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතෙ;
පිතවම්මධරෙ සුරෙ, පුරතො ගච්ඡමාලිතෙ;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

197.

“කදාහං සත්තසතා භරියා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතා;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

198.

“කදාහං සත්තසතා භරියා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

199.

“කදාහං සත්තසතා භරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

200.

“කදාහං සතපලං කංසං, සොවණ්ණං සතරාජිකං;
පහාය පබ්බජිස්සාමි, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

201.

“කදාස්සු මං භත්ථිගුම්ඛා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූසිතා;
සුවණ්ණකච්ඡා මාතඬගා, හෙමකප්පනවාසසා.

202.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, තොමරඬිකුසපාණිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

203.

“කදාස්සු මං අස්සගුම්බා, සබ්බාලඬිකාරභුසිතා;
ආජානියාව ජාතියා, සින්ධවා සීඝවාහනා.

204.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, ඉල්ලියාවාපධාරිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

205.

“කදාස්සු මං රථසෙනී, සන්නද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬිකාරභුසිතා.

206.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

207.

“කදාස්සු මං සොණ්ණරථා, සන්නද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬිකාරභුසිතා.

208.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

209.

“කදාස්සු මං සජ්ඣුරථා, සන්නද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬිකාරභුසිතා.

210.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

211.

“කදාස්සු මං අස්සරථා, සන්නද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬිකාරභුසිතා.

212.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

213.

“කදාස්සු මං ඔට්ඨරථා, සන්තද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬ්ඛාරභුසිතා.

214.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

215.

“කදාස්සු මං ගොණුරථා, සන්තද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬ්ඛාරභුසිතා.

216.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

217.

“කදාස්සු මං අජරථා, සන්තද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬ්ඛාරභුසිතා.

218.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

219.

“කදාස්සු මං මෙණ්ඩරථා, සන්තද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬ්ඛාරභුසිතා.

220.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

221.

“කදාස්සු මං මිගරථා, සන්තද්ධා උස්සිතද්ධජා;
දීපා අථොපි වෙය්‍යග්ඝා, සබ්බාලඬ්ඛාරභුසිතා.

222.

“ආරුළුහා ගාමණියෙනි, වාපහත්ථෙහි වම්මිහි;

යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

223.

“කුදාස්සු මං භත්ථාරොහා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
නිලවම්මධරා සුරා, තොමරඤ්ඤාසපාණිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

224.

“කුදාස්සු මං අස්සාරොහා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
නිලවම්මධරා සුරා, ඉල්ලියාවාපධාරිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

225.

“කුදාස්සු මං රථාරොහා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
නිලවම්මධරා සුරා, වාපහත්ථා කලාපිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

226.

“කුදාස්සු මං ධනුග්ගහා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
නිලවම්මධරා සුරා, වාපහත්ථා කලාපිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

227.

“කුදාස්සු මං රාජපුත්තා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
චිත්තවම්මධරා සුරා, කඤ්ඤානාචෙත්තධාරිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

228.

“කුදාස්සු මං අරියගණා, චතවත්තා අලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
හරිචන්දනලිත්තඤ්ඤා, කාසිකුත්තමධාරිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

229.

“කුදාස්සු මං අමච්චගණා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
පිතවම්මධරා සුරා, පුරතො ගච්ඡමාලිනො;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

230.

“කුදාස්සු මං සත්තසතා හරියා, සබ්බාලඤ්ඤාකාරභූමිතා;
යන්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කුදාස්සු භවිස්සති.

231.

“කදාස්සු මං සත්තසතා හරියා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
යත්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කදාස්සු භවිස්සති.

232.

“කදාස්සු මං සත්තසතා හරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
යත්තං මං නානුයිස්සන්ති, තං කදාස්සු භවිස්සති.

233.

“කදාහං පත්තං ගහෙත්වාන, මුණ්ඩො සඬ්ඝාට්ඨාරුතො;
පිණ්ඩිකාය වරිස්සාමි, තං කදාස්සු භවිස්සති.

234.

“කදාහං පංසුකුලානං, උජ්ඣිතානං මහාපථෙ;
සඬ්ඝාට්ඨං ධාරයිස්සාමි, තං කදාස්සු භවිස්සති.

235.

“කදාහං සත්තාහසම්මෙසෙ, ඔවට්ඨො අල්ලව්වරො;
පිණ්ඩිකාය වරිස්සාමි, තං කදාස්සු භවිස්සති.

236.

“කදාහං සබ්බත්ථ ගන්ත්වා, රුක්ඛා රුක්ඛං වනා වනං;
අනපෙක්ඛො ගම්ස්සාමි, තං කදාස්සු භවිස්සති.

237.

“කදාහං ගිරිදුග්ගෙසු, පභීනභයහෙරවො;
අදුනියො ගම්ස්සාමි, තං කදාස්සු භවිස්සති.

238.

“කදාහං විණංව රුජ්ජකො, සත්තතන්තිං මනොරමං;
චිත්තං උජුං කරිස්සාමි, තං කදාස්සු භවිස්සති.

239.

“කදාහං රථකාරොව, පරිකන්තං උපාහනං;
කාමසඤ්ඤාපනෙ ඡෙව්ඡං, යෙ දිබ්බෙ යෙ ව මානුසෙ”ති.

තත්ථ කදාති කාලපරිචිතක්කො. ජීවන්ති වත්ථාලඬ්ඝකාරාදිහි සුපුජ්ජිතං. විහත්තං
භාගසො මිතන්ති ඡෙකෙහි නගරමාපකෙහි රාජනිවෙසනාදීනං වසෙන විහත්තං
ද්වාරවිජිතං වසෙන කොට්ඨාසතො මිතං. තං කදාස්සු භවිස්සති තං ඵවරුපං
නගරං පභාය පබ්බජනං කදා නාම මෙ භවිස්සති. සබ්බතොපහන්ති සමන්තතො
අලඬ්ඝකාරොභාසෙන යුත්තං. ඛුපාකාරතොරණන්ති බහලෙන පුට්ඨලෙන පාකාරෙන

වෙව් ද්වාරතොරණෙහි ව සමන්තාගතං. දළ්භමට්ටාලකොට්ඨකන්ති දළ්භෙහි
අට්ටාලකෙහි ද්වාරකොට්ඨකෙහි ව සමන්තාගතං. පිළිතන්ති සමාකිණ්ණං.
තිපුරන්ති තිහි පුරෙහි සමන්තාගතං, තිපාකාරන්ති අත්ථො. අට් වා තිපුරන්ති
තික්ඛන්තුං පුණ්ණං. රාජබන්ධුනීන්ති රාජඤ්ඤතකෙහෙව පුණ්ණං.
සොමනස්සෙනාති එවංනාමකෙන විදෙහරාජෙන.

නිවිතෙති ධනධඤ්ඤතිවයාදිනා සම්පන්නෙ. අජෙයොති පච්චාමිත්තෙහි
අජෙනබ්බෙ. චන්දනථොසිතෙති ලොහිතචන්දනෙන පරිජ්ථොසිතෙ.
කොටුම්භරානීති කොටුම්භරරට්ඨෙ උට්ඨිතචන්දානි. හත්ථිගුම්භෙති හත්ථිසට්ඨායො.
හෙමකප්පනවාසසෙති හෙමමයෙන සීසාලඬිකාරසඬිබාතෙන කප්පනෙන ව
හෙමජාලෙන ව සමන්තාගතෙ. ගාමණීයෙහිති හත්ථාවරියෙහි. ආජානීයෙව
ජාතියාති ජාතියා කාරණාකාරණජානනාය ආජානීයෙව, තාදිසානං අස්සානං
ගුම්භෙ. ගාමණීයෙහිති අස්සාවරියෙහි. ඉල්ලියාවාපධාරිහිති ඉල්ලියඤ්ච වාපඤ්ච
ධාරෙන්නෙහි. රථසෙනියොති රථසට්ඨායො. සන්නන්ධෙති සුට්ඨු නද්ධෙ. දීපෙ
අථොපි වෙය්‍යග්ගෙහි දීපිඛ්‍යග්ගවම්මපරික්ඛිත්තෙ. ගාමණීයෙහිති රථාවරියෙහි.
සප්ඤ්ඤරථෙති රජතරථෙ. අජරථමෙණ්ඩරථමිගරථෙ සොහනත්ථාය යොජෙන්නි.

අරියගණෙති බ්‍රාහ්මණගණෙ. තෙ කිර තදා අරියාවාරා අහෙසුං, තෙන තෙ
එවමාහ. හරිචන්දනලිත්තඬිගෙති කඤ්චනවණ්ණෙන චන්දනෙන ලිත්තසරිරෙ.
සත්තසකා හරියාති පියහරියායෙව සන්ධායාහ. සුසඤ්ඤාති සුට්ඨු සඤ්ඤිතා.
අස්සවාති සාමිකස්ස වචනකාරිකා. සතපලන්ති පලසතෙන සුවණ්ණෙන කාරිතං.
කංසන්ති පාතිං. සතරාජිකන්ති පිට්ඨිපස්සෙ රාජිසතෙන සමන්තාගතං. යන්තං
මන්ති අනිත්ථිගන්ධවනසණ්ඨෙ එකමෙව ගච්ඡන්තං මං කදා නු තෙ නානුයිස්සන්ති.
සත්තාහසම්මෙසෙති සත්තාහං සමුට්ඨිතෙ මහාමෙසෙ, සත්තාහවද්දලිකෙති
අත්ථො. ඔවට්ඨොති ඔනනසීසො. සබ්බත්ථාති සබ්බදිසං. රුජ්ජකොති
විණාවාදකො. කාමසංයොජනෙති කාමසංයොජනං. දිබ්බෙති දිබ්බං. මානුසෙති
මානුසං.

සො කිර දසවස්සසහස්සායුකකාලෙ නිබ්බන්තො සත්තවස්සසහස්සානි රජ්ජං
කාරෙත්වා තිවස්සසහස්සාවසිට්ඨෙ ආයුම්භි පබ්බජිතො. පබ්බජන්තො පනෙස
උය්‍යානද්වාරෙ අම්බරුක්ඛස්ස දිට්ඨකාලතො පට්ඨාය චත්තාරො මාසෙ අගාරෙ
වසිත්වා “ඉමම්භා රාජවෙසා පබ්බජිතවෙසො වරතරො, පබ්බජිස්සාමි” ති
චිත්තෙත්වා උපට්ඨාකං රහස්සෙන ආණාපෙසි “තාත, කඤ්චි අජානාපෙත්වා
අන්තරාපණතො කාසායවත්ථානි වෙව් මත්තිකාපත්තඤ්ච කිණිත්වා ආහරා” ති.
සො තථා අකාසි. රාජා කප්පකං පක්කොසාපෙත්වා කෙසමස්සුං ඔහාරාපෙත්වා
කප්පකස්ස ගාමවරං දත්වා කප්පකං උය්‍යාජෙත්වා එකං කාසාවං නිවාසෙත්වා
එකං පාරුපිත්වා එකං අංසෙ කත්වා මත්තිකාපත්තම්පි ථවිකාය ඔසාරෙත්වා අංසෙ
ලග්ගෙසි. තතො කත්තරදණ්ඩං ගහෙත්වා මහාතලෙ කතිපයෙ වාරෙ
පච්චෙකඬුද්ධලීලාය අපරාපරං වඩ්ඤ්ඤාමි. සො තං දිවසං තත්ථෙව වසිත්වා පුනදිවසෙ
සුරියුග්ගමනවෙලාය පාසාදා ඔතරිතුං ආරභි.

තදා සිවලිදෙවි තා සත්තසතා වල්ලභිත්ථියො පක්කොසාපෙත්වා “විරං දිට්ඨො නො රාජා, වත්තාරො මාසා අතීතා, අජ්ජ නං පස්සිස්සාම, සබ්බාලඤ්ඤායෙ අලඤ්ඤායෙ යථාබලං ඉත්ථිකුත්තභාසවිලාසෙ දස්සෙත්වා කිලෙසබන්ධනෙන බන්ධිතං වායමෙය්‍යාථා”ති වත්වා අලඤ්ඤායෙ පටියත්තාහි තාහි සද්ධිං “රාජානං පස්සිස්සාමා”ති පාසාදං අභිරුහන්තී තං ඔතරන්තං දිස්වාපි න සඤ්ජානි. “රඤ්ඤො ඔවාදං දාතුං ආගතො පච්චෙකඤ්ඤායෙ හවිස්සති”ති සඤ්ඤාය වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. මහාසත්තොපි පාසාදා ඔතරි. ඉතරාපි පාසාදං අභිරුහිත්වා සිරිසයනපිට්ඨෙ හමරවණ්ණකෙසෙ ව පසාධනභණ්ඩඤ්ඤායෙ දිස්වා “න සො පච්චෙකඤ්ඤායෙ, අම්මාකං පියසාමිකො හවිස්සති, එථ නං යාවිත්වා නිවත්තාපෙස්සාමි”ති මහාතලා ඔතරිත්වා රාජඤ්ඤායෙ සම්පාපුණි. පාපුණිත්වා ව පන සබ්බාහි තාහි සද්ධිං කෙසෙ මොචෙත්වා පිට්ඨියං විකිරිත්වා උභොහි හත්ථෙහි උරං සංසුම්භිත්වා “කස්මා එවරූපං කම්මං කරොථ, මහාරාජා”ති අතිකරුණං පරිදෙවමානා රාජානං අනුබන්ධි, සකලනගරං සඬුහිතං අහොසි. තෙපි “රාජා කිරි නො පබ්බජිතො, කුතො පන එවරූපං ධම්මිකරාජානං ලභිස්සාමා”ති රොදමානා රාජානං අනුබන්ධිංසු. තත්‍ර තාසං ඉත්ථිතං පරිදෙවනඤ්ඤායෙ පරිදෙවන්ති යොපි තා පහාය රඤ්ඤො ගමනඤ්ඤායෙ ආවිකරොන්තො සත්ථා ආහ –

240.

“තා ව සත්තසතා හරියා, සබ්බාලඤ්ඤායෙ;
බාහා පග්ගස්ස පක්කන්ද්‍රං, කස්මා නො විජහිස්සසි.

241.

“තා ව සත්තසතා හරියා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
බාහා පග්ගස්ස පක්කන්ද්‍රං, කස්මා නො විජහිස්සසි.

242.

“තා ව සත්තසතා හරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
බාහා පග්ගස්ස පක්කන්ද්‍රං, කස්මා නො විජහිස්සසි.

243.

“තා ව සත්තසතා හරියා, සබ්බාලඤ්ඤායෙ;
හිත්වා සම්පද්දවි රාජා, පබ්බජ්ජාය පුරක්ඛතො.

244.

“තා ව සත්තසතා හරියා, සුසඤ්ඤා තනුමජ්ඣමා;
හිත්වා සම්පද්දවි රාජා, පබ්බජ්ජාය පුරක්ඛතො.

245.

“තා ව සත්තසතා හරියා, අස්සවා පියභාණිනී;
හිත්වා සම්පද්දවි රාජා, පබ්බජ්ජාය පුරක්ඛතො.

246.

“හිත්වා සතපලං කංසං, සොවණ්ණං සතරාජිකං;
අග්ගහී මත්තිකං පත්තං, තං දුතියාහිසෙවන”න්ති.

තත්ථ බාහා පග්ගස්සාති බාහා උක්ඛිපිත්වා. සම්පද්දවීති හික්ඛවෙ, සො මහාජනකො රාජා, තා ව සත්තසතා හරියා “කිං නො, දෙව, පභාය ගච්ඡසි, කො අම්මාකං දොසො”ති විලපන්තියොව ඡඩ්ඛෙත්වා සම්පද්දවී ගතො, “පබ්බජ්ජාය යාහී”ති වොදියමානො විය පුරක්ඛතො හුත්වා ගතොති අත්ථො. තං දුතියාහිසෙවනන්ති හික්ඛවෙ, තං මත්තිකාපත්තග්ගහණං දුතියාහිසෙවනං කත්වා සො රාජා නික්ඛන්තොති.

සීවලිදෙවීපි පරිදෙවමානා රාජානං නිවත්තෙතුං අසක්කොන්ති “අත්ථෙට්ඨො උපායො”ති විත්තෙත්වා මහාසෙනගුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, රඤ්ඤො පුරතො ගමනදිසාහාගෙ ජිණ්ණසරජිණ්ණසාලාදීසු අග්ගිං දෙහි, තිණපණ්ණානි සංහරිත්වා තස්මිං තස්මිං යානෙ ධුමං කාරෙහී”ති ආණාපෙසි. සො තථා කාරෙසි. සා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා පාදෙසු පතිත්වා මිට්ඨ්ථ්ථාය ආදිත්තභාවං ආරොචෙත්ති ගාථාද්වයමාහ –

247.

“හෙස්මා අග්ගිසමා ජාලා, කොසා ඩය්හන්ති භාගසො;
රජතං ජාතරූපඤ්ච, මුත්තා වෙචරියා ඛහු.

248.

“මණයො සඬ්ඛමුත්තා ව, වත්ථිකං හරිවන්දනං;
අජිනං දන්තහණ්ඩඤ්ච, ලොහං කාලායසං ඛහු;
එහි රාජ නිවත්තස්සු, මා තෙතං විනසා ධන”න්ති.

තත්ථ හෙස්මාති භයානකා. අග්ගිසමා ජාලාති තෙසං තෙසං මනුස්සානං ගෙහානි අග්ගි ගණ්හි, සො එස මහාජාලොති අත්ථො. කොසාති සුවණ්ණරජතකොට්ඨාගාරාදීනි. භාගසොති කොට්ඨාසතො සුවිහත්තාපි නො එතෙ අග්ගිනා ඩය්හන්ති, දෙවාති. ලොහන්ති තම්බලොහාදිකං. මා තෙතං විනසා ධනන්ති මා තෙ එතං ධනං විනස්සතු, එහි නං නිබ්බාපෙති, පච්ඡා ගම්ස්සසි, “මහාජනකො නගරං ඩය්හමානං අනොලොකෙත්වා නික්ඛන්තො”ති තුම්මාකං ගරහා හවිස්සති, තාය තෙ ලජ්ජාපි විජ්ජට්ඨාරොපි හවිස්සති, එහි අමච්චෙ ආණාපෙත්වා අග්ගිං නිබ්බාපෙති, දෙවාති.

අථ මහාසත්තො “දෙවි, කිං කථෙසි, යෙසං කිඤ්චනං අත්ථි, තෙසං තං ඩය්හති, මයං පන අකිඤ්චනා”ති දීපෙත්තො ගාථමාහ –

249.

“සුසුඛං වත ජීවාම, යෙසං නො නත්ථි කිඤ්චනං;

මිලීලා ඩය්හමානාය, න මෙ කිඤ්චි අඩය්හථා''ති.

තත්ථ කිඤ්චනන්ති යෙසං අමභාකං පලිබුද්ධකිලෙසසඬාතං කිඤ්චනං නත්ථී,
තෙ මයං තෙන අකිඤ්චනභාවෙන සුසුඛං වත ජීවාම. තෙනෙව කාරණෙන මිලීලාය
ඩය්හමානාය න මෙ කිඤ්චි අඩය්හථ, අප්පමත්තකම්පි අත්තනො භණ්ඩකං
ඩය්හමානං න පස්සාමිති වදති.

එවඤ්ච පන වත්ථා මභාසත්තො උත්තරද්වාරොන නික්ඛමි. තාපිස්ස සත්තසතා
හරියා නික්ඛමිංසු. පුන සීවලිදෙවී එකං උපායං වින්තෙත්ථා
''ගාමසාතරට්ඨවිලුම්පනාකාරං විය දස්සෙථා''ති අමච්චෙ ආණාපෙසි. තංඛණංයෙව
ආවුධහත්ථෙ පුරිසෙ තතො තතො ආධාවන්තෙ පරිධාවන්තෙ විලුම්පන්තෙ විය
සරීරෙ ලාබාරසං සිඤ්චිත්ථා ලද්ධප්පභාරෙ විය ඵලකෙ නිපජ්ජාපෙත්ථා වුය්හන්තෙ
මතෙ විය ව රඤ්ඤො දස්සෙසුං. මභාජනො උපක්කොසි ''මභාරාජ, තුම්හෙසු
ධරන්තෙසුයෙව රට්ඨං විලුම්පන්ති, මභාජනං සාතෙන්නි''ති. අථ දෙවීපි රාජානං
වන්දිත්ථා නිවත්තනත්ථාය ගාථමාහ -

250.

''අට්ඨයො සමුප්පන්නා, රට්ඨං විද්ධංසයන්ති තං;
එහි රාජ නිවත්තස්සු, මා රට්ඨං විනසා ඉද්''න්ති.

තත්ථ අට්ඨයොති මභාරාජ, තුම්හෙසු ධරන්තෙසුයෙව අට්ඨවොරා සමුප්පන්නා
සමුට්ඨිතා, තං තයා ධම්මරක්ඛිතං තව රට්ඨං විද්ධංසෙන්නි.

තං සුත්ථා රාජා ''මයි ධරන්තෙයෙව වොරා උට්ඨාය රට්ඨං විද්ධංසෙන්නා නාම
නත්ථී, සීවලිදෙවියා කිරියා එසා භවිස්සති''ති වින්තෙත්ථා තං අප්පට්භානං
කරොන්නො ආහ -

251.

''සුසුඛං වත ජීවාම, යෙසං නො නත්ථී කිඤ්චනං;
රට්ඨෙය විලුම්පමානම්හි, න මෙ කිඤ්චි අහීරථ.

252.

''සුසුඛං වත ජීවාම, යෙසං නො නත්ථී කිඤ්චනං;
පිතිභක්ඛා භවිස්සාම, දෙවා ආහස්සරා යථා''ති.

තත්ථ විලුම්පමානම්හි විලුප්පමානෙ. ආහස්සරා යථාති යථා තෙ බ්‍රහ්මානො
පිතිභක්ඛා හුත්ථා සමාපත්තිසුබ්බෙත විතිනාමෙන්නි, තථා විතිනාමෙස්සාමාති.

එවං වුත්තෙපි මභාජනො රාජානං අනුබන්ධියෙව. අථස්ස එතදහොසි ''අයං
මභාජනො නිවත්තිතුං න ඉච්ඡති, නිවත්තෙස්සාමි න''න්ති. සො අඩ්ඨගාවුතමත්තං
ගතකාලෙ නිවත්තිත්ථා මභාමග්ගෙ යිතොව අමච්චෙ ''කස්සිදං රජ්ජ''න්ති

පුවිඡිත්වා “තුම්භාකං, දෙවා” ති වුත්තෙ “තෙන හි ඉමං ලෙඛං අන්තරං
 කරොන්තස්ස රාජදණ්ඩං කරොථා” ති කත්තරදණ්ඩෙන තිරියං ලෙඛං ආකඬ්ඪී.
 තෙන තෙජවතා රඤ්ඤා කතං ලෙඛං කොචි අන්තරං කාතුං නාසක්ඛි. මහාජනො
 ලෙඛං උස්සිසකෙ කත්වා බාළ්භපරිදෙවං පරිදෙවි. දෙවිපි තං ලෙඛං අන්තරං කාතුං
 අසක්කොන්ති රාජානං පිට්ඨිං දත්වා ගච්ඡන්තං දිස්වා සොකං සන්ධාරෙතුං
 අසක්කොන්ති උරං පහරිත්වා මහාමග්ගෙ තිරියං පතිත්වා පරිවත්තමානා අගමාසි.
 මහාජනො “ලෙඛසාමිකෙහි ලෙඛා හින්තා” ති වත්වා දෙවියා ගතමග්ගෙනෙව
 ගතො. අථ මහාසත්තොපි උත්තරහිමවත්තාහිමුඛො අගමාසි. දෙවිපි සබ්බං
 සෙනාවාහනං ආදාය තෙන සද්ධිංයෙව ගතා. රාජා මහාජනං නිවත්තෙතුං
 අසක්කොන්තොයෙව සට්ඨියොජනමග්ගං ගතො.

තදා නාරදො නාම තාපසො හිමවත්තෙ සුවණ්ණගුහායං වසිත්වා
 පඤ්චාහිඤ්ඤො ඤානසුඛෙන චිතිනාමෙත්වා සත්තාහං අතික්කාමෙත්වා
 ඤානසුඛතො වුට්ඨාය “අහො සුඛං, අහො සුඛං”න්ති උදානං උදානෙසි. සො
 “අත්ථි නු ඛො කොචි ජම්බුදීපතලෙ ඉදං සුඛං පරියෙසන්තො” ති දිබ්බවක්ඛුනා
 ඔලොකෙන්තො මහාජනකඬුද්ධඬුකුරං දිස්වා “රාජා මහාහිනික්ඛමනං
 නික්ඛන්තොපි සිවලිදෙවිජ්ජමුඛං මහාජනං නිවත්තෙතුං න සක්කොති,
 අන්තරායම්පිස්ස කරෙය්‍ය, ඉදානි ගන්ත්වා හියොයාසො මත්තාය දළ්භසමාදානත්ථං
 ඔවාදං දස්සාමි” ති චිත්තෙන්වා ඉද්ධිබලෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො ආකාසෙ
 ධීතොව තස්ස උස්සාහං ජනෙතුං ඉමං ගාථමාහ –

253.

“කිම්හෙසො මහතො සොසො, කා නු ගාමෙව කිළියා;
 සමණ තෙව පුවිජාම, කත්ථෙසො අභිසට්ඨො ජනො” ති.

තස්ස තං සුත්වා රාජා ආහ –

254.

“මමං ඔහාය ගච්ඡන්තං, එත්ථෙසො අභිසට්ඨො ජනො;
 සීමාතික්කමනං යන්තං, මුනිමොනස්ස පත්තියා;
 මිස්සං නන්දිහි ගච්ඡන්තං, කිං ජානමනුපුච්ඡසි” ති.

තත්ථ කිම්හෙසොති කිම්හි කෙන කාරණෙන එසො හත්ථිකායාදිවසෙන
 මහතො සමුහස්ස සොසො. කා නු ගාමෙව කිළියාති කා නු එසා තයා සද්ධිං
 ආගච්ඡන්තානං ගාමෙ විය කිළි. කත්ථෙසොති කිමත්ථං එස මහාජනො අභිසට්ඨො
 සන්නිපතිතො, තං පරිවාරෙත්වා ආගච්ඡතිති පුවිඡි. මමන්ති යො අහං එතං ජනං
 ඔහාය ගච්ඡාමි, තං මං ඔහාය ගච්ඡන්තං. එත්ථාති එතස්මිං යානෙ එසො මහාජනො
 අභිසට්ඨො අනුබන්ධන්තො ආගතො. සීමාතික්කමනං යන්තන්ති ත්වං පන තං මං
 කිලෙසසීමං අතික්කම්ම අනගාරියමුනිඤ්ඤාණසඬ්ඛාතස්ස මොනස්ස පත්තියා යන්තං,
 “පබ්බජිතො වතම්හි” ති නන්දිං අච්ඡන්ත්වා බණ්ණ බණ්ණ උප්පජ්ජමානාහි නන්දිහි

මිස්සමෙව ගවිජන්තං කිං ජානන්තො පුච්ඡසි, උදාහු අජානන්තො. මහාජනකො කිර විදෙහරට්ඨං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතොති කිං න සුතං තයාති.

අටස්ස සො දළ්භසමාදානත්ථාය පුත ගාථමාහ —

255.

“මාස්සු තිණ්ණො අමඤ්ඤිත්ථ, සරීරං ධාරයං ඉමං;
අතීරණෙය්‍ය යමිදං, බහු හි පරිපන්ථයො”ති.

තත්ථ මාස්සු තිණ්ණො අමඤ්ඤිත්ථාති ඉමං හණ්ඩුකාසාවනිවත්ථං සරීරං ධාරෙන්තො “ඉමිනා පබ්බජිතලිඬ්ගග්ගහණමත්තෙනෙව කිලෙසසීමං තිණ්ණො අතික්කන්තොස්මි”ති මා අමඤ්ඤිත්ථ. අතීරණෙය්‍ය යමිදන්ති ඉදං කිලෙසජානං නාම න එත්තකෙන තීරෙතබ්බං. බහු හි පරිපන්ථයොති සග්ගමග්ගං ආවරිත්වා යිතා තව බහු කිලෙසපරිපන්ථාති.

තතො මහාසත්තො තස්ස වචනං සුත්වා පරිපන්ථෙ පුච්ඡන්තො ආහ —

256.

“කො නු මෙ පරිපන්ථස්ස, මමං එවංචිහාරිතො;
යො නෙව දිට්ඨෙ නාදිට්ඨෙ, කාමානමභිපන්ථයෙ”ති.

තත්ථ යො නෙව දිට්ඨෙ නාදිට්ඨෙති යො අහං නෙව දිට්ඨෙ මනුස්සලොකෙ, නාදිට්ඨෙ දෙවලොකෙ කාමානං අභිපන්ථෙමි, තස්ස මම එවං එකච්චාරිතො කො නු පරිපන්ථො අස්සාති වදති.

අටස්ස සො පරිපන්ථෙ දස්සෙන්තො ගාථමාහ —

257.

“නිද්දා තන්දි විජම්භිතා, අරතී හත්තසම්මදො;
ආවසන්ති සරීරට්ඨා, බහු හි පරිපන්ථයො”ති.

තත්ථ නිද්දාති කපිනිද්දා. තන්දිති ආලසියං. අරතීති උක්කණ්ඨිතා. හත්තසම්මදොති හත්තපරිලාභො. ඉදං වුත්තං හොති — “සමණ, ත්වං පාසාදිකො සුවණ්ණවණ්ණො රජ්ජං පහාය පබ්බජිතො”ති වුත්තෙ තුය්හං පණිතං ඔපවන්තං පිණ්ඩපාතං දස්සන්ති, සො ත්වං පත්තපුරං ආදාය යාවදන්ථං පරිභුඤ්ජිත්වා පණ්ණසාලං පවිසිත්වා කට්ඨත්ථරණෙ නිපජ්ජිත්වා කාකච්ඡමානො නිද්දං ඔක්කමිත්වා අන්තරා පබ්බද්ධො අපරාපරං පරිවත්තිත්වා හත්ථපාදෙ පසාරෙන්වා උට්ඨාය වීචරවංසං ගහෙන්වා ලග්ගවීචරං නිවාසෙන්වා ආලසියො හුත්වා නෙව සම්මජ්ජනිං ආදාය සම්මජ්ජිස්සසි, න පානියං ආහරිස්සසි, පුත නිපජ්ජිත්වා නිද්දායස්සසි, කාමචිතක්කං විතක්කෙස්සසි, තදා පබ්බජ්ජාය උක්කණ්ඨිස්සසි,

හත්තපරිලාභො තෙ හවිස්සතීති. ආවසන්ති සරිරට්ඨාති ඉමෙ එත්තකා පරිපන්ථා තව සරිරට්ඨකා හුත්වා නිවසන්ති, සරිරෙයෙව තෙ නිබ්බත්තන්තිති දස්සෙති.

අටස්ස මහාසත්තො ථුතිං කරොන්තො ගාථමාහ -

258.

“කල්‍යාණං වත මං හවං, බ්‍රාහ්මණ මනුසාසති;
බ්‍රාහ්මණ තෙව පුච්ඡාමි, කො නු ත්වමසි මාරිසා”ති.

තත්ථ බ්‍රාහ්මණ මනුසාසතීති බ්‍රාහ්මණ, කල්‍යාණං වත මං හවං අනුසාසති.

තතො තාපසො ආහ -

259.

“නාරදො ඉති මෙ නාමං, කස්සපො ඉති මං විදු;
භොතො සකාසමාගච්ඡිං, සාධු සබ්භි සමාගමො.

260.

“තස්ස තෙ සබ්බො ආනන්දො, විහාරො උපවත්තතු;
යං ඌනං තං පරිපුරෙහි, ඛන්තියා උපසමෙන ව.

261.

“පසාරය සන්නතඤ්ච, උන්නතඤ්ච පසාරය;
කම්මං විජ්ජඤ්ච ධම්මඤ්ච, සක්කත්වාන පරිබ්බජා”ති.

තත්ථ විදුති ගොත්තෙන මං “කස්සපො”ති ජානන්ති. සබ්භීති පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං සමාගමො නාම සාධු භොතීති ආගතොමිහි. ආනන්දොති තස්ස තව ඉමිස්සා පබ්බජ්ජාය ආනන්දො තුට්ඨි සොමනස්සමෙව භොතු මා උක්කණ්ඨි. විහාරොති චතුබ්බිඛො බ්‍රහ්මවිහාරො. උපවත්තතුති නිබ්බත්තතු. යං ඌනං තත්ති යං තෙ සිලෙන කසිණපරිකම්මෙන ක්‍රියානෙන ව ඌනං, තං එතෙහි සිලාදීහි පුරය. ඛන්තියා උපසමෙන වාති “අහං රාජපබ්බජිතො”ති මානං අකත්වා අධිවාසනඛන්තියා ව කිලෙසුපසමෙන ව සමන්තාගතො භොහි. පසාරයාති මා උක්ඛිප මා පත්ථර, පජහාති අත්ථො. සන්නතඤ්ච උන්නතඤ්චාති “කො නාමාහ”න්තිආදිනා නයෙන පවත්තං ඔමානඤ්ච “අහමස්මි ජාතිසම්පන්නො”තිආදිනා නයෙන පවත්තං අතිමානඤ්ච. කම්මන්ති දසකුසලකම්මපථං. විජ්ජන්ති පඤ්චඅභිඤ්ඤා-අට්ඨසමාපත්තිඤාණං. ධම්මන්ති කසිණපරිකම්මසඬ්ඛාතං සමණධම්මං. සක්කත්වාන පරිබ්බජාති එතෙ ගුණෙ සක්කත්වා වත්තස්සු, එතෙ වා ගුණෙ සක්කත්වා දළ්භං සමාදාය පරිබ්බජ, පබ්බජ්ජං පාලෙහි, මා උක්කණ්ඨිති අත්ථො.

එවං සො මහාසත්තං ඔවදිත්වා ආකාසෙන සකට්ඨානමෙව ගතො. තස්මිං ගතෙ අපරොපි මිගාජිනො නාම තාපසො තථෙව සමාපත්තිතො වුට්ඨාය ඔලොකෙන්තො

බොධිසත්තං දිස්වා “මහාජනං නිවත්තනත්ථාය තස්ස ඔවාදං දස්සාමි” ති
තත්ථෙවාගන්ත්වා ආකාසෙ අත්තානං දස්සෙන්තො ආහ –

262.

“බහු හත්ථී ව අස්සෙ ව, නගරෙ ජනපදානි ව;
හිත්වා ජනක පබ්බජිතො, කපාලෙ රතිමජ්ඣගා.

263.

“කච්චි නු තෙ ජානපදා, මිත්තාමච්චා ව ඤාතකා;
දුබ්භිමකංසු ජනක, කස්මා තෙතං අරුච්ච්චා” ති.

තත්ථ කපාලෙති මත්තිකාපත්තං සන්ධායාහ. ඉදං වුත්තං හොති – මහාරාජ,
ත්ථං එවරුපං ඉස්සරියාධිපච්චං ඡඩ්ඛෙත්වා පබ්බජිතො ඉමස්මිං කපාලෙ රතිං
අජ්ඣගා අධිගතොති පබ්බජ්ජාකාරණං පුච්ඡන්තො එවමාහ. දුබ්භින්ති කිං නු එතෙ
තච අත්තරෙ කිඤ්චි අපරාධං කරිංසු, කස්මා තච එවරුපං ඉස්සරියසුඛං පහාය එතං
කපාලමෙව අරුච්චිත්ථාති.

තතො මහාසත්තො ආහ –

264.

“න මිගාජින ජාතුච්ඡෙ, අහං කඤ්චි කුදාවනං;
අධම්මෙන ජිනෙ ඤාතිං, න වාපි ඤාතයො මම” ති.

තත්ථ න මිගාජිනාති අම්බො මිගාජින ජාතුච්ඡෙ එකංසෙනෙව අහං කඤ්චි
ඤාතිං කුදාවනං කිස්මිඤ්චි කාලෙ අධම්මෙන න ජිනාමි. තෙපි ව ඤාතයො මං
අධම්මෙන න ජිනන්තෙව, ඉති න කොචි මයි දුබ්භිං නාම අකාසිති අත්ථො.

එවමස්ස පඤ්ඤාං පටික්ඛිතීත්වා ඉදානි යෙන කාරණෙන පබ්බජිතො, තං
දස්සෙන්තො ආහ –

265.

“දිස්වාන ලොකචත්තන්තං, බජ්ජන්තං කද්දමිකතං;
හඤ්ඤරෙ බජ්ඣරෙ චෙත්ථ, යත්ථ සන්තො පුටුජ්ජනො;
එතාහං උපමං කත්වා, හික්ඛකොස්මි මිගාජිනා” ති.

තත්ථ දිස්වාන ලොකචත්තන්තන්ති වට්ඨානුගතස්ස බාලලොකස්ස චත්තං
තන්තිං පචෙණිං අහමද්දසං, තං දිස්වා පබ්බජිතොමිහිති දීපෙති. බජ්ජන්තං
කද්දමිකතන්ති කිලෙසෙහි බජ්ජන්තං තෙහෙව ව කද්දමිකතං ලොකං දිස්වා. යත්ථ
සන්තො පුටුජ්ජනොති යමිහි කිලෙසචත්ථුමිහි සන්තො ලග්ගො පුටුජ්ජනො, තත්ථ
ලග්ගා බහු සත්තා හඤ්ඤන්ති චෙව අන්දුබන්ධනාදිහි ව බජ්ඣන්ති. එතාහන්ති
අහමපි සචෙ එත්ථ බජ්ඣස්සාමි, ඉමෙ සත්තා විය හඤ්ඤස්සාමි චෙව බජ්ඣස්සාමි

වානි එවං එතදෙව කාරණං අත්තනො උපමං කත්වා කද්දමිකතං ලොකං දිස්වා
හික්ඛකො ජාතොති අත්ථො. මිගාජිනාති තං නාමෙන ආලපති. කථං පන තෙන
තස්ස නාමං ඤාතන්ති? පටිසන්ථාරකාලෙ පයමමෙව ප්‍රවිජිතත්තා.

තාපසො තං කාරණං විත්ථාරතො සොතුකාමො භුත්වා ගාථමාහ —

266.

“කො නු තෙ භගවා සත්ථා, කස්සෙතං වචනං සුචි;
න හි කප්පං වා විජ්ජං වා, පච්චක්ඛාය රථෙසහ;
සමණං ආහු වත්තන්තං, යථා දුක්ඛස්සතික්කමො” ති.

තත්ථ කස්සෙතන්ති එතං තයා වුත්තං සුචිවචනං කස්ස වචනං නාම. කප්පන්ති
කප්පෙත්වා කප්පෙත්වා පවත්තිතානං අහිඤ්ඤාසමාපත්තිනං ලාභිං කම්මවාදිං
තාපසං. විජ්ජන්ති ආසවක්ඛයඤාණවිජ්ජාය සමන්තාගතං පච්චෙකඛුද්ධං. ඉදං
වුත්තං හොති — රථෙසහ මහාරාජ, න හි කප්පසමණං වා විජ්ජාසමණං වා
පච්චක්ඛාය තස්සොවාදං විනා එවං පටිපජ්ජිතුං සක්කා. යථා දුක්ඛස්ස අතික්කමො
හොති, එවං වත්තන්තං සමණං ආහු. තෙසං පන වචනං සුත්වා සක්කා එවං
පටිපජ්ජිතුං, තස්මා වදෙහි, කො නු තෙ භගවා සත්ථාති.

මහාසත්තො ආහ —

267.

“න මිගාජින ජාතුව්ඡෙ, අහං කඤ්චි කුදාවනං;
සමණං බ්‍රාහ්මණං වාපි, සක්කත්වා අනුපාවිසි” ති.

තත්ථ සක්කත්වාති පබ්බජ්ජාය ගුණපුච්ඡනත්ථාය පුපෙත්වා. අනුපාවිසින්ති න
කඤ්චි අනුපට්ඨපුබ්බොස්මි, න මයා අඤ්ඤො කොචි සමණො පුච්ඡිතපුබ්බොති
වදති. ඉමිනා හි පච්චෙකඛුද්ධානං සන්තිකෙ ධම්මං සුණන්තෙනපි න කදාචි
ඔදිස්සකවසෙන පබ්බජ්ජාය ගුණො පුච්ඡිතපුබ්බො, තස්මා එවමාහ.

එවඤ්ච පන වත්වා යෙන කාරණෙන පබ්බජිතො, තං ආදිතො පට්ඨාය
දිපෙත්තො ආහ —

268.

“මහතා වානුභාවෙන, ගච්ඡන්තො සිරියා ජලං;
ගීයමානෙසු ගීතෙසු, වජ්ජමානෙසු වග්ගුසු.

269.

“තුරියතාලසඬ්ඪිසුට්ඨෙ, සම්මතාලසමාහිතෙ;
ස මිගාජින මද්දක්ඛිං, එලිං අමිඛං තිරොච්ඡදං;
හඤ්ඤමානං මනුස්සෙහි, එලකාමෙහි ජන්තුහි.

270.

“සො බොහං තං සිරිං හිත්වා, ඔරොහිත්වා මිගාජින;
මූලං අම්බස්සුපාගච්ඡිං, එලිනො නිප්ඵලස්ස ව.

271.

“එලිං අම්බං හතං දිස්වා, විද්ධස්සං විනළිකතං;
අපේකං ඉතරං අම්බං, නිලොභාසං මනොරමං.

272.

“එවමෙව නුනම්හෙපි, ඉස්සරෙ බහුකණ්ටකෙ;
අමිත්තා නො වධිස්සන්ති, යථා අම්බො එලී හතො.

273.

“අජිනම්හි හඤ්ඤතෙ දීපි, නාගො දන්තෙහි හඤ්ඤතෙ;
ධනම්හි ධනිනො හන්ති, අනිකෙතමසන්ථවං;
එලී අම්බො අඵලො ව, තෙ සත්ථාරො උභො මමා” ති.

තත්ථ වග්ගසුති මධුරස්සරෙසු තූරියෙසු වජ්ජමානෙසු. තූරියතාලසඬුට්ඨෙති තූරියානං තාළිතෙහි සඬුට්ඨෙ උය්‍යානෙ. සම්මතාලසමාහිතෙති සම්මෙහි ව තාලෙහි ව සමන්තාගතෙ. ස මිගාජිනාති මිගාජින, සො අහං අදක්ඛිං. එලිං අම්බන්ති එලිතං අම්බරුක්ඛන්ති අත්ථො. තිරොච්ඡදන්ති තිරොපාකාරං උය්‍යානස්ස අන්තොධීතං බහිපාකාරං නිස්සාය ජාතං අම්බරුක්ඛං. හඤ්ඤමානන්ති පොථියමානං. ඔරොහිත්වාති හත්ථික්ඛන්ධා ඔතරිත්වා. විනළිකතන්ති නිපත්තනලංකතං.

එවමෙවාති එවං එව. එලිති එලසම්පන්නො. අජිනම්හිති වම්මත්ථාය වම්මකාරණා. දන්තෙහිති අත්තනො දන්තෙහි, හඤ්ඤතෙ දන්තනිමිත්තං හඤ්ඤතෙති අත්ථො. හන්තිති හඤ්ඤති. අනිකෙතමසන්ථවන්ති යො පන නිකෙතං පභාය පබ්බජිතත්තා අනිකෙතො නාම සත්තසඬ්ඛාරවත්ථුකස්ස තණ්හාසන්ථවස්ස අභාවා අසන්ථවො නාම, තං අනිකෙතං අසන්ථවං කො හනිස්සන්ති අධිප්පායො. තෙ සත්ථාරොති තෙ ද්වෙ රුක්ඛා මම සත්ථාරො අහෙසුන්ති වදති.

තං සුත්වා මිගාජිනො “අජ්ජමත්තො හොහි” ති රඤ්ඤො ඔවාදං දන්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. තස්මිං ගතෙ සිවලිදෙවී රඤ්ඤො පාදමූලෙ පතිත්වා ආහ –

274.

“සබ්බො ජනො පබ්බාජිතො, රාජා පබ්බජිතො ඉති;
හත්ථාරොහා අනිකට්ඨා, රථිකා පත්තිකාරකා.

275.

“අස්සාසයිත්වා ජනතං, ධ්වපයිත්වා පටිච්ඡදං;

පුත්තං රජ්ජෙ යපෙත්වාන, අථ පච්ඡා පබ්බජිස්සසී”ති.

තත්ථ පබ්බජිතොති භිතො උත්තස්තො. පටිච්ඡදන්ති අමහෙ ඩය්හමානෙපි
විලුප්පමානෙපි රාජා න ඔලොකෙතිති පබ්බජිතස්ස මහාජනස්ස ආචරණං රක්ඛං
යපෙත්වා පුත්තං දීඝාචුක්ඛාරං රජ්ජෙ යපෙත්වා අභිසිඤ්චිත්වා පච්ඡා පබ්බජිස්සසීති
අත්ථො.

තතො බොධිසත්තො ආහ -

276.

“චත්තා මයා ජානපදා, මිත්තාමච්චා ව ඤාතකා;
සන්ති පුත්තා විදෙහානං, දීඝාචු රට්ඨවඨ්ඨනො;
තෙ රජ්ජං කාරයිස්සන්ති, මිට්ඨොයං පජාපති”ති.

තත්ථ සන්ති පුත්තාති සිවලි සමණානං පුත්තා නාම නත්ථි, විදෙහරට්ඨවාසිනං
පන පුත්තා දීඝාචු අත්ථි, තෙ රජ්ජං කාරයිස්සන්ති. පජාපතීති දෙවිං ආලපති.

දෙවි ආහ “දෙව, තුම්හෙසු තාව පබ්බජිතෙසු අහං කිං කරොමි”ති. අථ නං සො
“හද්දෙ, අහං තං අනුසික්ඛාමි, චචනං මෙ කරොහි”ති චත්වා ගාථමාහ -

277.

“එහි තං අනුසික්ඛාමි, යං වාක්ඛං මම රුච්චති;
රජ්ජං තුවං කාරයසි, පාපං දුච්චරිතං බහුං;
කායෙන වාචා මනසා, යෙන ගච්ඡසි දුග්ගතිං.

278.

“පරදින්නකෙන පරනිට්ඨිතෙන, පිණ්ඩෙන යාපෙහි ස ධීරධම්මො”ති.

තත්ථ තුවන්ති ත්වං පුත්තස්ස ඡත්තං උස්සාපෙත්වා “මම පුත්තස්ස රජ්ජ”න්ති
රජ්ජං අනුසාසමානා බහුං පාපං කරිස්සසි. ගච්ඡසීති යෙන කායාදීහි කතෙන
බහුපාපෙන දුග්ගතිං ගමිස්සසි. ස ධීරධම්මොති පිණ්ඩයාලොපෙන යාපෙනබ්බං, එස
පණ්ඩිතානං ධම්මොති.

එවං මහාසත්තො තස්සා ඔවාදං අදාසි. තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤං සල්ලපන්නානං
ගච්ඡන්නානඤ්ඤෙව සුරියො අත්ථඨගතො. දෙවි පතිරූපෙ යානෙ ඛන්ධාවාරං
නිවාසාපෙසි. මහාසත්තොපි එකං රුක්ඛමූලං උපගතො. සො තත්ථ රත්තිං වසිත්වා
පුනදිවසෙ සරීරපටිඡග්ගනං කත්වා මග්ගං පටිපජ්ජී. දෙවිපි “සෙනා පච්ඡතොව
ආගච්ඡතු”ති චත්වා තස්ස පච්ඡතොව අහොසි. තෙ භික්ඛාවාරවෙලායං ථූණං නාම
නගරං පාපුණිංසු. තස්මිං බණ්ණ අන්තොනගරෙ එකො පුරිසො සුණතො මහන්තං
මංසබණ්ඩං කිණ්ණිත්වා සුලෙන අභිගාරෙසු පවාපෙත්වා නිබ්බාපනත්ථාය
එලකකොටියං යපෙත්වා අට්ඨාසි. තස්ස අඤ්ඤවිහිතස්ස එකො සුනබො තං ආදාය
පලාසි. සො ඤත්වා තං අනුබන්ධන්තො යාව බහිදක්ඛිණද්වාරං ගන්ත්වා

නිබ්බිත්ථො නිවත්ති. රාජා ච දෙවී ච සුනඛස්ස පුරතො ගච්ඡන්තා ද්විධා අහෙසුං.
සො භයෙන මංසඛණ්ඩං ඡඩ්ඛෙත්වා පලායි.

මහාසත්තො තං දිස්වා වින්තෙසි “අයං සුනඛො ඡඩ්ඛෙත්වා අනපෙක්ඛො
පලාතො, අඤ්ඤාපිස්ස සාමිකො න පඤ්ඤායති, එවරුපො අනවජ්ජො
පංසුකුලපිණ්ඩපාතො නාම නත්ථී, පරිභුඤ්ජිස්සාමි න”න්ති. සො මත්තිකාපත්තං
නීහරිත්වා තං මංසඛණ්ඩං ආදාය පුඤ්ජිත්වා පත්තෙ පක්ඛිපිත්වා උදකථාසුකට්ඨානං
ගන්ත්වා පරිභුඤ්ජිතුං ආරභී. තතො දෙවී “සචෙ එස රජ්ජෙනත්ථිකො භවෙය්‍ය,
එවරුපං ජෙගුව්ඡං පංසුමක්ඛිතං සුනබ්බච්ඡිට්ඨකං න ඛාදෙය්‍ය. සචෙ ඛාදෙය්‍ය,
ඉදානෙස අමිහාකං සාමිකො න භවිස්සති”ති වින්තෙත්වා “මහාරාජ, එවරුපං
ජෙගුව්ඡං ඛාදෙසි”ති ආහ. “දෙවී, ත්වං අන්ධබාලතාය ඉමස්ස පිණ්ඩපාතස්ස විසෙසං
න ජානාසි”ති වත්වා තස්සෙව පතීතට්ඨානං පච්චචෙක්ඛිත්වා අමතං විය
පරිභුඤ්ජිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා හත්ථෙ ධොවති. තස්මිං ඛණෙ දෙවී නින්දමානා
ආහ —

279.

“යොපි චතුත්ථෙ භත්තකාලෙ න භුඤ්ජෙ, අජුට්ඨමාරිච බුදාය මියො;
න ත්වෙව පිණ්ඩං ලුළිතං අනරියං, කුලපුත්තරුපො සප්පුරිසො න සෙචෙ;
තයිදං න සාධු තයිදං න සුට්ඨු, සුනබ්බච්ඡිට්ඨකං ජනක භුඤ්ජසෙ තුව”න්ති.

තත්ථ අජුට්ඨමාරිචාති අනාට්මරණමෙව. ලුළිතන්ති පංසුමක්ඛිතං. අනරියන්ති
අසුන්දරං. න සෙචෙති න-කාරො පරිපුච්ඡනත්ථෙ නිපාතො. ඉදං චුත්තං හොති —
සචෙ චතුත්ථෙපි භත්තකාලෙ න භුඤ්ජෙය්‍ය, බුදාය මරෙය්‍ය, නනු එවං සන්තෙපි
කුලපුත්තරුපො සප්පුරිසො එවරුපං පිණ්ඩං න ත්වෙව සෙචෙය්‍යාති. තයිදන්ති තං
ඉදං.

මහාසත්තො ආහ —

280.

“න වාපි මෙ සීවලි සො අභක්ඛො, යං හොති චත්තං ගිහිනො සුනස්ස වා;
යෙ කෙවි හොගා ඉධ ධම්මලද්ධා, සබ්බො සො භක්ඛො අනවයොති
චුත්තො”ති.

තත්ථ අභක්ඛොති සො පිණ්ඩපාතො මම අභක්ඛො නාම න හොති. යං හොතිති
යං ගිහිනො වා සුනස්ස වා චත්තං හොති, තං පංසුකුලං නාම අසාමිකත්තා
අනවජ්ජමෙව හොති. යෙ කෙවිති තස්මා අඤ්ඤෙපි යෙ කෙවි ධම්මෙන ලද්ධා
හොගා, සබ්බො සො භක්ඛො. අනවයොති අනුඅවයො, අනුපුනප්පුනං
ඔලොකියමානොපි අවයො පරිපුණ්ණගුණො අනවජ්ජො, අධම්මලද්ධං පන
සහස්සග්ගනකම්පි ජිගුව්ඡන්තියමෙවාති.

එවං තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං කට්ඨන්තවා ටුණනගරද්වාරං සම්පාපුණිංසු. තත්ථ දාරිකාසු කීළන්තීසු එකා කුමාරිකා බුද්දකකුල්ලකෙන වාලුකං පජ්ඨොටෙනි. තස්සා එකස්මිං හත්ථෙ එකං වලයං, එකස්මිං ද්වෙ වලයානි. තානි අඤ්ඤමඤ්ඤං සඬ්ඝට්ඨෙනි, ඉතරං නිස්සද්දං. රාජා තං කාරණං ඤත්වා “සිවලිදෙවි මම පච්ඡතො වරති, ඉත්ථි ව නාම පබ්බජිතස්ස මලං, ‘අයං පබ්බජිත්වාපි හරියං ජහිතුං න සක්කොති’ති ගරහිස්සන්ති මං. සවායං කුමාරිකා පණ්ඩිතා හවිස්සති, සිවලිදෙවියා නිවත්තනකාරණං කට්ඨස්සති, ඉමිස්සා කථං සුත්වා සිවලිදෙවිං උයොයාජෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ආහ –

281.

“කුමාරිකෙ උපසෙනියෙ, නිව්චං නිග්ගළමණ්ඩිතෙ;
කස්මා තෙ එකො භුජො ජනති, එකො තෙ න ජනති භුජො”ති.

තත්ථ උපසෙනියෙති මාතරං උපගන්ත්වා සෙනිකෙ. නිග්ගළමණ්ඩිතෙති අගලිතමණ්ඩිතෙන මණ්ඩිතසිලිකෙති වදති. ජනතීති සද්දං කරොති.

කුමාරිකා ආහ –

282.

“ඉමස්මිං මෙ සමණ හත්ථෙ, පටිමුක්කා දුනිවරා;
සඬ්ඝාතා ජායතෙ සද්දො, දුතියස්සෙව සා ගති.

283.

“ඉමස්මිං මෙ සමණ හත්ථෙ, පටිමුක්කො එකනිවරො;
සො අදුතියො න ජනති, මුනිභූතොව තිට්ඨති.

284.

“විවාදජ්ජත්තො දුතියො, කෙනෙකො විවදිස්සති;
තස්ස තෙ සග්ගකාමස්ස, එකත්තමුපරොචත”න්ති.

තත්ථ දුනිවරාති ද්වෙ වලයානි. සඬ්ඝාතාති සංහනනතො සඬ්ඝට්ඨනතොති අත්ථො. ගතීති නිබ්බන්ති. දුතියස්සෙව හි එවරූපා නිබ්බන්ති හොතීති අත්ථො. සොති සො නිවරො. මුනිභූතොවාති පහීනසබ්බකිලෙසො අරියපුග්ගලො විය තිට්ඨති. විවාදජ්ජත්තොති සමණ දුතියකො නාම විවාදමාපන්නො හොති, කලහං කරොති, නානාගාහං ගණ්හාති. කෙනෙකොති එකකො පන කෙන සද්ධිං විවදිස්සති. එකත්තමුපරොචතන්ති එකිභාවො තෙ රූච්චතු. සමණා නාම හගිනිමිපි ආදාය න වරන්ති, කිං පන ත්වං එවරූපං උත්තමරූපධරං හරියං ආදාය විවරසි, අයං තෙ අන්තරායං කරිස්සති, ඉමං නිහරිත්වා එකකොව සමණකම්මං කරොහීති නං ඔවදති.

සො තස්සා කුමාරිකාය වචනං සුත්වා පච්චයං ලභිත්වා දෙවියා සද්ධිං
කථෙත්තො ආහ -

285.

“සුණාසි සිවලි කථා, කුමාරියා පච්චදිතා;
පෙසියා මං ගරහිත්ථො, දුතියස්සෙව සා ගති.

286.

“අයං ද්වෙධාපථො භද්දෙ, අනුචිණ්ණො පථාචිහි;
තෙසං ත්වං එකං ගණ්භාහි, අහමෙකං පුනාපරං.

287.

“මාවච මං ත්වං ‘පති මෙ’ති, නාහං ‘හරියා’ති වා පුනා”ති.

තත්ථ කුමාරියා පච්චදිතාති කුමාරිකාය කථිතා. පෙසියාති සවාහං රජ්ජං
කාරෙය්‍යං, එසා මෙ පෙසියා වචනකාරිකා භවෙය්‍ය, ඔලොකෙතුම්පි මං න
විසභෙය්‍ය. ඉදානි පන අත්තනො පෙසියං විය ව මඤ්ඤති, “දුතියස්සෙව සා ගති”ති
මං ඔවදති. අනුචිණ්ණොති අනුසඤ්චරිතො. පථාචිහිති පථිකෙහි. එකන්ති තච
රුච්චනකං එකං මග්ගං ගණ්භ, අහං පන තයා ගහිතාවසෙසං අපරං ගණ්භිස්සාමි.
මාවච මං ත්වන්ති සිවලි ඉතො පට්ඨාය පුන මං “පති මෙ”ති මා අවච, අහං වා ත්වං
“හරියා මෙ”ති නාවචං.

සා තස්ස වචනං සුත්වා “දෙව, තුම්භෙ උත්තමා, දක්ඛිණමග්ගං ගණ්භථ, අහං
වාමමග්ගං ගණ්භිස්සාමි”ති වත්වා ථොකං ගන්ත්වා සොකං සන්ධාරෙතුං
අසක්කොන්ති පුනාගන්ත්වා රඤ්ඤො සද්ධිං කථෙත්ති එකතොව නගරං පාවිසි.
තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා උපසිඨගාථමාහ -

“ඉමමෙව කථයන්තා, ථුණං නගරුපාගමු”න්ති.

තත්ථ නගරුපාගමුන්ති නගරං පට්ඨාය.

පට්ඨිත්වා ව පන මහාසත්තො පිණ්ඩත්ථාය වරන්තො උසුකාරස්ස ගෙහද්වාරං
පත්තො. සිවලිදෙවිපි එකමන්තං අට්ඨාසි. තස්මිං සමයෙ උසුකාරො
අභිගාරකපල්ලෙ උසුං තාපෙත්වා කඤ්ජියෙන තෙමෙත්වා එකං අක්ඛිං නිමිලෙත්වා
එකෙන අක්ඛිනා ඔලොකෙත්තො උජුං කරොති. තං දිස්වා මහාසත්තො වින්තෙසි
“සවායං පණ්ඩිතො භවිස්සති, මය්හං එකං කාරණං කථෙස්සති, පුච්ඡිස්සාමි
න”න්ති. සො උපසඨකමිත්වා පුච්ඡති. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ -

288.

“කොට්ඨකෙ උසුකාරස්ස, භත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙ;
තත්තා ව සො උසුකාරො, එකං දණ්ඩං උජුං කතං;
එකඤ්ච වක්ඛුං නිග්ගය්හ, ජිම්භමෙකෙන පෙක්ඛති”ති.

තත්ථ කොට්ඨකෙනි භික්ඛවෙ, සො රාජා අත්තනො භත්තකාලෙ උපට්ඨිතෙ උසුකාරස්ස කොට්ඨකෙ අට්ඨාසි. තත්තා වාති තස්මිඤ්ච කොට්ඨකෙ. නිග්ගස්භාති නිමිලෙන්වා. ජිම්භමෙකෙනාති එකෙන අක්ඛිනා වඩ්ඤං සරං පෙක්ඛති.

අථ නං මහාසත්තො ආහ –

289.

“එවං නො සාධු පස්සසි, උසුකාර සුණොහි මෙ;
යදෙකං චක්ඛුං නිග්ගස්භ, ජිම්භමෙකෙන පෙක්ඛසි”ති.

තස්සත්ථො – සම්ම උසුකාර, එවං නු ත්වං සාධු පස්සසි, යං එකං චක්ඛුං නිමිලෙන්වා එකෙන චක්ඛුනා වඩ්ඤං සරං පෙක්ඛසිති.

අථස්ස සො කට්ඨෙන්තො ආහ –

290.

“ද්විති සමණ චක්ඛුහි, විසාලං විය බායති;
අසම්පත්වා පරමං ලිඬිගං, නුජ්ඣවාය කප්පති.

291.

“එකඤ්ච චක්ඛුං නිග්ගස්භ, ජිම්භමෙකෙන පෙක්ඛන්තො;
සම්පත්වා පරමං ලිඬිගං, උජ්ඣවාය කප්පති.

292.

“විවාදප්පත්තො දුතියො, කෙනෙකො විවදිස්සති;
තස්ස තෙ සග්ගකාමස්ස, එකත්තමුපරොචත”න්ති.

තත්ථ විසාලං වියාති විත්ථිණ්ණං විය හුත්වා බායති. අසම්පත්වා පරමං ලිඬිගන්ති පරතො වඩ්ඤට්ඨානං අප්පත්වා. නුජ්ඣවායාති න උජ්ඣවාය. ඉදං වූත්තං හොති – විසාලෙ බායමානෙ පරතො උජුට්ඨානං වා වඩ්ඤට්ඨානං වා න පාපුණ්ණයා, තස්මිං අසම්පත්තෙ අදිස්සමානෙ උජ්ඣවාය කිච්චං න කප්පති න සම්පප්පති. සම්පත්වාති චක්ඛුනා පත්වා, දිස්වාති අත්ථො. විවාදප්පත්තොති යථා දුතියෙ අක්ඛිමිහි උම්මිලිතෙ ලිඬිගං න පඤ්ඤායති, වඩ්ඤට්ඨානමිපි උජුකං පඤ්ඤායති, උජුට්ඨානමිපි වඩ්ඤං පඤ්ඤායති විවාදො හොති, එවං සමණස්සපි දුතියො නාම විවාදමාපන්නො හොති, කලහං කරොති, නානාගාහං ගණ්භාති. කෙනෙකොති එකො පන කෙන සද්ධිං විවදිස්සති. එකත්තමුපරොචතන්ති එකිභාවො තෙ රුච්චතු. සමණා නාම භගිනිමිපි ආදාය න වරන්ති, කිං පන ත්වං එවරුපං උත්තමරුපධරං භරියං ආදාය විවරසි. අයං තෙ අන්තරායං කරිස්සති, ඉමං නිහරිත්වා එකකොච සමණධම්මං කරොහීති සො තං ඔවදති.

එවමස්ස සො ඔවාදං දත්වා තුණ්හී අහොසි. මහාසත්තොපි පිණ්ඩාය වරින්වා මිස්සකහත්තං සංකඩ්ඪිත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උදකථාසුකට්ඨානෙ නිසීදිත්වා කතහත්තකිව්වො මුඛං වික්ඛාලෙන්වා පත්තං ථවිකාය ඔසාරෙන්වා සිවලිදෙවිං ආමන්තෙන්වා ආහ -

293.

“සුණාසි සිවලි කථා, උසුකාරෙන වෙදිතා;
පෙසියා මං ගරහිත්ථො, දුතියස්සෙව සා ගති.

294.

“අයං ද්වෙධාපථො භද්දෙ, අනුචිණ්ණො පථාවිහි;
තෙසං ත්වං එකං ගණ්හාහි, අහමෙකං පුනාපරං.

295.

“මාවච මං ත්වං ‘පති මෙ’ති, නාහං ‘හරියා’ති වා පුනා”ති.
තත්ථ සුණාසිති සුණ, ත්වං කථා. “පෙසියා ම”න්ති ඉදං පන කුමාරිකාය ඔවාදමෙව සන්ධායාහ.

සා කිර “මාවච මං ත්වං ‘පති මෙ’ති” වුත්තාපි මහාසත්තං අනුබන්ධියෙව. රාජා නං නිවත්තෙතුං න සක්කොති. මහාජනොපි අනුබන්ධි. තතො පන අට්ඨි අවිදුරෙ හොති. මහාසත්තො නීලවනරාජිං දිස්වා තං නිවත්තෙතුකාමො හුත්වා ගච්ඡන්තොයෙව මග්ගසමීපෙ මුඤ්ජනිණං අද්දස. සො තතො ඊසිකං ලුඤ්චිත්වා “පස්සසි සිවලි, අයං ඉධ පුන සට්ඨෙතුං න සක්කා, එවමෙව පුන මය්හං තයා සද්ධිං සංවාසො නාම සට්ඨෙතුං න සක්කා”ති වත්වා ඉමං උපඩ්ඪගාථමාහ -

“මුඤ්ජාවෙසිකා පවාළ්භා, එකා විහර සිවලි”ති.

තත්ථ එකා විහරාති අහං එකීභාවෙන විහරිස්සාමි, ත්වමිපි එකා විහරාහීති තස්සා ඔවාදමදාසි.

තං සුත්වා සිවලිදෙවි “ඉතොදාති පට්ඨාය නත්ථි මය්හං මහාජනකනරින්දෙන සද්ධිං සංවාසො”ති සොකං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්ති උභොහි භත්ථෙහි උරං පහරිත්වා මහාමග්ගෙ පති. මහාසත්තො තස්සා විසඤ්ඤිභාවං ඤාත්වා පදං විකොපෙන්වා අරඤ්ඤං පාවිසි. අමච්චා ආගන්ත්වා තස්සා සරීරං උදකෙන සිඤ්චිත්වා භත්ථපාදෙ පරිමජ්ජිත්වා සඤ්ඤං ලභාපෙසුං. සා “තාතා, කුහිං රාජා”ති පුච්ඡි. “නනු තුම්හෙව ජානාථා”ති? “උපධාරෙථ තාතා”ති. තෙ ඉතො විතො ධාවිත්වා විචින්නාපි මහාසත්තං න පස්සිංසු. දෙවි මහාපරිදෙවං පරිදෙවිත්වා රඤ්ඤො ඨිතට්ඨානෙ චෙතියං කාරෙන්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙන්වා නිවත්ති. මහාසත්තොපි හිමවත්තං පවිසිත්වා සත්තාහබ්බන්තරෙයෙව පඤ්ච අභිඤ්ඤා ව, අට්ඨ සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා පුන මනුස්සපථං නාගමී. දෙවිපි උසුකාරෙන සද්ධිං කථිතට්ඨානෙ, කුමාරිකාය සද්ධිං කථිතට්ඨානෙ, මංසපරිභොගට්ඨානෙ,

මිගාජිනෙන සද්ධිං කථිතට්ඨානෙන, නාරදෙන සද්ධිං කථිතට්ඨානෙන වානි සබ්බට්ඨානෙසු චෙතියානි කාරෙත්වා ගන්ධමාලාදීහි පූජෙත්වා සෙනඬගපරිවූතා මිලීලං පත්වා අම්බවත්තයානෙ පුත්තස්ස අභිසෙකං කාරෙත්වා තං සෙනඬගපරිවූතං නගරං පෙසෙත්වා සයං ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා තත්ථෙව උය්‍යානෙ වසන්ති කසිණපරිකම්මං කත්වා ක්‍යානං නිබ්බත්තෙත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණා අහොසි. මහාසත්තොපි අපරිහීනජ්ඣානො හුත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා” ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි – “තදා සමුද්දරක්ඛිකා දෙවධීතා උජ්ජලවණ්ණා අහොසි, නාරදො සාරිපුත්තො, මිගාජිනො මොග්ගල්ලානො, කුමාරිකා බෙමා භික්ඛුනී, උසුකාරො ආනන්දො, සිවලිදෙවී රාහුලමාතා, දීඝාචුකුමාරො රාහුලො, මාතාපිතරො මහාරාජකුලානි, මහාජනකනරින්දො පන අභමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි” ති.

මහාජනකජාතකවණ්ණනා දුතියා.

[540] 3. සුවණ්ණසාමජාතකවණ්ණනා

කො නු මං උසුනා විජ්ඣති ඉදං සත්ථා ජෙතවනෙ විහරන්තො එකං මාතුපොසකභික්ඛුං ආරබ්භ කටෙසි. සාවත්ථියං කිර අට්ඨාරසකොට්ඨිභවස්ස එකස්ස සෙට්ඨිකුලස්ස එකපුත්තකො අහොසි මාතාපිතූනං පියො මනාපො. සො එකදිවසං පාසාදවරගතො සිහපඤ්ජරං උග්ගාටෙත්වා වීථිං ඔලොකෙන්තො ගන්ධමාලාදිහත්ථං මහාජනං ධම්මස්සවනත්ථාය ජෙතවනං ගච්ඡන්තං දිස්වා “අභමපි ධම්මං සුණ්ණස්සාමි” ති මාතාපිතරො වන්දිත්වා ගන්ධමාලාදීනි ගාභාපෙත්වා විහාරං ගන්ත්වා වත්ථහෙසජ්ජපානකාදීනි භික්ඛුසඬ්ඨස්ස දාපෙත්වා ගන්ධමාලාදීනි ව හගවන්තං පූජෙත්වා එකමන්තං නිසින්තො ධම්මං සුත්වා කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා පබ්බජ්ජාය ව ආනිසංසං සල්ලක්ඛෙත්වා පරිසාය වුට්ඨිතාය හගවන්තං පබ්බජ්ජං යාවිත්වා “මාතාපිතූහි අනනුඤ්ඤාතං පුත්තං තථාගතා නාම න පබ්බාපෙන්නී” ති සුත්වා හගවන්තං වන්දිත්වා පුත ගෙහං ගන්ත්වා සගාරවෙන මාතාපිතරො වන්දිත්වා එවමාහ – “අම්මතාතා, අහං තථාගතස්ස සන්තිකෙ පබ්බජ්ජස්සාමි” ති. අථස්ස මාතාපිතරො තස්ස වචනං සුත්වා එකපුත්තකභාවෙන සත්තධා භිජ්ජමානහදයා විය පුත්තසිනෙනෙන කම්පමානා එවමාහංසු “තාත පියපුත්තක, තාත කුලඬ්ඤුර, තාත නයන, තාත හදය, තාත පාණසදිස, තයා විනා කථං ජීවාම, තයි පට්ඨෙද්ධං නො ජීවිතං. මයඤ්ඤි තාත, ජරාජිණ්ණා වුඩ්ඨා මහල්ලකා, අජ්ජ වා සුචෙ වා පරසුචෙ වා මරණං පාපුණ්ණස්සාම, තස්මා මා අම්හෙ ඕහාය ගච්ඡසි. තාත, පබ්බජ්ජා නාම අතිදුක්ඛරා, සීතෙන අත්ථෙ සති උණ්හං ලහති, උණ්හෙන අත්ථෙ සති සීතං ලහති, තස්මා තාත, මා පබ්බජාහී” ති.

තං සුත්වා කුලපුත්තො දුක්ඛී දුම්මනො ඕනතසීසො පජ්ඣායන්තොව නිසීදි සත්තාහං නිරාහාරො. අථස්ස මාතාපිතරො එවං වින්තෙසු “සචෙ නො පුත්තො අනනුඤ්ඤාතො, අද්ධා මරිස්සති, පුත න පස්සිස්සාම, පබ්බජ්ජාය ජීවමානං පුත නං

පස්සිස්සාමා''ති. චින්තෙන්වා ව පන “තාත පියපුත්තක, තං පබ්බජ්ජාය අනුජානාම, පබ්බජාහී''ති අනුජානිංසු. තං සුත්වා කුලපුත්තො තුට්ඨමානසො හුත්වා අත්තනො සකලසරීරං ඔණාමෙන්වා මාතෘපිතරො වන්දිත්වා විහාරං ගන්ත්වා භගවන්තං පබ්බජ්ජං යාචි. සත්ථා එකං භික්ඛුං පක්කොසාපෙන්වා “ඉමං කුමාරං පබ්බාපෙහී''ති ආණාපෙසි. සො තං පබ්බාපෙසි. තස්ස පබ්බජ්ජිකාලතො පට්ඨාය මහාලාභසක්කාරො නිබ්බන්ති. සො ආචරියුපජ්ඣායෙ ආරාධෙන්වා ලද්ධපසම්පදො පඤ්ච වස්සානි ධම්මං පරියාපුණිත්වා “අහං ඉධ ආකිණ්ණො විහරාමි, න මෙ ඉදං පතිරුප''න්ති විපස්සනාධුරං පුරෙතුකාමො හුත්වා උපජ්ඣායස්ස සන්තිකෙ කම්මට්ඨානං ගහෙන්වා උපජ්ඣායං වන්දිත්වා ජෙනවනා නික්ඛමිත්වා එකං පච්චන්තගාමං නිස්සාය අරඤ්ඤෙ විහාසි. සො තත්ථ විපස්සනං වඩ්ඪෙත්වා ද්වාදස වස්සානි සටෙන්තො වායමන්තොපි විසෙසං නිබ්බන්තෙතුං නාසක්ඛි. මාතෘපිතරොපිස්ස ගච්ඡන්තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ දුග්ගතා අහෙසුං. යෙ හි තෙසං ඛෙන්තං වා වණ්ඡජ්ජං වා පයොපෙසුං, තෙ “ඉමස්මිං කුලෙ පුත්තො වා භාතා වා ඉණං වොදෙන්වා ගණ්හන්තො නාම නත්ථී''ති අත්තනො අත්තනො හත්ථගතං ගහෙන්වා යථාරුචි පලායිංසු. ගෙහෙ දාසකම්මකරාදයොපි හිරඤ්ඤසුවණ්ණාදීනි ගහෙන්වා පලායිංසු.

අපරභාගෙ ද්වෙ ජනා කපණා හුත්වා හත්ථෙ උදකසිඤ්චනමපි අලහිත්වා ගෙහං වික්කිණිත්වා අසරා හුත්වා කාරුඤ්ඤභාවං පත්තා පිලොතිකං නිවාසෙන්වා කපාලහත්ථා භික්ඛාය වරිංසු. තස්මිං කාලෙ එකො භික්ඛු ජෙනවනතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන තස්ස වසනට්ඨානං අගමාසි. සො තස්ස ආගන්තුකවත්තං කත්වා සුබ්බනිසිත්තකාලෙ “හන්තෙ, කුතො ආගතත්ථා''ති පුච්ඡිත්වා “ජෙනවනා ආගතො ආවුසො''ති චුත්තෙ සත්ථුනො වෙව මහාසාවකාදීනඤ්ච ආරොග්ගං පුච්ඡිත්වා මාතෘපිතුනඤ්ච පවත්ති. පුච්ඡි “කිං, හන්තෙ, සාවත්ථීයං අසුකස්ස නාම සෙට්ඨිකුලස්ස ආරොග්ගං''න්ති? “ආවුසො, මා තස්ස කුලස්ස පවත්ති. පුච්ඡා''ති. “කිං හන්තෙ''ති. “ආවුසො, තස්ස කිර කුලස්ස එකො පුත්තො අත්ථී, සො බුද්ධසාසනෙ පබ්බජිතො, තස්ස පබ්බජ්ජිකාලතො පට්ඨාය එතං කුලං පරික්ඛිණං, ඉදානි ද්වෙ ජනා පරමකාරුඤ්ඤභාවං පත්තා භික්ඛාය වරන්ති''ති. සො තස්ස වචනං සුත්වා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි රොදිතුං ආරභි. “ආවුසො, කිං රොදසී''ති? “හන්තෙ, තෙ මය්හං මාතෘපිතරො, අහං තෙසං පුත්තො''ති. “ආවුසො, තච මාතෘපිතරො තං නිස්සාය විනාසං පත්තා, ගච්ඡ, තෙ පට්ඨගාහී''ති.

සො “අහං ද්වාදස වස්සානි සටෙන්තො වායමන්තොපි මග්ගං වා ඵලං වා නිබ්බන්තෙතුං නාසක්ඛි, අහබ්බො භවිස්සාමි, කිං මෙ පබ්බජ්ජාය, ගිහී හුත්වා මාතෘපිතරො පොසෙන්වා දානං දත්වා සග්ගපරායණො භවිස්සාමි''ති චින්තෙන්වා අරඤ්ඤාචාසං තස්ස ථෙරස්ස නියායාදෙන්වා පුනදිවසෙ අරඤ්ඤා නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ගච්ඡන්තො සාවත්ථීතො අවිදුරෙ ජෙනවනපිට්ඨිවිහාරං පාපුණි. තත්ථ ද්වෙ මග්ගා අහෙසුං. තෙසු එකො මග්ගො ජෙනවනං ගච්ඡති, එකො සාවත්ථී. සො තත්ථෙව යත්වා “කිං නු ඛො පය්මං මාතෘපිතරො පස්සාමි, උදාහු දසබ්බල''න්ති

වින්තෙන්වා “මයා මාතෘපිතරො චිරං දිට්ඨපුබ්බා, ඉතො පට්ඨාය පන මෙ බුද්ධදස්සනං දුල්ලහං භවිස්සති, තස්මා අජ්ජමෙව සම්මාසම්බුද්ධං දිස්වා ධම්මං සුත්වා ස්වෙ පාතොව මාතෘපිතරො පස්සිස්සාමි” ති සාවත්ථිමග්ගං පභාය සායන්භසමයෙ ජෙනවනං පාවිසි. තං දිවසං පන සත්ථා පච්චුසකාලෙ ලොකං ඔලොකෙන්තො ඉමස්ස කුලපුත්තස්ස උපනිස්සයසම්පත්තිං අද්දස. සො තස්සාගමනකාලෙ මාතුපොසකසුත්තෙන (සං. නි. 1.205) මාතෘපිතූනං ගුණං වණ්ණෙසි. සො පන හික්ඛු පරිසපරියන්තෙ යත්වා සත්ථුස්ස ධම්මකථං සුණන්තො වින්තෙසි “අහං ගිහී හුත්වා මාතෘපිතරො පටිජග්ගිතුං සක්කොමිති වින්තෙසිං, සත්ථා පන ‘පබ්බජිතොව සමානො පටිජග්ගිතො උපකාරකො මාතෘපිතූන’ ත්ති වදති. සවාහං සත්ථාරං අදිස්වා ගතො, එවරූපාය පබ්බජ්ජාය පරිහීනො භවෙය්‍යං. ඉදානි පන ගිහී අහුත්වා පබ්බජිතොව සමානො මාතෘපිතරො පොසෙස්සාමි” ති.

සො සලාකග්ගං ගන්ත්වා සලාකභත්තඤ්චෙව සලාකයාගුඤ්ච ගණ්හිත්වා ද්වාදස වස්සානි අරඤ්ඤෙ වුත්ථහික්ඛු පාරාජිකජ්ජත්තො විය අහොසි. සො පාතොව සාවත්ථියං පවිසිත්වා “කිං නු ඛො පයමං යාගුං ගණ්හිස්සාමි, උදාහු මාතෘපිතරො පස්සිස්සාමි” ති වින්තෙන්වා “කපණානං මාතෘපිතූනං සන්තිකං තුව්ඡහත්ථෙත ගන්තුං අයුත්ත” ත්ති වින්තෙන්වා යාගුං ගහෙන්වා එතෙසං පොරාණකගෙහද්වාරං ගතො. මාතෘපිතරොපිස්ස යාගුහික්ඛං වරින්වා පරහිත්තිං නිස්සාය විහරන්ති. සො උපගන්ත්වා නිසින්තකෙ දිස්වා උජ්ජන්තසොකො අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි තෙසං අවිදුරෙ අට්ඨාසි. තෙ තං දිස්වාපි න සඤ්ජානිංසු. අථ මාතා “හික්ඛත්ථාය ධීතො භවිස්සති” ති සඤ්ඤාය “භන්තෙ, තුම්හාකං දාතබ්බයුත්තකං නත්ථි, අතිව්ජථා” ති ආහ. සො තස්සා කථං සුත්වා හදයපුරං සොකං ගහෙන්වා අස්සුපුණ්ණෙහි නෙත්තෙහි තත්ථෙව අට්ඨාසි. දුතියමිපි තතියමිපි “අතිව්ජථා” ති වුවිචමානොපි අට්ඨාසියෙව. අථස්ස පිතා මාතරං ආහ – “ගච්ඡ, හද්දෙ, ජානාහි, පුත්තො නු ඛො නො එසො” ති. සා උට්ඨාය උපගන්ත්වා ඔලොකෙන්ති සඤ්ජානිත්වා පාදමූලෙ පතිත්වා පරිදෙවි, පිතෘපිස්ස තථෙව අකාසි, මහන්තං කාරුඤ්ඤං අහොසි.

සොපි මාතෘපිතරො දිස්වා සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො අස්සුනි පවත්තෙසි. සො සොකං අධිවාසෙත්වා “අම්මතාතා, මා වින්තයිත්ථ, අහං වො පොසෙස්සාමි” ති මාතෘපිතරො අස්සාසෙත්වා යාගුං පායෙත්වා එකමන්තෙ නිසීදාපෙත්වා පුත හික්ඛං ආහරින්වා තෙ හොජෙත්වා අත්තනො අත්ථාය හික්ඛං පරියෙසින්වා තෙසං සන්තිකං ගන්ත්වා පුත භත්තෙනාපුච්ඡින්වා පච්ඡා සයං පරිභුඤ්ජති. සො තතො පට්ඨාය ඉමිනා නියාමෙන මාතෘපිතරො පටිජග්ගති. අත්තනා ලද්ධානි පක්ඛිකභත්තාදීනි තෙසංයෙව දත්වා සයං පිණ්ඩාය වරින්වා ලභමානො භුඤ්ජති, අලභමානො න භුඤ්ජති, වස්සාවාසිකමිපි අඤ්ඤමිපි යං කිඤ්චි ලභින්වා තෙසංයෙව දෙති. තෙහි පරිභුත්තං ජිණ්ණපිලොතිකං ගහෙන්වා අග්ගලං දත්වා රජින්වා සයං පරිභුඤ්ජති. හික්ඛලභනදිවසෙහි පනස්ස අලභනදිවසා බහු අහෙසුං. අථස්ස නිවාසනපාරුපනං අතිලුඛං හොති.

ඉති සො මාතෘපිතරො පටිජග්ගන්තොයෙව අපරභාගෙ කිසො
 උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගන්තො අහොසි. අථ නං
 සන්දිට්ඨසම්භත්තා භික්ඛු පුච්ඡිංසු “ආවුසො, පුබ්බෙ තව සරීරවණ්ණො සොහති,
 ඉදානි පන කිසො උප්පණ්ඩුප්පණ්ඩුකජාතො ධමනිසන්ථතගන්තො, බ්‍යාධි තෙ නු
 බො උප්පන්නො”ති. සො “නත්ථි මෙ, ආවුසො, බ්‍යාධි, අපිච පන පලිබොධො මෙ
 අත්ථි”ති තං පවත්තිං ආරොචෙසි. අථ නං තෙ භික්ඛු ආහංසු “ආවුසො, හගවා
 සද්ධාදෙයාං විනිපාතෙතුං න දෙනි, ත්වං පන සද්ධාදෙයාං ගහෙත්වා ගිහීනං
 දදමානො අයුත්තං කරොසි”ති. සො තෙසං කථං සුත්වා ලජ්ජිතො ඔලීයි. තෙ
 එත්තකෙනපි අසන්තුට්ඨා හගවතො සන්තිකං ගන්ත්වා “හන්තෙ, අසුකො නාම
 භික්ඛු සද්ධාදෙයාං විනිපාතෙත්වා ගිහී පොසෙති”ති සත්ථු ආරොචෙසුං. සත්ථා තං
 භික්ඛුං පක්කොසාපෙත්වා “සච්චං කිර ත්වං භික්ඛු සද්ධාදෙයාං ගහෙත්වා ගිහී
 පොසෙසි”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, හන්තෙ”ති වුත්තෙ තං කිරියං වණ්ණෙතුකාමො
 අත්තනො ච පුබ්බවරියං පකාසෙතුකාමො “භික්ඛු, ගිහී පොසෙන්නො කෙ
 පොසෙසි”ති පුච්ඡි. “මාතෘපිතරො මෙ, හන්තෙ”ති වුත්තෙ සත්ථා තස්ස උස්සාහං
 ජනෙතුං “සාධු සාධු, භික්ඛු”ති තික්ඛත්තුං සාධුකාරං දත්වා “ත්වං මම ගතමග්ගෙ
 යිතො, අහමිපි පුබ්බවරියං චරන්නො මාතෘපිතරො පොසෙසි”න්ති ආහ. සො
 අස්සාසං පටිලභි. සත්ථා තාය පුබ්බවරියාය ආචිකරණත්ථං තෙහි භික්ඛුහි යාවිතො
 අතීතං ආහරි.

අතීතෙ බාරාණසිනගරතො අවිදුරෙ නදියා ඔරිමතීරෙ එකො නෙසාදගාමො
 අහොසි, පාරිමතීරෙ එකො නෙසාදගාමො. එකෙකස්මිං ගාමෙ පඤ්ච පඤ්ච
 කුලසතානි වසන්ති. ද්වීසුපි ගාමෙසු ද්වෙ නෙසාදජෙට්ඨකා සභායකා අහෙසුං. තෙ
 දහරකාලෙයෙව කතිකවත්තං කරිංසු “සචෙ අම්හෙසු එකස්ස ධිතා හොති, එකස්ස
 පුත්තො හොති, තෙසං ආවාහවිවාහං කරිස්සාමා”ති. අථ ඔරිමතීරෙ
 ගාමජෙට්ඨකස්ස ගෙහෙ පුත්තො ජායි, ජාතක්ඛණෙයෙව දුකුලෙන පටිග්ගහිතත්තා
 “දුකුලො”ත්ථෙවස්ස නාමං කරිංසු. ඉතරස්ස ගෙහෙ ධිතා ජායි, තස්සා පරතීරෙ
 ජාතත්තා “පාරිකා”ති නාමං කරිංසු. තෙ උහොපි අභිරූපා පාසාදිකා අහෙසුං
 සුවණ්ණවණ්ණා. තෙ නෙසාදකුලෙ ජාතාපි පාණාතිපාතං නාම න කරිංසු.

අපරභාගෙ සොළසවස්සුද්දෙසිකං දුකුලකුමාරං මාතෘපිතරො ආහංසු “පුත්ත,
 කුමාරිකං තෙ ආනයිස්සාමා”ති. සො පන බ්‍රහ්මලොකතො ආගතො සුද්ධසත්තො
 උහො කණ්ණෙ පිධාය “න මෙ සරාවාසෙනත්ථො අම්මතාතා, මා එවරූපං
 අවචුත්ථා”ති වත්ථා යාවතතියං වුච්චමානොපි න ඉච්ඡියෙව. පාරිකාපි මාතෘපිතුහි
 “අම්ම, අම්මාකං සභායකස්ස පුත්තො අත්ථි, සො අභිරූපො සුවණ්ණවණ්ණො,
 තස්ස තං දස්සාමා”ති වුත්තා තථෙව වත්ථා උහො කණ්ණෙ පිදහි. සාපි
 බ්‍රාහ්මලොකතො ආගතා සරාවාසං න ඉච්ඡි. දුකුලකුමාරො පන තස්සා රහස්සෙන
 සාසනං පහිණි “සචෙ පාරිකෙ මෙටුනධම්මෙන අත්ථිකා, අඤ්ඤස්ස ගෙහං ගච්ඡතු,
 මය්හං මෙටුනධම්මෙ ඡන්දො නත්ථි”ති. සාපි තස්ස තථෙව සාසනං පෙසෙසි.

අථ මාතෘපිතරො තෙසං අනිච්ඡමානානඤ්ඤෙව ආවාහවිවාහං කරිංසු. තෙ උභොපි කිලෙසසමුද්දං අනොතරිත්වා ද්වෙ මහාබ්‍රහ්මානො විය එකතොව වසිංසු. දුකුලකුමාරො පන මච්ඡං වා මීගං වා න මාරෙති, අන්තමසො ආහටමංසමිපි න වික්කිණාති. අථ නං මාතෘපිතරො වදිංසු “තාත, ත්වං නෙසාදකුලෙ නිබ්බත්තිත්වාපි නෙව සරාවාසං ඉච්ඡසි, න පාණවධං කරොසි, කිං නාම කම්මං කරිස්සසි” ති? “අම්මතාතා, තුම්හෙසු අනුජානන්තෙසු මයං පබ්බජිස්සාමා” ති. තං සුත්වා මාතෘපිතරො “තෙන හි පබ්බජ්ජා” ති ද්වෙ ජනෙ අනුජානිංසු. තෙ තුට්ඨගට්ඨා මාතෘපිතරො වන්දිත්වා ගාමතො නික්ඛමිත්වා අනුපුබ්බෙන ගඬගාතීරෙන හිමවන්තං පවිසිත්වා යස්මිං යානෙ මීගසම්මතා නාම නදී හිමවන්තතො ඔතරිත්වා ගඬගං පත්තා, තං යානං ගන්ත්වා ගඬගං පහාය මීගසම්මතාහිමුඛා අහිරුහිංසු.

තස්මිං බණ්ණ සක්කස්ස භවනං උණ්හාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ඔලොකෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා විස්සකම්මං ආමන්තෙත්වා “තාත විස්සකම්ම, ද්වෙ මහාපුරිසා ගාමා නික්ඛමිත්වා හිමවන්තං පට්ටියා, තෙසං නිවාසට්ඨානං ලද්ධං වට්ටති, මීගසම්මතානදියා අඬ්ඬකොසන්තරෙ එතෙසං පණ්ණසාලඤ්ඤෙව පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ ව මාපෙත්වා එහි” ති ආහ. සො “සාධු” ති සම්පට්චිජිත්වා මූගපක්ඛජාතකෙ (ජා. 2.22.1 ආදයො) චුත්තනයෙනෙව සබ්බං සංවිදහිත්වා අමනාපසද්දෙ මීගපක්ඛිනො පලාපෙත්වා එකපදිකං ජඬ්ඬසමග්ගං මාපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. තෙපි තං මග්ගං දිස්වා තෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා තං අස්සමපදං පාපුණිංසු. දුකුලපණ්ඩිතො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා පබ්බජිතපරික්ඛාරෙ දිස්වා “සක්කෙන මය්හං දින්නා” ති සක්කදත්තියභාවං ඤත්වා සාටකං ඔමුඤ්චිත්වා රත්තවාකචීරං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා අජිනවම්මං අංසෙ කත්වා ජටාමණ්ඩලං බන්ධිත්වා ඉසිවෙසං ගහෙත්වා පාරිකායපි පබ්බජ්ජං අදාසි. උභොපි කාමාවචරමෙත්තං භාවෙත්වා තත්ථ වසිංසු. තෙසං මෙත්තානුභාවෙන සබ්බෙපි මීගපක්ඛිනො අඤ්ඤාමඤ්ඤං මෙත්තවිත්තමෙව පටිලහිංසු, න කොචි කඤ්චි විහෙයෙසි. පාරිකා තතො පට්ඨාය පානීයං පරිභොජනීයං ආහරති, අස්සමපදං සම්මජ්ජති, සබ්බකිච්චානි කරොති. උභොපි ඵලාඵලානි ආහරිත්වා පරිභුඤ්ජිත්වා අත්තතො අත්තතො පණ්ණසාලං පවිසිත්වා සමණධම්මං කරොන්තා තත්ථ වාසං කප්පයිංසු.

සක්කො තෙසං උපට්ඨානං ආගච්ඡති. සො එකදිවසං අනුඔලොකෙන්තො “ඉමෙසං චක්ඛුනි පරිභායිස්සන්ති” ති අත්තරායං දිස්වා දුකුලපණ්ඩිතං උපසඬ්ඬකම්මත්වා වන්දිත්වා එකමන්තං නිසිදිත්වා එවමාහ – “හන්තෙ, තුම්හාකං අත්තරායො පඤ්ඤායති, පටිජග්ගනකං පුත්තං ලද්ධං වට්ටති, ලොකධම්මං පටිසෙව්වා” ති. අථ නං දුකුලපණ්ඩිතො ආහ – “සක්ක, කින්නාමෙතං කට්ඨෙසි, මයං අගාරමජ්ඣෙකෙව වසන්තාපි එතං ලොකධම්මං පුළුවකගුප්පරාසිං විය ජිගුච්ඡිමිහා, ඉදානි පන අරඤ්ඤං පවිසිත්වා ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා කථං ඵවරූපං කරිස්සාමා” ති. අථ සක්කො තං ආහ – “හන්තෙ, සවෙ ඵවං න කරොථ, පාරිකාය තාපසියා උතුනිකාලෙ නාහිං හත්ථෙත පරාමසෙය්‍යාථා” ති. දුකුලපණ්ඩිතො “ඉදං සක්කා කාතු” ති සම්පට්චිජි. සක්කො තං වන්දිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො.

දුකුලපණ්ඩිතොපි තං කාරණං පාරිකාය ආචික්ඛිත්වා අස්සා උතුනිකාලෙ නාහිං
 හත්ථෙන පරාමසි. තදා බොධිසත්තො දෙවලොකතො චචිත්වා තස්සා කුච්ඡිමිහි
 පටිසන්ධිං ගණ්හි. සා දසමාසච්චයෙන සුවණ්ණවණ්ණං පුත්තං විජායි, තෙනෙවස්ස
 “සුවණ්ණසාමො”ති නාමං කරිංසු. පාරිකාය ඵලාඵලත්ථාය වනං ගතකාලෙ
 පබ්බතන්තරෙ කින්නරියො ධාතිකිච්චං කරිංසු. තෙ උභොපි බොධිසත්තං
 න්හාපෙත්වා පණ්ණසාලායං නිපජ්ජාපෙත්වා ඵලාඵලත්ථාය අරඤ්ඤං ගච්ඡන්ති.
 තස්මිං ඛණෙ කින්නරා කුමාරං ගහෙත්වා ගිරිකන්දරාදීසු න්හාපෙත්වා
 පබ්බතමත්ථකං ආරුය්හ නානාපුජ්ජෙහි අලඬිකරිත්වා හරිතාලමනොසිලාදීනි
 සිලායං සංසිත්වා නලාටෙ තිලකෙ කත්වා පුන ආනෙත්වා පණ්ණසාලායං
 නිපජ්ජාපෙසුං. පාරිකාපි ආගන්ත්වා පුත්තං ථඤ්ඤං පායෙසි. තං අපරහාගෙ
 වඩ්ඪිත්වා සොළසවස්සුද්දෙසිකම්පි අනුරක්ඛන්තා මාතෘපිතරො පණ්ණසාලායං
 නිසිදාපෙත්වා සයමෙව වනමූලඵලාඵලත්ථාය වනං ගච්ඡන්ති. මහාසත්තො “මම
 මාතෘපිතූනං කදාචි කොච්ඡෙව අන්තරායො භවෙය්‍යා”ති චින්තෙත්වා තෙසං
 ගතමග්ගං සල්ලක්ඛෙසි.

අපේකදිවසං තෙසං වනමූලඵලාඵලං ආදාය සායන්හසමයෙ නිවත්තන්තානං
 අස්සමපදතො අවිදුරෙ මහාමෙසො උට්ඨහි. තෙ එකං රුක්ඛමූලං පවිසිත්වා
 වම්මිකමත්ථකෙ අට්ඨංසු. තස්ස ව අබ්භන්තරෙ ආසීවියො අත්ථි. තෙසං සරීරතො
 සෙදගන්ධමිස්සකං උදකං ඔතරිත්වා තස්ස නාසාපුටං පාවිසි. සො කුජ්ඣිත්වා
 නාසාවාතෙන පහරි. ද්වෙපි අන්ධා හුත්වා අඤ්ඤමඤ්ඤං න පස්සිංසු.
 දුකුලපණ්ඩිතො පාරිකං ආමන්තෙත්වා “පාරිකෙ මම චක්ඛුනි පරිහීනානි, අහං තං
 න පස්සාමි”ති ආහ. සාපි තථෙව ආහ. තෙ “නත්ථි නො ඉදානි ජීවිත”න්ති මග්ගං
 අපස්සන්තා පරිදෙවමානා අට්ඨංසු. “කිං පන තෙසං පුබ්බකම්ම”න්ති? තෙ කිර
 පුබ්බෙ වෙජ්ජකුලෙ අහෙසුං. අථ සො වෙජ්ජො එකස්ස මහාධනස්ස පුරිසස්ස
 අක්ඛිරොගං පටිජග්ගි. සො තස්ස කිඤ්චි ධනං න අදාසි. අථ වෙජ්ජො කුජ්ඣිත්වා
 අත්තතො ගෙහං ගන්ත්වා හරියාය ආරොචෙත්වා “හද්දෙ, අහං තස්ස අක්ඛිරොගං
 පටිජග්ගාමි, ඉදානි මය්හං ධනං න දෙති, කිං කරොමා”ති ආහ. සාපි කුජ්ඣිත්වා “න
 නො තස්ස සන්තකෙනත්ථො, හෙසජ්ජං තස්ස එකයොගං දත්වා අක්ඛිති කාණානි
 කරොහි”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්චිජිත්වා තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා තථා
 අකාසි. සො නචිරස්සෙව අන්ධො භොති. තෙසං උභින්නම්පි ඉමිනා කම්මෙන
 චක්ඛුනි අන්ධානි ජායිංසු.

අථ මහාසත්තො “මම මාතෘපිතරො අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු ඉමාය වෙලාය
 ආගච්ඡන්ති, ඉදානි තෙසං පවත්තිං න ජානාමි, පටිමග්ගං ගමිස්සාමි”ති චින්තෙත්වා
 මග්ගං ගන්ත්වා සද්දමකාසි. තෙ තස්ස සද්දං සඤ්ජානිත්වා පටිසද්දං කරිත්වා
 පුත්තසිනෙහෙන “තාන සුවණ්ණසාම, ඉධ පරිපන්ථො අත්ථි, මා ආගමි”ති වදිංසු.
 අථ තෙසං “තෙන හි ඉමං ලට්ඨිකොට්ඨං ගහෙත්වා මම සන්තිකං ඵලා”ති දීඝලට්ඨිං
 අදාසි. තෙ ලට්ඨිකොට්ඨං ගහෙත්වා තස්ස සන්තිකං ආගමිංසු. අථ නෙ “කෙන
 කාරණෙන වො චක්ඛුනි විනට්ඨානි”ති පුච්ඡි. අථ නං මාතෘපිතරො ආහංසු “තාන,
 මයං දෙවෙ වස්සන්තෙ ඉධ රුක්ඛමූලෙ වම්මිකමත්ථකෙ යීනා, තෙන

කාරණෙනා” කි. සො මාතෘපිතුනං කථං සුත්වාච අඤ්ඤාසි “තත්ථ ආසිවිසෙන හවිතඛිං, තෙන කුද්ධෙන නාසාවාතො විස්සට්ඨො හවිස්සති” කි. සො මාතෘපිතරො දිස්වා රොදි වෙච හසි ව. අථ නං තෙ පුච්ඡිංසු “කස්මා, තාත, රොදසි වෙච හසසි වා” කි? අම්මතාතා, “තුම්භාකං දහරකාලෙයෙව එවං චක්ඛුනි විනට්ඨානී” කි රොදිං, “ඉදානි පටිජග්ගිතුං ලභිස්සාමි” කි හසිං. අම්මතාතා, තුම්භෙ මා චිත්තයිත්ථ, අහං වො පටිජග්ගිස්සාමිති.

සො මාතෘපිතරො අස්සාසෙත්වා අස්සමපදං ආනෙත්වා තෙසං රත්තිට්ඨානදිවාට්ඨානෙසු වඬිකමෙ පණ්ණසාලායං වච්චට්ඨානෙ පස්සාවට්ඨානෙ වානි සබ්බට්ඨානෙසු රජ්ජකෙ ඛන්ධි, තතො පට්ඨාය තෙ අස්සමපදෙ යපෙත්වා සයං වනමූලඵලාදීනි ආහරිත්වා පණ්ණසාලායං යපෙත්වා පාතොච තෙසං වසනට්ඨානං සම්මජ්ජිත්වා මාතෘපිතරො චන්දිත්වා සටං ආදාය මිගසම්මතානදිං ගන්ත්වා පානීයපරිභොජනීයං ආහරිත්වා උපට්ඨාපෙති, දන්තකට්ඨමුඛොදකාදීනි දත්වා මධුරඵලාඵලං දෙති, තෙහි භුඤ්ජිත්වා මුඛෙ වික්ඛාලිතෙ සයං බාදිත්වා මාතෘපිතරො චන්දිත්වා මිගගණපරිවුතො ඵලාඵලත්ථාය අරඤ්ඤං පාවිසි. පබ්බතපාදෙ කිත්තරපරිවාරො ඵලාඵලං ගහෙත්වා සායන්හසමයෙ ආගන්ත්වා සටෙන උදකං ආහරිත්වා උණ්ණොදකෙන තෙසං යථාරූචි න්භාපනං පාදධොවනං වා කත්වා අඬිගාරකපල්ලං උපනෙත්වා හත්ථපාදෙ සෙදෙත්වා තෙසං නිසින්නානං ඵලාඵලං දත්වා බාදාපෙත්වා පරියොසානෙ සයං බාදිත්වා සෙසකං යපෙසි. ඉමිනා නියාමෙනෙව මාතෘපිතරො පටිජග්ගි.

තස්මිං සමයෙ බාරාණසියං පිළියක්ඛො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. සො මිගමංසලොහෙන මාතරං රජ්ජං පටිච්ඡාපෙත්වා සන්නද්ධපඤ්ඤාචුඛො හිමචන්තං පවිසිත්වා මිගෙ වධිත්වා මංසං බාදන්තො මිගසම්මතානදිං පත්වා අනුපුබ්බෙන සාමස්ස පානීයග්ගහණනිත්ථං සම්පත්තො මිගපදවලඤ්ජං දිස්වා මණ්ඩණ්ණාහි සාබාහි කොට්ඨකං කත්වා ධනුං ආදාය විසපිතං සරං සන්නහිත්වා නිලිනොච අච්ඡි. මහාසත්තොපි සායන්හසමයෙ ඵලාඵලං ආහරිත්වා අස්සමපදෙ යපෙත්වා මාතෘපිතරො චන්දිත්වා “පානීයං ආහරිස්සාමි” කි සටං ගහෙත්වා මිගගණපරිවුතො ද්වෙපි මිගෙ එකතො කත්වා තෙසං පිට්ඨියං පානීයසටං යපෙත්වා හත්ථෙන ගහෙත්වා නදිතිත්ථං අගමාසි. රාජා කොට්ඨකෙ ධීනොච තං තථා ආගච්ඡන්තං දිස්වා “මයා එත්තකං කාලං එවං විචරන්තෙනපි මනුස්සො නාම න දිට්ඨපුබ්බො, දෙවො නු ඛො එස නාගො නු ඛො, සවෙ පනාහං එතං උපසඬිකමිත්වා පුච්ඡිස්සාමි. දෙවො වෙ හවිස්සති, ආකාසං උප්පතිස්සති. නාගො වෙ, භූමියං පවිසිස්සති. න ඛො පනාහං සබ්බකාලං හිමචන්තෙයෙව විචරිස්සාමි, බාරාණසිං ගමිස්සාමි. තත්‍ර මං පුච්ඡිස්සන්ති ‘අපි නු ඛො තෙ, මහාරාජ, හිමචන්තෙ වසන්තෙන කිඤ්චි අජරියං දිට්ඨපුබ්බ’න්ති? තත්‍රාහං ‘එවරූපො මෙ සත්තො දිට්ඨපුබ්බො’ කි චක්ඛාමි. ‘කො නාමෙසො’ කි වුත්තෙ සවෙ ‘න ජානාමි’ කි චක්ඛාමි, අථ ගරහිස්සන්ති මං, තස්මා එතං විජ්ඣිත්වා දුබ්බලං කත්වා පුච්ඡිස්සාමි” කි චිත්තෙසි.

අප්‍ර මෙසු මිගෙසු පයමමෙව ඔතරිත්වා පානියං පිවිත්වා උත්තිණ්ණෙසු
 බොධිසත්තො උග්ගහිතවත්තො මහාපෙරො විය සණ්කං ඔතරිත්වා පස්සද්ධදරො
 පච්චුත්තරිත්වා රත්තවාකචිරං නිවාසෙත්වා එකං පාරුපිත්වා අජිනවම්මං අංසෙ
 කත්වා පානියසං උක්ඛිපිත්වා උදකං පුඤ්ජිත්වා වාමඅංසකුටෙ යපෙසි. තස්මිං
 කාලෙ “ඉදානි විජ්ඣිතුං සමයො”ති රාජා විසපිතං සරං උක්ඛිපිත්වා මහාසත්තං
 දක්ඛිණපස්සෙ විජ්ඣා, සරො වාමපස්සෙන නික්ඛමි. තස්ස විද්ධභාවං ඤාත්වා
 මිගගණා භිතා පලායිංසු. සුවණ්ණසාමපණ්ඩිතො පන විද්ධොපි පානියසං යථා වා
 තථා වා අනවසුම්භිත්වා සතිං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සණ්කං ඔතාරෙත්වා වාලුකං
 වියුහිත්වා යපෙත්වා දිසං වචන්ට්ඨපෙත්වා මාතාපිතුනං වසනට්ඨානදිසාභාගෙන සීසං
 කත්වා රජතපට්ටවණ්ණාය වාලුකාය සුවණ්ණපට්ඨා විය නිපජ්ජිත්වා සතිං
 පච්චුපට්ඨාපෙත්වා “ඉමස්මිං හිමවන්තජපදෙසෙ මම වෙරි නාම නත්ථි, මය්හං
 මාතාපිතුනඤ්ච වෙරි නාම නත්ථි”ති මුඛෙන ලොහිතං ඡඩ්ඛෙත්වා රාජානං
 අදිස්වාප පයමං ගාථමාහ –

296.

“කො නු මං උසුනා විජ්ඣා, පමත්තං උදහාරකං;
 ඛත්තියො බ්‍රාහ්මණො වෙස්සො, කො මං විද්ධා නිලියසී”ති.

තත්ථ පමත්තන්ති මෙත්තාභාවනාය අනුපට්ඨිතසතිං. ඉදඤ්ච සො සන්ධාය
 තස්මිං බණෙ අත්තානං පමත්තං නාම අකාසි. විද්ධාති විජ්ඣිත්වා.

එවඤ්ච පන වත්වා පුන අත්තනො සරිරමංසස්ස අභක්ඛසම්මතභාවං දස්සෙතුං
 දුතියං ගාථමාහ –

297.

“න මෙ මංසානි ඛජ්ජානි, වම්මෙනත්ථො න විජ්ජති;
 අප්‍ර කෙන නු වණ්ණෙන, විද්ධොයාං මං අමඤ්ඤථා”ති.

දුතියගාථං වත්වා තමෙව නාමාදිවසෙන පුච්ඡන්තො ආහ –

298.

“කො වා ත්වං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මයං;
 පුට්ඨො මෙ සම්ම අක්ඛාහි, කිං මං විද්ධා නිලියසී”ති.

තත්ථ අමඤ්ඤථාති අයං පුරිසො කෙන කාරණෙන මං විජ්ඣිතබ්බන්ති
 අමඤ්ඤිත්ථාති අත්ථො.

එවඤ්ච පන වත්වා තුණ්හි අභොසි. තං සුත්වා රාජා “අයං මයා විසපිතෙන
 සල්ලෙන විජ්ඣිත්වා පාතිතොපි නෙව මං අක්කොසති න පරිභාසති, මම හදයං
 සම්බාහන්තො විය පියවචනෙන සමුදාවරති, ගච්ඡස්සාමිස්ස සන්තික”න්ති
 වින්තෙත්වා ගන්ත්වා තස්ස සන්තිකෙ යිතොව ද්වෙ ගාථා අභාසි –

299.

“රාජාහමස්මි කාසිනං, පිළියක්ඛොති මං විදු;
ලොභා රට්ඨං පහිත්වාන, මිගමෙසං වරාමහං.

300.

“ඉස්සත්ථෙ චස්මි කුසලො, දළ්භධම්මොති විස්සුතො;
නාගොපි මෙ න මුච්චෙය්‍ය, ආගතො උසුපාතන”න්ති.

තත්ථ රාජාහමස්මිති එවං කිරස්ස විතක්කො අහොසි “දෙවාපි නාගාපි මනුස්සභාසාය කථෙත්ති යෙව, අහමෙතං දෙවොති වා නාගොති වා මනුස්සොති වා න ජානාමි. සථෙ කුජ්ඣෙය්‍ය, නාසෙය්‍ය මං, ‘රාජා’ති වුත්තෙ පන අභායන්තො නාම නත්ථි”ති. තස්මා අත්තනො රාජභාවං ජානාපෙතුං පට්ඨමං “රාජාහමස්මි”ති ආහ. ලොභාති මිගමංසලොභෙන. මිගමෙසන්ති මිගං එසන්තො. වරාමහන්ති වරාමි අහං. දුතියං ගාථං පන අත්තනො බලං දීපෙතුකාමො එවමාහ. තත්ථ ඉස්සත්ථෙති ධනුසිප්පෙ. දළ්භධම්මොති දළ්භධනුං සහස්සත්ථාමධනුං ඔරොපෙතුඤ්ච ආරොපෙතුඤ්ච සමත්ථො.

ඉති රාජා අත්තනො බලං චණ්ණෙත්වා තස්ස නාමගොත්තං පුච්ඡන්තො ආහ –

301.

“කො වා ත්ථං කස්ස වා පුත්තො, කථං ජානෙමු තං මයං;
පිතුතො අත්තනො වාපි, නාමගොත්තං පච්චෙය්‍ය”ති.

තත්ථ පච්චෙය්‍යාති කථය.

තං සුත්වා මහාසත්තො “සවාහං ‘දෙවනාගකිත්තරඛත්තියාදීසු අඤ්ඤතරොහමස්මි’ති කථෙය්‍යං, සද්දහෙය්‍යෙව එස, සච්චමෙව පනස්ස කථෙතුං චට්ඨති”ති වින්තෙත්වා එවමාහ –

302.

“නෙසාදපුත්තො හද්දන්තෙ, සාමො ඉති මං ඤාතයො;
ආමන්තයිංසු ජීවන්තං, ස්වඡ්ඡෙවාහං ගතො සයෙ.

303.

“විද්ධොස්මි පුටුසල්ලෙන, සවිසෙන යථා මිගො;
සකම්භි ලොහිතෙ රාජ, පස්ස සෙමි පරිජ්ජුතො.

304.

“පට්ඨාමගතං සල්ලං, පස්ස ධම්මාමි ලොහිතං;
ආතුරො ත්‍යානුපුච්ඡාමි, කිං මං විද්ධා නිලීයසි.

305.

“අපිනම්හි හඤ්ඤතෙ දීපි, නාගො දන්තෙහි හඤ්ඤතෙ;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, විද්ධෙය්‍යං මං අමඤ්ඤථා”ති.

තත්ථ ජීවත්තන්ති මං ඉතො පුබ්බෙ ජීවමානං “එහි සාම, යාහි සාමා”ති
ඤාතයො ආමන්තයිංසු. ස්වඡ්ඡෙවාහං ගතොති සො අහං අජ්ජ එවං ගතො
මරණමුඛෙ සම්පත්තො, පට්ටියොති අත්ථො. සයෙති සයාමි. පරිජ්ජුතොති
නිමුග්ගො. පට්ටාමගතන්ති දක්ඛිණපස්සෙන පටිසිත්වා වාමපස්සෙන නිග්ගතන්ති
අත්ථො. පස්සාති ඔලොකෙහි මං. ධම්මාමිති නිට්ඨුහාමි, ඉදං සො සතිං
පච්චුපට්ඨාපෙත්වා අවිකම්පමානොව ලොහිතං මුඛෙන ඡඩ්ඛෙත්වා ආහ. ආතුරො
ත්‍යානුප්‍රවිජාමි”ති බාළ්භගිලානො හුත්වා අහං තං අනුප්‍රවිජාමි. නිලීයසීති එතස්මිං
වනගුම්ඛෙ නිලීනො අවිජසි. විද්ධෙය්‍යන්ති විජ්ඣිතබ්බං. අමඤ්ඤථාති
අමඤ්ඤිත්ථ.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා යථාභූතං අනාවික්ඛිත්වා මුසාවාදං කථෙන්නො ආහ –

306.

“මිගො උපට්ඨිතො ආසි, ආගතො උසුපාතනං;
තං දිස්වා උබ්බිජී සාම, තෙන කොධො මමාවිසී”ති.

තත්ථ ආවිසීති අජ්ඣොත්ථරි. තෙන කාරණෙන මෙ කොධො උජ්ජන්නොති
දීපෙති.

අථ නං මහාසත්තො “කිං වදෙසි, මහාරාජ, ඉමස්මිං හිමවන්තෙ මං දිස්වා
පලායනම්ගො නාම නත්ථී”ති වත්වා ආහ –

307.

“යතො සරාමි අත්තානං, යතො පත්තොස්මි විඤ්ඤනං;
න මං මිගා උත්තසන්නි, අරඤ්ඤෙ සාපදානිපි.

308.

“යතො නිධිං පරිහරිං, යතො පත්තොස්මි යොබ්බනං;
න මං මිගා උත්තසන්නි, අරඤ්ඤෙ සාපදානිපි.

309.

“හීරු කිම්පුරිසා රාජ, පබ්බතෙ ගන්ධමාදනෙ;
සම්මොදමානා ගච්ඡාම, පබ්බතාති වනාති ව.

310.

“න මං මිගා උත්තසන්නි, අරඤ්ඤෙ සාපදානිපි;
අථ කෙන නු වණ්ණෙන, උත්‍රාසන්නි මිගා මම”න්ති.

තත්ථ න මං මිගාති හො මහාරාජ, යතො කාලතො පට්ඨාය අහං අත්තානං සරාමී, යතො කාලතො පට්ඨාය අහං විඤ්ඤාභාවං පත්තො අස්මි භවාමි, තතො කාලතො පට්ඨාය මං දිස්වා මිගා නාම න උත්තසන්ති. සාපදානිපිති වාළමිගාපි. යතො නිධිත්ති යතො කාලතො පට්ඨාය අහං වාකචිරං පරිහරිං. භීරු කිම්පුරිසාති මහාරාජ, මිගා තාව තිට්ඨන්තු, කිම්පුරිසා නාම අතිභීරුකා භොන්ති. යෙ ඉමස්මිං ගන්ධමාදනපබ්බතෙ විහරන්ති, තෙපි මං දිස්වා න උත්තසන්ති, අථ බො මයං අඤ්ඤමඤ්ඤං සම්මොදමානා ගච්ඡාම. උත්‍රාසන්ති මිගා මමන්ති මමං දිස්වා මිගා උත්‍රාසෙය්‍යුං, කෙන කාරණෙන ත්වං මං සද්දහාපෙස්සසිති දිපෙති.

තං සුත්වා රාජා “මයා ඉමං නිරපරාධං විජ්ඣිත්වා මුසාවාදො කථිතො, සච්චමෙව කථයිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ආහ –

311.

“න තං තස මිගො සාම, කිං තාහං අලිකං භණෙ; කොධලොභාභිභූතාහං, උසුං තෙ තං අවස්සජි”න්ති.

තත්ථ න තං තසාති න තං දිස්වා මිගො තස, න භිතොති අත්ථො. කිං තාහන්ති කිං තෙ ඵලං කල්‍යාණදස්සනස්ස සන්තිකෙ අහං අලිකං භණිස්සාමි. කොධලොභාභිභූතාහන්ති කොධෙන ච ලොභෙන ච අභිභූතො භුත්වා අහං. යො හි පයමමෙව මිගෙසු උප්පන්නෙන කොධෙන “මිගෙ විජ්ඣිස්සාමි” ති ධනුං ආරොපෙත්වා ධිතො පච්ඡා බොධිසත්තං දිස්වා තස්ස දෙවතාදීසු අඤ්ඤතරභාවං අජානන්තො “පුච්ඡිස්සාමි න”න්ති ලොහං උප්පාදෙසි, තස්මා ඵලමාහ.

ඵවඤ්ච පන වත්වා “නායං සුචණ්ණසාමො ඉමස්මිං අරඤ්ඤ ඵකකොච වසිස්සති, ඤාතකෙහිපිස්ස භවිතබ්බං, පුච්ඡිස්සාමි න”න්ති වින්තෙත්වා ඉතරං ගාථමාහ –

312.

“කුතො නු සාම ආගම්ම, කස්ස වා පහිතො තුවං; ‘උදහාරො නදිං ගච්ඡ’, ආගතො මිගසම්මත”න්ති.

තත්ථ සාමාති මහාසත්තං ආලපති. ආගම්මාති කුතො දෙසා ඉමං වනං ආගම්ත්වා “අම්භාකං උදහාරො උදකං ආහරිතුං නදිං ගච්ඡා” ති කස්ස වා පහිතොකෙන පුග්ගලෙන පෙසිතො භුත්වා තුවං ඉමං මිගසම්මතං ආගතොති අත්ථො.

යො තස්ස කථං සුත්වා මහන්තං දුක්ඛවෙදනං අධිවාසෙත්වා මුඛෙන ලොහිතං ඡඩ්ඛෙත්වා ගාථමාහ –

313.

“අන්ධා මාතෘපිතා මය්හං, තෙ හරාමි බ්‍රහාවනෙ;

තෙසාහං උදකාහාරො, ආගතො මිගසම්මත’’න්ති.

තත්ථ හරාමීති මූලඵලාදීනි ආහරිත්වා පොසෙමි.

ඵවඤ්ච පන චත්වා මහාසත්තො මානාපිතරො ආරබ්භ විලපන්තො ආහ –

314.

“අත්ථි තෙසං උසාමත්තං, අථ සාහස්ස ජීවිතං;
උදකස්ස අලාභෙන, මඤ්ඤෙ අන්ධා මරිස්සරෙ.

315.

“න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, ලබ්භා හි පුමුනා ඉදං;
යඤ්ච අම්මං න පස්සාමි, තං මෙ දුක්ඛතරං ඉතො.

316.

“න මෙ ඉදං තථා දුක්ඛං, ලබ්භා හි පුමුනා ඉදං;
යඤ්ච තාතං න පස්සාමි, තං මෙ දුක්ඛතරං ඉතො.

317.

“සා නුන කපණා අම්මා, විරරත්තාය රුච්ඡති;
අඬ්ඬරත්තෙව රත්තෙ වා, නදීව අවසුච්ඡති.

318.

“සො නුන කපණො තාතො, විරරත්තාය රුච්ඡති;
අඬ්ඬරත්තෙව රත්තෙ වා, නදීව අවසුච්ඡති.

319.

“උට්ඨානපාදවරියාය, පාදසම්බාහනස්ස ව;
සාම තාතවිලපන්තා, හිණ්ඨස්සන්ති බ්‍රහාවතෙ.

320.

ඉදම්පි දුතියං සල්ලං, කම්පෙති හදයං මමං;
යඤ්ච අන්ධෙ න පස්සාමි, මඤ්ඤෙ හිස්සාමි ජීවිත’’න්ති.

තත්ථ උසාමත්තන්ති භොජනමත්තං. “උසා’’ති හි භොජනස්ස නාමං තස්ස ව අත්ථිතාය. සාහස්ස ජීවිතන්ති ඡදිවසමත්තං ජීවිතන්ති අත්ථො. ඉදං ආහරිත්වා යපිතං ඵලාඵලං සන්ධායාහ. අථ වා උසාති උස්මා. තෙනෙනං දස්සෙති – තෙසං සරිරෙ උස්මාමත්තං අත්ථි, අථ මයා ආහතෙන ඵලාඵලෙන සාහස්ස ජීවිතං අත්ථිති. මරිස්සරෙති මරිස්සන්තිති මඤ්ඤාමි. පුමුනාති පුරිසෙන, ඵවරුපඤ්ඤි දුක්ඛං පුරිසෙන ලහිතබ්බමෙවාති අත්ථො. විරරත්තාය රුච්ඡතිති විරරත්තං රොදිස්සති. අඬ්ඬරත්තෙ වාති මජ්ඣිමරත්තෙ වා. රත්තෙ වාති පච්ඡිමරත්තෙ වා. අවසුච්ඡතිති කුන්තදී විය

සුස්සිස්සන්ති අත්ථො. උට්ඨානපාදවරියායාති මහාරාජ, අහං රත්තිමිපි දිවාපි ද්වෙ
 තයො වාචෙ උට්ඨාය අත්තනො උට්ඨානවිරියෙන තෙසං පාදවරියං කරොමි,
 හත්ථපාදෙ සම්බාහාමි, ඉදානි මං අදිස්වා මමත්ථාය තෙ පරිහීනවක්ඛකා
 “සාමතාතා”ති විලපන්තා කණ්ටකෙහි විජ්ඣියමානා විය ඉමස්මිං වනජපදෙසෙ
 හිණ්ඩිස්සන්ති විවරිස්සන්ති අත්ථො. දුතියං සල්ලන්ති පයමවිද්ධවිසපිතසල්ලතො
 සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන දුක්ඛතරං ඉදං දුතියං තෙසං
 අදස්සනසොකසල්ලං.

රාජා තස්ස විලාපං සුත්වා “අයං අවිචන්තං බ්‍රහ්මචාරී ධම්මෙ ධීතො
 මාතාපිතරො හරති, ඉදානි එවං දුක්ඛජපත්තොපි තෙසංයෙව විලපති, එවං
 ගුණසම්පන්නෙ නාම මයා අපරාධො කතො, කථං නු ඛො ඉමං
 සමස්සාසෙය්‍ය”න්ති වින්තෙත්වා “නිරයෙ පච්චනකාලෙ රජ්ජං කිං කරිස්සති,
 ඉමිනා පටිජග්ගිතනියාමෙනෙවස්ස මාතාපිතරො පටිජග්ගිස්සාමි, ඉමස්ස මරණමිපි
 අමරණං විය හවිස්සති”ති සන්නිට්ඨානං කත්වා ආහ –

321.

“මා බාල්හං පරිදෙවෙසි, සාම කල්‍යාණදස්සන;
 අහං කම්මකරො හුත්වා, හරිස්සං තෙ බ්‍රහාවනෙ.

322.

“ඉස්සත්ථෙ චස්මි කුසලො, දල්හධම්මොති විස්සුතො;
 අහං කම්මකරො හුත්වා, හරිස්සං තෙ බ්‍රහාවනෙ.

323.

“මිගානං විසාසමන්ථෙසං, වනමුලඵලානි ව;
 අහං කම්මකරො හුත්වා, හරිස්සං තෙ බ්‍රහාවනෙ.

324.

“කතමං තං වනං සාම, යත්ථ මාතාපිතා තව;
 අහං තෙ තථා හරිස්සං, යථා තෙ අහරී තුව”න්ති.

තත්ථ හරිස්සං තෙති තෙ තව මාතාපිතරො හරිස්සාමි. මිගානන්ති සීහාදීනං
 මිගානං විසාසං අන්ථෙසන්තො. ඉදං සො “ඉස්සත්ථෙ චස්මි කුසලොති ථුලථුලෙ
 මිගෙ වධිත්වා මධුරමංසෙන තව මාතාපිතරො හරිස්සාමි”ති වත්වා “මා, මහාරාජ,
 අම්හෙ නිස්සාය පාණවධං කරී”ති චුත්තෙ එවමාහ. යථා තෙති යථා ත්වං තෙ අහරී,
 තථෙවාහමිපි හරිස්සාමිති.

අථස්ස මහාසත්තො “සාධු, මහාරාජ, තෙන හි මෙ මාතාපිතරො හරස්සු”ති
 වත්වා මග්ගං ආචික්ඛන්තො ආහ –

325.

“අයං එකපදී රාජ, යොයං උස්සිසකෙ මම;
ඉතො ගන්ත්වා අඛිඨකොසං, තත්ථ නෙසං අගාරකං;
යත්ථ මාතාපිතා මය්හං, තෙ හරස්සු ඉතො ගතො” ති.

තත්ථ එකපදීති එකපදමග්ගො. උස්සිසකෙති යො එස මම මත්ථකට්ඨානෙ.
අඛිඨකොසන්ති අඛිඨකොසන්තරෙ.

එවං සො තස්ස මග්ගං ආචික්ඛිත්වා මාතාපිතුසු බලවසිනෙහෙන තථාරූපං
වෙදනං අධිවාසෙත්වා තෙසං හරණත්ථාය අඤ්ජලිං පග්ගය්හ යාවත්තො පුන
එවමාහ —

326.

“නමො තෙ කාසිරාජත්ථු, නමො තෙ කාසිවඛිඨන;
අන්ධා මාතාපිතා මය්හං, තෙ හරස්සු බ්‍රහාවනෙ.

327.

“අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාමි, කාසිරාජ නමත්ථු තෙ;
මාතරං පිතරං මය්හං, චුත්තො වජ්ජාසි වන්දන” ති.

තත්ථ චුත්තො වජ්ජාසිති “පුත්තො වො සුවණ්ණසාමො නදීතීරෙවිසපිනෙන
සල්ලෙන විද්ධො රජතපට්ටසදිසෙ වාලුකාපුලිනෙ දක්ඛිණපස්සෙන නිපත්තො
අඤ්ජලිං පග්ගය්හ තුම්භාකං පාදෙ වන්දති” ති එවං මහාරාජ, මයා චුත්තො හුත්වා
මාතාපිතුනං මෙ වන්දනං වදෙය්‍යාසිති අත්ථො.

රාජා “සාධු” ති සම්පට්ඨි. මහාසත්තොපි මාතාපිතුනං වන්දනං පෙසෙත්වා
විසඤ්ඤිතං පාපුණි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ —

328.

“ඉදං වත්ථාන සො සාමො, යුවා කල්‍යාණදස්සනො;
මුච්ඡිතො විසවෙගෙන, විසඤ්ඤී සම්පජ්ජථා” ති.

තත්ථ සම්පජ්ජථාති විසඤ්ඤී ජාතො.

සො හි හෙට්ඨා එත්තකං කට්ඨන්තො නිරස්සාසො විය අහොසි. ඉදානි පනස්ස
විසවෙගෙන මද්දිතා භවඛිගචිත්තසන්තති හදයරූපං නිස්සාය පවත්ති, කථා
පච්ඡිජ්ජි, මුඛං පිහිනං, අක්ඛිති නිමිලිතානි, හත්ථපාදා ථද්ධිභාවං පත්තා, සකලසරීරං
ලොහිතෙන මක්ඛිතං. රාජා “අයං ඉදානෙව මයා සද්ධිං කට්ඨසි, කිං නු ඛො” ති
තස්ස අස්සාසපස්සාසෙ උපධාරෙසි. තෙ පන නිරුද්ධා, සරීරං ථද්ධිං ජාතං. සො තං
දිස්වා “නිරුද්ධො දානි සාමො” ති සොකං සද්ධාරෙතුං අසක්කොත්තො උභො
හත්ථෙ මත්ථකෙ යපෙත්වා මහාසද්දෙන පරිදෙවි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා
ආහ —

329.

“ස රාජා පරිදෙවෙසි, බහුං කාරුඤ්ඤසඤ්භිතං;
අජරාමරොහං ආසිං, අජ්ජෙතං ඤාමි නො පුරෙ;
සාමං කාලඤ්ඤං දිස්වා, නත්ථි මච්චුස්ස නාගමො.

330.

“යස්සු මං පටිමන්තෙති, සවිසෙන සමජ්ජිතො;
ස්වජ්ජ ඵලං ගතෙ කාලෙ, න කිඤ්චි මහිභාසති.

331.

“නිරයං නුන ගච්ඡාමි, ඵත්ථ මෙ නත්ථි සංසයො;
තදා හි පකතං පාපං, චිරරත්තාය කිබ්බිසං.

332.

“භවන්ති තස්ස චත්තාරො, ගාමෙ කිබ්බිසකාරකො;
අරඤ්ඤෙ නිම්මනුස්සමිහි, කො මං චත්තුමරහති.

333.

“සාරයන්ති හි කම්මානි, ගාමෙ සංගච්ඡ මාණවා;
අරඤ්ඤෙ නිම්මනුස්සමිහි, කො නු මං සාරයිස්සති” ති.

තත්ථ ආසින්නි අහං ඵත්තකං කාලං අජරාමරොමිහිති සඤ්ඤී අභොසිං.
අජ්ජෙතන්ති අජ්ජ අහං ඉමං සාමං කාලකතං දිස්වා මමඤ්චෙව අඤ්ඤෙසඤ්ච
නත්ථි මච්චුස්ස නාගමොති තං මච්චුස්ස ආගමනං අජ්ජ ජානාමි, ඉතො පුබ්බෙ න
ජානාමිති විලපති. ස්වජ්ජ ඵලං ගතෙ කාලෙති යො සවිසෙන සල්ලෙන සමජ්ජිතො
ඉදානෙව මං පටිමන්තෙති, යො අජ්ජ ඵලං ගතෙ කාලෙ ඵලං මරණකාලෙ
සමපත්තෙ කිඤ්චි අජ්ජමත්තකම්පි න භාසති. තදා හීති තස්මිං බණ්ණ සාමං
විජ්ඣානන්තො මයා පාපං කතං. චිරරත්තාය කිබ්බිසන්ති තං පන චිරරත්තං
විපච්චනසමත්ථං දාරුණං ඵරුසං.

තස්සාති තස්ස ඵවරුපං පාපකම්මං කත්වා විචරන්තස්ස. චත්තාරොති
නින්දිතාරො භවන්ති “කුහිං ගාමෙ කින්ති කිබ්බිසකාරකො” ති. ඉමස්මිං පන
අරඤ්ඤෙ නිම්මනුස්සමිහි කො මං චත්තුමරහති, සචෙ හි භවෙය්‍යා, වදෙය්‍යාති
විලපති. සාරයන්ති ගාමෙ වා නිගමාදිසු වා සංගච්ඡ මාණවා තත්ථ තත්ථ බහු පුරිසා
සන්නිපතිත්වා “අම්හො පුරිසසාතක, දාරුණං තෙ කම්මං කතං, අසුකදණ්ඩං
පත්තො නාම ත්ව” න්ති ඵලං කම්මානි සාරෙන්ති වොදෙන්ති. ඉමස්මිං පන
නිම්මනුස්සෙ අරඤ්ඤෙ මං කො සාරයිස්සති අත්තානං වොදෙන්තො විලපති.

තදා බහුසුන්දරී නාම දෙවධිතා ගන්ධමාදනවාසීති මහාසත්තස්ස සත්තමෙ
අත්තභාවෙ මාතුභූතපුබ්බො. සා පුත්තසිනෙහෙන බොධිසත්තං නිව්චං ආවජ්ජෙති, තං
දිවසං පන දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවමානා න තං ආවජ්ජෙති. “දෙවසමාගමං ගතා” තිපි

වදන්තියෙව. සා තස්ස විසඤ්ඤිභූතකාලෙ “කිං නු බො මෙ පුත්තස්ස පවත්ති” ති ආවජ්ජමානා අද්දස “අයං පිළියක්ඛො නාම රාජා මම පුත්තං විසපිතෙන සල්ලෙන විජ්ඣන්වා මිගසම්මනානදීතීරෙ වාලුකාපුලිනෙ සාතෙත්වා මහත්තෙන සද්දෙන පරිදෙවති. සවාහං න ගමිස්සාමි, මම පුත්තො සුවණ්ණසාමො එත්ථෙව මරිස්සති, රඤ්ඤොපි හදයං ඵලිස්සති, සාමස්ස මාතාපිතරොපි නිරාහාරා පාතීයම්පි අලහන්නා සුස්සිත්වා මරිස්සන්ති. මයි පන ගතාය රාජා පාතීයසං ආදාය තස්ස මාතාපිතුනං සන්තිකං ගමිස්සති, ගන්ත්වා ච පන “පුත්තො වො මයා හතො” ති කථෙස්සති. එවඤ්ච වත්වා තෙසං වචනං සුත්වා තෙ පුත්තස්ස සන්තිකං ආනයිස්සති. අථ බො තෙ ච අහඤ්ච සච්චකිරියං කරිස්සාම, සච්චබලෙන සාමස්ස විසං විනස්සිස්සති. එවං මෙ පුත්තො ජීවිතං ලභිස්සති, මාතාපිතරො ච චක්ඛුනි ලභිස්සන්ති, රාජා ච සාමස්ස ධම්මදෙසනං සුත්වා නගරං ගන්ත්වා මහාදානං දත්වා සග්ගපරායණො භවිස්සති, තස්මා ගච්ඡාමහං තත්ථා” ති. සා ගන්ත්වා මිගසම්මනානදීතීරෙ අදිස්සමානෙන කායෙන ආකාසෙ යත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං කථෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

334.

“සා දෙවතා අන්තර්හිතා, පබ්බතෙ ගන්ධමාදනෙ;
රඤ්ඤොච අනුකම්පාය, ඉමා ගාථා අභාසථ.

335.

“ආගුං කිර මහාරාජ, අකරි කම්මදුක්කථං;
අදුසකා පිතාපුත්තා, තයො එකුසුනා හතා.

336.

“එහි තං අනුසික්ඛාමි, යථා තෙ සුගතී සියා;
ධම්මෙනන්ධෙ වනෙ පොස, මඤ්ඤෙහං සුගතී තයා” ති.

තත්ථ රඤ්ඤොචාති රඤ්ඤොයෙව. ආගුං කිරාති මහාරාජ, ත්වං මහාපරාධං මහාපාපං අකරි. දුක්කථන්ති යං කතං දුක්කථං හොති, තං ලාමකකම්මං අකරි. අදුසකාති නිද්දොසා. පිතාපුත්තාති මාතා ච පිතා ච පුත්තො ච ඉමෙ තයො ජනා එකඋසුනා හතා. තස්මිඤ්භි හතෙ තප්පට්ඨද්ධා තස්ස මාතාපිතරොපි හතාව හොන්ති. අනුසික්ඛාමීති සික්ඛාපෙම් අනුසාසාමි. පොසාති සාමස්ස යානෙ යත්වා සිතෙනං පච්චුපට්ඨාපෙත්වා සාමො විය තෙ උභො අන්ධෙ පොසෙහි. මඤ්ඤෙහං සුගතී තයාති එවං තයා සුගතියෙව ගන්තබ්බා භවිස්සතීති අහං මඤ්ඤාමි.

සො දෙවතාය වචනං සුත්වා “අහං කිර තස්ස මාතාපිතරො පොසෙත්වා සග්ගං ගමිස්සාමි” ති සද්දහිත්වා “කිං මෙ රජ්ජෙන, තෙයෙව පොසෙස්සාමි” ති දුල්භං අධිට්ඨාය බලවපරිදෙවං පරිදෙවන්නො සොකං තනුකං කත්වා “සුවණ්ණසාමො මනො භවිස්සති” ති නානාපුජ්ජෙහි තස්ස සරීරං පූජෙත්වා උදකෙන සිඤ්චිත්වා තික්ඛත්තුං පදක්ඛිණං කත්වා චතුසු යානෙසු වන්දිත්වා තෙන පූරිතං උදකසං

ආදාය දොමනස්සප්පත්තො දක්ඛිණදිසාහිමුඛො අගමාසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ -

337.

“ස රාජා පරිදෙවිත්වා, බහුං කාරුඤ්ඤසඤ්ඡිතං;
උදකකුම්භමාදාය, පක්කාමි දක්ඛිණාමුඛො” ති.

පකතියාපි මහාථාමො රාජා පානියසං ආදාය ගච්ඡත්තො අස්සමපදං
කොට්ටෙන්තො විය පවිසිත්වා දුකුලපණ්ඩිතස්ස පණ්ණසාලාද්වාරං සම්පාපුණි.
දුකුලපණ්ඩිතො අත්තො නිසිත්තොව තස්ස පදසද්දං සුත්වා “නායං සාමස්ස
පදසද්දො, කස්ස නු ඛො” ති පුච්ඡත්තො ගාථාද්වයමාහ -

338.

“කස්ස නු ඵසො පදසද්දො, මනුස්සස්සෙව ආගතො;
නෙසො සාමස්ස නිග්ගොසො, කො නු ත්වමසි මාරිස.

339.

“සත්තඤ්ඡි සාමො වජ්ඣ, සත්තං පාදානි නෙයති;
නෙසො සාමස්ස නිග්ගොසො, කො නු ත්වමසි මාරිසා” ති.

තත්ථ මනුස්සස්සෙවාති නායං සිහඛාග්ගදීපියක්ඛනාගකිත්තරානං, ආගච්ඡතො
පන මනුස්සස්සෙවායං පදසද්දො, නෙසො සාමස්සාති. සත්තං භීති උපසමයුත්තං
ඵව. වජ්ඣති වඩ්ඤමති. නෙයතීති පතිට්ඨාපෙති.

තං සුත්වා රාජා “සවාහං අත්තතො රාජභාවං අකථෙත්වා ‘මයා තුම්භාකං
පුත්තො මාරිතො’ ති වක්ඛාමි, ඉමෙ කුජ්ඣිත්වා මයා සද්ධිං ඵරුසං කථෙස්සන්ති.
ඵවං මෙ තෙසු කොධො උප්පජ්ජිස්සති, අථ නෙ විහෙයෙස්සාමි, තං මම අකුසලං
භවිස්සති, ‘රාජා’ ති පන චුත්තෙ අභායන්තා නාම නත්ථී, තස්මා රාජභාවං තාව
කථෙස්සාමි” ති චිත්තෙත්වා පානියමාළුකෙ පානියසං යපෙත්වා
පණ්ණසාලාද්වාරෙ යත්වා ආහ -

340.

“රාජාහමස්මි කාසිනං, පිළියක්ඛොති මං විදු;
ලොභා රට්ඨං පහිත්වාන, මිගමෙසං වරාමහං.

341.

“ඉස්සත්ථෙ වස්මි කුසලො, දළ්භධම්මොති විස්සුතො;
නාගොපි මෙ න මුච්චෙය්‍ය, ආගතො උසුපාතන” ති.

දුකුලපණ්ඩිතොපි තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කරොත්තො ආහ -

342.

“ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අපො තෙ අදුරාගතං;
ඉස්සරොසි අනුප්පත්තො, යං ඉධත්ථි පවෙදය.

343.

“තින්ද්‍රකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
එලානි බුද්දකප්පානි, භුඤ්ජ රාජ වරං වරං.

344.

“ඉදම්පි පාතියං සීතං, ආහතං ගිරිගඬ්භරා;
තතො පිච මහාරාජ, සචෙ ත්චං අභිකඬ්ඛසී”ති;

තස්සත්ථො සත්තිගුම්ඛජාතකෙ (ජා. 1.15.159 ආදයො) කථිතො. ඉධ පන “ගිරිගඬ්භරා”ති මිගසමිතං සන්ධාය වුත්තං. සා හි නදී ගිරිගඬ්භරා නික්ඛන්තත්තා “ගිරිගඬ්භරා” ත්චෙච ජාතා.

එචං තෙන පටිසන්ථාරෙ කතෙ රාජා “පුත්තො වො මයා මාරිතො”ති පයමමෙච වත්තුං අයුත්තං, අජානන්තො විය කථං සමුට්ඨාපෙත්වා කථෙස්සාමි”ති චිත්තෙත්වා ආහ –

345.

“නාලං අන්ධා වනෙ දට්ඨුං, කො නු වො එලමාහරි;
අනන්ධස්සෙවයං සම්මා, නිවාපො මය්හ ඛායතී”ති.

තත්ථ නාලන්ති තුම්භෙ අන්ධා ඉමස්මිං වනෙ කිඤ්චි දට්ඨුං න සමත්ථා. කො නු වො එලමාහරීති කො නු තුම්භාකං ඉමානි එලාඑලානි ආහරි. නිවාපොති අයං සම්මා නයෙන උපායෙන කාරණෙන කතො ඛදිතඬ්ඛයුත්තකානං පරිසුද්ධානං එලාඑලානං නිවාපො සන්නිවයො අනන්ධස්ස විය මය්හං ඛායති පඤ්ඤායති උපට්ඨාති.

තං සුත්වා දුකුලපණ්ඩිතො “මහාරාජ, න මයං එලාඑලානි ආහරාම, පුත්තො පන තො ආහරතී”ති දස්සෙන්නො ගාථාද්වයමාහ –

346.

“දහරො යුචා නාතිබ්‍රහා, සාමො කලාණ්දස්සනො;
දීඝස්ස කෙසා අසිතා, අපො සුනග්ගවෙල්ලිතා.

347.

“සො හචෙ එලමාහරිත්වා, ඉතො ආදාය කමණ්ඩලුං;
නදිං ගතො උදහාරො, මඤ්ඤෙ න දුරමාගතො”ති.

තත්ථ නාතිබ්බහාති නාතිදීසො නාතිරස්සො. සුනග්ගවෙල්ලිතාති සුනසඬ්ඛාතාය
මංසකොට්ටනපොත්ථනියා අග්ගං විය විනතා. කමණ්ඩලුන්ති සටං. න
දුරමාගතොති ඉදානි න දුරං ආගතො, ආසන්නට්ඨානං ආගතො භවිස්සතීති
මඤ්ඤාමීති අත්ථො.

තං සුත්ථා රාජා ආභ -

348.

“අභං තං අවධිං සාමං, යො තුය්හං පරිවාරකො;
යං කුමාරං පවෙදෙථ, සාමං කලායාණදස්සනං.

349.

“දීඝස්ස කෙසා අසිතා, අථො සුනග්ගවෙල්ලිතා;
තෙසු ලොභිතලිත්තෙසු, සෙති සාමො මහා භතො” ති.

තත්ථ අවධින්ති විසපිතෙන සරෙන විජ්ඣිත්ථා මාරෙසිං. පවෙදෙථාති කථෙථ.
සෙතීති මිගසම්මතානදීතීරෙ වාලුකාපුලිනෙ සයති.

දුකුලපණ්ඩිතස්ස පන අවිදුරෙ පාරිකාය පණ්ණසාලා හොති. සා තත්ථ
නිසින්නාව රඤ්ඤො වචනං සුත්ථා තං පවත්තිං සොතුකාමා අත්තනො
පණ්ණසාලතො නික්ඛමිත්ථා රජ්ජකසඤ්ඤාය දුකුලපණ්ඩිතස්ස සන්නිකං ගන්ත්ථා
ආභ -

350.

“කෙන දුකුල මන්තෙසි, ‘භතො සාමො’ති වාදිනා;
‘භතො සාමො’ති සුත්ථාන, භදයං මෙ පවෙධති.

351.

“අස්සත්ථස්සෙව තරුණං, පවාළං මාලුතෙරිතං;
‘භතො සාමො’ති සුත්ථාන, භදයං මෙ පවෙධති” ති.

තත්ථ වාදිනාති “මයා සාමො භතො”ති වදන්තෙන. පවාළන්ති පල්ලවං.
මාලුතෙරිතන්ති වාතෙන පහටං.

දුකුලපණ්ඩිතො ඔවදන්තො ආභ -

352.

“පාරිකෙ කාසිරාජායං, සො සාමං මිගසම්මතෙ;
කොධසා උසුනා විජ්ඣි, තස්ස මා පාපමිච්ඡිමහා” ති.

තත්ථ මිගසම්මතෙති මිගසම්මතානදීතීරෙ. කොධසාති මිගෙසු උප්පන්නෙන
කොධෙන. මා පාපමිච්ඡිමිහාති තස්ස මයං උභොපි පාපං මා ඉච්ඡිමිහා.

පුත පාරිකා ආහ -

353.

“කිච්ඡා ලද්ධො පියො පුත්තො, යො අන්ධෙ අහරි වනෙ;
තං එකපුත්තං සාතිමිහි, කථං චිත්තං න කොපයෙ”ති.

තත්ථ සාතිමිහීති සාතකෙ.

දුකුලපණ්ඩිතො ආහ -

354.

“කිච්ඡා ලද්ධො පියො පුත්තො, යො අන්ධෙ අහරි වනෙ;
තං එකපුත්තං සාතිමිහි, අක්කොධං ආහු පණ්ඩිතා”ති.

තත්ථ අක්කොධන්ති කොධො නාම නිරයසංවත්තනිකො, තස්මා තං කොධං
අකත්වා පුත්තසාතකමිහි අක්කොධො එව කත්තබ්බොති පණ්ඩිතා ආහු කථෙන්නි.

එවඤ්ච පන වත්වා තෙ උභොහි හත්ථෙහි උරං පහරිත්වා මහාසත්තස්ස ගුණෙ
වණ්ණෙත්වා භුසං පරිදෙවිංසු. අථ නෙ රාජා සමස්සාසෙන්තො ආහ -

355.

“මා බාල්හං පරිදෙවෙථ, ‘හතො සාමො’ති වාදිනා;
අහං කම්මකරො හුත්වා, හරිස්සාමි බුහාවනෙ.

356.

“ඉස්සත්ථෙ වස්මි කුසලො, දල්හධම්මොති විස්සුතො;
අහං කම්මකරො හුත්වා, හරිස්සාමි බුහාවනෙ.

357.

“මිගානං විසාසමන්වෙසං, වනමුලඵලානි ව;
අහං කම්මකරො හුත්වා, හරිස්සාමි බුහාවනෙ”ති.

තත්ථ වාදිනාති තුම්හෙ “සාමො හතො”ති වදන්තෙන මයා සද්ධිං “තයා නො
එවං ගුණසම්පන්නො පුත්තො මාරිතො, ඉදානි කො අම්හෙ හරිස්සති”තිආදීනි
වත්වා මා බාල්හං පරිදෙවෙථ, අහං තුම්හාකං කම්මකරො හුත්වා සාමො විය තුම්හෙ
හරිස්සාමිති.

එවං රාජා “තුම්හෙ මා චිත්තයිත්ථ, න මය්හං රජ්ජෙනත්ථො, අහං වො
යාවජීවං හරිස්සාමි”ති තෙ අස්සාසෙසි. තෙ තෙන සද්ධිං සල්ලපන්නා ආහංසු -

358.

“නෙස ධම්මො මහාරාජ, නෙතං අම්බෙසු කප්පති;
රාජා ත්වමසි අම්භාකං, පාදෙ චන්දාම තෙ මය” න්ති.

තත්ථ ධම්මොති සභාවො කාරණං වා. නෙතං අම්බෙසු කප්පති ඵතං තව
කම්මකරණං අම්බෙසු න කප්පති න යොහති. “පාදෙ චන්දාම තෙ මය” න්ති ඉදං
පන තෙ පබ්බජිතලිඛිතෙ ධීතාපි පුත්තසොකෙන සමබ්භාහතාය චෙව
නිහතමානතාය ච වදිංසු. “රඤ්ඤො විස්සාසං උප්පාදෙතං ඵවමාහංසු” තිපි වදන්ති.

තං සුත්වා රාජා අතිවිය තුස්සිත්වා “අහො අච්ඡරියං, ඵවං දොසකාරකෙ නාම
මයි ඵරුසවචනමත්තම්පි නත්ථි, පග්ගණ්හන්තියෙව මම” න්ති චිත්තෙන්වා
ගාථමාහ —

359.

“ධම්මං නෙසාදා හණථ, කතා අපචිතී තයා;
පිතා ත්වමසි අම්භාකං, මාතා ත්වමසි පාරිකෙ” ති.

තත්ථ තයාති ඵකෙකං වදන්තො ඵවමාහ. පිතාති දුකුලපණ්ඩිත, අප්ප පට්ඨාය
ත්වං මය්හං පිතුට්ඨානෙ තිට්ඨ, අම්ම පාරිකෙ, ත්වම්පි මෙ මාතුට්ඨානෙ තිට්ඨ, අහං
පන වො පුත්තස්ස සාමස්ස යානෙ යත්වා පාදධොවනාදීනි සබ්බකිච්චානි කරිස්සාමි,
මං රාජාති අසල්ලක්ඛෙන්වා සාමොති සල්ලක්ඛෙට්ඨාති.

තෙ අඤ්ජලිං පග්ගය්හ වන්දිත්වා “මහාරාජ, තව අම්භාකං කම්මකරණකිච්චං
නත්ථි, අපිව බො පන ලට්ඨිකොට්ඨා නො ගහෙන්වා ආනෙන්වා සාමං දස්සෙහි” ති
යාවන්තා ගාථාද්වයමාහංසු —

360.

“නමො තෙ කාසිරාජත්ථු, නමො තෙ කාසිවඩ්ඪන;
අඤ්ජලිං තෙ පග්ගණ්හාම, යාව සාමානුපාපය.

361.

“තස්ස පාදෙ සමප්පන්නා, මුඛඤ්ච භුජදස්සනං;
සංසුම්භමානා අත්තානං, කාලමාගමයාමසෙ” ති.

තත්ථ යාව සාමානුපාපයාති යාව සාමො යත්ථ, තත්ථ අම්බෙ අනුපාපය.
භුජදස්සනන්ති කල්‍යාණදස්සනං අභිරුපං. සංසුම්භමානාති පොථෙන්නා.
කාලමාගමයාමසෙති කාලකිරියං ආගමෙස්සාම.

තෙසං ඵවං කථෙන්නානඤ්ඤෙව සුරියො අත්ථඨිගතො. අථ රාජා “සවාහං
ඉදානෙව ඉමෙ තත්ථ නෙස්සාමි, තං දිස්වාච තෙසං හදයං ඵලිස්සති, ඉති තිණ්ණම්පි

එතෙසං මතකාලෙ අහං නිරයෙ උප්පජ්ජන්තොයෙව නාම, තස්මා තෙසං ගන්තුං න දස්සාමි” ති වින්තෙත්වා චතස්සො ගාථායො අජ්ඣාසි –

362.

“බ්‍රහ්ම වාළමිගාකිණ්ණං, ආකාසන්තංව දිස්සති;
යත්ථ සාමො භතො සෙති, චන්දොව පතිතො ඡමා.

363.

“බ්‍රහ්ම වාළමිගාකිණ්ණං, ආකාසන්තංව දිස්සති;
යත්ථ සාමො භතො සෙති, සූරියොව පතිතො ඡමා.

364.

“බ්‍රහ්ම වාළමිගාකිණ්ණං, ආකාසන්තංව දිස්සති;
යත්ථ සාමො භතො සෙති, පංසුනා පතිකුන්ථිතො.

365.

“බ්‍රහ්ම වාළමිගාකිණ්ණං, ආකාසන්තංව දිස්සති;
යත්ථ සාමො භතො සෙති, ඉධෙව වසථස්සමෙ” ති.

තත්ථ බ්‍රහ්මාති අවිචුග්ගතං. ආකාසන්තංවාති එතං වනං ආකාසස්ස අත්තො විය භුත්වා දිස්සති. අථ වා ආකාසන්තන්ති ආකාසමානං, පකාසමානන්ති අත්ථො. ඡමාති ඡමායං, පථවියන්ති අත්ථො. “ඡම”න්තිපි පායො, පථවිං පතිතො වියාති අත්ථො. පතිකුන්ථිතොති පරිකිණ්ණො, පලිවෙඨිතොති අත්ථො.

අථ තෙ අත්තතො වාළමිගහයාභාවං දස්සෙතුං ගාථමාහංසු –

366.

“යදි තත්ථ සහස්සාති, සතාති නියුතාති ව;
නෙවම්භාකං භයං කොචි, වනෙ වාලෙසු විජ්ජති” ති.

තත්ථ කොචිති ඉමස්මිං වනෙ කත්ථවි එකස්මිං පදෙසෙපි අම්භාකං වාලෙසු භයං නාම නත්ථි.

රාජා තෙ පටිබාහිතුං අසක්කොන්තො භත්ථෙසු ගහෙත්වා තත්ථ නෙසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

367.

“තතො අන්ධානමාදාය, කාසිරාජා බ්‍රහ්මවනෙ;
භත්ථෙ ගහෙත්වා පක්කාමි, යත්ථ සාමො භතො අභු” ති.

තත්ථ තතොති තදා. අන්ධානන්ති අන්ධෙ. අහුති අහොසි. යත්ථාති යස්මි.
යානෙ සො නිපන්නො, තත්ථ නෙසිති අත්ථො.

සො ආනෙත්වා ච පන සාමස්ස සන්තිකෙ යපෙත්වා “අයං වො පුත්තො”ති
ආචික්ඛි. අපස්ස පිතා සීසං උක්ඛිපිත්වා මාතා පාදෙ ගහෙත්වා උරුසු යපෙත්වා
නිසීදිත්වා විලපිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

368.

“දිස්වාන පතිතං සාමං, පුත්තකං පංසුකුන්ථිතං;
අපවිද්ධං බ්‍රහාරඤ්ඤෙ, චන්දංච පතිතං ඡමා.

369.

“දිස්වාන පතිතං සාමං, පුත්තකං පංසුකුන්ථිතං;
අපවිද්ධං බ්‍රහාරඤ්ඤෙ, සුරියංච පතිතං ඡමා.

370.

“දිස්වාන පතිතං සාමං, පුත්තකං පංසුකුන්ථිතං;
අපවිද්ධං බ්‍රහාරඤ්ඤෙ, කලුනං පරිදෙවයුං.

371.

“දිස්වාන පතිතං සාමං, පුත්තකං පංසුකුන්ථිතං;
බාහා පඟ්ගය්හ පක්කන්දුං, ‘අධම්මො කිර හො’ ඉති.

372.

“බාළ්හං බො ත්වං පමත්තොසි, සාම කලායාණදස්සන;
යො අප්පෙචං ගතෙ කාලෙ, න කිඤ්චි මහිභාසසි.

373.

“බාළ්හං බො ත්වං පදිත්තොසි, සාම කලායාණදස්සන;
යො අප්පෙචං ගතෙ කාලෙ, න කිඤ්චි මහිභාසසි.

374.

“බාළ්හං බො ත්වං පකුද්ධොසි, සාම කලායාණදස්සන;
යො අප්පෙචං ගතෙ කාලෙ, න කිඤ්චි මහිභාසති.

375.

“බාළ්හං බො ත්වං පසුත්තොසි, සාම කලායාණදස්සන;
යො අප්පෙචං ගතෙ කාලෙ, න කිඤ්චි මහිභාසසි.

376.

“බාළ්හං බො ත්වං විමනොසි, සාම කලායාණදස්සන;

යො අජ්ජෙවං ගතෙ කාලෙ, න කිඤ්චි මහිභාසසි.

377.

“ජටං වලිනං පංසුගතං, කොදානි සණ්ඨපෙස්සති;
සාමො අයං කාලකතො, අන්ධානං පරිවාරකො.

378.

“කො මෙ සම්මජ්ජමාදාය, සම්මජ්ජිස්සති අස්සමං;
සාමො අයං කාලකතො, අන්ධානං පරිවාරකො.

379.

“කොදානි න්භාපයිස්සති, සිතෙනුණ්හොදකෙන ව;
සාමො අයං කාලකතො, අන්ධානං පරිවාරකො.

380.

“කොදානි භොජයිස්සති, වනමුලඵලානි ව;
සාමො අයං කාලකතො, අන්ධානං පරිවාරකො”ති.

තත්ථ අපච්ඡිද්ධන්ති රඤ්ඤා නිරතථකං ඡඩ්ඞිතං. අධම්මො කිර හො ඉතීති අයුත්තං කිර හො, අජ්ජ ඉමස්මිං ලොකෙ වත්තති. පමත්තොති තිබ්බසුරං පිච්ඡත්වා විය මත්තො පමත්තො පමාදං ආපන්නො. පදිත්තොති දජ්ජිතො. “පකුද්ධොසි විමනොසි”ති සබ්බං විලාපවසෙන භණන්ති. ජටන්ති තාත, අම්භාකං ජටාමණ්ඩලං. වලිනං පංසුගතන්ති යදා ආකුලං මලග්ගහිතං භවිස්සති. කොදානීති ඉදානි කො සණ්ඨපෙස්සති, සොධෙත්වා උජුං කරිස්සතිති.

අථස්ස මාතා බහුං විලපිත්වා තස්ස උරෙ හත්ථං යපෙත්වා සන්නාපං උපධාරෙන්නී “පුත්තස්ස මෙ සන්නාපො පවත්තතියෙව, විසවෙගෙන විසඤ්ඤිතං ආපන්නො භවිස්සති, නිබ්බිසභාවත්ථාය වස්ස සච්චකිරියං කරිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා සච්චකිරියමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

381.

“දිස්වාන පතිතං සාමං, පුත්තකං පංසුකුන්ථිතං;
අට්ටිතා පුත්තසොකෙන, මාතා සච්චං අභාසථ.

382.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, ධම්මචාරී පුරෙ අහු;
ඵතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

383.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, බ්‍රහ්මචාරී පුරෙ අහු;
ඵතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

384.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, සච්චවාදී පුරෙ අහු;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

385.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, මාතාපෙත්තිහරො අහු;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

386.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිකො;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

387.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, පාණා පියතරො මම;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

388.

“යං කිඤ්චිත්ථි කතං පුඤ්ඤං, මය්හඤ්චෙව පිතුච්ච තෙ;
සබ්බෙන තෙන කුසලෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු” ති.

තත්ථ යෙන සච්චෙනාති යෙන භූතෙන සභාවෙන. ධම්මචාරීති
දසකුසලකම්මපට්ඨමචාරී. සච්චවාදීති හසිතවසෙනපි මුසාවාදං න වදති.
මාතාපෙත්තිහරොති අනලසො හුත්වා රත්තින්දිවං මාතාපිතරො හරි. කුලෙ
ජෙට්ඨාපවායිකොති ජෙට්ඨානං මාතාපිතුනං සක්කාරකාරකො හොති.

එවං මාතරා සත්තහි ගාථාහි සච්චකිරියාය කතාය සාමො පරිවත්තිත්වා නිපජ්ජී.
අට්ඨස්ස පිතා “ජීවති මෙ පුත්තො, අහම්පිස්ස සච්චකිරියං කරිස්සාමි” ති තට්ඨ
සච්චකිරියමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ —

389.

“දිස්වාන පතිතං සාමං, පුත්තකං පංසුකුන්ථිතං;
අට්ටිතො පුත්තසොකෙන, පිතා සච්චං අභාසථ.

390.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, ධම්මචාරී පුරෙ අහු;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

391.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, බ්‍රහ්මචාරී පුරෙ අහු;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

392.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, සච්චවාදී පුරෙ අහු;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

393.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, මාතාපෙත්තිහරො අහු;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

394.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, කුලෙ ජෙට්ඨාපවායිකො;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

395.

“යෙන සච්චෙනයං සාමො, පාණා පියතරො මම;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

396.

“යං කිඤ්චිත්ථි කතං පුඤ්ඤං, මය්හඤ්චෙව මාතුවච තෙ;
සබ්බෙන තෙන කුසලෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු” ති.

එවං පිතරි සච්චකිරියං කරොන්තෙ මහාසත්තො පරිවත්තිත්වා ඉතරෙන
පස්සෙන නිපජ්ජි. අථස්ස තතියං සච්චකිරියං දෙවතා අකාසි. තමත්ථං
පකාසෙන්නො සත්ථා අහ –

397.

“සා දෙවතා අන්තරහිතා, පබ්බතෙ ගන්ධමාදනෙ;
සාමස්ස අනුකම්පාය, ඉමං සච්චං අභාසථ.

398.

“පබ්බතාහං ගන්ධමාදනෙ, විරරත්තනිවාසිනී;
න මෙ පියතරො කොච්ඡි, අඤ්ඤො සාමෙන විජ්ජති;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

399.

“සබ්බෙ වතා ගන්ධමයා, පබ්බතෙ ගන්ධමාදනෙ;
එතෙන සච්චවජ්ජෙන, විසං සාමස්ස හඤ්ඤතු.

400.

“තෙසං ලාලජ්ජමානානං, බහුං කාරුඤ්ඤසඤ්ඡිනං;
බ්ජ්ජං සාමො සමුට්ඨාසි, යුචා කල්‍යාණදස්සනො” ති.

තත්ථ පබ්බතඤ්ඤානි පබ්බතෙ අහං. සබ්බෙ වනා ගන්ධමයානි සබ්බෙ රුක්ඛා ගන්ධමයා. න හි තත්ථ අගන්ධො නාම කොච්ඡි රුක්ඛො අත්ථි. තෙසන්ති හික්ඛවෙ, තෙසං උභින්නං ලාලප්පමානානඤ්ඤෙව දෙවතාය සච්චකිරියාය පරියොසානෙ ඛිජ්ජං සාමො උට්ඨාසි, පදුමපත්තතො උදකං වියස්ස විසං විනිවත්තෙන්වා ආබාධො විගතො, ඉධ නු බො විද්ධො, එත්ථ නු බො විද්ධොති විද්ධට්ඨානම්පි න පඤ්ඤාසි.

ඉති මහාසත්තස්ස නිරොගභාවො, මාතෘපිතුනඤ්ච චක්ඛුපට්ඨානො, අරුණුග්ගමනඤ්ච, දෙවතානුභාවෙන තෙසං චතුන්නං අස්සමෙයෙව පාකට්ඨානො වාති සබ්බං එකක්ඛණෙයෙව අහොසි. මාතෘපිතරො “චක්ඛුනි නො ලද්ධානි, සුවණ්ණසාමො ච අරොගො ජාතො”ති අතිරෙකතරං තුස්සිංසු. අථ නෙ සාමපණ්ඩිතො ගාථං අභාසි –

401.

“සාමොහමස්මි හද්දං වො, සොත්ථිනාමිහි සමුට්ඨිතො;
මා බාළ්භං පරිදෙවෙථ, මඤ්චුනාහිවදෙථ ම”න්ති.

තත්ථ සොත්ථිනාමිහි සමුට්ඨිතොති සොත්ථිනා සුබ්බෙන උට්ඨිතො අමිහි භවාමි. මඤ්චුනාති මධුරස්සරෙන මං අහිවදෙථ.

අථ සො රාජානං දිස්වා පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

402.

“ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
ඉස්සරොසි අනුජ්ජත්තො, යං ඉධත්ථි පවෙදය.

403.

“තින්දුකානි පියාලානි, මධුකෙ කාසුමාරියො;
එලානි බුද්දකජ්ජානි, භුඤ්ජ රාජ වරං වරං.

404.

“අත්ථි මෙ පානියං සීතං, ආහතං ගිරිගඬ්භරා;
තතො පිච මහාරාජ, සවෙ ත්වං අහිකඬ්ඛසි”ති.

රාජාපි තං අච්ඡරියං දිස්වා ආහ –

405.

“සම්මුය්හාමි පමුය්හාමි, සබ්බා මුය්හන්ති මෙ දිසා;
පෙතං තං සාම මද්දක්ඛිං, කො නු ත්වං සාම ජීවසි”ති.

තත්ථ පෙතන්ති සාම අහං තං මතං අද්දසං. කො නු ත්වන්ති කථං නු ත්වං ජීවිතං පටිලභසිති පුච්ඡි.

මහාසත්තො “අයං රාජා මං ‘මනො’ති සල්ලක්ඛෙසි, අමතභාවමස්ස පකාසෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ආහ –

406.

“අපි ජීවං මහාරාජ, පුරිසං ගාළුභවෙදනං;
උපනීතමනසඬකප්පං, ජීවන්තං මඤ්ඤතෙ මතං.

407.

“අපි ජීවං මහාරාජ, පුරිසං ගාළුභවෙදනං;
තං නිරොධගතං සන්තං, ජීවන්තං මඤ්ඤතෙ මත”න්ති.

තත්ථ අපි ජීවන්ති ජීවමානං අපි. උපනීතමනසඬකප්පන්ති භවඬගඬතිණ්ණවිත්තාචාරං. ජීවන්තන්ති ජීවමානමෙව “එසො මනො”ති මඤ්ඤති. නිරොධගතන්ති අස්සාසපස්සාසනිරොධං සමාපන්නං සන්තං විජ්ජමානං මං එවං ලොකො මතං විය ජීවන්තමෙව මඤ්ඤති.

එවඤ්ච පන වත්වා මහාසත්තො රාජානං අත්ථෙ යොජෙතුකාමො ධම්මං දෙසෙන්නො පුන ද්වෙ ගාථා අභාසි –

408.

“යො මාතරං පිතරං වා, මච්චො ධම්මෙන පොසති;
දෙවාපි නං තිකිච්ඡන්ති, මාතාපෙත්තිහරං නරං.

409.

“යො මාතරං පිතරං වා, මච්චො ධම්මෙන පොසති;
ඉධෙව නං පසංසන්ති, පෙච්ච සග්ගෙ පමොදති”ති.

තං සුත්වා රාජා “අච්ඡරියං වත, හො, මාතාපෙත්තිහරස්ස ජන්තුනො උප්පන්නරොගං දෙවතාපි තිකිච්ඡන්ති, අතිවිය අයං සාමො සොහති”ති අඤ්ජලිං පග්ගස්ස යාවන්නො ආහ –

410.

“එස භියොසා පමුය්හාමි, සබ්බා මුය්හන්ති මෙ දිසා;
සරණං තං සාම ගච්ඡාමි, ත්වඤ්ච මෙ සරණං භවා”ති.

තත්ථ භියොසාති යස්මා තාදිසෙ පරිසුද්ධසීලගුණසම්පන්නෙ තයි අපරජ්ඣං, තස්මා අතිරෙකතරං සම්මුය්හාමි. ත්වඤ්ච මෙ සරණං භවාති සරණං ගච්ඡන්තස්ස මෙ ත්වං සරණං භව, පතිට්ඨා හොහි, දෙවලොකගාමිමග්ගං කරොහීති.

අළු නං මහාසත්තො “සචෙපි, මහාරාජ, දෙවලොකං ගන්තුකාමොසි, මහන්තං දිබ්බසම්පත්තිං පරිභුඤ්ඡිතුකාමොසි, ඉමාසු දසරාජධම්මචරියාසු චත්තස්සු” ති තස්ස ධම්මං දෙසෙන්නො දස රාජධම්මචරියගාලා අභාසි —

411.

“ධම්මං චර මහාරාජ, මාතෘපිතුසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

412.

“ධම්මං චර මහාරාජ, පුත්තදාරෙසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

413.

“ධම්මං චර මහාරාජ, මිත්තාමච්චෙසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

414.

“ධම්මං චර මහාරාජ, වාහනෙසු බලෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

415.

“ධම්මං චර මහාරාජ, ගාමෙසු නිගමෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

416.

“ධම්මං චර මහාරාජ, රට්ඨෙසු ජනපදෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

417.

“ධම්මං චර මහාරාජ, සමණබ්‍රාහ්මණෙසු ව;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

418.

“ධම්මං චර මහාරාජ, මිගපක්ඛිසු ඛත්තිය;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

419.

“ධම්මං චර මහාරාජ, ධම්මො විණ්ණො සුඛාවහො;
ඉධ ධම්මං චරිත්වාන, රාජ සග්ගං ගමිස්සසි.

420.

“ධම්මං චර මහාරාජ, සඉන්දා දෙවා සබ්බමකා;
සුවණ්ණෙන දිවං පත්තා, මා ධම්මං රාජ පාමදො” ති.

තාසං අත්ථො තෙසකුණජාතකෙ (ජා. 2.17.1 ආදයො) විත්ථාරිතොව. එවං මහාසත්තො තස්ස දස රාජධම්මෙ දෙසෙත්වා උත්තරිපි ඔවදිත්වා පඤ්ච සීලානි අදාසි. සො තස්ස ඔවාදං සිරසා සම්පට්ඨිත්වා මහාසත්තං චන්දිත්වා බමාපෙත්වා බාරාණසිං ගන්ත්වා දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා සග්ගපරායණො අහොසි. බොධිසත්තොපි යාවජීවං මාතාපිතරො පරිවරිත්වා මාතාපිතූහි සද්ධිං පඤ්ච අභිඤ්ඤා ව අට්ඨ සමාපත්තියො ව නිබ්බත්තෙන්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි.

සත්ථා ඉදං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “භික්ඛවෙ, මාතාපිතූනං පොසනං නාම පණ්ඩිතානං වංසො” ති චත්වා සච්චානි පකාසෙත්වා ජාතකං සමොධානෙසි, සච්චපරියොසානෙ මාතුපොසකභික්ඛු සොතාපත්තිඵලං පාපුණි.

තදා රාජා ආනන්දො අහොසි, දෙවධීතා උප්පලවණ්ණා, සක්කො අනුරුද්ධො, දුකුලපණ්ඩිතො මහාකස්සපො, පාරිකා හද්දකාපිලානී භික්ඛුනී, සුවණ්ණසාමපණ්ඩිතො පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසිත්ති.

සුවණ්ණසාමජාතකවණ්ණනා තතියා.

[541] 4. නිමිජාතකවණ්ණනා

අච්ඡෙරං වත ලොකස්මිත්ති ඉදං සත්ථා මිථිලං උපනිස්සාය මසදෙවඅම්බවනෙ විහරන්තො සිතපාතුකම්මං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඤි සත්ථා සායන්හසමයෙ සම්බහුලෙහි භික්ඛුහි සද්ධිං තස්මිං අම්බවනෙ චාරිකං වරමානො එකං රමණීයං භූමිප්පදෙසං දිස්වා අත්තනො පුබ්බවරියං කටෙතුකාමො හුත්වා සිතපාතුකම්මං කත්වා ආයස්මතා ආනන්දත්ථෙරෙන සිතපාතුකම්මකාරණං පුට්ඨො “ආනන්ද, අයං භූමිප්පදෙසො පුබ්බෙ මයා මසදෙවරාජකාලෙ ඤානකීළ්භං කීළන්තෙන අජ්ඣාචුට්ඨපුබ්බො” ති චත්වා තෙන යාවිතො පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදිත්වා අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිථිලනගරෙ මසදෙවො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. සො චතුරාසිතිවස්සහස්සානි කුමාරකීළ්භං කීළි, චතුරාසිතිවස්සහස්සානි උපරජ්ජං කාරෙසි, චතුරාසිතිවස්සහස්සානි රජ්ජං කාරෙන්තො “යදා මෙ සම්ම කප්පක, සිරස්මිං පලිතානි පස්සෙය්‍යාසි, තදා මෙ ආරොවෙය්‍යාසි” ති ආහ. අපරභාගෙ කප්පකො පලිතානි දිස්වා රඤ්ඤො ආරොවෙසි. රාජා පලිතං සුවණ්ණසණ්ඩාසෙන උද්ධරාපෙත්වා හත්ථකලෙ පතිට්ඨාපෙත්වා පලිතං ඔලොකෙන්වා මච්චුරාපෙන ආගන්ත්වා නලාටෙ ලග්ගං විය මරණං සම්පස්සමානො “ඉදානි මෙ පබ්බජිතකාලො” ති කප්පකස්ස ගාමවරං දත්වා ජෙට්ඨපුත්තං පක්කොසාපෙත්වා “තාත, රජ්ජං පටිච්ඡ, අහං පබ්බජිස්සාමි” ති චත්වා “කිං කාරණා දෙවා” ති වුත්තෙ

“උත්තමඬගරුහා මය්හං, ඉමෙ ජාතා වයොහරා;
පාතුභූතා දෙවදුතා, පබ්බජ්ජාසමයො මමා”ති. —

වත්වා පුත්තං රජ්ජෙ අභිසිඤ්චිත්වා “තාත, ත්වම්පි එවරුපං පලිතං දිස්වාච
පබ්බජෙය්‍යාසී”ති තං ඔවදිත්වා නගරා නික්කම්ත්වා අම්බවනෙ ඉසිපබ්බජ්ජං
පබ්බජිත්වා චතුරාසීතිවස්සසහස්සානි වත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙත්වා
බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්ති. පුත්තොපිස්ස එතෙනෙව උපායෙන පබ්බජිත්වා
බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි. තථා තස්ස පුත්තො, තථා තස්ස පුත්තොති එවං
ද්විති ඌනානි චතුරාසීතික්කතියසහස්සානි සීසෙ පලිතං දිස්වාච ඉමස්මිං අම්බවනෙ
පබ්බජිත්වා වත්තාරො බ්‍රහ්මචිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තිංසු.

තෙසං සබ්බපයමං නිබ්බත්තො මසදෙවරාජා බ්‍රහ්මලොකෙ යීතොව අත්තනො
වංසං ඔලොකෙන්තො ද්විති ඌනානි චතුරාසීතික්කතියසහස්සානි පබ්බජිතානි දිස්වා
තුට්ඨමානසො හුත්වා “ඉතො නු බො පරං පවත්තිස්සති, න පවත්තිස්සති”ති
ඔලොකෙන්තො අප්පවත්තනභාවං ඤත්වා “මම වංසං අහමෙව සට්ඨෙය්‍යාමි”ති
චිත්තෙන්වා තතො චචිත්වා මිථිලනගරෙ රඤ්ඤො අග්ගමහෙසියා කුච්ඡිමිහි
පට්ඨන්ධිං ගණ්හිත්වා දසමාසච්චයෙන මාතු කුච්ඡිතො නික්කම්. රාජා තස්ස
නාමග්ගහණදිවසෙ නෙමිත්තකෙ බ්‍රාහ්මණෙ පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡී. තෙ තස්ස
ලක්ඛණානි ඔලොකෙන්වා “මහාරාජ, අයං කුමාරො තුම්හාකං වංසං සට්ඨෙන්තො
උප්පන්නො. තුම්හාකඤ්චි වංසො පබ්බජිතවංසො, ඉමස්ස පරතො නාගමිස්සති”ති
වදිංසු. තං සුත්වා රාජා “අයං කුමාරො රථවක්කනෙමි විය මම වංසං සට්ඨෙන්තො
ජාතො, තස්මා තස්ස ‘නිමිකුමාරො’ති නාමං කරිස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා
“නිමිකුමාරො”තිස්ස නාමං අකාසි.

සො දහරකාලතො පට්ඨාය දානෙ සීලෙ උපොසථකම්මෙ ව අභිරතො අහොසි.
අථස්ස පිතා පුරිමනගෙනෙව පලිතං දිස්වා කප්පකස්ස ගාමවරං දත්වා පුත්තස්ස
රජ්ජං නිය්‍යාදෙන්වා අම්බවනෙ පබ්බජිත්වා බ්‍රහ්මලොකපරායණො අහොසි.
නිමිරාජා පන දානජ්ඣාසයනාය චතුසු නගරද්වාරෙසු නගරමජ්ඣෙ වානි පඤ්චසු
යානෙසු පඤ්ච දානසාලායො කාරාපෙත්වා මහාදානං පවත්තෙසි. එකෙකාය
දානසාලාය සතසහස්සං සතසහස්සං කත්වා දෙවසිකං පඤ්ච පඤ්ච
කභාපණසතසහස්සානි පරිච්චජී, නිච්චං පඤ්ච සීලානි රක්ඛි, පක්ඛදිවසෙසු
උපොසථං සමාදිසි, මහාජනම්පි දානාදීසු පුඤ්ඤෙසු සමාදපෙසි, සග්ගමග්ගං
ආචික්ඛිත්වා නිරයහයෙන තප්පෙන්වා ධම්මං දෙසෙසි. තස්ස ඔවාදෙ යීතා මනුස්සා
දානාදීනි පුඤ්ඤානි කත්වා තතො චුතා දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිංසු, දෙවලොකො
පරිපුරි, නිරයො තුච්ඡො විය අහොසි. තදා තාවතිංසහවනෙ දෙවසඬ්ඨා සුධම්මායං
දෙවසභායං සන්නිපතිත්වා “අහො, වත අම්හාකං ආචරියො නිමිරාජා, තං නිස්සාය
මයං ඉමං බුද්ධඤ්ඤාණෙනපි අපරිච්ඡන්දනියං දිබ්බසම්පත්තිං අනුභවාමා”ති වත්වා
මහාසත්තස්ස ගුණෙ චණ්ණයිංසු. මනුස්සලොකෙපි මහාසමුද්දපිට්ඨෙ
ආසිත්තතෙලං විය මහාසත්තස්ස ගුණකථා පත්ථරි. සත්ථා තමත්ථං ආචිභූතං කත්වා
හික්ඛුසඬ්ඨස්ස කට්ඨෙන්තො ආහ —

421.

“අවිෂෙරං වත ලොකස්මිං, උප්පජ්ජන්ති විචක්ඛණා;
යදා අහු නිමිරාජා, පණ්ඩිතො කුසලත්ථිකො.

422.

“රාජා සබ්බවිදෙහානං, අදා දානං අරින්දමො;
තස්ස තං දදතො දානං, සඬිකප්පො උද්පජ්ජති;
දානං වා බ්‍රහ්මවරියං වා, කතමං සු මහප්පල”න්ති.

තත්ථ යදා අහුති භික්ඛවෙ, යදා පණ්ඩිතො අත්තනො ව පරෙසඤ්ච
කුසලත්ථිකො නිමිරාජා අහොසි, තදා දෙවමනුස්සා “අවිෂෙරං වත, හො, ඵ්චරුපාපි
නාම අනුප්පන්නෙ බුද්ධඤ්ඤාණෙ මහාජනස්ස බුද්ධකිව්චං සාධයමානා ලොකස්මිං
විචක්ඛණා උප්පජ්ජන්ති”ති ඵං තස්ස ගුණකථං කට්ඨසුන්ති අත්ථො. “යථා
අහු”තිපි පායො. තස්සත්ථො – යථා අහු නිමිරාජා පණ්ඩිතො කුසලත්ථිකොයෙව,
තථාරුපා මහාජනස්ස බුද්ධකිව්චං සාධයමානා උප්පජ්ජන්ති විචක්ඛණා. යං තෙසං
උප්පන්නං, තං අවිෂෙරං වත ලොකස්මින්ති. ඉති සත්ථා සයමෙව අවිජරියජානො
ඵවමාහ. සබ්බවිදෙහානන්ති සබ්බවිදෙහරට්ඨවාසීනං. කතමං සුති එතෙසු ද්විසු
කතමං නු ඛො මහප්පලන්ති අත්ථො.

සො කිර පන්නරසිඋපොසථදිවසෙ උපොසථිකො හුත්වා සබ්බාහරණානි
ඔමුඤ්ඤිත්වා සිරිසයනපිටියෙ නිපන්නොව ද්වෙ යාමෙ නිද්දං ඔක්කමිත්වා
පච්ඡිමයාමෙ පබුද්ධො පල්ලඬිකං ආභුජිත්වා “අහං මහාජනස්ස අපරිමාණං දානමපි
දෙමි, සිලමපි රක්ඛාමි, දානස්ස නු ඛො මහන්නං ඵලං, උදාහු බ්‍රහ්මවරියස්සා”ති
වින්නෙත්වා අත්තනො කඬ්ඛං ඡින්නිතුං නාසක්ඛි. තස්මිං ඛණෙ සක්කස්ස භවනං
උණ්භාකාරං දස්සෙසි. සක්කො ආවජ්ජෙන්නො තං තථා විතක්කෙන්තං දිස්වා
“කඬ්ඛමස්ස ඡින්නිස්සාමි”ති එකකොව සීඝං ආගන්ත්වා සකලනිවෙසනං
එකොහාසං කත්වා සිරිගබ්භං පටිසිත්වා ඔහාසං ඵරිත්වා ආකාසෙ යත්වා තෙන
පුටියො ඛ්‍යාකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

423.

“තස්ස සඬිකප්පමඤ්ඤාය, මසවා දෙවකුඤ්ජරො;
සහස්සනෙත්තො පාතුරහු, වණ්ණෙන විහනං තමං.

424.

“සලොමහට්ඨො මනුජින්දො, වාසවං අවවා නිමි;
දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො, අදු සක්කො පුරින්දදො.

425.

“න ව මෙ තාදිසො වණ්ණො, දිට්ඨො වා යදි වා සුතො;
ආචික්ඛ මෙ ත්වං හද්දන්තෙ, කථං ජානෙමු තං මයං.

426.

“සලොමහට්ඨං ඤත්වාන, වාසවො අවවා නිමි;
සක්කොහමස්මි දෙවින්දො, ආගතොස්මි තවන්තිකෙ;
අලොමහට්ඨො මනුජින්ද, පුච්ඡ පඤ්භං යමිච්ඡසි.

427.

“සො ව තෙන කතොකාසො, වාසවං අවවා නිමි;
පුච්ඡාමි තං මහාරාජ, සබ්බභූතානම්ස්සර;
‘දානං වා බ්‍රහ්මවරියං වා, කතමංසු මහජ්ඣලං’.

428.

“සො පුට්ඨො නරදෙවෙන, වාසවො අවවා නිමි;
විපාකං බ්‍රහ්මවරියස්ස, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

429.

“භීතෙන බ්‍රහ්මවරියෙන, ඛත්තියෙ උපපජ්ජති;
මජ්ඣිමෙන ව දෙවත්තං, උත්තමෙන විසුජ්ඣති.

430.

“න හෙනෙ සුලභා කායා, යාවයොගෙන කෙනවි;
යෙ කායෙ උපපජ්ජන්ති, අනාගාරා තපස්සිනො” ති.

තත්ථ සලොමහට්ඨොති භික්ඛවෙ, සො නිමිරාජා ඔහාසං දිස්වා ආකාසං
ඔලොකෙන්තො තං දිබ්බාහරණපටිමණ්ඩිතං දිස්වාච භයෙන ලොමහට්ඨො හුත්වා
“දෙවතා නුසි ගන්ධබ්බො”තිආදිනා පුච්ඡ. අලොමහට්ඨොති නිබ්භයො
අහට්ඨලොමො හුත්වා පුච්ඡ, මහාරාජාති. වාසවං අවවාති තුට්ඨමානසො හුත්වා
සක්කං අවොච. ජානං අක්ඛාසිජානතොති භික්ඛවෙ, සො සක්කො අතීතෙ අත්තනා
පච්චක්ඛතො දිට්ඨපුබ්බං බ්‍රහ්මවරියස්ස විපාකං ජානන්තො තස්ස අජානතො
අක්ඛාසි.

භීතෙනාතිආදීසු පුට්ඨත්ථායතෙන මෙටුනවිරතිමත්තං සීලං භීතං නාම, තෙන
ඛත්තියකුලෙ උපපජ්ජති. ඤානස්ස උපචාරමත්තං මජ්ඣිමං නාම, තෙන දෙවත්තං
උපපජ්ජති. අට්ඨසමාපත්තිනිබ්බත්තනං පන උත්තමං නාම, තෙන බ්‍රහ්මලොකෙ
නිබ්බත්තති, තං බාහිරකා නිබ්බානන්ති කථෙන්නි. තෙනාහ “විසුජ්ඣති” ති.
ඉමස්මිං පන බුද්ධසාසනෙ පරිසුද්ධසීලස්ස භික්ඛුනො අඤ්ඤතරං දෙවනිකායං
පත්ථෙන්නස්ස බ්‍රහ්මවරියවෙනනා භීතතාය භීතං නාම, තෙන යථාපත්ථිතෙ
දෙවලොකෙ නිබ්බත්තති. පරිසුද්ධසීලස්ස භික්ඛුනො අට්ඨසමාපත්තිනිබ්බත්තනං
මජ්ඣිමං නාම, තෙන බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තති. පරිසුද්ධසීලස්ස විපස්සනං
චඩ්ඨෙත්වා අරහත්තුප්පත්ති උත්තමං නාම, තෙන විසුජ්ඣති. ඉති සක්කො
“මහාරාජ, දානතො සතගුණෙන සහස්සගුණෙන සතසහස්සගුණෙන

බ්‍රහ්මවරියවාසොව මහජඵලො''ති වණ්ණෙනි. කායාති බ්‍රහ්මසටා. යාවයොගෙනාති යාවනායුත්තකෙන යඤ්ඤයුත්තකෙන වාති උභයත්ථාපි දායකස්සෙවෙනං නාමං. තපස්සිනොති තපනිස්සිතකා.

ඉමාය ගාථාය බ්‍රහ්මවරියවාසස්සෙව මහජඵලභාවං දීපෙත්වා ඉදානි යෙ අතීතෙ මහාදානං දත්වා කාමාවචරං අතික්කමිතුං නාසක්ඛිංසු, තෙ රාජානො දස්සෙන්නො ආහ -

431.

“දුද්දීපො සාගරො සෙලො, මුජ්ඣන්දො හගිරසො;
උසින්දරො කස්සපො ච, අසකො ච පුට්ඨජනො.

432.

“එතෙ වඤ්ඤෙ ච රාජානො, ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා බහු;
පුට්ඨයඤ්ඤං යජිත්වාන, පෙතත්තං නාතිවත්තිසු''න්ති.

තස්සත්ථො - මහාරාජ, පුබ්බෙ බාරාණසියං දුද්දීපො නාම රාජා දානං දත්වා මරණවක්කෙන ඡින්නො කාමාවචරෙයෙව නිබ්බත්ති. තථා සාගරාදයො අට්ඨාති එතෙ ච අඤ්ඤෙ ච බහු රාජානො චෙව ඛත්තියා බ්‍රාහ්මණා ච පුට්ඨයඤ්ඤං යජිත්වාන අනෙකජ්ජකාරං දානං දත්වා කාමාවචරභූමිසඬ්ඛාතං පෙතත්තං නාතිවත්තිංසුති අත්ථො. කාමාවචරදෙවතා හි රූපාදිනො කිලෙසවත්ථුස්ස කාරණා පරං පච්චාසිසනතො කපණාය “පෙතා''ති වුච්චන්ති. වුත්තමිපි වෙනං -

“යෙ අදුනියා න රමන්ති ඵකිකා, විවෙකජං යෙ න ලහන්ති ජිනිං;
කිඤ්චාපි තෙ ඉන්ද්‍රියමානභොගා, තෙ චෙ පරාධීනසුඛා වරාකා''ති.

ඵවමිපි දානඵලතො බ්‍රහ්මවරියඵලස්සෙව මහන්තභාවං දස්සෙත්වා ඉදානි බ්‍රහ්මවරියවාසෙන පෙතභවනං අතික්කමිත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බත්තතාපසෙ දස්සෙන්නො ආහ -

433.

“අථ යිමෙ අවත්තිංසු, අනාගාරා තපස්සිනො;
සත්තිසයො යාමහනු, සොමයාමො මනොජවො.

434.

“සමුද්දො මාසො හරතො ච, ඉසි කාලපුරක්ඛතො;
අඬ්ඨිරසො කස්සපො ච, කිසචච්ඡො අකත්ති චා''ති.

තත්ථ අවත්තිංසුති කාමාවචරං අතික්කමිංසු. තපස්සිනොති සීලතපඤ්චෙව සමාපත්තිතපඤ්ච නිස්සිතා. සත්තිසයොති යාමහනුආදයො සත්ත භාතරොච

සන්ධායාහ. අඬුගිරසාදිහි වතුහි සද්ධිං එකාදසෙන අවත්තිංසු අතික්කම්සුති
අත්ථො.

එවං තාව සුතවසෙනෙව දානඵලතො බ්‍රහ්මවරියවාසස්සෙව මහජ්ඵලතං
වණ්ණෙනත්වා ඉදානි අත්තනා දිට්ඨපුබ්බං ආහරන්තො ආහ -

435.

“උත්තරෙන නදී සීදා, ගම්භීරා දුරතික්කමා;
නළග්ගිවණ්ණා ජොතන්ති, සදා කඤ්චනපබ්බතා.

436.

“පරුළ්භකච්ඡා තගරා, රුළ්භකච්ඡා වනා නගා;
තත්‍රාසුං දසසහස්සා, පොරාණා ඉසයො පුරෙ.

437.

“අහං සෙට්ඨොස්මි දානෙන, සංයමෙන දමෙන ව;
අනුත්තරං වතං කත්වා, පකිරවාටි සමාහිතෙ.

438.

“ජාතිමන්තං අජච්චඤ්ච, අහං උජුගතං නරං;
අතිවෙලං නමස්සිස්සං, කම්මබන්ධු හි මාණවා.

439.

“සබ්බෙ වණ්ණා අධම්මට්ඨා, පතන්ති නිරයං අධො;
සබ්බෙ වණ්ණා විසුජ්ඣන්ති, වරින්වා ධම්මමුත්තම” ත්ති.

තත්ථ උත්තරෙනාති මහාරාජ, අතීතෙ උත්තරහිමවන්තෙ ද්විත්තං
සුවණ්ණපබ්බතානං අත්තරෙ පවත්තා සීදා නාම නදී ගම්භීරා නාවාහිපි දුරතික්කමා
අහොසි. කිං කාරණා? සා හි අතිසුබ්බමොදකා, සුබ්බමත්තා උදකස්ස අත්තමසො
මොරපිඤ්ජ-මත්තම්පි තත්ථ පතිතං නං සණ්ඨාති, ඔසිදිත්වා හෙට්ඨාතලමෙව
ගච්ඡති. තෙනෙව සා සීදා නාම අහොසි. තෙ පන තස්සා තීරෙසු කඤ්චනපබ්බතා
සදා නළග්ගිවණ්ණා හුත්වා ජොතන්ති ඔහාසන්ති. පරුළ්භකච්ඡා තගරාති තස්සා
පන නදියා තීරෙ කච්ඡා පරුළ්භතගරා අහෙසුං තගරගන්ධසුගන්ධිනො. රුළ්භකච්ඡා
වනා නගාති යෙ තත්ථ අඤ්ඤෙපි පබ්බතා, තෙසම්පි අත්තරෙ කච්ඡා රුළ්භවනා
අහෙසුං, පුජ්ඵළපගරුක්ඛසඤ්ජන්තාති අත්ථො. තත්‍රාසුන්ති තස්මිං එවං රමණීයෙ
භූමිභාගෙ දසසහස්සා ඉසයො අහෙසුං. තෙ සබ්බෙපි අභිඤ්ඤාසමාපත්තිලාභිනොව.
තෙසු හික්ඛාවාරවෙලාය කෙච් උත්තරකුරුං ගච්ඡන්ති, කෙච් මහාපම්බුදීපෙ
ජම්බුඵලං ආහරන්ති, කෙච් හිමවන්තෙයෙව මධුරඵලාඵලානි ආහරින්වා බාදන්ති,
කෙච් ජම්බුදීපතලෙ තං තං නගරං ගච්ඡන්ති. එකොපි රසතණ්හාහිභූතො නත්ථී,
කොනසුබ්බෙනෙව චිතිනාමෙන්නි. තදා එකො තාපසො ආකාසෙන බාරාණසිං
ගන්ත්වා සුනිවත්ථො සුපාරුතො පිණ්ඩාය වරන්තො පුරොහිතස්ස ගෙහද්වාරං

පාපුණි. සො තස්ස උපසමෙ පසිදිත්වා අන්තොනිවෙසනං ආනෙත්වා භොජෙත්වා කතිපාහං පටිපග්ගන්තො විස්සාසෙ උප්පන්තෙ “හන්තෙ, තුම්හෙ කුභිං වසථා”ති පුච්ඡි. “අසුකට්ඨානෙ නාමාවුසො”ති. “කිං පන තුම්හෙ එකකොච තත්ථ වසථ, උදාහු අඤ්ඤෙපි අත්ථි”ති? “කිං වදෙසි, ආවුසො, තස්මිං පදෙසෙ දසසහස්සා ඉසයො වසන්ති, සබ්බෙව අභිඤ්ඤාසමාපත්තිලාභිනො”ති. තස්ස තෙසං ගුණං සුත්වා පබ්බජ්ජාය විත්තං නම්. අථ නං සො ආහ – “හන්තෙ, මම්පි තත්ථ නෙත්වා පබ්බාජෙථා”ති. “ආවුසො, ත්වං රාජපුරිසො, න තං සක්කා පබ්බාජෙතු”න්ති. “තෙන හි, හන්තෙ, අජ්ජාහං රාජානං ආපුච්ඡස්සාමි, තුම්හෙ ස්වෙපි ආගච්ඡෙය්‍යාථා”ති. සො අධිවාසෙසි.

ඉතරොපි භුත්තපාතරාසො රාජානං උපසඬකම්ත්වා “ඉච්ඡාමහං, දෙව, පබ්බජිතු”න්ති ආහ. “කිං කාරණා පබ්බජිස්සෙසි”ති? “කාමෙසු දොසං නෙක්ඛම්මෙ ව ආනිසංසං දිස්වා”ති. “තෙන හි පබ්බජාහි, පබ්බජිතොපි මං දස්සෙය්‍යාසි”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා අත්තනො ගෙහං ගන්ත්වා පුත්තදාරං අනුසාසිත්වා සබ්බං සාපතෙය්‍යං දස්සෙත්වා අත්තනො පබ්බජිතපරික්ඛාරං ගහෙත්වා තාපසස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙත්තොව නිසිදි. තාපසොපි තථෙව ආකාසෙනාගන්ත්වා අන්තොනගරං පවිසිත්වා තස්ස ගෙහං පාවිසි. සො තං සක්කච්චං පරිවිසිත්වා “හන්තෙ, මයා කථං කාතබ්බ”න්ති ආහ. සො තං බහිනගරං නෙත්වා හත්ථෙ ආදාය අත්තනො ආනුභාවෙන තත්ථ නෙත්වා පබ්බාජෙත්වා පුනදිවසෙ තං තත්ථෙව යපෙත්වා හත්තං ආහරිත්වා දත්වා කසිණපරිකම්මං ආචික්ඛි. සො කතිපාහෙනෙව අභිඤ්ඤාසමාපත්තියො නිබ්බත්තෙත්වා සයමෙව පිණ්ඩාය වරති.

සො අපරභාගෙ “අහං රඤ්ඤො අත්තානං දස්සෙතුං පටිඤ්ඤං අදාසිං, දස්සෙස්සාමස්ස අත්තාන”න්ති වින්තෙත්වා තාපසෙ වන්දිත්වා ආකාසෙන බාරාණසිං ගන්ත්වා භික්ඛං වරන්තො රාජද්වාරං පාපුණි. රාජා තං දිස්වා සඤ්ජානිත්වා අන්තොනිවෙසනං පවෙසෙත්වා සක්කාරං කත්වා “හන්තෙ, කුභිං වසථා”ති පුච්ඡි. “උත්තරහිමවන්තපදෙසෙ කඤ්චනපබ්බතන්තරෙ පවත්තාය සිදානදියා තීරෙ, මහාරාජා”ති. “කිං පන, හන්තෙ, එකකොච තත්ථ වසථ, උදාහු අඤ්ඤෙපි අත්ථි”ති. “කිං වදෙසි, මහාරාජ, තත්ථ දසසහස්සා ඉසයො වසන්ති, සබ්බෙව අභිඤ්ඤාසමාපත්තිලාභිනො”ති? රාජා තෙසං ගුණං සුත්වා සබ්බෙසං භික්ඛං දාතුකාමො අහොසි. අථ නං රාජා ආහ – “හන්තෙ, අහං තෙසං ඉසීනං භික්ඛං දාතුකාමොමිහි, කිං කරොමි”ති? “මහාරාජ, තෙ ඉසයො ජිව්භාවිඤ්ඤෙය්‍යරසෙ අග්ගිද්ධා, න සක්කා ඉධානෙතු”න්ති. “හන්තෙ, තුම්හෙ නිස්සාය තෙ භොජෙස්සාමි, උපායං මෙ ආචික්ඛථා”ති. “තෙන හි, මහාරාජ, සවෙ තෙසං දානං දාතුකාමොසි, ඉතො නික්ඛමිත්වා සිදානදීතීරෙ වසන්තො තෙසං දානං දෙහි”ති.

සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා සබ්බුපකරණානි ගාභාපෙත්වා චතුරඬ්භිනියා සෙනාය සද්ධිං නික්ඛමිත්වා අත්තනො රජ්ජසීමං පාපුණි. අථ නං තාපසො අත්තනො ආනුභාවෙන සද්ධිං සෙනාය සිදානදීතීරං නෙත්වා නදීතීරෙ බන්ධාවාරං

කාරාපෙන්වා ආකාසෙන අත්තනො වසනටියානං ගන්ත්වා පුනදිවසෙ පච්චාගමී. අථ
 නං රාජා සක්කච්චං භොජෙන්වා “ස්වෙ, හන්තෙ, දසසහස්සෙ ඉසයො ආදාය
 ඉධෙව ආගච්ඡං” ති ආහ. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා ගන්ත්වා පුනදිවසෙ
 භික්ඛාචාරවෙලාය තෙසං ඉසීනං ආරොචෙසි “මාරිසා, බාරාණසිරාජා ‘තුම්භාකං
 භික්ඛං දස්සාමී’ ති ආගන්ත්වා සිද්ධාදීනීරෙ නිසින්තො ස්වෙ වො නිමන්තෙති,
 තස්සානුකම්පාය ඛන්ධාචාරං ගන්ත්වා භික්ඛං ගණ්හං” ති. තෙ “සාධු” ති
 සම්පට්ඨිත්වා ආකාසෙන ගන්ත්වා ඛන්ධාචාරස්ස අවිදුරෙ ඔතරිංසු. රාජා තෙ දිස්වා
 පච්චුග්ගමනං කත්වා ඛන්ධාචාරං පචෙසෙන්වා පඤ්ඤත්තාසනෙසු නිසිදාපෙන්වා
 ඉසිගණං පණිතෙනාහාරෙන සන්තප්පෙන්වා තෙසං ඉරියාපටෙ පසන්තො
 ස්වාතනායපි නිමන්තෙසි. එතෙනුපායෙන දසන්තං තාපසසහස්සානං
 දසවස්සසහස්සානි දානං අදාසි. දදන්තො ච තස්මිංයෙව පදෙසෙ නගරං මාපෙන්වා
 සස්සකම්මං කාරෙසි. න ඛො පන, මහාරාජ, තදා සො රාජා අඤ්ඤො අහොසි, අථ
 ඛො අහං සෙට්ඨොස්මි දානෙන, අහමෙව හි තදා දානෙන සෙට්ඨො හුත්වා තං
 මහාදානං දත්වා ඉමං පෙතලොකං අතික්කමිත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්තිතුං
 නාසක්ඛිං. මයා දින්නං පන දානං භුඤ්ජිත්වා සබ්බෙව තෙ තාපසා කාමාවචරං
 අතික්කමිත්වා බ්‍රහ්මලොකෙ නිබ්බන්තා, ඉමිනාපෙතං වෙදිතබ්බං
 “බ්‍රහ්මවරියවාසොව මහජ්ඵලො” ති.

එවං දානෙන අත්තනො සෙට්ඨභාවං පකාසෙන්වා ඉතරෙහි තීහි පදෙහි තෙසං
 ඉසීනං ගුණං පකාසෙති. තත්ථ සංයමෙනාති සිලෙන. දමෙනාති ඉන්ද්‍රියදමෙන.
 අනුත්තරන්ති එතෙහි ගුණෙහි නිරන්තරං උත්තමං වතං සමාදානං වරිත්වා.
 පකිරවාරිති ගුණං පකිරිත්වා පටික්ඛිපිත්වා පහාය එකචාරිකෙ, එකීභාවං ගතෙති
 අත්ථො. සමාහිතෙති උපචාරජ්ජනාසමාධිහි සමාහිතවිත්තෙ. එවරුපෙ අහං
 තපස්සිනො උපට්ඨහින්ති දස්සෙති. අහං උජුගතන්ති අහං, මහාරාජ, තෙසං
 දසසහස්සානං ඉසීනං අත්තරෙ කායවඩ්ඤාදීනං අභාවෙන උජුගතං එකමිපි නරං
 භීතජ්චිවො වා භොතු ජාතිසම්පන්නො වා, ජාතිං අවිචාරෙත්වා තෙසං ගුණෙසු
 පසන්නමානසො හුත්වා සබ්බමෙව අතිවෙලං නමස්සිස්සං, නිව්චකාලමෙව
 නමස්සිස්සන්ති වදති. කිං කාරණා? කම්මබන්ධු හි මාණ්ඩාති, සත්තා හි නාමෙන
 කම්මබන්ධු කම්මපටිසරණා, තෙනෙව කාරණෙන සබ්බෙ වණ්ණාති වෙදිතබ්බං.

එවඤ්ච පන වත්වා “කිඤ්චාපි, මහාරාජ, දානතො බ්‍රහ්මවරියමෙව මහජ්ඵලං,
 ද්වෙපි පනෙනෙ මහාපුරිසවිතක්කාව, තස්මා ද්විසුපි අප්පමත්තොව හුත්වා දානඤ්ච
 දෙහි, සීලඤ්ච රක්ඛාහි” ති තං ඔවදිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. තමත්ථං
 පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

440.

“ඉදං වත්ථාන මසවා, දෙවරාජා සුජම්පති;
 වෙදෙහමනුසාසිත්වා, සග්ගකායං අපක්කමී” ති.

තත්ථ අපක්කමීති පක්කමි, සුධම්මාදෙවසභායං නිසින්නමෙව අත්තානං දස්සෙසීති අත්ථො.

අථ නං දෙවගණා ආභංසු “මහාරාජ, නනු න පඤ්ඤායිත්ථ, කුභිං ගතත්ථා”ති? “මාරිසා මිලීලායං නිමිරඤ්ඤො එකා කඬ්ඛා උප්පජ්ජී, තස්ස පඤ්භං කථෙත්ථා තං රාජානං නික්කඬ්ඛං කත්ථා ආගතොමිහී”ති වත්ථා පුන තං කාරණං ගාථාය කථෙතුං ආභ -

441.

“ඉමං භොන්තො නිසාමෙථ, යාවත්තෙත්ථ සමාගතා;
ධම්මිකානං මනුස්සානං, වණ්ණං උච්චාවචං බහුං.

442.

“යථා අයං නිමිරාජා, පණ්ඩිතො කුසලත්ථිකො;
රාජා සබ්බවිදෙහානං, අදා දානං අරින්දමො.

443.

“තස්ස තං දදතො දානං, සඬ්ඤ්ඤා උදපජ්ජථ;
දානං වා බ්‍රහ්මචරියං වා, කතමං සු මහජ්ජල”න්ති.

තත්ථ ඉමන්ති ධම්මිකානං කල්‍යාණධම්මානං මනුස්සානං මයා වුච්චමානං සීලවසෙන උච්චං දානවසෙන අවචං බහුං ඉමං වණ්ණං නිසාමෙථ සුභාථාති අත්ථො. යථා අයන්ති අයං නිමිරාජා යථා අතිවිය පණ්ඩිතොති.

ඉති සො අපරිභාෂෙත්ථා රඤ්ඤො වණ්ණං කථෙසි. තං සුත්ථා දෙවසඬ්ඤා රාජානං දට්ඨකාමා හුත්ථා “අම්භාකං නිමිරාජා ආචරියො, තස්සොවාදෙ යත්ථා තං නිස්සාය අම්භෙහි අයං දිබ්බසම්පත්ති ලද්ධා, මයං දට්ඨකාමම්භා, තං පක්කොසාපෙහි, මහාරාජා”ති වදිංසු. සක්කො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්ථා මාතලිං පක්කොසාපෙත්ථා “සම්ම මාතලි, වෙජ්‍යන්තරථං යොජෙත්ථා මිලීලං ගන්ත්ථා නිමිරාජානං දිබ්බයානෙ ආරොපෙත්ථා ආනෙහී”ති ආභ. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්ථා රථං යොජෙත්ථා පායාසි. සක්කස්ස පන දෙවෙහි සද්ධිං කථෙත්තස්ස මාතලිං ආණාපෙත්තස්ස ව රථං යොජෙත්තස්ස ව මනුස්සගණනාය මාසො අතික්කන්තො. ඉති නිමිරඤ්ඤො පුණ්ණමායං උපොසථිකස්ස පාචිනසිහපඤ්ජරං විවරිත්ථා මහාතලෙ නිසිදිත්ථා අමච්චගණපරිවුත්තස්ස සීලං පච්චෙක්ඛන්තස්ස පාචිනලොකධාතුතො උග්ගච්ඡන්තෙන වන්දමණ්ඩලෙන සද්ධිංයෙව සො රථො පඤ්ඤායති. මනුස්සා භුත්තසායමාසා සරද්ධාරෙසු නිසිදිත්ථා සුබකථං කථෙත්තා “අජ්ජ ද්වෙ වන්දා උග්ගතා”ති ආභංසු. අථ නෙසං සල්ලපන්තානඤ්ඤෙව රථො පාකටො අභොසි. මහාජනො “නායං, වන්දො, රථො”ති වත්ථා අනුක්කමෙන සින්ධවසහස්සයුත්තෙ මාතලිසඬ්ඛානකෙ වෙජ්‍යන්තරථෙ ව පාකටෙ ජාතෙ “කස්ස නු ඛො ඉදං දිබ්බයානං ආගච්ඡති”ති වින්තෙත්ථා “න කස්සවි අඤ්ඤස්ස, අම්භාකං රාජා ධම්මිකො, සක්කෙන

වෙජයන්තරථො පෙසිතො භවිස්සති, අම්භාකං රඤ්ඤොව අනුච්ඡවිකො’’ති
තුට්ඨජ්ජහට්ඨො ගාථමාහ —

444.

“අබ්භුතො වත ලොකස්මිං, උජ්ජජ්ජි ලොමහංසනො;
දිබ්බො රථො පාතුරහු, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො’’ති.

තත්ථ අබ්භුතොති අභුතපුබ්බො. අච්ඡරියොති තෙ විම්භයවසෙනෙවමාහංසු.

තස්ස පන මහාජනස්ස එවං කට්ඨන්තස්සෙව මාතලි වාතවෙගෙන ආගන්ත්වා
රථං නිවත්තෙත්වා සිහපඤ්ජරඋම්මාරෙ පච්ඡාභාගෙන යපෙත්වා ආරොහණසජ්ජං
කත්වා ආරොහණත්ථාය රාජානං නිමන්තෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ

445.

“දෙවපුත්තො මහිද්ධිකො, මාතලි දෙවසාරථී;
නිමන්තයිත්ථ රාජානං, වෙදෙහං මිටීලග්ගහං.

446.

“එහිමං රථමාරුශ්භ, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
දෙවා දස්සනකාමා තෙ, තාවතිංසා සඉන්දකා;
සරමානා හි තෙ දෙවා, සුධම්මායං සමච්ඡරෙ’’ති.

තත්ථ මිටීලග්ගහන්ති මිටීලායං පතිට්ඨිතගෙහං, චතුහි වා සඬිගහවත්ථුහි
මිටීලායං සඬිගාහකං. සමච්ඡරෙති තවෙව ගුණකථං කට්ඨන්තා නිසින්නාති.

තං සුත්වා රාජා “අදිට්ඨපුබ්බං දෙවලොකඤ්ඤව පස්සිස්සාමි, මාතලිස්ස ව මෙ
සඬිගහො කතො භවිස්සති, ගච්ඡස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා අන්තෙපුරඤ්ඤව මහාජනඤ්ඤව
ආමන්තෙත්වා “අහං නචිරස්සෙව ආගමිස්සාමි, තුම්හෙ අජ්ජමත්තා දානාදීනි
පුඤ්ඤානි කරොථා’’ති වත්වා රථං අභිරුහි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ —

447.

“තතො රාජා තරමානො, වෙදෙහො මිටීලග්ගහො;
ආසනා වුට්ඨහිත්වාන, පමුබ්බො රථමාරුහි.

448.

“අභිරුළ්භං රථං දිබ්බං, මාතලි එතදබ්බවි;
කෙන තං නෙමි මග්ගෙන, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
යෙන වා පාපකම්මන්තා, පුඤ්ඤකම්මා ව යෙ නරා’’ති.

තත්ථ පමුබොති උත්තමො, අභිමුබො වා, මහාජනස්ස පිට්ඨිං දත්වා
ආරුළුහොති අත්ථො. යෙන වාති යෙන මග්ගෙන ගන්ත්වා යත්ථ පාපකම්මන්තා
වසන්ති, තං යානං සක්කා දට්ඨං, යෙන වා ගන්ත්වා යෙ පුඤ්ඤකම්මා නරා වසන්ති,
තෙසං යානං සක්කා දට්ඨං, එතෙසු ද්විසු කෙන මග්ගෙන තං නෙමි. ඉදං සො
සක්කෙන අනාණත්තොපි අත්තනො දුතච්ඡෙසදස්සනත්ථං ආහ.

අථ නං රාජා “මයා ද්වෙ යානානි අදිට්ඨපුබ්බානි, ද්වෙපි පස්සිස්සාමි” ති
වින්තෙත්වා ආහ –

449.

“උභයෙනෙව මං නෙහි, මාතලි දෙවසාරථී;
යෙන වා පාපකම්මන්තා, පුඤ්ඤකම්මා ච යෙ නරා” ති.

තතො මාතලි “ද්වෙපි එකපභාරෙනෙව න සක්කා දස්සෙතුං, පුච්ඡිස්සාමි
න” ත්ති පුච්ඡන්තො පුන ගාථමාහ –

450.

“කෙන තං පයමං නෙමි, රාජසෙට්ඨ දිසම්පති;
යෙන වා පාපකම්මන්තා, පුඤ්ඤකම්මා ච යෙ නරා” ති.

නිරයකණ්ඩං.

තතො රාජා “අහං අවස්සං දෙවලොකං ගම්ප්පාමි, නිරයං තාව පස්සිස්සාමි” ති
වින්තෙත්වා අනන්තරං ගාථමාහ –

451.

“නිරයෙ තාව පස්සාමි, ආවාසෙ පාපකම්මීනං;
යානානි ලුද්දකම්මානං, දුස්සිලානඤ්ච යා ගතී” ති.

තත්ථ යා ගතීති යා එතෙසං නිබ්බන්ති, තඤ්ච පස්සාමිති.

අථස්ස වෙතරණං නදිං තාව දස්සෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

452.

“දස්සෙසි මාතලි රඤ්ඤො, දුග්ගං වෙතරණං නදිං;
කුට්ඨං ඛාරසංයුත්තං, තත්තං අග්ගිසිඬුපම” ත්ති.

තත්ථ වෙතරණන්ති භික්ඛවෙ, මාතලි රඤ්ඤො කථං සුත්වා නිරයාභිමුඛං රථං
පෙසෙත්වා කම්මපච්චයෙ උතුනා සමුට්ඨිතං වෙතරණං නදිං තාව දස්සෙසි. තත්ථ
නිරයපාලා ජලිතානි අසිසත්තිතොමරහින්දිවාලමුග්ගරාදීනි ආවුධානි ගහෙත්වා
නෙරයිකසත්තෙ පහරන්ති විජ්ඣන්ති විහෙයෙත්ති. තෙ තං දුක්ඛං අසහන්තා

වෙතරණියං පතන්ති. සා උපරි හින්දිවාලප්පමාණාහි සකණ්ටකාහි වෙත්තලතාහි සඤ්ජන්තා. තෙ තත්ථ බහුනි වස්සසහස්සානි පච්චිංසු. තෙසු පඡ්ජලන්තෙසු බුරධාරාතිබ්ණෙසු කණ්ටකෙසු ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකා භොන්ති. තෙසං හෙට්ඨා තාලක්ඛන්ධප්පමාණාහි පඡ්ජලිතඅයසුලානි උට්ඨහන්ති. නෙරයිකසත්තා බහුං අද්ධානං විනිනාමෙත්වා වෙත්තලතාහි ගලිත්වා සුලෙසු පතිත්වා විද්ධසරීරා සුලෙසු ආවුණිතමච්ඡා විය විරං පච්චන්ති. තානි සුලානිපි පඡ්ජලන්ති, නෙරයිකසත්තාපි පඡ්ජලන්ති. සුලානං හෙට්ඨා උදකපිට්ඨෙ ජලිතානි බුරධාරාසදිසානි තිබ්ණානි අයොපොක්ඛරපත්තානි භොන්ති. තෙ සුලෙහි ගලිත්වා අයපොක්ඛරපත්තෙසු පතිත්වා විරං දුක්ඛවෙදනං අනුභවන්ති. තතො බාරොදකෙ පතන්ති, උදකං පඡ්ජලති, නෙරයිකසත්තාපි පඡ්ජලන්ති, ධුමොපි උට්ඨහති. උදකස්ස පන හෙට්ඨා නදිතලං බුරධාරාහි සඤ්ජන්තං. තෙ “හෙට්ඨා නු බො කිදිස”න්ති උදකෙ නිමුජ්ජිත්වා බුරධාරාසු ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකා භොන්ති. තෙ තං මහාදුක්ඛං අධිවාසෙතො අසක්කොන්තා මහත්තං හෙරවං චිරවන්තා චිවරන්ති. කදාපි අනුසොතං වුස්භන්ති, කදාපි පටිසොතං. අථ නෙ තීරෙ යීතා නිරයපාලා උසුසත්තිතොමරාදිනි උක්ඛිපිත්වා මච්ඡෙ විය විජ්ඣන්ති. තෙ දුක්ඛවෙදනාප්පත්තා මහාවිරවං රවන්ති. අථ නෙ පඡ්ජලිතෙහි අයබලිසෙහි උද්ධරිත්වා පරිකඩ්ඪිත්වා පඡ්ජලිතඅයපට්ඨියං නිපජ්ජාපෙත්වා තෙසං මුඛෙ තත්තං අයොගුළ්භං පක්ඛිපන්ති.

ඉති නිමිරාජා වෙතරණියං මහාදුක්ඛපිලිනෙ නෙරයිකසත්තෙ දිස්වා භීතතසිතො සඩ්ධිමිතිහදයො හුත්වා “කිං නාමෙතෙ සත්තා පාපකම්මං අකංසු”ති මාතලිං පුච්ඡි. සොපිස්ස බ්‍යාකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො ආහ –

453.

“නිමි හවෙ මාතලිමජ්ඣහාසථ, දිස්වා ජනං පතමානං විදුග්ගෙ;
භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා වෙතරණිං පතන්ති.

454.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

455.

“යෙ දුබ්බලෙ බලවන්තා ජීවලොකෙ, හිං සන්ති රොසෙන්ති සුපාපධම්මා;
තෙ ලුද්දකම්මා පසචෙත්ථ පාපං, තෙමෙ ජනා වෙතරණිං පතන්ති”ති.

තත්ථ වින්දති අහං අත්තනො අනිස්සරො හුත්වා භයසන්තකො විය ජාතො. දිස්වාති පතමානං දිස්වා. ජානන්ති භික්ඛවෙ, සො මාතලි සයං ජානන්තො තස්ස අජානතො අක්ඛාසි. දුබ්බලෙති සරීරබලභොගබලආණාබලචිරහිතෙ. බලවන්තාති තෙහි බලෙහි සමන්තාගතා. හිංසන්ති පාණිප්පහාරාදිහි කිලමෙන්නි. රොසෙන්ති නානප්පකාරෙහි අක්කොසවත්ථුහි අක්කොසන්ති සංචෙන්ති. පසචෙත්ථාති ජනෙත්වා, කත්වාති අත්ථො.

එවං මාතලී තස්ස පඤ්භං බ්‍යාකරිත්වා රඤ්ඤා වෙතරණිනිරයෙ දිට්ඨෙ තං පදෙසං අන්තරධාපෙත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා සුනබාදීහි බාදනට්ඨානං දස්සෙත්වා තං දිස්වා හීතෙන රඤ්ඤා පඤ්භං පුට්ඨො බ්‍යාකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ -

456.

“සාමා ව සොණා සබ්බා ව ගිජ්ඣා, කාකොලසඬ්ඨා අදන්ති හෙරවා;
භයඤ්ඤා මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිංකංසු පාපං, යෙමෙ ජනෙ කාකොලසඬ්ඨා අදන්ති.

457.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

458.

“යෙ කෙවිමෙ මච්ඡරිනො කදරියා, පරිභාසකා සමණබ්‍රාහ්මණානං;
හිං සන්ති රොසෙන්ති සුපාපධම්මා, තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙන්ව පාපං;
තෙමෙ ජනෙ කාකොලසඬ්ඨා අදන්ති” ති.

ඉතො පරෙසු පඤ්භෙසු වෙව බ්‍යාකරණෙසු ව එසෙව නයො. තත්ථ සාමාති රත්තවණ්ණා. සොණාති සුනබා. සබ්බා වාති කබ්බවණ්ණා ව,
සෙතකාලුපිතලොහිතවණ්ණා වාති එවං පඤ්චවණ්ණසුනබෙ දස්සෙති. තෙ කිර මහාහත්ථිජපමාණා ජලිතඅයපථවියං තෙරයිකසත්තෙ මීගෙ විය අනුබන්ධිත්වා පිණ්ඩිකමංසෙසු ඩංසිත්වා තෙසං තිගාචුතජපමාණං සරිරං ජලිතඅයපථවියං පාතෙන්වා මහාරථං රචන්තානං ද්විති පුරිමපාදෙහි උරං අක්කමිත්වා අට්ඨිමෙව සෙසෙන්වා මංසං ලුඤ්චිත්වා බාදන්ති. ගිජ්ඣාති මහාහණ්ඩසකට්ඨපමාණා ලොහතුණ්ඩා ගිජ්ඣා. එතෙ තෙසං කණ්ණසද්ධෙහි තුණ්ඩෙහි අට්ඨිති හින්දිත්වා අට්ඨිමිඤ්ජං බාදන්ති. කාකොලසඬ්ඨාති ලොහතුණ්ඩකාකගණා. තෙ අතිවිය භයානකා දිට්ඨෙ දිට්ඨෙ බාදන්ති. යෙමෙ ජනෙති යෙ ඉමෙ තෙරයිකසත්තෙ කාකොලසඬ්ඨා බාදන්ති, ඉමෙ නු මච්චා කිං නාම පාපං අකංසුති පුච්ඡී. මච්ඡරිනොති අඤ්ඤෙසං අදායකා. කදරියාති පරෙ දෙන්තෙපි පටිසෙධකා ථද්ධමච්ඡරිනො. සමණබ්‍රාහ්මණානන්ති සමිතබාහිතපාපානං.

459.

“සජ්ජාතිභූතා පථවිං කමන්ති, තත්තෙහි බන්ධෙහි ව පොථයන්ති;
භයඤ්ඤා මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා බන්ධහතා සයන්ති.

460.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

461.

“යෙ ජීවලොකස්මි සුපාපධම්මිනො, නරඤ්ච නාරිඤ්ච අපාපධම්මං;
හිං සන්ති රොසෙන්ති සුපාපධම්මා, තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙන්ව පාපං;
තෙමෙ ජනා ඛන්ධහතා සයන්ති” ති.

තත්ථ සජ්ජානිභූතාති පඡ්ඡලිතසරිරා. පඨවින්ති පඡ්ඡලිතං නවයොජනබහලං
අයපථවිං. කමන්තීති අක්කමන්ති. ඛන්ධෙහි ව පොඨයන්තීති නිරයපාලා
අනුඛන්ධන්වා තාලජපමාණෙහි ජලිතඅයක්ඛන්ධෙහි ජඩ්ඝාදීසු පහරින්වා පාතෙන්වා
තෙහෙව ඛන්ධෙහි පොඨයන්ති, වුණ්ණවිවුණ්ණං කරොන්ති. සුපාපධම්මිනොති
අත්තනා සුට්ඨ පාපධම්මා හුන්වා. අපාපධම්මන්ති සීලාචාරාදිසම්පන්නං, නිරපරාධං
වා.

462.

“අඬගාරකාසුං අපරෙ ඵුණන්ති, නරා රුදන්තා පරිදඩ්ඨගන්තා;
භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිං මකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා අඬගාරකාසුං ඵුණන්ති.

463.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

464.

“යෙ කෙච්ඡුගාය ධනස්ස හෙතු, සක්ඛිං කරින්වා ඉණං ජාපයන්ති;
තෙ ජාපයිත්වා ජනතං ජනින්ද, තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙන්ව පාපං;
තෙමෙ ජනා අඬගාරකාසුං ඵුණන්ති” ති.

තත්ථ අඬගාරකාසුන්ති සම්ම මාතලි, කෙ නාමෙනෙ අපරෙ වජං අපවිසන්තියො
ගාවො විය සම්පරිවාරෙන්වා නිරයපාලෙහි ජලිතඅයගුලෙහි පොටියමානා
අඬගාරකාසුං පතන්ති. තත්ථ ව නෙසං යාව කට්ඨපමාණා නිමුග්ගානං මහතීහි
අයපච්ඡිහි ආදාය උපරිඅඬගාරෙ ඔකිරන්ති, අථ නෙ අඬගාරෙ සම්පට්ඨිත්තුං
අසක්කොන්තා රොදන්තා දඩ්ඨගන්තා ඵුණන්ති විධුනන්ති, කම්මබලෙන වා
අත්තනො සීසෙ අඬගාරෙ ඵුණන්ති ඔකිරන්තීති අත්ථො. පුගාය ධනස්සාති ඔකාසෙ
සති දානං වා දස්සාම, පුජං වා පවත්තෙස්සාම, විහාරං වා කරිස්සාමාති සංකඩ්ඨිත්වා
ධම්මස්ස පුගසන්තකස්ස ධනස්ස හෙතු. ජාපයන්තීති තං ධනං යථාරුචි බාදින්වා
ගණපෙට්ඨකානං ලඤ්ජං දන්වා “අසුකට්ඨානෙ එත්තකං වයකරණං ගතං,
අසුකට්ඨානෙ අම්මෙහි එත්තකං දින්ත” න්ති කුටසක්ඛිං කරින්වා තං ඉණං
ජාපයන්ති විනාසෙන්ති.

465.

“සජ්ජානිභූතා ජලිතා පදිත්තා, පදිස්සති මහති ලොහකුම්භී;

භයඤ්භි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා අවංසිරා ලොහකුම්භිං පතන්ති.

466.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

467.

“යෙ සීලවන්තං සමණං බ්‍රාහ්මණං වා, හිංසන්ති රොසෙන්ති සුපාපධම්මා;
තෙ ලුද්දකම්මා පසචෙත්ථ පාපං, තෙමෙ ජනා අවංසිරා ලොහකුම්භිං
පතන්ති”ති.

තත්ථ පදිත්තාතිආදිත්තා. මහතීති පබ්බතප්පමාණා කප්පෙන
සණ්ඨිතලොහරසෙන සම්පුණ්ණා. අවංසිරාති භයානකෙනි නිරයපාලෙහි උද්ධංපාදෙ
අධොසිරෙ කත්වා බිපියමානා තං ලොහකුම්භිං පතන්ති. සීලවන්තන්ති
සීලආචාරගුණසම්පන්නං.

468.

“ලුඤ්චන්ති ගීවං අථ වෙය්යිත්වා, උණ්භොදකස්මිං පකිලෙදයිත්වා;
භයඤ්භි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා ලුත්තසිරා සයන්ති.

469.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

470.

“යෙ ජීවලොකස්මි සුපාපධම්මිනො, පක්ඛි ගහෙන්වාන විහෙය්යිත්ති තෙ;
විහෙය්යිත්වා සකුණං ජනින්ද, තෙ ලුද්දකම්මා පසචෙත්ථ පාපං;
තෙමෙ ජනා ලුත්තසිරා සය”න්ති.

තත්ථ ලුඤ්චන්තීති උප්පාටෙන්ති. අථ වෙය්යිත්වාති ජලිතලොහයොත්තෙහි
අධොමුඛං වෙය්යිත්වා. උණ්භොදකස්මීන්ති කප්පෙන සණ්ඨිතලොහඋදකස්මිං.
පකිලෙදයිත්වාති තෙමෙත්වා බිපිත්වා. ඉදං චුත්තං හොති – සම්ම මාතලී, යෙසං
ඉමෙ නිරයපාලා ජලිතලොහයොත්තෙහි ගීවං වෙය්යිත්වා තිගාචුතප්පමාණං සරීරං
ඔනාමෙත්වා තං ගීවං සම්පරිචත්තකං ලුඤ්චිත්වා ජලිතඅයදණ්ඩෙහි ආදාය එකස්මිං
ජලිතලොහරසෙ පක්ඛිපිත්වා තුට්ඨහට්ඨා හොන්ති, තාය ච ගීවාය ලුඤ්චිතාය පුන
සීසෙන සද්ධිං ගීවා උප්පජ්ජති යෙව. කිං නාමෙතෙ කම්මං කරිංසු? එතෙ හි මෙ
දිස්වා භයං උප්පජ්ජතිති. පක්ඛි ගහෙන්වාන විහෙය්යිත්ති මහාරාජ, යෙ
ජීවලොකස්මි සකුණෙ ගහෙන්වා පක්ඛෙ ලුඤ්චිත්වා ගීවං වෙය්යිත්වා ජීවිතක්ඛයං
පාපෙත්වා බාදන්ති වා වික්කිණන්ති වා, තෙ ඉමෙ ලුත්තසිරා සයන්තිති.

471.

“පහුතතොයා අනිගාධකුලා, නදී අයං සන්දති සුප්පතිත්ථා;
සම්මාහිතත්තා මනුජා පිචන්ති, පීතඤ්ච තෙසං භුස භොති පාති.

472.

“භයඤ්භි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, පීතඤ්ච තෙසං භුස භොති පාති.

473.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

474.

“යෙ සුද්ධධඤ්ඤං පලාසෙන මිස්සං, අසුද්ධකම්මා කයිනො දදන්ති;
සම්මාහිතත්තාන පිපාසිතානං, පීතඤ්ච තෙසං භුස භොති පාති”ති.

තත්ථ අනිගාධකුලාති අගමභිරතිරා. සුප්පතිත්ථාති සොහනෙහි තිත්ථෙහි උපෙනා. භුස භොතිති විහිභුසං සම්පජ්ජති. පාතීති පාතීයං. තස්මිං කිර පදෙසෙ පහුතසලිලා රමණීයා නදී සන්දති, නෙරයිකසත්තා අග්ගිසත්තාපෙන තත්තා පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තා බාහා පග්ගස්භ ජලිතලොභපථවිං මද්දන්තා තං නදිං ඔතරන්ති, තඬ්ඛණඤ්ඤෙව තීරා පජ්ජලන්ති, පාතීයං භුසපලාසභාවං ආපජ්ජිත්වා පජ්ජලති. තෙ පිපාසං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්තා තං ජලිතං භුසපලාසං බාදන්ති. තං තෙසං සකලසරීරං ඤාපෙත්වා අධොභාගෙන නික්ඛමති. තෙ තං දුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තා බාහා පග්ගස්භ කන්දන්ති. සුද්ධධඤ්ඤන්ති විහිආදිසත්තවිධං පරිසුද්ධධඤ්ඤං. පලාසෙන මිස්සන්ති පලාසෙන වා භුසෙන වා වාලුකාමත්තිකාදිහි වා මිස්සකං කත්වා. අසුද්ධකම්මාති කිලිට්ඨකායවච්ඡින්නොකම්මා. කයිනොති “සුද්ධධඤ්ඤං දස්සාමි”ති කයිකස්ස හත්ථතො මූලං ගහෙත්වා තථාරූපං අසුද්ධධඤ්ඤං දදන්ති.

475.

“උසුභි සත්තීහි ව තොමරෙහි, දුභයානි පස්සානි තුදන්ති කන්දනං;
භයඤ්භි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා සත්තිහතා සයන්ති.

476.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

477.

“යෙ ජීවලොකස්මිං අසාධුකම්මිනො, අදින්නමාදාය කරොන්ති ජීවිකං;
ධඤ්ඤං ධනං රජතං ජාතරූපං, අපෙළකඤ්ඤාවපි පසුං මහිංසං;

තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙත්ව පාපං, තෙමෙ ජනා සත්තිහතා සයන්ති” ති.

තත්ථ දුභයානීති උභයානි. තුදන්තීති විජ්ඣන්ති. කන්දන්ති කන්දන්තානං.
ඵරුසා නිරයපාලා අරඤ්ඤෙ ලුද්දා මිගං විය සම්පරිවාරෙන්වා උසුආදීහි
නානාවුධෙහි ද්වෙ පස්සානි තුදන්ති, සරිරං ඡිද්දාවඡිද්දං පුරාණපණ්ණං විය බායති.
අදින්නමාදායාතිපරසන්තකං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකං සන්ධිවිජෙදාදීහි වෙව
වඤ්චනාය ව ගහෙන්වා ජීවිකං කප්පෙන්ති.

478.

“ගීවාය බද්ධා කිස්ස ඉමෙ පුනෙනෙ, අඤ්ඤෙ විකන්තා බ්ලකතා සයන්ති;
භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා බ්ලකතා සයන්ති.

479.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

480.

“ඔරබ්භිකා සුකරිකා ව මච්ඡිකා, පසුං මහිංසඤ්ච අප්පෙකඤ්ච;
භන්ත්වාන සුනෙසු පසාරයිංසු, තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙත්ව පාපං;
තෙමෙ ජනා බ්ලකතා සයන්ති” ති.

තත්ථ ගීවාය බද්ධාති මහන්තෙහි ජලිතලොභයොත්තෙහි ගීවාය බන්ධිත්වා
ආකඩ්ඪිත්වා අයපථවියං පාතෙන්වා නානාවුධෙහි කොට්ටියමානෙ දිස්වා පුච්ඡි.
අඤ්ඤෙ විකන්තාති අඤ්ඤෙ පන ඛණ්ඩාඛණ්ඩිකං ඡින්තා. බ්ලකතාති ජලිතෙසු
අයඵලකෙසු යපෙන්වා මංසං විය පොත්ථනියා කොට්ටෙන්වා පුඤ්ජකතා හුත්වා
සයන්ති. මච්ඡිකාති මච්ඡසාතකා. පසුන්ති ගාථිං. සුනෙසු පසාරයිංසුති මංසං
වික්කිණිත්වා ජීවිකකප්පනත්ථං සුනාපණ්ණෙසු යපෙසුං.

481.

“රහදො අයං මුත්තකරීසපුරො, දුග්ගන්ධරූපො අසුචි පුති වාති;
බුදාපරෙතා මනුජා අදන්ති, භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා;
පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී, ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං;
යෙමෙ ජනා මුත්තකරීසහක්ඛා.

482.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසි ජානතො.

483.

“යෙ කෙවිමෙ කාරණිකා විරොසකා, පරෙසං හිංසාය සදා නිවිට්ඨා;

තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙත්ව පාපං, මිත්තද්දුනො මිළ්භමදන්ති බාලා''ති;

තත්ථ බුදාපරෙතා මනුජා අදන්තීති එතෙ නෙරයිකා සත්තා ඡාතකෙන පුට්ඨා බුදං සහිතුං අසක්කොන්තා පක්කුටීතං ධුමායන්තං පජ්ජලන්තං කජ්ජෙන සණ්ඨිතං පුරාණමිළ්භං පිණ්ඩං පිණ්ඩං කත්වා අදන්ති බාදන්ති. කාරණිකාති කාරණකාරකා. විරොසකාති මිත්තසුභජ්ජානම්පි විභෙදකා. මිත්තද්දුනොති යෙ තෙසඤ්ඤෙව ගෙහෙ බාදිත්වා භුඤ්ජිත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදිත්වා සයිත්වා පුන මාසකභාපණං නාම ආභරාපෙන්නි, ලඤ්ජං ගණ්හන්නි, තෙ මිත්තදුසකා බාලා එවරූපං මිළ්භං බාදන්ති, මහාරාජාති.

484.

“රහදො අයං ලොහිතපුබ්බපුරො, දුග්ගන්ධරූපො අසුචි සුති වාති;
සම්මාහිතත්තා මනුජා පිවන්ති, භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා;
පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී, ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං;
යෙමෙ ජනා ලොහිතපුබ්බහක්ඛා.

485.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

486.

“යෙ මාතරං වා පිතරං වා ජීවලොකෙ, පාරාජිකා අරහන්තෙ භනන්ති;
තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙත්ව පාපං, තෙමෙ ජනා ලොහිතපුබ්බහක්ඛා''ති.

තත්ථ සම්මාහිතත්තාති සත්තාපෙන පිළිතා. පාරාජිකාති පරාජිතා ජරාජිණ්ණෙ මාතාපිතරො සාතෙත්වා ගිහිභාවෙයෙව පාරාජිකං පත්තා. අරහන්තෙති පුජාවිසෙසස්ස අනුවඡවිකෙ. භනන්තීති දුක්කරකාරකෙ මාතාපිතරො මාරෙන්නි. අපිව “අරහන්තෙ”ති පදෙන බුද්ධසාවකෙපි සඬිගණ්හාති.

අපරස්මිම්පි උස්සදනිරයෙ නිරයපාලා නෙරයිකානං තාලජ්ජමාණෙන ජලිතඅයබලිසෙන ජීවිහං විජ්ඣිත්වා ආකඩ්ඪිත්වා තෙ සත්තෙ ජලිතඅයපථවියං පාතෙත්වා උසභවම්මං විය පත්ථරිත්වා සඬිකුසනෙන භනන්ති. තෙ ථලෙ ඛිත්තමච්ඡා විය එන්දන්ති, තඤ්ච දුක්ඛං සහිතුං අසක්කොන්තා රොදන්තා පරිදෙවන්තා මුඛෙන ඛෙළං මුඤ්චන්ති. තස්මිං රාජා මාතලිනා දස්සිතෙ ආභ -

487.

“ජීවිහ ව පස්ස බලිසෙන විද්ධං, විහතං යථා සඬිකුසනෙන වම්මං;
එන්දන්ති මච්ඡාව ථලම්භි ඛිත්තා, මුඤ්චන්ති ඛෙළං රුදමානා කිමෙනෙ.

488.

“භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;

ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා වඩ්කසස්සා සයන්ති”ති.

489.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

490.

“යෙ කෙච්ඡි සන්ධානගතා මනුස්සා, අග්ගේන අග්ගං කයං භාපයන්ති;
කුටෙන කුටං ධනලොභහෙතු, ඡන්තං යථා වාරිවරං වධාය.

491.

“න හි කුටකාරිස්ස භවන්ති තාණා, සකෙහි කම්මෙහි පුරක්ඛතස්ස;
තෙ ලුද්දකම්මා පසචෙත්ථ පාපං, තෙමෙ ජනා වඩ්කසස්සා සයන්ති”ති.

තත්ථ කිමෙනෙති කිංකාරණා එතෙ. වඩ්කසස්සාති ගිලිතබලිසා. සන්ධානගතාති සන්ධානං මරියාදං ගතා, අග්ගාපනකට්ඨානෙ යීතාති අත්ථො. අග්ගේන අග්ගන්ති තං තං අග්ගං ලඤ්ජං ගහෙත්වා හත්ථිඅස්සාදීනං වා ජාතරූපරජතාදීනං වා තෙසං තෙසං සවිඤ්ඤාණකාවිඤ්ඤාණකානං අග්ගං භාපෙන්නි. කයන්ති තං භාපෙන්නා කායිකානං කයං භාපෙන්නි, සතෙ දාතබ්බෙ පණ්ණාසං දාපෙන්නි, ඉතරං තෙහි සද්ධිං විහජිත්වා ගණ්හන්ති. කුටෙන කුටන්ති තුලාකුටාදීසු තං තං කුටං. ධනලොභහෙතුති ධනලොභෙන එතං කුටකම්මං කරොන්ති. ඡන්තං යථා වාරිවරං වධායාති තං පන කම්මං කරොන්තාපි මධුරවාචාය තථා කතභාවං පටිච්ඡන්තං කත්වා යථා වාරිවරං මච්ඡං වධාය උපගච්ඡන්තා බලිසං ආමිසෙන පටිච්ඡන්තං කත්වා තං වධෙන්නි, එවං පටිච්ඡන්තං කත්වා තං කම්මං කරොන්ති. න හි කුටකාරිස්සාති පටිච්ඡන්තං මම කම්මං, න තං කොච්ඡි ජානාතීති මඤ්ඤමානස්ස හි කුටකාරිස්ස තාණා නාම න භොන්ති. සො තෙහි කම්මෙහි පුරක්ඛතො පතිට්ඨං න ලහති.

492.

“නාරී ඉමා සම්පරිහින්තගත්තා, පග්ගස්ස කන්දන්ති භූපෙ දුප්චවා;
සම්මක්ඛිතා ලොහිතපුබ්බලිත්තා, ගාවො යථා ආසාතනෙ විකන්තා;
තා භූමිභාගස්මිං සදා නිබ්බාතා, බන්ධාතිවත්තන්ති සජොතිභූතා.

493.

“භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමා නු නාරියො කිමකංසු පාපං, යා භූමිභාගස්මිං සදා නිබ්බාතා;
බන්ධාතිවත්තන්ති සජොතිභූතා.

494.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

495.

“කොලින්ටියායෝ ඉඳ ජීවලොකෙ, අසුද්ධකම්මා අසතං අචාරුං;
තා දිත්තරූපා පති විජ්ජහාය, අඤ්ඤං අචාරුං රතිබ්බිඛහෙතු;
තා ජීවලොකස්මිං රමාපයිත්වා, ඛන්ධාතිවත්තන්ති සජොතිභූතා” ති.

තත්ථ නාරිති ඉත්ථියෝ. සම්පරිභින්නගත්තාති සුට්ඨු සමන්තතො භින්තසරීරා.
දුප්ඵලාති දුප්ජාතිකා විරූපා ජෙගුච්ඡා. ආසාතනෙති ගාවසාතට්ඨානෙ. විකන්තාති
ජින්නසීසා ගාවො විය පුබ්බලොභිතලිත්තා හුත්වා. සදා නිබ්බාතාති නිව්චං.
ජලිතඅයපථවියං කට්ඨමත්තං පවෙසෙත්වා නිබ්බන්ධිත්වා යපිතා විය යීතා.
ඛන්ධාතිවත්තන්ති සම්ම මාතලි, තා නාරියෝ එතෙ පබ්බතක්ඛන්ධා
අතික්කමන්ති. තාසං කිර එවං කට්ඨපමාණං පවිසිත්වා යීතකාලෙ පුරත්ථිමාය දිසාය
ජලිතඅයපබ්බතො සමුට්ඨහිත්වා අසනි විය විරවන්තො ආගන්ත්වා සරීරං
සණ්ඨකරණී විය පිසන්තො ගච්ඡති. තස්මිං අතිවත්තිත්වා පච්ඡිමපස්සෙ යීතෙ පුන
ච තාසං සරීරං පාතු භවති. තා දුක්ඛං අධිවාසෙතුං අසක්කොන්තියො බාහා පග්ගය්භ
කන්දන්ති. සෙසදිසාසු වුට්ඨිතෙසු ජලිතපබ්බතෙසුපි එසෙව නයො. ද්වෙ පබ්බතා
සමුට්ඨාය උච්ඡුසට්ඨං විය පිළෙන්නි, ලොභිතං පක්කුටීතං සන්දති. කදාවි තයො
පබ්බතා සමුට්ඨාය පිළෙන්නි. කදාවි වත්තාරො පබ්බතා සමුට්ඨාය තාසං සරීරං
පිළෙන්නි. තෙනාහ “ඛන්ධාතිවත්තන්ති” ති.

කොලින්ටියායෝති කුලෙ පතිට්ඨිතා කුලධීතරො. අසතං අචාරුන්ති
අසඤ්ඤතකම්මං කරිංසු. දිත්තරූපාති සයරූපා ධුත්තජාතිකා හුත්වා. පති
විජ්ජහායාති අත්තනො පතිං පජහිත්වා. අචාරුන්ති අගමංසු. රතිබ්බිඛහෙතුති
කාමරතිහෙතු වෙව බ්බිඛාහෙතු ච. රමාපයිත්වාති පරපුරිසෙහි සද්ධිං අත්තනො
විත්තං රමාපයිත්වා ඉඳ උපපන්නා. අථ තාසං සරීරං ඉමෙ ඛන්ධාතිවත්තන්ති
සජොතිභූතාති.

496.

“පාදෙ ගහෙත්වා කිස්ස ඉමෙ පුනෙකෙ, අවංසිරා නරකෙ පාතයන්ති;
භයඤ්ඤි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා අවංසිරා නරකෙ පාතයන්ති.

497.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

498.

“යෙ ජීවලොකස්මිං අසාධුකම්මිනො, පරස්ස දාරානි අතික්කමන්ති;
තෙ තාදිසා උත්තමභණ්ඩට්ඨනා, තෙමෙ ජනා අවංසිරා නරකෙ පාතයන්ති.

499.

“තෙ වස්සපුගානි බහුනි තත්ථ, නිරයෙසු දුක්ඛං වෙදනං වෙදයන්ති;

ත හි පාපකාරිස්ස හවන්ති තාණා, සකෙහි කම්මෙහි පුරක්ඛතස්ස;
තෙ ලුද්දකම්මා පසවෙන්ව පාපං, තෙමෙ ජනා අවංසිරා නරකෙ
පාතයන්ති''ති.

තත්ථ නරකෙති ජලිතඅඬිගාරපුණ්ණෙ මහාආවාටෙ. තෙ කිර වජං
අපවිසන්තියො ගාවො විය නිරයපාලෙහි නානාවුධානි ගහෙන්වා විජ්ඣියමානා
පොථියමානා යදා තං නරකං උපගච්ඡන්ති, අථ තෙ නිරයපාලා උද්ධංපාදෙ කත්වා
තත්ථ පාතයන්ති ඛිපන්ති. එවං තෙ පාතියමානෙ දිස්වා පුච්ඡන්තො එවමාහ.
උත්තමහණ්ඩටෙනාති මනුස්සෙහි පියායිතස්ස වරහණ්ඩස්ස ටෙනකා.

එවඤ්ච පන වත්වා මාතලිසඬිගාහකො තං නිරයං අන්තරධාපෙන්වා රථං
පුරතො පෙසෙත්වා මිච්ඡාදිට්ඨිකානං පච්චනට්ඨානං නිරයං දස්සෙසි. තෙන පුට්ඨො
වස්ස වියාකාසි.

500.

“උච්චාවචාමෙ විවිධා උපක්කමා, නිරයෙසු දිස්සන්ති සුඝොරරූපා;
භයඤ්ඞි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු පාපං, යෙමෙ ජනා අධිමත්තා දුක්ඛා තිබ්බා;
බරා කටුකා වෙදනා වෙදයන්ති.

501.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පාපකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

502.

“යෙ ජීවලොකස්මිං සුපාපදිට්ඨිනො, විස්සාසකම්මානි කරොන්ති මොහා;
පරඤ්ච දිට්ඨිසු සමාදපෙත්ති, තෙ පාපදිට්ඨිං පසවෙන්ව පාපං;
තෙමෙ ජනා අධිමත්තා දුක්ඛා තිබ්බා, බරා කටුකා වෙදනා වෙදයන්ති''ති.

තත්ථ උච්චාවචාමෙති උච්චා අවචා ඉමෙ, බුද්දකා ව මහන්තා වාති අත්ථො.
උපක්කමාති කාරණජපයොගා. සුපාපදිට්ඨිනොති “නත්ථි දින්න”න්තිආදිකාය
දසවත්ථුකාය මිච්ඡාදිට්ඨියා සුට්ඨු පාපදිට්ඨිනො. විස්සාසකම්මානීති තාය දිට්ඨියා
විස්සාසෙන තන්තිස්සිතා හුත්වා නානාවිධානි පාපකම්මානි කරොන්ති. තෙමෙති
තෙ ඉමෙ ජනා එවරූපං දුක්ඛං අනුභවන්ති.

ඉති රඤ්ඤො මිච්ඡාදිට්ඨිකානං පච්චනනිරයං ආචික්ඛි. දෙවලොකෙපි දෙවගණා
රඤ්ඤො ආගමනමග්ගං ඔලොකයමානා සුධම්මායං දෙවසභායං නිසීදිංසුයෙව.
සක්කොපි “කිං නු බො, මාතලි, විරායති”ති උපධාරෙන්තො තං කාරණං ඤත්වා
“මාතලි, අත්තනො දුතවිසෙසං දස්සෙතුං ‘මහාරාජ, අසුකකම්මං කත්වා
අසුකනිරයෙ නාම පච්චන්ති’ති නිරයෙ දස්සෙන්තො විවරති, නිමිරඤ්ඤො පන
අප්පමෙව ආයු ඛියෙථ, නිරයදස්සනං නාස්ස පරියන්තං ගච්ඡෙය්‍යා”ති එකං

මහාජවං දෙවපුත්තං පෙසෙසි “ත්වං ‘සීසං රාජානං ගහෙත්වා ආගච්ඡතු’ති මාතලිස්ස වදෙහි”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා ජවෙන ගන්ත්වා ආරොවෙසි. මාතලි, තස්ස වචනං සුත්වා “න සක්කා විරායිතු”න්ති රඤ්ඤො එකපහාරෙනෙව චතුසු දිසාසු බහු නිරයෙ දස්සෙත්වා ගාමමාහ –

503.

“විදිතානි තෙ මහාරාජ, ආවාසං පාපකම්මිනං;
 යානානි ලුද්දකම්මානං, දුස්සීලානඤ්ච යා ගති;
 උය්‍යාහි දානි රාජීසි, දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ”ති.

තස්සත්ථො – මහාරාජ, ඉමං පාපකම්මිනං සත්තානං ආවාසං දිස්වා ලුද්දකම්මානඤ්ච යානානි තයා විදිතානි. දුස්සීලානඤ්ච යා ගති නිබ්බත්ති, සාපි තෙ විදිතා. ඉදානි දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ දිබ්බසම්පත්තිං දස්සනත්ථං උය්‍යාහි ගච්ඡාහි, මහාරාජානි.

නිරයකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

සග්ගකණ්ඩං

එවඤ්ච පන වත්වා මාතලි දෙවලොකානිමුඛං රථං පෙසෙසි. රාජා දෙවලොකං ගච්ඡන්තො ද්වාදසයොජනිකං මණ්ඩපං පඤ්චුප්පිකං සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතං උය්‍යානපොක්ඛරණිසම්පන්නං කප්පරුක්ඛපරිවුතං බීරණියා දෙවධිතාය ආකාසට්ඨකවිමානං දිස්වා, තඤ්ච දෙවධිතරං අන්තොක්ඛාගාරෙ සයනපිට්ඨෙ නිසින්නං අච්ඡරාසහස්සපරිවුතං මණ්ඩිතපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකෙන්නිං දිස්වා මාතලිං පුච්ඡන්තො ගාමමාහ. ඉතරොපිස්ස ඛ්‍යාකාසි.

504.

“පඤ්චුප්පං දිස්සන්දං විමානං, මාලාපිළන්ධා සයනස්ස මජ්ඣකෙ;
 තත්ථච්ඡති නාරි මහානුභවා, උච්චාවචං ඉද්ධි විකුබ්බමානා.

505.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
 අයං නු නාරි කිමකාසි සාධුං, යා මොදති සග්ගපත්තා විමානො.

506.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
 විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානනො.

507.

“යදි තෙ සුතා බීරණි ජීවලොකෙ, ආමායදාසි අහු බ්‍රාහ්මණස්ස;
 සා පත්තකාලං අතිථිං විදිත්වා, මාතාව පුත්තං සකිමාහිනන්දී;

සංයමා සංවිභාගා ව, සා විමානස්මි මොදති''ති.

තත්ථ පඤ්චස්ථානි පඤ්චහි කුටාගාරෙහි සමන්තාගතං. මාලාපිළන්ධාති මාලාදීහි සබ්බාහරණෙහි පටිමණ්ඩිතාති අත්ථො. තත්ථච්ඡිති තස්මිං විමානෙ අච්ඡති. උච්චාවචං ඉද්ධි විකුබ්බමානාති නානප්පකාරං දෙවිද්ධිං දස්සයමානා. දිස්වාති එතං දිස්වා යිතං මං විත්ති වින්දති පටිලහති, විත්තිසන්තකො විය හොමි තුට්ඨියා අතිභූතත්තාති අත්ථො. ආමායදාසීති ගෙහදාසියා කුච්ඡිමිහි ජාතදාසී. අහු බ්‍රාහ්මණස්සාති සා කිර කස්සපදසබ්බලස්ස කාලෙ එකස්ස බ්‍රාහ්මණස්ස දාසී අහොසි. සා පත්තකාලන්ති තෙන බ්‍රාහ්මණෙන අට්ඨ සලාකහත්තාති සඨස්සස්ස පරිච්චත්තාති අහෙසුං. සො ගෙහං ගන්ත්වා ‘‘ස්වෙ පට්ඨාය එකෙකස්ස හික්ඛස්ස එකෙකං කභාපණග්ගනකං කත්වා අට්ඨ සලාකහත්තාති සම්පාදෙය්‍යාසි’’ති බ්‍රාහ්මණං ආහ. සා ‘‘සාමි, හික්ඛු නාම ධුත්තො, නාහං සක්ඛිස්සාමි’’ති පටික්ඛිපි. ධිතරොපිස්ස පටික්ඛිපිංසු. සො දාසිං ‘‘සක්ඛිස්සසි අම්මා’’ති ආහ. සා ‘‘සක්ඛිස්සාමි අය්‍යා’’ති සම්පට්ච්ඡිත්වා සක්කච්චං යාගුබ්ඡ්ඡකහත්තාදීති සම්පාදෙත්වා සලාකං ලහිත්වා ආගතං පත්තකාලං අතිථිං විදිත්වා හරිතගොමයුපලිත්තෙ කතපුප්ඵ්ඵපහාරෙ සුපඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදාපෙත්වා යථා නාම විජ්ජවාසා ආගතං පුත්තං මාතා සක්ඛිං අහිනන්දති, තථා නිච්චකාලං අහිනන්දති, සක්කච්චං පරිච්ඡති, අත්තනො සන්තකම්පි කිඤ්චි දෙති. සංයමා සංවිභාගා වාති සා සීලවතී අහොසි වාගවතී ව, තස්මා තෙන සීලෙන චෙව වාගෙන ච ඉමස්මිං විමානෙ මොදති. අථ වා සංයමාති ඉන්ද්‍රියදමනා.

එවඤ්ච පන වත්වා මාතලි පුරතො රථං පෙසෙත්වා සොණදින්නදෙවපුත්තස්ස සත්ත කතකම්මානාති දස්සෙසි. සො තාති ව තස්ස ව සිරිසම්පත්තිං දිස්වා තෙන කතකම්මං පුච්ඡි. ඉතරොපිස්ස ඛ්‍යාකාසි.

508.

‘‘දද්දල්ලමානා ආහෙන්ති, විමානා සත්ත නිම්මිතා;
තත්ථ යක්ඛො මහිද්ධිකො, සබ්බාහරණභූසිතො;
සමන්තා අනුපරියාති, නාරිගණපුරක්ඛතො.

509.

‘‘විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
අයං නු මච්චො කිමකාසි සාධුං, යො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ.

510.

‘‘තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

511.

‘‘සොණදින්නො ගහපති, එස දානපතී අහු;
එස පබ්බජිතුද්දිස්ස, විහාරෙ සත්ත කාරයි.

512.

“සක්කව්වං තෙ උපට්ඨාසි, භික්ඛවො තත්ථ වාසිකෙ;
අව්භාදනඤ්ච භත්තඤ්ච, සෙනාසනං පදීපියං;
අදාසි උජුභුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙනසා.

513.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

514.

“උපොසථං උපවසී, සදා සීලෙසු සංවුතො;
සංයමා සංවිභාගා ච, සො විමානස්මි මොදති” ති.

තත්ථ දද්දල්ලමානාති ජලමානා. ආහෙන්තීති තරුණසුරියො විය ඔභාසන්ති.
තත්ථාති තෙසු පටිපාටියා ධීතෙසු සත්තසු විමානෙසු. යක්ඛොති එකො දෙවපුත්තො.
සොණදින්නොති මහාරාජ, අයං පුබ්බෙ කස්සපදසබලස්ස කාලෙ කාසිරට්ඨෙ
අඤ්ඤතරස්මිං නිගමෙ සොණදින්නො නාම ගහපති දානපති අහොසි. සො
පබ්බජිතෙ උද්දිස්ස සත්ත විහාරකුටියො කාරෙත්වා තත්ථ වාසිකෙ භික්ඛු චතුභි
පච්චයෙහි සක්කව්වං උපට්ඨාසි, උපොසථඤ්ච උපවසී, නිව්වං සීලෙසු ච සංවුතො
අහොසි. සො තතො චචිත්වා ඉධුපපන්නො මොදතීති අත්ථො. එත්ථ ච
පාටිභාරියපක්ඛන්ති ඉදං පන අට්ඨමීඋපොසථස්ස පච්චුග්ගමනානුගමනවසෙන
සත්තමිතවමියො, වාතුද්දසිපන්නරසීනං පච්චුග්ගමනානුගමනවසෙන
තෙරසිපාටිපදෙ ච සන්ධාය වුත්තං.

එවං සොණදින්නස්ස කතකම්මං කට්ඨත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා
එලිකවිමානං දස්සෙසි. තං උබ්බෙධතො පඤ්චවිසතියොජනං අනෙකසතෙහි
සත්තරතනමයත්ථමිහෙහි සමන්තාගතං, අනෙකසතකුටාගාරපටිමණ්ඩිතං,
කිඬිකිණිකජාලාපරික්ඛිත්තං, සමුස්සිතසුවණ්ණරජතමයධජං,
නානාපුජ්ජවිචිත්තඋය්‍යානවනවිභූසිතං, රමණීයපොක්ඛරණසමන්තාගතං,
නච්චගීතවාදිතාදීසු ඡෙකාහි අව්භරාහි සම්පරිකිණ්ණං. තං දිස්වා රාජා තාසං
අව්භරානං කතකම්මං පුච්ඡී, ඉතරොපිස්ස බ්‍යාකාසි.

515.

“පභාසති මිදං බ්‍යාමිහං, එලිකාසු සුනිමිමිතං;
නාරීවරගණාකිණ්ණං, කුටාගාරවරොචිතං;
උපෙතං අන්තපානෙහි, නච්චගීතෙහි වුභයං.

516.

“විත්තී හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු සාධුං, යා මොදරෙ සග්ගපත්තා විමානෙ.

517.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

518.

“යා කාවි නාරියො ඉධ ජීවලොකෙ, සීලවන්තියො උපාසිකා;
දානෙ රතා නිව්චං පසන්තවිත්තා, සච්චෙ යීතා උපොසංථෙ අප්පමත්තා;
සංයමා සංවිහාගා ව, තා විමානස්මි මොදරෙ” ති.

තත්ථ ඛ්‍යමිහන්ති විමානං, පාසාදොති වුත්තං හොති. එලිකාසුති එලිකහිත්තිසු.
නාරිවරගණාකිණිණන්ති වරනාරිගණෙහි ආකිණිණං. කුටාගාරවරොචිතන්ති
වරකුටාගාරෙහි ඔව්තං සමොචිතං, වඩ්ඪිතන්ති අත්ථො. උභයන්ති උභයෙහි. “යා
කාවි”ති ඉදං කිඤ්චාපි අනියමෙත්වා වුත්තං, තා පන කස්සපබුද්ධසාසනෙ
ඛාරාණසියං උපාසිකා හුත්වා ගණබන්ධනෙන එතානි වුත්තප්පකාරානි පුඤ්ඤානි
කත්වා තං දිබ්බසම්පත්තිං පත්තාති වෙදිතබ්බා.

අථස්ස සො පුරතො රථං පෙසෙත්වා එකං රමණීයං මණිවිමානං දස්සෙසි. තං
සමෙ භූමිභාගෙ පතිට්ඨිතං උබ්බෙධසම්පත්තං මණිපබ්බතො විය ඔහාසමානං
තිට්ඨති, දිබ්බගීතවාදිතනින්නාදිතං බහුහි දෙවපුත්තෙහි සම්පරිකිණිණං. තං දිස්වා
රාජා තෙසං දෙවපුත්තානං කතකම්මං පුච්ඡි, ඉතරොපිස්ස ඛ්‍යාකාසි.

519.

“පහාසති මිදං ඛ්‍යමිහං, වෙචරියාසු නිම්මිතං;
උපෙතං භූමිභාගෙහි, විහත්තං භාගසො මිතං.

520.

“ආලම්බරා මුදිඬිගා ව, නච්චගීතා සුචාදිතා;
දිබ්බා සද්දා නිච්ඡරන්ති, සචනියා මනොරමා.

521.

“නාහං එවංගතං ජාත්‍ය, එවංසුරුචිරං පුරෙ;
සද්දං සමහිජානාමි, දිට්ඨං වා යදි වා සුතං.

522.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු සාධුං, යෙ මොදරෙ සග්ගපත්තා විමානො.

523.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

524.

“යෙ කෙවි මව්වා ඉඳ ජීවලොකෙ, සීලවන්තා උපාසකා;
ආරාමෙ උදපානෙ ව, පපා සඬිකමනානි ව;
අරහන්තෙ සිතිභූතෙ, සක්කව්වං පටිපාදයුං.

525.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අදංසු උජ්ඣුතෙසු, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා.

526.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ව පක්ඛස්ස අට්ඨමී;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඬිගසුසමාගතං.

527.

“උපොසථං උපවසුං, සදා සීලෙසු සංවුතා;
සංයමා සංවිභාගා ව, තෙ විමානස්මි මොදරෙ”ති.

තත්ථ චෙඨරියාසුති චෙඨරියහිත්තිසු. භූමිභාගෙහීති රමණීයෙහි භූමිභාගෙහි උපෙතං. ආලම්බරා මුද්දිඬිගා වානි එතෙ ද්වෙ එත්ථ වජ්ජන්ති. නච්චගීතා සුචාදිතානි නානජ්ජකාරානි නච්චානි චෙව ගීතානි ව අපරෙසමිපි තුරියානං සුචාදිතානි චෙත්ථ පවත්තන්ති. එවංගතන්ති එවං මනොරමභාවං ගතං. “යෙ කෙවී”ති ඉදම්පි කාමං අනියමෙත්වා වුත්තං, තෙ පන කස්සපබුද්ධකාලෙ බාරාණසිවාසිනො උපාසකා හුත්වා ගණබන්ධනෙන එතානි පුඤ්ඤානි කත්වා තං සම්පත්තිං පත්තානි චෙදිතබ්බා. තත්ථ පටිපාදයුන්ති පටිපාදයිංසු, තෙසං අදංසුති අත්ථො. පච්චයන්ති ගිලානපච්චයං. අදංසුති එවං නානජ්ජකාරකං දානං අදංසුති.

ඉතිස්ස සො තෙසං කතකම්මං ආවික්ඛිත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා අපරමිපි එලිකවිමානං දස්සෙසි. තං අනෙකකුටාගාරපටිමණ්ඩිතං, නානාකුසුමසඤ්ජන්තදිබ්බතරුණවනපටිමණ්ඩිතතීරාය, විවිධවිභඩ්ගමනින්නාදිතාය නිම්මලසලිලාය නදියා පරික්ඛිත්තං, අව්ජරාගණපරිවුතස්සෙකස්ස පුඤ්ඤවතො නිවාසභූතං. තං දිස්වා රාජා තස්ස කතකම්මං පුච්ඡී, ඉතරොපිස්ස බ්‍යාකාසි.

528.

“පභාසති මිදං බ්‍යාමිහං, එලිකාසු සුනිම්මිතං;
නාරීවරගණාකිණ්ණං, කුටාගාරවරොචිතං.

529.

“උපෙතං අන්තපානෙහි, නච්චගීතෙහි වුභයං;
නජ්ජො වානුපරියාති, නානාපුජ්ඣද්‍රමායුතා.

530.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, ප්‍රවිජාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
අයං නු මච්චො කිංමකාසි සාධුං, යො මොදති සග්ගපත්තො විමානෙ.

531.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

532.

“මිට්ඨ්‍රායං ගහපති, එස දානපති අහු;
ආරාමෙ උද්දානෙ ච, පපා සඬ්ඤානානි ච;
අරහත්තෙ සීතිභූතෙ, සක්කච්චං පටිපාදයි.

533.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අදාසි උජ්ඣුතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

534.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමි;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

535.

“උපොසථං උපවසි, සදා සිලෙසු සංවුතො;
සංයමා සංවිභාගා ච, සො විමානස්මි මොදති”ති.

තත්ථ නජ්ජොති වචනවිපල්ලාසො, එකා නදී තං විමානං පරික්ඛිපිත්වා ගතාති
අත්ථො. නානාපුජ්ඵදුමායුතාති සා නදී නානාපුජ්ඵෙහි දුමෙහි ආයුතා. මිට්ඨ්‍රායන්ති
එස මහාරාජ, කස්සපබුද්ධකාලෙ මිට්ඨ්‍රනගරෙ එකො ගහපති දානපති අහොසි. සො
එතාති ආරාමරොපනාදීති පුඤ්ඤාති කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පත්තොති.

එවමස්ස තෙන කතකම්මං ආවික්ඛිත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා අපරමපි
එලිකවිමානං දස්සෙසි. තං පුරිමවිමානතො අතිරෙකාය නානාපුජ්ඵලසඤ්ජන්තාය
තරුණවනසටාය සමන්තාගතං. තං දිස්වා රාජා තාය සම්පත්තියා සමන්තාගතස්ස
දෙවපුත්තස්ස කතකම්මං ප්‍රවිජී, ඉතරොපිස්ස බ්‍යාකාසි.

536.

“පහාසති මිදං බ්‍යමහං, එලිකාසු සුනිම්මිතං;
නාරිවරගණාකිණිණං, කුටාගාරවරොචිතං.

537.

“උපෙනං අත්තපානෙහි, නච්චගීතෙහි වුහයං;
නජ්ජො වානුපරියාති, නානාපුජ්ඵදුමායුතා.

538.

“රාජායතනා කපිත්ථා ව, අම්බා සාලා ව ජම්බුයො;
තින්ද්‍රකා ව පියාලා ව, දුමා නිව්වඵලා බහු.

539.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
අයං නු මච්චො කිමකාසි සාධුං, යො මොදති සග්ගපත්තො විමානො.

540.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

541.

“මිට්ඨ්‍රායං ගහපති, එස දානපති අහු;
ආරාමෙ උදපානො ව, පපා සඬ්ඤානානි ව;
අරහත්තෙ සීතිභූතෙ, සක්කච්චං පටිපාදයි.

542.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අදාසි උජුභූතෙසු, විජ්ජසන්නොන චෙතසා.

543.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ව පක්ඛස්ස අට්ඨමි;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

544.

“උපොසථං උපවසී, සදා සීලෙසු සංවුතො;
සංයමා සංවිහාගා ව, සො විමානස්මි මොදති”ති.

තත්ථ මිට්ඨ්‍රායන්ති එස, මහාරාජ, කස්සපබුද්ධකාලෙ විදෙහරට්ඨෙ මිට්ඨ්‍රනගරෙ
එකො ගහපති දානපති අහොසි. සො එතානි පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමං සම්පත්තිං
පත්තොති.

එවමස්ස තෙන කතකම්මං ආවික්ඛිත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා
පුරිමසදිසමෙව අපරමපි වෙළරියවිමානං දස්සෙත්වා තත්ථ සම්පත්තිං
අනුභවන්තස්ස දෙවපුත්තස්ස කතකම්මං පුට්ඨො ආවික්ඛි.

545.

“පහාසති මිදං ඛ්‍යමිහං, වෙළරියාසු නිම්මිතං;
උපෙතං භූමිභාගෙහි, විහත්තං භාගසො මිතං.

546.

“ආලම්බරා මුදිඬුගා ව, නව්වගීතා සුවාදිතා;
දිබ්බා සද්දා නිව්ඡරන්ති, සවනීයා මනොරමා.

547.

“නාහං එවංගතං ජාතු, එවංසුරුචිරං පුරෙ;
සද්දං සමභිජානාමි, දිට්ඨං වා යදි වා සුතං.

548.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
අයං නු මච්චො කිමකාසි සාධුං, යො මොදති සග්ගපත්තො විමානො.

549.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානනො.

550.

“බාරාණසියං ගහපති, එස දානපතී අහු;
ආරාමෙ උදපානො ව, පපා සඬකමනානි ව;
අරහන්තෙ සීතිභූතෙ, සක්කච්චං පටිපාදයි.

551.

“චීවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අදාසි උජ්ඣුතෙසු, විජ්ජසන්තෙන චෙතසා.

552.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ව පක්ඛස්ස අට්ඨමි;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඬගසුසමාගතං.

553.

“උපොසථං උපවසී, සදා සිලෙසු සංවුතො;
සංයමා සංවිභාගා ව, සො විමානස්මි මොදති”ති.

අථස්ස පුරතො රථං පෙසෙත්වා බාලසූරියසන්තිහං කනකවිමානං දස්සෙත්වා
තත්ථ නිවාසිනො දෙවපුත්තස්ස සම්පත්තිං පුට්ඨො ආවික්ඛි.

554.

“යථා උදයමාදිච්චො, හොති ලොහිතකො මහා;
තථූපමං ඉදං බ්‍යම්භං, ජාතරූපස්ස නිම්මිතං.

555.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුව්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
අයං නු මච්චො කිමකාසි සාධුං, යො මොදති සග්ගපත්තො විමානො.

556.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානනො.

557.

“සාවත්ථියං ගහපති, එස දානපති අහු;
ආරාමෙ උදපානෙ ච, පපා සඬ්ඤානානි ච;
අරහත්තෙ සීතිභූතෙ, සක්කච්චං පටිපාදයි.

558.

“විවරං පිණ්ඩපාතඤ්ච, පච්චයං සයනාසනං;
අදාසි උජුභූතෙසු, විජ්ජසන්නෙන චෙතසා.

559.

“වාතුද්දසිං පඤ්චදසිං, යා ච පක්ඛස්ස අට්ඨමි;
පාටිභාරියපක්ඛඤ්ච, අට්ඨඨගසුසමාගතං.

560.

“උපොසථං උපවසී, සදා සීලෙසු සංවුතො;
සංයමා සංවිභාගා ච, සො විමානස්මි මොදති”ති.

තත්ථ උදයමාදිච්චොති උග්ගච්ඡන්තො ආදිච්චො. සාවත්ථියන්ති කස්සපබුද්ධකාලෙ සාවත්ථීනගරෙ එකො ගහපති දානපති අහොසි. සො එතානි පුඤ්ඤානි කත්වා ඉමං සම්පත්තිං පත්තොති.

එවං තෙන ඉමෙසං අට්ඨන්තං විමානානං කථිතකාලෙ සක්කො දෙවරාජා “මාතලි, අතිවිය විරායති”ති අපරම්පි ජවනදෙවපුත්තං පෙසෙසි. සො චෙගෙන ගන්ත්වා ආරොචෙසි. සො තස්ස වචනං සුත්වා “න සක්කා ඉදානි විරායිතු”න්ති චතුසු දිසාසු එකජ්ජහාරෙතෙව බහුනි විමානානි දස්සෙසි. රඤ්ඤා ච තත්ථ සම්පත්තිං අනුභවත්තානං දෙවපුත්තානං කතකම්මං පුට්ඨො ආවික්ඛි.

561.

“වෙහායසාමෙ බහුකා, ජාතරූපස්ස නිම්මිතා;
දද්දල්ලමානා ආහෙත්ති, විජ්ජවබ්භසන්නතරො.

562.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුව්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමෙ නු මච්චා කිමකංසු සාධුං, යෙ මොදරෙ සග්ගපත්තා විමානො.

563.

“තස්ස පුට්ඨො විශාකාසි, මාතලී දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

564.

“සද්ධාය සුනිව්ඨාය, සද්ධම්මෙ සුප්පවෙදිනෙ;
අකංසු සත්ථු වචනං, සම්මාසම්බුද්ධසාසනෙ;
තෙසං එතානි යානානි, යානි ත්වං රාජ පස්සසි” ති.

තත්ථ වෙභායසාමෙති වෙභායසා ඉමෙ ආකාසෙයෙව සංඤ්ඨිතා.
ආකාසට්ඨකවිමානා ඉමෙති වදන්ති. විජ්ජුවඛ්භසනන්තරෙති සනවලාභකන්තරෙ
ජලමානා විජ්ජු විය. සුනිව්ඨායානි මග්ගෙන ආගතත්තා සුප්පතිට්ඨිතාය. ඉදං චුත්තං
හොති – මහාරාජ, එතෙ පුරෙ නියානිකෙ කස්සපබුද්ධසාසනෙ පබ්බජිත්වා
පරිසුද්ධසීලා සමණධම්මං කරොන්තා සොතාපත්තිඵලං සවිජිකත්වා අරහත්තං
නිබ්බත්තෙත්තුං අසක්කොන්තා තතො චුතා ඉමෙසු කනකවිමානෙසු උප්පන්නා.
එතෙසං කස්සපබුද්ධසාවකානං තානි යානානි, යානි ත්වං, මහාරාජ, පස්සසිති.

එවමස්ස ආකාසට්ඨකවිමානානි දස්සෙත්වා සක්කස්ස සන්තිකං ගමනත්ථාය
උස්සාහං කරොන්තො ආහ –

565.

“විදිතානි තෙ මහාරාජ, ආවාසං පාපකම්මිනං;
අථො කල්‍යාණකම්මානං, යානානි විදිතානි තෙ;
උය්‍යාහි දානි රාජීසි, දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ” ති.

තත්ථ ආවාසන්ති මහාරාජ, තයා පට්ඨමෙව නෙරයිකානං ආවාසං දිස්වා
පාපකම්මානං යානානි විදිතානි, ඉදානි පන ආකාසට්ඨකවිමානානි පස්සන්තෙන
අථො කල්‍යාණකම්මානං යානානි විදිතානි, ඉදානි දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ සම්පත්තිං
දට්ඨං උය්‍යාහි ගච්ඡාහීති.

එවඤ්ච පන වත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා සිනෙරුං පරිවාරෙත්වා ඨිතෙ සත්ත
පරිභණ්ඩපබ්බතෙ දස්සෙසි. තෙ දිස්වා රඤ්ඤා මාතලිස්ස පුට්ඨභාවං
ආවිකරොන්තො සත්ථා ආහ –

566.

“සහස්සයුත්තං භයවාහිං, දිබ්බයානමධිට්ඨිතො;
යායමානො මහාරාජා, අද්දා සීදන්තරෙ නගෙ;
දිස්වානාමන්තයි සුතං, ඉමෙ කෙ නාම පබ්බතා” ති.

තත්ථ භයවාහින්ති භයෙහි වාහියමානං. දිබ්බයානමධිට්ඨිතොති දිබ්බයානෙ
ධිතො භුත්වා. අද්දාති අද්දස. සීදන්තරෙති සීදාමහාසමුද්දස්ස අන්තරෙ. තස්මිං කිර

මහාසමුද්දේ උදකං සුබ්බමං, මොරපිඤ්ජමත්තම්පි පක්ඛිත්තං පතිට්ඨාතුං න සක්කොති සිද්ධෙව, තස්මා සො “සීදාමහාසමුද්දො”ති වුච්චති. තස්ස අන්තරෙ. නගෙති පබ්බතෙ. කෙ නාමාති කෙ නාම නාමෙන ඉමෙ පබ්බතාති.

එවං නිමිරඤ්ඤා පුට්ඨො මාතලී දෙවපුත්තො ආහ -

568.

“සුදස්සනො කරවිකො, ඊසධරො යුගන්ධරො;
නෙමිත්ධරො විනතකො, අස්සකණ්ණො ගිරි බුහා.

569.

“එතෙ සිදන්තරෙ නගා, අනුපුබ්බසමුග්ගතා;
මහාරාජානමාවාසා, යානි ත්වං රාජ පස්සසි”ති.

තත්ථ සුදස්සනොති අයං, මහාරාජ, එතෙසං සබ්බබාහිරො සුදස්සනො පබ්බතො නාම, තදන්තරෙ කරවිකො නාම, සො සුදස්සනො උච්චතරො. උභින්නම්පි පන තෙසං අන්තරෙ එකොපි සිදන්තරමහාසමුද්දො. කරවිකස්ස අන්තරෙ ඊසධරො නාම, සො කරවිකතො උච්චතරො. තෙසම්පි අන්තරෙ එකො සිදන්තරමහාසමුද්දො. ඊසධරස්ස අන්තරෙ යුගන්ධරො නාම, සො ඊසධරතො උච්චතරො. තෙසම්පි අන්තරෙ එකො සිදන්තරමහාසමුද්දො. යුගන්ධරස්ස අන්තරෙ නෙමිත්ධරො නාම, සො යුගන්ධරතො උච්චතරො. තෙසම්පි අන්තරෙ එකො සිදන්තරමහාසමුද්දො. නෙමිත්ධරස්ස අන්තරෙ විනතකො නාම, සො නෙමිත්ධරතො උච්චතරො. තෙසම්පි අන්තරෙ එකො සිදන්තරමහාසමුද්දො. විනතකස්ස අන්තරෙ අස්සකණ්ණො නාම, සො විනතකතො උච්චතරො. තෙසම්පි අන්තරෙ එකො සිදන්තරමහාසමුද්දො. අනුපුබ්බසමුග්ගතාති එතෙ සිදන්තරමහාසමුද්දෙ සත්ත පබ්බතා අනුපට්ඨාපාටියා සමුග්ගතා සොපානසදිසා හුත්වා යීතා. යානීති යෙ ත්වං, මහාරාජ, ඉමෙ පබ්බතෙ පස්සසි, එතෙ චතුණ්ණං මහාරාජානං ආවාසාති.

එවමස්ස චාතුමහාරාජිකදෙවලොකං දස්සෙත්වා පුරතො රථං පෙසෙත්වා තාවතිංසභවනස්ස චිත්තකුට්ඨාරකොට්ඨකං පරිවාරෙත්වා යීතා ඉන්ද්‍රපටිමා දස්සෙසි. තං දිස්වා රාජා පුච්ඡී, ඉතරොපිස්ස බ්‍යාකාසි.

570.

“අනෙකරූපං රූවිරං, නානාවිත්‍රං පකාසති;
ආකිණ්ණං ඉන්ද්‍රසදිසෙහි, බ්‍යග්ගෙහෙව සුරක්ඛිතං.

571.

“චිත්තී හි මං චින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලී දෙවසාරථී;
ඉමං නු ද්වාරං කිමභඤ්ඤමාහු, මනොරමං දිස්සති දුරතොව.

572.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

573.

““චිත්‍රකුට්ඨා’ති යං ආහු, දෙවරාජපච්චෙසනං;
සුදස්සනස්ස ගිරිතො, ද්වාරඤ්ඤෙහතං පකාසති.

574.

“අනෙකරූපං රුචිරං, නානාචිත්‍රං පකාසති;
ආකිණ්ණං ඉන්ද්‍රියදිසෙහි, බ්‍රහ්මසෙහෙව සුරක්ඛිතං;
පච්චෙසනෙන රාජීසි, අරජං භූමිමක්කමා”ති.

තත්ථ අනෙකරූපන්ති අනෙකජාතිකං. නානාචිත්‍රන්ති නානාරතනචිත්‍රං.
පකාසතිති කිං නාම එතං පඤ්ඤායති. ආකිණ්ණන්ති සම්පරිපුණ්ණං. බ්‍රහ්මසෙහෙව
සුරක්ඛිතන්ති යථා නාම බ්‍රහ්මසෙහි වා සිහෙහි වා මහාවනං, එවං ඉන්ද්‍රියදිසෙහෙව
සුරක්ඛිතං. තාසඤ්ච පන ඉන්ද්‍රියපටිමානං ආරක්ඛණත්ථාය ය්පිතභාවො
එකකනිපාතෙ කුලාවකජාතකෙ (ජා. 1.1.31) චුත්තනයෙන ගහෙනබ්බො.
කිංමහඤ්ඤමාහුති කින්තාමං වදන්ති. පච්චෙසනන්ති නික්ඛමනප්පච්චෙසනත්ථාය
නිම්මිතං. සුදස්සනස්සාති සොහනදස්සනස්ස සිනෙරුගිරිතො. ද්වාරං හෙතන්ති එතං
සිනෙරුමත්ථකෙ පතිට්ඨිතස්ස දසසහස්සයොජනිකස්ස දෙවනගරස්ස ද්වාරං
පකාසති, ද්වාරකොට්ඨකො පඤ්ඤායතීති අත්ථො. පච්චෙසනෙනාති එතෙන
ද්වාරෙන දෙවනගරං පවිස. අරජං භූමිමක්කමාති අරජං සුවණ්ණරජනමණ්ණමයං
නානාපුජ්ජෙහි සමාකිණ්ණං දිබ්බභූමිං දිබ්බයානෙන අක්කම, මහාරාජාති.

එවඤ්ච පන වත්වා මාතලි රාජානං දෙවනගරං පච්චෙසෙසි. තෙන චුත්තං –

575.

“සහස්සයුත්තං භයවාහිං, දිබ්බයානමධිට්ඨිතො;
යායමානො මහාරාජා, අද්දා දෙවසහං ඉද්”න්ති.

සො දිබ්බයානෙ යිතොව ගච්ඡන්තො සුධම්මාදෙවසහං දිස්වා මාතලිං පුච්ඡි,
සොපිස්ස ආවික්ඛි.

576.

“යථා සරදෙ ආකාසෙ, නිලොභාසො පදිස්සති;
තපුපමං ඉදං බ්‍රහ්මිහං, වෙළ්ඨියාසු නිම්මිතං.

577.

“විත්ති හි මං වින්දති සුත දිස්වා, පුච්ඡාමි තං මාතලි දෙවසාරථී;
ඉමං නු බ්‍රහ්මිහං කිමහඤ්ඤමාහු, මනොරමං දිස්සති දුරතොව.

578.

“තස්ස පුට්ඨො වියාකාසි, මාතලි දෙවසාරථී;
විපාකං පුඤ්ඤකම්මානං, ජානං අක්ඛාසිජානතො.

579.

“‘සුධම්මා’ ඉති යං ආහු, පස්සෙසා දිස්සතෙ සභා;
වෙළුරියාරුචිරා චිත්‍රා, ධාරයන්ති සුනිම්මිතා.

580.

“අට්ඨංසා සුකතා ථම්මා, සබ්බෙ වෙළුරියාමයා;
යත්ථ දෙවා තාවතිංසා, සබ්බෙ ඉන්ද්‍රපුරොහිතා.

581.

“අත්ථං දෙවමනුස්සානං, චිත්තයන්තා සමච්ඡරෙ;
පවිසෙතෙන රාජීසි, දෙවානං අනුමොදනන්ති.

තත්ථ ඉදන්ති නිපාතමත්තං, දෙවසභං අද්දසාති අත්ථො. පස්සෙසාති පස්ස ඵසා. වෙළුරියා රුචිරාති රුචිරවෙළුරියා. චිත්‍රාති නානාරතනචිත්‍රා. ධාරයන්තීති ඉමං සභං එතෙ අට්ඨංසාදිහෙදා සුකතා ථම්මා ධාරයන්ති. ඉන්ද්‍රපුරොහිතාති ඉන්ද්‍රං පුරොහිතං පුරෙවාරිකං කත්වා පරිවාරෙත්වා යීතා දෙවමනුස්සානං අත්ථං චිත්තයන්තා අච්ඡන්ති. පවිසෙතෙනාති ඉමිනා මග්ගෙන යත්ථ දෙවා අඤ්ඤමඤ්ඤං අනුමොදන්තා අච්ඡන්ති, තං යානං දෙවානං අනුමොදනං පවිස.

දෙවාපි බො තස්සාගමනමග්ගං ඔලොකෙන්තාව නිසිදිංසු. තෙ “රාජා ආගතො”ති සුත්වා දිබ්බගන්ධවාසපුප්ඵහත්වා යාව චිත්තකුට්ඨ්ථාරකොට්ඨකා පටිමග්ගං ගන්ත්වා මහාසත්තං දිබ්බගන්ධමාලාදීහි පූජයන්තා සුධම්මාදෙවසභං ආනයිංසු. රාජා රථා ඔතරිත්වා දෙවසභං පාවිසි. දෙවා ආසනෙන නිමන්තයිංසු. සක්කොපි ආසනෙන වෙව කාමෙහි ව නිමන්තෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ —

582.

“තං දෙවා පටිනන්දිංසු, දිස්වා රාජානමාගතං;
ස්වාගතං තෙ මහාරාජ, අථො තෙ අදුරාගතං;
නිසිද දානි රාජීසි, දෙවරාජස්ස සන්තිකෙ.

583.

“සක්කොපි පටිනන්දිත්ථ, වෙදෙහං මිථිලග්ගහං;
නිමන්තයිත්ථ කාමෙහි, ආසනෙන ව වාසවො.

584.

“සාධු බොසි අනුප්පත්තො, ආවාසං වසවත්තිනං;

වස දෙවෙසු රාජීසි, සබ්බකාමසමිද්ධිසු;
තාවතිංසෙසු දෙවෙසු, භුඤ්ජ කාමෙ අමානුසෙ’’ති.

තත්ථ පටිනන්දිංසුති සම්පියායිංසු, භට්ඨතුට්ඨාව හුත්වා සම්පට්ච්ඡිංසු.
සබ්බකාමසමිද්ධිසුති සබ්බෙසං කාමානං සමිද්ධියුත්තෙසු.

එවං සක්කෙන දිබ්බකාමෙහි වෙව ආසනෙන ව නිමන්තිතො රාජා
පටික්ඛිපන්තො ආහ -

585.

“යථා යාවිතකං යානං, යථා යාවිතකං ධනං;
එවං සම්පදමෙවෙනං, යං පරතො දානපච්චයා.

586.

“න වාහමෙනමිච්ඡාමි, යං පරතො දානපච්චයා;
සයංකතානි පුඤ්ඤානි, තං මෙ ආවෙණිකං ධනං.

587.

“සොහං ගන්ත්වා මනුස්සෙසු, කාහාමි කුසලං බහුං;
දානෙන සමවරියාය, සංයමෙන දමෙන ව;
යං කත්වා සුඛිතො හොති, න ව පච්ඡානුතප්පති’’ති.

තත්ථ යං පරතො දානපච්චයාති යං පරතො තස්ස පරස්ස දානපච්චයා තෙන
දින්නත්තා ලබ්භති, තං යාවිතකසදිසං හොති, තස්මා නාහං එතං ඉච්ඡාමි.
සයංකතානි යානි පන මයා අත්තනා කතානි පුඤ්ඤානි, තමෙව මම පරෙහි
අසාධාරණත්තා ආවෙණිකං ධනං අනුගාමියධනං. සමවරියායාති තීහි ද්වාරෙහි
සමවරියාය. සංයමෙනාති සීලරක්ඛණෙන. දමෙනාති ඉන්ද්‍රියදමෙන.

එවං මහාසත්තො දෙවානං මධුරසද්දෙන ධම්මං දෙසෙසි. ධම්මං
දෙසෙන්නොයෙව මනුස්සගණනාය සත්ත දිවසානි යත්වා දෙවගණං කොසෙත්වා
දෙවගණමජ්ඣෙකං ධීතොව මාතලිස්ස ගුණං කට්ඨන්තො ආහ -

588.

“බහුපකාරො නො භවං, මාතලි දෙවසාරථී;
යො මෙ කල්‍යාණකම්මානං, පාපානං පට්ඨස්සයි’’ති.

තත්ථ යො මෙ කල්‍යාණකම්මානං, පාපානං පට්ඨස්සයිති යො එස මය්හං
කල්‍යාණකම්මානං දෙවානඤ්ච යානානි පාපකම්මානං නෙරයිකානඤ්ච පාපානි
යානානි දස්සෙසිති අත්ථො.

සග්ගකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

අථ රාජා සක්කං ආමන්තෙත්වා “ඉච්ඡාමහං, මහාරාජ, මනුස්සලොකං ගන්තු”න්ති ආහ. සක්කො “තෙන හි, සම්ම මාතලි, නිමිරාජානං තත්ථෙව මිථිලං නෙහි”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්චින්න්වා රථං උපට්ඨාපෙසි. රාජා දෙවගණෙහි සද්ධිං සම්මොදිත්වා දෙවෙ නිවත්තාපෙත්වා රථං අභිරුහි. මාතලි රථං පෙසෙන්නො පාචිනදිසාහාගෙන මිථිලං පාපුණි. මහාජනො දිබ්බරථං දිස්වා “රාජා නො ආගතො”ති පමුදිතො අහොසි. මාතලි මිථිලං පදක්ඛිණං කත්වා තස්මිංයෙව සීහපඤ්ජරෙ මහාසත්තං ඔතාරෙත්වා “ගච්ඡාමහං, මහාරාජා”ති ආපුච්ඡිත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාජනොපි රාජානං පරිවාරෙත්වා “කිදිසො, දෙව, දෙවලොකො”ති පුච්ඡි. රාජා දෙවතානඤ්ච සක්කස්ස ච දෙවරඤ්ඤො සම්පත්තිං චණ්ණෙත්වා “තුමහෙපි දානාදීනි පුඤ්ඤානි කරොථ, එවං තස්මිං දෙවලොකෙ නිබ්බත්තිස්සථා”ති මහාජනස්ස ධම්මං දෙසෙසි.

සො අපරහාගෙ කප්පකෙන පලිතස්ස ජාතභාවෙ ආරොචිතෙ පලිතං සුවණ්ණසණ්ඨාසෙන උද්ධරාපෙත්වා හත්ථෙ යපෙත්වා කප්පකස්ස ගාමවරං දත්වා පබ්බජිතුකාමො හුත්වා පුත්තස්ස රජ්ජං පටිච්ඡාපෙසි. තෙන ච “කස්මා, දෙව, පබ්බජිස්සසි”ති චුත්තෙ –

“උත්තමඬගරුහා මය්හං, ඉමෙ ජාතා වයොහරා;
පාහුභුතා දෙවදුතා, පබ්බජ්ජාසමයො මමා”ති. –

ගාථං වත්වා පුරිමරාජානො විය පබ්බජිත්වා තස්මිංයෙව අම්බවනෙ විහරන්නො චත්තාරො බ්‍රහ්මවිහාරෙ භාවෙත්වා බ්‍රහ්මලොකූපගො අහොසි. තස්සෙව පබ්බජිතභාවං ආවිකරොන්නො සත්ථා ඔසානගාථමාහ –

589.

“ඉදං වත්වා නිමිරාජා, වෙදෙහො මිථිලග්ගහො;
පුට්ඨයඤ්ඤං යජිත්වාන, සංයමං අජ්ඣුපාගමී”ති.

තත්ථ ඉදං වත්වාති “උත්තමඬගරුහා මය්හං”න්ති ඉමං ගාථං වත්වා. පුට්ඨයඤ්ඤං යජිත්වානාති මහාදානං දත්වා. සංයමං අජ්ඣුපාගමීති සීලසංයමං උපගතො.

පුත්තො පනස්ස කාළාරජනකො නාම තං වංසං උපච්ඡින්නදි.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව, පුබ්බෙපි තථාගතො මහාභිනික්ඛමනං නික්ඛන්තොයෙවා”ති වත්වා ජාතකං සමොධානෙසි “තදා සක්කො අනුරුද්ධො අහොසි, මාතලි ආනන්දො, චතුරාසිති ඛත්තියසහස්සානි බුද්ධපරිසා, නිමිරාජා පන අහමෙව සම්මාසම්බුද්ධො අහොසි”න්ති.

නිමිජාතකචණ්ණනා චතුත්ථා.

පඤ්චාලො සබ්බසෙනායාති ඉදං සත්ථා ජෙනවනෙ විහරන්තො පඤ්ඤාපාරමිං ආරබ්භ කටෙසි. එකදිවසඤ්ඤි භික්ඛු ධම්මසභායං සන්තිසිත්තා තථාගතස්ස පඤ්ඤාපාරමිං වණ්ණයන්තා නිසිදිංසු “මහාපඤ්ඤො, ආවුසො, තථාගතො පුට්ඨපඤ්ඤො ගම්භීරපඤ්ඤො භාසපඤ්ඤො ජවනපඤ්ඤො තික්ඛපඤ්ඤො නිබ්බේධිකපඤ්ඤො පරප්පවාදමද්දන්තො, අත්තන්තො පඤ්ඤානුභාවෙන කුට්ඨන්තාදයො බ්‍රාහ්මණො, සහියාදයො පරිබ්බාජකො, අඬගුලිමාලාදයො වොරෙ, ආළවකාදයො යක්ඛො, සක්කාදයො දෙවො, බකාදයො බ්‍රහ්මානො ව දමෙත්වා නිබ්බේසෙවනෙ අකාසි, බහුජනකායෙ පබ්බජ්ජං දත්වා මග්ගඵලෙසු පතිට්ඨාපෙසි, එවං මහාපඤ්ඤො, ආවුසො, සත්ථා”ති. සත්ථා ආගන්ත්වා “කාය නුත්ථ, භික්ඛවො, එතරහි කථාය සන්තිසිත්තා”ති පුච්ඡිත්වා “ඉමාය නාමා”ති චුත්තෙ “න, භික්ඛවො, තථාගතො ඉදානෙව පඤ්ඤවා, අතීතෙපි අපරිපක්කෙ ඤාණෙ බොධිඤ්ඤාණත්ථාය වරියං වරන්තොපි පඤ්ඤවායෙවා”ති වත්වා තෙහි යාවිතො අතීතං ආහරි.

අතීතෙ විදෙහරට්ඨෙ මිටීලායං වෙදෙහො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස අත්ථධම්මානුසාසකා චත්තාරො පණ්ඩිතා අහෙසුං සෙනකො, පුක්කුසො, කාමින්දො, දෙවින්දො වාති. තදා රාජා බොධිසත්තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණදිවසෙ පච්චුසකාලෙ එවරුපං සුපිනං අද්දස – රාජධිගණෙ චතුසු කොණෙසු චත්තාරො අග්ගික්ඛන්ධා මහාපාකාරප්පමාණා උට්ඨාය පජ්ජලන්ති. තෙසං මජ්ඣෙ බජ්ජොපනකප්පමාණො අග්ගික්ඛන්දො උට්ඨහිත්වා තඬ්ඬණඤ්ඤෙව චත්තාරො අග්ගික්ඛන්ධො අතික්කමිත්වා යාව බ්‍රහ්මලොකා උට්ඨාය සකලචක්කවාළං ඔහාසෙත්වා යීතො, භූමියං පතිතො සාසපඬිපමත්තම්පි පඤ්ඤායති. තං සදෙවකා ලොකා සමාරකා සබ්‍රහ්මකා ගන්ධමාලාදීහි පුජෙත්ති, මහාජනො ජාලන්තරෙතෙව වරති, ලොමකූපමත්තම්පි උණ්භං න ගණ්භාති. රාජා ඉමං සුපිනං දිස්වා භීතතසිතො උට්ඨාය “කිං නු බො මෙ භවිස්සති”ති චිත්තෙන්තො නිසිත්තකොච අරුණං උට්ඨාපෙසි.

චත්තාරොපි පණ්ඩිතා පාතොවාගන්ත්වා “කච්චි, දෙව, සුඛං සයිත්ථා”ති සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡිංසු. සො “කුතො මෙ සුඛසෙය්‍යං ලද්ධ”න්ති වත්වා “එවරුපො මෙ සුපිනො දිට්ඨො”ති සබ්බං කටෙසි. අථ නං සෙනකපණ්ඩිතො “මා භාසි, මහාරාජ, මඬගලසුපිනො එස, වුද්ධි වො භවිස්සති”ති වත්වා “කිං කාරණා ආවරියා”ති චුත්තෙ “මහාරාජ, අම්හෙ චත්තාරො පණ්ඩිතෙ අභිභවිත්වා අඤ්ඤො වො පඤ්චමො පණ්ඩිතො උප්පජ්ජිස්සති, මයඤ්ඤි චත්තාරො පණ්ඩිතා චත්තාරො අග්ගික්ඛන්ධා විය, තෙසං මජ්ඣෙ උප්පන්තො අග්ගික්ඛන්ධො විය අඤ්ඤො පඤ්චමො පණ්ඩිතො උප්පජ්ජිස්සති, සො සදෙවකෙ ලොකෙ අසදිසො භවිස්සති”ති වත්වා “ඉදානි පනෙස කුහි”න්ති චුත්තෙ “මහාරාජ, අජ්ජ තස්ස පටිසන්ධිග්ගහණෙන වා මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමන්තො වා භවිතබ්බ”න්ති අත්තන්තො

සිප්පබලෙන දිබ්බවක්ඛුනා දිට්ඨො විය බ්‍යාකාසි. රාජාපි තතො පට්ඨාය තං වචනං අනුස්සරි.

මිථිලායං පන චතුසු ද්වාරෙසු පාචිනයවමජ්ඣකො, දක්ඛිණයවමජ්ඣකො, පච්ඡිමයවමජ්ඣකො, උත්තරයවමජ්ඣකොති චත්තාරො ගාමා අහෙසුං. තෙසු පාචිනයවමජ්ඣකො සිරිවඩ්ඪිතො නාම සෙට්ඨි පටිවසති, සුමනදෙවී නාමස්ස හරියා අහොසි. මහාසත්තො තං දිවසං රඤ්ඤා සුපිනස්ස දිට්ඨවෙලාය තාවතිංසභවනතො චචිත්වා තස්සා කුච්ඡිමහි පටිසන්ධිං ගණ්හි. තස්මිංයෙව කාලෙ අපරෙපි දෙවපුත්තසභස්සා තාවතිංසභවනතො චචිත්වා තස්මිංයෙව ගාමෙ සෙට්ඨානුසෙට්ඨිතං කුලෙසු පටිසන්ධිං ගණ්හිංසු. සුමනදෙවීපි දසමාසච්චයෙන සුවණ්ණවණ්ණං පුත්තං විජායි. තස්මිං බණ්ණ සක්කො මනුස්සලොකං ඔලොකෙන්තො මහාසත්තස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛමනභාවං ඤත්වා “ඉමං බුද්ධච්ඡකුරං සදෙවකෙ ලොකෙ පාකටං කාතුං වට්ටති”ති මහාසත්තස්ස මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තක්ඛණ්ණෙ අදිස්සමානකායෙන ගන්ත්වා තස්ස හත්ථෙ එකං ඔසධසට්ඨකං යපෙත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. මහාසත්තො තං මුට්ඨිං කත්වා ගණ්හි. තස්මිං පන මාතුකුච්ඡිතො නික්ඛන්තෙ මාතු අප්පමත්තකම්පි දුක්ඛං නාහොසි, ධම්මරණුතො උදකම්ච සුබ්බෙන නික්ඛමි.

සා තස්ස හත්ථෙ ඔසධසට්ඨකං දිස්වා “තාත, කිං තෙ ලද්ධ”න්ති ආහ. “ඔසධං, අම්මා”ති දිබ්බොසධං මාතු හත්ථෙ යපෙසි. යපෙත්වා ච පන “අම්ම, ඉදං ඔසධං යෙන කෙතචි ආබාධෙන ආබාධිකානං දෙථා”ති ආහ. සා තුට්ඨපහට්ඨා සිරිවඩ්ඪිතසෙට්ඨිතො ආරොවෙසි. තස්ස පන සත්තවස්සිකො සීසාබාධො අත්ථි. සො තුට්ඨපහට්ඨො හුත්වා “අයං මාතුකුච්ඡිතො ජායමානො ඔසධං ගහෙත්වා ආගතො, ජාතක්ඛණ්ණෙයෙව මාතරා සද්ධිං කට්ඨෙසි, එවරූපෙන පුඤ්ඤවතා දින්නං ඔසධං මහානුභාවං භවිස්සති”ති වින්තෙන්වා තං ඔසධං ගහෙත්වා නිසදායං සංසිත්වා ථොකං නලාටෙ මක්ඛෙසි. තස්මිං බණ්ණ තස්ස සත්තවස්සිකො සීසාබාධො පදුමපත්තතො උදකං විය නිවත්තිත්වා ගතො. සො “මහානුභාවං ඔසධ”න්ති සොමනස්සප්පත්තො අහොසි. මහාසත්තස්ස ඔසධං ගහෙත්වා ආගතභාවො සබ්බත්ථ පාකටො ජාතො. යෙ කෙචි ආබාධිකා, සබ්බෙ සෙට්ඨිස්ස ගෙහං ගන්ත්වා ඔසධං යාවන්ති. සබ්බෙසං නිසදායං සංසිත්වා ථොකං ගහෙත්වා උදකෙන ආලොලෙන්වා දෙති. දිබ්බොසධෙන සරිරෙ මක්ඛිතමත්තෙයෙව සබ්බාබාධා වූපසම්මන්ති. සුඛිතා මනුස්සා “සිරිවඩ්ඪිතසෙට්ඨිතො ගෙහෙ ඔසධස්ස මහන්තො ආනුභාවො”ති වණ්ණයන්තා පක්කම්ංසු. මහාසත්තස්ස පන නාමග්ගහණදිවසෙ මහාසෙට්ඨි “මම පුත්තස්ස අයාකාදීනං න නාමෙන අත්ථො අත්ථි, ජායමානස්ස ඔසධං ගහෙත්වා ආගතන්තා ඔසධනාමකොච හොතු”ති වත්වා “මහොසධකුමාරො”ත්ථෙවස්ස නාමමකාසි.

ඉදඤ්චස්ස අහොසි “මම පුත්තො මහාපුඤ්ඤො, න එකකොච නිබ්බත්තිස්සති, ඉමිතා සද්ධිං ජාතදාරකෙහි භවිතබ්බ”න්ති. සො ඔලොකාපෙත්තො දාරකසභස්සානං නිබ්බත්තභාවං සුත්වා සබ්බෙසම්පි කුමාරකානං පිළුන්ධනානි

දත්වා ධාතියො දාපෙසි “පුත්තස්ස මෙ උපට්ඨාකා භවිස්සන්ති” ති. බොධිසත්තෙන සද්ධිංයෙව තෙසං මච්ඡගලට්ඨානෙ මච්ඡගලං කාරෙසි. දාරකෙ අලඬකරිත්වා මහාසත්තස්ස උපට්ඨාතුං ආනෙන්නි. බොධිසත්තො තෙහි සද්ධිං කීළන්තො වඩ්ඪිත්වා සත්තවස්සිකකාලෙ සුවණ්ණපටිමා විය අභිරුපො අහොසි. අථස්ස ගාමමජ්ඣෙ තෙහි සද්ධිං කීළන්තස්ස හත්ථිඅස්සාදීසු ආගච්ඡන්තෙසු කීළාමණ්ඩලං හිජ්ජති. වාතාතපපහරණකාලෙ දාරකා කීලමන්ති. එකදිවසඤ්ච තෙසං කීළන්තානංයෙව අකාලමෙසො උට්ඨති. තං දිස්වා නාගබ්බො බොධිසත්තො ධාවිත්වා එකසාලං පාවිසි. ඉතරෙ දාරකා පච්ඡන්තො ධාවන්තා අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස පාදෙසු පහරිත්වා උපක්බලිත්වා පතිතා ජණ්ණකහෙදාදීනි පාපුණිංසු. බොධිසත්තොපි “ඉමස්මිං යානෙ කීළාසාලං කාතුං වට්ටති, එවං වානෙ වා වස්සෙ වා ආතපෙ වා ආගතෙ න කීලමිස්සාමා” ති වින්තෙත්වා තෙ දාරකෙ ආහ – “සම්මා, ඉමස්මිං යානෙ වානෙ වා වස්සෙ වා ආතපෙ වා ආගතෙ යානනිසජ්ජසයනක්බමං එකං සාලං කාරෙස්සාම, එකෙකං කභාපණං ආහරං” ති. තෙ තථා කරිංසු.

මහාසත්තො මහාවඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙත්වා “ඉමස්මිං යානෙ සාලං කරොහි” ති සහස්සං අදාසි. සො “සාධු” ති සම්පට්ඨිත්වා සහස්සං ගහෙත්වා බාණුකණ්ටකෙ කොට්ටෙත්වා භූමිං සමං කාරෙත්වා සුත්තං පසාරෙසි. මහාසත්තො තස්ස සුත්තපසාරණවිධානං අනාරාධෙත්තො “ආවරිය, එවං අපසාරෙත්වා සාධුකං පසාරෙහි” ති ආහ. සාමි, අහං අත්තනො සිජ්ජානුරුපෙන පසාරෙසිං, ඉතො අඤ්ඤං න ජානාමිති. ‘එත්තකං අජානන්තො ත්වං අම්භාකං ධනං ගහෙත්වා සාලං කථං කරිස්සසි, ආහර, සුත්තං පසාරෙත්වා තෙ දස්සාමි’ ති ආහරාපෙත්වා සයං සුත්තං පසාරෙසි. තං විස්සකම්මදෙවපුත්තස්ස පසාරිතං විය අහොසි. තතො වඩ්ඪකිං ආහ “එවං පසාරෙතුං සක්ඛිස්සසි” ති? “න සක්ඛිස්සාමි” ති. “මම විචාරණාය පන කාතුං සක්ඛිස්සසි” ති. “සක්ඛිස්සාමි, සාමි” ති. මහාසත්තො යථා තස්සා සාලාය එකස්මිං පදෙසෙ අනාථානං වසනට්ඨානං හොති, එකස්මිං අනාථානං ඉත්ථිනං විජායනට්ඨානං, එකස්මිං ආගන්තුකසමණුච්ඡාන්තං වසනට්ඨානං, එකස්මිං ආගන්තුකමනුස්සානං වසනට්ඨානං, එකස්මිං ආගන්තුකවාණිජානං හණ්ඩට්ඨපනට්ඨානං හොති, තථා සබ්බානි යානානි බහිමුබ්බානි කත්වා සාලං විචාරෙසි. තත්ථෙව කීළාමණ්ඩලං, තත්ථෙව විනිව්ජයං, තත්ථෙව ධම්මසහං කාරෙසි. කතිපාහෙනෙව නිට්ඨිතාය සාලාය විත්තකාරෙ පක්කොසාපෙත්වා සයං විචාරෙත්වා රමණීයං විත්තකම්මං කාරෙසි. සාලා සුධම්මාදෙවසභාපටිභාගා අහොසි.

තතො “න එත්තකෙන සාලා සොහති, පොක්බරණිං පන කාරෙතුං වට්ටති” ති පොක්බරණිං බණාපෙත්වා ඉට්ඨකවඩ්ඪකිං පක්කොසාපෙත්වා සයං විචාරෙත්වා සහස්සවඩ්ඪකං සතතිත්ථං පොක්බරණිං කාරෙසි. සා පඤ්චවිධපද්ධමසඤ්ජන්තා නන්දාපොක්බරණිං විය අහොසි. තස්සා තීරෙ පුජ්ඵළධරෙ නානාරුක්ඛෙ රොපාපෙත්වා නන්දනවනකප්පං උයානං කාරෙසි. තමෙව ච සාලං නිස්සාය ධම්මිකසමණුච්ඡාන්තඤ්ඤෙව ආගන්තුකගම්කාදීනඤ්ඤෙව දානවත්තං පට්ඨපෙසි. තස්ස සා කිරියා සබ්බත්ථ පාකටා අහොසි. බහු මනුස්සා ඔසරන්ති. මහාසත්තො

සාලාය නිසිදිත්වා සම්පත්තසම්පත්තානං කාරණාකාරණං යුත්තායුත්තං කට්ඨෙසි,
විනිවිජයං යපෙසි, බුද්ධුප්පාදකාලො විය අහොසි.

වෙදෙහරාජාපි සත්තවස්සව්වයෙන “වත්තාරො පණ්ඩිතා ‘අම්භෙ අභිභවිත්වා
පඤ්චමො පණ්ඩිතො උප්පජ්ජිස්සති’ති මෙ කට්ඨෙසු, කත්ථ සො එතරහී”ති සරිත්වා
“තස්ස වසනට්ඨානං ජානාමා”ති චතුහි ද්වාරෙහි වත්තාරො අමච්චෙ පෙසෙසි.
සෙසද්වාරෙහි නික්ඛන්තා අමච්චා මහාසත්තං න පස්සිංසු. පාවිනද්වාරෙන
නික්ඛන්තො අමච්චො පන සාලාදීනි දිස්වා “පණ්ඩිතෙන නාම ඉමිස්සා සාලාය
කාරකෙන වා කාරාපකෙන වා භවිතඛ්ඛ”න්ති විත්තෙන්වා මනුස්සෙ පුච්ඡී “අයං
සාලා කතරවඩ්ඨකිනා කතා”ති? මනුස්සා “නායං වඩ්ඨකිනා කතා,
සිරිවඩ්ඨනසෙට්ඨිපුත්තෙන මහොසධපණ්ඩිතෙන අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන
විවාරෙන්වා කතා”ති වදිංසු. “කතිවස්සො පන පණ්ඩිතො”ති?
“පරිපුණ්ණසත්තවස්සො”ති. අමච්චො රඤ්ඤා දිට්ඨසුපිනදිවසතො පට්ඨාය වස්සං
ගණෙන්වා “රඤ්ඤා දිට්ඨසුපිනෙන සමෙති, අයමෙව සො පණ්ඩිතො”ති
රඤ්ඤා දූතං පෙසෙසි “දෙව, පාවිනයවමජ්ඣකගාමෙ සිරිවඩ්ඨනසෙට්ඨිපුත්තො
මහොසධපණ්ඩිතො නාම සත්තවස්සිකොව සමානො ඵ්චරූපං නාම සාලං විවාරෙසි,
පොක්ඛරණිං උය්‍යානඤ්ච කාරෙසි, ඉමං පණ්ඩිතං ගහෙන්වා ආනෙමී”ති. රාජා තං
කථං සුත්වා ච තුට්ඨවිත්තො හුත්වා සෙනකං පක්කොසාපෙන්වා තමත්ථං
ආරොචෙන්වා “කිං, ආචරිය, ආනෙම පණ්ඩිත”න්ති පුච්ඡී. සො ලාභං
මච්ඡරායන්තො “මහාරාජ, සාලාදීනං කාරාපිතමත්තෙන පණ්ඩිතො නාම න හොති,
යො කොච්චි එතානි කාරෙති, අප්පමත්තකං එත”න්ති ආහ. සො තස්ස කථං සුත්වා
“භවිතඛ්ඛමෙත්ථ කාරණෙනා”ති තුණ්හී හුත්වා “තත්ථෙව වසන්තො පණ්ඩිතං
විමංසතු”ති අමච්චස්ස දූතං පටිපෙසෙසි. තං සුත්වා අමච්චො තත්ථෙව වසන්තො
පණ්ඩිතං විමංසි.

සත්තදාරකපඤ්ඤා

තත්ත්වං විමංසනුද්දානං -

“මංසං ගොණො ගන්ථී සුත්තං, පුත්තො ගොතො රථෙන ව;
දණ්ඨො සිසං අහී වෙව, කුක්කුටො මණි විජායනං;
ඔදනං වාලුකඤ්චාපි, තළාකුය්‍යානං ගදුහො මණි”ති.

තත්ථ මංසන්ති එකදිවසං බොධිසත්තෙ කීළාමණ්ඩලං ගච්ඡන්තෙ එකො
සෙනො සුනඵලකතො මංසපෙසිං ගහෙන්වා ආකාසං පක්ඛන්දි. තං දිස්වා දාරකා
“මංසපෙසිං ඡඩ්ඛාපෙස්සාමා”ති සෙනං අනුබන්ධිංසු. සෙනො ඉතො විතො ව
ධාවති. තෙ උද්ධං ඔලොකෙන්වා තස්ස පච්ඡතො පච්ඡතො ගච්ඡන්තා පාසාණාදීසු
උපක්ඛලිත්වා කිලමන්ති. අථ තෙ පණ්ඩිතො ආහ “ඡඩ්ඛාපෙස්සාමි න”න්ති.
“ඡඩ්ඛාපෙහි සාමී”ති. “තෙන හි පස්සමා”ති සො උද්ධං අනොලොකෙන්වා ව
චාතවෙගෙන ධාවිත්වා සෙනස්ස ඡායං අක්කමිත්වා පාණිං පහරිත්වා මහාරථං රචි.

තස්ස තෙජෙන සො සද්දො සෙනස්ස කුච්ඡියං විනිවිජ්ඣන්වා නිව්ඡාරිතො විය අහොසි. සො භීතො මංසං ඡඩ්ඛෙසි. මහාසත්තො ඡඩ්ඛිතභාවං ඤත්වා ඡායං ඔලොකෙන්තොව භූමියං පතිතුං අදත්වා ආකාසෙයෙව සම්පට්චිඡි. තං අච්ඡරියං දිස්වා මහාජනො නදන්තො වග්ගන්තො අප්ථොටෙන්තො මහාසද්දං අකාසි. අමච්චො තං පවත්තිං ඤත්වා රඤ්ඤො දූතං පෙසෙසි “පණ්ඩිතො ඉමිනා උපායෙන මංසපෙසිං ඡඩ්ඛාපෙසි, ඉදං දෙවො ජානාතු”ති. තං සුත්වා රාජා සෙනකං පුච්ඡි “කිං, සෙනක, ආනෙම පණ්ඩිත”න්ති? සො වින්තෙසි “තස්ස ඉධාගතකාලතො පට්ඨාය මයං නිජ්ජභා භවිස්සාම, අත්ථිභාවම්පි නො රාජා න ජානිස්සති, න තං ආනෙතුං වට්ටති”ති. සො බලවලාභමච්ඡරියතාය “මහාරාජ, එත්තකෙන පණ්ඩිතො නාම න භොති, අප්පමත්තකං කිඤ්චි එත”න්ති ආභ. රාජා මජ්ඣන්තොව භුත්වා “තත්ථෙව නං වීමංසතු”ති පුන පෙසෙසි.

ගොණොති එකො පාවිනයවමජ්ඣකගාමවාසී පුරිසො “වස්සෙ පතිතෙ කසිස්සාමි”ති ගාමන්තරතො ගොණෙ කිණිත්වා ආනෙත්වා ගෙහෙ වසාපෙත්වා පුනදිවසෙ ගොවරත්ථාය තිණභූමිං ආනෙත්වා ගොණපිට්ඨෙ නිසින්තො කිලන්තරූපො ඔතරිත්වා රුක්ඛමුලෙ නිපන්තොව නිද්දං ඔක්කම්. තස්මිං බණෙ එකො වොරො ගොණෙ ගහෙන්වා පලායි. සො පබුජ්ඣන්වා ගොණෙ අපස්සන්තො ඉතො විතො ව ඔලොකෙන්වා ගොණෙ ගහෙන්වා පලායන්තං වොරං දිස්වා වෙගෙන පක්ඛන්දිත්වා “කුහිං මෙ ගොණෙ නෙසි”ති ආභ. “මම ගොණෙ අත්තතො ඉච්ඡිතට්ඨානං නෙමි”ති. තෙසං විවාදං සුත්වා මහාජනො සන්නිපති. පණ්ඩිතො තෙසං සාලාද්වාරෙන ගච්ඡන්තානං සද්දං සුත්වා උභොපි පක්කොසාපෙත්වා තෙසං කිරියං දිස්වා ව “අයං වොරො, අයං ගොණසාමිකො”ති ජානාති. ජානන්තොපි “කස්මා විවද්ධා”ති පුච්ඡි. ගොණසාමිකො ආභ – “සාමි, ඉමෙ අහං අසුකගාමතො අසුකස්ස නාම භත්ථතො කිණිත්වා ආනෙත්වා ගෙහෙ වසාපෙත්වා ගොවරත්ථාය තිණභූමිං නෙසිං, තත්ථ මම පමාදං දිස්වා අයං ගොණෙ ගහෙන්වා පලායි. ස්වාහං ඉතො විතො ව ඔලොකෙන්තො ඉමං දිස්වා අනුඛන්ධිත්වා ගණ්හිං, අසුකගාමවාසීතො මයා එතෙසං කිණිත්වා ගහිතභාවං ජානන්ති”ති. වොරො පන “මමෙනෙ සරජාතිකා, අයං මුසා භණති”ති ආභ.

අථ නෙ පණ්ඩිතො “අහං වො අඩ්ඛං ධම්මෙන විනිවිජ්ජිත්ස්සාමි, යස්සථ මෙ විනිවිජයෙ”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, සාමි, යස්සාමා”ති චුත්තෙ “මහාජනස්ස මනං ගණ්හිතුං වට්ටති”ති පයමං වොරං පුච්ඡි “තයා ඉමෙ ගොණා කිං බාදාපිතා කිං පායිතා”ති? “යාගුං පායිතා තිලපිට්ඨඤ්ච මාසෙ ව බාදාපිතා”ති. තතො ගොණසාමිකං පුච්ඡි. සො ආභ – “සාමි, කුතො මෙ දුග්ගතස්ස යාගුආදීනි ලද්ධානි, තිණමෙව බාදාපිතා”ති. පණ්ඩිතො තෙසං කථං පරිසං ගාභාපෙත්වා පියඬුපත්තානි ආභරාපෙත්වා කොට්ටාපෙත්වා උදකෙන මද්දාපෙත්වා ගොණෙ පායෙසි. ගොණා තිණමෙව ඡඩ්ඛයිංසු. පණ්ඩිතො “පස්සෙත්ත”න්ති මහාජනස්ස දස්සෙත්වා වොරං පුච්ඡි “ත්ථං වොරොසි, න වොරොසි”ති? සො “වොරොමහි”ති ආභ. “තෙන හි ත්ථං ඉතො පට්ඨාය මා එවරූපමකාසි”ති ඔවදි. බොධිසත්තස්ස පරිසා පන තං භත්ථපාදෙහි කොට්ටෙන්වා දුබ්බලමකාසි. අථ තං පණ්ඩිතො “දිට්ඨධම්මෙයෙව

තාව ඉමං දුක්ඛං ලහසි, සම්පරායෙ පන නිරයාදීසු මහාදුක්ඛං අනුභවිස්සසි, සම්ම,
ත්වං ඉතො පටියාය පජ්ඣෙතං කම්ම”න්ති වත්වා තස්ස පඤ්ච සීලානි අදාසි.
අමච්චො තං පවත්තිං යථාභූතං රඤ්ඤො ආරොවාපෙසි. රාජා සෙනකං පුච්ඡි “කිං,
සෙනක, ආනෙම පණ්ඩිත”න්ති. “ගොණඅඩ්ඨං නාම, මහාරාජ, යෙ කෙච්චි
විනිවිජ්ජන්ති, ආගමෙහි තාවා”ති චුත්තෙ රාජා මජ්ඣන්තො භුත්වා පුන තථෙව
සාසනං පෙසෙසි. සබ්බට්ඨානෙසුපි එවං වෙදිතබ්බං. ඉතො පරං පන
උද්දානමත්තමෙව විහජිත්වා දස්සයිස්සාමාති.

ගන්ථිති එකා දුග්ගතිත්ථි නානාවණ්ණෙහි සුත්තෙහි ගන්ථිකෙ බන්ධිත්වා කතං
සුත්තගන්ථිතපිළන්ධනං ගීවතො මොවෙත්වා සාටකස්ස උපරි යපෙත්වා න්භායිතුං
පණ්ඩිතෙන කාරිතපොක්ඛරණං ඔතරි. අපරා තරුණිත්ථි තං දිස්වා ලොභං
උප්පාදෙත්වා උක්ඛිපිත්වා “අම්ම, අතිවිය සොහනං ඉදං කිත්තකෙන තෙ කතං,
අහම්පි අත්තතො එවරූපං කරිස්සාමි, ගීවාය පිළන්ධිත්වා පමාණං තාවස්ස
උපධාරෙමි”ති වත්වා තාය උපුච්ඡිත්තතාය “උපධාරෙහි”ති චුත්තෙ ගීවාය
පිළන්ධිත්වා පක්කාමි. ඉතරා තං දිස්වා සීසං උත්තරිත්වා සාටකං නිවාසෙත්වා
උපධාවිත්වා “කහං මෙ පිළන්ධනං ගහෙත්වා පලායිස්සසි”ති සාටකෙ ගණ්හි.
ඉතරා “නාහං තව සන්තකං ගණ්හාමි, මම ගීවායමෙව පිළන්ධන”න්ති ආහ.
මහාජනො තං සුත්වා සන්තිපති. පණ්ඩිතො දාරකෙහි සද්ධිං කීළන්තො තාසං
කලහං කත්වා සාලාද්වාරෙන ගච්ජන්තිනං සද්දං සුත්වා “කිං සද්දො එසො”ති
පුච්ඡිත්වා උහින්නං කලහකාරණං සුත්වා පක්කොසාපෙත්වා ආකාරෙනෙව
වොරිඤ්ඤ අවොරිඤ්ඤ ඤත්වාපි තමත්ථං පුච්ඡිත්වා “අහං වො ධම්මෙන
විනිවිජ්ජිස්සාමි, මම විනිවිජ්ජයෙ යස්සථා”ති වත්වා “ආම, යස්සාම, සාමි”ති චුත්තෙ
පයමං වොරිං පුච්ඡි “ත්වං ඉමං පිළන්ධනං පිළන්ධන්ති කතරගන්ධං විලිම්පසි”ති?
“අහං නිච්චං සබ්බසංභාරකං විලිම්පාමි”ති. සබ්බසංභාරකො නාම සබ්බගන්ධෙහි
යොජෙත්වා කතගන්ධො. තතො ඉතරං පුච්ඡි. සා ආහ “කුතො, සාමි, උද්ධො
දුග්ගතාය මය්හං සබ්බසංභාරකො, අහං නිච්චං පියඬගුපුප්ඵගන්ධමෙව
විලිම්පාමි”ති. පණ්ඩිතො උදකපාතිං ආහරාපෙත්වා තං පිළන්ධනං තත්ථ
පක්ඛිපාපෙත්වා ගන්ධිකං පක්කොසාපෙත්වා “එතං ගන්ධං උපසිඬිසිත්වා
අසුකගන්ධභාවං ජානාහි”ති ආහ. සො උපසිඬිසන්තො පියඬගුපුප්ඵභාවං ඤත්වා
ඉමං එකකනිපාතෙ ගාථමාහ –

“සබ්බසංභාරකො නත්ථි, සුද්ධං කඬ්ඟු පවායති;
අලිකං භාසනියං ධුත්ති, සච්චමාහු මහල්ලිකා”ති. (ජා. 1.1.110);

තත්ථ ධුත්තිති ධුත්තිකා. ආහුති ආහ, අයමෙව වා පායො.

එවං මහාසත්තො තං කාරණං මහාජනං ජානාපෙත්වා “ත්වං වොරිසි, න
වොරිසි”ති පුච්ඡිත්වා වොරිභාවං පටිජානාපෙසි. තතො පටියාය මහාසත්තස්ස
පණ්ඩිතභාවො පාකටො ජාතො.

සුත්තන්ති එකා කප්පාසක්ඛෙන්තරක්ඛිකා ඉත්ථි කප්පාසක්ඛෙන්තං රක්ඛන්ති තත්ථෙව පරිසුද්ධං කප්පාසං ගහෙන්වා සුබ්බමසුත්තං කන්තින්වා ගුලං කන්වා උච්ඡඨගෙ යපෙත්වා ගාමං ආගච්ඡන්ති “පණ්ඩිතස්ස පොක්ඛරණියං න්භායිස්සාමි”ති තීරං ගන්ත්වා සාටකං මුඤ්චින්වා සාටකස්ස උපරි සුත්තගුලං යපෙත්වා ඔතරින්වා පොක්ඛරණියං න්භායති. අපරා තං දිස්වා ලුද්ධචිත්තතාය තං ගහෙන්වා “අහො මනාපං සුත්තං, අම්ම, තයා කත”න්ති අච්ඡරං පහරින්වා ඔලොකෙන්ති විය උච්ඡඨගෙ කන්වා පක්කාමි. සෙසං පුරිමනායෙනෙව විත්ථාරෙතඛිබ්බං. පණ්ඩිතො පයමං වොරිං පුච්ඡි “ත්වං ගුලං කරොන්ති අන්තො කිං පක්ඛිපින්වා අකාසී”ති? “කප්පාසඵලට්ඨිමෙව සාමි”ති. තතො ඉතරං පුච්ඡි. සා “සාමි තිම්බරුඅට්ඨි”න්ති ආහ. සො උභින්නං වචනං පරිසං ගාභාපෙත්වා සුත්තගුලං නිබ්බෙධාපෙත්වා තිම්බරුඅට්ඨිං දිස්වා තං වොරිභාවං සංපට්ඨිජාපෙසි. මහාජනො හට්ඨතුට්ඨො “සුවිනිච්ඡිතො අඬ්ඬො”ති සාධුකාරසහස්සානි පවත්තෙසි.

පුත්තොති එකදිවසං එකා ඉත්ථි පුත්තං ආදාය මුඛධොවනත්ථාය පණ්ඩිතස්ස පොක්ඛරණියං ගන්ත්වා පුත්තං න්භාපෙත්වා අත්තනො සාටකෙ නිසීදාපෙත්වා අත්තනො මුඛං ධොවිතුං ඔතරි. තස්මිං ඛණෙ එකා යක්ඛිනී තං දාරකං දිස්වා බාදිතුකාමා හුන්වා ඉත්ථිවෙසං ගහෙන්වා “සභායිකෙ, සොහති වතායං දාරකො, තවෙසො පුත්තො”ති පුච්ඡින්වා “ආමා”ති චුත්තෙ “පායෙමි න”න්ති වත්වා “පායෙහි”ති චුත්තා තං ගහෙන්වා ථොකං කීළාපෙත්වා ආදාය පලායි. ඉතරා තං දිස්වා ධාවින්වා “කුහිං මෙ පුත්තං නෙසී”ති ගණ්හි. යක්ඛිනී “කුතො තයා පුත්තො ලද්ධො, මමෙසො පුත්තො”ති ආහ. තා කලහං කරොන්තියො සාලාද්ථාරෙන ගච්ඡන්ති. පණ්ඩිතො තං කලහසද්දං සුත්වා පක්කොසාපෙත්වා “කිමෙත”න්ති පුච්ඡි. තා තස්ස එතමත්ථං ආරොචෙසුං. තං සුත්වා මහාසත්තො අක්ඛිනං අනිම්සතාය වෙව රත්තතාය ව නිරාසඬ්ඬකතාය ව ඡායාය අභාවතාය ව “අයං යක්ඛිනී”ති ඤාත්වාපි “මම විනිච්ඡයෙ යස්සථා”ති වත්වා “ආම, යස්සාමා”ති චුත්තෙ භූමියං ලෙඛං කඬ්ඬයින්වා ලෙඛාමජ්ඣෙකෙ දාරකං නිපජ්ජාපෙත්වා යක්ඛිනිං හත්ථෙසු, මාතරං පාදෙසු ගාභාපෙත්වා “ද්වෙපි කඬ්ඬින්වා ගණ්හට්, කඬ්ඬිතුං සක්කොන්තියා එව පුත්තො”ති ආහ.

තා උභොපි කඬ්ඬිංසු. දාරකො කඬ්ඬියමානො දුක්ඛජ්ජත්තො හුන්වා විරවි. මාතා හදයෙන ඵලිතෙන විය හුන්වා පුත්තං මුඤ්චින්වා රොදමානා අට්ඨාසි. පණ්ඩිතො මහාජනං පුච්ඡි “අම්මො, දාරකෙ, මාතු හදයං මුදුකං හොති, උදාහු අමාතු”ති. “මාතු හදයං මුදුකං හොති”ති. “කිං දානි දාරකං ගහෙන්වා යීතා මාතා හොති, උදාහු විස්සජ්ජෙත්වා යීතා”ති? “විස්සජ්ජෙත්වා යීතා පණ්ඩිතා”ති. “ඉමං පන දාරකවොරිං තුම්මෙ ජානාමා”ති? “න ජානාම, පණ්ඩිතා”ති. අථ නෙ පණ්ඩිතො ආහ – “යක්ඛිනී එසා, එතං බාදිතුං ගණ්හි”ති. “කථං ජානාසි, පණ්ඩිතා”ති. “අක්ඛිනං අනිම්සතාය වෙව රත්තතාය ව නිරාසඬ්ඬකතාය ව ඡායාය අභාවෙන ව නික්කරුණතාය වා”ති. අථ තං පුච්ඡි “කාසි ත්ව”න්ති? “යක්ඛිනීම්හි සාමි”ති. “කස්මා ඉමං දාරකං ගණ්හි”ති? “බාදිතුං ගණ්හාමි, සාමි”ති. “අන්ධබාලෙ, ත්වං පුබ්බෙපි පාපකම්මං කන්වා යක්ඛිනී ජානාසි, ඉදානි පුනපි පාපං

කරොසි, අහො අන්ධබාලාසි” ති වත්වා තං පඤ්චසීලෙසු පතිට්ඨාපෙත්වා “ඉතො පට්ඨාය එවරුපං පාපකම්මං මා අකාසි” ති වත්වා තං උයොයාපෙසි. දාරකමාතාපි දාරකං ලභිත්වා “විරං ජීවතු සාමී” ති පණ්ඩිතං ටොමෙත්වා පුත්තං ආදාය පක්කාමි.

ගොතොති එකො කිර ලකුණ්ඩකත්තා ගොතො, කාළවණ්ණතා ව කාළොති ගොතකාළො නාම පුරිසො සත්තසංචච්ඡරානි කම්මං කත්වා හරියං ලභි. සා නාමෙන දීඝතාලා නාම. සො එකදිවසං තං ආමන්තෙත්වා “හද්දෙ, පුවබ්බදනීයං පවාහි, මාතාපිතරො දට්ඨුං ගම්ප්පාමා” ති වත්වා “කිං තෙ මාතාපිතූහි” ති තාය පටික්ඛිත්තොපි යාවතනියං වත්වා පුවබ්බදනීයං පවාපෙත්වා පාටෙයාඤ්චෙව පණ්ණාකාරඤ්ච ආදාය තාය සද්ධිං මග්ගං පටිපන්නො අත්තරාමග්ගෙ උත්තානවාහිනිං එකං නදිං අද්දස. තෙ පන ද්වෙපි උදකභීරුකජාතිකාව, තස්මා තං උත්තරිතුං අවිසහන්තා තීරෙ අට්ඨංසු. තදා දීඝපිට්ඨි නාමෙකො දුග්ගතපුරිසො අනුවචරන්තො තං යානං පාපුණි. අථ නං තෙ දිස්වා පුච්ඡංසු “සම්ම, අයං නදී ගම්භීරා උත්තානා” ති. සො තෙසං කථං සුත්වා උදකභීරුකභාවං ඤත්වා “සම්ම, අයං නදී ගම්භීරා බහුවණ්ඩමච්ඡාකිණ්ණා” ති ආහ. “සම්ම, කථං ත්වං ගම්ප්පාසි” ති? සො ආහ – “සංසුමාරමකරානං අම්භෙහි පරිවයො අත්ථි, තෙන තෙ අම්භෙ න විභෙයෙත්ති” ති. “තෙන හි, සම්ම, අම්භෙපි නෙහි” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. අථස්ස තෙ ඛජ්ජභොජනං අදංසු. සො කතහත්තකිච්චො “සම්ම, කං පයමං නෙමි” ති පුච්ඡි. සො ආහ – “තව සභාගිකං පයමං නෙහි, මං පච්ඡා නෙහි” ති. සො “සාධු” ති සම්පට්චිඡිත්වා තං බන්ධෙ කත්වා පාටෙයාඤ්චෙව පණ්ණාකාරඤ්ච ගහෙත්වා නදිං ඔතරිත්වා ටොකං ගන්ත්වා උක්කුටිකො නිසිදිත්වා පක්කාමි.

ගොතකාළො තීරෙ යීතොව “ගම්භීරාවතායං නදී, එවං දීඝස්සපි නාම එවරුපා, මය්හං පන අපසය්භාව හවිස්සති” ති වින්තෙසි. ඉතරොපි තං නදීමජ්ඣං නෙත්වා “හද්දෙ, අහං තං පොසෙස්සාමි, සම්පන්නවත්ථාලඬිකාරා දාසිදාසපරිවුතා විවරිස්සසි, කිං තෙ අයං ලකුණ්ඩකවාමනකො කරිස්සති, මම වචනං කරොහි” ති ආහ. සා තස්ස වචනං සුත්වා අත්තතො සාමිකෙ සිනෙහං හින්දිත්වා තං බණ්ණඤ්ඤෙව තස්මිං පටිබද්ධවිත්තා හුත්වා “සාමි, සවෙ මං න ඡඩ්ඛෙස්සසි, කරිස්සාමි තෙ වචන” ති සම්පට්චිඡි. “හද්දෙ, කිං වදෙසි, අහං තං පොසෙස්සාමි” ති. තෙ පරතීරං ගන්ත්වා උභොපි සමග්ගා සම්මොදමානා “ගොතකාළං පභාය තිට්ඨ ත්ව” ති වත්වා තස්ස පස්සන්තස්සෙව බ්බදනීයං බ්බදන්තා පක්කම්ංසු. සො දිස්වා “ඉමෙ එකතො හුත්වා මං ඡඩ්ඛෙත්වා පලායන්ති මඤ්ඤ” ති අපරාපරං ධාවන්තො ටොකං ඔතරිත්වා හයෙන නිවත්තිත්වා පුන තෙසු කොපෙන “ජීවාමි වා මරාමි වා” ති උල්ලඬිසිත්වා නදියං පතිතො උත්තානභාවං ඤත්වා නදිං උත්තරිත්වා වෙගෙන තං පාපුණිත්වා “අම්භො දුට්ඨවොර, කුහිං මෙ හරියං නෙසි” ති ආහ. ඉතරොපි තං “අරෙ දුට්ඨවාමනක, කුතො තව හරියා, මමෙසා හරියා” ති වත්වා ගීවායං ගහෙත්වා ඛිපි. සො දීඝතාලං හත්ථෙ ගහෙත්වා” තිට්ඨ ත්වං කුහිං ගච්ඡසි, සත්ත සංචච්ඡරානි කම්මං කත්වා

ලද්ධහරියා මෙසි” නි වත්වා තෙන සද්ධිං කලහං කරොන්තො සාලාය සන්තිකං පාපුණි. මහාජනො සන්තිපති.

පණ්ඩිතො “කිං සද්දො නාමෙසො” නි පුච්ඡිත්වා තෙ උභොපි පක්කොසාපෙත්වා වචනප්පට්ඨවනං සුත්වා “මම විනිච්ඡයෙ යස්සථා” නි වත්වා “ආම, යස්සාමා” නි චුත්තෙ පයමං දීඝපිට්ඨිං පක්කොසාපෙත්වා “ත්වං කොනාමොසි” නි පුච්ඡි. “දීඝපිට්ඨිකො නාම, සාමී” නි. “හරියා තෙ කා නාමා” නි? සො තස්සා නාමං අජානන්තො අඤ්ඤං කට්ඨෙ. “මාතාපිතරො තෙ කෙ නාමා” නි? “අසුකා නාමා” නි. “හරියාය පන තෙ මාතාපිතරො කෙ නාමා” නි? සො අජානිත්වා අඤ්ඤං කට්ඨෙ. තස්ස කථං පරිසං ගාභාපෙත්වා තං අපනෙත්වා ඉතරං පක්කොසාපෙත්වා පුරිමනයෙනෙව සබ්බෙසං නාමානි පුච්ඡි. සො යථාභූතං ජානන්තො අවිරජ්ඣිත්වා කට්ඨෙ. තම්පි අපනෙත්වා දීඝතාලං පක්කොසාපෙත්වා “ත්වං කා නාමා” නි පුච්ඡි. “දීඝතාලා නාම සාමී” නි. “සාමිකො තෙ කොනාමො” නි? සා අජානන්ති අඤ්ඤං කට්ඨෙ. “මාතාපිතරො තෙ කෙ නාමා” නි. “අසුකා නාම සාමී” නි. “සාමිකස්ස පන තෙ මාතාපිතරො කෙ නාමා” නි? සාපි විලපන්ති අඤ්ඤං කට්ඨෙ. ඉතරෙ ද්වෙ පක්කොසාපෙත්වා මහාජනං පුච්ඡි “කිං ඉම්ඝ්සා දීඝපිට්ඨිස්ස වචනෙන සමෙති, උදාහු ගොතකාලස්සා” නි. “ගොතකාලස්ස පණ්ඩිතා” නි. “අයං එතිස්සා සාමිකො, ඉතරො වොරො” නි. අථ නං “වොරොසි, න වොරොසි” නි පුච්ඡි. “ආම, සාමි, වොරොමිහී” නි වොරභාවං සම්පට්ඨි. පණ්ඩිතස්ස විනිච්ඡයෙන ගොතකාලො අත්තනො හරියං ලභිත්වා මහාසත්තං ථොමෙත්වා තං ආදාය පක්කාමි. පණ්ඩිතො දීඝපිට්ඨිමාහ “මා පුන ඵවමකාසි” නි.

රට්ඨන වාති එකදිවසං එකො පන පුරිසො රට්ඨ නිසීදිත්වා මුඛධොවනත්ථාය නික්ඛමි. තස්මිං ඛණෙ සක්කො ආවජ්ජෙත්තො පණ්ඩිතං දිස්වා “මහොසධ්වුද්ධච්ඡුරස්ස පඤ්ඤානුභාවං පාකටං කරිස්සාමි” නි විත්තෙත්වා මනුස්සවෙසෙනාගන්ත්වා රථස්ස පච්ඡාභාගං ගහෙත්වා පායාසි. රට්ඨ නිසීන්තො පුරිසො “තාත, කෙනත්ථෙතාගතොසි” නි පුච්ඡිත්වා “තුම්හෙ උපට්ඨාතු” නි චුත්තෙ “සාධු” නි සම්පට්ඨිත්වා යානා ඔරුස්හ සරිරකිච්චත්ථාය ගතො. තස්මිං ඛණෙ සක්කො රථං අභිරුහිත්වා වෙගෙන පාපෙසි. රථසාමිකො පන සරිරකිච්චං කත්වා නික්ඛන්තො සක්කං රථං ගහෙත්වා පලායන්තං දිස්වා වෙගෙන ගන්ත්වා “තිට්ඨ තිට්ඨ, කුහිං මෙ රථං නෙසි” නි වත්වා “තව රථො අඤ්ඤො භවිස්සති, අයං පන මම රථො” නි චුත්තෙ තෙන සද්ධිං කලහං කරොන්තො සාලාද්වාරං පත්තො. පණ්ඩිතො “කිං නාමෙත” නි පුච්ඡිත්වා තෙ පක්කොසාපෙත්වා ආගච්ඡන්තෙ දිස්වා නිබ්භයතාය වෙව අක්ඛීනං අනිමිසතාය ව “අයං සක්කො, අයං රථසාමිකො” නි අඤ්ඤාසි, ඵවං සන්තෙපි විවාදකාරණං පුච්ඡිත්වා “මම විනිච්ඡයෙ යස්සථා” නි වත්වා “ආම, යස්සාමා” නි චුත්තෙ “අහං රථං පාපෙස්සාමි, තුම්හෙ ද්වෙපි රථං පච්ඡතො ගහෙත්වා ගච්ඡථ, රථසාමිකො න විස්සජ්ජෙස්සති, ඉතරො විස්සජ්ජෙස්සති” නි වත්වා පුරිසං ආණාපෙසි “රථං පාපෙහී” නි. සො තථා අකාසි.

ඉතරෙයි ද්වේ පවිෂ්තො ගහෙත්වා ගවිෂන්ති. රථසාමිකො ථොකං ගන්ත්වා විස්සජ්ජේත්වා යීතො, සක්කො පන රථෙන සද්ධිං ගන්ත්වා රථෙනෙව සද්ධිං නිවත්ති. පණ්ඩිතො මනුස්සෙ ආචික්ඛි “අයං පුරිසො ථොකං ගන්ත්වා රථං විස්සජ්ජේත්වා යීතො, අයං පන රථෙන සද්ධිං ධාවිත්වා රථෙනෙව සද්ධිං නිවත්ති, නෙවස්ස සරීරෙ සෙදබ්බන්දුමත්තම්පි අත්ථි, අස්සාසපස්සාසොපි නත්ථි, අභිතො අනිමිසනෙත්තො, එස සක්කො දෙවරාජා”ති. අථ නං “සක්කො දෙවරාජාසී”ති පුච්ඡිත්වා “ආම, පණ්ඩිතා”ති චුත්තෙ “කස්මා ආගතොසී”ති වත්වා “තවෙව පඤ්ඤාපකාසනත්ථං පණ්ඩිතා”ති චුත්තෙ “තෙන හි මා පුන එවමකාසී”ති ඔවදති. සක්කොපි සක්කානුභාවං දස්සෙත්තො ආකාසෙ යත්වා “සුවිනිච්ඡිතො පණ්ඩිතෙන අඬ්ඬො”ති පණ්ඩිතස්ස ථුතිං කත්වා සකට්ඨානමෙව ගතො. තදා සො අමච්චො සයමෙව රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාරාජ, පණ්ඩිතෙන එවං රථඅඬ්ඬො සුවිනිච්ඡිතො, සක්කොපි තෙන පරාජිතො, කස්මා පුරිසවිසෙසං න ජානාසී, දෙවා”ති ආහ. රාජා සෙනකං පුච්ඡි “කිං, සෙනක, ආනෙම පණ්ඩිත”න්ති. සො ලාභමච්ඡරෙන “මහාරාජ, එත්තකෙන පණ්ඩිතො නාම න භොති, ආගමෙථ තාව වීමංසිත්වා ජානිස්සාමා”ති ආහ.

සත්තදාරකපඤ්ඤා නිට්ඨිතො.

ගද්දපඤ්ඤා

දණ්ඨොති අට්ඨකදිවසං රාජා “පණ්ඩිතං වීමංසිස්සාමා”ති බදිරදණ්ඨං ආහරාපෙත්වා තතො විදත්ථිං ගහෙත්වා චුත්තකාරෙ පක්කොසාපෙත්වා සුට්ඨු ලිබාපෙත්වා පාචිනයවමජ්ඣකගාමං පෙසෙසි “පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසිනො කිර පණ්ඩිතා, ‘ඉමස්ස බදිරදණ්ඨස්ස ඉදං අග්ගං, ඉදං මූල’න්ති ජානන්තු, අජානන්තානං සහස්සදණ්ඨො”ති. ගාමවාසිනො සන්නිපතිත්වා ජානිතුං අසක්කොන්තා සෙට්ඨිතො කථයිංසු “කදාවි මහොසධපණ්ඩිතො ජානෙය්‍ය, පක්කොසාපෙත්වා තං පුච්ඡං”ති. සෙට්ඨි පණ්ඩිතං කීළාමණ්ඩලා පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං ආරොචෙත්වා “තාත, මයං ජානිතුං න සක්කොම, අපි නු ත්වං සක්ඛස්සසී”ති පුච්ඡි. තං සුත්වා පණ්ඩිතො වින්තෙසි “රඤ්ඤො ඉමස්ස අග්ගෙන වා මූලෙන වා පයොජනං නත්ථි, මම වීමංසනත්ථාය පෙසිතං හවිස්සති”ති. වින්තෙත්වා ච පන “ආහරථ, තාත, ජානිස්සාමී”ති ආහරාපෙත්වා හත්ථෙන ගහෙත්වා “ඉදං අග්ගං ඉදං මූල”න්ති ඤත්වාපි මහාජනස්ස හදයග්ගහණත්ථං උදකපාති. ආහරාපෙත්වා බදිරදණ්ඨකස්ස මජ්ඣෙ සුත්තෙන බන්ධිත්වා සුත්තකොටියං ගහෙත්වා බදිරදණ්ඨකං උදකපිටියෙ යපෙසි. මූලං භාරියතාය පයමං උදකෙ නිමුජ්ජි. තතො මහාජනං පුච්ඡි “රුක්ඛස්ස නාම මූලං භාරියං භොති, උදාහු අග්ග”න්ති? “මූලං පණ්ඩිතා”ති. තෙන හි ඉමස්ස පයමං නිමුග්ගං පස්සථ, එතං මූලන්ති ඉමාය සඤ්ඤාය අග්ගඤ්ච මූලඤ්ච ආචික්ඛි. ගාමවාසිනො “ඉදං අග්ගං ඉදං මූල”න්ති රඤ්ඤො පහිණිංසු. රාජා “කො ඉමං ජානාති”ති පුච්ඡිත්වා “සිරිවඩ්ඪනසෙට්ඨිතො පුත්තො මහොසධපණ්ඩිතො”ති

සුත්වා “කිං, සෙනක, ආනෙම පණ්ඩිත” න්ති පුච්ඡි. අධිවාසෙහි, දෙව, අඤ්ඤානපි උපායෙන නං වීමංසිස්සාමාති.

සීසන්ති අට්ඨකදිවසං ඉත්ථියා ච පුරිසස්ස වාති ද්වෙ සීසානි ආහරාපෙත්වා “ඉදං ඉත්ථිසීසං, ඉදං පුරිසසීසන්ති ජානන්තු, අජානන්තානං සහස්සදණ්ඨො” ති පහිණිංසු. ගාමවාසිනො අජානන්තා පණ්ඩිතං පුච්ඡිංසු. සො දිස්වාච අඤ්ඤාසි. කථං ජානාති? පුරිසසීසෙ කිර සිබ්බිනී උජුකාව හොති, ඉත්ථිසීසෙ සිබ්බිනී වඩ්ඤා හොති, පරිවත්තිත්වා ගච්ඡති. සො ඉමිනා අභිඤ්ඤාණෙන “ඉදං ඉත්ථියා සීසං, ඉදං පුරිසස්ස සීස” න්ති ආචික්ඛි. ගාමවාසිනොපි රඤ්ඤො පහිණිංසු. සෙසං පුරිමසදිසමෙව.

අහීති අට්ඨකදිවසං සප්පඤ්ච සප්පිනිඤ්ච ආහරාපෙත්වා “අයං සප්පො, අයං සප්පිනීති ජානන්තු, අජානන්තානං සහස්සදණ්ඨො” ති වත්වා ගාමවාසිනං පෙසෙසුං. ගාමවාසිනො අජානන්තා පණ්ඩිතං පුච්ඡිංසු. සො දිස්වාච ජානාති. සප්පස්ස හි නඩ්ගුට්ඨං ථූලං හොති, සප්පිනියා තනුකං හොති, සප්පස්ස සීසං පුථුලං හොති, සප්පිනියා තනුකං හොති, සප්පස්ස අක්ඛිති මහන්තානි, සප්පිනියා බුද්දකානි, සප්පස්ස සොවත්තිකො පරාබද්ධො හොති, සප්පිනියා විච්ඡින්නකො. සො ඉමෙහි අභිඤ්ඤාණෙහි “අයං සප්පො, අයං සප්පිනී” ති ආචික්ඛි. සෙසං වුත්තනයමෙව.

කුක්කුටොති අට්ඨකදිවසං “පාවිනයවමජ්ඣකගාමවාසිනො අම්භාකං සබ්බසෙනං පාදවිසාණං සීසකකුටං තයො කාලෙ අනතික්කමිත්වා නදන්තං උසහං පෙසෙන්නු, නො වෙ පෙසෙන්නි, සහස්සදණ්ඨො” ති පහිණිංසු. තෙ අජානන්තා පණ්ඩිතං පුච්ඡිංසු. සො ආහ – “රාජා වො සබ්බසෙනං කුක්කුටං ආහරාපෙසි, සො හි පාදනබ්බිකාය පාදවිසාණො නාම, සීසවුළුතාය සීසකකුටො නාම, තික්ඛන්තුං වස්සනතො තයො කාලෙ අනතික්කමිත්වා නදති නාම, තස්මා එවරූපං කුක්කුළං පෙසෙථා” ති ආහ. තෙ පෙසයිංසු.

මණ්ණි සක්කෙන කුසරඤ්ඤො දින්නො මණ්ණික්ඛන්ධො අට්ඨසු යානෙසු වඩ්ඤො හොති. තස්ස පුරාණසුත්තං ඡින්නං, කොචි පුරාණසුත්තං නිහරිත්වා නවසුත්තං පවෙසෙතුං න සක්කොති, තස්මා එකදිවසං “ඉමස්මා මණ්ණික්ඛන්ධා පුරාණසුත්තං නිහරිත්වා නවසුත්තං පවෙසෙන්නු” ති පෙසයිංසු. ගාමවාසිනො පුරාණසුත්තං නිහරිත්වා නවසුත්තං පවෙසෙතුං අසක්කොන්තා පණ්ඩිතස්ස ආචික්ඛිංසු. සො “මා වින්තයිත්ථ, මධුං ආහරථා” ති ආහරාපෙත්වා මණ්ණො ද්විසු පස්සෙසු මධුනා ඡිද්දං මක්ඛෙන්වා කම්බලසුත්තං වට්ටෙන්වා කොටියං මධුනා මක්ඛෙන්වා ටොකං ඡිද්දෙ පවෙසෙත්වා කිපිල්ලිකානං නික්ඛමනට්ඨානෙ යපෙසි. කිපිල්ලිකා මධුගන්ධෙන නික්ඛමිත්වා මණ්ණිහි පුරාණසුත්තං බාදමානා ගන්ත්වා කම්බලසුත්තකොටියං ඩංසිත්වා කඩ්ඞන්තා එකෙන පස්සෙන නිහරිංසු. පණ්ඩිතො පවෙසිතභාවං ඤත්වා “රඤ්ඤො දෙථා” ති ගාමවාසිනං අදාසි. තෙ රඤ්ඤො පෙසයිංසු. සො පවෙසිතඋපායං සුත්වා තුස්සි.

විජායනන්ති අපේකදිවසං රඤ්ඤො මඬගලලසහං බහු මාසෙ බාදාපෙත්වා මහොදරං කත්වා විසාණානි ධොවිත්වා තෙලෙන මක්ඛේත්වා හලිද්දියා න්භාපෙත්වා ගාමවාසීනං පහිණිංසු “තුම්හෙ කිර පණ්ඩිතා, අයඤ්ච රඤ්ඤො මඬගලලසහො පතිට්ඨිතගබ්භො, එතං විජායාපෙත්වා සවච්ඡකං පෙසෙථ, අපෙසෙන්නානං සහස්සදණ්ඨො”ති. ගාමවාසීනො “න සක්කා ඉදං කාතුං, කිං නු ඛො කරිස්සාමා”ති පණ්ඩිතං ප්‍රචිණිංසු. සො “ඉමිනා එකෙන පඤ්ඤපටිභාගෙන හවිතබ්බ”න්ති වින්තෙන්වා “සක්ඛිස්සථ පනෙකං රඤ්ඤා සද්ධිං කථනසමත්ථං විසාරදං පුරිසං ලද්ධු”න්ති ප්‍රචිණි. “න ගරු එතං, පණ්ඩිතා”ති. “තෙන හි නං පක්කොසථා”ති. තෙ පක්කොසිංසු. අථ නං මහාසත්තො “එහි, භො පුරිස, ත්වං තව කෙසෙ පිට්ඨියං විකිරිත්වා නානප්පකාරං බලවපරිදෙවං පරිදෙවන්තො රාජද්වාරං ගච්ඡ, අඤ්ඤොහි ප්‍රචිණිතොපි කිඤ්චි අවත්වාච පරිදෙව, රඤ්ඤා පන පක්කොසාපෙත්වා පරිදෙවකාරණං ප්‍රචිණිතොච සමානො ‘පිතා මෙ දෙව විජායිතුං න සක්කොති, අජ්ජ සත්තමො දිවසො, පටිසරණං මෙ භොහි, විජායනුපායමස්ස කරොහි’ති වත්වා රඤ්ඤා ‘කිං විලපසි අට්ඨානමෙතං, පුරිසා නාම විජායන්තා නත්ථි’ති චුත්තෙ ‘සචෙ දෙව, එවං නත්ථි, අථ කස්මා පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසීනො කථං මඬගලලසහං විජායාපෙස්සන්ති’ති වදෙය්‍යාසි”ති ආහ. සො “සාධු”ති සම්පට්චිණිත්වා තථා අකාසි. රාජා “කෙනිදං පඤ්ඤපටිභාගං වින්තිත”න්ති ප්‍රචිණිත්වා “මහොසධපණ්ඩිතෙනා”ති සුත්වා තුස්සි.

ඔදනන්ති අපරස්මිං දිවසෙ “පණ්ඩිතං විමංසිස්සාමා”ති “පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසීනො අම්භාකං අට්ඨංචිගසමන්තාගතං අම්බිලොදනං පචිත්වා පෙසෙන්නු. තත්‍රිමානි අට්ඨංචිගානි – න තණ්ඩුලෙහි, න උදකෙන, න උක්ඛලියා, න උද්ධනෙන, න අග්ගිනා, න දාරුහි, න ඉත්ථියා න පුරිසෙන, න මග්ගෙනාති. අපෙසෙන්නානං සහස්සදණ්ඨො”ති පහිණිංසු. ගාමවාසීනො තං කාරණං අජානන්තා පණ්ඩිතං ප්‍රචිණිංසු. සො “මා වින්තයිත්ථා”ති වත්වා “න තණ්ඩුලෙහිති කණිකං ගාභාපෙත්වා, න උදකෙනාති හිමං ගාභාපෙත්වා, න උක්ඛලියාති අඤ්ඤං නවමත්තිකාභාජනං ගාභාපෙත්වා, න උද්ධනෙනාති බාණුකෙ කොට්ටාපෙත්වා, න අග්ගිනාති පකතිඅග්ගිං පහාය අරණිඅග්ගිං ගාභාපෙත්වා, න දාරුහිති පණ්ණානි ගාභාපෙත්වා අම්බිලොදනං පවාපෙත්වා නවභාජනෙ පක්ඛිපිත්වා ලඤ්ඡිත්වා, න ඉත්ථියා න පුරිසෙනාති පණ්ඩකෙන උක්ඛිපාපෙත්වා, න මග්ගෙනාති මහාමග්ගං පහාය ජඩ්ඝමග්ගෙන රඤ්ඤො පෙසෙථා”ති ආහ. තෙ තථා කරිංසු. රාජා “කෙන පනෙස පඤ්ඤො ඤාතො”ති ප්‍රචිණිත්වා “මහොසධපණ්ඩිතෙනා”ති සුත්වා තුස්සි.

වාලුකන්ති අපරස්මිං දිවසෙ පණ්ඩිතස්ස විමංසනත්ථං ගාමවාසීනං පහිණිංසු “රාජා දොලාය කිලිතුකාමො, රාජකුලෙ පුරාණයොත්තං ඡින්නං, එකං වාලුකයොත්තං වට්ටෙත්වා පෙසෙන්නු, අපෙසෙන්නානං සහස්සදණ්ඨො”ති. තෙ පණ්ඩිතං ප්‍රචිණිංසු. පණ්ඩිතො “ඉමිනාපි පඤ්ඤපටිභාගෙනෙව හවිතබ්බ”න්ති ගාමවාසීනො අස්සාසෙත්වා වචනකුසලෙ ද්වෙ තයො පුරිසෙ පක්කොසාපෙත්වා “ගච්ඡථ තුම්හෙ, රාජානං වදෙථ ‘දෙව, ගාමවාසීනො තස්ස යොත්තස්ස තනුකං වා

පුලං වා පමාණං න ජානන්ති, පුරාණවාලුකයොත්තතො විදන්ථිමත්තං වා
 චතුරභිගුලමත්තං වා ඛණ්ඩං පෙසෙථ, තං ඔලොකෙත්වා තෙන පමාණෙන
 වට්ටෙස්සන්ති'ති. සචෙ, චො රාජා 'අම්භාකං සරෙ වාලුකයොත්තං නාම න කදාපි
 සුතපුබ්බ'න්ති වදන්ති, අථ නං 'සචෙ, මහාරාජ, චො ඵවරූපං න සක්කා කාතුං,
 පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසිනො කථං කරිස්සන්ති'ති වදෙය්‍යාථා'ති පෙසෙසි. තෙ
 තථා කරිංසු. රාජා "කෙන චිත්තිතං පඤ්ඤපටිභාග'න්ති පුච්ඡිත්වා
 "මහොසධපණ්ඩිතෙනා"ති සුත්වා තුස්සි.

තළාකන්ති අපරස්මිං දිවසෙ පණ්ඩිතස්ස වීමංසනත්ථං "රාජා උදකකීළං
 කීළිතුකාමො, පඤ්චවිධපද්‍යමසච්ඡන්තං පොක්ඛරණිං පෙසෙත්තු, අපෙසෙත්තානං
 සහස්සදණ්ඩො"ති ගාමවාසිනං පෙසයිංසු. තෙ පණ්ඩිතස්ස ආරොවෙසුං. සො
 "ඉම්නාපි පඤ්ඤපටිභාගෙනෙව භවිතබ්බ"න්ති චිත්තෙත්වා වචනකුසලෙ කතිපයෙ
 මනුස්සෙ පක්කොසාපෙත්වා "ඵථ තුම්හෙ උදකකීළං කීළිත්වා අක්ඛිති රත්තානි
 කත්වා අල්ලකෙසා අල්ලවත්ථා කද්දමමක්ඛිතසරීරා යොත්තදණ්ඩලෙඩ්ඛුහත්ථා
 රාජද්වාරං ගන්ත්වා ද්වාරෙ ධීතභාවං රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා කතොකාසා
 පවිසිත්වා 'මහාරාජ, තුම්හෙහි කිර පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසිනො පොක්ඛරණිං
 පෙසෙත්තුති පහිතා මයං තුම්භාකං අනුච්ඡවිකං මහන්තං පොක්ඛරණිං ආදාය
 ආගතා. සා පන අරඤ්ඤවාසිකත්තා නගරං දිස්වා ද්වාරපාකාරපරිබාඅට්ටාලකාදීනි
 ඔලොකෙත්වා භීතතසිතා යොත්තානි ඡිත්තදිත්වා පලායිත්වා අරඤ්ඤමෙව පවිට්ඨා,
 මයං ලෙඩ්ඛුදණ්ඩාදීනි පොටෙන්නාපි නිවත්තෙතුං න සක්ඛිම්භා, තුම්භාකං අරඤ්ඤො
 ආනීතං පුරාණපොක්ඛරණිං පෙසෙථ, තාය සද්ධිං යොපෙත්වා හරිස්සාමා'ති වත්වා
 රඤ්ඤාන කදාපි මම අරඤ්ඤතො ආනීතපොක්ඛරණිං නාම භූතපුබ්බා, න ච මයා
 කස්සපි යොපෙත්වා ආහරණත්ථාය පොක්ඛරණිං පෙසිතපුබ්බා'ති වුත්තෙ 'සචෙ,
 දෙව, චො ඵවං න සක්කා කාතුං, පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසිනො කථං පොක්ඛරණිං
 පෙසෙස්සන්ති'ති වදෙය්‍යාථා'ති වත්වා පෙසෙසි. තෙ තථා කරිංසු. රාජා
 පණ්ඩිතෙන ඤාතභාවං සුත්වා තුස්සි.

උය්‍යානන්ති පුනෙකදිවසං "මයං උය්‍යානකීළං කීළිතුකාමා, අම්භාකඤ්ච
 පුරාණඋය්‍යානං පරිජිණ්ණං, ඔහග්ගං ජාතං, පාචිනයවමජ්ඣකගාමවාසිනො
 සුපුජ්ඣිතතරුණරුක්ඛසඤ්ජන්තං නවඋය්‍යානං පෙසෙත්තු"ති පහිණිංසු.
 ගාමවාසිනො පණ්ඩිතස්ස ආරොවෙසුං. පණ්ඩිතො "ඉම්නාපි පඤ්ඤපටිභාගෙනෙව
 භවිතබ්බ"න්ති තෙ සමස්සාසෙත්වා මනුස්සෙ පෙසෙත්වා පුරිමනයෙනෙව
 කථාපෙසි.

තදාපි රාජා තුස්සිත්වා සෙනකං පුච්ඡි "කිං, සෙනක, ආනෙම පණ්ඩිත"න්ති.
 සො ලාභමච්ඡරියෙන "ඵත්තකෙන පණ්ඩිතො නාම න හොති, ආගමෙථ, දෙවා"ති
 ආහ. තස්ස තං වචනං සුත්වා රාජා චිත්තෙසි "මහොසධපණ්ඩිතො
 සත්තදාරකපඤ්ඤෙහි මම මනං ගණ්හි, ඵවරූපෙසුපිස්ස ගුය්හපඤ්ඤවිස්සජ්ජනෙසු
 චෙව පඤ්ඤපටිභාගෙසු ච බුද්ධස්ස විය බ්‍යාකරණං, සෙනකො ඵවරූපං පණ්ඩිතං
 ආනෙතුං න දෙනි, කිං මෙ සෙනකෙන, ආනෙස්සාමි න"න්ති. සො මහන්තෙන

පරිවාරෙන තං ගාමං පායාසි. තස්ස මඩ්ගලඅස්සං අභිරුහිත්වා ගච්ඡන්තස්ස අස්සස්ස පාදො ඵලිතභූමියා අන්තරං පවිසිත්වා හිජ්ජී. රාජා තතොව නිවත්තිත්වා නගරං පාවිසි. අථ නං සෙනකො උපසඬකමිත්වා පුච්ඡී “මහාරාජ, පණ්ඩිතං කිං ආනෙතුං පාටිනයවමජ්ඣකගාමං අගමිත්වා” ති. “ආම, පණ්ඩිතා” ති. “මහාරාජ, තුම්හෙ මං අනත්ථකාමං කත්වා පස්සථ, ‘ආගමෙථ තාවා’ ති චුත්තෙපි අතිතුරිතා නික්ඛමිත්ථ, පයමගමනෙනෙව මඩ්ගලඅස්සස්ස පාදො හිත්තො” ති.

සො තස්ස වචනං සුත්වා තුණ්හී භුත්වා පුනෙකදිවසං තෙන සද්ධිං මන්තෙසි “කිං, සෙනක, ආනෙම පණ්ඩිත” න්ති. දෙව, සයං අගන්ත්වා දූතං පෙසෙථ “පණ්ඩිත, අම්භාකං තව සන්තිකං ආගච්ඡන්තානං අස්සස්ස පාදො හිත්තො, අස්සතරං වා නො පෙසෙතු සෙට්ඨතරං වා” ති. “යදි අස්සතරං පෙසෙස්සති, සයං ආගමිස්සති. සෙට්ඨතරං පෙසෙන්නො පිතරං පෙසෙස්සති, අයමෙකො නො පඤ්ඤො භවිස්සති” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්චිජ්ජිත්වා තථා කත්වා දූතං පෙසෙසි. පණ්ඩිතො දූතස්ස වචනං සුත්වා “රාජා මමඤ්චෙව පිතරඤ්ච පස්සිතුකාමො” ති චිත්තෙත්වා පිතු සන්තිකං ගන්ත්වා වන්දිත්වා “තාත, රාජා තුම්හෙ චෙව මමඤ්ච දට්ඨුකාමො, තුම්හෙ පයමතරං සෙට්ඨිසහස්සපරිවුතා ගච්ඡථ, ගච්ඡන්තා ව තුච්ඡහත්ථා අගන්ත්වා නවසප්පිපුරං චන්දනකරණ්ඩකං ආදාය ගච්ඡථ. රාජා තුම්හෙහි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘ගහපති පතිරූපං ආසනං ඤත්වා නිසීදාහි’ ති වක්ඛති, අථ තුම්හෙ තථාරූපං ආසනං ඤත්වා නිසීදෙය්‍යාථ. තුම්භාකං නිසින්තකාලෙ අහං ආගමිස්සාමි, රාජා මයාපි සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා ‘පණ්ඩිත, තවානුරූපං ආසනං ඤත්වා නිසීදා’ ති වක්ඛති, අථාහං තුම්හෙ ඔලොකෙස්සාමි, තුම්හෙ තාය සඤ්ඤාය ආසනා වුට්ඨාය ‘තාත මහොසධ, ඉමස්මිං ආසනෙ නිසීදා’ ති වදෙය්‍යාථ, අජ්ජ නො ඵකො පඤ්ඤො මත්ථකං පාපුණ්ණිස්සති” ති ආහ. සො “සාධු” ති සම්පට්චිජ්ජිත්වා චුත්තනයෙනෙව ගන්ත්වා අත්තනො ද්වාරෙ ධීතභාවං රඤ්ඤො ආරොවාපෙත්වා “පවිසතු” ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා ඵකමන්තං අට්ඨාසි.

රාජා තෙන සද්ධිං පටිසන්ථාරං කත්වා “ගහපති, තවපුත්තො මහොසධපණ්ඩිතො කුහි” න්ති පුච්ඡී. “පච්ඡන්තො ආගච්ඡති, දෙවා” ති. රාජා “පච්ඡන්තො ආගච්ඡති” ති සුත්වා තුට්ඨමානසො භුත්වා “මහාසෙට්ඨි අත්තනො යුත්තාසනං ඤත්වා නිසීදා” ති ආහ. සො අත්තනො යුත්තාසනං ඤත්වා ඵකමන්තං නිසීදි. මහාසත්තොපි අලඬකතපටියත්තො දාරකසහස්සපරිවුතො අලඬකතරථෙ නිසීදිත්වා නගරං පවිසන්තො පරිබාපිට්ඨෙ වරමානං ඵකං ගද්‍යං දිස්වා ථාමසම්පන්නෙ මාණුවෙ පෙසෙසි “අම්භො, ඵතං ගද්‍යං අනුබන්ධිත්වා යථා සද්දං න කරොති, ඵවමස්ස මුඛබන්ධනං කත්වා කිලඤ්ඤෙන වෙදෙත්වා තස්මිං ඵකෙනත්ථරණෙන පටිච්ඡාදෙත්වා අංසෙනාදාය ආගච්ඡථා” ති. තෙ තථා කරිංසු. බොධිසත්තොපි මහත්තෙන පරිවාරෙන නගරං පාවිසි. මහාජනො “ඵස කිර සිරිවඩ්ඪනසෙට්ඨිනො පුත්තො මහොසධපණ්ඩිතො නාම, ඵස කිර ජායමානො ඔසධසට්ඨකං භත්ථෙන ගහෙත්වා ජාතො, ඉමිනා කිර ඵත්තකානං වීමංසනපඤ්ඤානං පඤ්ඤපටිභාගො ඤාතො” ති මහාසත්තං අභිත්ථවන්තො ඔලොකෙත්තොපි තිත්ති.

න ගවිෂ්ඨි. සො රාජද්වාරං ගන්ත්වා පටිවෙදෙසි. රාජා සුත්වාච භට්ඨකුට්ඨො “මම පුත්තො මහොසධපණ්ඩිතො ඛිජ්ජං ආගච්ඡතු”ති ආහ. සො දාරකසහස්සපරිවුතො පාසාදං අභිරුහිත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වාච සොමනස්සජ්ජත්තො හුත්වා මධුරපටිසන්ථාරං කත්වා “පණ්ඩිත, පතිරූපං ආසනං ඤත්වා නිසීදා”ති ආහ. අථ සො පිතරං ඔලොකෙසි. අථස්ස පිතාපි ඔලොකිතසඤ්ඤාය උට්ඨාය “පණ්ඩිත, ඉමස්මිං ආසනෙ නිසීදා”ති ආහ. සො තස්මිං ආසනෙ නිසීදි.

තං තත්ථ නිසින්නං දිස්වාච සෙනකපුක්කුසකාමීන්ද්‍රෙවින්දා වෙච අඤ්ඤෙ ච අන්ධබාලා පාණිං පහරිත්වා මහාහසිතං හසිත්වා “ඉමං අන්ධබාලං ‘පණ්ඩිතො’ති වදිංසු, සො පිතරං ආසනා වුට්ඨාපෙත්වා සයං නිසීදති, ඉමං ‘පණ්ඩිතො’ති වත්තුං අයුත්ත”න්ති පරිභාසං කරිංසු. රාජාපි දුම්මුබ්බො අනත්තමනො අහොසි. අථ නං මහාසත්තො පුච්ඡ “කිං, මහාරාජ, දුම්මුබ්බත්ථා”ති? “ආම පණ්ඩිත, දුම්මුබ්බොමිහි, සවනමෙව තෙ මනාපං, දස්සනං පන අමනාපං ජාත”න්ති. “කිං කාරණා, මහාරාජා”ති? “පිතරං ආසනා වුට්ඨාපෙත්වා නිසින්නත්තා”ති. “කිං පන ත්වං, මහාරාජ, ‘සබ්බට්ඨානෙසු පුත්තෙහි පිතරොව උත්තමා’ති මඤ්ඤසි”ති. “ආම, පණ්ඩිතා”ති. අථ මහාසත්තො “නනු, මහාරාජ, තුම්හෙහි අම්භාකං ‘අස්සතරං වා පෙසෙතු සෙට්ඨතරං වා’ති සාසනං පහිත”න්ති වත්වා ආසනා වුට්ඨාය තෙ මාණුවෙ ඔලොකෙත්වා “තුම්හෙහි ගහිතං ගද්‍රහං ආනෙථා”ති ආණාපෙත්වා රඤ්ඤො පාදමුලෙ නිපජ්ජාපෙත්වා “මහාරාජ, අයං ගද්‍රහො කිං අග්ගති”ති පුච්ඡි. “පණ්ඩිත, සචෙ උපකාරකො, අට්ඨ කභාපණෙ අග්ගති”ති. “ඉමං පටිච්ච ජාතො ආජාතීයවළවාය කුච්ඡිමිහි වුට්ඨඅස්සතරො කිං අග්ගති”ති? “අනග්ගෙසො පණ්ඩිතා”ති. “දෙව, කස්මා එවං කටෙථ, නනු තුම්හෙහි ඉදානෙච වුත්තං ‘සබ්බට්ඨානෙසු පුත්තෙහි පිතරොව උත්තමා’ති. සචෙ තං සචිචං, තුම්භාකං වාදෙ අස්සතරතො ගද්‍රහොව උත්තමො හොති, කිං පන, මහාරාජ, තුම්භාකං පණ්ඩිතා එත්තකම්පි ජානිතුං අසක්කොත්තා පාණිං පහරිත්වා හසන්ති, අහො තුම්භාකං පණ්ඩිතානං පඤ්ඤාසම්පත්ති, කුතො වො එතෙ ලද්ධා”ති වත්තාරො පණ්ඩිතෙ පරිහසිත්වා රාජානං ඉමාය එකකනිපාතෙ ගාථාය අජ්ඣාමාසි –

“හංචි තුවං එවමඤ්ඤසි ‘සෙය්‍යො, පුත්තෙන පිතා’ති රාජසෙට්ඨ;
හන්දස්සතරස්ස තෙ අයං, අස්සතරස්ස හි ගද්‍රහො පිතා”ති. (ජා. 1.1.111);

තස්සත්ථො – යදි, ත්වං රාජසෙට්ඨ, සබ්බට්ඨානෙසු සෙය්‍යො පුත්තෙන පිතාති එවං මඤ්ඤසි, තච අස්සතරතොපි අයං ගද්‍රහො සෙය්‍යො හොතු. කිං කාරණා? අස්සතරස්ස හි ගද්‍රහො පිතාති.

එවඤ්ඤෙ පන වත්වා මහාසත්තො ආහ – “මහාරාජ, සචෙ පුත්තතො පිතා සෙය්‍යො, මම පිතරං ගණ්හථ. සචෙ පිතිතො පුත්තො සෙය්‍යො, මං ගණ්හථ තුම්භාකං අත්ථායා”ති. රාජා සොමනස්සජ්ජත්තො අහොසි. සබ්බා රාජපරිසාපි “සුකථිතො පණ්ඩිතෙන පඤ්ඤො”ති උන්නදන්තා සාධුකාරසහස්සානි අදංසු,

අඩිගුලිපොටා වෙව වෙලුක්කෙපා ව පවත්නිංසු. චත්තාරො පණ්ඩිතාපි දුම්මුබා පජ්ඣායන්තාව අහෙසුං. නනු මාතාපිතුනං ගුණං ජානන්තො බොධිසත්තෙන සදිසො නාම නත්ථි, අථ සො කස්මා එවමකාසිති? න සො පිතු අවමානනත්ථාය, රඤ්ඤා පන “අස්සතරං වා පෙසෙතු සෙට්ඨතරං වා”ති පෙසිතං, තස්මා තස්සෙව පඤ්භස්ස ආවිභාවත්ථං අත්තනො ව පණ්ඩිතභාවස්ස ඤාපනත්ථං චතුත්තඤ්ච පණ්ඩිතානං අජ්ජට්භානකරණත්ථං එවමකාසිති.

ගදුහපඤ්ඤා නිට්ඨිතො.

එකුනවිසතිමපඤ්ඤා

රාජා තුස්සිත්වා ගන්ධොදකපුණ්ණං සුවණ්ණහිඬිකාරං ආදාය “පාවිනයවමජ්ඣකගාමං රාජහොගෙන පරිභුඤ්ජතු”ති සෙට්ඨස්ස හත්ථෙ උදකං පාතෙත්වා “සෙසසෙට්ඨිතො එතස්සෙව උපට්ඨාකා හොන්තු”ති චත්වා බොධිසත්තස්ස මාතු ව සබ්බාලඬිකාරෙ පෙසෙත්වා ගදුහපඤ්ඤා පසන්තො බොධිසත්තං පුත්තං කත්වා ගණ්හිතුං සෙට්ඨිං අවොච – “ගහපති, මහොසධපණ්ඩිතං මම පුත්තං කත්වා දෙහි”ති. “දෙව, අතිතරුණො අයං, අජ්ජාපිස්ස මුඛෙ ඛිරගන්ධො වායති, මහල්ලකකාලෙ තුම්භාකං සන්තිකෙ භවිස්සති”ති. “ගහපති, ත්වං ඉතො පට්ඨාය එතස්මිං නිරාලයො හොහි, අයං අජ්ජතග්ගෙ මම පුත්තො, අහං මම පුත්තං පොසෙතුං සක්ඛිස්සාමි, ගච්ඡ ත්ව”න්ති තං උය්‍යාපෙසි. සො රාජානං චන්දිත්වා පණ්ඩිතං ආලිඬිගිත්වා උරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා සිසෙ චුම්බිත්වා “තාත, අජ්ජමත්තො හොහි”ති ඔවාදමස්ස අදාසි. සොපි පිතරං චන්දිත්වා “තාත, මා වින්තයිත්ථා”ති අස්සාසෙත්වා පිතරං උය්‍යාපෙසි. රාජා පණ්ඩිතං පුච්ඡ “තාත, අත්තොහත්තිකො භවිස්සසි, උදාහු ඛහිහත්තිකො”ති. සො “මහා මෙ පරිවාරො, තස්මා ඛහිහත්තිකෙන මයා භවිතුං වට්ඨති”ති වින්තෙත්වා “ඛහිහත්තිකො භවිස්සාමි, දෙවා”ති ආහ. අථස්ස රාජා අනුරූපං ගෙහං දාපෙත්වා දාරකසහස්සං ආදිං කත්වා පරිබ්බයං දාපෙත්වා සබ්බපරිහොගෙ දාපෙසි. සො තතො පට්ඨාය රාජානං උපට්ඨාසි.

රාජාපි නං වීමංසිතුකාමො අහොසි. තදා ව නගරස්ස දක්ඛිණද්වාරතො අවිදුරෙ පොක්ඛරණිතීරෙ එකස්මිං තාලරුක්කෙ කාකකුලාවකෙ මණිරතනං අහොසි. තස්ස ඡායා පොක්ඛරණියං පඤ්ඤායි. මහාපතො “පොක්ඛරණියං මණි අත්ථි”ති රඤ්ඤො ආරොවෙසි. සො සෙනකං ආමන්තෙත්වා “පොක්ඛරණියං කිර මණිරතනං පඤ්ඤායති, කථං තං ගණ්භාපෙස්සාමා”ති පුච්ඡිත්වා “මහාරාජ, උදකං නිහරාපෙත්වා ගණ්හිතුං වට්ඨති”ති චුත්තෙ “තෙන හි, ආවරිය, එවං කරොහි”ති තස්සෙව භාරමකාසි. සො ඛහු මනුස්සෙ සන්තිපාතාපෙත්වා උදකඤ්ච කද්දමඤ්ච නිහරාපෙත්වා භූමිං හින්දිත්වාපි මණිං නාද්දස. පුන පුණ්ණාය පොක්ඛරණියා මණිච්ඡායා පඤ්ඤායි. සො පුනපි තථා කත්වා න ව අද්දස. තතො රාජා පණ්ඩිතං ආමන්තෙත්වා “තාත, පොක්ඛරණියං එකො මණි පඤ්ඤායති, සෙනකො උදකඤ්ච කද්දමඤ්ච නිහරාපෙත්වා භූමිං හින්දිත්වාපි නාද්දස, පුන පුණ්ණාය පොක්ඛරණියා

පඤ්ඤායති, සක්ඛිස්සසි තං මණිං ගණ්භාපෙතු”න්ති පුච්ඡී. සො “නෙතං, මහාරාජ, ගරු, එථ දස්සෙස්සාමි”ති ආහ. රාජා තස්ස වචනං තුස්සිත්වා “පස්සිස්සාමි අප්ප පණ්ඩිතස්ස ඤාණබල”න්ති මහාජනපරිවුත්තො පොක්ඛරණීතිරං ගතො.

මහාසත්තො තීරෙ යත්වා මණිං ඔලොකෙන්තො “නායං මණි පොක්ඛරණියං, තාලරුක්ඛෙ කාකකුලාවකෙ මණිනා භවිතබ්බ”න්ති ඤත්වා “නත්ථි, දෙව, පොක්ඛරණියං මණි”ති වත්වා “නනු උදකෙ පඤ්ඤායති”ති වුත්තෙ “තෙන හි උදකපාතිං ආහරා”ති උදකපාතිං ආහරාපෙත්වා “පස්සථ, දෙව, නායං මණි පොක්ඛරණියංයෙව පඤ්ඤායති, පාතියම්පි පඤ්ඤායති”ති වත්වා “පණ්ඩිත, කත්ථ පන මණිනා භවිතබ්බ”න්ති වුත්තෙ “දෙව, පොක්ඛරණියම්පි පාතියම්පි ඡායාව පඤ්ඤායති, න මණි, මණි පන තාලරුක්ඛෙ කාකකුලාවකෙ අත්ථි, පුරිසං ආණාපෙත්වා ආහරාපෙහි”ති ආහ. රාජා තථා කත්වා මණිං ආහරාපෙසි. සො ආහරිත්වා පණ්ඩිතස්ස අදාසි. පණ්ඩිතො තං ගහෙන්වා රඤ්ඤො හත්ථෙ යපෙසි. තං දිස්වා මහාජනො පණ්ඩිතස්ස සාධුකාරං දත්වා සෙනකං පරිභාසන්තො “මණිරතනං තාලරුක්ඛෙ කාකකුලාවකෙ අත්ථි, සෙනකබාලො බහු මනුස්සෙ පොක්ඛරණිමෙව හින්දාපෙසි, පණ්ඩිතෙන නාම මහොසධසදිසෙන භවිතබ්බ”න්ති මහාසත්තස්ස ථුතිමකාසි. රාජාපිස්ස තුට්ඨො අත්තනො ගීවාය පිළන්ධනං මුත්තාහාරං දත්වා දාරකසහස්සානම්පි මුත්තාවලියො දාපෙසි. බොධිසත්තස්ස ච පරිවාරස්ස ච ඉමිනා පරිභාරෙන උපට්ඨානං අනුජානීති.

එකුනච්ඡතිමපඤ්ඤො නිට්ඨිතො.

කකණ්ටකපඤ්ඤො

පුනෙකදිවසං රාජා පණ්ඩිතෙන සද්ධිං උය්‍යානං අගමාසි. තදා එකො කකණ්ටකො තොරණග්ගෙ වසති. සො රාජානං ආගච්ඡන්තං දිස්වා ඔතරිත්වා භූමියං නිපජ්ඡී. රාජා තස්ස තං කිරියං ඔලොකෙන්වා “පණ්ඩිත, අයං කකණ්ටකො කිං කරොති”ති පුච්ඡී. මහාසත්තො “මහාරාජ, තුම්හෙ සෙවතී”ති ආහ. “සචෙ එවං අම්භාකං සෙවති, එතස්ස මා නිප්ඵලො භොතු, භොගමස්ස දාපෙහි”ති. “දෙව, තස්ස භොගෙන කිව්වං නත්ථි, බාදනීයමත්තං අලමෙතස්සා”ති. “කිං පනෙස, බාදතී”ති? “මංසං දෙවා”ති. “කිත්තකං ලද්ධං වට්ටතී”ති? “කාකණිකමත්තග්ග්‍යනකං දෙවා”ති. රාජා එකං පුරිසං ආණාපෙසි “රාජදායො නාම කාකණිකමත්තං න වට්ටති, ඉමස්ස නිබද්ධං අධිභ්මාසග්ග්‍යනකං මංසං ආහරිත්වා දෙහි”ති. සො “සාධු”ති සම්පට්ච්ඡිත්වා තතො පට්ඨාය තථා අකාසි. සො එකදිවසං උපොසථෙ මාසානෙ මංසං අලහිත්වා තමෙව අධිභ්මාසකං විජ්ඣිත්වා සුත්තෙන ආවුනිත්වා තස්ස ගීවායං පිළන්ධි. අථස්ස තං නිස්සාය මානො උප්පජ්ඡී. තං දිවසමෙව රාජා පුන මහොසධෙන සද්ධිං උය්‍යානං අගමාසි. සො රාජානං ආගච්ඡන්තං දිස්වාපි ධනං නිස්සාය උප්පන්නමානවසෙන “වෙදෙහ, ත්වං නු බො මහද්ධනො, අහං නු බො”ති රඤ්ඤා සද්ධිං අත්තානං සමං කරොන්තො අනොතරිත්වා තොරණග්ගෙයෙව සීසං වාලෙන්තො නිපජ්ඡී. රාජා තස්ස තං කිරියං

ඔලොකෙත්වා “පණ්ඩිත, එස පුබ්බෙ විය අජ්ජ න ඔතරති, කිං නු බො කාරණ”න්ති පුච්ඡන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“නායං පුරෙ උන්නමති, තොරණග්ගෙ කකණ්ටකො;
මහොසධ විජානාහි, කෙන ථද්ධො කකණ්ටකො”ති. (ජා. 1.2.39);

තත්ථ උන්නමතීති යථා අජ්ජ අනොතරිත්වා තොරණග්ගෙයෙව සිසං වාලෙන්තො උන්නමති, එවං පුරෙ න උන්නමති. කෙන ථද්ධොති කෙන කාරණෙන ථද්ධභාවං ආපන්නොති.

පණ්ඩිතො තස්ස වචනං සුත්වා “මහාරාජ, උපොසථෙ මාසානෙ මංසං අලහන්නෙන රාජපුරිසෙන ගීවාය බද්ධං අඬ්ඬමාසකං නිස්සාය තස්ස මානෙන භවිතබ්බ”න්ති ඤාත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“අලද්ධපුබ්බං ලද්ධාන, අඬ්ඬමාසං කකණ්ටකො;
අතිමඤ්ඤති රාජානං, වෙදෙහං මිටීලග්ගහ”න්ති. (ජා. 1.2.40);

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා තං පුරිසං පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡී. සො යථාභූතං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා තං කථං සුත්වා “කඤ්චි අපුච්ඡිත්වාච සබ්බඤ්ඤාබුද්ධො විය පණ්ඩිතෙන කකණ්ටකස්ස අජ්ඣාසයො ඤාතො”ති අතිවිය පසිදිත්වා පණ්ඩිතස්ස චතුසු ද්වාරෙසු සුඬිකං දාපෙසි. කකණ්ටකස්ස පන කුජ්ඣිත්වා චත්තං භාරෙතුං ආරභි. පණ්ඩිතො පන “මා භාරෙහි මහාරාජා”ති තං නිවාරෙසි.

කකණ්ටකපඤ්ඤො නිට්ඨිතො.

සිරිකාළකණ්ණිපඤ්ඤො

අථෙකො මිටීලවාසී පිඬගුත්තරො නාම මාණවො තක්කසිලං ගන්ත්වා දිසාපාමොක්ඛාවරියස්ස සන්නිකෙ සිජ්ජං සික්ඛන්තො ඛිජ්ජමෙව සික්ඛි. සො අනුයොගං දත්වා “ගච්ඡාමහ”න්ති ආවරියං ආපුච්ඡී. තස්මිං පන කුලෙ “සවෙ වයජ්ජත්තා ධිතා හොති, ජෙට්ඨන්තෙවාසිකස්ස දාතබ්බා”ති චත්තංච, තස්මා තස්ස ආවරියස්ස වයජ්ජත්තා එකා ධිතා අත්ථි, සා අභිරුපා දෙවච්ඡරාපට්ඨාගා. අථ නං ආවරියො “ධිතරං තෙ, තාත, දස්සාමි, තං ආදාය ගම්ස්සසි”ති ආහ. සො පන මාණවො දුබ්භගො කාළකණ්ණි, කුමාරිකා පන මහාපුඤ්ඤා. තස්ස තං දිස්වා චිත්තං න අල්ලියති. සො තං අරොචෙන්තොපි “ආවරියස්ස වචනං න භින්දිස්සාමි”ති සම්පට්චිඡී. ආවරියො ධිතරං තස්ස අදාසි. සො රත්තිභාගෙ අලඬිකතසිරිසයනෙ නිපන්නො තාය ආගන්ත්වා සයනං අභිරුළුභමත්තාය අට්ටියමානො භරායමානො ඡිගුච්ඡමානො පකම්පමානො ඔතරිත්වා භූමියං නිපජ්ඡී. සාපි ඔතරිත්වා තස්ස සන්නිකං ගන්ත්වා නිපජ්ඡී, සො උට්ඨාය සයනං අභිරුහි. සාපි පුන සයනං අභිරුහි,

සො පුත සයනා ඔතරිත්වා භූමියං නිපජ්ජි. කාලකණ්ණි නාම සිරියා සද්ධිං න සමෙති. කුමාරිකා සයනෙයෙව නිපජ්ජි, සො භූමියං සයි.

එවං සත්තාහං විනිනාමෙත්වා තං ආදාය ආචරියං චන්දිත්වා නික්ඛමි,
අන්තරාමග්ගෙ ආලාපසල්ලාපමත්තම්පි නත්ථි. අනිච්ඡමානාව උභොපි මිථිලං
සම්පත්තා. අථ පිඬගුත්තරො නගරා අවිදුරෙ ඵලසම්පන්නං උදුම්බරරුක්ඛං දිස්වා
බුද්ධාය පිළිනො තං අභිරුහිත්වා ඵලානි බාදි. සාපි ඡාතජ්ඣක්කා රුක්ඛමුලං ගන්ත්වා
“සාමි, මය්හම්පි ඵලානි පානෙථා”ති ආහ. කිං තච හත්ථපාදා නත්ථි, සයං
අභිරුහිත්වා බාදාති. සා අභිරුහිත්වා බාදි. සො තස්සා අභිරුළ්භභාවං ඤාත්වා ඛිජ්ජං
ඔතරිත්වා රුක්ඛං කණ්ටකෙහි පරික්ඛිපිත්වා “මුත්තොම්හි කාලකණ්ණියා”ති
චත්වා පලායි. සාපි ඔතරිතුං අසක්කොන්ති තත්ථෙච නිසිදි. අථ රාජා උය්‍යානෙ
ක්කිලිත්වා හත්ථික්ඛන්ධෙ නිසින්නො සායන්භසමයෙ නගරං පච්ඡන්තො තං දිස්වා
පට්ඨන්ද්විත්තො හුත්වා “සපරිග්ගහා, අපරිග්ගහා”ති පුච්ඡාපෙසි. සාපි “අත්ථි මෙ,
සාමි, කුලදත්තිකො පති, සො පන මං ඉධ නිසිදාපෙත්වා ඡඩ්ඛෙත්වා පලාතො”ති
ආහ. අමච්චො තං කාරණං රඤ්ඤො ආරොචෙසි. රාජා “අසාමිකභණ්ඩං නාම
රඤ්ඤො පාපුණාති”ති තං ඔතාරෙත්වා හත්ථික්ඛන්ධං ආරොපෙත්වා නිවෙසනං
නෙත්වා අභිසිඤ්චිත්වා අග්ගමහෙසිට්ඨානෙ යිපෙසි. සා තස්ස පියා අහොසි මනාපා.
උදුම්බරරුක්ඛෙ ලද්ධත්තා “උදුම්බරදෙව්”ත්ථෙචස්සා නාමං සඤ්ජානිංසු.

අටෙකදිවසං රඤ්ඤො උය්‍යානගමනත්ථාය ද්වාරගාමවාසිකෙහි මග්ගං
පට්ඨග්ගාපෙසුං. පිඬගුත්තරොපි හතිං කරොන්තො කච්ඡං බන්ධිත්වා කුද්දාලෙන
මග්ගං තච්ඡි. මග්ගෙ අනිට්ඨිතෙයෙව රාජා උදුම්බරදෙවියා සද්ධිං රටෙ නිසිදිත්වා
නික්ඛමි. උදුම්බරදෙවි කාලකණ්ණිං මග්ගං තච්ඡන්තං දිස්වා “ඵවරූපං සිරිං
ධාරෙතුං නාසක්ඛි අයං කාලකණ්ණි”ති තං ඔලොකෙත්ති හසි. රාජා හසමානං
දිස්වා කුජ්ඣත්වා “කස්මා හසි”ති පුච්ඡි. දෙව, අයං මග්ගතච්ඡකො පුරිසො මය්හං
පොරාණකසාමිකො, එස මං උදුම්බරරුක්ඛං ආරොපෙත්වා කණ්ටකෙහි
පරික්ඛිපිත්වා ගතො, ඉමාහං ඔලොකෙත්වා “ඵවරූපං සිරිං ධාරෙතුං නාසක්ඛි
කාලකණ්ණි අය”ත්ති වින්තෙත්වා හසිත්ති. රාජා “ත්ථං මුසාවාදං කටෙසි, අඤ්ඤං
කඤ්චි පුරිසං දිස්වා තයා හසිතං හච්ඡසති, තං මාරෙස්සාමි”ති අසිං අග්ගහෙසි. සා
හයජ්ජත්තා “දෙව, පණ්ඩිතෙ තාව පුච්ඡතා”ති ආහ. රාජා සෙනකං පුච්ඡි “සෙනක,
ඉම්ස්සා චචනං ත්ථං සද්දහසි”ති. “න සද්දහාමි, දෙව, කො නාම ඵවරූපං
ඉත්ථීරතනං පභාය ගම්ස්සති”ති. සා තස්ස කථං සුත්වා අතිරෙකතරං භීතා අහොසි.
අථ රාජා “සෙනකො කිං ජානාති, පණ්ඩිතං පුච්ඡස්සාමි”ති වින්තෙත්වා තං
පුච්ඡන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“ඉත්ථි සියා රූපවතී, සා ච සීලවතී සියා;
පුරිසො තං න ඉච්ඡෙය්‍ය, සද්දහාසි මහොසධා”ති. (ජා. 1.2.83);

තත්ථ සීලවතීති ආචාරගුණසම්පන්නා.

තං සුත්වා පණ්ඩිතො ගාථමාහ -

“සද්දහාමි මහාරාජ, පුරිසො දුබ්භගො සියා;
සිරි ව කාළකණ්ණි ව, න සමෙන්ති කුදාවන” න්ති. (ජා. 1.2.84);

තත්ථ න සමෙන්ති සමුද්දස්ස ඔරිමතීරපාරිමතීරානි විය ව
ගගනතලපථවිතලානි විය ව න සමාගච්ඡන්ති.

රාජා තස්ස වචනෙන තං කාරණං සුත්වා තස්සා න කුප්ඤ්ඤි, හදයමස්ස නිබ්බායි.
සො තස්ස තුස්සිත්වා “සචෙ පණ්ඩිතො නාහවිස්ස, අප්පාහං බාලසෙනකස්ස කථාය
ඵවරුපං ඉත්ථීරතනං භීතො අස්සං, තං නිස්සාය මයා ඵසා ලද්ධා” ති සතසහස්සෙන
පූජං කාරෙසි. දෙවීපි රාජානං වන්දිත්වා “දෙව, පණ්ඩිතං නිස්සාය මයා ජීවිතං
ලද්ධං, ඉමාහං කනිට්ඨභාතිකට්ඨානෙ යපෙනුං වරං යාමාමි” ති ආහ. “සාධු, දෙවි,
ගණ්භාහි, දම්මි තෙ වර” න්ති. “දෙව, අප්ප පට්ඨාය මම කනිට්ඨං විනා කිඤ්චි
මධුරරසං න බාදිස්සාමි, ඉතො පට්ඨාය වෙලාය වා අවෙලාය වා ද්වාරං
විවරාපෙත්වා ඉමස්ස මධුරරසං පෙසෙනුං ලභනකවරං ගණ්භාමි” ති. “සාධු, හද්දෙ,
ඉමඤ්ච වරං ගණ්භාහි” ති.

සිරිකාළකණ්ණිපඤ්ඤො නිට්ඨිතො.

මෙණ්ඩකපඤ්ඤො

අපරස්මිං දිවසෙ රාජා කතපාතරාසො පාසාදස්ස දීඝන්තරෙ වඩ්ඤ්ඤානො
වාතපානන්තරෙන ඔලොකෙන්තො ඵකං ඵළකඤ්ච සුනඛඤ්ච මිත්තසන්ථවං
කරොන්තං අද්දස. සො කිර ඵළකො හත්ථිසාලං ගන්ත්වා හත්ථිස්ස පුරතො ඛිත්තං
අනාමට්ඨතිණං බාදි. අථ නං හත්ථිගොපකා පොථෙත්වා නිහරිංසු. සො විරචිත්වා
පලායි. අථ නං ඵකො පුරිසො වෙගෙනාගන්ත්වා පිට්ඨියං දණ්ඨෙන තිරියං පහරි.
සො පිට්ඨියං ඔනාමෙත්වා වෙදනාප්පත්තො හුත්වා ගන්ත්වා රාජගෙහස්ස මහාහිත්තිං
නිස්සාය පිට්ඨිකාය නිපජ්ජි. තං දිවසමෙව රඤ්ඤො මහානසෙ අට්ඨිවම්මාදීනි
බාදිත්වා වඩ්ඤ්ඤානො හත්තකාරකෙ හත්තං සම්පාදෙත්වා බහි යත්වා සරීරෙ
සෙදං නිබ්බාපෙන්නෙ මච්ඡමංසගන්ධං සායිත්වා තණ්හං අධිවාසෙනුං
අසක්කොන්තො මහානසං පවිසිත්වා භාජනපිට්ඨානං පානෙන්වා මංසං බාදි. අථ
හත්තකාරකො භාජනසද්දෙන පවිසිත්වා තං දිස්වා ද්වාරං පිදහිත්වා තං
ලෙඩ්චුදණ්ඩාදීහි පොථෙසි. සො බාදිතමංසං මුඛෙනෙව ඡඩ්ඨෙත්වා විරචිත්වා
නික්ඛම්. හත්තකාරකොපි තස්ස නික්ඛන්තභාවං ඤත්වා අනුබන්ධිත්වා පිට්ඨියං
දණ්ඨෙන තිරියං පහරි. සො වෙදනාප්පත්තො පිට්ඨියං ඔනාමෙත්වා ඵකං පාදං
උක්ඛිපිත්වා ඵළකස්ස නිපන්තට්ඨානමෙව පාවිසි. අථ නං ඵළකො “සම්ම, කිං
පිට්ඨියං ඔනාමෙත්වා ආගච්ඡසි, කිං තෙ වාතො විජ්ඣති” ති පුච්ඡි. සුනාමොපි
“ත්වම්පි පිට්ඨියං ඔනාමෙත්වා නිපන්නොසි, කිං තෙ වාතො විජ්ඣති” ති පුච්ඡි. තෙ
අඤ්ඤාමඤ්ඤං අත්තනො පවත්තිං ආරොවෙසුං.

අථ නං ඵලකො පුච්ඡි “කිං පන ත්වං පුන හත්තගෙහං ගන්තුං සක්ඛිස්සසි සම්මා”ති? “න සක්ඛිස්සාමි, සම්ම, ගතස්ස මෙ ජීවිතං නත්ථි”ති. “ත්වං පන පුන හත්ථිසාලං ගන්තුං සක්ඛිස්සසි”ති. “මයාපි තත්ථ ගන්තුං න සක්කා, ගතස්ස මෙ ජීවිතං නත්ථි”ති. තෙ “කථං නු බො මයං ඉදානි ජීවිස්සාමා”ති උපායං වින්තෙසුං. අථ නං ඵලකො ආහ – “ස්වෙ මයං සමග්ගවාසං වසිතුං සක්කොම, අත්ථෙකො උපායො”ති. “තෙන හි කථෙහි”ති. “සම්ම, ත්වං ඉතො පට්ඨාය හත්ථිසාලං යාහි, “නායං තිණං බාදති”ති තයි හත්ථිගොපකා ආසඬකං න කරිස්සන්ති, ත්වං මම තිණං ආහරෙය්‍යාසි. අහමපි හත්තගෙහං පටිසිස්සාමි, “නායං මංසබ්බාදකො”ති හත්තකාරකො මයි ආසඬකං න කරිස්සති, අහං තෙ මංසං ආහරිස්සාමි”ති. තෙ “සුන්දරො උපායො”ති උභොපි සම්පට්ඨිති. සුනබො හත්ථිසාලං ගන්ත්වා තිණකලාපං ඩංසිත්වා ආගන්ත්වා මහාහිත්තිපිට්ඨිකාය යපෙසි. ඉතරොපි හත්තගෙහං ගන්ත්වා මංසබ්බං මුඛපුරං ඩංසිත්වා ආනෙත්වා තත්ථෙව යපෙසි. සුනබො මංසං බාදි, ඵලකො තිණං බාදි. තෙ ඉමිනා උපායෙන සමග්ගා සම්මොදමානා මහාහිත්තිපිට්ඨිකාය වසන්ති. රාජා තෙසං මිත්තසන්ථවං දිස්වා වින්තෙසි “අදිට්ඨපුබ්බං වත මෙ කාරණං දිට්ඨං, ඉමෙ පච්චාමිත්තා හුත්වාපි සමග්ගවාසං වසන්ති. ඉදං කාරණං ගහෙත්වා පඤ්ඤං කත්වා පඤ්ච පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිස්සාමි, ඉමං පඤ්ඤං අජානන්තං රට්ඨා පබ්බාපෙස්සාමි, තං ජානන්තස්ස ‘ඵවරූපො පණ්ඩිතො නත්ථි’ති මහාසක්කාරං කරිස්සාමි. අජ්ජ තාව අවෙලා, ස්වෙ උපට්ඨානං ආගතකාලෙ පුච්ඡිස්සාමි”ති. සො පුනදිවසෙ පණ්ඩිතෙසු ආගන්ත්වා නිසින්තෙසු පඤ්ඤං පුච්ඡන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“යෙසං න කදාචි භූතපුබ්බං, සඛ්‍යං සත්තපදම්පිමස්මි ලොකෙ;
ජාතා අමිත්තා දුඛෙ සභායා, පටිසන්ධාය වරන්ති කිස්ස හෙතු”ති. (ජා. 1.12.94);

තත්ථ පටිසන්ධායාති සද්දහිත්වා සට්ඨා හුත්වා.

ඉදඤ්ච පන වත්වා පුන ඵවමාහ –

“යදි මෙ අජ්ජ පාතරාසකාලෙ, පඤ්ඤං න සක්කුණෙය්‍යාථ වත්තුමෙතං;
රට්ඨා පබ්බාපෙස්සාමි වො සබ්බෙ, න හි මත්ථො දුප්පඤ්ඤජාතිකෙහි”ති. (ජා. 1.12.95);

තදා පන සෙනකො අග්ගාසනෙ නිසින්තො අහොසි, පණ්ඩිතො පන පරියන්තෙ නිසින්තො. සො තං පඤ්ඤං උපධාරෙන්නො තමත්ථං අදිස්වා වින්තෙසි “අයං රාජා දන්ධාතුකො ඉමං පඤ්ඤං වින්තෙත්වා සඬබ්බිතුං අසමත්ථො, කිඤ්චිදෙව, තෙන දිට්ඨං භවිස්සති, ඵකදිවසං ඔකාසං ලහන්තො ඉමං පඤ්ඤං නිහරිස්සාමි, සෙනකො කෙනචි උපායෙන අජ්ජෙකදිවසමත්තං අධිවාසාපෙතු”ති. ඉතරෙපි වත්තාරො පණ්ඩිතා අන්ධකාරගබ්භං පට්ඨා විය න කිඤ්චි පස්සිංසු. සෙනකො “කා නු බො මහොසධස්ස පවත්ති”ති බොධිසත්තං ඔලොකෙසි. සොපි තං ඔලොකෙසි.

සෙනකො බොධිසත්තස්ස ඔලොකිතාකාරෙනෙව තස්ස අධිජ්ජායං ඤාත්වා
 “පණ්ඩිතස්සපි න උපට්ඨාති, තෙනෙකදිවසං ඔකාසං ඉච්ඡති, පුරෙස්සාමිස්ස
 මනොරථ” න්ති චිත්තෙන්වා රඤ්ඤා සද්ධිං විස්සාසෙන මහාහසිතං හසිත්වා “කිං,
 මහාරාජ, සබ්බෙව අම්මෙහ පඤ්ඤා කථෙතුං අසක්කොන්තෙ රට්ඨා පබ්බාපෙස්සසි,
 එතම්පි ‘එකො ගණ්ඨිපඤ්ඤො’ති ත්වං සල්ලක්ඛෙසි, න මයං එතං කථෙතුං න
 සක්කොම, අපිව බො ථොකං අධිවාසෙහි. ගණ්ඨිපඤ්ඤො එස, න සක්කොම
 මහාජනමජ්ඣෙක කථෙතුං, එකමන්තෙ චිත්තෙන්වා පච්ඡා තුම්භාකං කථෙස්සාම,
 ඔකාසං නො දෙහි”ති මහාසත්තං ඔලොකෙන්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

“මහාජනසමාගමම්හි සොරෙ, ජනකොලාහලසඬ්ගමම්හි ජාතෙ;
 වික්ඛිත්තමනා අනෙකචිත්තා, පඤ්ඤා න සක්කුණොම වත්තුමෙතං.

“එකග්ගචිත්තාව එකමෙකා, රහසි ගතා අත්ථං නිචිත්තයිත්වා;
 පට්ටෙකෙ සම්මසිත්වානා ධීරා, අථ වක්ඛන්ති ජනින්ද එතමත්ථ” න්ති. (ජා.
 1.12.96-97);

තත්ථ සම්මසිත්වානාති කායචිත්තට්ටෙකෙ ධීරා ඉමෙ ධීරා ඉමං පඤ්ඤා
 සම්මසිත්වා අථ වො එතං අත්ථං වක්ඛන්ති.

රාජා තස්ස කථං සුත්වා අනත්තමනො හුත්වාපි “සාධු චිත්තෙන්වා කථෙථ,
 අකථෙත්තෙ පන වො පබ්බාපෙස්සාමි”ති තජ්ජෙසියෙව. වත්තාරො පණ්ඩිතා
 පාසාදා ඔතරිංසු. සෙනකො ඉතරෙ ආහ – “සම්මා, රාජා සුබ්බමපඤ්ඤං පුච්ඡි,
 අකථිතෙ මහත්තං හයං හවිස්සති, සජ්ජායනොජනං භුඤ්ජිත්වා සම්මා
 උපධාරෙථා”ති. තෙ අත්තනො අත්තනො ගෙහං ගතා. පණ්ඩිතොපි උට්ඨාය
 උදුම්බරදෙවියා සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙවි, අජ්ජ වා හියෙයා වා රාජා කත්ථ චිරං
 අට්ඨාසි”ති පුච්ඡි. “තාත, දීඝන්තරෙ වාතපානෙන ඔලොකෙන්තො වඩ්ඪකමති”ති.
 තතො පණ්ඩිතො චිත්තෙසි “රඤ්ඤා ඉමිනා පස්සෙන කිඤ්චි දිට්ඨං හවිස්සති”ති.
 සො තත්ථ ගන්ත්වා බහි ඔලොකෙන්තො එළකසුනබානං කිරියං දිස්වා “ඉමෙ
 දිස්වා රඤ්ඤා පඤ්ඤො අභිසඬ්ඛතො”ති සන්තිට්ඨානං කත්වා ගෙහං ගතො.
 ඉතරෙපි තයො චිත්තෙන්වා කිඤ්චි අදිස්වා සෙනකස්ස සන්තිකං අගමංසු. සො තෙ
 පුච්ඡි “දිට්ඨො වො පඤ්ඤො”ති. “න දිට්ඨො ආවරියා”ති. “යදි එවං රාජා වො
 පබ්බාපෙස්සති, කිං කරිස්සාමා”ති? “තුම්මෙහි පන දිට්ඨො”ති? “අභමපි න
 පස්සාමි”ති. “තුම්මෙහසු අපස්සන්තෙසු මයං කිං පස්සාම, රඤ්ඤො පන සන්තිකෙ
 ‘චිත්තෙන්වා කථෙස්සාමා’ති සිහනාදං නදිත්වා ආගතම්හා, අකථිතෙ අම්මෙ රාජා
 කුජ්ඣස්සති, කිං කරොම, අයං පඤ්ඤො න සක්කා අම්මෙහි දට්ඨුං, පණ්ඩිතෙන පන
 සතගුණං සහස්සගුණං සතසහස්සගුණං කත්වා චිත්තිතො හවිස්සති, එථ තස්ස
 සන්තිකං ගච්ඡාමා”ති තෙ වත්තාරො පණ්ඩිතා බොධිසත්තස්ස සරද්ධාරං
 ආගතභාවං ආරොවාපෙත්වා “පට්ඨන්තු පණ්ඩිතා”ති චුත්තෙ ගෙහං පටිසිත්වා
 පටිසන්ථාරං කත්වා එකමන්තං ධීරා මහාසත්තං පුච්ඡිංසු “කිං පන, පණ්ඩිත,

වින්තිනො පඤ්භො”ති? “ආම, වින්තිනො, මයි අවින්තෙන්තෙ අඤ්ඤො කො
වින්තයිස්සති”ති. “තෙන හි පණ්ඩිත අමිහාකම්පි කට්ඨො”ති.

පණ්ඩිතො “සවාහං එතෙසං න කට්ඨස්සාමි, රාජා තෙ රට්ඨා පබ්බාපෙස්සති,
මං පන සත්තහි රතනෙහි පුපෙස්සති, ඉමෙ අන්ධබාලා මා විනස්සන්තු, කට්ඨස්සාමි
තෙස”න්ති වින්තෙන්වා තෙ චත්තාරොපි නිවාසනෙ නිසීදාපෙන්වා අඤ්ජලිං.
පග්ගණ්භාපෙන්වා රඤ්ඤා දිට්ඨතං අජානාපෙන්වා “රඤ්ඤා පුච්ඡිතකාලෙ එවං
කට්ඨයාපා”ති චතුන්නම්පි චතස්සො ගාථායො ඛන්ධිත්වා පාළිමෙව
උග්ගණ්භාපෙන්වා උයොයාපෙසි. තෙ දුතියදිවසෙ රාජපට්ඨානං ගන්ත්වා
පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසීදිංසු. රාජා සෙනකං පුච්ඡී “ඤාතො තෙ, සෙනක,
පඤ්භො”ති? “මහාරාජ, මයි අජානන්තෙ අඤ්ඤො කො ජානිස්සති”ති. “තෙන හි
කට්ඨො”ති. “සුඤ්ඤා දෙවා”ති සො උග්ගහිතනියාමෙනෙව ගාථමාහ –

“උග්ගපුත්තරාජපුත්තියානං, උරබ්හස්ස මංසං පියං මනාපං;
න සුනබස්ස තෙ අදෙන්ති මංසං, අථ මෙණ්ඩස්ස සුඤ්ඤා සබ්බාමස්සා”ති.
(ජා. 1.12.98);

තත්ථ උග්ගපුත්තරාජපුත්තියානන්ති උග්ගතානං අමච්චපුත්තානඤ්චෙව
රාජපුත්තානඤ්ච.

ගාථං චත්වාපි සෙනකො අත්ථං න ජානාති. රාජා පන අත්තනො දිට්ඨිභාවෙන
පජානාති, තස්මා “සෙනකෙන තාව ඤාතො”ති පුක්කුසං පුච්ඡී. සොපිස්ස “කිං
අහම්පි අපණ්ඩිතො”ති චත්වා උග්ගහිතනියාමෙනෙව ගාථමාහ –

“චම්මං විහන්ති එළකස්ස, අස්සපිට්ඨත්ථරස්සුබස්ස හෙතු;
න ච තෙ සුනබස්ස අත්ථරන්ති, අථ මෙණ්ඩස්ස සුඤ්ඤා සබ්බාමස්සා”ති.
(ජා. 1.12.99);

තස්සපි අත්ථො අපාකට්ඨායෙව. රාජා පන අත්තනො පාකට්ඨතා “ඉමිනාපි
පුක්කුසෙන ඤාතො”ති කාමින්දං පුච්ඡී. සොපි උග්ගහිතනියාමෙනෙව ගාථමාහ –

“ආවෙල්ලිතසිඬ්ඨිකො හි මෙණ්ඩො, න ච සුනබස්ස විසාණකානි අත්ථී;
තිණ්හක්ඛො මංසභොජනො ච, අථ මෙණ්ඩස්ස සුඤ්ඤා සබ්බාමස්සා”ති.
(ජා. 1.12.100);

රාජා “ඉමිනාපි ඤාතො”ති දෙවින්දං පුච්ඡී. සොපි උග්ගහිතනියාමෙනෙව
ගාථමාහ –

“තිණ්මාසි පලාසමාසි මෙණ්ඩො, න ච සුනබො තිණ්මාසි නො පලාසං;
ගණ්භෙයා සුඤ්ඤා සසං බිළාරං, අථ මෙණ්ඩස්ස සුඤ්ඤා සබ්බාමස්සා”ති.
(ජා. 1.12.101);

තත්ථ තිණමාසි පලාසමාසීති තිණබාදකො වෙව පණ්ණබාදකො ව. නො
පලාසන්ති පණ්ණමිපි න බාදති.

අථ රාජා පණ්ඩිතං පුච්ඡී – “තාත, ත්වම්පි ඉමං පඤ්භං ජානාසී”ති? “මහාරාජ,
අවිචිතො යාව භවග්ගා මං යපෙත්වා කො අඤ්ඤො එතං ජානිස්සති”ති. “තෙන හි
කථෙහී”ති. “සුණ මහාරාජා”ති තස්ස පඤ්භස්ස අත්තනො පාකට්ඨාවං
පකාසෙත්තො ගාථාද්වයමාහ –

“අට්ඨඨිසපදො චතුප්පදස්ස, මෙණ්ඩො අට්ඨනංගො අදිස්සමානො;
ජාදියමාහරති අයං ඉමස්ස, මංසං ආහරති අයං අමුස්ස.

“පාසාදවරගතො විදෙහසෙට්ඨො, වීතිහාරං අඤ්ඤමඤ්ඤභොජනානං;
අද්දක්ඛි කිර සක්ඛිකං ජනිත්දො, බුහුක්කස්ස පුණ්ණංමුඛස්ස වෙත”ති.
(ජා. 1.12.102-103);

තත්ථ අට්ඨඨිසපදොති බාඤ්ජනකුසලතාය එළකස්ස චතුප්පාදං සන්ධායාහ.
මෙණ්ඩොති එළකො. අට්ඨනංගොති එකෙකස්මිං පාදෙ ද්විත්තං ද්විත්තං බුරානං
වසෙනෙතං වුත්තං. අදිස්සමානොති මංසං ආහරණකාලෙ අපඤ්ඤායමානො.
ජාදියන්ති ගෙහව්ජදනං. තිණන්ති අත්ථො. අයං ඉමස්සාති සුනංගො එළකස්ස.
වීතිහාරන්ති වීතිහරණං. අඤ්ඤමඤ්ඤභොජනානන්ති අඤ්ඤමඤ්ඤස්ස
භොජනානං. මෙණ්ඩො හි සුනංගස්ස භොජනං හරති, සො තස්ස වීතිහරති, සුනංගොපි
තස්ස හරති, ඉතරො වීතිහරති. අද්දක්ඛිති තං තෙසං අඤ්ඤමඤ්ඤභොජනානං
වීතිහරණං සක්ඛිකං අත්තනො පච්චක්ඛං කත්වා අද්දස්ස. බුහුක්කස්සාති භුභුති
සද්දකරණසුනංගස්ස. පුණ්ණංමුඛස්සාති මෙණ්ඩස්ස. ඉමෙසං එතං මිත්තසන්ථවං
රාජා සයං පස්සීති.

රාජා ඉතරෙහි බොධිසත්තං නිස්සාය ඤාතභාවං අජානන්තො “පඤ්ච පණ්ඩිතා
අත්තනො අත්තනො ඤාණංලෙන ජානිංසු”ති මඤ්ඤමානො
සොමනස්සප්පත්තො හුත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“ලාභා වත මෙ අනප්පරුපා, යස්ස මෙදිසා පණ්ඩිතා කුලම්භි;
පඤ්භස්ස ගම්භීරගතං නිපුණමත්ථං, පටිච්ඡ්ඤාන්ති සුභාසිතෙන ධීරා”ති.
(ජා. 1.12.104);

තත්ථ පටිච්ඡ්ඤාන්තීති සුභාසිතෙන තෙ විදිත්වා කථෙන්නීති.

අථ තෙසං “තුට්ඨෙත නාම තුට්ඨාකාරො කත්තබ්බො”ති තං කරොන්තො
ඉමං ගාථමාහ –

“අස්සතරිරථඤ්ච එකමෙකං, ජීතං ගාමවරඤ්ච එකමෙකං;

සබ්බෙසං වො දම්මි පණ්ඩිතානං, පරමජ්ජනීතමනො සුභාසිතෙනා”ති. (ජා. 1.12.105);

ඉති චත්වා තෙසං තං සබ්බං දාපෙසි.

ද්වාදසනිපාතෙ මෙණ්ඩකපඤ්ඤා නිට්ඨිතො.

සිරිමන්තපඤ්ඤා

උදුම්බරදෙවී පන ඉතරෙහි පණ්ඩිතං නිස්සාය පඤ්ඤස්ස ඤාතභාවං ඤත්වා “රඤ්ඤා මුග්ගං මාසෙන නිබ්බිසෙසකං කරොන්තෙන විය පඤ්චන්තං සමකොච සක්කාරො කතො, නනු මය්හං කනිට්ඨස්ස විසෙසං සක්කාරං කාතුං වට්ටති”ති වින්තෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා පුච්ඡි “දෙව, කෙන වො පඤ්ඤා කථිතො”ති? “පඤ්චහි පණ්ඩිතෙහි, හද්දෙ”ති. “දෙව, චත්තාරො ජනා තං පඤ්ඤං කං නිස්සාය ජානිංසු”ති? “න ජානාමි, හද්දෙ”ති. “මහාරාජ, කිං තෙ ජානන්ති, පණ්ඩිතො පන ‘මා නස්සන්තු ඉමෙ බාලා’ති පඤ්ඤං උග්ගණ්භාපෙසි, තුම්භෙ සබ්බෙසං සමකං සක්කාරං කරොථ, අයුත්තමෙන, පණ්ඩිතස්ස විසෙසකං කාතුං වට්ටති”ති. රාජා “අත්තානං නිස්සාය ඤාතභාවං න කථෙසි”ති පණ්ඩිතස්ස තුස්සිත්වා අතිරෙකතරං සක්කාරං කාතුකාමො වින්තෙසි “භොතු මම පුත්තං එකං පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා කථිතකාලෙ මහත්තං සක්කාරං කරිස්සාමි”ති. සො පඤ්ඤං වින්තෙත්තො සිරිමන්තපඤ්ඤං වින්තෙත්වා එකදිවසං පඤ්චන්තං පණ්ඩිතානං උපට්ඨානං ආගන්ත්වා සුඛනිසින්නකාලෙ සෙනකං ආහ – “සෙනක, පඤ්ඤං පුච්ඡස්සාමි”ති. “පුච්ඡ දෙවා”ති. රාජා සිරිමන්තපඤ්ඤෙ පඨමං ගාථමාහ –

“පඤ්ඤායුපෙතං සිරියා විහිනං, යසස්සිනං වාපි අපෙතපඤ්ඤං;
පුච්ඡාමි තං සෙනක එතමත්ථං, කමෙත්ථ සෙය්‍යො කුසලා වදන්ති”ති. (ජා. 1.15.83);

තත්ථ කමෙත්ථ සෙය්‍යොති ඉමෙසු ද්විසු කතරං පණ්ඩිතා සෙය්‍යොති වදන්ති.

අයඤ්ච කිර පඤ්ඤො සෙනකස්ස වංසානුගතො, තෙන නං ඛිජ්ජමෙව කථෙසි –

“ධීරා ව බාලා ව හවෙ ජනින්ද, සිජ්ජුපපන්නා ව අසිජ්ජිතො ව;
සුජාතිමත්තොපි අජාතිමස්ස, යසස්සිතො පෙසකරා භවන්ති;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිහිතො සිරිමාව සෙය්‍යො”ති. (ජා. 1.15.84);

තත්ථ පඤ්ඤො නිහිතොති පඤ්ඤවා නිහිතො, ඉස්සරොච උත්තමොති අත්ථො.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා ඉතරෙ තයො අප්‍රච්ඡිත්වා සඛිසනවකං හුත්වා
නිසින්නං මහොසධපණ්ඩිතං ආහ -

“තුචම්පි පුච්ඡාමි අනොමපඤ්ඤා, මහොසධ කෙවලධම්මදස්සි;
බාලං යසස්සිං පණ්ඩිතං අප්පහොගං, කමෙත්ථ සෙය්‍යො කුසලා
වදන්ති” ති. (ජා. 1.15.85);

තත්ථ කෙවලධම්මදස්සිති සබ්බධම්මදස්සි.

අථස්ස මහාසත්තො “සුඤ්ඤා, මහාරාජා” ති වත්වා කථෙසි -

“පාපානි කම්මානි කරොති බාලො, ඉධමෙව සෙය්‍යො ඉති මඤ්ඤමානො;
ඉධලොකදස්සි පරලොකමදස්සි, උභයත්ථ බාලො කලිමග්ගහෙසි;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො” ති.
(ජා. 1.15.86);

තත්ථ ඉධමෙව සෙය්‍යොති ඉධලොකෙ ඉස්සරියමෙව මය්හං සෙට්ඨන්ති
මඤ්ඤමානො. කලිමග්ගහෙසිති බාලො ඉස්සරියමානෙන පාපකම්මං කත්වා
නිරයාදිං උපපජ්ජන්තො පරලොකෙ ව පුන තතො ආගන්ත්වා නීවකුලෙ දුක්ඛභාවං
පත්වා නිබ්බත්තමානො ඉධලොකෙ වාති උභයත්ථ පරාජයමෙව ගණ්හාති. එතම්පි
කාරණං අහං දිස්වා පඤ්ඤාසම්පන්නොව උත්තමො, ඉස්සරො පන බාලො න
උත්තමොති වදාමි.

එවං චුත්තෙ රාජා සෙනකං ඔලොකෙන්වා “නනු මහොසධො
පඤ්ඤවන්තමෙව උත්තමොති වදන්ති” ති ආහ. සෙනකො “මහාරාජ, මහොසධො
දහරො, අප්පාපිස්ස මුඛෙ ඛීරගන්ධො වායති, කිමෙස ජානාති” ති වත්වා ඉමං
ගාථමාහ -

“නිසිප්පමෙතං විදධාති භොගං, න ඛන්ධුවා න සරීරවණ්ණො යො;
පස්සෙළමුගං සුඛමෙධමානං, සිරී හි නං හජතෙ ගොරචින්දං;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිහිනො සිරිමාව සෙය්‍යො” ති.

තත්ථ එළමුගන්ති පග්ගරිතලාලමුඛං. ගොරචින්දන්ති සො කිර තස්මිංයෙව
නගරෙ අසිතිකොට්ඨිහවො සෙට්ඨි විරුපො. නාස්ස පුත්තො න ව ධිතා, න කිඤ්චි
සිප්පං ජානාති. කථෙත්තස්සපිස්ස හනුකස්ස උභොහිපි පස්සෙහි ලාලාධාරා
පග්ගරති. දෙවච්ඡරා විය ද්වෙ ඉත්ථියො සබ්බාලඤ්ඤාකාරෙහි විභූසිතා සුපුප්ඵිතාති
නිලුප්පලානි ගහෙන්වා උභොසු පස්සෙසු ධිතා තං ලාලං නිලුප්පලෙහි
සම්පට්ඨිත්වා නිලුප්පලානි වාතපානෙන ඡඩ්ඛෙන්ති. සුරාසොණ්ඩාපි පානාගාරං
පවිසන්තා නිලුප්පලෙහි අත්ථෙ සති තස්ස ගෙහද්වාරං ගන්ත්වා “සාමි ගොරචින්ද,
සෙට්ඨි” ති වදන්ති. සො තෙසං සද්දං සුත්වා වාතපානෙ යත්වා “කිං, තාතා” ති
වදති. අථස්ස ලාලාධාරා පග්ගරති. තා ඉත්ථියො තං නිලුප්පලෙහි සම්පට්ඨිත්වා

නීලුප්පලානි අන්තරවිජියං බිපන්ති. සුරාධුත්තා තානි ගහෙන්වා උදකෙන
වික්ඛාලෙන්වා පිලුන්ධිත්වා පානාගාරං පවිසන්ති. එවං සිරිසම්පන්නො අහොසි.
සෙනකො තං උදාහරණං කත්වා දස්සෙන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා රාජා “කිදිසං, තාත, මහොසධපණ්ඩිතා” ති ආහ. පණ්ඩිතො “දෙව,
කිං සෙනකො ජානාති, ඔදනසිත්ථට්ඨානෙ කාකො විය දධිං පාතුං ආරද්ධසුනාබො
විය ව යසමෙව පස්සති, සීසෙ පතන්තං මහාමුග්ගරං න පස්සති, සුඤ්ඤා, දෙවා” ති
වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“ලද්ධා සුඛං මජ්ජති අප්පපඤ්ඤො, දුක්ඛෙන ඵ්ථිට්ඨොපි පමොහමෙති;
ආගන්තුනා දුක්ඛසුඛෙන ඵ්ථිට්ඨො, පට්ඨෙති වාරිවරොව සම්මෙ;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො” ති.
(ජා. 1.15.88);

තත්ථ සුඛන්ති ඉස්සරියසුඛං ලභිත්වා බාලො පමජ්ජති, පමත්තො සමානො
පාපං කරොති. දුක්ඛෙනාති කායිකචෙතසිකදුක්ඛෙන. ආගන්තුනාති න
අජ්ඣන්තිකෙන. සත්තානඤ්ඤි සුඛම්පි දුක්ඛම්පි ආගන්තුකමෙව, න නිව්ච්චත්තං.
සම්මෙති උදකා උද්ධරිත්වා ආතපෙ බිත්තමච්ඡො විය.

තං සුත්වා රාජා “කිදිසං ආචරියා” ති ආහ. සෙනකො “දෙව, කිමෙස ජානාති,
තිට්ඨන්තු තාව මනුස්සා, අරඤ්ඤ ජාතරුක්ඛෙසුපි ඵලසම්පන්නමෙව බහු
විහඬිගමා හපන්ති” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“දුමං යථා සාදුඵලං අරඤ්ඤ, සමන්තතො සමභිසරන්ති පක්ඛි;
එවම්පි අඬිසං සධනං සහොගං, බහුජ්ජනො හපති අත්ථහෙනු;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිහිනො සිරිමාව සෙය්‍යො” ති. (ජා.
1.15.89);

තත්ථ බහුජ්ජනොති මහාජනො.

තං සුත්වා රාජා “කිදිසං තාතා” ති ආහ. පණ්ඩිතො “කිමෙස මහොදරො
ජානාති, සුඤ්ඤා, දෙවා” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“න සාධු බලවා බාලො, සාහසා වින්දතෙ ධනං;
කන්දන්තමෙනං දුම්මෙධං, කඬිසන්ති නිරයං භුසං;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො” ති.
(ජා. 1.15.90);

තත්ථ සාහසාති සාහසෙන සාහසිකකම්මං කත්වා ජනං පිලෙත්වා ධනං වින්දති.
අථ නං නිරයපාලා කන්දන්තමෙව දුම්මෙධං බලවච්චෙදනං නිරයං කඬිසන්ති.

පුත රඤ්ඤා “කිං සෙනකා” ති වුත්තෙ සෙනකො ඉමං ගාථමාහ –

“යා කාවි නජ්ජො ගඬගමභිස්සවන්ති, සබ්බාව තා නාමගොත්තං ජහන්ති;
ගඬගා සමුද්දං පටිපජ්ජමානා, න බායතෙ ඉද්ධිං පඤ්ඤොපි ලොකෙ;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිභීනො සිරිමාව සෙය්‍යො” ති. (ජා.
1.15.91);

තත්ථ නජ්ජොති නින්නා හුත්වා සන්දමානා අත්තමසො කුන්තදියොපි ගඬගං
අභිස්සවන්ති. ජහන්තිති ගඬගාත්වෙව සබ්බං ගච්ඡන්ති, අත්තනො නාමගොත්තං
ජහන්ති. න බායතෙති සාපි ගඬගා සමුද්දං පටිපජ්ජමානා න පඤ්ඤායති,
සමුද්දොත්වෙව නාමං ලහති. එවමෙව මහාපඤ්ඤොපි ඉස්සරස්සන්තිකං පත්තො න
බායති න පඤ්ඤායති, සමුද්දං පටිට්ඨගඬගා විය හොති.

පුත රාජා “කිං පණ්ඩිතා” ති ආහ. සො “සුඤ්ඤ, මහාරාජා” ති වත්වා ඉමං
ගාථාද්වයමාහ –

“යමෙතමක්ඛා උද්ධිං මහන්තං, සවන්ති නජ්ජො සබ්බකාලමසබ්බං;
සො සාගරො නිච්චමුළාරවෙගො, වෙලං න අච්චෙති මහාසමුද්දො.

“එවම්පි බාලස්ස පජජ්ජිතානි, පඤ්ඤං න අච්චෙති සිරි කදාවි;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො” ති.
(ජා. 1.15.92-93);

තත්ථ යමෙතමක්ඛාති යං එතං අක්ඛාසි වදෙසි. අසබ්බන්ති අගණනං. වෙලං
න අච්චෙති උළාරවෙගොපි හුත්වා ඌමිසහස්සං උක්ඛිපිත්වාපි වෙලං අතික්කමිතුං
න සක්කොති, වෙලං පත්වා අවස්සං සබ්බා ඌමියො භිජ්ජන්ති. එවම්පි බාලස්ස
පජජ්ජිතානීති බාලස්ස වචනානිපි එවමෙව පඤ්ඤවන්තං අතික්කමිතුං න
සක්කොන්ති, තං පත්වා භිජ්ජන්ති. පඤ්ඤං න අච්චෙති පඤ්ඤවන්තං සිරිමා
නාම නාතික්කමති. න භි කොචි මනුජො අත්ථානත්ථෙ උප්පන්නකඩ්ඛො
තංඡන්දනත්ථාය පඤ්ඤවන්තං අතික්කමිත්වා බාලස්ස ඉස්සරස්ස පාදමුලං ගච්ඡති,
පඤ්ඤවන්තස්ස පන පාදමුලෙයෙව විනිච්ඡයො නාම ලබ්භතිති.

තං සුත්වා රාජා “කථං සෙනකා” ති ආහ. සො “සුඤ්ඤ, දෙවා” ති වත්වා ඉමං
ගාථමාහ –

“අසඤ්ඤො වෙපි පරෙසමත්ථං, භණාති සන්ධානගතො යසස්සි;
තස්සෙව තං රුහති ඤාතිමජ්ඣෙ, සිරි භි නං කාරයතෙ න පඤ්ඤා;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිභීනො සිරිමාව සෙය්‍යො” ති. (ජා.
1.15.94);

තත්ථ අසඤ්ඤතො වෙපිති ඉස්සරො හි සවෙපි කායාදීහි අසඤ්ඤතො දුස්සිලො. සන්ධානගතොති විනිවිජයෙ යීතො හුත්වා පරෙසං අත්ථං භණති, තස්මිං විනිවිජයමණ්ඩලෙ මහාපරිවාරපරිවුතස්ස මුසාවාදං වත්වා සාමිකම්පි අස්සාමිකං කරොන්තස්ස තස්සෙව තං වචනං රුහති. සිරි හි නං තථා කාරයතෙ න පඤ්ඤා, තස්මා පඤ්ඤො නිහීනො, සිරිමාව සෙය්‍යොති වදාමි.

පුන රඤ්ඤා “කිං, තාතා”ති වුත්තෙ පණ්ඩිතො “සුණ, දෙව, බාලසෙනකො කිං ජානාති”ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

“පරස්ස වා අත්තනො වාපි හෙතු, බාලො මුසා භාසති අප්පපඤ්ඤා;
සො නින්දිතො හොති සභාය මජ්ඣෙ, පච්ඡාපි සො දුග්ගතිගාමී හොති;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො”ති.
(ජා. 1.15.95);

තතො සෙනකො ඉමං ගාථමාහ —

“අත්ථම්පි වෙ භාසති භූරිපඤ්ඤො, අනාළ්හියො අප්පධනො දලිද්දො;
න තස්ස තං රුහති ඤාතිමජ්ඣෙ, සිරි ව පඤ්ඤාණුවතො න හොති;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිහීනො සිරිමාව සෙය්‍යො”ති. (ජා. 1.15.96);

තත්ථ අත්ථම්පිති කාරණම්පි වෙ භාසති. ඤාතිමජ්ඣෙති පරිසමජ්ඣෙ. පඤ්ඤාණුවතොති මහාරාජ, පඤ්ඤාණුවන්තස්ස සිරිසොහග්ගප්පත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා පකතියා විජ්ජමානාපි සිරි නාම න හොති. සො හි තස්ස සන්තිකෙ සුරියුග්ගමනෙ ඛජ්ජොපනකො විය බායතීති දස්සෙති.

පුන රඤ්ඤා “කිදිසං, තාතා”ති වුත්තෙ පණ්ඩිතො “කිං ජානාති, සෙනකො, ඉධලොකමත්තමෙව ඔලොකෙති, න පරලොක”න්ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

“පරස්ස වා අත්තනො වාපි හෙතු, න භාසති අලිකං භූරිපඤ්ඤා;
සො පුජිතො හොති සභාය මජ්ඣෙ, පච්ඡාපි සො සුග්ගතිගාමී හොති;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො”ති.
(ජා. 1.15.97);

තතො සෙනකො ගාථමාහ —

“හත්ථි ගවාස්සා මණිකුණ්ඩලා ව, ටියො ව ඉද්ධෙසු කුලෙසු ජාතා;
සබ්බාව තා උපහොගා භවන්ති, ඉද්ධස්ස පොසස්ස අනිද්ධිමන්තො;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිහීනො සිරිමාව සෙය්‍යො”ති. (ජා. 1.15.98);

තත්ථ ඉද්ධස්සාති ඉස්සරස්ස. අනිද්ධමන්තොති න කෙවලං තා නාරියොව, අථ
බො සබ්බෙ අනිද්ධමන්තොපි සත්තා තස්ස උපහොගා භවන්ති.

තතො පණ්ඩිතො “කිං එස ජානාති” ති වත්වා එකං කාරණං ආහරිත්වා
දස්සෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

“අසංවිහිතකම්මන්තං, බාලං දුම්මෙධමන්තිනං;
සිරි ජහති දුම්මෙධං, ජිණ්ණංව උරගො තවං;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි;
පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො” ති. (ජා. 1.15.99);

තත්ථ “සිරි ජහති” ති පදස්ස වෙනියජාතකෙන (ජා. 1.8.45 ආදයො) අත්ථො
වණ්ණෙනබ්බො.

අථ සෙනකො රඤ්ඤා “කිදිස” න්ති වුත්තෙ “දෙව, කිං එස තරුණදාරකො
ජානාති, සුභාථා” ති වත්වා “පණ්ඩිතං අප්පට්භානං කරිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ඉමං
ගාථමාහ —

“පඤ්ච පණ්ඩිතා මයං හද්දන්තෙ, සබ්බෙ පඤ්ඡලිකා උපට්ඨිතා;
ත්වං නො අභිභුය්‍ය ඉස්සරොසි, සක්කොව භූතපති දෙවරාජා;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤො නිහිනො සිරිමාව සෙය්‍යො” ති. (ජා.
1.15.100);

ඉදං කිර සුත්වා රාජා “සාධුරූපං සෙනකෙන කාරණං ආහතං, සක්ඛිස්සති නු
බො මෙ පුත්තො ඉමස්ස වාදං භින්දිත්වා අඤ්ඤං කාරණං ආහරිතු” න්ති
වින්තෙත්වා “කිදිසං පණ්ඩිතා” ති ආහ. සෙනකෙන කිර ඉමස්මිං කාරණෙ ආහතෙ
යපෙත්වා බොධිසත්තං අඤ්ඤො තං වාදං භින්දිතුං සමත්ථො නාම නත්ථි, තස්මා
මහාසත්තො අත්තනො ඤාණබලෙන තස්ස වාදං භින්දන්තො “මහාරාජ, කිමෙස
බාලො ජානාති, යසමෙව ඔලොකෙති, පඤ්ඤාය විසෙසං න ජානාති, සුභාථා” ති
වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

“දාසොව පඤ්ඤස්ස යසස්සි බාලො, අත්ථෙප්පු ජාතෙප්පු තථාවිධෙප්පු;
යං පණ්ඩිතො නිපුණං සංවිධෙති, සම්මොහමාපජ්ජති තත්ථ බාලො;
එතම්පි දිස්වාන අහං වදාමි, පඤ්ඤොව සෙය්‍යො න යසස්සි බාලො” ති.
(ජා. 1.15.101);

තත්ථ අත්ථෙප්පුති කිච්චෙප්පු ජාතෙප්පු. සංවිධෙතීති සංවිදහති.

ඉති මහාසත්තො සිනෙරූපාදනො සුවණ්ණවාලුකං උද්ධරන්තො විය
ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දං උට්ඨාපෙත්තො විය ව නයකාරණං දස්සෙසි. එවං
මහාසත්තෙන පඤ්ඤානුභාවං දස්සෙත්වා කටීනෙ රාජා සෙනකං ආහ — “කිදිසං,

සෙනක, සක්කොන්තො උත්තරිපි කපෙහි” ති. සො කොට්ඨෙ යපිතධස්සං විය උග්ගහිතකං බෙපෙත්වා අප්පටිභානො මඬිකුභුතො පජ්ඣායන්තො නිසිදි. සචෙ හි සො අස්සං කාරණං ආහරෙය්‍ය, න ගාථාසහස්සෙනපි ඉමං ජාතකං නිට්ඨායෙථ. තස්ස පන අප්පටිභානස්ස ධීතකාලෙ ගම්හීරං ඔසං ආනෙන්නො විය මහාසත්තො උත්තරිපි පස්සංමෙව වණ්ණෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“අද්ධා හි පස්සංඝාච සතං පසත්ථා, කන්තා සිරි භොගරතා මනුස්සා;
ඤාණස්ස ච බුද්ධානමතුලාරූපං, පස්සං න අච්චෙති සිරි කදාචි” ති. (ජා. 1.15.102);

තත්ථ සතන්ති බුද්ධාදීනං සප්පුරිසානං. භොගරතාති මහාරාජ, යස්මා අන්ධබාලමනුස්සා භොගරතාව, තස්මා තෙසං සිරි කන්තා. යසො නාමෙස පණ්ඩිතෙහි ගරහිතො බාලානං කන්තොති වායං අත්ථො භීසජාතකෙන (ජා. 1.14.78 ආදයො) වණ්ණෙතබ්බො. බුද්ධානන්ති සබ්බස්සබුද්ධානස්ස ඤාණං. කදාචිති කිස්මිස්සං කාලෙ ඤාණවත්තං සිරි නාම නාතික්කමති, දෙවාවිති.

තං සුත්ථා රාජා මහාසත්තස්ස පස්සංඝාකරණෙන තුට්ඨො සනවස්සං වස්සෙන්නො විය මහාසත්තං ධනෙන පුපෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“යං තං අපුච්ඡිමිහ අකිත්තසි නො, මහොසධ කෙවලධම්මදස්සි;
ගවං සහස්සං උසහස්සං නාගං, ආජස්සස්සුත්තෙ ච රථෙ දස ඉමෙ;
පස්සංඝස්ස වෙය්‍යාකරණෙන තුට්ඨො, දදාමි තෙ ගාමවරානි සොළසා” ති. (ජා. 1.15.103);

තත්ථ උසහස්සං නාගන්ති තස්ස ගවං සහස්සස්ස උසහං කත්ථා අලඬිකතපට්ඨත්තං ආරොහනීයං නාගං දමිමිති.

විසතිනිපාතෙ සිරිමත්තපස්සො නිට්ඨිතො.

ජන්තපථපස්සො

තතො පට්ඨාය බොධිසත්තස්ස යසො මහා අහොසි. තං සබ්බං උදුම්බරදෙවියෙව විචාරෙසි. සා තස්ස සොළසවස්සිකකාලෙ චිත්තෙසි “මම කනිට්ඨො මහල්ලකො ජාතො, යසොපිස්ස මහා අහොසි, ආවාහමස්ස කාතුං වට්ටති” ති. සා රස්සංඝො තමත්ථං ආරොචෙසි. රාජා “සාධු ජානාපෙහි න” න්ති ආහ. සා තං ජානාපෙත්වා තෙන සම්පට්ඨිතෙ “තෙන හි, තාත, තෙ කුමාරිකං ආනෙමි” ති ආහ. අථ මහාසත්තො “කදාචි ඉමෙහි ආනිතා මම න රුච්චෙය්‍ය, සයමෙව තාව උපධාරෙමි” ති චිත්තෙත්වා එවමාහ – “දෙවි, කතිපාහං මා කිස්සි රස්සංඝො වදෙථ, අහං එකං කුමාරිකං සයං පරියෙසිත්වා මම විත්තරුචිතං තුම්භාකං ආචික්ඛිස්සාමි” ති. “එවං කරොහි, තාතා” ති. සො දෙවිං චන්දිත්වා අත්තතො සරං ගන්ත්වා සහායකානං සස්සං දත්වා අස්සංඝාතකවෙසෙන තුන්තවායඋපකරණානි

ගහෙත්වා එකකොව උත්තරද්වාරොන නික්බමිත්වා උත්තරයවමජ්ඣකං පායාසි.
 තදා පන තත්ථ එකං පොරාණසෙට්ඨිකුලං පරික්ඛිණං අහොසි. තස්ස කුලස්ස ධීනා
 අමරාදෙවී නාම අභිරුපා දස්සනියා පාසාදිකා සබ්බලක්ඛණසම්පන්නා පුඤ්ඤවතී.
 සා තං දිවසං පාතොව යාගුං පවිත්වා ආදාය “පිතු කසනට්ඨානං ගමිස්සාමි”ති
 නික්බමිත්වා තමෙව මග්ගං පටිපජ්ජී. මහාසත්තො තං ආගච්ඡන්තිං දිස්වා
 “සබ්බලක්ඛණසම්පන්නායං ඉත්ථී, සවෙ අපරිග්ගහා, ඉමාය මෙ පාදපරිවාරිකාය
 හවිතුං වට්ටති”ති වින්තෙසි.

සාපි තං දිස්වාච “සවෙ එවරුපස්ස පුරිසස්ස ගෙහෙ හවෙය්‍යං, සක්කා මයා
 කුටුම්භං සණ්ඨාපෙතු”න්ති වින්තෙසි.

අථ මහාසත්තො – “ඉමිස්සා සපරිග්ගහාපරිග්ගහභාවං න ජානාමි,
 හත්ථමුට්ඨියා නං පුච්ඡිස්සාමි, සවෙ එසා පණ්ඩිතා හවිස්සති, ජානිස්සති. නො වෙ,
 න ජානිස්සති, ඉධෙව නං ඡඩ්ඛෙත්වා ගච්ඡාමි”ති වින්තෙත්වා දූරෙ ධීතොව
 හත්ථමුට්ඨිමකාසි. සාපි “අයං මම සසාමිකාසාමිකභාවං පුච්ඡති”ති ඤත්වා හත්ථං
 පසාරෙසි. සො අපරිග්ගහභාවං ඤත්වා සමීපං ගන්ත්වා “හද්දෙ, කා නාම ත්ව”න්ති
 පුච්ඡී. “සාමි, අහං අතීතෙ වා අනාගතෙ වා එතරහි වා යං නත්ථී, තන්තාමිකා”ති.
 “හද්දෙ, ලොකෙ අමරා නාම නත්ථී, ත්වං අමරා නාම හවිස්සසි”ති. “එවං,
 සාමි”ති. “හද්දෙ, කස්ස යාගුං හරිස්සසි”ති? “පුබ්බදෙවතාය, සාමි”ති. “හද්දෙ,
 පුබ්බදෙවතා නාම මාතෘපිතරො, තව පිතු යාගුං හරිස්සසි මඤ්ඤෙ”ති. “එවං,
 සාමි”ති. “හද්දෙ, තව පිතා කිං කරොති”ති? “සාමි, එකං ද්විධා කරොති”ති.
 “එකස්ස ද්විධාකරණං නාම කසනං, තව පිතා කසති”ති. “එවං, සාමි”ති.
 “කතරස්මිං පන යානෙ තෙ පිතා කසති”ති? “යත්ථ සකිං ගතා න එන්ති, තස්මිං
 යානෙ, සාමි”ති. “සකිං ගතානං න පච්චාගමනට්ඨානං නාම සුසානං,
 සුසානසන්තිකෙ කසති, හද්දෙ”ති. “එවං, සාමි”ති. “හද්දෙ, අජ්ජෙව එස්සසි”ති.
 “සවෙ එස්සති, න එස්සා”මි. “නො වෙ එස්සති, එස්සාමි, සාමි”ති. “හද්දෙ, පිතා
 තෙ මඤ්ඤෙ නදීපාරෙ කසති, උදකෙ එන්තෙ න එස්සසි, අනෙන්නෙ එස්සසි”ති.
 “එවං, සාමි”ති. එත්තකං නාම මහාසත්තො ආලාපසල්ලාපං කරොති.

අථ නං අමරාදෙවී “යාගුං පිච්ඡිස්සසි, සාමි”ති නිමන්තෙසි. මහාසත්තො
 “පයමමෙව පටික්ඛිපනං නාම අවමඬිගල”න්ති වින්තෙත්වා “ආම, පිච්ඡිස්සාමි”ති
 ආහ. සා පන යාගුසටං ඔතාරෙසි. මහාසත්තො වින්තෙසි “සවෙ පාතිං අධොවිත්වා
 හත්ථධොවනං අදත්වා දස්සති, එත්ථෙව නං පහාය ගමිස්සාමි”ති. සා පන පාතිං
 ධොවිත්වා පාතියා උදකං ආහරිත්වා හත්ථධොවනං දත්වා තුව්ඡපාතිං හත්ථෙ
 අට්ඨපෙත්වා භූමියං යපෙත්වා සටං ආලුලෙත්වා යාගුයා පුරෙසි, තත්ථ පන සිත්ථානි
 මහන්තානි. අථ නං මහාසත්තො ආහ “කිං, හද්දෙ, අතිබහලා යාගු”ති. “උදකං න
 ලද්ධං, සාමි”ති. “කෙදාරෙ උදකං න ලද්ධං හවිස්සති මඤ්ඤෙ”ති. “එවං,
 සාමි”ති. සා පිතු යාගුං යපෙත්වා බොධිසත්තස්ස අදාසි. සො යාගුං පිච්ඡිත්වා මුඛං
 වික්ඛාලෙත්වා “හද්දෙ, තුය්හං මාතු ගෙහං ගමිස්සාමි, මග්ගං මෙ ආවික්ඛා”ති ආහ.
 සා “සාධු”ති වත්වා මග්ගං ආවික්ඛන්ති එකකනිපාතෙ ඉමං ගාථමාහ –

“යෙන සත්තුබ්බිගා ව, දිගුණපලාසො ව පුප්ඵතො;
 යෙන දදාමී තෙන වදාමී, යෙන න දදාමී න තෙන වදාමී;
 එස මග්ගො යවමජ්ඣකස්ස, එතං අන්තපථං විජානාහි” ති. (ජා. 1.1.112);

තස්සත්ථො – “සාමී, අන්තොගාමං පටිසිත්වා එකං සත්තුආපණං පස්සිස්සසී,
 තතො කඤ්ඡිකාපණං, තෙසං පුරතො දිගුණපණ්ණො කොවිළාරො සුපුප්ඵතො,
 තස්මා ත්වං යෙන සත්තුබ්බිගා ව කොවිළාරො ව පුප්ඵතො, තෙන ගන්ත්වා
 කොවිළාරමුලෙ යත්වා දක්ඛිණං ගණ්භ වාමං මුඤ්ච, එස මග්ගො යවමජ්ඣකස්ස
 යවමජ්ඣකගාමෙ ධීතස්ස අමිහාකං ගෙහස්ස, එතං එවං පටිච්ඡාදෙන්වා මයා චුත්තං
 ඡන්තපථං පටිච්ඡන්තපථං ඡන්තපථං වා පටිච්ඡන්තකාරණං විජානාහි” ති. එත්ථ හි
 යෙන දදාමීති යෙන හත්ථෙන දදාමී, ඉදං දක්ඛිණහත්ථං සන්ධාය චුත්තං, ඉතරං
 වාමහත්ථං. එවං සා තස්ස මග්ගං ආචික්ඛිත්වා පිතු යාගුං ගහෙන්වා අගමාසී.

ඡන්තපථපඤ්ඤා නිට්ඨිතො.

අමරාදෙවිපරියෙසනා

සොපි තාය කථිතමග්ගෙනෙව තං ගෙහං ගතො. අථ නං අමරාදෙවියා මාතා
 දිස්වා ආසනං දත්වා “යාගුං පිට්ඨස්සසී, සාමී” ති ආහ. “අම්ම, කනිට්ඨගගිනියා මෙ
 අමරාදෙවියා ථොකා යාගු මෙ දිත්තා” ති. තං සුත්වා සා “ධිතු මෙ අත්ථාය ආගතො
 භවිස්සති” ති අඤ්ඤාසී. මහාසත්තො තෙසං දුග්ගතභාවං ජානන්තොපි “අම්ම, අහං
 තුන්තවායො, කිඤ්චි සිබ්බිතබ්බසුත්තකං අත්ථී” ති පුච්ඡි. “අත්ථී, සාමී, මූලං පන
 නත්ථී” ති? “අම්ම මූලෙන කම්මං නත්ථී, ආනෙහි, සිබ්බිස්සාමි න” ති. සා
 ඡිණ්ණසාටකානි ආහරිත්වා අදාසී. බොධිසත්තො ආහවාහටං නිට්ඨාපෙසියෙව.
 පුඤ්ඤවතො හි කිරියා නාම සම්ප්ඤ්ඤායෙව. අථ නං ආහ “අම්ම, වීථිහාගෙන
 ආරොවෙය්‍යාසී” ති. සා සකලගාමං ආරොවෙසී. මහාසත්තො තුන්තවායකම්මං
 කත්වා එකාගෙනෙව සහස්සං කභාපණං උජ්ජාදෙසී. මහල්ලිකාපිස්ස
 පාතරාසහත්තං පටිත්වා දත්වා “තාත, සායමාසං කිත්තකං පවාමී” ති ආහ. “අම්ම,
 යත්තකා ඉමස්මිං ගෙහෙ භුඤ්ජන්ති, තෙසං පමාණෙනා” ති. සා
 අනෙකසුප්පඤ්ඤාපනං බහුභත්තං පටි. අමරාදෙවිපි සායං සීසෙන දාරුකලාපං,
 උච්ඡිඨගෙන පණ්ණං ආදාය අරඤ්ඤතො ආගන්ත්වා පුරගෙහද්වාරෙ දාරුකලාපං
 නික්ඛිපිත්වා පච්ඡිමද්වාරෙන ගෙහං පාවිසී. පිතෘපිස්සා සායතරං ආගමාසී.
 මහාසත්තො නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජී. ඉතරා මාතෘපිතරො භොජෙත්වා පච්ඡා
 සයං භුඤ්ජිත්වා මාතෘපිතුනං පාදෙ ධොවිත්වා මහාසත්තස්ස පාදෙ ධොවී.

සො තං පරිග්ගණ්භන්තො කතිපාහං තත්ථෙව වසී. අථ නං වීමංසන්තො
 එකදිවසං ආහ – “භද්දෙ, අභිසිනාලිකතණ්ඩුලෙ ගහෙන්වා තතො මය්හං යාගුඤ්ච
 පුච්ඤ්ච භත්තඤ්ච පවාහි” ති. සා “සාධු” ති සම්පට්චිඡිත්වා තණ්ඩුලෙ කොට්ටෙන්වා
 මූලතණ්ඩුලෙහි භත්තං, මජ්ඣමතණ්ඩුලෙහි යාගුං, කණකාහි පුච්චං පටිත්වා
 තදනුරූපං සුප්පඤ්ඤාපනං සම්පාදෙන්වා මහාසත්තස්ස සඤ්ඤාපනං යාගුං අදාසී. සා

යාගු මුඛෙ යිතිමත්තාව සත්ත රසහරණසහස්සානි ඵරිත්වා අට්ඨාසි. සො තස්සා වීමංසනත්ථමෙව “හද්දෙ, යාගුං පචිතුං අජානන්තී කිමත්ථං මම තණ්ඩුලෙ නාසෙසි” ති කුද්ධො විය සහ බෙලෙන නිට්ඨුහිත්වා භූමියං පාතෙසි. සා තස්ස අකුජ්ඣිත්වා “සාමී, සවෙ යාගු න සුන්දරා, පුචං බාදා” ති පුචං අදාසි. තම්පි තට්ථ අකාසි. “සවෙ, සාමී, පුචං න සුන්දරං, හත්තං භුඤ්ජා” ති හත්තං අදාසි. හත්තම්පි තට්ථ කත්වා “හද්දෙ, ත්වං පචිතුං අජානන්තී මම සන්තකං කිමත්ථං නාසෙසි” ති කුද්ධො විය තිණ්පි එකතො මද්දිත්වා සිසතො පට්ඨාය සකලසරීරං ලිම්පිත්වා “ගච්ඡ, ද්වාරෙ නිසීදාහී” ති ආහ. සා අකුජ්ඣිත්වා “සාධු, සාමී” ති ගන්ත්වා තථා අකාසි. සො තස්සා නිහතමානභාවං ඤත්වා “හද්දෙ, එහී” ති ආහ. සා අකුජ්ඣිත්වා එකච්චනෙනෙව ආගතා. මහාසත්තො පන ආගච්ඡන්තො කභාපණසහස්සෙන සද්ධිං එකසාටකයුගං තම්බුලපසිබ්බකෙ යට්ඨෙත්වා ආගතො. අථ සො තං සාටකං නිහරිත්වා තස්සා හත්ථෙ යට්ඨෙත්වා “හද්දෙ, තච සභායිකාහි සද්ධිං නිභායිත්වා ඉමං සාටකං නිවාසෙත්වා එහී” ති ආහ. සා තථා අකාසි.

පණ්ඩිතො උප්පාදිතධනඤ්ච, ආහතධනඤ්ච සබ්බං තස්සා මාතෘපිතුනං දත්වා සමස්සාසෙත්වා සසුරෙ ආපුච්ඡිත්වා තං ආදාය නගරාහිමුඛො අගමාසි. අන්තරාමග්ගෙ තස්සා වීමංසනත්ථාය ඡත්තඤ්ච උපාහනඤ්ච දත්වා එවමාහ – “හද්දෙ, ඉමං ඡත්තං ගහෙත්වා අත්තානං ධාරෙහි, උපාහනං අහිරුහිත්වා යාහී” ති. සා තං ගහෙත්වා තථා අකත්වා අබ්භොකාසෙ සුරියසන්තාපෙ ඡත්තං අධාරෙත්වා වනන්තෙ ධාරෙත්වා ගච්ඡති, ථලට්ඨානෙ උපාහනං පටිමුඤ්චිත්වා උදකට්ඨානං සම්පත්තකාලෙ අහිරුහිත්වා ගච්ඡති. බොධිසත්තො තං කාරණං දිස්වා පුච්ඡ “කිං, හද්දෙ, ථලට්ඨානෙ උපාහනං පටිමුඤ්චිත්වා උදකට්ඨානෙ අහිරුහිත්වා ගච්ඡසි, සුරියසන්තාපෙ ඡත්තං අධාරෙත්වා වනන්තෙ ධාරෙත්වා” ති? සා ආහ – “සාමී, ථලට්ඨානෙ කණ්ටකාදීනි පස්සාමි, උදකට්ඨානෙ මච්ඡකච්ඡපකණ්ටකාදීනි න පස්සාමි, තෙසු පාදෙ පට්ටියෙසු දුක්ඛවෙදනා භවෙය්‍ය, අබ්භොකාසෙ සුක්ඛරුක්ඛකණ්ටකාදීනි නත්ථි, වනන්තරං පට්ටියානං පන සුක්ඛරුක්ඛදණ්ඩාදිකෙසු මත්ථකෙ පතිතෙසු දුක්ඛවෙදනා භවෙය්‍ය, තස්මා තානි පටිසාතනත්ථාය එවං කරොමි” ති.

බොධිසත්තො ද්විහි කාරණෙහි තස්සා කථං සුත්වා තුස්සිත්වා ගච්ඡන්තො එකස්මිං යානෙ ඵලසම්පන්නං එකං බදරරුක්ඛං දිස්වා බදරරුක්ඛමුලෙ නිසීදි. සා බදරරුක්ඛමුලෙ නිසින්නං මහාසත්තං දිස්වා “සාමී, අහිරුහිත්වා බදරඵලං ගහෙත්වා බාදාහි, මය්හම්පි දෙහී” ති ආහ. “හද්දෙ, අහං කිලමාමි, අහිරුහිතුං න සක්කොමි, ත්වමෙව අහිරුහා” ති. සා තස්ස වචනං සුත්වා බදරරුක්ඛං අහිරුය්හ සාධන්තරෙ නිසීදිත්වා ඵලං ඔවිති. බොධිසත්තො තං ආහ – “හද්දෙ, ඵලං මය්හං දෙහී” ති. සා “අයං පුරිසො පණ්ඩිතො වා අපණ්ඩිතො වා වීමංසිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා තං ආහ “සාමී, උණ්හඵලං බාදිස්සසි, උදාහු සීතඵල” න්ති? සො තං කාරණං අජානන්තො විය එවමාහ – “හද්දෙ, උණ්හඵලෙන මෙ අත්ථො” ති. සා ඵලානි භූමියං බිපිත්වා “සාමී, බාදා” ති ආහ. බොධිසත්තො තං ගහෙත්වා ධමෙත්තො බාදි. පුන වීමංසමානො නං එවමාහ – “හද්දෙ, සීතලං මෙ දෙහී” ති. අථ සා බදරඵලානි

තිණභූමියා උපරි බිහි. සො තං ගහෙත්වා බාදිත්වා “අයං දාරිකා අතිවිය පණ්ඩිතා” ති වින්තෙත්වා තුස්සි. අථ මහාසත්තො තං ආහ – “භද්දෙ, බදරරුක්ඛතො ඔතරාහී” ති. සා මහාසත්තස්ස වචනං සුත්වා රුක්ඛතො ඔතරිත්වා සටං ගහෙත්වා නදිං ගන්ත්වා උදකං ආනෙත්වා මහාසත්තස්ස අදාසි. මහාසත්තො පිචිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා තතො උට්ඨාය ගච්ඡන්තො නගරමෙව සම්පත්තො.

අථ සො තං විමංසනත්ථාය දොචාරිකස්ස ගෙහෙ යපෙත්වා දොචාරිකස්ස හරියාය ආචික්ඛිත්වා අත්තනො නිවෙසනං ගන්ත්වා පුරිසෙ ආමන්තෙත්වා “අසුකගෙහෙ ඉත්ථිං යපෙත්වා ආගතොමිහි, ඉමං සහස්සං ආදාය ගන්ත්වා තං විමංසමා” ති සහස්සං දත්වා පෙසෙසි. තෙ තථා කරිංසු. සා ආහ – “ඉදං මම සාමිකස්ස පාදරජමපි න අග්ගති” ති. තෙ ආගන්ත්වා පණ්ඩිතස්ස ආරොචෙසුං. පුනපි යාවතතියං පෙසෙත්වා චතුත්ථෙ වාරෙ මහාසත්තො තෙයෙව “තෙන හි නං හත්ථෙ ගහෙත්වා කඨ්ඨන්තා ආනෙමා” ති ආහ. තෙ තථා කරිංසු. සා මහාසත්තං මහාසම්පත්තියං යිතං න සඤ්ජානි, නං ඔලොකෙත්වා ච පන හසි චෙව රොදි ව. සො උභයකාරණං පුච්ඡි. අථ නං සා ආහ – “සාමි, අහං හසමානා තව සම්පත්තිං ඔලොකෙත්වා ‘අයං අකාරණෙන න ලද්ධා, පුරිමහචෙ කුසලං කත්වා ලද්ධා, අහො පුඤ්ඤානං ඵලං නාමා’ ති හසිං. රොදමානා පන ‘ඉදානි පරස්ස රක්ඛිතගොපිතවත්ථුමිහි අපරජ්ඣිත්වා නිරයං ගමිස්සති’ ති තයි කාරුඤ්ඤෙන රොදි” ති.

සො තං විමංසිත්වා සුද්ධභාවං ඤාත්වා “ගච්ඡම නං තත්ථෙව නෙමා” ති වත්වා පෙසෙත්වා පුන තුන්තවායචෙසං ගහෙත්වා ගන්ත්වා තාය සද්ධිං සයිත්වා පුනදිවසෙ පාතොව රාජකුලං පටිසිත්වා උදුම්ඛරදෙවියා ආරොචෙසි. සා රඤ්ඤො ආරොචෙත්වා අමරාදෙවිං සබ්බාලඬකාරෙහි අලඬකරිත්වා මහායොග්ගෙ නිසිදාපෙත්වා මහන්තෙන සක්කාරෙන මහාසත්තස්ස ගෙහං නෙත්වා මඬගලං කාරෙසි. රාජා බොධිසත්තස්ස සහස්සමූලං පණ්ණාකාරං පෙසෙසි. දොචාරිකෙ ආදිං කත්වා සකලනගරවාසීනො පණ්ණාකාරෙ පහිණිංසු. අමරාදෙවීපි රඤ්ඤො පහිතං පණ්ණාකාරං ද්විධා හින්දිත්වා එකං කොට්ඨාසං රඤ්ඤො පෙසෙසි. එතෙනුපායෙන සකලනගරවාසීනමපි පණ්ණාකාරං පෙසෙත්වා නගරං සඬගණ්හි. තතො පට්ඨාය මහාසත්තො තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසන්තො රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසි.

අමරාදෙවිපරියෙසනා නිට්ඨිතා.

සබ්බරතනථෙතවණ්ණනා

අථෙකදිවසං සෙනකො ඉතරෙ තයො අත්තනො සන්තිකං ආගතෙ ආමන්තෙසි “අම්හො, මයං ගහපතිපුත්තස්ස මහොසධස්සෙව නප්පහොම, ඉදානි පන තෙන අත්තනා බ්‍යත්තතරා හරියා ආනීතා, කිත්ති නං රඤ්ඤො අත්තරෙ පරිහින්දෙය්‍යාමා” ති. “ආචරිය, මයං කිං ජානාම, ත්වංයෙව ජානාහී” ති. “හොතු මා වින්තයිත්ථ, අත්ථෙකො උපායො, අහං රඤ්ඤො වූළාමණිං ථෙතෙත්වා

ආහරිස්සාමි, පුක්කුස, ත්වං සුවණ්ණමාලං ආහර, කාමින්ද, ත්වං කම්බලං, දෙවින්ද, ත්වං සුවණ්ණපාදුකන්ති එවං මයං චත්තාරොපි උපායෙන තානි ආහරිස්සාම, තතො අම්භාකං ගෙහෙ අට්ඨපෙත්වා ගහපතිපුත්තස්ස ගෙහං පෙසෙස්සාමා”ති. අථ බො තෙ චත්තාරොපි තථා කරිංසු. තෙසු සෙනකො තාව චූළාමණිං තක්කසටෙ පක්ඛිපිත්වා දාසියා හත්ථෙ යපෙත්වා පෙසෙසි “ඉමං තක්කසටං අඤ්ඤෙසං ගණ්හන්තානං අදත්වා සචෙ මහොසධස්ස ගෙහෙ ගණ්හාති, සටෙනෙව සද්ධිං දෙහි”ති. සා පණ්ඩිතස්ස සරද්ධාරං ගන්ත්වා “තක්කං ගණ්හථ, තක්කං ගණ්හථා”ති අපරාපරං වරති.

අමරාදෙවී ද්වාරෙ ධීතා තස්සා කිරියං දිස්වා “අයං අඤ්ඤත්ථ න ගච්ඡති, හවිතබ්බමෙත්ථ කාරණෙනා”ති ඉඬගිතසඤ්ඤාය දාසියො පටික්කමාපෙත්වා සයමෙව “අම්ම, එහි තක්කං ගණ්හිස්සාමි”ති පක්කොසිත්වා තස්සා ආගතකාලෙ දාසිනං සඤ්ඤං දත්වා තාසු අනාගච්ඡන්තිසු “ගච්ඡ, අම්ම, දාසියො පක්කොසාහි”ති තමෙව පෙසෙත්වා තක්කසටෙ හත්ථං ඔතාරෙත්වා මණිං දිස්වා තං දාසිං පුච්ඡ “අම්ම, ත්වං කස්ස සන්තකා”ති? “අයො, සෙනකපණ්ඩිතස්ස දාසිමිහි”ති. තතො තස්සා නාමං තස්සා ච මාතුයා නාමං පුච්ඡිත්වා “අසුකා නාමා”ති චුත්තෙ “අම්ම, ඉමං තක්කං කතිමූල”න්ති පුච්ඡි. “අයො, චතුනාළික”න්ති. “තෙන හි, අම්ම, ඉමං තක්කං මෙ දෙහි”ති වත්වා “අයො, තුම්හෙසු ගණ්හන්තිසු මූලෙන මෙ කො අත්ථො, සටෙනෙව සද්ධිං ගණ්හථා”ති චුත්තෙ “තෙන හි යාහි”ති තං උයොපෙත්වා සා “අසුකමාසෙ අසුකදිවසෙ සෙනකාවරියො අසුකාය නාම දාසියා ධීතාය අසුකාය නාම හත්ථෙ රඤ්ඤො චූළාමණිං පහෙනකත්ථාය පහිණි”ති පණ්ණෙ ලිඛිත්වා තක්කං ගණ්හි. පුක්කුසොපි සුවණ්ණමාලං සුමනපුප්ඵවඬිකොටකෙ යපෙත්වා සුමනපුප්ඵෙන පටිච්ඡාදෙන්වා තථෙව පෙසෙසි. කාමින්දොපි කම්බලං පණ්ණපච්ඡියං යපෙත්වා පණ්ණෙහි ඡාදෙන්වා පෙසෙසි. දෙවින්දොපි සුවණ්ණපාදුකං යචකලාපන්තරෙ ඛන්ධිත්වා පෙසෙසි. සා සබ්බානිපි තානි ගහෙත්වා පණ්ණෙ අක්ඛරානි ආරොපෙත්වා මහාසත්තස්ස ආචික්ඛිත්වා යපෙසි.

තෙපි චත්තාරො පණ්ඩිතා රාජකුලං ගන්ත්වා “කිං, දෙව, තුම්හෙ චූළාමණිං න පිළන්ධථා”ති ආහංසු. රාජා “පිළන්ධස්සාමි ආහරථා”ති පුරිසෙ ආහ. තෙ මණිං න පස්සිංසු, ඉතරානිපි න පස්සිංසුයෙව. අථ තෙ චත්තාරො පණ්ඩිතා “දෙව, තුම්භාකං ආහරණානි මහොසධස්ස ගෙහෙ අත්ථි, සො තානි සයං චළඤ්ජෙති, පටිසත්තු තෙ මහාරාජ, ගහපතිපුත්තො”ති තං හින්දිංසු. අථස්ස අත්ථවරකා මනුස්සා සීඝං ගන්ත්වා ආරොචෙසුං. සො “රාජානං දිස්වා ජානිස්සාමි”ති රාජ්‍රපටියානං අගමාසි. රාජා කුප්ඤ්ඤත්වා “කො ජානිස්සති, කිං හවිස්සති කිං කරිස්සති”ති අත්තානං පස්සිතුං නාදාසි. පණ්ඩිතො රඤ්ඤො කුද්ධභාවං ඤත්වා අත්තනො නිවෙසනමෙව ගතො. රාජා “නං ගණ්හථා”ති ආණාපෙසි. පණ්ඩිතො අත්ථවරකානං වචනං සුත්වා “මයා අපගන්තුං වට්ටති”ති අමරාදෙවියා සඤ්ඤං දත්වා අඤ්ඤාතකචෙසෙන නගරා නික්ඛමිත්වා දක්ඛිණයචමජ්ඣකගාමං ගන්ත්වා තස්මිං කුම්භකාරකම්මං අකාසි. නගරෙ “පණ්ඩිතො පලාතො”ති එකකොලාහලං ජානං.

සෙනකාදයෝපි චත්තාරො ජනා තස්ස පලාතභාවං ඤත්වා “මා චිත්තයිත්ථ, මයං කිං අපණ්ඩිතා” ති අඤ්ඤමඤ්ඤං අජානාපෙත්වා අමරාදෙවියා පණ්ණාකාරං පහිණිංසු සා තෙහි චතුහි පෙසිතපණ්ණාකාරං ගහෙත්වා “අසුක-අසුකවෙලාය ආගච්ඡතු” ති වත්වා එකං කූපං ඛණාපෙත්වා ගුථරාසිනො සහ උදකෙන තත්ථ පුරෙත්වා ගුථකූපස්ස උපරිතලෙ යන්තඵලකාහි පිදහිත්වා කිළඤ්ජෙන පටිච්ඡාදෙත්වා සබ්බං නිට්ඨාපෙසි. අථ සෙනකො සායන්හසමයෙ න්හත්වා අත්තානං අලඬ්ඤාත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා බොධිසත්තස්ස ගෙහං අගමාසි. සො සරද්දාවරෙ යත්වා අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙසි. සා “එහි, ආචරියා” ති ආහ. සො ගන්ත්වා තස්සා සන්තිකෙ අට්ඨාසි. සා එවමාහ – “සාමි, ඉදානි අහං තව වසං ගතා, අත්තනො සරීරං අන්භායිත්වා සයිතුං අයුත්ත” ති. සො තස්සා වචනං සුත්වා “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. සා නික්ඛමිත්වා උදකපුරං සටං ගහෙත්වා ආසිත්තා විය “එහි, ආචරිය, න්භානත්ථාය ඵලකානි ආරුහා” ති වත්වා තස්ස ඵලකානි අභිරුය්හ ධීතකාලෙ ගෙහං පවිසිත්වා ඵලකකොටියං අක්කමිත්වා ගුථකූපෙ පාතෙසි.

පුක්කුසොපි සායන්හසමයෙ න්හත්වා අලඬ්ඤාත්වා නානග්ගරසභොජනං භුඤ්ජිත්වා බොධිසත්තස්ස ගෙහං ගන්ත්වා සරද්දාවරෙ යත්වා අත්තනො ආගතභාවං ජානාපෙසි. එකා පරිවාරිකා ඉත්ථි අමරාදෙවියා ආරොවෙසි. සා තස්සා වචනං සුත්වා “එහි, ආචරිය, අත්තනො සරීරං අන්භායිත්වා සයිතුං අයුත්ත” ති ආහ. සො “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. සා නික්ඛමිත්වා උදකපුරං සටං ගහෙත්වා ආසිඤ්චමානා විය “එහි, ආචරිය, න්භානත්ථාය ඵලකානි අභිරුහා” ති ආහ. තස්ස ඵලකානි අභිරුය්හ ධීතකාලෙ සා ගෙහං පවිසිත්වා ඵලකානි ආකඩ්ඪිත්වා ගුථකූපෙ පාතෙසි. පුක්කුසං සෙනකො “කො එසො” ති පුච්ඡි. “අහං පුක්කුසො” ති. “ත්වං කො නාම මනුස්සො” ති? “අහං සෙනකො” ති අඤ්ඤමඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා අට්ඨංසු. තථා ඉතරෙ ද්වෙපි තත්ථෙව පාතෙසි. සබ්බෙපි තෙ ජෙගුව්ජෙ ගුථකූපෙ අට්ඨංසු. සා විභාතාය රත්තියා තතො උක්ඛිපාපෙත්වා, චත්තාරොපි ජනෙ බුරමුණ්ඨෙ කාරාපෙත්වා තණ්ඩුලානි ගාභාපෙත්වා උදකෙන තෙමෙත්වා කොට්ටාපෙත්වා වුණ්ණං බහලයාගුං පවාපෙත්වා මද්දිත්වා සීසතො පට්ඨාය සකලසරීරං විලිම්පාපෙත්වා තුලපිටුනි ගාභාපෙත්වා තථෙව සීසතො පට්ඨාය ඔකිරාපෙත්වා මහාදුක්ඛං පාපෙත්වා කිලඤ්ජකුච්ඡියං නිපජ්ජාපෙත්වා වෙයෙත්වා රඤ්ඤො ආරොවෙතුකාමා භුත්වා තෙහි සද්ධිං චත්තාරි රතනානි ගාභාපෙත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා රාජානං චන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදිත්වා – “දෙව, සෙනවානරං නාම මහාපණ්ණාකාරං පටිග්ගණ්හථා” ති වත්වා චත්තාරි කිලඤ්ජානි රඤ්ඤො පාදමුලෙ යපාපෙසි. අථ රාජා විවරාපෙත්වා සෙනමක්කටසදිසෙ චත්තාරොපි ජනෙ පස්සි. අථ සබ්බෙ මනුස්සා “අහො අදිට්ඨපුබ්බා, අහො මහාසෙනවානරා” ති වත්වා මහාහසිතං හසිංසු. තෙ චත්තාරොපි මහාලජ්ජා අහෙසුං.

අථ අමරාදෙවී අත්තනො සාමිනො නිද්දොසභාවං කථෙත්තී රාජානං ආහ – “දෙව, මහොසධපණ්ඩිතො න වොරො, ඉමෙ චත්තාරොව වොරා. එතෙසු හි සෙනකො මණ්ඩොරො, පුක්කුසො සුවණ්ණමාලාවොරො, කාමීන්දො

කම්බලවොරො, දෙවින්දො සුවණ්ණපාදුකාවොරො. ඉමෙ වොරා අසුකමාසෙ අසුකදිවසෙ අසුකදාසිධිතානං අසුකදාසිනං හත්ථෙ ඉමානි රතනානි පහිණන්ති. ඉමං පණ්ණං පස්සට්ඨ, අත්තනො සන්තකඤ්ච ගණ්හට්ඨ, වොරෙ ච, දෙව, පටිච්ඡට්ඨා”ති. සා චත්තාරොපි ජනෙ මහාවිජ්ජකාරං පාපෙත්වා රාජානං චන්දිත්වා අත්තනො ගෙහමෙව ගතා. රාජා බොධිසත්තස්ස පලාතභාවෙන තස්මිං ආසඬ්ඛාය ච අඤ්ඤෙසං පණ්ඩිතපතිමන්තිනං අභාවෙන ච තෙසං කිඤ්චි අවත්වා “පණ්ඩිතා න්භාපෙත්වා අත්තනො ගෙහානි ගච්ඡට්ඨා”ති පෙසෙසි. චත්තාරො ජනා මහාවිජ්ජකාරං පත්වා රාජානං චන්දිත්වා අත්තනො ගෙහමෙව ගතා.

සබ්බරතනට්ඨනා නිට්ඨිතා.

බජ්ජොපනකපඤ්ඤා

අට්ඨස්ස ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා බොධිසත්තස්ස ධම්මදෙසනං අස්සුණන්ති “කිං නු බො කාරණං”න්ති ආවජ්ජමානා තං කාරණං ඤාත්වා “පණ්ඩිතස්ස ආනයනකාරණං කර්ස්සාමි”ති වින්තෙත්වා රත්තිභාගෙ ඡත්තපිණ්ඩිකං විවරිත්වා රාජානං චතුක්කනිපාතෙ දෙවතාය පුච්ඡිතපඤ්ඤෙ ආගතෙ “හන්ති හත්ථෙහි පාදෙහි”ති ආදිකෙ චත්තාරො පඤ්ඤෙ පුච්ඡි. රාජා අජානන්තො “අහං න ජානාමි, අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිස්සාමි”ති එකදිවසං ඔකාසං යාවිත්වා පුනදිවසෙ “ආගච්ඡන්තු”ති චතුත්තං පණ්ඩිතානං සාසනං පෙසෙසි. තෙහි “මයං බුරුමුණ්ඩා වීරීං ඔතරන්තා ලජ්ජාමා”ති චුත්තෙ රාජා චත්තාරො නාළිපට්ටෙ පෙසෙසි “ඉමෙ සිසෙසු කත්වා ආගච්ඡන්තු”ති. තදා කිර තෙ නාළිපට්ටා උජ්ජන්තා. තෙ ආගන්ත්වා පඤ්ඤත්තාසනෙ නිසිදිංසු. අට්ඨ රාජා “සෙනක, අජ්ජ රත්තිභාගෙ ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා මං චත්තාරො පඤ්ඤෙ පුච්ඡි, අහං පන අජානන්තො පණ්ඩිතෙ පුච්ඡිස්සාමි”ති අවචං, කට්ඨෙහි මෙ තෙ පඤ්ඤෙ”ති චත්වා ඉමං ගාථමාහ –

“හන්ති හත්ථෙහි පාදෙහි, මුඛඤ්ච පරිසුම්භති;

ස වෙ රාජ පියො හොති, කං තෙන ත්වාහිපස්සසි”ති. (ජා. 1.4.197);

සෙනකො අජානන්තො “කිං හන්ති, කථං හන්ති”ති තං තං විලපිත්වා නෙව අත්තං පස්සි, න කොට්ඨං පස්සි. සෙසාපි අජ්ජට්ඨානා අහෙසුං. අට්ඨ රාජා විජ්ජට්ඨාරී හුත්වා පුන රත්තිභාගෙ දෙවතාය “පඤ්ඤො තෙ ඤාතො”ති පුට්ඨො “මයා චත්තාරො පණ්ඩිතා පුට්ඨා, තෙපි න ජානිංසු”ති ආහ. දෙවතා “කිං තෙ ජානිස්සන්ති, යපෙත්වා මහොසධපණ්ඩිතං අඤ්ඤො කොචි එතෙ පඤ්ඤෙ කට්ඨං සමත්ථො නාම නත්ථි. සවෙ තං පක්කොසාපෙත්වා එතෙ පඤ්ඤෙ න කථාපෙස්සසි, ඉමිනා තෙ ජලිතෙන අයකුටෙන සිසං හින්දිස්සාමි”ති රාජානං තජ්ජෙත්වා “මහාරාජ, අග්ගිනා අත්ථෙ සති බජ්ජොපනකං ධම්මං න වට්ටති, බීරෙන අත්ථෙ සති විසාණං දුහිතුං න වට්ටති”ති චත්වා ඉමං පඤ්චකනිපාතෙ බජ්ජොපනකපඤ්ඤං උදාහරි –

“කො නු සන්තම්හි පජ්ජොතෙ, අග්ගිපරියෙසනං වරං;
අද්දක්ඛි රත්ති ඛජ්ජොතං, ජාතවෙදං අමඤ්ඤථ.

“ස්වස්ස ගොමයචුණ්ණානි, අභිමත්ථං තිණානි ව;
විපරිත්තාය සඤ්ඤාය, නාසක්ඛි පජ්ජලෙනවෙ.

“එවම්පි අනුපායෙන, අත්ථං න ලභතෙ මිගො;
විසාණතො ගවං දොහං, යත්ථ ඛීරං න වින්දති.

“විවිධෙහි උපායෙහි, අත්ථං පජ්ජොන්ති මාණවා;
නිග්ගහෙන අමිත්තානං, මිත්තානං පග්ගහෙන ව.

“සෙනාමොක්ඛපලාහෙන, වල්ලභානං නයෙන ව;
ජගතිං ජගතිපාලා, ආවසන්ති වසුන්ධර”න්ති. (ජා. 1.5.75-79);

තත්ථ සන්තම්හි පජ්ජොතෙති අග්ගිමිහි සන්තෙ. වරන්ති වරන්තො. අද්දක්ඛිති පස්සි, දිස්වා ව පන වණ්ණසාමඤ්ඤතාය ඛජ්ජොපනකං “ජාතවෙදො අයං හවිස්සති”ති අමඤ්ඤිත්ථ. ස්වස්සානි සො අස්ස ඛජ්ජොපනකස්ස උපරි සුබ්බමානි ගොමයචුණ්ණානි වෙව තිණානි ව. අභිමත්ථන්ති හත්ථෙහි සංසිත්වා ආකිරන්තො ජණ්ණකෙහි භූමියං පතිට්ඨාය මුඛෙන ධමන්තො ජාලෙස්සාමි නන්ති විපරිත්තාය සඤ්ඤාය වායමන්තොපි ජාලෙතුං නාසක්ඛි. මිගොති මිගසදිසො අන්ධබාලො එවං අනුපායෙන පරියෙසන්තො අත්ථං න ලභති. යත්ථාති යස්මිං විසාණෙ ඛීරමෙව නත්ථි, තතො ගවං දුහන්තො විය ව අත්ථං න වින්දති. සෙනාමොක්ඛපලාහෙනාති සෙනාමොක්ඛානං අමච්චානං ලාහෙන. වල්ලභානන්ති පියමනාපානං විස්සාසිකානං අමච්චානං නයෙන ව. වසුන්ධරන්ති වසුසඬ්ඛාතානං රතනානං ධාරණතො වසුන්ධරන්ති ලද්ධනාමං ජගතිං ජගතිපාලා රාජානො ආවසන්ති.

න තෙ තයා සදිසා හුත්වා අග්ගිමිහි විජ්ජමානෙයෙව ඛජ්ජොපනකං ධමන්ති. මහාරාජ, ත්වං පන අග්ගිමිහි සති ඛජ්ජොපනකං ධමන්තො විය, තුලං ඡඩ්ඛෙත්වා හත්ථෙන තුලයන්තො විය, ඛීරෙන අත්ථෙ ජාතෙ විසාණතො දුහන්තො විය ව, සෙනකාදයො පුච්ඡසි, එතෙ කිං ජානන්ති. ඛජ්ජොපනකසදිසා හෙතෙ. අග්ගික්ඛන්ධසදිසො මහොසධො පඤ්ඤාය ජලති, තං පක්කොසාපෙත්වා පුච්ඡ. ඉමෙ තෙ පඤ්ඤෙ අජානන්තස්ස ජීවිතං නත්ථිති රාජානං තජ්ජෙත්වා අන්තරධායි.

ඛජ්ජොපනකපඤ්ඤො නිට්ඨිතො.

භූරිපඤ්ඤො

අථ රාජා මරණභයතජ්ජිතො පුනදිවසෙ චත්තාරො අමච්චෙව පක්කොසාපෙත්වා “තාතා, තුම්හෙ චත්තාරො චතුසු රටෙසු යත්වා චතුහි නගරද්වාරෙහි නික්ඛමිත්වා යත්ථ මම පුත්තං මහොසධපණ්ඩිතං පස්සථ, තත්ථෙවස්ස සක්කාරං කත්වා ඛිජ්ජං

ආනෙලා” ති ආණාපෙසි. තෙපි චත්තාරො එකෙකෙන ද්වාරෙන නික්බමිංසු. තෙසු තයො ජනා පණ්ඩිතං න පස්සිංසු. දක්ඛිණද්වාරෙන නික්බන්තො පන දක්ඛිණයවමජ්ඣකගාමෙ මහාසත්තං මත්තිකං ආහරිත්වා ආවරියස්ස වක්කං වට්ටෙන්වා මත්තිකාමක්ඛිතසරිරං පලාලපිට්ඨකෙ නිසිදිත්වා මුට්ඨිං මුට්ඨිං කත්වා අප්පසුපං යවහත්තං භුඤ්ජමානං පස්සි. කස්මා පනෙස එතං කම්මං අකාසිති? රාජා කිර “නිස්සංසයං පණ්ඩිතො රජ්ජං ගණ්හිස්සති” ති ආසඩ්ඝති. “සො ‘කුම්භකාරකම්මෙන ජීවති’ ති සුත්වා නිරාසඩ්ඝකො භවිස්සති” ති වින්තෙත්වා එවමකාසිති. සො අමච්චං දිස්වා අත්තනො සන්තිකං ආගතභාවං ඤත්වා “අප්ප මය්හං යසො පුන පාකතිකො භවිස්සති, අමරාදෙවියා සම්පාදිතං නානග්ගරසභොජනමෙව භුඤ්ජිස්සාමි” ති වින්තෙත්වා ගහිතං යවහත්තපිණ්ඩං ඡඩ්ඛෙන්වා උට්ඨාය මුඛං වික්ඛාලෙන්වා නිසිදි. තස්මිං බණෙ සො අමච්චො තං උපසඩ්ඝමි. සො පන සෙනකපක්ඛිකො, තස්මා නං සටෙන්තො “පණ්ඩිත, ආවරියසෙනකස්ස වචනං නියානිකං, තව නාම යසෙ පරිභීතෙ තථාරූපා පඤ්ඤා පතිට්ඨා භොතුං නාසක්ඛි, ඉදානි මත්තිකාමක්ඛිතො පලාලපිට්ඨෙ නිසිදිත්වා එවරූපං හත්තං භුඤ්ජසි” ති වත්වා දසකනිපාතෙ භූරිපඤ්ඤෙ පයමං ගාථමාහ –

“සච්චං කිර, ත්වං අපි භූරිපඤ්ඤ, යා තාදිසි සිරි ධිති මති ව;
න තායතෙභාවවසුපනිතං, යො යවකං භුඤ්ජසි අප්පසුප” ත්ති. (ජා.
1.10.145);

තත්ථ සච්චං කිරාති යං ආවරියසෙනකො ආහ, තං කිර සච්චමෙව. සිරිති ඉස්සරියං. ධිතිති අබ්භොවිජින්නවිරියං. න තායතෙභාවවසුපනිතත්ති අභාවස්ස අවුඩ්ඪියා වසං උපනීතං තං න රක්ඛති න ගොපෙති, පතිට්ඨා භොතුං න සක්කොති. යවකත්ති යවහත්තං.

අථ නං මහාසත්තො “අන්ධබාල, අහං අත්තනො පඤ්ඤාබලෙන පුන තං යසං පාකතිකං කාතුකාමො එවං කරොමි” ති වත්වා ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

“සුඛං දුක්ඛෙන පරිපාචයන්තො, කාලාකාලං විචිනං ඡන්දඡන්තො;
අත්ථස්ස ද්වාරානි අවාපුරන්තො, තෙනාහං කුස්සාමි යවොදනෙන.

“කාලඤ්ච ඤත්වා අභිජීහනාය, මන්තෙහි අත්ථං පරිපාචයිත්වා;
විජමහිස්සං සිහවිජමහිතානි, තායිද්ධියා දක්ඛසි මං පුනාසි” ති. (ජා.
1.10.146-147);

තත්ථ දුක්ඛෙනානි ඉමිනා කායිකචෙතසිකදුක්ඛෙන අත්තනො පොරාණකසුඛං පටිපාකතිකකරණෙන පරිපාචයන්තොවඩ්ඪෙන්නො. කාලාකාලන්ති අයං පටිච්ඡන්තො හුත්වා වරණකාලො, අයං අප්පට්ච්ඡන්තොති එවං කාලඤ්ච අකාලඤ්ච විචිනන්තො රඤ්ඤො කුද්ධකාලෙ ඡන්තෙන වර්තබ්බන්ති ඤත්වා ඡන්දෙන අත්තනො රූපියා ඡන්තො පටිච්ඡන්තො හුත්වා කුම්භකාරකම්මෙන

ජීවත්තො අත්තනො අත්ථස්ස කාරණසඬ්ඛාතානි ද්වාරානි අවාපුරන්තො විහරාමි,
 තෙන කාරණෙනාහං යවොදනෙන තුස්සාමීති අත්ථො. අභිජීහනායාති
 වීරියකරණස්ස. මත්තෙහි අත්ථං පරිපාවයිත්වාති අත්තනො ඤාණබලෙන මම යසං
 වඩ්ඨෙත්වා මනොසිලාතලෙ විජම්භමානො සිහො විය විජම්භිස්සං, තාය ඉද්ධියා මං
 පුනපි ත්වං පස්සිස්සසිති.

අථ නං අමච්චො ආහ - “පණ්ඩිත, ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා රාජානං පඤ්ඤං
 පුච්ඡි. රාජා වත්තාරො පණ්ඩිතෙ පුච්ඡි. තෙසු එකොපි තං පඤ්ඤං කථෙතුං නාසක්ඛි,
 තස්මා රාජා තව සන්තිකං මං පභිණි” ති. “එවං සන්තෙ පඤ්ඤාය ආනුභාවං කස්මා
 න පස්සසි, එවරුපෙ හි කාලෙ න ඉස්සරියං පතිට්ඨා හොති, පඤ්ඤාසම්පන්නොව
 පතිට්ඨා හොති” ති මහාසත්තො පඤ්ඤාය ආනුභාවං වණ්ණෙසි. අමච්චො රඤ්ඤො
 “පණ්ඩිතං දිට්ඨට්ඨානෙයෙව සක්කාරං කත්වා ආනෙථා” ති දින්නං
 කහාපණසහස්සං මහාසත්තස්ස හත්ථෙ යපෙසි. කුම්භකාරො “මහොසධපණ්ඩිතො
 කිර මයා පෙසකාරකම්මං කාරිතො” ති හයං ආපජ්ජි. අථ නං මහාසත්තො “මා
 භායි, ආවරිය, බහුපකාරො ත්වං අම්භාක” ති අස්සාසෙත්වා සහස්සං දත්වා
 මත්තිකාමක්ඛිතෙනෙව සරීරෙන රථෙ නිසීදිත්වා නගරං පාවිසි. අමච්චො රඤ්ඤො
 ආරොචෙත්වා “තාත, කුභිං පණ්ඩිතො දිට්ඨො” ති චුත්තෙ “දෙව,
 දක්ඛිණයවමජ්ඣකගාමෙ කුම්භකාරකම්මං කත්වා ජීවති, තුම්භෙ පක්කොසථාති
 සුත්වාච අත්භායිත්වා මත්තිකාමක්ඛිතෙනෙව සරීරෙන ආගතො” ති ආහ. රාජා
 “සථෙ මය්හං පච්චත්ථිකො අස්ස, ඉස්සරියවිධිනා චරෙය්‍ය, නායං මම
 පච්චත්ථිකො” ති විත්තෙත්වා “මම පුත්තස්ස ‘අත්තනො සරං ගන්ත්වා න්හත්වා
 අලඬ්ඛරිත්වා මයා දින්නවිධානෙන ආගච්ඡතු’ ති වදෙය්‍යාථා” ති ආහ. තං සුත්වා
 පණ්ඩිතො තථා කත්වා ආගන්ත්වා “පවිසතු” ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං
 වන්දිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. රාජා පටිසන්ථාරං කත්වා පණ්ඩිතං විමංසන්තො
 ඉමං ගාථමාහ -

“සුඛිපි හෙකෙ න කරොන්ති පාපං, අවණ්ණසංසග්ගහයා පුනෙකෙ;
 පහු සමානො විපුලත්ථවින්ති, කිං කාරණා මෙ න කරොසි දුක්ඛ” ති. (ජා.
 1.10.148);

තත්ථ සුඛිති පණ්ඩිත, එකච්චෙ “මයං සුඛිතො සම්පන්නඉස්සරියා, අලං නො
 එත්තකෙනා” ති උත්තරි ඉස්සරියකාරණා පාපං න කරොන්ති, එකච්චෙ
 “එවරුපස්ස නො යසදායකස්ස සාමිකස්ස අපරජ්ඣන්තානං අවණ්ණො
 හවිස්සති” ති අවණ්ණසංසග්ගහයා න කරොන්ති. එකො න සමත්ථො හොති, එකො
 මන්දපඤ්ඤො, ත්වං පන සමත්ථො ව විපුලත්ථවින්ති ව, ඉච්ඡන්තො පන
 සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජමිපි කාරෙය්‍යාසි. කිං කාරණා මම රජ්ජං ගහෙත්වා දුක්ඛං න
 කරොසිති.

අථ නං බොධිසත්තො ආහ -

“න පණ්ඩිතා අත්තසුඛස්ස හෙනු, පාපානි කම්මානි සමාවරන්ති;
දුක්ඛෙන ඵ්ථිධා බලිතාපි සන්තා, ඡන්දා ව දොසා න ජහන්ති ධම්ම” ති.
(ජා. 1.10.149);

තත්ථ බලිතාපිති සම්පත්තිනො බලිත්වා විපත්තියං ධීතසභාවා හුත්වාපි. න
ජහන්ති ධම්මන්ති පචෙණියධම්මම්පි සුවරිතධම්මම්පි න ජහන්ති.

පුන රාජා තස්ස වීමංසනත්ථං බත්තියමායං කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

“යෙන කෙනචි වණ්ණෙන, මුදුනා දාරුණෙන වා;
උද්ධරෙ දීනමත්තානං, පච්ඡා ධම්මං සමාවරෙ” ති. (ජා. 1.10.150);

තත්ථ දීනන්ති දුග්ගතං අත්තානං උද්ධරිත්වා සම්පත්තියං යිපෙය්‍යාති.

අථස්ස මහාසත්තො රුක්ඛුපමං දස්සෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

“යස්ස රුක්ඛස්ස ඡායාය, නිසීදෙය්‍ය සයෙය්‍ය වා;
න තස්ස සාධං භඤ්ජෙය්‍ය, මිත්තදුඛිහො හි පාපකො” ති. (ජා. 1.10.151);

ඵවඤ්ච පන වත්වා — “මහාරාජ, යදි පරිභුත්තරුක්ඛස්ස සාධං භඤ්ජන්නොපි
මිත්තදුඛිහි හොති, යෙහි තුම්භෙහි මම පිතා උළාරෙ ඉස්සරියෙ පතිට්ඨාපිතො,
අභඤ්ච මහත්තෙන අනුග්ගහෙන අනුග්ගහිතො, තෙසු තුම්භෙසු අපරජ්ඣාත්තො
අහං කථං නාම මිත්තදුඛිහො න භවෙය්‍ය” ති සබ්බථාපි අත්තනො
අමිත්තදුඛිහාවං කථෙත්වා රඤ්ඤො විත්තාවාරං වොදෙන්නො ඉමං ගාථමාහ —

“යස්සාපි ධම්මං පුරිසො විජඤ්ඤා, යෙ වස්ස කඬ්ඛං විනයන්ති සන්තො;
තං හිස්ස දීපඤ්ච පරායණඤ්ච, න තෙන මෙත්තිං ජරයෙථ පඤ්ඤො” ති.
(ජා. 1.10.152);

තස්සත්ථො — මහාරාජ, යස්ස ආචරියස්ස සන්තිකා යො පුරිසො
අජ්ජමත්තකම්පි ධම්මං කාරණං ජානෙය්‍ය, යෙ වස්ස සන්තො උජ්ජන්තං කඬ්ඛං
විනයන්ති, තං තස්ස පතිට්ඨානට්ඨෙත දීපඤ්චෙව පරායණඤ්ච, තාදිසෙන
ආචරියෙන සද්ධිං පණ්ඩිතො මිත්තභාවං නාම න ජීරෙය්‍ය න නාසෙය්‍ය.

ඉදානි තං ඔවදන්නො ඉමං ගාථාද්වයමාහ —

“අලසො ගිහී කාමභොගී න සාධු, අසඤ්ඤතො පබ්බජිතො න සාධු;
රාජා න සාධු අනිසම්මකාරී, යො පණ්ඩිතො කොධනො තං න සාධු.

“නිසම්ම බත්තියො කයිරා, නානිසම්ම දිසම්පති;
නිසම්මකාරිනො රාජ, යසො කිත්ති ව වඩ්ඪති” ති. (ජා. 1.10.153-154);

තත්ථ න සාධුති න සුන්දරො. අනිසම්මකාරීති කිඤ්චි සුත්වා අනුපධාරෙත්වා
අත්තනො පච්චක්ඛං අකත්වා කාරකො. යසො කිත්ති වාති ඉස්සරියපරිවාරො ව
ගුණකිත්ති ව එකන්තෙන වඩ්ඪතීති.

භූරිපඤ්භො නිට්ඨිතො.

දෙවතාපඤ්භො

එවං චූත්තෙ රාජා මහාසත්තං සමුස්සිතසෙනච්ඡත්තෙ රාජපල්ලඬකෙ
නිසීදාපෙත්වා සයං නිවාසනෙ නිසීදිත්වා ආහ – “පණ්ඩිත, සෙනච්ඡත්තෙ අධිවත්ථා
දෙවතා මං චත්තාරො පඤ්භෙ පුච්ඡි, තෙ අහං න ජානාමි. චත්තාරොපි පණ්ඩිතා න
ජානිංසු, කථෙහි මෙ, තාත, තෙ පඤ්භෙ” ති. මහාරාජ, ඡත්තෙ අධිවත්ථා දෙවතා වා
භොතු, වාතුමහාරාජිකාදයො වා භොන්තු, යෙන කෙනචි පුච්ඡිතපඤ්භං අහං
කථෙතුං සක්කොමි. වද, මහාරාජ, දෙවතාය පුච්ඡිතපඤ්භෙති. අථ රාජා දෙවතාය
පුච්ඡිතනියාමෙනෙව කථෙන්නො පයිමං ගාථමාහ –

“හන්ති හත්ථෙහි පාදෙහි, මුඛඤ්ච පරිසුම්භති;
ස වෙ රාජ පියො භොති, කං තෙන ත්වාහිපස්සසී” ති. (ජා. 1.4.197);

තත්ථ හන්තිති පහරති. පරිසුම්භතීති පහරතියෙව. ස වෙති සො එවං
කරොන්නො පියො භොති. කං තෙන ත්වාහිපස්සසීති තෙන පහරණකාරණෙන පියං
කතමං පුග්ගලං ත්වං, රාජ, අහිපස්සසීති.

මහාසත්තස්ස තං කථං සුත්වා ව ගගනතලෙ පුණ්ණවන්දො විය අත්ථො
පාකටො අභොසි. අථ මහාසත්තො “සුණ, මහාරාජ, යදා හි මාතුඅඬකෙ නිපන්නො
දහරකුමාරො හට්ඨතුට්ඨො කීළන්නො මාතරං හත්ථපාදෙහි පහරති, කෙසෙ
ලුඤ්චති, මුට්ඨිනා මුඛං පහරති, තදා නං මාතා ‘වොරපුත්තක, කථං ත්වං නො එවං
පහරසී’ තිආදීති පෙමසිනෙහවසෙනෙව චත්ථා පෙමං සන්ධාරෙතුං අසක්කොන්ති
ආලිඬගිත්වා ථනන්තරෙ නිපජ්ජාපෙත්වා මුඛං පරිචුම්භති. ඉති සො තස්සා එවරුපෙ
කාලෙ පියතරො භොති, තථා පිතුනොපී” ති එවං ගගනමජ්ඣෙ සුරියං
උට්ඨාපෙන්නො විය පාකටං කත්වා පඤ්භං කථෙසි. තං සුත්වා දෙවතා
ඡත්තපිණ්ඩිකං විවරිත්වා නික්ඛමිත්වා උපඩ්ඪං සරීරං දස්සෙත්වා “සුකථිතො
පණ්ඩිතෙන පඤ්භො” ති මධුරස්සරෙන සාධුකාරං දත්වා රතනවඩ්ඬකොටකං
පුරෙත්වා දිඛිපුප්ඵගන්ධවාසෙහි බොධිසත්තං පුජෙත්වා අත්තරධාසි. රාජාපි
පණ්ඩිතං පුජ්ජාදීහි පුජෙත්වා ඉතරං පඤ්භං යාචිත්වා “වද, මහාරාජා” ති චූත්තෙ
දුතියං ගාථමාහ –

“අක්කොසති යථාකාමං, ආගමඤ්චස්ස ඉච්ඡති;
ස වෙ රාජ පියො භොති, කං තෙන ත්වාහිපස්සසී” ති. (ජා. 1.4.198);

අථස්ස මහාසත්තො – “මහාරාජ, මාතා වචනපෙසනං කාතුං සමත්ථං සත්තට්ඨවස්සිකං පුත්තං ‘තාත, ඛේතනං ගච්ඡ, අන්තරාපණං ගච්ඡා’ති ආදීනි වත්වා ‘අම්ම, සචෙ ඉද්දඤ්චිද්දඤ්ච ඛාදනීයං භොජනීයං දස්සසි, ගමිස්සාමී’ති වුත්තෙ ‘සාධු, පුත්ත, ගණ්භානී’ති වත්වා දෙති. සො දාරකො තං ඛාදිත්වා බහි ගන්ත්වා දාරකෙහි සද්ධිං කීළිත්වා මාතුපෙසනං න ගච්ඡති. මාතරා ‘තාත, ගච්ඡානී’ති වුත්තෙ සො මාතරං ‘අම්ම, ත්වං සීතාය සරච්ඡායාය නිසීදසි, කිං පන අහං තච බහි පෙසනකම්මං කරිස්සාමි, අහං තං වඤ්චෙමී’ති වත්වා හත්ථවිකාරමුඛවිකාරෙ කත්වා ගතො. සා ගච්ඡන්තං දිස්වා කුජ්ඣිත්වා දණ්ඩකං ගහෙත්වා ‘ත්වං මම සත්තකං ඛාදිත්වා ඛේතනෙ කිච්චං කාතුං න ඉච්ඡසි’ති තජ්ජෙත්තී වෙගෙන පලායන්තං අනුබන්ධිත්වා පාපුණිතුං අසක්කොන්ති ‘වොරා තං ඛණ්ඩාඛණ්ඩං ඡන්දන්තු’ති ආදීනි වත්වා යථාකාමං අක්කොසති පරිභාසති. යං පන මුඛෙන භණ්ති, තථා හදයෙ අජ්ජමත්තකම්පි න ඉච්ඡති, ආගමනඤ්චස්ස ඉච්ඡති, සො දිවසභාගං කීළිත්වා සායං ගෙහං පවිසිතුං අවිසහන්තො ඤාතකාතං සන්තිකං ගච්ඡති. මාතාපිස්ස ආගමනමග්ගං ඔලොකෙන්ති අනාගච්ඡන්තං දිස්වා ‘පවිසිතුං න විසහති මඤ්ඤෙ’ති සොකස්ස හදයං පුරෙත්වා අස්සුපුණ්ණෙහි තෙත්තෙහි ඤාතිසරෙ උපධාරෙන්ති පුත්තං දිස්වා ආලිඬගිත්වා සීසෙ වුම්බිත්වා උභොහි හත්ථෙහි දළ්භං ගහෙත්වා ‘තාත පියපුත්තක, මම වචනං හදයෙ යපෙසි’ති අතිරෙකතරං පෙමං උජ්ජාදෙසි. එවං, මහාරාජ, මාතුයා කුද්ධකාලෙ පුත්තො පියතරො නාම භොති’ති දුතියං පඤ්භං කට්ඨෙසි. දෙවතා තට්ඨෙව පුපෙසි.

රාජාපි පුපෙත්වා තතියං පඤ්භං යාචිත්වා “වද, මහාරාජා”ති වුත්තෙ තතියං ගාථමාහ –

“අබ්භක්ඛාති අභූතෙන, අලිකෙනාභිසාරයෙ;
ස චෙ රාජ පියො භොති, කං තෙන ත්වාභිපස්සසි”ති. (ජා. 1.4.199);

අථස්ස මහාසත්තො “රාජ, යදා උභො ජයම්පතිකා රහොගතා ලොකස්සාදරනියා කීළන්තා ‘හද්දෙ, තච මයි පෙමං නත්ථී, හදයං තෙ බහි ගත’න්ති එවං අඤ්ඤමඤ්ඤං අභූතෙන අබ්භාවික්ඛන්ති, අලිකෙන සාරෙන්ති වොදෙන්ති, තදා තෙ අතිරෙකතරං අඤ්ඤමඤ්ඤං පියායන්ති. එවමස්ස පඤ්භස්ස අත්ථං ජානානී”ති කට්ඨෙසි. දෙවතා තට්ඨෙව පුපෙසි.

රාජාපි පුපෙත්වා ඉතරං පඤ්භං යාචිත්වා “වද, මහාරාජා”ති වුත්තෙ චතුත්ථං ගාථමාහ –

“හරං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, වත්ථසෙනාසනානි ව;
අඤ්ඤදත්ථුහරා සන්තා, තෙ චෙ රාජ පියො භොන්ති;
කං තෙන ත්වාභිපස්සසි”ති. (ජා. 1.4.200);

අථස්ස මහාසත්තො “මහාරාජ, අයං පඤ්ඤා ධම්මිකසමණ්ණාහමණෙ සන්ධාය වුත්තො. සද්ධානි හි කුලානි ඉධලොකපරලොකං සද්දහිත්වා දෙන්ති වෙව දාතුකාමානි ව භොන්ති, තානි තථාරූපෙ සමණ්ණාහමණෙ යාවන්තෙපි ලද්ධං භරන්තෙ භුඤ්ජන්තෙපි දිස්වා ‘අම්භෙයෙව යාවන්ති, අම්භාකංයෙව සන්තකානි අන්තපානාදිනි පරිභුඤ්ජන්ති’ති තෙසු අතිරෙකතරං පෙමං කරොන්ති. එවං බො, මහාරාජ, අඤ්ඤදත්ථුහරා සන්තා එකංසෙන යාවන්තා වෙව ලද්ධං භරන්තා ව සමානා පියා භොන්ති”ති කථෙසි. ඉමස්මිං පන පඤ්ඤෙ කථිතෙ දෙවතා තථෙව පුජෙත්වා සාධුකාරං දත්වා සත්තරතනපුරං රතනවඬිකොටකං “ගණ්භ, මහාපණ්ඩිතා”ති මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ බිපි. රාජාපිස්ස අතිරෙකතරං පූජං කරොන්තො අතිවිශ පසිදිත්වා සෙනාපතිට්ඨානං අදාසි. තතො පට්ඨාය මහාසත්තස්ස යසො මහා අභොසි.

දෙවතාපඤ්ඤා නිට්ඨිතො.

පඤ්චපණ්ඩිතපඤ්ඤා

පුන තෙ වත්තාරො පණ්ඩිතා “අම්භො, ගහපතිපුත්තො ඉදානි මහන්තතරො ජාතො, කිං කරොමා”ති මන්තයිංසු. අථ තෙ සෙනකො ආහ – “භොතු දිට්ඨො මෙ උපායො, මයං ගහපතිපුත්තං උපසඬකම්ත්වා ‘රහස්සං නාම කස්ස කථෙතුං වට්ටති’ති පුච්ඡස්සාම, සො ‘න කස්සවි කථෙතඛ්ඛ’න්ති වක්ඛති. අථ නං ‘ගහපතිපුත්තො තෙ, දෙව, පච්චත්ථිකො ජාතො’ති පරිහින්දිස්සාමා”ති. තෙ වත්තාරොපි පණ්ඩිතා තස්ස සරං ගන්ත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා “පණ්ඩිත, පඤ්ඤං පුච්ඡතුකාමමහා”ති වත්වා “පුච්ඡථා”ති වුත්තෙ සෙනකො පුච්ඡ “පණ්ඩිත, පුරිසෙන නාම කත්ථ පතිට්ඨාතඛ්ඛ”න්ති? “සච්චෙ පතිට්ඨාතඛ්ඛ”න්ති. “සච්චෙ පතිට්ඨිතෙන කිං උප්පාදෙතඛ්ඛ”න්ති? “ධනං උප්පාදෙතඛ්ඛ”න්ති. “ධනං උප්පාදෙත්වා කිං කාතඛ්ඛ”න්ති? “මන්තො ගහෙතඛ්ඛො”ති. “මන්තං ගහෙත්වා කිං කාතඛ්ඛ”න්ති? “අත්තතො රහස්සං පරස්ස න කථෙතඛ්ඛ”න්ති. තෙ “සාධු පණ්ඩිතා”ති වත්වා තුට්ඨමානසා හුත්වා “ඉදානි ගහපතිපුත්තස්ස පිට්ඨිං පස්සිස්සාමා”ති රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාරාජ, ගහපතිපුත්තො තෙ පච්චත්ථිකො ජාතො”ති වදිංසු. “නාහං තුම්භාකං වචනං සද්දහාමි, න සො මය්හං පච්චත්ථිකො භවිස්සති”ති. සච්චං, මහාරාජ, සද්දහථ, අසද්දහන්තො පන තමෙව පුච්ඡථ “පණ්ඩිත, අත්තතො රහස්සං නාම කස්ස කථෙතඛ්ඛ”න්ති? සච්චෙ පච්චත්ථිකො න භවිස්සති, “අසුකස්ස නාම කථෙතඛ්ඛ”න්ති වක්ඛති. සච්චෙ පච්චත්ථිකො භවිස්සති, “කස්සවි න කථෙතඛ්ඛං, මනොරථෙ පරිපුණ්ණෙ කථෙතඛ්ඛ”න්ති වක්ඛති. තදා අම්භාකං වචනං සද්දහිත්වා නික්කඬ්ඛා භවෙය්‍යාථාති. සො “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා එකදිවසං සබ්බෙසු සමාගන්ත්වා නිසින්නෙසු විසතිනිපාතෙ පඤ්චපණ්ඩිතපඤ්ඤෙ පට්ඨං ගාථමාහ –

“පඤ්ච පණ්ඩිතා සමාගතාත්ථ, පඤ්ඤා මෙ පටිභානි තං සුණාථ;

නින්දියමත්ථං පසංසියං වා, කස්සෙවාචිකරෙය්‍ය ගුය්‍හමත්ථං”න්ති. (ජා.
1.15.315);

එවං චුත්තෙ සෙනකො “රාජානම්පි අම්භාකංයෙව අබ්භන්තරෙ
පක්ඛිපිස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා ඉමං ගාථමාහ –

“ත්වං ආචිකරොහි භූමිපාල, හත්තා භාරසහො තුවං වදෙතං;
තව ඡන්දරූචීනි සම්මසිත්වා, අථ වක්ඛන්ති ඡනින්ද පඤ්ච ධීරා”ති. (ජා.
1.15.316);

තත්ථ හත්තාති ත්වං අම්භාකං සාමිකො වෙව උප්පන්නස්ස ව භාරස්ස සහො,
පයමං තාව ත්වමෙව එතං වදෙහි. තව ඡන්දරූචීනි පච්ඡා තව ඡන්දඤ්චෙව
රූච්චනකාරණානි ව සම්මසිත්වා ඉමෙ පඤ්ච පණ්ඩිතා වක්ඛන්ති.

අථ රාජා අත්තනො කිලෙසවසිකතාය ඉමං ගාථමාහ –

“යා සීලවතී අනඤ්ඤථෙය්‍යා, හත්තුවිඡන්දවසානුගා පියා මනාපා;
නින්දියමත්ථං පසංසියං වා, හරියායාචිකරෙය්‍ය ගුය්‍හමත්ථං”න්ති. (ජා.
1.15.317);

තත්ථ අනඤ්ඤථෙය්‍යාති කිලෙසවසෙන අඤ්ඤෙන න ථෙතිතබ්බා.

තනො සෙනකො “ඉදානි රාජානං අම්භාකං අබ්භන්තරෙ පක්ඛිපිමහා”ති
තුස්සිත්වා සයංකතකාරණමෙව දීපෙන්තො ඉමං ගාථමාහ –

“යො කිච්ඡගතස්ස ආතුරස්ස, සරණං හොති ගතී පරායණඤ්ච;
නින්දියමත්ථං පසංසියං වා, සබ්බොවාචිකරෙය්‍ය ගුය්‍හමත්ථං”න්ති. (ජා.
1.15.318);

අථ රාජා පුක්කුසං පුච්ඡී “කථං, පුක්කුස, පස්සසි, නින්දියං වා පසංසියං වා
රහස්සං කස්ස කථෙතබ්බං”න්ති? සො කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“පෙට්ඨො අථ මජ්ඣිමො කනිට්ඨො, යො වෙ සීලසමාහිතො ධීතත්තො;
නින්දියමත්ථං පසංසියං වා, භාතුවාචිකරෙය්‍ය ගුය්‍හමත්ථං”න්ති. (ජා.
1.15.319);

තත්ථ ධීතත්තොති ධීතසභාවො නිබ්බිසෙවනො.

තනො රාජා කාමින්දං පුච්ඡී “කථං කාමින්ද පස්සසි, රහස්සං කස්ස
කථෙතබ්බං”න්ති? සො කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“යො වෙ පිතුහදයස්ස පද්ධගු, අනුජානො පිතරං අනොමපඤ්ඤො;

නින්දියමත්ථං පසංසියං වා, පුත්තස්සාවිකරෙය්‍ය ගුය්‍හමත්ථං”න්ති. (ජා.
1.15.320);

තත්ථ පද්ධගුති පෙසනකාරකො යො පිතුස්ස පෙසනං කරොති, පිතු විත්තස්ස
වසෙ වත්තති, ඔවාදක්ඛමො භොතීති අත්ථො. අනුජානොති තයො පුත්තා
අතිජානො ව අනුජානො ව අවජානො වාති. අනුප්පන්නං යසං උප්පාදෙන්තො
අතිජානො, කුලභාරො අවජානො, කුලපවෙණිරක්ඛකො පන අනුජානො. තං
සන්ධාය ඵවමාහ.

තතො රාජා දෙවින්දං පුච්ඡි – “කථං දෙවින්ද, පස්සසි, රහස්සං කස්ස
කථෙතඛිඛ”න්ති? සො අත්තනො කතකාරණමෙව කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“මාතා ද්විපදාජනින්දසෙට්ඨ, යා නං පොසෙති ඡන්දසා පියෙන;
නින්දියමත්ථං පසංසියං වා, මාතුයාවිකරෙය්‍ය ගුය්‍හමත්ථං”න්ති. (ජා.
1.15.321);

තත්ථ ද්විපදාජනින්දසෙට්ඨාති ද්විපදානං සෙට්ඨ, ඡනින්ද. ඡන්දසා පියෙනාති
ඡන්දෙන වෙව පෙමෙන ව.

ඵවං තෙ පුච්ඡිත්වා රාජා පණ්ඩිතං පුච්ඡි “කථං පස්සසි, පණ්ඩිත, රහස්සං කස්ස
කථෙතඛිඛ”න්ති. “මහාරාජ, යාව අත්තනො ඉච්ඡිතං න නිජ්ඵජ්ජති, තාව
පණ්ඩිතො අධිවාසෙය්‍ය, කස්සචි න කථෙය්‍යා”ති සො ඉමං ගාථමාහ –

“ගුය්‍හස්ස හි ගුය්‍හමෙව සාධු, න හි ගුය්‍හස්ස පසත්ථමාවිකම්මං;
අනිජ්ඵන්නතා සහෙය්‍ය ධිරො, නිජ්ඵන්නොව යථාසුඛං භණ්ණෙය්‍යා”ති. (ජා.
1.15.322);

තත්ථ අනිජ්ඵන්නතාති මහාරාජ, යාව අත්තනො ඉච්ඡිතං න නිජ්ඵජ්ජති, තාව
පණ්ඩිතො අධිවාසෙය්‍ය, න කස්සචි කථෙය්‍යාති.

පණ්ඩිතෙන පන ඵවං චුත්තෙ රාජා අනත්තමනො අභොසි. සෙනකො රාජානං
ඔලොකෙසි, රාජාපි සෙනකමුඛං ඔලොකෙසි. බොධිසත්තො තෙසං කිරියං දිස්වාච
ජාති “ඉමෙ වත්තාරො ජනා පඨමමෙව මං රඤ්ඤො අන්තරෙ පරිහින්දිංසු,
විමංසනවසෙන පඤ්භො පුච්ඡිතො භවිස්සති”ති. තෙසං පන කථෙන්නානඤ්ඤෙව
සුරියො අත්ථඨගතො, දීපා ජලිතා. පණ්ඩිතො “රාජකම්මානි නාම භාරියානි, න
පඤ්ඤායති ‘කිං භවිස්සති’ති, ඛිජ්ජමෙව ගන්තුං වට්ටති”ති උට්ඨායාසනා රාජානං
වන්දිත්වා නික්ඛමිත්වා වින්තෙසි “ඉමෙසු ඵකො ‘සභායකස්ස කථෙතුං වට්ටති’ති
ආහ, ඵකො ‘භාතුස්ස, ඵකො පුත්තස්ස, ඵකො මාතු කථෙතුං වට්ටති’ති ආහ.
ඉමෙහි ඵතං කතමෙව භවිස්සති, දිට්ඨමෙව කථිතන්ති මඤ්ඤාමි, භොතු අජ්ජෙව
ඵතං ජාතිස්සාමි”ති. තෙ පන වත්තාරොපි අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු රාජකුලා
නික්ඛමිත්වා රාජනිවෙසනද්වාරෙ ඵකස්ස හත්තඅම්ඛණස්ස පිට්ඨෙ නිසිදිත්වා

කිවිච්ඡාකරණියානි මන්තෙන්වා සරානි ගවිජන්ති. තස්මා පණ්ඩිතො “අහං එතෙසං චතුත්තං රහස්සං අමිබණස්ස හෙට්ඨා නිපජ්ජිත්වා ජානිතුං සක්කුණෙය්‍ය”න්ති වින්තෙන්වා තං අමිබණං උක්ඛිපාපෙන්වා අත්ථරණං අත්ථරාපෙන්වා අමිබණස්ස හෙට්ඨා පටිසිත්වා පුරිසානං සඤ්ඤං අදාසි “තුම්හෙ චතුසු පණ්ඩිතෙසු මන්තෙන්වා ගතෙසු ආගන්ත්වා මං ආනෙය්‍යාමා”ති. තෙ “සාධු”ති සම්පට්ඨිත්වා පක්කම්භු. සෙනකොපි රාජානං ආහ – “මහාරාජ, අම්භාකං චචනං න සද්දහථ, ඉදානි කිං කරස්සාම”ති. සො තස්ස චචනං ගහෙන්වා අනිසාමෙන්වා භික්ෂුකො හුන්වා “ඉදානි කිං කරොම, සෙනක පණ්ඩිතා”ති පුච්ඡි. “මහාරාජ, පපඤ්චං අකත්වා කඤ්චි අජානාපෙන්වා ගහපතිපුත්තං මාරෙතුං වට්ටති”ති. රාජා “සෙනක, යපෙන්වා තුම්හෙ අඤ්ඤො මම අත්ථකාමො නාම නත්ථි, තුම්හෙ අත්තනො සුභදෙ ගහෙන්වා ද්වාරන්තරෙ යත්වා ගහපතිපුත්තස්ස පාතොව උපට්ඨානං ආගවිජන්තස්ස ඛග්ගෙන සීසං ඡිත්ථො”ති අත්තනො ඛග්ගරතනං අදාසි. තෙ “සාධු, දෙව, මා භාගි, මයං තං මාරෙස්සාමා”ති වත්වා නික්ඛම්ත්වා “දිට්ඨා නො පච්චාමිත්තස්ස පිට්ඨි”ති හත්තඅමිබණස්ස පිට්ඨෙ නිසීදිංසු. තනො සෙනකො ආහ “අම්හො, කො ගහපතිපුත්තං මාරෙස්සති”ති. ඉතරෙ “තුම්හෙයෙව ආචරිය, මාරො”ති තස්සෙව භාරං කරිංසු.

අථ නෙ සෙනකො පුච්ඡි “තුම්හෙ ‘රහස්සං නාම අසුකස්ස අසුකස්ස කථෙතඛ්ඛ’න්ති වදං, කිං වො එතං කතං, උදාහු දිට්ඨං සුත”න්ති? “කතං එතං, ආචරියා”ති. තුම්හෙ “රහස්සං නාම සභායකස්ස කථෙතඛ්ඛ”න්ති වදං, “කිං වො එතං කතං, උදාහු දිට්ඨං සුත”න්ති? “කතං එතං මයා”ති? “කථෙථ, ආචරියා”ති. “ඉමස්මිං රහස්සෙ රඤ්ඤා ඤාතෙ ජීවිතං මෙ නත්ථි”ති. “මා භායථ ආචරිය, ඉධ තුම්භාකං රහස්සහෙදකො නත්ථි, කථෙමා”ති. සො නබෙන අමිබණං කොට්ටෙන්වා “අත්ථි නු ඛො ඉමස්ස හෙට්ඨා ගහපතිපුත්තො”ති ආහ. “ආචරිය, ගහපතිපුත්තො අත්තනො ඉස්සරියෙන ඵවරූපං යානං න පටිසිස්සති, ඉදානි යසෙන මත්තො හවිස්සති, කථෙථ තුම්හෙ”ති. සෙනකො තාව අත්තනො රහස්සං කථෙන්තො ආහ – “තුම්හෙ ඉමස්මිං නගරෙ අසුකං නාම වෙසිං ජානාමා”ති? “ආම, ආචරියා”ති. “ඉදානි සා පඤ්ඤායති”ති. “න පඤ්ඤායති, ආචරියා”ති. “අහං සාලවනුය්‍යානෙ තාය සද්ධිං පුරිසකිව්චං කත්වා තස්සා පිළන්ධනෙසු ලොහෙන තං මාරෙන්වා තස්සායෙව සාටකෙන හණ්ඩිකං කත්වා ආහරිත්වා අම්භාකං සරෙ අසුකභූමිකාය අසුකෙ නාම ගබ්භෙ නාගදන්තකෙ ලග්ගෙසිං, වළඤ්ඡෙතුං 3 විසභාමි, පුරාණභාවමස්ස ඔලොකෙමි, ඵවරූපං අපරාධකම්මං කත්වා මයා එකස්ස සභායකස්ස කථිතං, න තෙන කස්සචි කථිතපුඛ්ඛං, ඉමිනා කාරණෙන ‘සභායකස්ස ගුය්හං කථෙතඛ්ඛ’න්ති මයා කථිත”න්ති. පණ්ඩිතො තස්ස රහස්සං සාධුකං චචන්ථපෙන්වා සල්ලක්ඛෙසි.

පුක්කුසොපි අත්තනො රහස්සං කථෙන්තො ආහ – “මම ඌරුයා කුට්ඨං අත්ථි, කනිට්ඨො මෙ පාතොව කඤ්චි අජානාපෙන්වා තං ධොවිත්වා හෙසජ්ජෙන මක්ඛෙන්වා උපරි පිලොතිකං දත්වා ඛන්ධති. රාජා මයි මුදුචිත්තො ‘එහි පුක්කුසා’ති මං පක්කොසිත්වා යෙභුය්‍යන මම ඌරුයායෙව සයති, සවෙ පන එතං රාජා

ජානෙය්‍ය, මං මාරෙය්‍ය. තං මම කනිට්ඨං යපෙත්වා අඤ්ඤො ජානන්තො නාම නත්ථී, තෙන කාරණෙන ‘රහස්සං නාම භාතු කට්ඨෙබ්බ’න්ති මයා චුත්ත’න්ති. කාමීන්දොපි අත්තනො රහස්සං කට්ඨන්තො ආහ – “මං කාලපක්ඛෙ උපොසප්ඨිවසෙ නරදෙවො නාම යක්ඛො ගණ්භාති, අහං උම්මත්තකසුනාබො විය විරවාමි, ස්වාහං තමත්ථං පුත්තස්ස කට්ඨං. සො මම යක්ඛෙන ගහිතභාවං ඤත්වා මං අන්තොගෙහගබ්බෙන නිපජ්ජාපෙත්වා ද්වාරං පිදහිත්වා නික්ඛමිත්වා මම සද්දං පටිච්ඡාදනත්ථං ද්වාරෙ සමජ්ජං කාරෙසි, ඉමිනා කාරණෙන ‘රහස්සං නාම පුත්තස්ස කට්ඨෙබ්බ’න්ති මයා චුත්ත’න්ති. තතො තයොපි දෙවින්දං පුච්ඡිංසු. සො අත්තනො රහස්සං කට්ඨන්තො ආහ – “මයා මණිපහංසනකම්මං කරොන්තෙන රඤ්ඤො සත්තකං සක්කෙන කුසරඤ්ඤො දින්නං, සිරිපවෙසනං මඬිගලමණිරතනං ටෙන්නත්වා මාතුයා දින්නං. සා කඤ්චි අජානාපෙත්වා මම රාජකුලං පවිසනකාලෙ තං මය්හං දෙති, අහං තෙන මණිනා සිරිං පවෙසෙත්වා රාජනිවෙසනං ගච්ඡාමි. රාජා තුම්භෙහි සද්ධිං අකට්ඨන්වා පයම්මරං මයා සද්ධිං කට්ඨං. දෙවසිකං අට්ඨං, සොළස, ද්වත්තිංස, චතුසට්ඨි කභාපණෙ මම පරිබ්බයත්ථාය දෙති. සවෙ තස්ස මණිරතනස්ස ඡන්තභාවං රාජා ජානෙය්‍ය, මය්හං ජීවිතං නත්ථී, ඉමිනා කාරණෙන ‘රහස්සං නාම මාතු කට්ඨෙබ්බ’න්ති මයා චුත්ත’න්ති.

මහාසත්තො සබ්බෙසම්පි ගුය්හං අත්තනො පච්චක්ඛං අකාසි. තෙ පන අත්තනො උදරං ඵාලෙත්වා අත්තං බාහිරං කරොන්තා විය රහස්සං අඤ්ඤමඤ්ඤං කට්ඨන්වා “තුම්භෙ අප්පමත්තා පාතොව ආගච්ඡථ, ගහපතිපුත්තං මාරෙස්සාමා”ති උට්ඨාය පක්කම්භි. තෙසං ගතකාලෙ පණ්ඩිතස්ස පුරිසා ආගන්ත්වා අම්බණං උක්ඛිපිත්වා මහාසත්තං ආදාය පක්කම්භි. සො සරං ගන්ත්වා න්හත්වා අලඬිකරිත්වා සුභොජනං භුඤ්ජිත්වා “අජ්ජ මෙ භගිනී උදුම්බරදෙවී රාජගෙහතො සාසනං පෙසෙස්සති”ති ඤත්වා ද්වාරෙ පච්චායිකං පුරිසං යපෙසි “රාජගෙහතො ආගතං සීසං පවෙසෙත්වා මම දස්සෙය්‍යාසි”ති. එවඤ්ච පන වත්වා සයනපිට්ඨෙ නිපජ්ජී. තස්මිං බණ රාජාපි සයනපිට්ඨෙ නිපන්තොව පණ්ඩිතස්ස ගුණං සරිත්වා “මහොසධපණ්ඩිතො සත්තවස්සිකකාලතො පට්ඨාය මං උපට්ඨහන්තො න කිඤ්චි මය්හං අනත්ථං අකාසි, දෙවතාය පුච්ඡිතපඤ්ඤෙහි පණ්ඩිතෙ අසති ජීවිතං මෙ ලද්ධං න සීයා. වෙරිපච්චාමිත්තානං වචනං ගහෙත්වා ‘අසමධුරං පණ්ඩිතං මාරොථා’ති බග්ගං දෙන්තෙන අයුත්තං මයා කතං, ස්වෙ දානි නං පස්සිතුං න ලහිස්සාමි”ති සොකං උජ්ජාදෙසි. සරිරතො සෙදා මුච්චිංසු. සො සොකසමජ්ජිතො විත්තස්සාදං න ලහි. උදුම්බරදෙවීපි තෙන සද්ධිං එකසයනගතා තං ආකාරං දිස්වා “කිං නු බො මය්හං කොචි අපරාධො අත්ථී, උදාහු දෙවස්ස කිඤ්චි සොකකාරණං උජ්ජන්තං, පුච්ඡස්සාමි තාව න”න්ති ඉමං ගාථමාහ –

“කිං ත්වං විමනොසි රාජසෙට්ඨ, ද්විපදජනින්ද වචනං සුණොම මෙතං;
කිං විත්තයමානො දුම්මනොසි, නුන දෙව අපරාධො අත්ථී මය්හ”න්ති. (ජා. 1.15.323);

අප රාජා කටේන්තො ගාථාමාහ -

“පණ්ණෙ වජ්ඣො මහාසංඝොති, ආණන්තො මෙ වමාය භූරිපඤ්ඤා;
තං චිත්තයමානො දුම්මනොස්මි, න හි දෙවි අපරාධො අත්ථි තුය්හ”න්ති.
(ජා. 1.15.324);

තත්ථ ආණන්තොති හද්දෙ, චත්තාරො පණ්ඩිතා “මහාසංඝො මම
පච්චත්ථිකො”ති කථයිංසු. මයා තථතො අච්චිනිත්වා “චධෙථ න”න්ති
භූරිපඤ්ඤා වධාය ආණන්තො. තං කාරණං චිත්තයමානො දුම්මනොස්මිති.

තස්සා තස්ස වචනං සුත්වාච මහාසත්තෙ සිනෙහෙන පබ්බතමත්තො සොකො
උප්පජ්ජී. තතො සා චිත්තෙසි “එකෙන උපායෙන රාජානං අස්සාසෙත්වා රඤ්ඤො
නිද්දං ඔක්කමනකාලෙ මම කනිට්ඨස්ස සාසනං පහිණිස්සාමි”ති. අප සා “මහාරාජ,
තයාවෙනං කතං ගහපතිපුත්තං මහත්තෙ ඉස්සරියෙ පතිට්ඨාපෙන්නෙන, තුම්හෙහි
සො සෙනාපතිට්ඨානෙ යපිතො, ඉදානි කිර සො තුම්හාකංයෙව පච්චත්ථිකො
ජාතො, න ඛො පන පච්චත්ථිකො බුද්දකො නාම අත්ථි, මාරොතබ්බොව, තුම්හෙ මා
චිත්තයිත්ථා”ති රාජානං අස්සාසෙසි. සො තනුභූතසොකො නිද්දං ඔක්කමි. දෙවි
උට්ඨාය ගබ්හං පවිසිත්වා “තාත මහාසංඝ, චත්තාරො පණ්ඩිතා තං පරිහින්දිංසු,
රාජා කුද්ධො ස්වෙ ද්වාරන්තරෙ තං වධාය ආණාපෙසි, ස්වෙ රාජකුලං මා
ආගච්ඡෙය්‍යාසි, ආගච්ඡන්තො පන නගරං හත්ථගතං කත්වා සමත්ථො භුත්වා
ආගච්ඡෙය්‍යාසි”ති පණ්ණං ලිඛිත්වා මොදකස්ස අන්තො පක්ඛිපිත්වා මොදකං
සුත්තෙන වෙදෙත්වා නවහාජනෙ කත්වා ඡාදෙත්වා ලඤ්ඤෙත්වා අත්ථවාරිකාය
දාසියා අදාසි “ඉමං මොදකං ගහෙත්වා මම කනිට්ඨස්ස දෙහි”ති. සා තථා අකාසි.
“රත්තිං කථං නික්ඛන්තා”ති න චිත්තෙතබ්බං. රඤ්ඤා පයමමෙව දෙවියා වරො
දින්නො, තෙන න නං කොචි නිවාරෙසි. බොධිසත්තො පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා නං
උය්‍යාපෙසි. සා පුන ආගන්ත්වා දින්නහාවං ආරොවෙසි. තස්මිං බණ්ණෙ දෙවි
ආගන්ත්වා රඤ්ඤා සද්ධිං නිපජ්ජී. මහාසත්තොපි මොදකං හින්දිත්වා පණ්ණං
වාචෙත්වා තමත්ථං ඤාත්වා කත්තබ්බකිච්චං විවාරෙත්වා සයනෙ නිපජ්ජී.

ඉතරෙපි චත්තාරො ජනා පාතොච බග්ගං ගහෙත්වා ද්වාරන්තරෙ යත්වා
පණ්ඩිතං අපස්සන්තා දුම්මනා භුත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “කිං පණ්ඩිතා
මාරිතො වො ගහපතිපුත්තො”ති චුත්තෙ “න පස්සාම, දෙවා”ති ආහංසු.
මහාසත්තොපි අරුණුග්ගමනෙයෙව නගරං අත්තතො හත්ථගතං කත්වා තත්ථ
තත්ථ ආරක්ඛං යපෙත්වා මහාජනපරිවුතො රථං ආරුය්හ මහත්තෙන පරිවාරෙන
රාජද්වාරං අගමාසි. රාජා සිහපඤ්ජරං උග්ගාටෙත්වා බහි ඔලොකෙන්නො අට්ඨාසි.
අප මහාසත්තො රථා ඔතරිත්වා රාජානං චන්දිත්වා අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා
චිත්තෙසි “ස්වෙ අයං මම පච්චත්ථිකො හවෙය්‍ය, න මං චන්දෙය්‍යා”ති. අප නං
පක්කොසාපෙත්වා රාජා ආසනෙ නිසිදි. මහාසත්තොපි එකමන්තං නිසිදි.
චත්තාරොපි පණ්ඩිතා තත්ථෙව නිසිදිංසු. අප නං රාජා කිඤ්චි අජානන්තො විය

“තාත, ත්වං භියොගා ගන්ත්වා ඉදානි ආගච්ඡසි, කිං මං පරිච්චජ්ජි” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

“අභිදොසගතො දානි එහිසි, කිං සුත්වා කිං සඬකතෙ මනො තෙ;
කො තෙ කිමවොච භූරිපඤ්ඤ, ඉඬ්ඝ වචනං සුඤ්ඤාම බුහි මෙත” ත්ති. (ජා.
1.15.325);

තත්ථ අභිදොසගතොති භියොගා පට්ඨයාමෙ ගතො ඉදානි ආගතො. කිං
සඬකතෙති කිං ආසඬකතෙ. කිමවොචාති කිං රඤ්ඤො සන්තිකං මා ගමිති තං
කොචි අවොච.

අථ නං මහාසත්තො “මහාරාජ, තයා මෙ චතුත්තං පණ්ඩිතානං වචනං
ගහෙත්වා වධො ආණත්තො, තෙනාහං න එමි” ති වොදෙන්තො ඉමං ගාථමාහ —

“පණ්ඨෙ වජ්ඣො මහොසධොති, යදි තෙ මන්තයිතං ජනිත්ද දොසං;
හරියාය රහොගතො අසංසි, ගුය්භං පාතුකතං සුතං මමෙත” ත්ති. (ජා.
1.15.326);

තත්ථ යදි තෙති යස්මා තයා. මන්තයිතන්ති කථිතං. දොසන්ති අභිදොසං,
රත්තිභාගෙති අත්ථො. කස්ස කථිතන්ති? හරියාය. ත්වඤ්ඤි භියොගා තස්සා
ඉමමත්ථං රහොගතො අසංසි. ගුය්භං පාතුකතන්ති තස්සා එවරූපං අත්තනො
රහස්සං පාතුකතං. සුතං මමෙතන්ති මයා පනෙතං තස්මිං ඛණ්ණෙයෙව සුතං.

රාජා තං සුත්වා “ඉමාය තඬ්ඛණ්ඤඤෙව සාසනං පහිතං භවිස්සති” ති කුද්ධො
දෙවිං ඔලොකෙසි. තං ඤාත්වා මහාසත්තො “කිං, දෙව, දෙවියා කුජ්ඣථ, අහං
අතීතානාගතපච්චුජ්ජන්තං සබ්බං ජානාමි. දෙව, තුම්භාකං තාව රහස්සං දෙවියා
කථිතං හොතු, ආවරියසෙනකස්ස පුක්කුසාදීනං වා රහස්සං මම කෙන කථිතං, අහං
එතෙසමිපි රහස්සං ජානාමියෙවා” ති සෙනකස්ස තාව රහස්සං කථෙත්තො ඉමං
ගාථමාහ —

“යං සාලවනස්මිං සෙනකො, පාපකම්මං අකාසි අසබ්බිරූපං;
සබ්බොච රහොගතො අසංසි, ගුය්භං පාතුකතං සුතං මමෙත” ත්ති. (ජා.
1.15.327);

තත්ථ අසබ්බිරූපන්ති අසාධුජාතිකං ලාමකං අකුසලකම්මං අකාසි. ඉමස්මිංයෙව
හි නගරෙ අසුකං නාම වෙසිං සාලවනුයානෙ පුරිසකිච්චං කත්වා තං මාරෙත්වා
අලඬිකාරං ගහෙත්වා තස්සායෙව සාටකෙන භණ්ඩිකං කත්වා අත්තනො සරෙ
අසුකට්ඨානෙ නාගදන්තකෙ ලග්ගෙත්වා යපෙසි. සබ්බොචාති අථ නං, මහාරාජ,
එකස්ස සභායකස්ස රහොගතො හුත්වා අක්ඛාසි, තමිපි මයා සුතං. නාහං දෙවස්ස
පච්චත්ථිකො, සෙනකොයෙව. යදි තෙ පච්චත්ථිකෙන කම්මං අත්ථි, සෙනකං
ගණ්භාපෙහිති.

රාජා සෙනකං ඔලොකෙත්වා “සච්චං, සෙනකා”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං, දෙවා”ති චුත්තෙ තස්ස ඛන්ධනාගාරජ්ජවෙසනං ආණාපෙසි. පණ්ඩිතො පුක්කුසස්ස රහස්සං කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“පුක්කුසපුරිසස්ස තෙ ජනිත්ද, උජ්ජන්තො රොගො අරාජයුත්තො;
භාතුච්ච රහොගතො අසංසි, ගුය්හං පාතුකතං සුතං මමෙත”න්ති. (ජා. 1.15.328);

තත්ථ අරාජයුත්තොති මහාරාජ, එතස්ස කුට්ඨරොගො උජ්ජන්තො, සො රාජානං පත්තුං අයුත්තො, ජුපනානුච්ඡවිකො න භොති. තුම්හෙ ච “පුක්කුසස්ස උගුරු මුදුකො”ති යෙහුයොන තස්ස උගුරුමිහි නිපජ්ජථ. සො පනෙස වණඛන්ධපිලොතිකාය එස්සො, දෙවාති.

රාජා තම්පි ඔලොකෙත්වා “සච්චං පුක්කුසා”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං දෙවා”ති චුත්තෙ තම්පි ඛන්ධනාගාරං පවෙසාපෙසි. පණ්ඩිතො කාමින්දස්සපි රහස්සං කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“ආබාධොයං අසබ්භිරූපො, කාමින්දො නරදෙවෙන චුට්ඨො;
පුත්තස්ස රහොගතො අසංසි, ගුය්හං පාතුකතං සුතං මමෙත”න්ති. (ජා. 1.15.329);

තත්ථ අසබ්භිරූපොති යෙන සො ආබාධෙන චුට්ඨො උම්මත්තකසුනාබො විය විරවති, සො නරදෙවයක්ඛාබාධො අසබ්භිජාතිකො ලාමකො, රාජකුලං පවිසිතුං න යුත්තො, මහාරාජාති වදති.

රාජා තම්පි ඔලොකෙත්වා “සච්චං කාමින්දා”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං දෙවා”ති චුත්තෙ තම්පි ඛන්ධනාගාරං පවෙසාපෙසි. පණ්ඩිතො දෙවින්දස්සපි රහස්සං කථෙන්නො ඉමං ගාථමාහ –

“අට්ඨවඬිකං මණ්ණරතනං උළාරං, සක්කො තෙ අදදා පිතාමහස්ස;
දෙවින්දස්ස ගතං තදජ්ජ හත්ථං, මාතුච්ච රහොගතො අසංසි;
ගුය්හං පාතුකතං සුතං මමෙත”න්ති. (ජා. 1.15.330);

තත්ථ පිතාමහස්සාති තච පිතාමහස්ස කුසරාජස්ස. තදජ්ජ හත්ථන්ති තං මඬිගලසම්මතං මණ්ණරතනං අජ්ජ දෙවින්දස්ස හත්ථගතං, මහාරාජාති.

රාජා තම්පි ඔලොකෙත්වා “සච්චං දෙවින්දා”ති පුච්ඡිත්වා “සච්චං දෙවා”ති චුත්තෙ තම්පි ඛන්ධනාගාරං පවෙසාපෙසි. එවං “බොධිසත්තං වධිස්සාමා”ති වින්තෙත්වා සබ්බෙපි තෙ ඛන්ධනාගාරං පට්ඨා. බොධිසත්තො “මහාරාජ, ඉමිනා කාරණෙනාහං ‘අත්තනො ගුය්හං පරස්ස න කථෙතබ්බ’න්ති වදාමි, වදන්තා පන මහාවිනාසං පත්තා”ති වත්වා උත්තරි ධම්මං දෙසෙන්නො ඉමා ගාථා අභාසි –

“ගුය්හස්ස හි ගුය්හමෙව සාධු, න ගුය්හස්ස පසත්ථමාවිකම්මං;
අනිජ්ඣන්තතා සහෙයා ධිරො, නිජ්ඣන්තොව යථාසුඛං භණෙයා.

“න ගුය්හමත්ථං විචරෙයා, රක්ඛෙයා නං යථා නිධිං;
න හි පාතුකතො සාධු, ගුය්හො අත්ථො පජානතා.

“ථියා ගුය්හං න සංසෙයා, අමිත්තස්ස ව පණ්ඩිතො;
යො වාමිසෙන සංභීරො, හදයත්ථෙතො ව යො නරො.

“ගුය්හමත්ථං අසම්බුද්ධං, සම්බොධයති යො නරො;
මන්තහෙදහයා තස්ස, දාසභූතො තිතික්ඛති.

“යාවන්තො පුරිසස්සත්ථං, ගුය්හං ජානන්ති මන්තිනං;
තාවන්තො තස්ස උඛ්ඛෙගා, තස්මා ගුය්හං න විස්සජෙ.

“විච්චිව භාසෙයා දිවා රහස්සං, රත්තිං ගිරං නාතිවෙලං පමුඤ්චෙ;
උපස්සුතිකා හි සුඤ්ඤාත්ති මන්තං, තස්මා මන්තො ඛිජ්ජමුපෙති හෙද්” ත්ති.
(ජා. 1.15.331-336);

තත්ථ අමිත්තස්ස වාති ඉත්ථියා ව පච්චත්ථිකස්ස ව න කථෙයා. සංභීරොති
යො ව යෙන කෙනචි ආමිසෙන සංභීරති උපලාපති සඬගහං ගච්ඡති, තස්සපි න
සංසෙයා. හදයත්ථෙතොති යො ව අමිත්තො මිත්තපතිරූපකො මුඛෙන අඤ්ඤං
කථෙති, හදයෙන අඤ්ඤං වින්තෙති, තස්සපි න සංසෙයා. අසම්බුද්ධන්ති පරෙහි
අඤ්ඤාතං. “අසම්බොධ” ත්තිපි පාඨො, පරෙසං බොධෙතුං අයුත්තන්ති අත්ථො.
තිතික්ඛති තස්ස අක්කොසම්පි පරිභාසම්පි පහාරම්පි දාසො විය හුත්වා අධිවාසෙති.
මන්තිනන්ති මන්තිනං, මන්තිනං වා අන්තරෙ යාවන්තො ජානන්ති අත්ථො.
තාවන්තොති තෙ ගුය්හජානනකෙ පටිච්ච තත්තකා තස්ස උඛ්ඛෙගා සන්තාසා
උජ්ජජන්ති. න විස්සජෙති න විස්සජ්ජෙයා පරං න ජානාපෙයා. විච්චිවාති සචෙ
දිවා රහස්සං මන්තෙතුකාමො හොති, විචිත්තං ඔකාසං කාරෙත්වා
සුප්පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ මන්තෙයා. නාතිවෙලන්ති රත්තිං රහස්සං කථෙත්තො පන
අතිවෙලං මරියාදාතික්කන්තං මහාසද්දං කරොත්තො ගිරං නජ්ජමුඤ්චෙයා.
උපස්සුතිකා හීති මන්තනට්ඨානං උපගන්ත්වා තිරොකුට්ටාදීසු යත්වා සොනාරො.
තස්මාති මහාරාජ, තෙන කාරණෙන සො මන්තො ඛිජ්ජමෙව හෙදමුපාගමීති.

රාජා මහාසත්තස්ස කථං සුත්වා “එතෙ සයං රාජවෙරිතො හුත්වා පණ්ඩිතං මම
වෙරිං කරොන්ති” ති කුජ්ඣත්වා “ගච්ඡං තෙ නගරා නික්ඛමාපෙත්වා සුලෙසු වා
උත්තාසෙථ, සීසානි වා තෙසං ඡින්දවා” ති ආණාපෙසි. තෙසු පච්ඡාබාහං ඛන්ධිත්වා
චතුක්කෙ චතුක්කෙ කසාහි පහාරසහස්සං දත්වා නියමානෙසු පණ්ඩිතො “දෙව,
ඉමෙ තුම්හාකං පොරාණකා අමච්චා, ඛමං තෙසං අපරාධ” ත්ති රාජානං ඛමාපෙසි.
රාජා තස්ස වචනං සුත්වා “සාධු” ති තෙ පක්කොසාපෙත්වා තස්සෙව දාසෙ කත්වා

අදාසි. සො පන තෙ තත්ථෙව භුජිස්සෙ අකාසි. රාජා “තෙන හි මම විජිතෙ මා වසන්තු”ති පබ්බාජනියකම්මං ආණාපෙසි. පණ්ඩිතො “බමථ, දෙව, එතෙසං අන්ධබාලානං දොස”න්ති බමාපෙත්වා තෙසං යානන්තරානි පුන පාකතිකානි කාරෙසි. රාජා “පච්චාමිත්තෙසුපි තාවස්ස එවරුපා මෙත්තා භවති, අඤ්ඤෙසු ජනෙසු කථං න භවිස්සති”ති පණ්ඩිතස්ස අතිවිය පසන්තො අහොසි. තතො පටියාය වත්තාරො පණ්ඩිතා උද්ධතදායා විය සජ්ජා නිබ්බිසා හුත්වා කිඤ්චි කථෙතුං නාසක්ඛිංසු.

පඤ්චපණ්ඩිතපඤ්ඤා නිට්ඨිතො.

නිට්ඨිතා ව පරිහින්දකථා.

යුද්ධපරාජයකණ්ඩං

තතො පටියාය පණ්ඩිතොව රඤ්ඤො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසති. සො වින්තෙසි “රඤ්ඤො සෙතජත්තමත්තමෙව, රජ්ජං පන අභමෙව විචාරෙමි, මයා අජ්ජමත්තෙන භවිතුං වට්ටති”ති. සො නගරෙ මහාපාකාරං නාම කාරෙසි, තථා අනුපාකාරඤ්ච ද්වාරට්ටාලකෙ අන්තරට්ටාලකෙ උදකපරිඛං කද්දමපරිඛං සුක්ඛපරිඛන්ති තිස්සො පරිබායො කාරෙසි, අන්තොනගරෙ ජිණ්ණගෙහානි පටිසඬ්ඛරාපෙසි, මහාපොක්ඛරණියො කාරෙත්වා තාසු උදකනිධානං කාරෙසි, නගරෙ සබ්බකොට්ඨාගාරානි ධඤ්ඤස්ස පුරාපෙසි, හිමවන්තජ්ජදෙසතො කුලපකතාපසෙහි කුදුසකුමුදබ්බිජානි ආභරාපෙසි, උදකනිද්ධමනානි සොධාපෙත්වා තත්ථ රොපාපෙසි, බහිනගරෙපි ජිණ්ණසාලාපටිසඬ්ඛරණකම්මං කාරෙසි. කිං කාරණා? අනාගතභයපටිබාහනත්ථං. තතො තතො ආගතවාණිජකෙපි “සම්මා, තුම්හෙ කුතො ආගතත්ථා”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “අසුකට්ඨානතො”ති චුත්තෙ “තුම්හාකං රඤ්ඤො කිං පිය”න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා “අසුකං නාමා”ති චුත්තෙ තෙසං සම්මානං කාරෙත්වා උයොපෙත්වා අත්තතො එකසතෙ යොධෙ පක්කොසාපෙත්වා “සම්මා, මයා දින්තෙ පණ්ණාකාරෙ ගහෙත්වා එකසතරාජධානියො ගන්ත්වා ඉමෙ පණ්ණාකාරෙ අත්තතො පියකාමතාය තෙසං රාජුනං දත්වා තෙයෙව උපට්ඨහන්තා තෙසං කිරියං වා මන්තං වා ඤත්වා මය්හං සාසනං පෙසෙන්නා තත්ථෙව වසථ, අහං වො පුත්තදාරං පොසෙස්සාමි”ති වත්වා කෙසඤ්චි කුණ්ඩලෙ, කෙසඤ්චි පාදුකායො, කෙසඤ්චි බග්ගෙ, කෙසඤ්චි සුවණ්ණමාලායො අක්ඛරානි ඡින්දිත්වා “යදා මම කිච්චං අත්ථී, තදා පඤ්ඤායන්තු”ති අධිට්ඨහින්වා තෙසං හත්ථෙ දත්වා පෙසෙසි. තෙ තත්ථ තත්ථ ගන්ත්වා තෙසං තෙසං රාජුනං පණ්ණාකාරං දත්වා “කෙනත්ථෙනාගතා”ති චුත්තෙ “තුම්හෙව උපට්ඨාතුං ආගතම්හා”ති වත්වා “කුතො ආගතත්ථා”ති පුට්ඨා ආගතට්ඨානං අවත්වා අඤ්ඤානි යානානි ආචික්ඛිත්වා “තෙන හි සාධු”ති සම්පට්ඨිතෙ උපට්ඨහන්තා තෙසං අබ්භන්තරිකා අගෙසුං.

තදා කපිලරට්ඨෙ සඬ්ඛලකො නාම රාජා ආවුධානි සජ්ජාපෙසි, සෙනං සඬ්ඛකඬ්ඪි. තස්ස සන්තිකෙ උපතික්ඛිත්තකපුරිසො පණ්ඩිතස්ස සාසනං පෙසෙසි “සාමි, මයං ඉධ පවත්තිං ‘ඉදං නාම කරිස්සති’ ති න ජානාම, ආවුධානි සජ්ජාපෙති, සෙනං සඬ්ඛකඬ්ඪි, තුම්හෙ පුරිසවිසෙසෙ පෙසෙත්වා ඉදං පවත්තිං තථතො ජානාමා” ති. අථ මහාසත්තො සුවපොතකං ආමන්තෙත්වා “සම්ම, කපිලරට්ඨෙ සඬ්ඛලකො නාම රාජා ආවුධානි සජ්ජාපෙසි, ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා ‘ඉමං නාම කරොති’ ති තථතො ඤත්වා සකලජම්බුදීපං ආභිණ්ඨිත්වා මය්හං පවත්තිං ආහරාහී” ති වත්වා මධුලාපෙ බාදාපෙත්වා මධුපානියං පායෙත්වා සතපාකසහස්සපාකෙහි තෙලෙහි පක්ඛන්තරං මක්ඛෙත්වා පාවිතසීහපඤ්ජරෙ යත්වා විස්සජ්ජෙසි. සොපි තත්ථ ගන්ත්වා තස්ස පුරිසස්ස සන්තිකා තස්ස රඤ්ඤො පවත්තිං තථතො ඤත්වා සකලජම්බුදීපං පරිග්ගණ්හන්තො කපිලරට්ඨෙ උත්තරපඤ්චාලනගරං පාපුණි. තදා තත්ථ වුළුනිබ්බන්ධන්තො නාම රාජා රජ්ජං කාරෙසි. තස්ස කෙවට්ටො නාම බ්‍රාහ්මණො අත්ථඤ්ච ධම්මඤ්ච අනුසාසති, පණ්ඩිතො ඛ්‍යාත්තො. සො පච්චුසකාලෙ පබුජ්ඣිත්වා දීපාලොකෙන අලඬ්ඛකතජ්ජට්ඨයන්තං සිරිගබ්භං ඔලොකෙන්නො අත්තනො මහන්තං යසං දිස්වා “අයං මම යසො, කස්ස සන්තකො” ති චින්තෙත්වා “න අඤ්ඤස්ස සන්තකො වුළුනිබ්බන්ධන්තස්ස, එවරූපං පන යසදායකං රාජානං සකලජම්බුදීපෙ අග්ගරාජානං කාතුං වට්ටති, අහඤ්ච අග්ගපුරොහිතො භවිස්සාමි” ති චින්තෙත්වා පාතොව න්හත්වා භුඤ්ජිත්වා අලඬ්ඛකරිත්වා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාරාජ, සුඛං සයමා” ති සුඛසෙය්‍යං පුච්ඡිත්වා “ආම, පණ්ඩිතා” ති වුත්තෙ රාජානං “දෙව, මන්තෙතඛිඛං අත්ථී” ති ආහ. “වද, ආවරියා” ති. “දෙව, අත්තොනගරෙ රහො නාම න සක්කා ලද්ධුං, උය්‍යානං ගච්ඡාමා” ති. “සාධු, ආවරියා” ති රාජා තෙන සද්ධිං උය්‍යානං ගන්ත්වා බලකායං බහි යපෙත්වා ආරක්ඛං කාරෙත්වා බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං උය්‍යානං පවිසිත්වා මඬ්ගලසිලාපට්ටෙ නිසීදි.

තදා සුවපොතකොපි තං කිරියං දිස්වා “භවිතඛිඛමෙත්ථ කාරණෙන, අජ්ජ පණ්ඩිතස්ස ආවික්ඛිතඛිඛයුත්තකං කිඤ්චි සුණිස්සාමි” ති උය්‍යානං පවිසිත්වා මඬ්ගලසාලරුක්ඛස්ස පත්තන්තරෙ නිලිසිත්වා නිසීදි. රාජා “කට්ඨං, ආවරියා” ති ආහ. “මහාරාජ, තච කණ්ණෙ ඉතො කරොහි, චතුක්කණ්ණොව මන්තො භවිස්සති. සචෙ, මහාරාජ, මම වචනං කරෙය්‍යාසි, සකලජම්බුදීපෙ තං අග්ගරාජානං කරොමි” ති. සො මහාතණ්හතාය තස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සජ්ජත්තො හුත්වා “කට්ඨං, ආවරිය, කරිස්සාමි තෙ වචන” ති ආහ. “දෙව, මයං සෙනං සඬ්ඛකඬ්ඪිත්වා පයමං බුද්දකනගරං රුමහිත්වා ගණ්හිස්සාම, අහඤ්ච වුළුද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා රාජානං වක්ඛාමි – මහාරාජ, තච යුද්ධෙන කිච්චං නත්ථී, කෙවලං අම්භාකං රඤ්ඤො සන්තකො හොහි, තච රජ්ජං තචෙව භවිස්සති, යුජ්ඣන්තො පන අම්භාකං බලවාහනස්ස මහන්තතාය එකන්තෙන පරාජිස්සසි” ති. “සචෙ මෙ වචනං කරිස්සති, සඬ්ගණ්හිස්සාම නං. නො චෙ, යුජ්ඣන්තො ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා ද්වෙ සෙනා ගහෙත්වා අඤ්ඤං නගරං ගණ්හිස්සාම, තතො අඤ්ඤන්ති එතෙනුපායෙන සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා ‘ජයපානං පිට්ඨිසාමා’ ති වත්වා එකසතරාජානො අම්භාකං නගරං ආනෙත්වා උය්‍යානෙ ආපානමණ්ඩපං කාරෙත්වා

තත්ථ නිසින්නෙ විසමිස්සකං සුරං පායෙත්වා සබ්බෙපි තෙ රාජානො ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා එකසතරාජධානීසු රජ්ජං අමිභාකං හත්ථගතං කරිස්සාම. එවං ත්වං සකලජම්බුදීපෙ අග්ගරාජා හවිස්සසී”ති. සොපි “සාධු, ආචරිය, එවං කරිස්සාමී”ති වදති. “මහාරාජ, චතුක්කණ්ණො මන්නො නාම, අයඤ්භි මන්නො න සක්කා අඤ්ඤො ජාතිතුං, තස්මා පපඤ්චං අකත්වා සීඝං නික්ඛමං”ති. රාජා තුස්සිත්වා “සාධු”ති සම්පට්චිඡි.

සුවපොතකො තං සුත්වා තෙසං මන්නපරියොසානෙ සාධායං ඔලම්භකං ඔතාරෙන්නො විය කෙවට්ටස්ස සීසෙ ඡකණපිණ්ඩං පාතෙත්වා “කිමෙත”න්ති මුඛං විවරත්වා උද්ධං ඔලොකෙන්තස්ස අපරමපි මුඛෙ පාතෙත්වා “කිරි කිරි”ති සද්දං විරවන්නො සාධතො උජ්ජතිත්වා “කෙවට්ට, ත්වං චතුක්කණ්ණමන්නොති මඤ්ඤසී, ඉදානෙව ඡක්කණ්ණො ජාතො, පුන අට්ඨකණ්ණො හවිත්වා අනෙකසතකණ්ණොපි හවිස්සති”ති වත්වා “ගණ්හථ, ගණ්හථා”ති වදන්තානඤ්ඤෙව වාතවෙගෙන මිටීලං ගන්ත්වා පණ්ඩිතස්ස නිවෙසනං පාවිසී. තස්ස පන ඉදං වත්තං – සචෙ කුතොපි ආහතසාසනං පණ්ඩිතස්සෙව කථෙතබ්බං හොති, අට්ඨස්ස අංසකුටෙ ඔතරති, සචෙ අමරාදෙවියාපි සොතුං වට්ටති, උච්ඡඩ්ගෙ ඔතරති, සචෙ මහාජනෙන සොතබ්බං, භූමියං ඔතරති. තදා සො පණ්ඩිතස්ස අංසකුටෙ ඔතරි. තාය සඤ්ඤාය “රහස්සෙන හවිතබ්බ”න්ති මහාජනො පටික්කමි. පණ්ඩිතො තං ගහෙත්වා උපරිපාසාදතලං අභිරුය්හ “කිං තෙ, තාත, දිට්ඨං සුත”න්ති පුච්ඡි. අට්ඨස්ස සො “අහං, දෙව, සකලජම්බුදීපෙ විවරන්නො අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො සන්තිකෙ කිඤ්චි ගුය්හං න පස්සාමි, උත්තරපඤ්චාලනගරෙ පන වුළුනිබ්බුත්තස්ස පුරොහිතො කෙවට්ටො නාම බ්‍රාහ්මණො රාජානං උය්‍යානං නෙත්වා චතුක්කණ්ණමන්නං ගණ්භි. අථාහං සාධන්තරෙ නිසිදිත්වා තෙසං මන්නං සුණිත්වා මන්නපරියොසානෙ තස්ස සීසෙ ව මුඛෙ ව ඡකණපිණ්ඩං පාතෙත්වා ආගතොමිහි”ති වත්වා සබ්බං කථෙසී. ‘රඤ්ඤා සම්පට්චිඡිත’න්ති වුත්තෙ “සම්පට්චිඡි, දෙවා”ති ආහ.

අට්ඨස්ස පණ්ඩිතො කත්තබ්බයුත්තකං සක්කාරං කරිත්වා තං මුදුපච්චත්ථරණෙ සුවණ්ණපඤ්ජරෙ සුට්ඨු සයාපෙත්වා “කෙවට්ටො මම මහොසධස්ස පණ්ඩිතභාවං න ජානාති මඤ්ඤො, අහං න දානිස්ස මන්තස්ස මත්ථකං පාපුණ්තුං දස්සාමී”ති වින්තෙත්වා නගරතො දුග්ගතකුලානි නිහරාපෙත්වා බහි නිවාසාපෙසී, රට්ඨජනපදද්වාරගාමෙසු සමිද්ධානි ඉස්සරියකුලානි ආහරිත්වා අත්තොනගරෙ නිවාසාපෙසී, බහුං ධනධඤ්ඤං කාරෙසී. වුළුනිබ්බුත්තොපි කෙවට්ටස්ස වචනං ගහෙත්වා සෙනඩ්ගපරිවුතො ගන්ත්වා එකං බුද්දකනගරං පරික්ඛිපි. කෙවට්ටොපි වුත්තනගෙනෙව තත්ථ පවිසිත්වා තං රාජානං සඤ්ඤාපෙත්වා අත්තො සන්තකමකාසී. ද්වෙ සෙනා එකතො කත්වා තතො අඤ්ඤං නගරං රුමහති. එතෙනුපායෙන පටිපාටියා සබ්බානි තානි නගරානි ගණ්භි. එවං වුළුනිබ්බුත්තො කෙවට්ටස්ස ඔවාදෙ යීතො, යපෙත්වා වෙදෙහරාජානං සෙසරාජානො සකලජම්බුදීපෙ අත්තො සන්තකෙ අකාසී. බොධිසත්තස්ස පන උපනික්ඛිත්තපුරිසා “වුළුනිබ්බුත්තෙන එත්තකානි නගරානි ගහිතානි,

අප්පමත්තො හොතු’ති නිව්වං සාසනං පභිණ්ණං. සොපි තෙසං “අභං ඉධ අප්පමත්තො වසාමි, තුම්හෙපි අනුක්කණ්ඨන්තා අප්පමත්තො හුත්වා වසං”ති පටිපෙසෙසි.

වුළුනිබ්බන්ධන්තො සත්තදිවසසත්තමාසාධිකෙහි සත්තසංවච්ඡරෙහි විදෙහරජ්ජං වජ්ජෙත්වා සෙසං සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා කෙවට්ටං ආහ – “ආවරිය, මිටීලායං විදෙහරජ්ජං ගණ්භාමා”ති. “මහාරාජ, මහොසධපණ්ඩිතස්ස වසනනගරෙ රජ්ජං ගණ්භිතුං න සක්ඛිස්සාම. සො හි එවං ඤාණසම්පන්නො එවං උපායකුසලො”ති සො විත්ථාරෙත්වා වන්දමණ්ඩලං උට්ඨාපෙන්නො විය මහොසධස්ස ගුණෙ කට්ඨෙසි. අයඤ්ඤි සයම්පි උපායකුසලොව, තස්මා “මිටීලනගරං නාම දෙව අප්පමත්තකං, සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං අම්භාකං පහොති, කිං නො එතෙනා”ති උපායෙනෙව රාජානං සල්ලක්ඛාපෙසි. සෙසරාජානොපි “මයං මිටීලරජ්ජං ගහෙත්වා ජයපානං පිවිස්සාමා”ති වදන්ති. කෙවට්ටො තෙපි නිවාරෙත්වා “විදෙහරජ්ජං ගහෙත්වා කිං කරිස්සාම, සොපි රාජා අම්භාකං සත්තකොව, තස්මා නිවත්තං”ති තෙ උපායෙනෙව බොධෙසි. තෙ තස්ස වචනං සුත්වා නිවත්තිංසු. මහාසත්තස්ස උපනික්ඛිත්තකපුරිසා සාසනං පෙසයිංසු “බ්‍රහ්මදන්තො එකසතරාජපරිවුතො මිටීලං ආගච්ඡන්තොව නිවත්තිත්වා අත්තනො නගරමෙව ගතො”ති. සොපි තෙසං “ඉතො පට්ඨාය තස්ස කිරියං ජානන්තු”ති පටිපෙසෙසි. බ්‍රහ්මදන්තොපි කෙවට්ටෙන සද්ධිං “ඉදානි කිං කරිස්සාමි”ති මන්තෙත්වා “ජයපානං පිවිස්සාමා”ති වුත්තෙ උය්‍යානං අලඬකරිත්වා වාටිසතෙසු වාටිසහස්සෙසු සුරං යපෙථ, නානාවිධානි ව මච්ඡමංසාදීනි උපනෙමා”ති සෙවකෙ ආණාපෙසි. උපනික්ඛිත්තකපුරිසා තං පවත්තිං පණ්ඩිතස්ස ආරොවෙසුං. තෙ පන “විසෙන සුරං යොජෙත්වා රාජානො මාරතුකාමො”ති න ජානිංසු. මහාසත්තො පන සුවපොතකස්ස සන්තිකා සුතන්තා තථතො ජානිත්වා “තෙසං සුරාපානදිවසං තථතො ජානිත්වා මම පෙසෙමා”ති පටිසාසනං පෙසෙසි. තෙ තථා කරිංසු.

පණ්ඩිතො “මාදිසෙ ධරමානෙ එත්තකානං රාජුනං මරණං අයුත්තං, අවස්සයො තෙසං භවිස්සාමි”ති වින්තෙත්වා සහජානං යොධසහස්සං පක්කොසාපෙත්වා “සම්මා, වුළුනිබ්බන්ධන්තො කිර උය්‍යානං අලඬකාරාපෙත්වා එකසතරාජපරිවුතො සුරං පාතුකාමො, තුම්හෙ තත්ථ ගන්ත්වා රාජුනං ආසනෙසු පඤ්ඤත්තෙසු කිස්මිඤ්චි අනිසින්තෙයෙව ‘වුළුනිබ්බන්ධන්තස්ස අනන්තරං මහාරහං ආසනං අම්භාකං රඤ්ඤොව දෙමා’ති වදන්තා ගහෙත්වා තෙසං පුරිසෙහි ‘තුම්හෙ කස්ස පුරිසා’ති වුත්තෙ ‘විදෙහරාජස්සා’ති වදෙය්‍යාථ. තෙ තුම්හෙහි සද්ධිං ‘මයං සත්තදිවසසත්තමාසාධිකානි සත්තවස්සානි රජ්ජං ගණ්භන්තා එකදිවසම්පි විදෙහරාජානං න පස්සාම, කිං රාජා නාමෙස, ගච්ඡථ පරියන්තෙ ආසනං ගණ්භං’ති වදන්තා කලහං කරිස්සන්ති. අථ තුම්හෙ ‘යපෙත්වා බ්‍රහ්මදන්තං අඤ්ඤො අම්භාකං රඤ්ඤො උත්තරිතරො ඉධ නත්ථි’ති කලහං වඩ්ඪෙත්වා අම්භාකං රඤ්ඤො ආසනමත්තම්පි අලහන්තා ‘න දානි වො සුරං පාතුං මච්ඡමංසං බාදිතුං දස්සාමා’ති නදන්තා වග්ගන්තා මහාසොසං කරොන්තා තෙසං සන්තාසං ජනෙත්තා මහන්තෙහි ලෙඩ්ඬුදණ්ඨෙහි සබ්බවාටියො හින්දිත්වා මච්ඡමංසං විජ්ජකිරිත්වා අපරිහොගං

කත්වා ජවෙන සෙනාය අන්තරං පවිසිත්වා දෙවනගරං පවිට්ඨා අසුරා විය
 උල්ලොලං උට්ඨාපෙත්වා ‘මයං මිටීලනගරෙ මහොසධපණ්ඩිතස්ස පුරිසා,
 සක්කොන්තා අම්බෙ ගණ්හථා’ති තුම්භාකං ආගතභාවං ජානාපෙත්වා ආගච්ඡථා’ති
 පෙසෙසි. තෙ “සාධු”ති තස්ස වචනං සම්පට්ඨිතීත්වා වන්දිත්වා
 සන්නද්ධපඤ්චාවුධා නික්ඛමිත්වා තත්ථ ගන්ත්වා නන්දනවනමිව
 අලඬකතඋය්‍යානං පවිසිත්වා සමුස්සිතසෙනව්ජත්තෙ එකසතරාජපල්ලඬකෙ ආදිං
 කත්වා අලඬකතජපටියත්තං සිරිවිහවං දිස්වා මහාසත්තෙන චූත්තනියාමෙනෙව
 සබ්බං කත්වා මහාජනං සඬබ්බොහෙත්වා මිටීලාහිමුඛා පක්කමිංසු. රාජපුරිසාපි තං
 පවත්තිං තෙසං රාජුනං ආරොචෙසු. චූළනිබුන්මදත්තොපි “එවරුපස්ස නාම මෙ
 විසයොගස්ස අන්තරායො කතො”ති කුජ්ඣි. රාජානොපි “අම්භාකං ජයපානං පාතුං
 නාදාසි”ති කුජ්ඣිංසු. බලකායාපි “මයං අමුලකං සුරං පාතුං න ලහිම්භා”ති
 කුජ්ඣිංසු.

චූළනිබුන්මදත්තො තෙ රාජානො ආමන්තෙත්වා “එථ, භො, මිටීලං ගන්ත්වා
 විදෙහරාජස්ස බග්ගෙන සීසං ඡින්නිත්වා පාදෙහි අක්කමිත්වා නිසින්නා ජයපානං
 පිවිස්සාම, සෙනං ගමනසජ්ජං කරොථා”ති වත්වා පුන රහොගතො කෙවට්ටස්සපි
 එතමත්ථං කටෙත්වා “අම්භාකං එවරුපස්ස මන්තස්ස අන්තරායකරං පච්චාමිත්තං
 ගණ්හිස්සාම, එකසතරාජුනං අට්ඨාරසඅක්ඛොහණිසඬ්ඛාය සෙනාය පරිවුතා
 ගච්ඡාම, එථ, ආවරියා”ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො අත්තනො පණ්ඩිතභාවෙන චිත්තෙසි
 “මහොසධපණ්ඩිතං ඡින්නිතුං නාම න සක්කා, අම්භාකංයෙව ලජ්ජිතබ්බං භවිස්සති,
 නිවත්තාපෙස්සාමි න”ත්ති. අථ නං එවමාහ – “මහාරාජ, න එස විදෙහරාජස්ස
 ථාමො, මහොසධපණ්ඩිතස්ස සංවිධානමෙතං, මහානුභාවො පනෙස, තෙන රක්ඛිතා
 මිටීලා සිහරක්ඛිතගුහා විය න සක්කා කෙනවි ගහෙතුං, කෙවලං අම්භාකං
 ලජ්ජනකං භවිස්සති, අලං තත්ථ ගමනෙනා”ති. රාජා පන බත්තියමානෙන
 ඉස්සරියමදෙන මත්තො හුත්වා “කිං සො කරිස්සති”ති වත්වා එකසතරාජපරිවුතො
 අට්ඨාරසඅක්ඛොහණිසඬ්ඛාය සෙනාය සද්ධිං නික්ඛමි. කෙවට්ටොපි අත්තනො
 කථං ගණ්හාපෙතුං අසක්කොන්තො “රඤ්ඤො පච්චනීකවුත්ති නාම අයුත්තා”ති
 තෙන සද්ධිංයෙව නික්ඛමි. තෙපි යොධා එකරත්තෙනෙව මිටීලං පත්වා අත්තනා
 කතකිච්චං පණ්ඩිතස්ස කථයිංසු. පඨමං උපනික්ඛිත්තකපුරිසාපිස්ස සාසනං
 පහිණිංසු. “චූළනිබුන්මදත්තො ‘විදෙහරාජානං ගණ්හිස්සාමි’ති එකසතරාජපරිවුතො
 ආගච්ඡති, පණ්ඩිතො අජ්ජමත්තො භොතු, අජ්ජ අසුකට්ඨානං නාම ආගතො, අජ්ජ
 අසුකට්ඨානං, අජ්ජ නගරං පාපුණ්ණස්සති”ති පණ්ඩිතස්ස නිබද්ධං පෙසෙන්නියෙව.
 තං සුත්වා මහාසත්තො අජ්ජමත්තො අහොසි. විදෙහරාජා පන “බ්‍රහ්මදත්තො කිර
 ඉමං නගරං ගහෙතුං ආගච්ඡති”ති පරම්පරසොසෙන අස්සොසි.

අථ බ්‍රහ්මදත්තො අග්ගපදොසෙයෙව උක්කාසතසහස්සෙන ධාරියමානෙන
 ආගන්ත්වා සකලනගරං පරිවාරෙසි. අථ නං හත්ථිපාකාරරථපාකාරාදීහි
 පරික්ඛිපාපෙත්වා තෙසු තෙසු යානෙසු බලගුම්ඛං යපෙසි. මනුස්සා උන්නාදෙන්තා
 අජ්ජොට්ඨන්තා සෙලෙන්තා නච්චන්තා ගජ්ජන්තා තජ්ජෙන්තා මහාසොසං
 කරොන්තා අට්ඨංසු. දීපොභාසෙන වෙව අලඬකාරොහාසෙන ව

සකලසත්තයොජනිකා මිටීලා එකොහොසා අහොසි. හත්ථිඅස්සරථතුරියානං සද්දෙන පථවියා හිජ්ජනකාලො විය අහොසි. චත්තාරො පණ්ඩිතා උල්ලොළසද්දං සුත්වා අජානන්තා රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා “මහාරාජ, උල්ලොළසද්දො ජාතො, න බො පන මයං ජානාම, කිං නාමෙතං, වීමංසිතුං වට්ටති”ති ආහංසු. තං සුත්වා රාජා “චූළනිබ්බුත්තො නු බො ආගතො භවෙය්‍යා”ති සීහපඤ්ජරං විවරිත්වා ඔලොකෙන්තො තස්සාගමනභාවං ඤත්වා හීතතසිතො “නත්ථි අම්මාකං ජීවිතං, සබ්බෙ නො ජීවිතක්ඛයං පාපෙස්සති”ති තෙහි සද්ධිං සල්ලපන්තො නිසීදි. මහාසත්තො පන තස්සාගමනභාවං ඤත්වා සීහො විය අජමිහිතො සකලනගරෙ ආරක්ඛං සංවිදහිත්වා “රාජානං අස්සාසෙස්සාමි”ති රාජනිවෙසනං අභිරුහිත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. රාජා තං දිස්වා පටිලද්ධස්සාසො භුත්වා “යපෙත්වා මම පුත්තං මහොසධපණ්ඩිතං අඤ්ඤො මං ඉමම්මිහා දුක්ඛා මොචෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථි”ති වින්තෙත්වා තෙන සද්ධිං සල්ලපන්තො ආහ –

590.

“පඤ්චාලො සබ්බසෙනාය, බ්‍රහ්මදත්තොයමාගතො;
සායං පඤ්චාලියා සෙනා, අජ්ජමෙය්‍යා මහොසධ.

591.

“විටීමති පත්තිමති, සබ්බසඬ්ඛාමකොච්ඡා;
ඔහාරිති සද්දචති, හෙරිසඬ්ඛජ්ජබ්බොධනා.

592.

“ලොභවිජ්ජාලඬ්ඛකාරාහා, ධජිති වාමරොහිති;
සිජ්ජියෙහි සුසම්පන්නා, සුරෙහි සුජ්ජතිට්ඨිතා.

593.

“දසෙත්ථ පණ්ඩිතා ආහු, භූරිපඤ්ඤා රහොගමා;
මානා එකාදසී රඤ්ඤො, පඤ්චාලියං පසාසති.

594.

“අථෙත්ථෙකසතං බත්‍යා, අනුයන්තා යසස්සිතො;
අච්ඡින්නරට්ඨා බ්‍යථිතා, පඤ්චාලියං වසං ගතා.

595.

“යංවදා තක්කරා රඤ්ඤො, අකාමා පියහාණිතො;
පඤ්චාලමනුයායන්ති, අකාමා වසිතො ගතා.

596.

“තාය සෙනාය මිටීලා, තිසන්ධිපරිවාරිතා;
රාජධානී විදෙහානං, සමන්තා පරිබඤ්ඤති.

597.

“උද්ධං තාරකජාතාව, සමන්තා පරිවාරිතා;
මහොසධ විජානාහි, කථං මොක්ඛො භවිස්සති” ති.

තත්ථ සබ්බසෙනායාති සබ්බාය එකසතරාජනායිකාය
අට්ඨාරසඅක්ඛොභණ්ඩසඬ්ඛාය සෙනාය සද්ධිං ආගතො කිර, තාතාති වදති.
පඤ්චාලියාති පඤ්චාලරඤ්ඤො සන්තකා. වීථිමතීති වීථියා ආනිතෙ දබ්බසම්භාරෙ
ගහෙත්වා විවරන්තෙන වඩ්ඪකිගණෙන සමන්තාගතා. පත්තිමතීති පදසඤ්චරෙන
බලකායෙන සමන්තාගතා. සබ්බසඬ්ඛාමකොවිදාති සබ්බසඬ්ඛාමෙ කුසලා.
ඕහාරිනීති පරසෙනාය අන්තරං පවිසිත්වා අපඤ්ඤායන්තාව පරසීසං ආහරිතුං
සමත්ථා. සද්දවතීති දසහි සද්දෙහි අවිචිත්තා. හෙරිසඬ්ඛප්පබොධනාති “එථ යාථ
යුජ්ඣුථා” තිආදීති තත්ථ වචිහෙදෙන ජානාපෙතුං න සක්කා, තාදිසාති පනෙත්ථ
කිච්චාති හෙරිසඬ්ඛසද්දෙහෙව බොධෙන්තීති හෙරිසඬ්ඛප්පබොධනා.
ලොභවිජ්ජාලඬ්ඛකාරාහාති එත්ථ ලොභවිජ්ජාති ලොභසිප්පාති.
සත්තරතනපටිමණ්ඩිතානං කවචවම්මජාලිකාසිසකරණිකාදීනං එතං නාමං.
අලඬ්ඛකාරාති රාජමහාමත්තාදීනං අලඬ්ඛකාරා. තස්මා ලොභවිජ්ජාහි වෙච
අලඬ්ඛකාරෙහි ච භාසතීති ලොභවිජ්ජාලඬ්ඛකාරාහාති අයමෙත්ථ අත්ථො. ධජිනීති
සුචණ්ණාදිපටිමණ්ඩිතෙහි නානාවත්ථසමුප්පලෙහි රථාදීසු සමුස්සිතධපෙහි
සමන්තාගතා. වාමරොහිනීති හත්ථි ච අස්සෙ ච ආරොහන්තා වාමපස්සෙන
ආරොහන්ති, තෙන “වාමරොහිනී” ති වුච්චන්ති, තෙහි සමන්තාගතා,
අපරිමිතහත්ථිඅස්සසමාකිණ්ණාති අත්ථො. සිප්පියෙහිති හත්ථිසිප්පඅස්සසිප්පාදීසු
අට්ඨාරසසු සිප්පෙසු නිප්ඵත්තිං පත්තෙහි සුට්ඨු සමන්තාගතා සුසමාකිණ්ණා.
සුරෙහිති තාත, එසා කිර සෙනා සිහසමානපරක්කමෙහි සුරයොධෙහි සුප්පතිට්ඨිතා.

ආහුති දස කිරෙත්ථ සෙනාය පණ්ඩිතාති වදන්ති. භූරිපඤ්ඤාති පට්ඨිසමාය
විපුලාය පඤ්ඤාය සමන්තාගතා. රහොගමාති රහො ගමනසිලා රහො නිසිදිත්වා
මන්තනසිලා. තෙ කිර එකාහද්විහං චිත්තෙනුං ලහන්තා පට්ඨිං පරිචන්තෙනුං
ආකාසෙ ගණ්හිතුං සමත්ථා. එකාදසීති තෙහි කිර පණ්ඩිතෙහි අතිරෙකතරපඤ්ඤා
පඤ්චාලරඤ්ඤො මාතා. සා තෙසං එකාදසී හුත්වා පඤ්චාලියං සෙනං පසාසති
අනුසාසති.

එකදිවසං කිරෙකො පුරිසො එකං තණ්ඩුලනාලිඤ්ච පුට්ඨකහත්තඤ්ච
කභාපණ්ණසහස්සඤ්ච ගහෙත්වා “නදිං තරිස්සාමි” ති ඔතිණ්ණො නදිමජ්ඣං පත්වා
තරිතුං අසක්කොන්තො තීරෙ ධීතෙ මනුස්සෙ එවමාහ – “අම්මො, මම හත්ථෙ එකා
තණ්ඩුලනාලි පුට්ඨකහත්තං කභාපණ්ණසහස්සඤ්ච අත්ථි, ඉතො යං මය්හං රුච්චති, තං
දස්සාමි. යො සක්කොති, සො මං උත්තාරෙතු” ති. අපෙකො ථාමසම්පන්නො
පුරිසො ගාල්හං නිවාසෙත්වා නදිං ඔගාහෙත්වා තං හත්ථෙ ගහෙත්වා පරතීරං
උත්තාරෙත්වා “දෙහි මෙ දාතබ්බ” ති ආහ. “සො තණ්ඩුලනාලිං වා පුට්ඨකහත්තං
වා ගණ්හාහි” ති. “සම්ම, අහං ජීවිතං අගණෙත්වා තං උත්තාරෙසිං, න මෙ එතෙහි
අත්ථො, කභාපණ්ණං මෙ දෙහි” ති. අහං “ඉතො මය්හං යං රුච්චති, තං දස්සාමි” ති

අවචං, ඉදානි මය්හං යං රුච්චති, තං දම්මි, ඉච්ඡන්තො ගණ්භාති. සො සමීපෙ ධීතස්ස එකස්ස කථෙසි. සොපි තං “එස අත්තනො රුච්චනකං තව දෙනි, ගණ්භා”ති ආහ. සො “අහං න ගණ්භිස්සාමි”ති තං ආදාය විනිච්ඡයං ගන්ත්වා විනිච්ඡයාමච්චානං ආරොවෙසි. තෙපි සබ්බං සුත්වා තථෙවාහංසු. සො තෙසං විනිච්ඡයෙන අතුට්ඨො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා තමත්ථං ආරොවෙසි. රාජාපි විනිච්ඡයාමච්චෙ පක්කොසාපෙත්වා තෙසං සන්තිකෙ උභින්නං වචනං සුත්වා විනිච්ඡිත්තුං අජානන්තො අත්තනො ජීවිතං පභාය නදිං ඔතිණ්ණං පරජ්ජාපෙසි.

තස්මිං බණ්ණ රඤ්ඤො මාතා වලාකදෙවී නාම අවිදුරෙ නිසින්තා අහොසි. සා රඤ්ඤො දුබ්බිනිච්ඡිතභාවං ඤත්වා “තාත, ඉමං අඬ්ඬං ඤත්වාහ සුට්ඨු විනිච්ඡිත”න්ති ආහ. “අම්ම, අහං එත්තකං ජානාමි. සචෙ තුම්හෙ උත්තරිතරං ජානාමි, තුම්හෙව විනිච්ඡිතං”ති. සා “එවං කර්ස්සාමි”ති වත්වා තං පුරිසං පක්කොසාපෙත්වා “එහි, තාත, තව හත්ථගතානි තිණ්පි භූමියං යපෙහි”ති පටිපාටියා යපාපෙත්වා “තාත, ත්වං උදකෙ වුය්හමානො ඉමස්ස කිං කථෙසි”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ඉදං නාමයො”ති වුත්තෙ “තෙන හි තව රුච්චනකං ගණ්භා”ති ආහ. සො සහස්සත්ථවිකං ගණ්භි. අථ තං සා ථොකං ගතකාලෙ පක්කොසාපෙත්වා “තාත, සහස්සං තෙ රුච්චති”ති ප්‍රච්ඡිත්වා “ආම, රුච්චති”ති වුත්තෙ “තාත, තයා ‘ඉතො යං මය්හං රුච්චති, තං දස්සාමි’ති ඉමස්ස වුත්තං, න වුත්ත”න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා “වුත්තං දෙවි”ති වුත්තෙ “තෙන හි ඉමං සහස්සං එතස්ස දෙනි”ති වත්වා දාපෙසි. සො රොදන්තො පරිදෙවන්තො අදාසි. තස්මිං බණ්ණ රාජා අමච්චා ව තුස්සිත්වා සාධුකාරං පවත්තයිංසු. තතො පටියාය තස්සා පණ්ඩිතභාවො සබ්බත්ථ පාකටො ජාතො. තං සන්ධාය විදෙහරාජා “මාතා එකාදසි රඤ්ඤො”ති ආහ.

බත්තාති බත්තියා. අච්ඡන්තරට්ඨාති වුළුනිබ්බන්ධන්තෙන අච්ඡන්දිත්වා ගහිතරට්ඨා. බ්‍යථිතාති මරණභයහිතා අඤ්ඤං ගහෙතබ්බගහණං අපස්සන්තා. පඤ්චාලියං වසං ගතාති එතස්ස පඤ්චාලරඤ්ඤො වසං ගතාති අත්ථො. සාමිච්චනත්ථෙ හි එතං උපයොගවචනං. යංවදා තක්කරාති යං මුඛෙන වදන්ති, තං රඤ්ඤො කාතුං සක්කොන්තාව. වසිතො ගතාති පුබ්බෙ සයංවසිතො ඉදානි පනස්ස වසං ගතාති අත්ථො. තිසන්ධිති පයමං හත්ථිපාකාරෙන පරික්ඛිත්තා, තතො රථපාකාරෙන, තතො අස්සපාකාරෙන, තතො යොධපත්තිපාකාරෙන පරික්ඛිත්තාති ඉමෙහි චතුහි සඬ්ඛෙපෙහි තිසන්ධිහි පරිවාරිතා. හත්ථිරථානඤ්ඤි අන්තරං එකො සන්ධි, රථඅස්සානං අන්තරං එකො සන්ධි, අස්සපත්තිනං අන්තරං එකො සන්ධි. පරිබඤ්ඤතිති බ්‍යායති. ඉමඤ්ඤි ඉදානි උප්පාටෙත්වා ගණ්භිතුකාමා විය සමන්තතො බනන්ති. උද්ධං තාරකජාතාවාති තාත, යාය සෙනාය සමන්තා පරිවාරිතා, සා අනෙකසතසහස්සදණ්ඩදීපිකාහි උද්ධං තාරකජාතා විය බායති. විජානාහිති තාත මහොසධපණ්ඩිත, අවිචිතො යාව හවග්ගා අඤ්ඤො තයා සදිසො උපායකුසලො පණ්ඩිතො නාම නත්ථි, පණ්ඩිතභාවො නාම එවරුපෙසු යානෙසු පඤ්ඤායති, තස්මා ත්වමෙව ජානාහි, කථං අම්භාකං ඉතො දුක්ඛා පමොක්ඛො හවිස්සතිති.

ඉමං රඤ්ඤො කථං සුත්වා මහාසත්තො වින්තෙසි “අයං රාජා අතිවිය මරණභයභීතො, ගිලානස්ස ඛො පන වෙජ්ජො පටිසරණං, ඡාතස්ස භොජනං, පිපාසිතස්ස පානීයං, ඉමස්සපි මං යපෙත්වා අඤ්ඤං පටිසරණං නත්ථී, අස්සාසෙස්සාමි න”න්ති. අථ මහාසත්තො මනොසිලාතලෙ නදන්තො සිභො විය “මා භායි, මහාරාජ, රජ්ජසුඛං අනුභව, අහං ලෙඬ්ඛුං.

ගහෙත්වා කාකං විය, ධනුං ගහෙත්වා මක්කටං විය ව, ඉමං අට්ඨාරසඅක්ඛොභණ්ඩසඬ්ඛං සෙනං උදරෙ ඛන්ධසාටකානම්පි අස්සාමිකං කත්වා පලාපෙස්සාමි”ති වත්වා නවමං ගාථමාහ –

598.

“පාදෙ දෙව පසාරෙහි, භුඤ්ජ කාමෙ රමස්සු ව;
භිත්වා පඤ්චාලියං සෙනං, බ්‍රහ්මදත්තො පලායිති”ති.

තස්සත්ථො – “දෙව, ත්වං යථාසුඛං අත්තනො රජ්ජසුඛසඬ්ඛානෙ තෙ පාදෙ පසාරෙහි, පසාරෙත්තො ව සඬ්ඛාමෙ විත්තං අකත්වා භුඤ්ජ, කාමෙ රමස්සු ව, එස බ්‍රහ්මදත්තො ඉමං සෙනං ඡඩ්ඨෙත්වා පලායිස්සති”ති.

එවං පණ්ඩිතො රාජානං සමස්සාසෙත්වා වන්දිත්වා රාජනිවෙසනා නික්ඛමිත්වා නගරෙ ඡණ්ඨෙරිං වරාපෙත්වා නාගරෙ ආහ – “අම්භො, තුම්භෙ මා වින්තයිත්ථ, සත්තාහං මාලාගන්ධවිලෙපනපානභොජනාදීනි සම්පාදෙත්වා ඡණ්ඨෙරිං පට්ඨපෙථ. තත්ථ තත්ථ මනුස්සා යථාරූපං මහාපානං පිවන්තු, ගන්ධබ්බං කරොන්තු, වාදෙන්තු වග්ගන්තු සෙලෙන්තු නදන්තු නච්චන්තු ගායන්තු අප්ථොටෙන්තු, පරිබ්බයො පන වො මම සන්තකොව භොතු, අහං මහොසධපණ්ඩිතො නාම, පස්සිස්සථ මෙ ආනුභාව”න්ති. තෙ තථා කරිංසු. තදා ගීතවාදිතාදිසද්දං බහිනගරෙ ධීතා සුණන්ති, වුළද්වාරෙන මනුස්සා නගරං පවිසන්ති. යපෙත්වා පටිසත්තුං දිට්ඨං දිට්ඨං න ගණ්හන්ති, තස්මා සඤ්චාරො න ඡිජ්ජති, නගරං පට්ඨමනුස්සා ඡණ්ඨෙරිනිස්සිතං ජනං පස්සන්ති.

වුළුනිබ්‍රහ්මදත්තොපි නගරෙ කොලාහලං සුත්වා අමච්චෙ එවමාහ – “අම්භො, අම්භෙසු අට්ඨාරසඅක්ඛොභණ්ඩයා සෙනාය නගරං පරිවාරෙත්වා ධීතෙසු නගරවාසීනං භයං වා සාරජ්ජං වා නත්ථී, ආනන්දිතා සොමනස්සප්පත්තා අප්ථොටෙන්ති නදන්ති සෙලෙන්ති නච්චන්ති ගායන්ති, කිං නාමෙත”න්ති? අථ නං උපනික්ඛිත්තකපුරිසා මුසාවාදං කත්වා එවමාහංසු “දෙව, මයං එකෙන කම්මෙන වුළද්වාරෙන නගරං පවිසිත්වා ඡණ්ඨිස්සිතං මහාජනං දිස්වා පුච්ඡමිහා ‘අම්භො, සකලජම්බුදීපරාජානො ආගන්ත්වා තුම්භාකං නගරං පරික්ඛිපිත්වා ධීතා, තුම්භෙ පන අතිපමත්තා, කිං නාමෙත”න්ති? තෙ එවමාහංසු ‘අම්භො, අම්භාකං රඤ්ඤො කුමාරකාලෙ එකො මනොරථො අභොසි සකලජම්බුදීපරාජුහි නගරෙ පරිවාරිතෙ ඡණං කරිස්සාමිති, තස්ස අජ්ජ මනොරථො මත්ථකං පත්තො, තස්මා ඡණ්ඨෙරිං වරාපෙත්වා සයං මහාතලෙ මහාපානං පිවති””ති.

රාජා තෙසං කථං සුත්වා කුජ්ඣන්තවා සෙනං ආණාපෙසි - “හොන්තො, ගච්ඡං, බිජ්ජං ඉතො චිතො ච නගරං අවන්ථරිත්වා පරිබං හින්දිත්වා පාකාරං මද්දන්තා ද්වාරට්ඨාලකෙ හින්දන්තා නගරං පවිසිත්වා සකටෙහි කුම්භණ්ඩානි විය මහාජනස්ස සීසානි ගණ්හථ, විදෙහරඤ්ඤො සීසං ආහරං” ති. තං සුත්වා සුරයොධා නානාවුධහත්ථා ද්වාරසමීපං ගන්ත්වා පණ්ඩිතස්ස පුරිසෙහි සක්ඛරවාලුකකලලසිඤ්චනපාසාණපතනාදීහි උපද්ද්න්තා පටික්කමන්ති. “පාකාරං හින්දිස්සාමා” ති පරිබං ඔතිණ්ණෙපි අන්තරට්ඨාලකෙසු ධීතා උසුසත්තිතොමරාදීහි විජ්ඣන්තා මහාවිනාසං පාපෙන්නි. පණ්ඩිතස්ස යොධා වුළුනිබුහ්මදත්තස්ස යොධෙ හත්ථවිකාරාදීනි දස්සෙත්වා නානප්පකාරෙහි අක්කොසන්ති පරිභාසන්ති තජ්ජෙන්නි. “තුම්භෙ කිලමන්තා හත්තං අලහන්තා ටොකං පිච්ඡස්ථ ඛාදිස්සථා” ති සුරාපිට්ඨකානි වෙච මච්ඡමංසසුලානි ච පසාරෙත්වා සයමෙච පිචන්ති ඛාදන්ති, අනුපාකාරෙ වඩ්ඤමන්ති. ඉතරෙ කිඤ්චි කාතුං අසක්කොන්තා වුළුනිබුහ්මදත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, යපෙත්වා ඉද්ධිමන්තෙ අඤ්ඤෙහි නිද්ධරිතුං න සක්කා” ති වදිංසු.

රාජා චතුපඤ්චාහං වසිත්වා ගහෙනබ්බයුත්තකං අපස්සන්තො කෙවට්ටං පුච්ඡි “ආවරිය, නගරං ගණ්හිතුං න සක්කොම, එකොපි උපසඩ්ධිමිතුං සමත්ථො නත්ථි, කිං කාතබ්බ” ත්ති. කෙවට්ටො “හොතු, මහාරාජ, නගරං නාම බහිඋදකං හොති, උදකක්ඛයෙන නං ගණ්හිස්සාම, මනුස්සා උදකෙන කිලමන්තා ද්වාරං විවරස්සන්ති” ති ආහං. සො “අත්ථෙසො උපායො” ති සම්පට්ච්ඡි. තතො පට්ඨාය උදකං පවෙසෙතුං න දෙන්නි. පණ්ඩිතස්ස උපනික්ඛිත්තකපුරිසා පණ්ණං ලිඛිත්වා කණ්ඩෙ බන්ධිත්වා තං පචන්තිං පෙසෙසුං. තෙනපි පයමමෙච ආණත්තං “යො යො කණ්ඩෙ පණ්ණං පස්සති, සො සො මෙ ආහරතු” ති. අථෙකො පුරිසො තං දිස්වා පණ්ඩිතස්ස දස්සෙසි. සො තං පචන්තිං ඤත්වා “න මෙ පණ්ඩිතභාවං ජානන්ති” ති සට්ඨිහත්ථං වෙචං ද්විධා ඵාලෙත්වා පරිසුද්ධං සොධාපෙත්වා පුන ඵකතො කත්වා වම්මෙන බන්ධිත්වා උපරි කලලෙන මක්ඛෙත්වා හිමවන්තතො ඉද්ධිමන්තතාපසෙහි ආනිතං කුදුසකුමුදබ්බං පොක්ඛරණිතිරෙ කලලෙසු රොපාපෙත්වා උපරි වෙචං යපාපෙත්වා උදකස්ස පුරාපෙසි. එකරත්තෙනෙච වඩ්ඤිත්වා පූජ්ථං වෙචමත්ථකතො උග්ගන්ත්වා රතනමත්තං අට්ඨාසි.

අථ නං උජ්ජාටෙත්වා “ඉදං වුළුනිබුහ්මදත්තස්ස දෙථා” ති අත්තනො පුරිසානං දාපෙසි. තෙ තස්ස දණ්ඩකං වලයං කත්වා “අම්භො, බුහ්මදත්තස්ස පාදමූලිකා ජාතකෙන මා මරිත්ථ, ගණ්හෙතං උජ්ජලං පිළුන්ධිත්වා දණ්ඩකං කුච්ඡිපුරං ඛාදථා” ති වත්වා බිජිංසු. තමෙකො පණ්ඩිතස්ස උපනික්ඛිත්තකපුරිසො උට්ඨාය ගණ්හි, අථ තං රඤ්ඤො සන්තිකං ආහරිත්වා “පස්සථ, දෙව, ඉමස්ස දණ්ඩකං, න නො ඉතො පුබ්බෙ ඵං දීඝදණ්ඩකො දිට්ඨපුබ්බො” ති වත්වා “මිනථ න” ත්ති වුත්තෙ පණ්ඩිතස්ස පුරිසා සට්ඨිහත්ථං දණ්ඩකං අසීතිහත්ථං කත්වා මිනිංසු. පුන රඤ්ඤො “කත්ථෙතං ජාත” ත්ති වුත්තෙ එකො මුසාවාදං කත්වා ඵවමාහ - “දෙව, අහං එකදිවසං පිපාසිතො භුත්වා ‘සුරං පිච්ඡස්සාමි’ ති වුළුද්වාරෙන නගරං පට්ටියො, නාගරානං උදකකිලත්ථාය කතං මහාපොක්ඛරණිං පස්සිං, මහාජනො නාවාය

නිසිදිත්වා පුජ්ඵනි ගණ්හාති. තත්ථ ඉදං තීරජපදෙසෙ ජාතං, ගම්භිරට්ඨානෙ ජාතස්ස පන දණ්ඩකො සතභත්ථො භවිස්සති”ති.

තං සුත්වා රාජා කෙවට්ටං ආහ – “ආවරිය, න සක්කා උදකක්ඛයෙන ඉදං ගණ්හිතුං, හරථෙකං උපාය”න්ති. “තෙන හි, දෙව, ධඤ්ඤක්ඛයෙන ගණ්හිස්සාම, නගරං නාම බහිධඤ්ඤං භොති”ති. එවං භොතු ආවරියාති, පණ්ඩිතො පුරිමනායෙනෙව තං පවත්තිං ඤත්වා “න මෙ කෙවට්ටබ්බාභ්මණො පණ්ඩිතභාවං ජානාති”ති අනුපාකාරමත්ථකෙ කලලං කත්වා වීහිං තත්ථ රොපාපෙසි. බොධිසත්තානං අධිජ්ජායො නාම සමිජ්ඣිකානි වීහි එකරත්තෙනෙව වුට්ඨාය පාකාරමත්ථකෙ නීලා හුත්වා පඤ්ඤායන්ති. තං දිස්වා වුළුනිබ්බුත්තො “අම්භො, කිමෙතං පාකාරමත්ථකෙ නීලං හුත්වා පඤ්ඤායති”ති පුච්ඡි. පණ්ඩිතස්ස උපනික්ඛිත්තකපුරිසො රඤ්ඤො වචනං මුඛතො ජීවහං ලුඤ්චන්තො විය ගහෙන්වා “දෙව, ගහපතිපුත්තො මහොසධපණ්ඩිතො අනාගතභයං දිස්වා පුබ්බෙව රට්ඨතො ධඤ්ඤං ආහරාපෙත්වා කොට්ඨාගාරාදීනි පුරාපෙත්වා සෙසධඤ්ඤං පාකාරපස්සෙ නික්ඛිපාපෙසි. තෙ කිර වීහයො ආතපෙන සුක්ඛන්තා වස්සෙන තෙමෙන්තා තත්ථෙව සස්සං ජනෙසුං. අහං එකදිවසං එකෙන කම්මෙන වුළුද්වාරෙන පවිසිත්වා පාකාරමත්ථකෙ වීහිරාසිතො වීහිං භත්ථෙන ගහෙන්වා වීරියං ඡඩ්ඛෙන්තෙ පස්සිං. අථ තෙ මං පරිභාසන්තා ‘ජාතොසි මඤ්ඤො, වීහිංසාටකදසන්තෙ ඛන්ධිත්වා තව ගෙහං හරිත්වා කොට්ටෙන්වා පවාපෙත්වා භුඤ්ජාහී’ති වදිංසු”ති ආරොවෙසි.

තං සුත්වා රාජා කෙවට්ටං “ආවරිය, ධඤ්ඤක්ඛයෙනපි ගණ්හිතුං න සක්කා, අයම්පි අනුපායො”ති ආහ. “තෙන හි, දෙව, දාරුක්ඛයෙන ගණ්හිස්සාම, නගරං නාම බහිදාරුකං භොති”ති. “එවං භොතු, ආවරියා”ති. පණ්ඩිතො පුරිමනායෙනෙව තං පවත්තිං ඤත්වා පාකාරමත්ථකෙ වීහිං අනික්කම්ත්වා පඤ්ඤායමානං දාරුරාසිං කාරෙසි. පණ්ඩිතස්ස මනුස්සා වුළුනිබ්බුත්තත්තස්ස පුරිසෙහි සද්ධිං පරිභාසං කරොන්තා “සචෙ ජාතත්ථ, යාගුහත්තං පවිත්වා භුඤ්ජාමා”ති මහන්තමහන්තානි දාරුනි බිපිංසු. රාජා “පාකාරමත්ථකෙන දාරුනි පඤ්ඤායන්ති, කිමෙතං”න්ති පුච්ඡිත්වා “දෙව, ගහපතිපුත්තො කිර මහොසධපණ්ඩිතො අනාගතභයං දිස්වා දාරුනි ආහරාපෙත්වා කුලානං පච්ඡාගෙහෙසු යපාපෙත්වා අතිරෙකානි පාකාරං නිස්සාය යපාපෙසි”ති උපනික්ඛිත්තකානඤ්ඤෙව සන්තිකා වචනං සුත්වා කෙවට්ටං ආහ – “ආවරිය, දාරුක්ඛයෙනපි න සක්කා අම්භෙහි ගණ්හිතුං, ආහරථෙකං උපාය”න්ති. “මා චිත්තයිත්ථ, මහාරාජ, අඤ්ඤො උපායො අත්ථී”ති. “ආවරිය, කිං උපායො නාමෙස, නාහං තව උපායස්ස අන්තං පස්සාමි, න සක්කා අම්භෙහි වෙදෙහං ගණ්හිතුං, අම්භාකං නගරමෙව ගම්ස්සාමා”ති. “දෙව, ‘වුළුනිබ්බුත්තො එකසතඛන්තියෙහි සද්ධිං වෙදෙහං ගණ්හිතුං නාසක්ඛී’ති අම්භාකං ලජ්ජනකං භවිස්සති, කිං පන මහොසධොව පණ්ඩිතො, අහම්පි පණ්ඩිතොයෙව, එකං ලෙසං කරිස්සාමි”ති. “කිං ලෙසො නාම, ආවරියා”ති. “ධම්මයුද්ධං නාම කරිස්සාම, දෙවා”ති. “කිමෙතං ධම්මයුද්ධං නාමා”ති? “මහාරාජ න සෙනා යුජ්ඣිස්සන්ති, ද්විත්තං පන රාජුනං ද්වෙ පණ්ඩිතා එකට්ඨානෙ භවිස්සන්ති. තෙසු යො වන්දිස්සති, තස්ස පරාජයො භවිස්සති.

මහාසංඝායා පන ඉමං මන්තං න ජානාති, අහං මහල්ලකො, සො දහරො, මං දිස්වාච වන්දිස්සති, තදා විදෙහො පරාජිතො නාම භවිස්සති, අථ මයං විදෙහං පරාජෙත්වා අත්තනො නගරමෙව ගමිස්සාම, එවං නො ලජ්ජනකං න භවිස්සති. ඉදං ධම්මයුද්ධං නාමා”ති.

පණ්ඩිතො තම්පි රහස්සං පුරිමනායෙනෙව ඤාත්වා “ස්වෙ කෙවට්ටස්ස පරජ්ජාමි, නාහං පණ්ඩිතොස්මි”ති වින්තෙසි. චූළනිබ්බන්ධිතොපි “සොහනො, ආචරිය, උපායො”ති වත්වා “ස්වෙ ධම්මයුද්ධං භවිස්සති, ද්වින්තම්පි පණ්ඩිතානං ධම්මෙන ජයපරාජයො භවිස්සති. යො ධම්මයුද්ධං න කරිස්සති, සොපි පරාජිතො නාම භවිස්සති”ති පණ්ණං ලිඛාපෙත්වා චූළද්වාරෙන වෙදෙහස්ස පෙසෙසි. තං සුත්වා වෙදෙහො පණ්ඩිතං පක්කොසාපෙත්වා තමත්ථං ආචික්ඛි. තං පවත්ති. සුත්වා පණ්ඩිතො “සාධු, දෙව, ස්වෙ පාතොව පච්ඡිමද්වාරෙ ධම්මයුද්ධමණ්ඩලං සජ්ජෙස්සන්ති, ‘ධම්මයුද්ධමණ්ඩලං ආගච්ඡතු’ති පෙසෙථා”ති ආහ. තං සුත්වා රාජා ආගතදුක්ඛස්සෙව හත්ථෙ පණ්ණං අදාසි. පණ්ඩිතො පුනරිවසෙ “කෙවට්ටස්සෙව පරාජයො හොතු”ති පච්ඡිමද්වාරෙ ධම්මයුද්ධමණ්ඩලං සජ්ජාපෙසි. තෙපි බො එකසතපුරිසා “කො ජානාති, කිං භවිස්සති”ති පණ්ඩිතස්ස ආරක්ඛත්ථාය කෙවට්ටං පරිවාරයිංසු. තෙපි එකසතරාජානො ධම්මයුද්ධමණ්ඩලං ගන්ත්වා පාචිනදිසං ඔලොකෙන්තා අට්ඨංසු, තථා කෙවට්ටබ්බාහිමණොපි.

බොධිසත්තො පන පාතොව ගන්ධොදකෙන න්හත්වා සතසහස්සග්ගසනකං කාසිකවත්ථං නිවාසෙත්වා සබ්බාලඤ්ඤාපටිමණ්ඩිතො නානග්ගරසහොජනං භුඤ්ජිත්වා මහන්තෙන පරිවාරෙන රාජද්වාරං ගන්ත්වා “පවිසතු මෙ පුත්තො”ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං යත්වා “කුභිං ගමිස්සසි, තාතා”ති චුත්තෙ “ධම්මයුද්ධමණ්ඩලං ගමිස්සාමි”ති ආහ. “කිං ලද්ධං වට්ටති”ති? “දෙව, කෙවට්ටබ්බාහිමණං මණ්ඩරතනෙන වඤ්චෙතුකාමොමිහි, අට්ඨවඩ්ඤං මණ්ඩරතනං ලද්ධං වට්ටති”ති. “ගණ්හ, තාතා”ති. සො තං ගහෙත්වා රාජානං වන්දිත්වා රාජනිවෙසනා ඔතිණ්ණො සහජාතෙහි යොධසහස්සෙහි පරිවුතො නවුතිකභාපණ්ණස්සග්ගසනකං සෙනසින්ධවයුත්තං රථවරමාරුග්ග පාතරාසවෙලාය ද්වාරසමීපං පාපුණි. කෙවට්ටො පන “ඉදානි ආගමිස්සති, ඉදානි ආගමිස්සති”ති තස්සාගමනං ඔලොකෙන්තොයෙව අට්ඨාසි, ඔලොකනෙන දීඝගීවතං පත්තො විය අහොසි, සුරියතෙජෙන සෙදා මුච්චන්ති. මහාසත්තොපි මහාපරිවාරතාය මහාසමුද්දො විය අජ්ඣොත්ථරන්තො කෙසරසිහො විය අජමිහිතො විගතලොමහංසො ද්වාරං විවරාපෙත්වා නගරා නික්ඛම්ම රථා ඔරුග්ග සිහො විය විජම්භමානො පායාසි. එකසතරාජානොපි තස්ස රූපසිරිං දිස්වා “එස කිර සිරිවඩ්ඪනසෙට්ඨිපුත්තො මහාසධ්පණ්ඩිතො පඤ්ඤාය සකලජම්බුදීපෙ අදුතියො”ති උක්කුට්ඨිසහස්සානි පවත්තයිංසු.

සොපි මරුගණපරිවුතො විය සක්කො අනොමෙන සිරිවිහවෙන තං මණ්ඩරතනං හත්ථෙන ගහෙත්වා කෙවට්ටාහිමුබො අගමාසි. කෙවට්ටොපි තං දිස්වාච සකභාවෙන සණ්ඨාතුං අසක්කොන්තො පච්චුග්ගමනං කත්වා එවමාහ – “පණ්ඩිත

මහොසධ, මයං ද්වෙ පණ්ඩිතා, අම්මාකං තුම්හෙ නිස්සාය එත්තකං කාලං
 වසන්තානං තුම්හෙහි පණ්ණාකාරමත්තම්පි න පෙසිතපුබ්බං, කස්මා
 එවමකත්ථා”ති? අථ නං මහාසත්තො “පණ්ඩිත, තුම්මාකං අනුච්ඡවිකං
 පණ්ණාකාරං ඔලොකෙන්තා අජ්ජ මයං ඉමං මණ්ණරතනං ලභිමිහා, හන්ද, ඉමං
 මණ්ණරතනං ගණ්හථ, එවරුපං නාම අඤ්ඤං මණ්ණරතනං නත්ථි”ති ආහ. සො තස්ස
 හත්ථෙ ජලමානං මණ්ණරතනං දිස්වා “දාතුකාමො මෙ හවිස්සති”ති වින්තෙන්වා
 “තෙන හි, පණ්ඩිත, දෙහි”ති හත්ථං පසාරෙසි. මහාසත්තො “ගණ්හාහි,
 ආවරියා”ති බිපිත්වා පසාරිතහත්ථස්ස අභිගුලීසු පාතෙසි. බ්‍රාහ්මණො ගරුං
 මණ්ණරතනං අභිගුලීහි ධාරෙතුං නාසක්ඛි. මණ්ණරතනං පරිගළිත්වා මහාසත්තස්ස
 පාදමූලෙ පති. බ්‍රාහ්මණො ලොහෙන “ගණ්හිස්සාමි න”ත්ති තස්ස පාදමූලෙ
 ඔණුතො අහොසි. අථස්ස මහාසත්තො උට්ඨාතුං අදත්වා එකෙන හත්ථෙත
 ඛන්ධට්ඨිකෙ, එකෙන පිට්ඨිකච්ඡායං ගහෙන්වා “උට්ඨෙථ ආවරිය, උට්ඨෙථ
 ආවරිය, අහං අතිදහරො තුම්මාකං නත්තුමත්තො, මා මං වන්දා”ති වදන්තො
 අපරාපරං කත්වා මුඛං භූමියං සංසිත්වා ලොහිතමක්ඛිතං කත්වා “අන්ධබාල, ත්වං
 මම සන්තිකා වන්දනං පච්චාසිසසි”ති ගීවායං ගහෙන්වා බිපි. සො උසහමත්තෙ
 යානෙ පතිත්වා උට්ඨාය පලායි. මණ්ණරතනං පන මහාසත්තස්ස මනුස්සායෙව
 ගණ්හිංසු.

බොධිසත්තස්ස පන “උට්ඨෙථ ආවරිය, උට්ඨෙථ ආවරිය, මා මං වන්දා”ති
 වච්ඡොසො සකලපරිසං ඡාදෙන්වා අට්ඨාසි. “කෙවට්ටබ්‍රාහ්මණො මහොසධස්ස
 පාදෙ වන්දති”ති පුරිසාපිස්ස එකප්පහාරොනෙව උන්නාදාදීති අකංසු. බ්‍රහ්මදත්තං
 ආදිං කත්වා සබ්බෙපි තෙ රාජානො කෙවට්ටං මහාසත්තස්ස පාදමූලෙ ඔණුතං
 අද්දසංසුයෙව. තෙ “අම්මාකං පණ්ඩිතෙන මහොසධො වන්දිතො, ඉදාති
 පරාජිතම්හා, න නො ජීවිතං දස්සති”ති අත්තනො අත්තනො අස්සෙ අහිරුහිත්වා
 උත්තරපඤ්චාලාහිමුඛා පලායිතුං ආරභිංසු. තෙ පලායන්තෙ දිස්වා බොධිසත්තස්ස
 පුරිසා “චූළනිබ්‍රහ්මදත්තො එකසතඛත්තියෙ ගහෙන්වා පලායති”ති පුන
 උක්කුට්ඨිමකංසු. තං සුත්වා තෙ රාජානො මරණහයහිතා හියොයාසොමත්තාය
 පලායන්තා සෙනඬගං හින්දිංසු. බොධිසත්තස්ස පුරිසාපි නදන්තා වග්ගන්තා
 සුට්ඨුතරං කොලාහලමකංසු. මහාසත්තො සෙනඬගපරිවුතො නගරමෙව පාවිසි.
 චූළනිබ්‍රහ්මදත්තස්ස සෙනාපි තියොජනමත්තං පක්ඛන්දි.

කෙවට්ටො අස්සං අහිරුය්හ නලාටෙ ලොහිතං පුඤ්ජමානො සෙනං පත්වා
 අස්සපිට්ඨියං නිසින්තොව “හොන්තො මා පලායථ, හොන්තො මා පලායථ, නාහං
 ගහපතිපුත්තං වන්දාමි, තිට්ඨථ තිට්ඨථා”ති ආහ. සෙනා අසද්දහන්තා අට්ඨත්වා
 ආගච්ඡන්තං කෙවට්ටං අක්කොසන්තා පරිහාසන්තා “පාපධම්ම දුට්ඨබ්‍රාහ්මණ,
 ‘ධම්මයුද්ධං නාම කරිස්සාමි’ති වත්වා නත්තුමත්තං අප්පහොන්තම්පි වන්දති, නත්ථි
 තව කත්තබ්බ”ත්ති කථං අසුණන්තා විය ගච්ඡන්තෙව. සො වෙගෙන ගන්ත්වා
 සෙනං පාපුණ්ත්වා “හොන්තො වචනං සද්දහථ මය්හං, නාහං තං වන්දාමි,
 මණ්ණරතනෙන මං වඤ්චෙසි”ති සබ්බෙපි තෙ රාජානො නානාකාරණෙහි
 සම්බොධෙන්වා අත්තනො කථං ගණ්හාපෙන්වා තථා හින්තං සෙනං පටිනිවත්තෙසි.

සා පන තාව මහතී සෙනා සවෙ එකෙකපංසුමුට්ඨිං වා එකෙකලෙඩ්ඞුං වා ගහෙන්වා නගරාහිමුඛා බිපෙය්‍යා, පරිබං පුරෙත්වා පාකාරජපමාණා රාසි භවෙය්‍යා. බොධිසත්තානං පන අධිජ්ජායො නාම සමිජ්ඣකතියෙව, තස්මා එකොපි පංසුමුට්ඨිං වා ලෙඩ්ඞුං වා නගරාහිමුඛං බිපන්තො නාම නාහොසි. සබ්බෙපි තෙ නිවත්තිත්වා අත්තනො අත්තනො ඛන්ධාවාරට්ඨානමෙව පච්චාගමිංසු.

රාජා කෙවට්ටං පුච්ඡී “කිං කරොම, ආචරියා” ති. “දෙව, කස්සචි වුළුද්වාරෙන නික්බමිතුං අදත්වා සඤ්චාරං ඡිත්ථාම, මනුස්සා නික්බමිතුං අලහන්තා උක්කණ්ඨිත්වා ද්වාරං විවරිස්සන්ති, අථ මයං පච්චාමිත්තං ගණ්හිස්සාමා” ති. පණ්ඩිතො තං පවත්තිං පුරිමනයෙනෙව ඤත්වා වින්තෙසි “ඉමෙසු විරං ඉධෙව වසන්තෙසු ඵාසුකං නාම නත්ථි. උපායෙනෙව තෙ පලාපෙතුං වට්ටති” ති. සො “මන්තෙන තෙ පලාපෙස්සාමි” ති එකං මන්තකුසලං උපධාරෙන්තො අනුකෙවට්ටං නාම බ්‍රාහ්මණං දිස්වා තං පක්කොසාපෙත්වා “ආචරිය, අම්භාකං එකං කම්මං නිද්ධරිතුං වට්ටති” ති ආහ. “කිං කරොම, පණ්ඩිත, වදෙහි” ති. “ආචරිය, තුම්හෙ අනුපාකාරෙ යත්වා අම්භාකං මනුස්සානං පමාදං ඔලොකෙන්වා අන්තරන්තරා බ්‍රහ්මදත්තස්ස මනුස්සානං පුච්චිතමංසාදිති බිපිත්වා “අම්භො, ඉදඤ්චිදඤ්ච බාදථ මා උක්කණ්ඨථ, අඤ්ඤං කතිපාහං වසිතුං වායමථ, නගරවාසිනො පඤ්ජරෙ බද්ධකුක්කුථා විය උක්කණ්ඨිතා නවිරස්සෙව වො ද්වාරං විවරිස්සන්ති. අථ තුම්හෙ වෙදෙහඤ්ච දුට්ඨගහපතිපුත්තඤ්ච ගණ්හිස්සථා” ති වදෙය්‍යාථ. අම්භාකං මනුස්සා තං කථං සුත්වා තුම්හෙ අක්කොසිත්වා තජ්ජෙත්වා බ්‍රහ්මදත්තස්ස මනුස්සානං පස්සන්තානඤ්ඤෙව තුම්හෙ හත්ථපාදෙසු ගහෙන්වා වෙළුපෙසිකාදිහි පහරන්තා විය හුත්වා කෙසෙ ඔහාරෙන්වා පඤ්ච වුළා ගාහාපෙත්වා ඉට්ඨකවුණ්ණෙන ඔකිරාපෙත්වා කණුවිරමාලං කණ්ණෙ කත්වා කතිපයපහාරෙ දත්වා පිට්ඨියං රාජියො දස්සෙන්වා පාකාරං ආරොපෙන්වා සික්කාය පක්ඛිපිත්වා යොත්තෙන ඔතාරෙන්වා “ගච්ඡ මන්තහෙදක, වොරා” ති වුළුනිබ්‍රහ්මදත්තස්ස මනුස්සානං දස්සන්ති. තෙ තං රඤ්ඤො සන්තිකං ආනෙස්සන්ති. රාජා තං දිස්වා “කො තෙ අපරාධො” ති පුච්ඡිස්සති. අථස්ස එවං වදෙය්‍යාථ “මහාරාජ, මය්හං පුබ්බෙ යසො මහන්තො, ගහපතිපුත්තො මන්තහෙදකො” ති මං කුජ්ඣිත්වා රඤ්ඤො කට්ඨෙත්වා සබ්බං මෙ විභවං අච්ඡන්දි, “අහං මම යසහෙදකස්ස ගහපතිපුත්තස්ස සීසං ගණ්හාපෙස්සාමි” ති තුම්භාකං මනුස්සානං උක්කණ්ඨිතමොවනෙන එතෙසං ඨිතානං බාදනීයං වා හොජනීයං වා දෙමි. එත්තකෙන මං පොරාණවෙරං හදයෙ කත්වා ඉමං බ්‍යසනං පාපෙසි. “තං සබ්බං තුම්භාකං මනුස්සා ජානන්ති, මහාරාජා” ති නානාජපකාරෙහි තං සද්දහාපෙත්වා විස්සාසෙ උජ්ජන්තෙ වදෙය්‍යාථ “මහාරාජ, තුම්හෙ මම ලද්ධකාලතො පට්ඨාය මා වින්තයිත්ථ. ඉදානි වෙදෙහස්ස ව ගහපතිපුත්තස්ස ව ජීවිතං නත්ථි, අහං ඉමස්මිං නගරෙ පාකාරස්ස ථීරට්ඨානදුබ්බලට්ඨානඤ්ච පරිබායං කුම්භීලාදීනං අත්ථීට්ඨානඤ්ච නත්ථීට්ඨානඤ්ච ජානාමි, න විරස්සෙව වො නගරං ගහෙන්වා දස්සාමි” ති. අථ සො රාජා සද්දහිත්වා තුම්භාකං සක්කාරං කරිස්සති, සෙනාවාහනඤ්ච පට්ච්ඡාපෙස්සති. අථස්ස සෙනං වාළුකුම්භීලට්ඨානෙසුයෙව ඔතාරෙය්‍යාථ. තස්ස සෙනා කුම්භීලහයෙන න ඔතරිස්සති, තදා තුම්හෙ රාජානං උපසඬකමිත්වා “තුම්භාකං සෙනාය, දෙව,

ගහපතිපුත්තෙන ලඤ්ජො දින්නො, සබ්බෙ රාජානො ච ආවරියකෙවට්ටඤ්ච ආදිං කත්වා න කෙනවි ලඤ්ජො අග්ගහිතො නාම අත්ථි. කෙවලං එතෙ තුම්භෙ පරිවාරෙත්වා වරන්ති, සබ්බෙ පන ගහපතිපුත්තස්ස සන්තකාව, අහමෙකොව තුම්භාකං පුරිසො. සවෙ මෙ න සද්දහථ, සබ්බෙ රාජානො අලඬිකරිත්වා මං දස්සනාය ආගච්ඡන්තු’ති පෙසෙථ. “අථ නෙසං ගහපතිපුත්තෙන අත්තනො නාමරූපං ලිඛිත්වා දින්නෙසු වත්ථාලඬිකාරඛග්ගාදීසු අක්ඛරානි දිස්වා නිට්ඨං ගච්ඡෙය්‍යාමා’ති වදෙය්‍යාථ. සො තථා කත්වා තානි දිස්වා නිට්ඨං ගන්ත්වා භීතතසිතො තෙ රාජානො උයොයාජෙත්වා “ඉදානි කිං කරොම පණ්ඩිතා”ති තුම්භෙ ප්‍රච්ඡිස්සති. තමෙනං තුම්භෙ එවං වදෙය්‍යාථ “මහාරාජ, ගහපතිපුත්තො ඛණ්ඩායො. සවෙ අඤ්ඤානි කතිපයදිවසානි වසිස්සථ, සබ්බං වො සෙනං අත්තනො හත්ථගතං කත්වා තුම්භෙ ගණ්හිස්සති. තස්මා පපඤ්චං අකත්වා අජ්ජෙව මජ්ඣිමයාමානන්තරෙ අස්සපිට්ඨියං නිසිදිත්වා පලායිස්සාම, මා නො පරහත්ථෙ මරණං හොතු’ති. සො තුම්භාකං වචනං සුත්වා තථා කරිස්සති. තුම්භෙ තස්ස පලායනවෙලාය නිවත්තිත්වා අම්භාකං මනුස්සෙ ජානාපෙය්‍යාමාති.

තං සුත්වා අනුකෙවට්ටබ්‍රාහ්මණො “සාධු පණ්ඩිත, කරිස්සාමි තෙ වචන”න්ති ආහ. “තෙන හි කතිපයපහාරෙ සහිතුං වට්ටති”ති. “පණ්ඩිත, මම ජීවිතඤ්ච හත්ථපාදෙ ව යපෙත්වා සෙසං අත්තනො රුචිවසෙන කරොහි”ති. සො තස්ස ගෙහෙ මනුස්සානං සක්කාරං කාරෙත්වා අනුකෙවට්ටං චුත්තනයෙන විජ්ජකාරං පාපෙත්වා යොත්තෙන ඔතාරෙත්වා බ්‍රහ්මදත්තමනුස්සානං දාපෙසි. අථ තෙ තං ගහෙත්වා තස්ස දස්සෙසු. රාජා තං වීමංසිත්වා සද්දහිත්වා සක්කාරමස්ස කත්වා සෙනං පටිච්ඡාපෙසි. සොපි තං වාළකුම්භිලට්ඨානෙසුයෙව ඔතාරෙති. මනුස්සා කුම්භිලෙහි ඛජ්ජමානා අට්ටාලකට්ඨිතෙහි මනුස්සෙහි උසුසත්තිතොමරෙහි විජ්ඣයමානා මහාවිනාසං පාපුණන්ති. තතො පට්ඨාය කොච්ඡයෙන උපගන්තුං න සක්කොති. අනුකෙවට්ටො රාජානං උපසඬකමිත්වා “තුම්භාකං අත්ථාය යුජ්ඣනකා නාම නත්ථි, සබ්බෙහි ලඤ්ජො ගහිතො, අසද්දහන්තො පක්කොසාපෙත්වා නිවත්ථවත්ථාදීසු අක්ඛරානි ඔලොකෙමා”ති ආහ. රාජා තථා කත්වා සබ්බෙසං වත්ථාදීසු අක්ඛරානි දිස්වා “අද්ධා ඉමෙහි ලඤ්ජො ගහිතො”ති නිට්ඨං ගන්ත්වා “ආවරිය, ඉදානි කිං කත්තබ්බ”න්ති ප්‍රච්ඡිත්වා “දෙව, අඤ්ඤං කාතබ්බං නත්ථි. සවෙ පපඤ්චං කරිස්සථ, ගහපතිපුත්තො වො ගණ්හිස්සති, ආවරියකෙවට්ටොපි කෙවලං නලාටෙ වණං කත්වා වරති, ලඤ්ජො පන එතෙනපි ගහිතො. අයඤ්භි මණ්ණරතනං ගහෙත්වා තුම්භෙ තියොජනං පලාපෙසි, පුන සද්දහාපෙත්වා නිවත්තෙසි, අයම්පි පරිහින්දකොව. එකරත්තිවාසොපි මය්හං න රුචිවති, අජ්ජෙව මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ පලායිතුං වට්ටති, මං යපෙත්වා අඤ්ඤො තව සුභදයො නාම නත්ථි”ති චුත්තෙ “තෙන හි ආවරිය තුම්භෙයෙව මෙ අස්සං කජ්ජෙත්වා යානසජ්ජං කරොමා”ති ආහ.

බ්‍රාහ්මණො තස්ස නිච්ඡයෙන පලායනභාවං ඤත්වා “මා භායි, මහාරාජා”ති අස්සාසෙත්වා බහි නික්ඛමිත්වා උපනික්ඛිත්තකපුරිසානං “අජ්ජ රාජා පලායිස්සති, මා නිද්දායිත්වා”ති ඔවාදං දත්වා රඤ්ඤො අස්සො යමා ආකඬ්ඨිතො සුට්ඨතරං.

පලායති, එවං අවකස්පනාය කප්පෙත්වා මජ්ඣිමයාමසමනන්තරෙ “කප්පිතො, දෙව, අස්සො, වෙලං ජානාහී”ති ආහ. රාජා අස්සං අභිරුහිත්වා පලායි. අනුකෙවට්ටොපි අස්සං අභිරුහිත්වා තෙන සද්ධිං ගච්ඡන්තො විය ටොකං ගන්ත්වා නිවත්තො. අවකස්පනාය කප්පිතඅස්සො ආකඨසීයමානොපි රාජානං ගහෙත්වා පලායි. අනුකෙවට්ටො සෙනාය අන්තරං පවිසිත්වා “චූළනිබ්බන්ධෙත්තො පලාතො”ති උක්කුට්ඨිමකාසි. උපනික්ඛිත්තකපුරිසාපි අත්තනො මනුස්සෙහි සද්ධිං උපසොසිංසු. සෙසරාජානො තං සුත්වා “මහොසධපණ්ඩිතො ද්වාරං විවරිත්වා නික්ඛන්තො භවිස්සති, න නො දානි ජීවිතං දස්සති”ති හිතතස්සිතා උපහොගපරිහොගහණ්ඩානිපි අනොලොකෙත්වා ඉතො විතො ව පලායිංසු. මනුස්සා “රාජානො පලායන්ති”ති සුට්ඨුතරං උපසොසිංසු. තං සුත්වා ද්වාරට්ටාලකාදීසු ධීතාපි උන්නාදිංසු අප්ථොටයිංසු. ඉති තස්මිං ඛණෙ පථවී විය හිජ්ජමානා සමුද්දො විය සඬබ්බහිතො සකලනගරං අන්තො ව ඛහි ව එකනින්නාදං අහොසි. අට්ඨාරසඅක්ඛොභණ්ණසඬබ්බා මනුස්සා “මහොසධපණ්ඩිතෙන කිර බ්බන්ධෙත්තො එකසතරාජානො ව ගහිතා”ති මරණභයහීතා අත්තනො අත්තනො උදරබද්ධසාටකම්පි ඡඩ්ඛෙත්වා පලායිංසු. ඛන්ධාචාරට්ඨානං තුව්ඡං අහොසි. චූළනිබ්බන්ධෙත්තො එකසතෙ ඛත්තියෙ ගහෙත්වා අත්තනො නගරමෙව ගතො. පුනදිවසෙ පන පාතොව නගරද්වාරානි විවරිත්වා බලකායා නගරා නික්ඛමිත්වා මහාවිලොපං දිස්වා “කිං කරොම, පණ්ඩිතා”ති මහාසත්තස්ස ආරොචයිංසු. සො ආහ – “එතෙහි ඡඩ්ඛිතං ධනං අම්භාකං පාපුණාති, සබ්බෙසං රාජුතං සන්තකං අම්භාකං රඤ්ඤො, දෙථ, සෙට්ඨිතඤ්ඤෙව කෙවට්ටබ්බාහ්මණස්ස ව සන්තකං අම්භාකං ආහරථ, අවසෙසං පන නගරවාසීනො ගණ්හන්තු”ති. තෙසං මහග්ගරතනහණ්ඩමෙව ආහරන්තානං අඬ්ඨමාසො වීතිවත්තො. සෙසං පන චතුර්ථි මාසෙහි ආහරිංසු. මහාසත්තො අනුකෙවට්ටස්ස මහන්තං සක්කාරමකාසි. තතො පට්ඨාය ව කිර මීලිලවාසීනො බහු හිරඤ්ඤසුවණ්ණා ජාතා. බ්බන්ධෙත්තස්සපි තෙහි රාජුහි සද්ධිං උත්තරපඤ්චාලනගරෙ වසන්තස්ස එකවස්සං අතීතං.

බ්බන්ධෙත්තස්ස යුද්ධපරාජයකණ්ඩං නිට්ඨිතං.

සුවකණ්ඩං.

අථෙකදිවසං කෙවට්ටො ආදාසෙ මුඛං ඔලොකෙත්තො නලාටෙ වණං දිස්වා “ඉදං ගහපතිපුත්තස්ස කම්මං, තෙනාහං එත්තකානං රාජුතං අත්තරෙ ලජ්ජාපිතො”ති වින්තෙත්වා සමුප්පන්නකොධො හුත්වා “කදා නු ඛිවස්ස පිට්ඨිං පස්සිතුං සමත්ථො භවිස්සාමී”ති වින්තෙත්තො “අත්ථෙසො උපායො, අම්භාකං රඤ්ඤො ධීතා පඤ්චාලවන්දී නාම උත්තමරුපධරා දෙවච්ඡරාපටිභාගා, තං විදෙහරඤ්ඤො දස්සාමා”ති වත්වා “වෙදෙහං කාමෙන පලොහෙත්වා ගිලිතබලිසං විය මච්ඡං සද්ධිං මහොසධෙන ආනෙත්වා උහො තෙ මාරෙත්වා ජයපානං පිවිස්සාමා”ති සන්තිට්ඨානං කත්වා රාජානං උපසඬකමිත්වා ආහ – “දෙව, එකො මන්තො අත්ථි”ති. “ආචරිය, තව මන්තං නිස්සාය උදරබද්ධසාටකස්සපි අස්සාමිතො ජාතම්භා, ඉදානි කිං කරිස්සසි, තුණ්හී හොහී”ති. “මහාරාජ, ඉමිනා

උපායෙන සදිසො අඤ්ඤා නත්ථි” ති. “තෙන හි භණ්හි” ති. “මහාරාජ, අම්මෙහි ද්විතියෙව එකතො භවිතුං වට්ටති” ති. “එවං භොතු” ති. අථ නං බ්‍රාහ්මණො උපරිපාසාදතලං ආරොපෙත්වා ආහ – “මහාරාජ, විදෙහරාජානං කිලෙසෙන පලොහෙත්වා ඉධානෙත්වා සද්ධිං ගහපතිපුත්තෙන මාරස්සාමා” ති. “සුන්දරො, ආචරිය, උපායො, කථං පන තං පලොහෙත්වා ආනෙස්සාමා” ති? “මහාරාජ, ධිතා වො පඤ්ඡාලවන්දී උත්තමරූපධරා, තස්සා රූපසම්පත්තිං වාතුරියවිලාසෙන කච්ඡි ගීතං බන්ධාපෙත්වා තානි කඛ්ඛානි මිථිලායං ගායාපෙත්වා ‘එවරූපං ඉත්ථීරතනං අලහන්තස්ස විදෙහනරින්දස්ස කිං රජ්ජෙනා’ ති තස්ස සවනසංසග්ගෙනෙව පටිබද්ධභාවං ඤත්වා අහං තත්ථ ගන්ත්වා දිවසං වචන්ථපෙස්සාමි. සො මයි දිවසං වචන්ථපෙත්වා ආගතෙ ගිලිතබ්බිසො විය මච්ඡො ගහපතිපුත්තං ගහෙත්වා ආගමිස්සති, අථ නෙ මාරස්සාමා” ති.

රාජා තස්ස වචනං සුත්වා තුස්සිත්වා ‘සුන්දරො උපායො, ආචරිය, එවං කරිස්සාමා’ ති සම්පට්ඨි. තං පන මන්තං චූළනිබ්‍රහ්මදත්තස්ස සයනපාලිකා සාළිකා සුත්වා පච්චක්ඛමකාසි. රාජා නිපුණෙ කඛ්ඛකාරෙ පක්කොසාපෙත්වා බහුං ධනං දත්වා ධීතරං තෙසං දස්සෙත්වා “තාතා, එතිස්සා රූපසම්පත්තිං නිස්සාය කඛ්ඛං කරොථා” ති ආහ. තෙ අතිමනොහරානි ගීතානි බන්ධිත්වා රාජානං සාවයිංසු. රාජා තුස්සිත්වා බහුං ධනං තෙසං අදාසි. කච්ඡිතං සන්තිකා නටා සික්ඛිත්වා සමජ්ජමණ්ඩලෙ ගායිංසු. ඉති තානි විත්ථාරිතානි අහෙසුං. තෙසු මනුස්සානං අන්තරෙ විත්ථාරිතත්තං ගතෙසු රාජා ගායකෙ පක්කොසාපෙත්වා ආහ – “තාතා, තුම්මෙ මහාසකුණෙ ගහෙත්වා රත්තිභාගෙ රුක්ඛං අභිරුය්හ තත්ථ නිසින්තා ගායිත්වා පච්චුසකාලෙ තෙසං ගීවාසු කංසතාලෙ බන්ධිත්වා තෙ උජ්ජාතෙත්වා ඔතරො” ති. සො කිර “පඤ්චාලරඤ්ඤො ධිතු සරිරවණ්ණං දෙවතාපි ගායන්ති” ති පාකටභාවකරණත්ථං තථා කාරෙසි. පුන රාජා කච් පක්කොසාපෙත්වා “තාතා, ඉදානි තුම්මෙ ‘එවරූපා කුමාරිකා ජම්බුදීපතලෙ අඤ්ඤස්ස රඤ්ඤො නානුච්ඡවිකා, මිථිලායං වෙදෙහරඤ්ඤො අනුච්ඡවිකා’ ති රඤ්ඤො ව ඉස්සරියං ඉමාය ව රූපං වණ්ණෙත්වා ගීතානි බන්ධො” ති ආහ. තෙ තථා කත්වා රඤ්ඤො ආරොවයිංසු.

රාජා තෙසං ධනං දත්වා පුන ගායකෙ පක්කොසාපෙත්වා “තාතා, මිථිලං ගන්ත්වා තත්ථ ඉමිනාව උපායෙන ගායො” ති පෙසෙසි. තෙ තානි ගායන්තා අනුපුබ්බෙන මිථිලං ගන්ත්වා සමජ්ජමණ්ඩලෙ ගායිංසු. තානි සුත්වා මහාජනො උක්කුට්ඨිසභස්සානි පවත්තෙත්වා තෙසං බහුං ධනං අදාසි. තෙ රත්තිසමයෙ රුක්ඛෙසුපි ගායිත්වා පච්චුසකාලෙ සකුණානං ගීවාසු කංසතාලෙ බන්ධිත්වා ඔතරන්ති. ආකාසෙ කංසතාලසද්දං සුත්වා “පඤ්චාලරාජධිතු සරිරවණ්ණං දෙවතාපි ගායන්ති” ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං අහොසි. රාජා සුත්වා ගායකෙ පක්කොසාපෙත්වා අන්තොනිවෙසනෙ සමජ්ජං කාරෙත්වා “එවරූපං කිර උත්තමරූපධරං ධීතරං චූළනිරාජා මය්හං දාතුකාමො” ති තුස්සිත්වා තෙසං බහුං ධනං අදාසි. තෙ ආගන්ත්වා බ්‍රහ්මදත්තස්ස ආරොවෙසුං. අථ නං කෙවට්ටො ආහ – “ඉදානි, මහාරාජ, දිවසං වචන්ථපනත්ථාය ගමිස්සාමි” ති. “සාධු, ආචරිය, කිං ලද්ධං වට්ටති” ති? “ථොකං පණ්ණාකාර” න්ති. “තෙන හි ගණ්හා” ති දාපෙසි. සො තං

ආදාය මහත්තෙන පරිවාරෙන වෙදෙහරට්ඨං පාපුණි. තස්සාගමනං සුත්වා නගරෙ එකකොලාහලං ජාතං “වුළුනිරාජා කිර වෙදෙහො ව මිත්තසන්ථවං කරිස්සන්ති, වුළුනිරාජා අත්තනො ධීතරං අමිහාකං රඤ්ඤො දස්සති, කෙවට්ටො දිවසං වචන්ථපෙතුං එති” ති. වෙදෙහරාජාපි සුණි, මහාසත්තොපි, සුත්වාන පනස්ස එතදහොසි “තස්සාගමනං මය්හං න රුච්චති, තථතො නං ජානිස්සාමී” ති. සො වුළුනිසන්තිකෙ උපනික්ඛිත්තකපුරිසානං සාසනං පෙසෙසි “ඉමමත්ථං තථතො ජානිත්වා පෙසෙන්නු” ති. අථ තෙ “මයමෙතං තථතො න ජානාම, රාජා ව කෙවට්ටො ව සයනගබ්භෙ නිසිදිත්වා මත්තෙන්ති, රඤ්ඤො පන සයනපාලිකා සාළිකා සකුණිකා එතමත්ථං ජානෙය්‍යා” ති පටිපෙසයිංසු.

තං සුත්වා මහාසත්තො වින්තෙසි “යථා පච්චාමිත්තානං ඔකාසො න හොති, එවං සුවිහත්තං කත්වා සුසජ්ජිතං නගරං අහං කෙවට්ටස්ස දට්ඨුං න දස්සාමී” ති. සො නගරද්වාරතො යාව රාජගෙහා, රාජගෙහතො ව යාව අත්තගෙහා, ගමනමග්ගං උභොසු පස්සෙසු කිලඤ්ඤෙහි පරික්ඛිපාපෙත්වා මත්ථකෙපි කිලඤ්ඤෙහි පටිච්ඡාදාපෙත්වා විත්තකම්මං කාරාපෙත්වා භූමියං පුජ්ජානි විකිරිත්වා පුණ්ණසංඝට්ඨපාපෙත්වා කදලියො ඛන්ධාපෙත්වා ධජෙ පග්ගණ්භාපෙසි. කෙවට්ටො නගරං පවිසිත්වා සුවිහත්තං නගරං අපස්සන්තො “රඤ්ඤො මෙ මග්ගො අලඬිකාරාපිතො” ති වින්තෙත්වා නගරස්ස අදස්සනත්ථං කතභාවං න ජානි. සො ගන්ත්වා රාජානං දිස්වා පණ්ණාකාරං පටිච්ඡාපෙත්වා පටිසන්ථාරං කත්වා එකමත්තං නිසිදිත්වා රඤ්ඤො කතසක්කාරසම්මානො ආගතකාරණං ආරොචෙන්නො ද්වෙ ගාථා අභාසි —

599.

“රාජා සන්ථවකාමො තෙ, රතනානි පවෙච්ඡති;
ආගච්ඡන්තු ඉතො දුතා, මඤ්ජුකා පියභාණිනො.

600.

“භාසන්තු මුදුකා වාවා, යා වාවා පටිනන්දිතා;
පඤ්චාලො ව විදෙහො ව, උභො එකා භවන්තු තෙ” ති.

තත්ථ සන්ථවකාමොති මහාරාජ, අමිහාකං රාජා තයා සද්ධිං මිත්තසන්ථවං කාතුකාමො. රතනානීති ඉත්ථීරතනං අත්තනො ධීතරං ආදිං කත්වා තුම්භාකං සබ්බරතනානි දස්සති. ආගච්ඡන්තුති ඉතො පට්ඨාය කිර උත්තරපඤ්චාලනගරතො පණ්ණාකාරං ගහෙත්වා මධුරවචනා පියභාණිනො දුතා ඉධ ආගච්ඡන්තු, ඉතො ව තත්ථ ගච්ඡන්තු. එකා භවන්තුති ගඬිගොදකං විය යමුනොදකෙන සද්ධිං සංසන්දන්තා එකසදිසාව හොන්තුති.

එවඤ්ච පන වත්වා “මහාරාජ, අමිහාකං රාජා අඤ්ඤං මහාමත්තං පෙසෙතුකාමො හුත්වාපි ‘අඤ්ඤො මනාපං කත්වා සාසනං ආරොචෙතුං න සක්ඛිස්සති’ ති මං පෙසෙසි ‘ආචරිය, තුම්භෙ රාජානං සාධුකං පබ්බාදෙත්වා ආදාය

ආගවිජ්ජා'ති, ගවිජ්ජ රාජසෙට්ඨ අභිරුපඤ්ච කුමාරිකං ලභිස්සං, අම්බාකඤ්ච රඤ්ඤා සද්ධිං මිත්තභාවො පතිට්ඨහිස්සති''ති ආහ. සො තස්ස චචනං සුත්වා තුට්ඨමානසො “උත්තමරුපධරං කිර කුමාරිකං ලභිස්සාමි”ති සචනසංසග්ගෙන ඛජ්ඣිත්වා “ආචරිය, තුම්බාකඤ්ච කිර මහොසධපණ්ඩිතස්ස ච ධම්මසුද්ධෙ විවාදො අහොසි, ගවිජ්ජ පුත්තං මෙ පස්සං, උභොපි පණ්ඩිතා අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙත්වා මන්තෙත්වා එවා”ති ආහ. තං සුත්වා කෙවට්ටො “පස්සිස්සාමි පණ්ඩිත”න්ති තං පස්සිතුං අගමාසි. මහාසත්තොපි තං දිවසං “තෙන මෙ පාපධම්මෙන සද්ධිං සල්ලාපො මා හොතු”ති පාතොච ථොකං සජ්ජිං පිට්ඨි, ගෙහමිපිස්ස ඛහලෙන අල්ලගොමයෙන ලෙපාපෙසි, ථම්හෙ තෙලෙන මක්ඛෙසි, තස්ස නිපන්තමඤ්චකං යපෙත්වා සෙසානි මඤ්චපියාදීනි නිහරාපෙසි.

සො මනුස්සානං සඤ්ඤමදාසි “තාතා, බ්‍රාහ්මණෙ කට්ඨො ආරද්ධෙ එවං චදෙය්‍යාථ ‘බ්‍රාහ්මණ, මා පණ්ඩිතෙන සද්ධිං කථයිත්ථ, අජ්ජ තෙන තිබ්බසජ්ජි පිට්ඨි’න්ති. මයි ච තෙන සද්ධිං කථනාකාරං කරොන්තෙපි ‘දෙව තිබ්බසජ්ජි තෙ පිට්ඨං, මා කට්ඨො’ති මං නිවාරෙථා”ති. එවං විවාරෙත්වා මහාසත්තො රත්තපටං නිවාසෙත්වා සත්තසු ද්වාරකොට්ඨකෙසු මනුස්සෙ යපෙත්වා සත්තමෙ ද්වාරකොට්ඨකෙ පටමඤ්චකෙ නිපජ්ජි. කෙවට්ටොපිස්ස පයමද්වාරකොට්ඨකෙ යත්වා “කහං පණ්ඩිතො”ති පුට්ඨි. අථ නං තෙ මනුස්සා “බ්‍රාහ්මණ, මා සද්දමකරි, සවෙපි ආගවිජ්ජකාමො, තුණ්හි හුත්වා එහි, අජ්ජ පණ්ඩිතෙන තිබ්බසජ්ජි පිට්ඨං, මහාසද්දං කාතුං න ලබ්හති”ති ආහංසු. සෙසද්වාරකොට්ඨකෙසුපි නං තට්ඨ ආහංසු. සො සත්තමද්වාරකොට්ඨකං අතික්කමිත්වා පණ්ඩිතස්ස සන්තිකං අගමාසි. පණ්ඩිතො කථනාකාරං දස්සෙසි. අථ නං මනුස්සා “දෙව, මා කථයිත්ථ, තිබ්බසජ්ජි තෙ පිට්ඨං, කිං තෙ ඉමිනා දුට්ඨබ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං කථිතො”ති චත්වා වාරයිංසු. ඉති සො තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා නෙව නිසිදිතුං, න ආසනං නිස්සාය ධීතට්ඨානං ලභි, අල්ලගොමයං අක්කමිත්වා අට්ඨාසි.

අථ නං ඔලොකෙත්වා එකො අක්ඛිති නිමිලි, එකො හමුකං උක්ඛිපි, එකො කජ්ජරං කණ්ඩුයි. සො තෙසං කිරියං ඔලොකෙත්වා මඬිකුභුතො “ගවිජ්ජාමහං පණ්ඩිතා”ති චත්වා අපරෙන “අරෙ දුට්ඨබ්‍රාහ්මණ, ‘මා සද්දමකාසි’ති චුත්තො සද්දමෙව කරොසි, අට්ඨිති තෙ හින්දිස්සාමි”ති චුත්තෙ හිතතසිතො හුත්වා නිචත්තිත්වා ඔලොකෙසි. අථ නං අඤ්ඤො වෙඨපෙසිකාය පිට්ඨියං තාලෙසි, අඤ්ඤො ගීවායං ගහෙත්වා ඛිපි, අඤ්ඤො පිට්ඨියං හත්ථතලෙන පහරි. සො දිපිමුඛා මුත්තමිගො විය හිතතසිතො නික්ඛමිත්වා රාජගෙහං ගතො. රාජා චින්තෙසි “අජ්ජ මම පුත්තො ඉමං පචත්තිං සුත්වා තුට්ඨො හවිස්සති, ද්විත්තං පණ්ඩිතානං මහතියා ධම්මසාකච්ඡාය හවිතඛිං, අජ්ජ උභො අඤ්ඤමඤ්ඤං ඛමාපෙස්සන්ති, ලාභා චත මෙ”ති. සො කෙවට්ටං දිස්වා පණ්ඩිතෙන සද්ධිං සංසන්දනාකාරං පුට්ඨන්තො ගාථමාහ -

601.

“කථං නු කෙවට්ට මහොසධෙන, සමාගමො ආසි තදිඬ්ඨි බුහි;

කවචි තෙ පටිනිජ්ඣන්තො, කවචි තුට්ඨො මහොසධො’’ති.

තත්ථ පටිනිජ්ඣන්තොති ධම්මසුද්ධමණ්ඩලෙ පවත්තවිග්ගහස්ස වූපසමනත්ථං කවචි ත්වං තෙන, සො ච තයා නිජ්ඣන්තො ඛමාපිතො. කවචි තුට්ඨොති කවචි තුම්භාකං රඤ්ඤා පෙසිතං පවත්තිං සුත්ථා තුට්ඨොති.

තං සුත්ථා කෙවට්ටො ‘‘මහාරාජ, තුම්භෙ ‘පණ්ඩිතො’ති තං ගහෙත්ථා විචරථ, තතො අසප්පුරිසතරො නාම නත්ථී’’ති ගාථමාහ –

602.

‘‘අනරියරූපො පුරිසො ජනිත්ද, අසම්මොදකො ථද්ධො අසබ්බිරූපො; යථා මූගො ච ඛධිරො ච, න කිඤ්චිත්ථං අභාසථා’’ති.

තත්ථ අසබ්බිරූපොති අපණ්ඩිතජාතිකො. න කිඤ්චිත්ථන්ති මයා සහ කිඤ්චි අත්ථං න භාසිත්ථ, තෙනෙව නං අපණ්ඩිතොති මඤ්ඤාමිති ඛොධිසත්තස්ස අගුණං කථෙසි.

රාජා තස්ස වචනං අනභිනන්දිත්ථා අප්පටික්කොසිත්ථා තස්ස ච තෙන සද්ධිං ආගතානඤ්ච පරිබ්බයඤ්චෙව නිවාසගෙහඤ්ච දාපෙත්ථා ‘‘ගච්ඡථාචරිය, විස්සමථා’’ති තං උය්‍යාපෙත්ථා ‘‘මම පුත්තො පණ්ඩිතො පටිසන්ථාරකුසලො, ඉමිනා කිර සද්ධිං නෙව පටිසන්ථාරං අකාසි, න තුට්ඨිං පවෙදෙසි. කිඤ්චි තෙන අනාගතභයං දිට්ඨං භවිස්සති’’ති සයමෙව කථං සමුට්ඨාපෙසි –

603.

‘‘අද්ධා ඉදං මන්තපදං සුදුද්දසං, අත්ථො සුද්ධො නරවිරියෙන දිට්ඨො; තථා හි කායො මම සම්පවෙධති, හිත්ථා සයං කො පරහත්ථමෙස්සති’’ති.

තත්ථ ඉදන්ති යං මම පුත්තෙන දිට්ඨං, අද්ධා ඉදං මන්තපදං අඤ්ඤෙන ඉතරපුරිසෙන සුදුද්දසං. නරවිරියෙනාති වීරියවත්තෙන මහොසධපණ්ඩිතෙන සුද්ධො අත්ථො දිට්ඨො භවිස්සති. සයන්ති සකං රට්ඨං හිත්ථා කො පරහත්ථං ගමිස්සති.

‘‘මම පුත්තෙන බ්‍රාහ්මණස්ස ආගමනෙ දොසො දිට්ඨො භවිස්සති. අයඤ්චි ආගච්ඡන්තො න මිත්තසන්ථවත්ථාය ආගමිස්සති, මං පන කාමෙන පලොභෙත්ථා නගරං තෙත්ථා ගණ්භනත්ථාය ආගතෙන භවිතබ්බං. තං අනාගතභයං දිට්ඨං භවිස්සති පණ්ඩිතෙනා’’ති තස්ස තමත්ථං ආවජ්ජෙත්ථා භීතතසිතස්ස නිසින්නකාලෙ චත්තාරො පණ්ඩිතා ආගමිංසු. රාජා සෙනකං පුච්ඡ ‘‘සෙනක, රුච්චති තෙ උත්තරපඤ්චාලනගරං ගන්ත්ථා වුළුනිරාජස්ස ධිතු ආනයන’’න්ති? කිං කථෙථ මහාරාජ, න හි සිරිං ආගච්ඡන්තිං දණ්ඩෙන පහරිත්ථා පලාපෙනුං වට්ටති. සවෙ තුම්භෙ තත්ථ ගන්ත්ථා තං ගණ්භිස්සථ, යපෙත්ථා වුළුනිබ්බමදත්තං අඤ්ඤො තුම්භෙහි සමො ජම්බුදීපතලෙ න භවිස්සති. කිං කාරණා? ජෙට්ඨරාජධිතාය

ගහිතත්තා. සො හි “සෙසරාජානො මම මනුස්සා, වෙදෙහො එකොව මයා සදිසො”ති සකලජම්බුදීපෙ උත්තමරූපධරං ධීතරං තුම්භාකං දාතුකාමො ජාතො, කරොථස්ස වචනං. මයම්පි තුම්භෙ නිස්සාය වත්ථාලඬිකාරෙ ලහිස්සාමාති. රාජා සෙසෙපි පුච්ඡි. තෙපි තථෙව කථෙසුං. තස්ස තෙහි සද්ධිං කථෙන්නස්සෙව කෙවට්ටබ්බාහ්මණො අත්තනො නිවාසගෙහා නික්ඛමිත්වා “රාජානං ආමන්තෙත්වා ගමිස්සාමි”ති ආගන්ත්වා “මහාරාජ, න සක්කා අම්භෙහි පපඤ්චං කාතුං, ගමිස්සාම මයං නරින්දා”ති ආහ. රාජා තස්ස සක්කාරං කත්වා තං උයොපෙසි. මහාසත්තො තස්ස ගමනභාවං ඤත්වා න්හත්වා අලඬිකරිත්වා රාජ්‍යපට්ඨානං ආගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. රාජා වින්තෙසි “පුත්තො මෙ මහොසධපණ්ඩිතො මහාමන්ති මන්තපාරඬිගතො අතීතානාගතපච්චුප්පන්තං අත්ථං ජානාති. අම්භාකං තත්ථ ගන්තුං යුත්තභාවං වා අයුත්තභාවං වා පණ්ඩිතො ජානිස්සති”ති. සො අත්තනා පයමං වින්තිතං අවත්වා රාගරත්තො මොහමුළ්ලො හුත්වා තං පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

604.

“ඡන්තඤ්චි එකාව මති සමෙති, යෙ පණ්ඩිතා උත්තමභූරිපත්තා;
යානං අයානං අථ වාපි යානං, මහොසධ ත්වම්පි මතිං කරොහී”ති.

තත්ථ ඡන්තන්ති පණ්ඩිත, කෙවට්ටබ්බාහ්මණස්ස ව මම ව ඉමෙසඤ්ච චතුන්නන්ති ඡන්තං අම්භාකං එකාව මති එකොයෙව අජ්ඣාසයො ගඬිගොදකං විය යමුනොදකෙන සංසන්දති සමෙති. යෙ මයං ඡපි ජනා පණ්ඩිතා උත්තමභූරිපත්තා, තෙසං නො ඡන්තම්පි චූළනිරාජධීතු ආනයනං රුච්චතීති. යානන්ති ඉධෙව වාසො. මතිං කරොහීති අම්භාකං රුච්චනකං නාම අජ්ජමාණං, ත්වම්පි වින්තෙහි, කිං අම්භාකං ආවාහත්ථාය තත්ථ යානං, උදාහු අයානං, අදු ඉධෙව වාසො රුච්චතීති.

තං සුත්වා පණ්ඩිතො “අයං රාජා අතිවිය කාමගිද්ධො අන්ධබාලභාවෙන ඉමෙසං චතුන්නං වචනං ගණ්හාති, ගමනෙ දොසං කථෙත්වා නිවත්තෙස්සාමි න”ති වින්තෙත්වා චතස්සො ගාථායො අභාසි –

605.

“ජානාසි බො රාජ මහානුභාවො, මහබ්බලො චූළනිබ්බන්ධන්තො;
රාජා ව තං ඉච්ඡති මාරණත්ථං, මීගං යථා ඔකචරෙන ලුද්දො.

606.

“යථාපි මච්ඡො බළිසං, වඬිකං මංසෙන ඡාදිතං;
ආමගිද්ධො න ජානාති, මච්ඡො මරණමත්තනො.

607.

“එවමෙව තුවං රාජ, චූළනෙය්‍යස්ස ධීතරං;
කාමගිද්ධො න ජානාසි, මච්ඡොව මරණමත්තනො.

608.

“සවෙ ගච්ඡසි පඤ්චාලං, බ්ඡ්පමන්තං ජහිස්සසි;
මිගං පන්ථානුබන්ධංව, මහන්තං භයමෙස්සති” ති.

තත්ථ රාජාති විදෙහං ආලපති. මහානුභාවොති මහායසො. මහබ්බලොති අට්ඨරසඅක්ඛොභණ්ඩසඨ්ඛෙන බලෙන සමන්තාගතො. මාරණත්ථන්ති මාරණස්ස අත්ථාය. ඔක්ඛරොනාති ඔක්ඛාරිකාය මිගියා. ලුද්දො හි එකං මිගිං සික්ඛාපෙත්වා රජ්ජුකෙන බන්ධිත්වා අරඤ්ඤං නෙත්වා මිගානං ගොවරට්ඨානෙ යපෙසි. සා බාලමිගං අත්තනො සන්තිකං ආනෙතුකාමා සකසඤ්ඤාය රාගං ජනෙන්නී විරවති. තස්සා සද්දං සුත්වා බාලමිගො මිගගණපරිවුතො වනගුම්බෙ නිපන්නො සෙසමිගීසු සඤ්ඤං අකත්වා තස්සා සද්දස්සවනසංසග්ගෙන බද්ධො වුට්ඨාය නික්ඛමිත්වා ගිවං උක්ඛිපිත්වා කිලෙසවසෙන තං මිගිං උපගන්ත්වා ලුද්දස්ස පස්සං දත්වා තිට්ඨති. තමෙනං සො තිබ්ණාය සත්තියා විජ්ඣිත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙති. තත්ථ ලුද්දො විය චූළනිරාජා, ඔක්ඛාරිකා විය අස්ස ධිතා, ලුද්දස්ස භත්තෙ ආවුධං විය කෙවට්ටබ්බාභ්මණො. ඉති යථා ඔක්ඛරෙන ලුද්දො මිගං මාරණත්ථාය ඉච්ඡති, එවං සොපි රාජා තං ඉච්ඡතිති අත්ථො.

ආමගිද්ධොති බ්‍යාමසතගම්හිරෙ උදකෙ වසන්නොපි තස්මිං බලිසස්ස වඩ්ඤ්ඨානං ඡාදෙත්වා ධීතෙ ආමසඨ්ඛාතෙ ආමිසෙ ගිද්ධො හුත්වා බලිසං ගිලති, අත්තනො මරණං න ජානාති. ධීතරන්ති චූළනිබාලිසිකස්ස කෙවට්ටබ්බාභ්මණස්ස වචනබලිසං ඡාදෙත්වා ධීතං ආමිසසදිසං. තස්ස රඤ්ඤො ධීතරං කාමගිද්ධො හුත්වා මචණො අත්තනො මරණසඨ්ඛාතං ආමිසං විය න ජානාසි. පඤ්චාලන්ති උත්තරපඤ්චාලනගරං. අත්තන්ති අත්තානං. පන්ථානුබන්ධන්ති යථා ගාමද්වාරමග්ගං අනුබන්ධමිගං මහන්තං භයමෙස්සති, තඤ්හි මිගං මාරණත්ථාය ආවුධාති ගහෙත්වා නික්ඛන්තෙසු මනුස්සෙසු යෙ යෙ පස්සන්ති, තෙ තෙ මාරෙන්නි, එවං උත්තරපඤ්චාලනගරං ගච්ඡන්තම්පි තං මහන්තං මරණභයං එස්සති උපගමිස්සතිති.

එවං මහාසත්තො චතුහි ගාථාහි රාජානං නිග්ගණ්හිත්වා කථෙසි. සො රාජා තෙන අතිවිය නිග්ගහිතොව “අයං මං අත්තනො දාසං විය මඤ්ඤති, රාජාති සඤ්ඤම්පි න කරොති, අග්ගරාජෙන ‘ධීතරං දස්සාමි’ ති මම සන්තිකං පෙසිතං ඤත්වා එකම්පි මඬිගලපට්ඨසංයුත්තං කථං අකථෙත්වා මං ‘බාලමිගො විය, ගිලිතබලිසමචණො විය පන්ථානුබන්ධමිගො විය, මරණං පාපුණ්ණස්සති’ ති වදති” ති කුජ්ඣිත්වා අනන්තරං ගාථමාහ –

609.

“මයමෙව බාලමිහසෙ එළමුගා, යෙ උත්තමත්ථාති තසි ලපිමිහා;
කිමෙව ත්වං නඬිගලකොට්ඨඨිසො, අත්ථාති ජානාසි යථාපි අඤ්ඤෙ” ති.

තත්ථ ඛාලමිහසෙති ඛාලාමිහ. එළමුගාති ලාලමුඛා මයමෙව. උත්තමත්ථානීති උත්තමඉත්ථීරතනපටිලාභකාරණානි. තයි ලවිමිහාති තව සන්තිකෙ කථයිමිහා. කීමෙවාති ගරහත්ථෙ නිපාතො. නඩගලකොට්ඨඩ්ඨෙති ගහපතිපුත්තො දහරකාලතො පටියාය නඩගලකොට්ඨං වහන්තොයෙව වඩ්ඨති, තමත්ථං සන්ධාය “ත්ථං ගහපතිකම්මමෙව ජානාසි, න ඛත්තියානං මඩ්ගලකම්ම”න්ති ඉමිනා අධිජ්ජායෙනෙවමාහ. අඤ්ඤෙති යථා කෙවට්ටො වා සෙනකාදයො වා අඤ්ඤෙ පණ්ඩිතා ඉමානි ඛත්තියානං මඩ්ගලත්ථානි ජානන්ති, තථා ත්ථං තානි කිං ජානාසි, ගහපතිකම්මජානනමෙව තවානුවඡවිකන්ති.

ඉති නං අක්කොසිත්වා පරිභාසිත්වා “ගහපතිපුත්තො මම මඩ්ගලත්තරායං කරොති, නීහරථ න”න්ති නීහරාපෙතුං ගාථමාහ —

610.

“ඉමං ගලෙ ගහෙත්වාන, නාසෙථ විජීතා මම;
යො මෙ රතනලාභස්ස, අන්තරායාය භාසති”ති.

සො රඤ්ඤො කුද්ධභාවං ඤත්වා “සචෙ බො පන මං කොචි රඤ්ඤො වචනං ගහෙත්වා හත්ථෙ වා ගීවාය වා පරාමසෙය්‍යා, තං මෙ අලං අස්ස යාවජීවං ලජ්ජිතුං, තස්මා සයමෙව නික්ඛමිස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා රාජානං වන්දිත්වා අත්තනො ගෙහං ගතො. රාජාපි කෙවලං කොධවසෙනෙව වදති, බොධිසත්තෙ පන ගරුචිත්තතාය න කඤ්චි තථා කාතුං ආණාපෙසි. අථ මහාසත්තො “අයං රාජා බාලො අත්තනො හිතාහිතං න ජානාති, කාමගිද්ධො භුත්වා ‘තස්ස ධීතරං ලභිස්සාමියෙවා’ති අනාගතභයං අජානිත්වා ගච්ඡන්තො මහාවිනාසං පාපුණිස්සති. නාස්ස කථං හදයෙ කාතුං වට්ටති, බහුපකාරො මෙ එස මහායසදායකො, ඉමස්ස මයා පච්චයෙන භවිතුං වට්ටති. පයමං බො පන සුවපොතකං පෙසෙත්වා තථතො ඤත්වා පච්ඡා අහං ගමිස්සාමි”ති චිත්තෙන්වා සුවපොතකං පෙසෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ —

611.

“තතො ව සො අපක්කම්ම, වෙදෙහස්ස උපන්තිකා;
අථ ආමන්තයි දුතං, මාධරං සුවපණ්ඩිතං.

612.

“එහි සම්ම හරිතපක්ඛ, වෙය්‍යාවච්චං කරොහි මෙ;
අත්ථි පඤ්චාලරාජස්ස, සාළිකා සයනපාලිකා.

613.

“තං ඛන්ධනෙන පුච්ඡස්සු, සා හි සබ්බස්ස කොච්ඡා;
සා තෙසං සබ්බං ජානාති, රඤ්ඤො ව කොසියස්ස ව.

614.

“ආමොති සො පටිස්සුත්වා, මාධරො සුවපණ්ඩිතො;
අගමාසි හරිතපක්ඛො, සාළිකාය උපන්තිකං.

615.

“තතො ච ඛො සො ගන්ත්වාන, මාධරො සුවපණ්ඩිතො;
අථාමන්තයි සුසරං, සාළිකං මඤ්ජුභාණිකං.

616.

“කච්චි තෙ සුසරෙ ඛමනියං, කච්චි චෙස්සෙ අනාමයං;
කච්චි තෙ මධුනා ලාජා, ලඛ්භතෙ සුසරෙ තුවං.

617.

“කුසලඤ්චෙව මෙ සම්ම, අථො සම්ම අනාමයං;
අථො මෙ මධුනා ලාජා, ලඛ්භතෙ සුවපණ්ඩිත.

618.

“කුතො නු සම්ම ආගම්ම, කස්ස වා පහිතො තුවං;
න ච මෙසි ඉතො පුබ්බෙ, දිට්ඨො වා යදි වා සුතො” ති.

තත්ථ හරිතපක්ඛාති හරිතපත්තසමානපක්ඛා. වෙය්‍යාවච්චන්ති “එහි, සම්මා” ති
වුත්තෙ ආගන්ත්වා අඬකෙ නිසින්තං. “සම්ම, අඤ්ඤො මනුස්සභූතෙන කාතුං
අසක්කුණෙය්‍යං මමෙකං වෙය්‍යාවටිකං කරොහී” ති ආහ.

“කිං කරොමි, දෙවා” ති වුත්තෙ “සම්ම, කෙවට්ටබ්‍රාහ්මණස්ස
දුතෙය්‍යොනාගතකාරණං යපෙත්වා රාජානඤ්ච කෙවට්ටඤ්ච අඤ්ඤො න ජානන්ති,
උභොව රඤ්ඤො සයනගඛ්භෙ නිසින්තා මන්තයිංසු. තස්ස පන අත්ථි
පඤ්චාලරාජස්ස සාළිකා සයනපාලිකා. සා කිර තං රහස්සං ජානාති, ත්වං තත්ථ
ගන්ත්වා තාය සද්ධිං මෙථුනපටිසංයුත්තං විස්සාසං කත්වා තෙසං තං රහස්සං
ඛන්ධනෙන පුච්ඡස්සු. තං සාළිකං පටිච්ඡන්තෙ පදෙසෙ යථා තං කොචි න ජානාති,
එවං පුච්ඡ. සචෙ හි තෙ කොචි සද්දං සුණාති, ජීවිතං තෙ නත්ථි, තස්මා පටිච්ඡන්තෙ
යානෙ සණිකං පුච්ඡා” ති. සා තෙසං සබ්බන්ති සා තෙසං රඤ්ඤො ච
කොසියගොත්තස්ස ච කෙවට්ටස්සාති ද්වින්තම්භි ජනානං සබ්බං රහස්සං ජානාති.

ආමොතීති හික්ඛවෙ, සො සුවපොතකො පණ්ඩිතෙන පුරිමනයෙනෙව
සක්කාරං කත්වා පෙසිතො “ආමො” ති තස්ස පටිස්සුත්වා මහාසත්තං චන්දිත්වා
පදක්ඛිණං කත්වා විචට්ඨිහපඤ්ජරෙන නික්ඛමිත්වා වාතවෙගෙන සිවිරට්ඨෙ
අරිට්ඨපුරං නාම ගන්ත්වා තත්ථ පචත්තිං සල්ලක්ඛෙත්වා සාළිකාය සන්තිකං
ගතො. කථං? සො හි රාජනිවෙසනස්ස කඤ්චනථුපිකාය නිසිදිත්වා රාගනිස්සිතං
මධුරරවං රවි. කිං කාරණා? ඉමං සද්දං සුත්වා සාළිකා පටිරවිස්සති, තාය සඤ්ඤාය
තස්සා සන්තිකං ගම්ස්සාමිති. සාපි තස්ස සද්දං සුත්වා රාජසයනස්ස සන්තිකෙ
සුවණ්ණපඤ්ජරෙ නිසින්තා රාගරත්තචිත්තා හුත්වා තික්ඛත්තුං පටිරවි. සො ථොකං

ගන්ත්වා පුනර්පුනං සද්දං කත්වා තාය කතසද්දානුසාරෙන කමෙන
 සිහපඤ්ජරඋම්මාරෙ යත්වා පරිස්සයාභාවං ඔලොකෙන්වා තස්සා සන්තිකං ගතො.
 අථ නං සා “එහි, සම්ම, සුවණ්ණපඤ්ජරෙ නිසීදා”ති ආහ. සො ගන්ත්වා නිසීදි.
 ආමන්තසීති එවං සො ගන්ත්වා මෙටුනපට්ඨංයුත්තං විස්සාසං කත්තුකාමො භුත්වා
 තං ආමන්තෙසි. සුසරන්ති කඤ්චනපඤ්ජරෙ වසනතාය සුන්දරසරං. වෙස්සෙති
 වෙස්සිකෙ වෙස්සජාතිකෙ. සාළිකා කිර සකුණෙසු වෙස්සජාතිකා නාම, තෙන තං
 එවං ආලපති. කුචන්ති සුසරෙ තං පුච්ඡාමි “කච්චි තෙ මධුනා සද්ධිං ලාජා
 ලබ්හති”ති. ආගම්මාති සම්ම, කුතො ආගන්ත්වා ඉධ පට්ටියොති පුච්ඡති. කස්ස වාති
 කෙන වා පෙසිතො ත්වං ඉධාගතොති.

සො තස්සා වචනං සුත්වා “සවාහං ‘මිටීලතො ආගතො’ති වක්ඛාමි, එසා
 මරණමාපන්නාපි මයා සද්ධිං විස්සාසං න කරිස්සති. සිවිරට්ඨෙ බො පන අරිට්ඨපුරං
 සල්ලක්ඛෙන්වා ආගතො, තස්මා මුසාවාදං කත්වා සිවිරාජෙන පෙසිතො භුත්වා
 තතො ආගතභාවං කට්ඨස්සාමි”ති වින්තෙන්වා ආහ –

619.

“අහොසිං සිවිරාජස්ස, පාසාදෙ සයනපාලකො;
 තතො සො ධම්මිකො රාජා, බද්ධෙ මොවෙසි බන්ධනා”ති.

තත්ථ බද්ධෙති අත්තතො ධම්මිකතාය සබ්බෙ බද්ධකෙ බන්ධනා මොවෙසි.
 එවං මොවෙන්තො මම්පි සද්දහින්වා “මුඤ්චථ න”න්ති මොවාපෙසි. සොහං විච්චා
 සුවණ්ණපඤ්ජරා නික්ඛමිත්වාපි බහිපාසාදෙ යත්ථිච්ඡාමි, තත්ථ ගොවරං ගහෙන්වා
 සුවණ්ණපඤ්ජරෙයෙව වසාමි. යථා ත්වං, න එවං නිච්චකාලං පඤ්ජරෙයෙව
 අච්ඡාමිති.

අථස්ස සා අත්තතො අත්ථාය සුවණ්ණතට්ටකෙ යපිතෙ මධුලාපෙ වෙච
 මධුරොදකඤ්ච දත්වා “සම්ම, ත්වං දුරතො ආගතො, කෙනත්ථෙන ඉධාගතොසි”ති
 පුච්ඡි. සො තස්සා වචනං සුත්වා රහස්සං සොතුකාමො මුසාවාදං කත්වා ආහ –

620.

“තස්ස මෙකා දුතියාසි, සාළිකා මඤ්ජුභාණිකා;
 තං තත්ථ අවධි සෙනො, පෙක්ඛතො සුසරෙ මමා”ති.

තත්ථ තස්ස මෙකාති තස්ස මය්හං එකා. දුතියාසීති පුරාණදුතියිකා අහොසි.

අථ නං සා පුච්ඡි “කථං පන තෙ හරියං සෙනො අවධි”ති? සො තස්සා
 ආචික්ඛන්තො “සුණ හද්දෙ, එකදිවසං අම්භාකං රාජා උදකකීළං ගච්ඡන්තො මම්පි
 පක්කොසි. අථාහං හරියං ආදාය තෙන සද්ධිං ගන්ත්වා කීළිත්වා සායන්හසමයෙ
 තෙනෙව සද්ධිං පච්චාගන්ත්වා රඤ්ඤා සද්ධිංයෙව පාසාදං අභිරුය්හ සරිරං
 සුක්ඛාපනත්ථාය හරියං ආදාය සිහපඤ්ජරෙන නික්ඛමිත්වා කුටාගාරකුච්ඡියං නිසීදිං.
 තස්මිං බණ්ණ එකො සෙනො කුටාගාරා නික්ඛන්තො අම්භෙ ගණ්හිතුං පක්ඛන්දි.

අහං මරණභයභීතො වෙගෙන පලායිං. සා පන තදා ගරුගබ්භා අහොසි, තස්මා වෙගෙන පලායිතුං නාසක්ඛි. අථ සො මය්හං පස්සන්තස්සෙව තං මාරෙත්වා ආදාය ගතො. අථ මං තස්සා සොකෙන රොදමානං දිස්වා අම්භාකං රාජා ‘සම්ම, කිං රොදසී’ති පුච්ඡිත්වා තමත්ථං සුත්වා ‘මා බාල්හං, සම්ම, රොදසී, අඤ්ඤං හරියං පරියෙසාහී’ති වත්වා ‘කිං, දෙව, අඤ්ඤාය අනාවාරාය දුස්සිලාය හරියාය ආනීතාය, තතොපි එකකෙනෙව වරිතුං වර’න්ති වුත්තෙ ‘සම්ම, අහං එකං සකුණිකං සිලාවාරසම්පන්නං අස්සොසිං, තව හරියාය සදිසමෙව. චූළනිරාජස්ස හි සයනපාලිකා සාළිකා එවරුපා, ත්වං තත්ථ ගන්ත්වා තස්සා මනං පුච්ඡිත්වා ඔකාසං කාරෙත්වා සවෙ තෙ රුවිවති, ආගන්ත්වා අම්භාකං ආවික්ඛ. අථාහං වො විවාහං කත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තං ආනෙස්සාමා’ති වත්වා මං ඉධ පහිණි, තෙනමහි කාරණෙනාගතො’’ති වත්වා ගාථං ආහ –

621.

“තස්සා කාමා හි සම්මත්තො, ආගතොස්මි තවන්ති කෙ;
සවෙ කරෙය්‍ය ඔකාසං, උභයොව වසාමසෙ’’ති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සප්පත්තා අහොසි. එවං සන්තෙපි අත්තනො පියභාවං අජානාපෙත්වා අනිච්ඡමානා විය ආහ –

622.

“සුචොව සුචිං කාමෙය්‍ය, සාළිකො පන සාළිකං;
සුචස්ස සාළිකායෙව, සංවාසො හොති කීදිසො’’ති.

තත්ථ සුචොති සම්ම සුචපණ්ඩිත, සුචොව සුචිං කාමෙය්‍ය. කීදිසොති අසමානජාතිකානං සංවාසො නාම කීදිසො හොති. සුචො හි සමානජාතිකං සුචිං දිස්වා විරසන්ථවම්පි සාළිකං ජහිස්සති, සො පියවිජ්ජයොගො මහතො දුක්ඛාය භවිස්සති, අසමානජාතිකානං සංවාසො නාම න සමෙතීති.

ඉතරො තං සුත්වා “අයං මං න පටික්ඛිපති, පරිහාරමෙව කරොති, අද්ධා මං ඉච්ඡිස්සති, නානාවිධාහි නං උපමාහි සද්දහාපෙස්සාමි’’ති වින්තෙත්වා ආහ –

623.

“යොයං කාමෙ කාමයති, අපි වණ්ඩාලිකාමපි;
සබ්බො හි සදිසො හොති, නත්ථි කාමෙ අසාදිසො’’ති.

තත්ථ වණ්ඩාලිකාමපිති වණ්ඩාලිකං අපි. සදිසොති විත්තසදිසතාය සබ්බො සංවාසො සදිසොව හොති. කාමස්මිඤ්ඤි විත්තමෙව පමාණං, න ජාතීති.

එවඤ්ඤා පන වත්වා මනුස්සෙසු තාව නානාජාතිකානං සමානභාවදස්සනත්ථං අතීතං ආහරිත්වා දස්සෙත්තො අනන්තරං ගාථමාහ –

624.

“අත්ථි ජම්පාවතී නාම, මාතා සිවිස්ස රාජිනො;
සා හරියා වාසුදෙවස්ස, කණ්හස්ස මහෙසී පියා” ති.

තත්ථ ජම්පාවතීති සිවිරඤ්ඤො මාතා ජම්පාවතී නාම චණ්ඩාලී අහොසි. සා කණ්හායනගොත්තස්ස දසභාතිකානං ජෙට්ඨකස්ස වාසුදෙවස්ස පියා මහෙසී අහොසි. සො කිරෙකදිවසං ද්වාරවතීතො නික්ඛමීත්වා උය්‍යානං ගච්ඡන්තො නගරං පවිසන්ති. එකමන්තෙ යීතං අභිරූපං එකං චණ්ඩාලිකං දිස්වාච පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා “කිං ජාතිකා” ති ප්‍රච්ඡාපෙත්වා “චණ්ඩාලජාතිකා” ති සුත්වාපි පටිබද්ධවිත්තතාය අසාමිකභාවං ප්‍රච්ඡාපෙත්වා “අසාමිකා” ති සුත්වා තං ආදාය තතො නිවත්තිත්වා නිවෙසනං නෙත්වා අග්ගමහෙසීං අකාසි. සා සිවිං නාම පුත්තං විජායි. සො පිතු අවිචයෙන ද්වාරවතීයං රජ්ජං කාරෙසි. තං සන්ධායෙන චුත්තං.

ඉති සො ඉමං උදාහරණං ආහරිත්වා “එවරූපොපි නාම ඛත්තියො චණ්ඩාලියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි, අම්මෙසු තිරච්ඡානගතෙසු කිං වත්තබ්බං, අඤ්ඤමඤ්ඤං සංවාසරොචනංයෙව පමාණ” ත්ති වත්වා අපරමිපි උදාහරණං ආහරන්තො ආහ –

625.

“රට්ඨවතී කම්පුරිසී, සාපි වච්ඡං අකාමයි;
මනුස්සො මිගියා සද්ධිං, නත්ථි කාමෙ අසාදිසො” ති.

තත්ථ වච්ඡන්ති එවංනාමකං තාපසං. කථං පන සා තං කාමෙසීති? අතීතස්මිඤ්ඤි එකො බ්‍රාහ්මණො කාමෙසු ආදීනවං දිස්වා මහන්තං යසං පහාය ඉසිපබ්බජ්ජං පබ්බජිත්වා හිමවන්තෙ පණ්ණසාලං මාපෙත්වා වසී. තස්ස පණ්ණසාලතො අවිදුරෙ එකිස්සා ගුහාය බහු කින්තරා වසන්ති. තත්ථෙව එකො මක්කටකො ද්වාරෙ වසති. සො ජාලං විනෙත්වා තෙසං සීසං හින්දිත්වා ලොහිතං පිවති. කින්තරා නාම දුබ්බලා භොන්ති භීරුකජාතිකා. සොපි මක්කටකො අතිවිසාලො. තෙ තස්ස කිඤ්චි කාතුං අසක්කොන්තා තං තාපසං උපසඬකමීත්වා කතපට්ඨන්ථාරා ආගතකාරණං පුට්ඨා “දෙව, එකො මක්කටකො ජීවිතං නො හනති, තුම්මෙ යපෙත්වා අම්මාකං අඤ්ඤං පටිසරණං න පස්සාම, තං මාරෙත්වා අම්මාකං සොත්ථිභාවං කරොහී” ති ආහංසු. තං සුත්වා තාපසො “අපෙථ න මාදිසා පාණාතිපාතං කරොන්ති” ති අපසාදෙසි. තෙසු රට්ඨවතී නාම කින්තරී අභිරූපා පාසාදිකා අසාමිකා අහොසි. තෙ තං අලඬකරිත්වා තාපසස්ස සන්තිකං නෙත්වා “දෙව, අයං තෙ පාදපරිවාරිකා භොතු, අම්මාකං පච්චාමිත්තං වධෙහී” ති ආහංසු. තාපසො තං දිස්වාච පටිබද්ධවිත්තො හුත්වා තාය සද්ධිං සංවාසං කප්පෙත්වා ගුහාද්වාරෙ යත්වා ගොවරත්ථාය නික්ඛන්තං මක්කටකං මුග්ගරෙන පොථෙත්වා ජීවිතක්ඛයං පාපෙසි. සො තාය සද්ධිං සමග්ගවාසං වසන්තො පුත්තධිතාහි වඩ්ඪිත්වා තත්ථෙව කාලමකාසී. එවං සා තං කාමෙසී. සුවපොතකො ඉමං උදාහරණං ආහරිත්වා “වච්ඡතාපසො තාව මනුස්සො හුත්වා තිරච්ඡානගතාය කින්තරියා සද්ධිං සංවාසං කප්පෙසි, කිමඬගං පන අම්මාකං? මයඤ්ඤි උභො පක්ඛිනොව තිරච්ඡානගතාවා” ති දිපෙත්තො “මනුස්සො මිගියා

සද්ධි”න්ති ආහ. එවං මනුස්සා තිරච්ඡානගතාහි සද්ධිං සමග්ගවාසං වසන්ති, නත්ථි කාමෙ අසාදිසො නාම, චිත්තමෙව පමාණන්ති කථෙසි.

සා තස්ස වචනං සුත්වා “සාමි, චිත්තං නාම සබ්බකාලං එකසද්ධිසං න භොති, පියවිජ්ජයොගස්ස භායාමි”ති ආහ. සොපි සුවපොතකො ඉත්ථිමායාසු කුසලො, තෙන තං වීම්බන්තො පුන ගාථමාහ –

626.

“හන්ද ඛවාහං ගමිස්සාමි, සාළිකෙ මඤ්ජුභාණිකෙ;
පච්චක්ඛානුපදඤ්ඤෙතං, අතිමඤ්ඤෙසි නුන ම”න්ති.

තත්ථ පච්චක්ඛානුපදං භෙතන්ති යං ත්වං වදෙසි, සබ්බමෙතං පච්චක්ඛානස්ස අනුපදං, පච්චක්ඛානකාරණං පච්චක්ඛානකොට්ඨාසො පනෙස. අතිමඤ්ඤෙසි නුන මන්ති “නුන මං ඉච්ඡති අය”න්ති ත්වං මං අතික්කමිත්වා මඤ්ඤෙසි, මය්හං සාරං න ජානාසි. අහඤ්චි රාජපුජිතො, න මය්හං හරියා දුල්ලභා, අඤ්ඤං හරියං පරියෙසිස්සාමිති.

සා තස්ස වචනං සුත්වා භිජ්ජමානහදයා විය තස්ස සහ දස්සනෙනෙව උප්පන්නකාමරතියා අනුඛය්හමානා විය හුත්වාපි අත්තනො ඉත්ථිමායාය අතිච්ඡමානා විය හුත්වා දියඬිසං ගාථමාහ –

627.

“න සිරි තරමානස්ස, මාධර සුවපණ්ඩිත;
ඉධෙව තාව අච්ඡස්සු, යාව රාජාන දක්ඛෙසි;
සොස්සි සද්දං මුදිඬිගානං, ආනුභාවඤ්ච රාජිනො”ති.

තත්ථ න සිරිති සම්ම සුවපණ්ඩිත, තරමානස්ස සිරි නාම න භොති, තරමානෙන කතකම්මං න සොහති, “සරාවාසො ච නාමෙස අතිගරුකො”ති චිත්තෙත්වා තුලෙත්වා කාතබ්බො. ඉධෙව තාව අච්ඡස්සු, යාව මහන්තෙන යසෙන සමන්තාගතං අම්භාකං රාජානං පස්සිස්සෙසි. සොස්සිති සායන්හසමයෙ කින්නරිසමානලීලාහි උත්තමරූපධරාහි නාරිහි ච්ඡ්ජමානානං මුදිඬිගානං අඤ්ඤෙසඤ්ච ගීතවාදිතානං සද්දං ත්වං සුණිස්සෙසි, රඤ්ඤො ච ආනුභාවං මහන්තං සිරිසොහග්ගං පස්සිස්සෙසි. “සම්ම, කිං ත්වං තුරිතොසි, කිං ලෙසමිපි න ජානාසි, අච්ඡස්සු තාව, පච්ඡා ජානිස්සාමා”ති.

අථ තෙ සායන්හසමනන්තරෙ මෙටුනසංවාසං කරිංසු, සමග්ගා සම්මොදමානා පියසංවාසං වසිංසු. අථ නං සුවපොතකො “න ඉදානෙසා මය්හං රහස්සං ගුහිස්සති, ඉදානි නං පුච්ඡිත්වා ගන්තුං වට්ටති”ති චිත්තෙත්වා “සාළිකෙ”ති ආහ. “කිං, සාමි”ති? “අහං කිඤ්චි තෙ වත්තුකාමොමිහි”ති. “වද, සාමි”ති. “භොතු, අජ්ජ අම්භාකං මඬිගලදිවසො, අඤ්ඤතරස්මිං දිවසෙ ජානිස්සාමි”ති. “සචෙ මඬිගලපට්ඨංයුත්තා කථා භවිස්සති, කථෙහි. නො චෙ, මා කථෙහි සාමි”ති.

“මඩගලකථාවෙසා, හද්දේ” ති. “තෙන හි කටෙහි” ති. අථ නං “හද්දේ, සවෙ සොතුකාමා හවිස්සසි, කටෙස්සාමි තෙ” ති වත්වා තං රහස්සං පුච්ඡන්තො දියඬිටං ගාථමාහ —

628.

“යො නු ඛවායං තිබ්බො සද්දො, තිරොජනපදෙ සුතො;
ධිතා පඤ්චාලරාජස්ස, ඔසධි විය වණ්ණිනි;
තං දස්සති විදෙහානං, සො විවාහො හවිස්සති” ති.

තස්සත්ථො — යො නු ඛො අයං සද්දො තිබ්බො බහලො, තිරොජනපදෙ සුතො පරරට්ඨෙසු ජනපදෙසු විස්සුතො පඤ්ඤාතො පාකටො පත්ථටො. කිත්ති? ධිතා පඤ්චාලරාජස්ස ඔසධිතාරකා විය විරොචමානා තාය එව සමානවණ්ණිනී අත්ථි, තං සො විදෙහානං දස්සති, සො විවාහො හවිස්සති. යො සො එවං පත්ථටො සද්දො, අහං තං සුත්වා චින්තෙසිං “අයං කුමාරිකා උත්තමරූපධරා, විදෙහරාජාපි වුළුතිරඤ්ඤො පටිසත්තු අහොසි. අඤ්ඤෙ බහු රාජානො වුළුතිබ්‍රහ්මදත්තස්ස වසවත්තිනො සන්ති, තෙසං අදත්වා කිං කාරණා විදෙහස්ස ධිතරං දස්සති” ති?

සා තස්ස වචනං සුත්වා එවමාහ — “සාමි, කිං කාරණා මඩගලදිවසෙ අවමඩගලං කටෙසි” ති? “අහං, හද්දේ, ‘මඩගල’න්ති කටෙමි, ත්වං ‘අවමඩගල’න්ති කටෙසි, කිං නු ඛො එත”න්ති? “සාමි, අමිත්තානම්පි තෙසං එවරූපා මඩගලකිරියා මා හොතු” ති. “කටෙහි තාව හද්දේ” ති. “සාමි, න සක්කා කටෙතු”න්ති. “හද්දේ, තයා විදිතං රහස්සං මම අකථිතකාලතො පට්ඨාය නත්ථි අම්භාකං සමග්ගසංවාසො” ති. සා තෙන නිජ්ජිළියමානා “තෙන හි, සාමි, සුභාහි” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

629.

“එදිසො මා අමිත්තානං, විවාහො හොතු මාධර;
යථා පඤ්චාලරාජස්ස, වෙදෙහෙන හවිස්සති” ති.

ඉමං ගාථං වත්වා පුන තෙන “හද්දේ, කස්මා එවරූපං කථං කටෙසි” ති වුත්තෙ “තෙන හි සුභාහි, එත්ථ දොසං තෙ කටෙස්සාමි” ති වත්වා ඉමං ගාථමාහ —

630.

“ආනයිත්වාන වෙදෙහං, පඤ්චාලානං රටෙසහො;
තතො නං ඝාතයිස්සති, නස්ස සබ්බි හවිස්සති” ති.

තත්ථ තතො නං ඝාතයිස්සති යදා සො ඉමං නගරං ආගතො හවිස්සති, තදා තෙන සද්ධිං සබ්භාවං මිත්තධම්මං න කරිස්සති, දට්ඨුමපිස්ස ධිතරං න දස්සති. එකො කිරස්ස පන අත්ථධම්මානුසාසකො මහොසධපණ්ඩිතො නාම අත්ථි, තෙන සද්ධිං තං ඝාතෙස්සති. තෙ උහො ජනෙ ඝාතෙත්වා ජයපානං පිවිස්සාමාති කෙවට්ටො රඤ්ඤා සද්ධිං මන්තෙත්වා තං ගණ්හිත්වා ආගන්තුං ගතොති.

එවං සා ගුය්හමන්තං නිස්සෙසං කත්වා සුවපණ්ඩිතස්ස කට්ඨං. තං සුත්වා සුවපණ්ඩිතො “ආවරියො කෙවට්ටො උපායකුසලො, අවිජරියං තස්ස රඤ්ඤො එවරුපෙන උපායෙන සාතන”න්ති කෙවට්ටං වණ්ණෙත්වා “එවරුපෙන අවමඬිගලෙන අමිහාකං කො අත්ථො, තුණ්හිභූතා සයාමා”ති වත්වා ආගමනකම්මස්ස නිජ්ජත්තිං ඤත්වා තං රත්තිං තාය සද්ධිං වසිත්වා “භද්දෙ, අහං සිවිරට්ඨං ගන්ත්වා මනාපාය හරියාය ලද්ධභාවං සිවිරඤ්ඤො දෙවියා ව ආරොචෙස්සාමි”ති ගමනං අනුජානාපෙනුං ආහ –

631.

“භන්ද ඛො මං අනුජානාහි, රත්තියො සත්තමත්තියො;
යාවාහං සිවිරාජස්ස, ආරොචෙමි මහෙසිනො;
ලද්ධො ව මෙ ආවසථො, සාළිකාය උපන්තික”න්ති.

තත්ථ මහෙසිනොති මහෙසියා වස්ස. ආවසථොති වසනට්ඨානං. උපන්තිකන්ති අථ නෙ “එථ තස්සා සන්තිකං ගච්ඡාමා”ති වත්වා අට්ඨමෙ දිවසෙ ඉධානෙත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන තං ගහෙත්වා ගමිස්සාමි, යාව මමාගමනං, තාව මා උක්කණ්ඨිති.

තං සුත්වා සාළිකා තෙන වියොගං අනිච්ඡමානාපි තස්ස වචනං පටික්ඛිපිතුං අසක්කොන්ති අනන්තරං ගාථමාහ –

632.

“භන්ද ඛො තං අනුජානාමි, රත්තියො සත්තමත්තියො;
සචෙ ත්වං සත්තරත්තෙන, නාගච්ඡසි මමන්තිකෙ;
මඤ්ඤ ඔක්කන්තසත්තං මං, මතාය ආගමිස්සසි”ති.

තත්ථ මඤ්ඤ ඔක්කන්තසත්තං මන්ති එවං සන්තෙ අහං මං අපගතජීවිතං සල්ලක්ඛෙමි. සො ත්වං අට්ඨමෙ දිවසෙ අනාගච්ඡන්තො මයි මතාය ආගමිස්සසි, තස්මා මා පපඤ්චං අකාසිති.

ඉතරොපි “භද්දෙ, කිං වදෙසි, මය්හමිපි අට්ඨමෙ දිවසෙ තං අපස්සන්තස්ස කුතො ජීවිත”න්ති වාචාය වත්වා භද්දෙයෙන පන “ජීව වා ත්වං මර වා, කිං තයා මය්හ”න්ති වින්තෙත්වා උට්ඨාය ථොකං සිවිරට්ඨාහිමුඛො ගන්ත්වා නිවත්තිත්වා මිට්ඨං ගන්ත්වා පණ්ඩිතස්ස අංසකුටෙ ඔතරිත්වා මහාසත්තෙන පන තාය සඤ්ඤාය උපරිපාසාදං ආරොපෙත්වා පුට්ඨො සබ්බං තං පවත්තිං පණ්ඩිතස්ස ආරොචෙසි. සොපිස්ස පුරිමනෙයෙනෙව සබ්බං සක්කාරමකාසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

633.

“තතො ව ඛො සො ගන්ත්වාන, මාධරො සුවපණ්ඩිතො;
මහොසධස්ස අක්ඛාසි, සාළිකාවචනං ඉද”න්ති.

තත්ථ සාළිකාවචනං ඉදන්ති ඉදං සාළිකාය වචනන්ති සබ්බං විත්ථාරෙත්වා කථෙසීති.

සුවඛණ්ඩං නිට්ඨිතං.

මහාඋමඬිගකණ්ඩං

තං සුත්වා මහාසත්තො වින්තෙසි “රාජා මම අනිච්ඡමානස්සෙව ගමිස්සති, ගන්ත්වා ච පන මහාවිනාසං පාපුණිස්සති. අප් මය්හං ‘ඵවරූපස්ස නාම යසදායකස්ස රඤ්ඤො වචනං හදයෙ කත්වා තස්ස සඬිගහං නාකාසි’ ති ගරහාපි උප්පජ්ජිස්සති, මාදිසෙ පණ්ඩිතෙ විජ්ජමානෙ කිංකාරණා ඵස නස්සිස්සති, අහං රඤ්ඤො පුරෙතරමෙව ගන්ත්වා වුළුනිං දිස්වා සුවිහත්තං කත්වා විදෙහරඤ්ඤො නිවාසත්ථාය නගරං මාපෙත්වා ගාවුතමත්තං ජඬිසඋමඬිගං, අඬිසයොජනිකඤ්ච මහාඋමඬිගං, කාරෙත්වා වුළුනිරඤ්ඤො ධිතරං අභිසිඤ්චිත්වා අම්මාකං රඤ්ඤොපාදපරිවාරිකං කත්වා අට්ඨාරසඅක්ඛොහණිසඬිබ්බෙහි බලෙහි ඵකසතරාජුසු පරිවාරෙත්වා ධීතෙස්සෙව අම්මාකං රාජානං රාහුමුඛතො වන්දං විය මොචෙත්වා ආදායාගමනං නාම මම භාරො” ති. තස්සෙවං වින්තෙන්තස්ස සරිරෙ පිති උප්පජ්ජී. සො පිතිවෙගෙන උදානං උදානෙන්තො ඉමං උපඬිසගාථමාහ –

634.

“යස්සෙව සරෙ භුඤ්ජෙය්‍යා හොගං, තස්සෙව අත්ථං පුරිසො වරෙය්‍යා” ති.

තස්සත්ථො – යස්ස රඤ්ඤො සන්තිකෙ පුරිසො මහන්තං ඉස්සරියං ලභිත්වා හොගං භුඤ්ජෙය්‍යා, අක්කොසන්තස්සපි පහරන්තස්සපි ගලෙ ගහෙත්වා නික්කඬ්ඨන්තස්සපි තස්සෙව අත්ථං හිතං වුඩ්ඪිං පණ්ඩිතො කායද්වාරාදීහි තීහි ද්වාරෙහි වරෙය්‍යා. න හි මිත්තදුබ්බිකම්මං පණ්ඩිතෙහි කාතබ්බන්ති.

ඉති වින්තෙත්වා සො න්හත්වා අලඬිකරිත්වා මහන්තෙන යසෙන රාජකුලං ගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා ඵකමන්තං ධීතො ආහ – “කිං, දෙව, ගච්ඡිස්සථ උත්තරපඤ්චාලනගර” න්ති? “ආම, තාත, පඤ්චාලවන්දිං අලහන්තස්ස මම කිං රජ්ජෙන, මා මං පරිච්චජී, මයා සද්ධිංයෙව ඵහි. තත්ථ අම්මාකං ගතකාරණා ද්වෙ අත්ථා නිජ්ජප්පිස්සන්ති, ඉත්ථීරතනඤ්ච ලච්ඡාමි, රඤ්ඤො ච මෙ සද්ධිං මෙත්ති පතිට්ඨහිස්සති” ති. අප් නං පණ්ඩිතො “තෙන හි, දෙව, අහං පුරෙ ගන්ත්වා තුම්මාකං නිවෙසනානි මාපෙස්සාමි, තුම්මෙ මයා පහිතසාසනෙන ආගච්ඡෙය්‍යාමා” ති වදන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

“හන්දාහං ගච්ඡාමි පුරෙ ජනිත්ද, පඤ්චාලරාජස්ස පුරං සුරම්මං;
නිවෙසනානි මාපෙතුං, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො.

635.

“නිවෙසනානි මාපෙත්වා, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො;
යදා තෙ පහිණෙය්‍යාමි, තදා ඵය්‍යාසි බත්තියා” ති.

තත්ථ වෙදෙහස්සාති තව විදෙහරාජස්ස. එය්‍යාසීති ආගච්ඡෙය්‍යාසීති.

තං සුත්වා රාජා “න කිර මං පණ්ඩිතො පරිච්ඡති”ති හට්ඨතුට්ඨො භුත්වා ආහ – “තාත, තව පුරෙ ගච්ඡන්තස්ස කිං ලද්ධං වට්ටති”ති? “බලවාහනං, දෙවා”ති. “යත්තකං ඉච්ඡසී, තත්තකං ගණ්භ, තාතා”ති. “චත්තාරි ඛන්ධනාගාරානි විවරාපෙත්වා වොරානං සඬ්ඛලිකඛන්ධනානි භින්දාපෙත්වා තෙපි මයා සද්ධිං පෙසෙථ දෙවා”ති. “යථාරුචි කරොහි, තාතා”ති. මහාසත්තො ඛන්ධනාගාරද්වාරානි විවරාපෙත්වා සුරෙ මහායොධෙ ගතට්ඨානෙ කම්මං නිජ්ඣාදෙතුං සමත්ථෙ නිහරාපෙත්වා “මං උපට්ඨහං”ති චත්වා තෙසං සක්කාරං කාරෙත්වා වඩ්ඪකිකම්මාරවම්මකාරඉට්ඨකපාසාණකාරචිත්තකාරාදයො නානාසිජ්ජකුසලා අට්ඨාරස සෙනියො ආදාය වාසිඵරසුකුද්දාලබ්භිත්තිආදීනි බහුනි උපකරණානි ගාහාපෙත්වා මහාබලකායපරිවුතො නගරා නික්මේ. තමත්ථං පකාසෙත්තො සත්ථා ආහ –

636.

“තතො ව පායාසි පුරෙ මහොසධො, පඤ්චාලරාජස්ස පුරං සුරම්මං; නිවෙසනානි මාපෙතුං, වෙදෙහස්ස යසස්සිතො”ති.

මහාසත්තොපි ගච්ඡන්තො යොජනන්තරෙ යොජනන්තරෙ එකෙකං ගාමං නිවෙසෙත්වා එකෙකං අමච්චං “තුම්හෙ රඤ්ඤො පඤ්චාලචන්දිං ගහෙත්වා නිචත්තනකාලෙ හත්ථිඅස්සරථෙ කප්පෙත්වා රාජානං ආදාය පච්චාමිත්තෙ පටිබාහන්තා ඛිජ්ජං මිටීලං පාපෙය්‍යාථා”ති චත්වා යිපෙසි. ගඬිගාතීරං පන පත්වා ආනන්දකුමාරං පක්කොසාපෙත්වා “ආනන්ද, ත්වං තිණි වඩ්ඪකිසතානි ආදාය උද්ධංගඬිගං ගන්ත්වා සාරදාරුනි ගාහාපෙත්වා තිසතමත්තා නාථා මාපෙත්වා නගරස්සත්ථාය තත්ථෙව තච්ඡාපෙත්වා සල්ලභුකානං දාරුනං නාථාය පුරාපෙත්වා ඛිජ්ජං ආගච්ඡෙය්‍යාසී”ති පෙසෙසි. සයං පන නාථාය ගඬිගං තරිත්වා ඔතිණ්ණට්ඨානතො පට්ඨාය පදසඤ්ඤායෙව ගණෙත්වා “ඉදං අඩ්ඪයොජනට්ඨානං, එත්ථ මහාඋමඬිගො හවිස්සති, ඉමස්මිං යානෙ රඤ්ඤො නිවෙසනනගරං හවිස්සති, ඉතො පට්ඨාය යාච රාජගෙහා ගාවුතමත්තෙ යානෙ ජඩ්ඝඋමඬිගො හවිස්සති”ති පරිච්ඡන්දිත්වා නගරං පාවිසි. චූළනිරාජා බොධිසත්තස්ස ආගමනං සුත්වා “ඉදානි මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්ණස්සති, පච්චාමිත්තානං පිට්ඨිං පස්සිස්සාමි, ඉමස්මිං ආගතෙ වෙදෙහොපි න විරස්සෙව ආගමිස්සති, අථ නෙ උහොපි මාරෙත්වා සකලජම්බුදීපතලෙ එකරජ්ජං කරිස්සාමි”ති පරමතුට්ඨිං පත්තො අහොසි. සකලනගරං සඬ්ඛි “එස කිර මහොසධපණ්ඩිතො, ඉමිනා කිර එකසතරාජානො ලෙඩ්ඬිනා කාකා විය පලාපිතා”ති.

මහාසත්තො නාගරෙසු අත්තනො රූපසම්පත්තිං පස්සන්තෙසුයෙව රාජද්වාරං ගන්ත්වා රඤ්ඤො පටිවෙදෙත්වා “පවිසතු”ති චුත්තෙ පවිසිත්වා රාජානං චන්දිත්වා එකමත්තං නිසීදි. අථ නං රාජා පටිසන්ථාරං කත්වා “තාත, රාජා කදා

ආගමිස්සති” ති පුවිඡි. “මයා පෙසිතකාලෙ, දෙවා” ති. “ත්වං පන කිමත්ථං ආගතොසි” ති. “අම්භාකං රඤ්ඤො නිවෙසනං මාපෙතුං, දෙවා” ති. “සාධු, තාතා” ති. අථස්ස සෙනාය පරිබ්බයං දාපෙත්වා මහාසත්තස්ස මහන්තං සක්කාරං කාරෙත්වා නිවෙසනගෙහං දාපෙත්වා “තාත, යාව තෙ රාජා නාගච්ඡති, තාව අනුක්කණ්ඨමානො අම්භාකම්පි කත්තබ්බයුත්තකං කරොන්තොව වසාහි ත්ව”න්ති ආහ. සො කිර රාජනිවෙසනං අභිරුහන්තොව මහාසොපානපාදමුලෙ යත්වා “ඉධ ජඩ්ඝලමඬගද්වාරං හවිස්සති” ති සල්ලක්ඛෙසි. අථස්ස එතදහොසි “රාජා ‘අම්භාකම්පි කත්තබ්බයුත්තකං කරොහි’ ති වදති, උමඬගෙ බණියමානෙ යථා ඉදං සොපානං න ඔසක්කති, තථා කාතුං වට්ටති” ති. අථ රාජානං එවමාහ – “දෙව, අහං පවිසන්තො සොපානපාදමුලෙ යත්වා නවකම්මං ඔලොකෙන්තො මහාසොපානෙ දොසං පස්සිං. සවෙ තෙ රුවිචති, අහං දාරුනි ලහන්තො මනාපං කත්වා අත්ථරෙය්‍ය”න්ති. “සාධු, පණ්ඩිත, අත්ථරාහි” ති. සො “ඉධ උමඬගද්වාරං හවිස්සති” ති සල්ලක්ඛෙත්වා තං පොරාණසොපානං හරිත්වා යත්ථ උමඬගද්වාරං හවිස්සති, තත්ථ පංසුනො අපතනත්ථාය එලකසන්ථාරං කාරෙත්වා යථා සොපානං න ඔසක්කති, එවං නිව්වලං කත්වා සොපානං අත්ථරි. රාජා තං කාරණං අජානන්තො “මම සිනෙහෙන කරොති” ති මඤ්ඤි.

එවං තං දිවසං තෙනෙව නවකම්මෙන විනිනාමෙත්වා පුනදිවසෙ රාජානං ආහ – “දෙව, සවෙ අම්භාකං රඤ්ඤො වසනට්ඨානං ජානෙය්‍යාම, මනාපං කත්වා පටිපථගෙය්‍යාමා” ති. සාධු, පණ්ඩිත, යිපෙත්වා මම නිවෙසනං සකලනගරෙ යං නිවෙසනං ඉච්ඡමි, තං ගණ්භාති. මහාරාජ, මයං ආගන්තුකා, තුම්භාකං බහු වල්ලභා යොධා, තෙ අත්තනො අත්තනො ගෙහෙසු ගය්හමානෙසු අම්භෙහි සද්ධිං කලහං කරිස්සන්ති. “තදා, දෙව, තෙහි සද්ධිං මයං කිං කරිස්සාමා” ති? “තෙසං වචනං මා ගණ්භ. යං ඉච්ඡමි, තං යානමෙව ගණ්භාපෙහි” ති. “දෙව, තෙ පුනඡ්ඡුතං ආගන්ත්වා තුම්භාකං කටෙස්සන්ති, තෙන තුම්භාකං විත්තසුඛං න ලභිස්සති. සවෙ පන ඉච්ඡෙය්‍යාථ, යාව මයං නිවෙසනානි ගණ්භාම, තාව අම්භාකංයෙව මනුස්සා දොචාරිකා අස්සු. තතො තෙ ද්වාරං අලභිත්වා නාගමිස්සන්ති. එවං සන්තෙ තුම්භාකම්පි විත්තසුඛං ලභිස්සති” ති. රාජා “සාධු” ති සම්පට්චිඡි.

මහාසත්තො සොපානපාදමුලෙ සොපානසීසෙ මහාද්වාරෙති සබ්බත්ථ අත්තනො මනුස්සෙයෙව යිපෙත්වා “කස්සචි පටිසිතුං මා අදත්ථා” ති වත්වා අථ රඤ්ඤො මාතු නිවෙසනං ගන්ත්වා “හින්දනාකාරං දස්සෙථා” ති මනුස්සෙ ආණාපෙසි. තෙ ද්වාරකොට්ඨකාලින්දනො පට්ඨාය ඉට්ඨකා ව මත්තිකා ව අපනෙතුං ආරහිංසු. රාජමාතා තං පවත්තිං සුත්වා ආගන්ත්වා “කිස්ස, තාතා, මම ගෙහං හින්දථා” ති ආහ. “මහොසධපණ්ඩිතො හින්දාපෙත්වා අත්තනො රඤ්ඤො නිවෙසනං කාතුකාමො” ති. “යදි එවං ඉධෙව වසථා” ති. “අම්භාකං රඤ්ඤො මහන්තං බලවාහනං, ඉදං නඡ්ඡෙහාති, අඤ්ඤං මහන්තං ගෙහං කරිස්සාමා” ති. “තුම්භෙ මං න ජානාථ, අහං රාජමාතා, ඉදානි පුත්තස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා ජානිස්සාමි” ති. “මයං රඤ්ඤො වචනෙන හින්දාම, සක්කොන්ති වාරෙහි” ති. සා කුජ්ඣිත්වා “ඉදානි වො කත්තබ්බං ජානිස්සාමි” ති රාජද්වාරං අගමාසි. අථ නං “මා

පවිසා” ති දොවාරිකා වාරයිංසු. “අහං රාජමාතා” ති. “න මයං තං ජානාම, මයං රඤ්ඤා ‘කස්සචි පවිසිතුං මා අදත්ථා’ ති ආණත්තා, ගච්ඡ ත්ව” ත්ති. සා ගහෙතඛිඛගහණං අපස්සන්ති නිවත්තිත්වා අත්තනො නිවෙසනං ඔලොකෙන්ති අට්ඨාසි. අථ නං එකො පුරිසො “කිං ඉධ කරොසි, ගච්ඡසි, න ගච්ඡසි” ති ගීවාය ගහෙත්වා භූමියං පාතෙසි.

සා වින්තෙසි “අද්ධා ඉමෙ රඤ්ඤො ආණත්තා හවිස්සන්ති, ඉතරථා එවං කාතුං න සක්ඛිස්සන්ති, පණ්ඩිතස්සෙව සන්තිකං ගච්ඡස්සාමි” ති. සා ගන්ත්වා “තාත මහොසධ, කස්මා මම නිවෙසනං භින්දාපෙසි” ති ආහ. සො තාය සද්ධිං න කට්ඨෙසි, සන්තිකෙ ධීතො පුරිසො පනස්ස “දෙවි, කිං කට්ඨෙසි” ති ආහ. “තාත, මහොසධපණ්ඩිතො කස්මා මම ගෙහං භින්දාපෙති” ති? “වෙදෙහරඤ්ඤො වසනට්ඨානං කාතු” ත්ති. “කිං, තාත, එවං මහත්තෙ නගරෙ අඤ්ඤත්ථ නිවෙසනට්ඨානං න ලඛිතී” ති මඤ්ඤති. “ඉමං සතසහස්සං ලඤ්ඡං ගහෙත්වා අඤ්ඤත්ථ ගෙහං කාරෙතු” ති. “සාධු, දෙවි, තුම්හාකං ගෙහං විස්සජ්ජාපෙස්සාමි, ලඤ්ඡස්ස ගහිතභාවං මා කස්සචි කට්ඨිත්ථ. මා නො අඤ්ඤෙපි ලඤ්ඡං දත්වා ගෙහානි විස්සජ්ජාපෙතුකාමා අහෙසු” ත්ති. සාධු, තාත, “රඤ්ඤො මාතා ලඤ්ඡං අදාසි” ති මය්හමිපි ලජ්ජනකමෙව, තස්මා න කස්සචි කට්ඨෙස්සාමිති. සො “සාධු” ති තස්සා සන්තිකා සතසහස්සං ගහෙත්වා ගෙහං විස්සජ්ජාපෙත්වා කෙවට්ටස්ස ගෙහං අගමාසි. සොපි ද්වාරං ගන්ත්වා වෙළුපෙසිකාහි පිට්ඨිවම්මුජ්ජාටනං ලභිත්වා ගහෙතඛිඛගහණං අපස්සන්තො පුන ගෙහං ගන්ත්වා සතසහස්සමෙව අදාසි. එතෙනුපායෙන සකලනගරෙ ගෙහට්ඨානං ගණ්හන්තෙන ලඤ්ඡං ගහෙත්වා ලද්ධකභාපණානඤ්ඤෙව නව කොට්ඨො ජාතා.

මහාසත්තො සකලනගරං විවරිත්වා රාජකුලං අගමාසි. අථ නං රාජා පුච්ඡී “කිං, පණ්ඩිත, ලද්ධං තෙ වසනට්ඨාන” ත්ති? “මහාරාජ, අදෙන්තා නාම නත්ථි, අපිව බො පන ගෙහෙසු ගය්හමානෙසු කිලමන්ති. තෙසං පියවිජ්ජයොගං කාතුං අම්මාකං අයුත්තං. බහිනගරෙ ගාචුතමත්තෙ යානෙ ගඬිගාය ව නගරස්ස ව අත්තරෙ අසුකට්ඨානෙ අම්මාකං රඤ්ඤො වසනනගරං කරිස්සාමි” ති. තං සුත්වා රාජා “අත්තොනගරෙ යුජ්ඣිතුමිපි දුක්ඛං, නෙව සකසෙනා, න පරසෙනා ඤාතුං සක්කා. බහිනගරෙ පන සුඛං යුද්ධං කාතුං, තස්මා බහිනගරෙයෙව තෙ කොට්ටෙන්වා මාරෙස්සාමා” ති තුස්සිත්වා “සාධු, පණ්ඩිත, තයා සල්ලක්ඛිතට්ඨානෙයෙව කාරෙහි” ති ආහ. “මහාරාජ, අහං කාරෙස්සාමි, තුම්හාකං පන මනුස්සෙහි දාරුපණ්ණාදීනං අත්ථාය අම්මාකං නවකම්මට්ඨානං නාගන්තඛිඛං. ආගච්ඡන්තා හි කලහං කරිස්සන්ති, තෙනෙව තුම්හාකඤ්ඤෙව අම්මාකඤ්ඤෙව චිත්තසුඛං න හවිස්සති” ති. “සාධු, පණ්ඩිත, තෙන පස්සෙන නිසඤ්චාරං කාරෙහි” ති. “දෙව, අම්මාකං හත්ථි උදකාහිරතා උදකෙයෙව කිළිස්සන්ති. උදකෙ ආවිලෙ ජාතෙ ‘මහොසධස්ස ආගතකාලතො පට්ඨාය පසන්තං උදකං පාතුං න ලභාමා’ ති සවෙ නාගරා කුජ්ඣස්සන්ති, තමිපි සහිතඛිඛ” ත්ති. රාජා “විස්සත්ථා තුම්හාකං හත්ථි කිළන්තු” ති වත්වා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි – “යො ඉතො නික්ඛමිත්වා මහොසධස්ස නගරමාපිතට්ඨානං ගච්ඡති, තස්ස සහස්සදණ්ඩො” ති.

මහාසත්තො රාජානං චන්දිත්වා අත්තනො පරිසං ආදාය නික්බිත්වා යථාපරිච්ඡින්නට්ඨානෙ නගරං මාපෙතුං ආරභී. පාරගඬගාය වග්ගුලිං නාම ගාමං කාරෙත්වා හත්ථිඅස්සරථවාහනඤ්චෙව ගොබලිබද්දඤ්ච තත්ථ යපෙත්වා නගරකරණං විචාරෙත්තො “එත්තකා ඉදං කරොන්තු”ති සබ්බකම්මානි විහජිත්වා උමඬගකම්මං පටියපෙසී. මහාඋමඬගද්වාරං ගඬගාතිත්ථෙ අහොසී. සට්ඨිමත්තානි යොධසතානි මහාඋමඬගං බණන්ති. මහත්තෙහි වම්මපසිබ්බකෙහි වාලුකපංසුං හරිත්වා ගඬගාය පාතෙන්නි. පාතිතපාතිතං පංසුං හත්ථි මද්දන්ති, ගඬගා ආඵලා සන්දති. නගරවාසීනො “මහොසධස්ස ආගතකාලතො පටියාය පසන්නං උදකං පාතුං න ලහාම, ගඬගා ආඵලා සන්දති, කිං නු බො එත”න්ති වදන්ති. අථ නෙසං පණ්ඩිතස්ස උපනික්ඛිත්තකපුරිසා ආරොචෙත්ති “මහොසධස්ස කිර හත්ථි උදකං කීළන්නා ගඬගාය කද්දමං කරොන්ති, තෙන ගඬගා ආඵලා සන්දති”ති.

බොධිසත්තානං අධිප්පායො නාම සමිජ්ඣකති, තස්මා උමඬගෙ මූලානි වා බාණුකානි වා මරුමිබානි වා පාසාණානි වා සබ්බෙපි භූමියං පවිසිංසු. ජඩ්ඝඋමඬගස්ස ද්වාරං තස්මිංයෙව නගරෙ අහොසී. තිණි පුරිසසතානි ජඩ්ඝඋමඬගං බණන්ති, වම්මපසිබ්බකෙහි පංසුංහරිත්වා තස්මිං නගරෙ පාතෙන්නි. පාතිතපාතිතං උදකෙන මද්දාපෙත්වා පාකාරං විනන්ති, අඤ්ඤානි වා කම්මානි කරොන්ති. මහාඋමඬගස්ස පවිසනද්වාරං නගරෙ අහොසී අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධෙන යන්තයුත්තද්වාරෙත සමන්තාගතං. තඤ්ඤි එකාය ආණියා අක්කන්තාය පිටියති, එකාය ආණියා අක්කන්තාය විවරියති. මහාඋමඬගස්ස ද්වීසු පස්සෙසු ඉට්ඨකාහි විනිත්වා සුධාකම්මං කාරෙසි, මත්ථකෙ ඵලකෙන ඡන්නං කාරෙත්වා උල්ලොකං මත්තිකාය ලිම්පාපෙත්වා සෙතකම්මං කාරෙත්වා විත්තකම්මං කාරෙසි. සබ්බානි පනෙත්ථ අසීති මහාද්වාරානි චතුසට්ඨි වූළද්වාරානි අහෙසුං, සබ්බානි යන්තයුත්තානෙව. එකාය ආණියා අක්කන්තාය සබ්බානෙව පිටියන්ති, එකාය ආණියා අක්කන්තාය සබ්බානෙව විවරියන්ති. ද්වීසු පස්සෙසු අනෙකසතදීපාලයා අහෙසුං, තෙපි යන්තයුත්තායෙව. එකස්මිං විවරියමානෙ සබ්බෙ විවරියන්ති, එකස්මිං පිටියමානෙ සබ්බෙ පිටියන්ති. ද්වීසු පස්සෙසු එකසතානං බත්තියානං එකසතසයනගබ්භා අහෙසුං. එකෙකස්මිං ගබ්භෙ නානාවණ්ණපච්චත්ථරණත්ථතං එකෙකං මහාසයනං සමුස්සිතසෙතච්ඡත්තං, එකෙකං මහාසයනං නිස්සාය එකෙකං මාතුගාමරූපකං උත්තමරූපධරං පතිට්ඨිතං. තං හත්ථෙත අපරාමසිත්වා “මනුස්සරූප”න්ති න සක්කා ඤාතුං, අපිච උමඬගස්ස උහොසු පස්සෙසු කුසලා විත්තකාරා නානප්පකාරං විත්තකම්මං කරිංසු. සක්කවිලාසසිනෙරුසත්තපරිහණ්ඩවක්කවාළසාගරසත්තමහාසර- චතුමහාදීප- හිමවත්ත-අනොතත්තසර-මනොසිලාතල චන්දිමසුරිය- වාතුමහාරාජිකාදිජකාමාවචරසම්පත්තියොපි සබ්බා උමඬගෙයෙව දස්සයිංසු. භූමියං රජතපට්ඨවණ්ණා වාලුකා ඔකිරිංසු, උපරි උල්ලොකපද්මානි දස්සෙසුං. උහොසු පස්සෙසු නානප්පකාරෙ ආපණෙපි දස්සයිංසු. තෙසු තෙසු යානෙසු ගන්ධදාමපුප්ඵදාමාදීනි ඔලම්බෙත්වා සුධම්මාදෙවසහං විය උමඬගං අලඬකිරිංසු.

තානිපි බො තිණි වඩිසකිසතානි තිණි නාවාසතානි බන්ධිත්වා
 නිට්ඨිතපරිකම්මානං දබ්බසම්භාරානං පුරන්වා ගඬගාය ආහරිත්වා පණ්ඩිතස්ස
 ආරොවෙසුං. තානි සො නගරෙ උපයොගං නෙත්වා “මයා ආණන්තදිවසෙයෙව
 ආහරෙය්‍යාපා”ති වත්වා නාවා පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ යපාපෙසි. නගරෙ උදකපරිබා,
 කද්දමපරිබා, සුක්ඛපරිබාති තිස්සො පරිබායො කාරෙසි. අට්ඨාරසහත්ථො පාකාරො
 ගොපුරට්ටාලකො රාජනිවෙසනානි හත්ථිසාලාදයො පොක්ඛරණියොති සබ්බමෙතං
 නිට්ඨං අගමාසි. ඉති මහාඋමඬිගො ජඬිසඋමඬිගො නගරන්ති සබ්බමෙතං චතුහි
 මාසෙහි නිට්ඨිතං. අථ මහාසත්තො චතුමාසච්චයෙන රඤ්ඤො ආගමනත්ථාය දූතං
 පාහෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

637.

“නිවෙසනානි මාපෙත්වා, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො;
 අථස්ස පාහිණි දූතං, වෙදෙහං මිට්ඨිලග්ගහං;
 එහි දානි මහාරාජ, මාපිතං තෙ නිවෙසන”න්ති.

තත්ථ පාහිණිති පෙසෙසි.

රාජා දූතස්ස වචනං සුත්වා තුට්ඨවිත්තො හුත්වා මහත්තෙන පරිවාරෙන නගරා
 නික්ඛම්. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

638.

“තතො ව රාජා පායාසි, සෙනාය චතුරඬ්ඨියා;
 අනන්තවාහනං දට්ඨුං, ඒතං කපිලියං පුර”න්ති.

තත්ථ අනන්තවාහනන්ති අපරිමිතහත්ථිඅස්සාදිවාහනං. කපිලියං පුරන්ති
 කපිලරට්ඨෙ මාපිතං නගරං.

සො අනුපුබ්බෙන ගන්ත්වා ගඬගාතීරං පාපුණි. අථ නං මහාසත්තො
 පච්චුග්ගන්ත්වා අත්තනා කතනගරං පවෙසෙසි. සො තත්ථ පාසාදවරගතො
 නානග්ගරසහොජනං භුඤ්ජිත්වා ථොකං විස්සමිත්වා සායන්හසමයෙ අත්තනො
 ආගතභාවං ඤාපෙතුං චූළනිරඤ්ඤො දූතං පෙසෙසි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා
 ආහ –

639.

“තතො ව බො සො ගන්ත්වාන, බ්‍රහ්මදත්තස්ස පාහිණි;
 ආගතොස්මි මහාරාජ, තච පාදානි වන්දිතුං.

640.

“දදාහි දානි මෙ හරියං, නාරිං සබ්බඬ්ඨගසොහිනිං;
 සුවණ්ණෙන පටිච්ඡන්තං, දාසිගණපුරක්ඛත”න්ති.

තත්ථ වන්දිතුන්ති වෙදෙහො මහල්ලකො, වුළුනිරාජා තස්ස
 පුත්තනත්තමත්තොපි න හොති, කිලෙසවසෙන මුව්ඡිතො පන හුත්වා “ජාමාතරෙන
 නාම සසුරො වන්දනීයො”ති විත්තෙත්වා තස්ස චිත්තං අජානන්තොව
 වන්දනසාසනං පහිණි. දදාහි දානීති අහං තයා “ධීතරං දස්සාමි”ති පක්කොසාපිතො,
 තං මෙ ඉදානි දෙහීති පහිණි. සුවණ්ණෙන පටිච්ඡන්තන්ති සුවණ්ණාලඬකාරෙන
 පටිමණ්ඩිතං.

වුළුනිරාජා දුතස්ස වචනං සුත්වා සොමනස්සජ්ජන්තො “ඉදානි මෙ
 පච්චාමිත්තො කුහිං ගමිස්සති, උභින්නම්පි නෙසං සීසානි ඡින්නිත්වා ජයපානං
 පිට්ඨසාමා”ති විත්තෙත්වා කෙවලං සොමනස්සං දස්සෙන්තො දුතස්ස සක්කාරං
 කත්වා අනන්තරං ගාථමාහ –

641.

“ස්වාගතං තෙව වෙදෙහ, අථො තෙ අදුරාගතං;
 නක්ඛත්තඤ්ඤෙව පරිපුච්ඡ, අහං කඤ්ඤං දදාමි තෙ;
 සුවණ්ණෙන පටිච්ඡන්තං, දාසීගණපුරක්ඛත”න්ති.

තත්ථ වෙදෙහාති වෙදෙහස්ස සාසනං සුත්වා තං පුරතො ධීතං විය ආලපති. අථ
 චා “එවං බ්‍රහ්මදත්තෙන වුත්තන්ති වදෙහී”ති දුතං ආණාපෙන්තො එවමාහ.

තං සුත්වා දුතො වෙදෙහස්ස සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, මඬගලකිරියාය
 අනුච්ඡවිකං නක්ඛත්තං කිර ජානාහි, රාජා තෙ ධීතරං දෙති”ති ආහ. සො “අජ්ජෙව
 නක්ඛත්තං සොහන”න්ති පුන දුතං පහිණි. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

642.

“තතො ච රාජා වෙදෙහො, නක්ඛත්තං පරිපුච්ඡථ;
 නක්ඛත්තං පරිපුච්ඡිත්වා, බ්‍රහ්මදත්තස්ස පාහිණි.

643.

“දදාහි දානි මෙ හරියං, නාරිං සබ්බඬගසොහිනිං;
 සුවණ්ණෙන පටිච්ඡන්තං, දාසීගණපුරක්ඛත”න්ති.

වුළුනිරාජාපි –

644.

“දදාමි දානි තෙ හරියං, නාරිං සබ්බඬගසොහිනිං;
 සුවණ්ණෙන පටිච්ඡන්තං, දාසීගණපුරක්ඛත”න්ති. –

ඉමං ගාථං වත්වා “ඉදානි පෙසෙමි, ඉදානි පෙසෙමි”ති මුසාවාදං කත්වා
 එකසතරාජුතං සඤ්ඤං අදාසි “අට්ඨාරසඅක්ඛොහණිසඬ්ඛාය සෙනාය සද්ධිං
 සබ්බෙ යුද්ධසජ්ජා හුත්වා නික්ඛමන්තු, අජ්ජ උභින්නම්පි පච්චත්ථිකානං සීසානි

ඡිත්තදිත්වා ස්වෙ ජයපානං පිවිස්සාමා” ති. තෙ සබ්බෙපි නික්ඛමිංසු. සයං නික්ඛන්තො පන මාතරං චලාකදෙව්ඤ්ඤා අග්ගමහෙසිං, නන්දාදෙව්ඤ්ඤා, පුත්තං පඤ්චාලවන්දඤ්ඤා, ධීතරං පඤ්චාලවන්දිඤ්ඤාති චත්තාරො ජනෙ ඕරොධෙහි සද්ධිං පාසාදෙ නිවාසාපෙත්වා නික්ඛමි. බොධිසත්තොපි වෙදෙහරඤ්ඤො වෙව තෙන සද්ධිං ආගතසෙනාය ව මහත්තං සක්කාරං කාරෙසි. කෙවි මනුස්සා සුරං පිචන්ති, කෙවි මච්ඡමංසාදීති බාදන්ති, කෙවි දුරමග්ගා ආගතත්තා කිලන්තා සයන්ති. විදෙහරාජා පන සෙනකාදයො චත්තාරො පණ්ඩිතෙ ගහෙත්වා අමච්චගණපරිවුතො අලඬකතමහාතලෙ නිසීදි.

වුළුනිරාජාපි අට්ඨාරසඅක්ඛොහණ්ණසඬ්ඛාය සෙනාය සබ්බං තං නගරං තිසන්තිං චතුසඬ්ඛෙපං පරික්ඛිපිත්වා අනෙකසතසහස්සාහි උක්කාහි ධාරියමානාහි අරුණෙ උග්ගච්ඡන්තෙයෙව ගහණසජ්ජො හුත්වා අට්ඨාසි. තං ඤත්වා මහාසත්තො අත්තනො යොධානං තිණි සතාති පෙසෙසි “තුම්හෙ ජඩ්ඝඋමඬ්ඛගෙන ගන්ත්වා රඤ්ඤො මාතරඤ්ඤා අග්ගමහෙසිඤ්ඤා පුත්තඤ්ඤා ධීතරඤ්ඤා ජඩ්ඝඋමඬ්ඛගෙන ආනෙත්වා මහාඋමඬ්ඛගෙන නෙත්වා උමඬ්ඛගද්වාරතො ඛහි අකත්වා අන්තොඋමඬ්ඛගෙයෙව යාපෙත්වා යාව අම්භාකං ආගමනා රක්ඛන්තා තත්ථ යත්වා අම්භාකං ආගමනකාලෙ උමඬ්ඛගා නීහරිත්වා උමඬ්ඛගද්වාරෙ මහාවිසාලමාළුකෙ යාපෙථා” ති. තෙ තස්ස චචනං සම්පට්ඨිඡිත්වා ජඩ්ඝඋමඬ්ඛගෙන ගන්ත්වා සොපානපාදමූලෙ ඵලකසන්ථරණං උග්ගාටෙත්වා සොපානපාදමූලෙ සොපානසීසෙ මහාතලෙති එත්තකෙ යානෙ ආරක්ඛමනුස්සෙ ච බුජ්ජාදිපරිවාරිකායො ච හත්ථපාදෙසු ඛන්ධිත්වා මුඛඤ්ඤා පිදහිත්වා තත්ථ තත්ථ පටිච්ඡන්තට්ඨානෙ යාපෙත්වා රඤ්ඤො පටියත්තං බාදනීයභොජනීයං කිඤ්චි බාදිත්වා කිඤ්චි ඡිත්තදිත්වා වුණ්ණච්චුණ්ණං කත්වා අපරිභොගං කත්වා ජඩ්ඛෙත්වා උපරිපාසාදං අභිරුහිංසු. තදා චලාකදෙවි නන්දාදෙව්ඤ්ඤා රාජපුත්තඤ්ඤා රාජධීතරඤ්ඤා ගහෙත්වා “කො ජානාති, කිං හවිස්සති” ති මඤ්ඤමානා අත්තනා සද්ධිං එකසයනෙයෙව සයාපෙසි. තෙ යොධා ගබ්භද්වාරෙ යත්වා පක්කොසිංසු. සා නික්ඛමිත්වා “කිං, තාතා” ති ආහ. “දෙවි, අම්භාකං රාජා වෙදෙහඤ්ඤා මහොසධඤ්ඤා ජීවිතක්ඛයං පාපෙත්වා සකලජම්බුදීපෙ එකරජ්ජං කත්වා එකසතරාජපරිවුතො මහන්තෙන යසෙන අජ්ජ මහාජයපානං පිචන්තො තුම්හෙ චත්තාරොපි ජනෙ ගහෙත්වා ආනෙහි” ති අම්හෙ පහිණිති.

තෙපි තෙසං චචනං සද්දහිත්වා පාසාදා ඔතරිත්වා සොපානපාදමූලං අගමිංසු. අථ නෙ ගහෙත්වා ජඩ්ඝඋමඬ්ඛං පටිසිංසු. තෙ ආහංසු “මයං එත්තකං කාලං ඉධ වසන්තා ඉමං වීථිං න ඔතිණ්ණපුබ්බා” ති. “දෙවි, ඉමං වීථිං න සබ්බදා ඔතරන්ති, මඬ්ඛලවීථි නාමෙසා, අජ්ජ මඬ්ඛලදිවසභාවෙන රාජා ඉමිනා මග්ගෙන ආනෙතුං ආණාපෙසි” ති. තෙ තෙසං චචනං සද්දහිංසු. අථෙකච්චෙ තෙ චත්තාරො ගහෙත්වා ගච්ඡිංසු. එකච්චෙ නිචන්තිත්වා රාජනිවෙසනෙ රතනගබ්භෙ විචරිත්වා යථිච්ඡිතං රතනසාරං ගහෙත්වා ආගමිංසු. ඉතරෙපි චත්තාරො ඛත්තියා පුරතො මහාඋමඬ්ඛං පත්වා අලඬකතදෙවසහං විය උමඬ්ඛං දිස්වා “රඤ්ඤො අත්ථාය සජ්ජිත” ත්ති සඤ්ඤං කරිංසු. අථ නෙ ගඬ්ඛාය අවිදුරයානං නෙත්වා අන්තොඋමඬ්ඛගෙයෙව

අලඬිකතගබ්භෙ නිසීදාපෙත්වා එකච්චෙ ආරක්ඛං ගහෙත්වා අවිජිංසු. එකච්චෙ තෙසං ආනීතභාවං ඤාපෙතුං ගන්ත්වා බොධිසත්තස්ස ආරොවෙසුං. සො තෙසං කථං සුත්වා “ඉදානි මෙ මනොරථො මත්ථකං පාපුණ්සිස්සති”ති සොමනස්සජාතො රඤ්ඤො සන්තිකං ගන්ත්වා එකමන්තං අට්ඨාසි. රාජාපි කිලෙසාතුරතාය “ඉදානි මෙ ධීතරං පෙසෙස්සති, ඉදානි මෙ ධීතරං පෙසෙස්සති”ති පල්ලඬිකතො උට්ඨාය වාතපානෙන ඔලොකෙන්තො අනෙකෙහි උක්කාසතසහස්සෙහි එකොභාසං ජාතං නගරං මහතියා සෙනාය පරිවුතං දිස්වා ආසඩ්ඛිතපරිසඩ්ඛිතො “කිං නු බො එත”න්ති පණ්ඩිතෙහි සද්ධිං මන්තෙන්තො ගාථමාහ –

645.

“හත්ථි අස්සා රථා පත්ති, සෙනා තිට්ඨන්ති වම්මිතා;
උක්කා පදිත්තා ඤායන්ති, කිං නු මඤ්ඤන්ති පණ්ඩිතා”ති.

තත්ථ කිං නු මඤ්ඤන්තිති වුළුනිරාජා අම්භාකං තුට්ඨො, උදාහු කුද්ධො, කිං නු පණ්ඩිතා මඤ්ඤන්තිති පුච්ඡි.

තං සුත්වා සෙනකො ආහ – “මා වින්තයිත්ථ, මහාරාජ, අතිබහු උක්කා පඤ්ඤායන්ති, රාජා තුම්භාකං දාතුං ධීතරං ගහෙත්වා එති මඤ්ඤෙ”ති. පුක්කුසොපි “තුම්භාකං ආගන්තුකසක්කාරං කාතුං ආරක්ඛං ගහෙත්වා ධීතො හවිස්සති”ති ආහ. එවං තෙසං යං යං රුච්චති, තං තං කථයිංසු. රාජා පන “අසුකට්ඨානෙ සෙනා තිට්ඨන්තු, අසුකට්ඨානෙ ආරක්ඛං ගණ්හථ, අප්පමත්තා හොථා”ති වදන්තානං සද්දං සුත්වා ඔලොකෙන්තො සන්තද්ධපඤ්චාවුධං සෙනං පස්සිත්වා මරණභයහීතො හුත්වා මහාසත්තස්ස කථං පච්චාසිසන්තො ඉතරං ගාථමාහ –

646.

“හත්ථි අස්සා රථා පත්ති, සෙනා තිට්ඨන්ති වම්මිතා;
උක්කා පදිත්තා ඤායන්ති, කිං නු කාහන්ති පණ්ඩිතා”ති.

තත්ථ කිං නු කාහන්ති පණ්ඩිතාති පණ්ඩිත, කිං නාම වින්තෙසි, ඉමා සෙනා අම්භාකං කිං කරිස්සන්තිති.

තං සුත්වා මහාසත්තො “ඉමං අන්ධබාලං ථොකං සන්තාසෙත්වා පච්ඡා මම පඤ්ඤාබලං දස්සෙත්වා අස්සාසෙස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ආහ –

647.

“රක්ඛති තං මහාරාජ, වුළුනෙය්‍යො මහබ්බලො;
පදුට්ඨො බ්‍රහ්මදත්තෙන, පාතො තං ඝාතයිස්සති”ති.

තං සුත්වා සබ්බෙ මරණභයතප්පිතා ජාතා. රඤ්ඤො කණ්ඩො සුස්සි මුබ්බෙ බෙළො පරිජිජ්ජි, සරීරෙ දාහො උප්පජ්ජි. සො මරණභයහීතො පරිදෙවන්තො ද්වෙ ගාථා ආහ –

648.

“උබ්බෙබ්බති මෙ හදයං, මුබ්බද්ව පරිසුස්සති;
නිබ්බුතිං නාධිගච්ඡාමි, අග්ගිද්ධිසොච ආතපෙ.

649.

“කම්මාරානං යථා උක්කා, අත්ථො ඤායති නො ඛහි;
ඵචම්පි හදයං මය්හං, අන්තො ඤායති නො ඛහි”ති.

තත්ථ උබ්බෙබ්බති තාත මහොසධපණ්ඩිත, හදයං මෙ මහාවාතජ්ජහරිතං විය පල්ලවං කම්පති. අන්තො ඤායති සො “උක්කා විය මය්හං හදයමංසං අඛහන්තරෙ ඤායති, ඛහි පන න ඤායති”ති පරිදෙවති.

මහාසත්තො තස්ස පරිදෙවිතසද්දං සුත්වා “අයං අන්ධබාලො අඤ්ඤෙසු දිවසෙසු මම වචනං න අකාසි, භියො නං නිග්ගණ්ඨස්සාමි”ති වින්තෙත්වා ආහ –

650.

“පමත්තො මන්තනාතීතො, භින්තමන්තොසි ඛත්තිය;
ඉදානි බො තං තායන්තු, පණ්ඩිතා මන්තීතො ජනා.

651.

“අකත්වාමච්චස්ස වචනං, අත්ථකාමහිතෙසිතො;
අත්තපිතිරතො රාජා, මිගො කුට්ඨෙ ඔහිතො.

652.

“යථාපි මච්ඡො බලිසං, වච්ඡං මංසෙන ඡාදිතං;
ආමග්ගිද්ධො න ජානාති, මච්ඡො මරණමත්තතො.

653.

“ඵචමෙව තුවං රාජ, චූළනෙය්‍යස්ස ධිතරං;
කාමග්ගිද්ධො න ජානාසි, මච්ඡොව මරණමත්තතො.

654.

“සචෙ ගච්ඡසි පඤ්චාලං, බ්ජ්ජමත්තං ජහිස්සසි;
මිගං පන්ථානුබන්ධංව, මහන්තං භයමෙස්සති.

655.

“අනරියරූපො පුරිසො ජනිත්ද, අභිව උච්ඡධිගගතො ඩසෙය්‍යා;
න තෙන මිත්තිං කයිරාථ ධිරො, දුක්ඛො භවෙ කාපුරිසෙන සඬිගමො.

656.

“යදෙව ජඤ්ඤා පුරිසං ජනිත්ද, සීලවායං බහුස්සුතො;

තෙනෙව මිත්තිං කයිරාථ ධීරො, සුඛො භවෙ සජ්ජුරිසෙන සඬගමො”ති.

තත්ථ පමත්තොති මහාරාජ, ත්වං කාමෙන පමත්තො. මත්තනාතීතොති මයා අනාගතභයං දිස්වා පඤ්ඤාය පරිච්ඡින්නිත්වා මත්තිතමත්තනං අතික්කමත්තො. භින්නමත්තොති මත්තනාතික්කත්තත්තායෙව භින්නමත්තො, යො වා තෙ සෙනකාදිහි සද්ධිං මත්තො ගහිතො, එසො භින්නොතිපි භින්නමත්තොසි ජාතො. පණ්ඩිතාති ඉමෙ සෙනකාදයො චත්තාරො ජනා ඉදානි තං රක්ඛන්තු, පස්සාමි නෙසං බලන්ති දිපෙති. අකත්වාමච්චස්සාති මම උත්තමඅමච්චස්ස වචනං අකත්වා. අත්තපිතිරතොති අත්තනො කිලෙසපිතියා අභිරතො හුත්වා. මීගො කුටෙව ඔහිතොති යථා නාම නිවාපලොභෙන ආගතො මීගො කුටපාසෙ බජ්ඣති, එවං මම වචනං අග්ගහෙත්වා “පඤ්චාලවන්දිං ලභිස්සාමි”ති කිලෙසලොභෙන ආගන්ත්වා ඉදානි කුටපාසෙ බද්ධො මීගො විය ජාතොසිති.

“යථාපි මච්චො”ති ගාථාද්වයං “තදා මයා අයං උපමා ආහතා”ති දස්සෙතුං චුත්තං. “සවෙ ගච්ඡසි”ති ගාථාපි “න කෙවලං එත්තකමෙව, ඉමමිපි අහං ආහරි”න්ති දස්සෙතුං චුත්තා. අනරියරූපොති කෙවට්ටබ්බාහමණසදිසො අසජ්ජුරිසජාතිකො නිල්ලජ්ජජුරිසො. න තෙන මිත්තින්ති තාදිසෙන සද්ධිං මිත්තිධම්මං න කයිරාථ, ත්වං පන කෙවට්ටෙන සද්ධිං මිත්තිධම්මං කත්වා තස්ස වචනං ගණ්හි. දුක්ඛොති එවරූපෙන සද්ධිං සඬගමො නාම එකචාරම්පි කතො ඉධලොකෙපි පරලොකෙපි මහාදුක්ඛාවහනතො දුක්ඛො නාම හොති. යදෙවාති යං එව, අයමෙව වා පායො. සුඛොති ඉධලොකෙපි පරලොකෙපි සුඛොයෙව.

අථ නං “පුන එවරූපං කරිස්සති”ති සුට්ඨුතරං නිග්ගණ්හන්තො පුබ්බෙ රඤ්ඤා කථිතකථං ආහරිත්වා දස්සෙන්නො –

657.

“බාලො තුවං එළමුගොසි රාජ, යො උත්තමත්ථානි මයී ලපිත්ථො;
කිමෙවහං නඬගලකොට්ඨඬිඬො, අත්ථානි ජානාමි යථාපි අඤ්ඤෙ.

658.

“ඉමං ගලෙ ගහෙත්වාන, නාසෙථ විජිතා මම;
යො මෙ රත්තලාභස්ස, අන්තරායාය භාසති”ති. –

ඉමා ද්වෙ ගාථා වත්වා “මහාරාජ, අහං ගහපතිපුත්තො, යථා තච අඤ්ඤෙ සෙනකාදයො පණ්ඩිතා අත්ථානි ජානන්ති, තථා කිමෙව අහං ජානිස්සං, අගොචරො එස මය්හං, ගහපතිස්ප්පමෙවාහං ජානාමි, අයං අත්ථො සෙනකාදිනං පණ්ඩිතානං පාකටො හොති, අජ්ජ තෙ අට්ඨාරසඅක්ඛොහණිසඬ්ඛාය සෙනාය පරිචාරිතස්ස සෙනකාදයො අවස්සයා හොන්තු, මං පන ගීවායං ගහෙත්වා නික්කඬ්ඨිතුං ආණාපෙසි, ඉදානි මං කස්මා පුච්ඡසි”ති එවං සුනිග්ගහිතං නිග්ගණ්හි.

තං සුත්වා රාජා වින්තෙසි “පණ්ඩිතො මයා කථිතදොසමෙව කථෙති. පුබ්බෙව හි ඉදං අනාගතභයං ජාති, තෙන මං අතිවිය නිග්ගණ්හාති, න ඛො පනායං එත්තකං කාලං නික්කම්මකොව අවිජ්ජසති, අවස්සං ඉමිනා මය්හං සොත්ථිභාවො කතො භවිස්සති”ති. අථ නං පරිග්ගණ්හන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

659.

“මහොසධ අතීතෙන, නානුවිජ්ඣන්ති පණ්ඩිතා,
කිං මං අස්සංව සම්බද්ධං, පතොදෙනෙව විජ්ඣසි.

660.

“සචෙ පස්සසි මොක්ඛං වා, බෙමං වා පන පස්සසි;
තෙනෙව මං අනුසාස, කිං අතීතෙන විජ්ඣසි”ති.

තත්ථ නානුවිජ්ඣන්තිති අතීතදොසං ගහෙත්වා මුඛසත්තිහි න විජ්ඣන්ති. අස්සංව සම්බද්ධන්ති සත්තුසෙනාය පරිවුතත්තා සුට්ඨු ඛන්ධිත්වා යපිතං අස්සං විය කිං මං විජ්ඣසි. තෙනෙව මන්ති එවං තෙ මොක්ඛො භවිස්සති, එවං බෙමන්ති තෙනෙව සොත්ථිභාවෙන මං අනුසාස අස්සාසෙහි, තඤ්ඤි යපෙත්වා අඤ්ඤං මෙ පටිසරණං නත්ථිති.

අථ නං මහාසත්තො “අයං රාජා අතිවිය අන්ධබාලො, පුරිසවිසෙසං න ජානාති, ථොකං කිලමෙත්වා පච්ඡා තස්ස අවස්සයො භවිස්සමි”ති වින්තෙත්වා ආහ –

661.

“අතීතං මානුසං කම්මං, දුක්කරං දුරහිසම්භවං;
න තං සක්කොපි මොචෙතුං, ත්වං පජානස්සු ඛන්තිය.

662.

“සන්ති වෙහායසා නාගා, ඉද්ධිමන්තො යසස්සිනො;
තෙපි ආදාය ගච්ඡෙය්‍යුං, යස්ස හොන්ති තථාවිධා.

663.

“සන්ති වෙහායසා අස්සා, ඉද්ධිමන්තො යසස්සිනො;
තෙපි ආදාය ගච්ඡෙය්‍යුං, යස්ස හොන්ති තථාවිධා.

664.

“සන්ති වෙහායසා පක්ඛි, ඉද්ධිමන්තො යසස්සිනො;
තෙපි ආදාය ගච්ඡෙය්‍යුං, යස්ස හොන්ති තථාවිධා.

665.

“සන්ති වෙහායසා යක්ඛා, ඉද්ධිමන්තො යසස්සිනො;
තෙපි ආදාය ගච්ඡෙය්‍යුං, යස්ස හොන්ති තථාවිධා.

666.

“අතීතං මානුසං කම්මං, දුක්කරං දුරභිසම්භවං;
න තං සක්කොමි මොවෙතුං, අන්තලික්ඛෙන ඛත්තියා” ති.

තත්ථ කම්මන්ති මහාරාජ, ඉදං ඉතො තච මොචනං නාම අතීතං, මනුස්සෙහි කත්තබ්බකම්මං අතීතං. දුක්කරං දුරභිසම්භවන්ති නෙච කාතුං, න සම්භවිතුං සක්කා. න තං සක්කොමීති අහං තං ඉතො මොවෙතුං න සක්කොමි. ත්වං පජානස්සු ඛත්තියාති මහාරාජ, ත්වමෙවෙත්ථ කත්තබ්බං ජානස්සු. වෙභායසාති ආකාසෙන ගමනසමත්ථා. නාගාති හත්ථිනො. යස්සාති යස්ස රඤ්ඤො. තථාච්චාති ඡද්දන්තකුලෙ වා උපොසථකුලෙ වා ජාතා නාගා භොන්ති, තං රාජානං තෙ ආදාය ගච්ඡෙය්ගුං. අස්සාති වලාහකඅස්සරාජකුලෙ ජාතා අස්සා. පක්ඛිති ගරුල්භං සන්ධායාහ. යක්ඛාති සාතාගිරාදයො යක්ඛා. අන්තලික්ඛෙනාති අන්තලික්ඛෙන මොවෙතුං න සක්කොමි, තං ආදාය ආකාසෙන මිථිලං නෙතුං න සක්කොමීති අත්ථො.

රාජා තං සුත්ථා අප්පට්භානො නිසීදි. අථ සෙනකො වින්තෙසි “ඉදානි රඤ්ඤො වෙච අම්භාකඤ්ච ය්පෙත්ථා පණ්ඩිතං අඤ්ඤං පටිසරණං නත්ථි, රාජා පනස්ස කථං සුත්ථා මරණභයතප්පිතො කිඤ්චි වත්තුං න සක්කොති, අහං පණ්ඩිතං යාච්ඡාමි” ති. සො යාවන්තො ද්වෙ ගාථා අභාසි –

667.

“අතීරදස්සි පුරිසො, මහන්තෙ උදකණ්ණවෙ;
යත්ථ සො ලහතෙ ගාධං, තත්ථ සො වින්දතෙ සුඛං.

668.

“ඵචං අම්භඤ්ච රඤ්ඤො ච, ත්වං පතිට්ඨා මහොසධ;
ත්වං නොසි මන්තිනං සෙට්ඨො, අම්භෙ දුක්ඛා පමොචයා” ති.

තත්ථ අතීරදස්සීති සමුද්දෙ භින්තනාථො තීරං අපස්සන්තො. යත්ථාති උම්චෙගබ්භාහතො විචරන්තො යම්හි පදෙසෙ පතිට්ඨං ලහති. පමොචයාති පුබ්බෙපි මිථිලං පරිචාරෙත්ථා ධීතකාලෙ තයාච පමොචිතම්භා, ඉදානිපි ත්වමෙච අම්භෙ දුක්ඛා මොවෙහීති යාචි.

අථ නං නිග්ගණ්හන්තො මහාසත්තො ගාථාය අප්ඤ්ඤාසි –

669.

“අතීතං මානුසං කම්මං, දුක්කරං දුරභිසම්භවං;
න තං සක්කොමි මොවෙතුං, ත්වං පජානස්සු සෙනකා” ති.

තත්ථ පජානස්සු සෙනකාති සෙනක, අහං න සක්කොමි, ත්වං පන ඉමං රාජානං ආකාසෙන මිථිලං නෙහීති.

රාජා ගහෙනබ්බගහණං අපස්සන්තො මරණභයතජ්ජිතො මහාසත්තෙන සද්ධිං
කටෙතුං අසක්කොන්තො “කදාවි සෙනකොපි කිඤ්චි උපායං ජානෙය්‍යා,
පුච්ඡස්සාමි තාව න”න්ති පුච්ඡන්තො ගාථමාහ –

670.

“සුඤ්ඤාහි මෙතං වචනං, පස්ස සෙනං මහබ්බයං;
සෙනකං දානි පුච්ඡාමි, කිං කිච්චං ඉධ මඤ්ඤසි”ති.

තත්ථ කිං කිච්චන්ති කිං කාතබ්බයුත්තකං ඉධ මඤ්ඤසි, මහොසධෙනම්හි
පරිච්චන්තො, යදි ත්ථං ජානාසි, වදෙහිති.

තං සුත්වා සෙනකො “මං රාජා උපායං පුච්ඡති, සොහනො වා හොතු මා වා,
කටෙස්සාමි එකං උපායං”න්ති වින්තෙත්වා ගාථමාහ –

671.

“අග්ගිං වා ද්වාරතො දෙම, ගණ්භාමසෙ විකන්තනං;
අඤ්ඤමඤ්ඤං වධිත්වාන, බ්ඡපං හිස්සාම ජීවිතං;
මා නො රාජා බ්‍රහ්මදත්තො, චිරං දුක්ඛෙන මාරයි”ති.

තත්ථ ද්වාරතොති ද්වාරං පිදහිත්වා තත්ථ අග්ගිං දෙම. විකන්තනන්ති
අඤ්ඤමඤ්ඤං විකන්තනං සත්ථං ගණ්භාම. හිස්සාමාති ජීවිතං බ්ඡපං ජහිස්සාම,
අලඬිකතපාසාදොයෙව නො දාරුචිතකො හවිස්සති.

තං සුත්වා රාජා අනත්තමනො “අත්තනො පුත්තදාරස්ස එවරූපං විතකං
කරොහි”ති වත්වා පුක්කුසාදයො පුච්ඡී. තෙපි අත්තනො පතිරූපා බාලකථායෙව
කථයිංසු. තෙන වුත්තං –

672.

“සුඤ්ඤාහි මෙතං වචනං, පස්ස සෙනං මහබ්බයං;
පුක්කුසං දානි පුච්ඡාමි, කිං කිච්චං ඉධ මඤ්ඤසි.

673.

“විසං බාදිත්වා මීයාම, බ්ඡපං හිස්සාම ජීවිතං;
මා නො රාජා බ්‍රහ්මදත්තො, චිරං දුක්ඛෙන මාරයි.

674.

“සුඤ්ඤාහි මෙතං වචනං, පස්ස සෙනං මහබ්බයං;
කාමින්දං දානි පුච්ඡාමි, කිං කිච්චං ඉධ මඤ්ඤසි.

675.

“රජ්ජුයා බජ්ඣ මීයාම, පපාතා පපතාමසෙ;

මා නො රාජා බ්‍රහ්මදත්තො, චිරං දුක්ඛෙන මාරයි.

676.

“සුඤ්ඤාහි මෙතං වචනං, පස්ස සෙනං මහබ්භයං;
දෙවින්දං දානි පුච්ඡාමි, කිං කිච්චං ඉධ මඤ්ඤසි.

677.

“අග්ගිං වා ද්වාරතො දෙම, ගණ්භාමසෙ විකන්තනං;
අඤ්ඤමඤ්ඤං වධිත්වාන, බිජ්ජං හිස්සාම ජීවිතං;
න නො සක්කොති මොචෙතුං, සුඛෙනෙව මහොසධො”ති.

අපිව එතෙසු දෙවින්දො “අයං රාජා කිං කරොති, අග්ගිමිහි සන්තෙ
බජ්ජොපනකං ධමනි, යපෙත්වා මහොසධං අඤ්ඤො ඉධ සොත්ථිභාවං කාතුං
සමත්ථො නාම නත්ථි, අයං තං අපුච්ඡිත්වා අමිහෙ පුච්ඡති, මයං කිං ජානාමා”ති
වින්තෙත්වා අඤ්ඤං උපායං අපස්සන්තො සෙනකෙන කථිතමෙව කථෙත්වා
මහාසත්තං වණ්ණෙන්නො ද්වෙ පාදෙ ආභ. තත්‍රායං අධිජ්ජායො – “මහාරාජ, මයං
සබ්බෙපි පණ්ඩිතමෙව යාවාම. සචෙ පන යාවියමානොපි න නො සක්කොති
මොචෙතුං සුඛෙනෙව මහොසධො, අථ සෙනකස්ස වචනං කරිස්සාමා”ති.

තං සුත්වා රාජා පුබ්බෙ බොධිසත්තස්ස කථිතදොසං සරිත්වා තෙන සද්ධිං
කථෙතුං අසක්කොන්තො තස්ස සුඤ්ඤාත්තස්සෙව පරිදෙවන්තො ආභ –

678.

“යථා කදලිනො සාරං, අන්වෙසං නාධිගච්ඡති;
එවං අන්වෙසමානා නං, පඤ්ඤං නජ්ඣගමාමසෙ.

679.

“යථා සිම්බලිනො සාරං, අන්වෙසං නාධිගච්ඡති;
එවං අන්වෙසමානා නං, පඤ්ඤං නජ්ඣගමාමසෙ.

680.

“අදෙසෙ වත නො වුට්ඨං, කුඤ්ජරානං වනොදකෙ;
සකාසෙ දුම්මනුස්සානං, බාලානං අවිජානනං.

681.

“උබ්බෙධනි මෙ හදයං, මුඛඤ්ච පරිසුස්සති;
නිබ්බුතිං නාධිගච්ඡාමි, අග්ගිද්ධිසොච ආතපෙ.

682.

“කම්මාරානං යථා උක්කා, අන්තො ක්කායනි නො බහි;
එවමපි හදයං මය්හං, අන්තො ක්කායනි නො බහි”ති.

තත්ථ කදලිනොති යථා කදලික්ඛන්ධස්ස නිස්සාරත්තා සාරත්ථිකො පුරිසො
 අන්වෙසන්තොපි තතො සාරං නාධගච්ඡති, එවං මයං ඉමම්භා දුක්ඛා මුච්චනුපායං
 පඤ්ඤං පඤ්ච පණ්ඩිතෙ පුච්ඡන්වා අන්වෙසමානාපි පඤ්ඤං නප්ඤ්ඤාමාමසෙ.
 අම්භෙහි පුච්ඡිතං උපායං අජානන්තා අස්සුණන්තා විය ජාතා, මයං තං පඤ්ඤං
 නාධගච්ඡාම. දුතියගාථායපි එසෙව නයො. කුඤ්ජරානං වනොදකෙති යථා
 කුඤ්ජරානං නිරුදකෙ යානෙ වුට්ඨං අදෙසෙ වුට්ඨං නාම හොති, තෙ හි තථාරූපෙ
 නිරුදකෙ වනගහනෙ පදෙසෙ වසන්තා ඛිජ්ජමෙව පච්චාමිත්තානං වසං ගච්ඡන්ති,
 එවං අම්භෙහිපි ඉමෙසං දුම්මනුස්සානං බාලානං සන්තිකෙ වසන්තෙහි අදෙසෙ
 වුට්ඨං. එත්තකෙසු හි පණ්ඩිතෙසු එකොපි මෙ ඉදානි පටිසරණං නත්ථිති
 නානාවිධෙන විලපති.

තං සුත්වා පණ්ඩිතො “අයං රාජා අතිවිය කිලමති. සචෙ නං න අස්සාසෙස්සාමි,
 හදයෙන ඵලිතෙන මරිස්සති”ති වින්තෙත්වා අස්සාසෙසි. තමත්ථං පකාසෙත්තො
 සත්ථා ආහ –

683.

“තතො සො පණ්ඩිතො ධීරො, අත්ථදස්සි මහොසධො;
 චෙදෙහං දුක්ඛිතං දිස්වා, ඉදං වචනමබ්බවි.

684.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
 අහං තං මොචයිස්සාමි, රාහුග්ගහංව චන්දිමං.

685.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
 අහං තං මොචයිස්සාමි, රාහුග්ගහංව සුරියං.

686.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
 අහං තං මොචයිස්සාමි, පඬිකෙ සන්තංව කුඤ්ජරං.

687.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
 අහං තං මොචයිස්සාමි, පෙළාබද්ධංව පන්නගං.

688.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
 අහං තං මොචයිස්සාමි, පක්ඛිං බද්ධංව පඤ්ජරෙ.

689.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;

අහං තං මොචයිස්සාමි, මච්ඡෙ ඡාලගතෙරිව.

690.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
අහං තං මොචයිස්සාමි, සයොග්ගබලවාහනං.

691.

“මා ත්වං භායි මහාරාජ, මා ත්වං භායි රථෙසහ;
පඤ්චාලං වාහයිස්සාමි, කාකසෙනංව ලෙඩ්ඛුනා.

692.

“අදු පඤ්ඤා කිමත්ථියා, අමච්චො වාපි තාදිසො;
යො තං සම්බාධපක්ඛන්දං, දුක්ඛා න පරිමොචයෙ”ති.

තත්ථ ඉදන්ති දවඩාහදඩ්ඨෙ අරඤ්ඤෙ සනවස්සං වස්සාපෙන්නො විය නං
අස්සාසෙන්නො ඉදං “මා ත්වං භායි, මහාරාජා”ති ආදිකං වචනං අබ්බුට්ඨි. තත්ථ
සන්නන්ති ලග්ගං. පෙළාබද්ධන්ති පෙළාය අබ්බන්තරගතං සප්පං. පඤ්චාලන්ති
එතං එවං මහන්තිමපි පඤ්චාලරඤ්ඤො සෙනං. වාහයිස්සාමිති පලාපෙස්සාමි. අදුති
නාමත්ථෙ නිපාතො, පඤ්ඤා නාම කිමත්ථියාති අත්ථො. අමච්චො වාපි තාදිසොති
තාදිසො පඤ්ඤාය සම්පන්නො අමච්චො වාපි කිමත්ථියො, යො තං එවං
මරණසම්බාධප්පත්තං දුක්ඛා න පරිමොචයෙ. මහාරාජ, අහං පඨමතරං
ආගච්ඡන්තො නාම කිමත්ථං ආගතොති මඤ්ඤසි. මා භායි, අහං තං ඉමම්භා දුක්ඛා
මොචයිස්සාමිති අස්සාසෙසි.

සොපි තස්ස වචනං සුත්වා “ඉදානි මෙ ජීවිතං ලද්ධ”න්ති අස්සාසං පටිලභි.
බොධිසත්තෙන සිහනාදෙ කතෙ සබ්බෙ ව තුස්සිංසු. අථ නං සෙනකො පුච්ඡි
“පණ්ඩිත, ත්වං සබ්බෙ අම්භෙ ගහෙත්වා ගච්ඡන්තො කෙනුපායෙන ගමිස්සසි”ති?
“අලඬකතඋමඬිගෙන නෙස්සාමි, තුම්භෙ ගමනසප්පා හොථා”ති වත්වා
උමඬිගද්වාරවිවරණත්ථං යොධෙ ආණාපෙන්නො ගාථමාහ —

693.

“එථ මාණවා උට්ඨෙථ, මුඛං සොධෙථ සන්ධිනො;
වෙදෙහො සහමච්චෙහි, උමඬිගෙන ගමිස්සති”ති.

තත්ථ මාණවාති තරුණාධිවචනං. මුඛං සොධෙථාති උමඬිගද්වාරං විවරථ.
සන්ධිනොති සරසන්ධිනො ව ද්වාරං සොධෙථ, එකසතානං සයනගබ්භානං ද්වාරං
විවරථ, අනෙකසතානං දීපාලයානං ද්වාරං විවරථාති.

තෙ උට්ඨාය උමඬිගද්වාරං විවරිංසු. සකලො උමඬිගො එකොභාසො
අලඬකතදෙවසභා විය විරොචි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ —

694.

“තස්ස තං වචනං සුත්වා, පණ්ඩිතස්සානුවාරිනො;
උමඬගද්වාරං විවරිංසු, යන්තයුත්තෙ ච අග්ගලෙ” ති.

තත්ථ අනුවාරිනොති වෙය්‍යාවච්චකරා. යන්තයුත්තෙ ච අග්ගලෙති
සුවිසරිකසම්පන්නානි ච ද්වාරකවාටානි.

තෙ උමඬගද්වාරං විවරිත්වා මහාසත්තස්ස ආරොචෙසුං. සො රඤ්ඤො
සඤ්ඤමදාසි “කාලො, දෙව, පාසාදා ඔතරථා” ති. තං සුත්වා රාජා ඔතරි. අථ
සෙනකො සීසතො නාළිපට්ටං අපනෙත්වා සාටකං ඔමුඤ්චිත්වා කච්ඡං දළ්භං
බන්ධි. අථ නං මහාසත්තො දිස්වා “සෙනක, කිං කරොසි” ති පුච්ඡි. “පණ්ඩිත,
උමඬගෙන ගච්ඡන්තෙහි නාම වෙය්‍යං මොචෙත්වා කච්ඡං දළ්භං බන්ධිත්වා
ගන්තබ්බ” ති. “සෙනක, ‘උමඬගං පවිසන්තො ඔනමිත්වා ජණ්ණකෙහි පතිට්ඨාය
පවිසිස්සාමි” ති මා සඤ්ඤමකාසි. සචෙ හත්ථිනා ගන්තුකාමොසි, හත්ථිං අභිරුද්භ
ගච්ඡාහි. සචෙ අස්සෙන ගන්තුකාමොසි, අස්සං අභිරුද්භ ගච්ඡාහි. උච්චො
උමඬගො අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධො විසාලද්වාරො, ත්වං යථාරුචියා
අලඬකතප්පටියන්තො රඤ්ඤො පුරතො ගච්ඡාහි” ති ආහ. බොධිසත්තො කිර
සෙනකස්ස ගමනං පුරතො විචාරෙත්වා රාජානං මජ්ඣෙ කත්වා සයං පච්ඡතො
අහොසි. කිං කාරණා? රාජා අලඬකතඋමඬගං ඔලොකෙන්තො මා සණ්කං
අගමාසිති. උමඬගෙ මහාජනස්ස යාගුහත්තබ්බදනීයාදීනි අප්පමාණානි අහෙසුං. තෙ
මනුස්සා බ්බදන්තා පිචන්තා උමඬගං ඔලොකෙන්තා ගච්ඡන්ති. මහාසත්තො “යාථ
මහාරාජ, යාථ මහාරාජා” ති වොදෙන්තො පච්ඡතො යාති. රාජා අලඬකතදෙවසහං
විස උමඬගං ඔලොකෙන්තො යාති. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

695.

“පුරතො සෙනකො යාති, පච්ඡතො ච මහොසධො;
මජ්ඣෙ ච රාජා වෙදෙහො, අමච්චපරිවාරිනො” ති.

රඤ්ඤො ආගතභාවං ඤත්වා තෙ මාණවා රාජමාතරඤ්ච දෙවිඤ්ච පුත්තඤ්ච
ධීතරඤ්ච උමඬගා නීහරිත්වා මහාවිසාලමාලකෙ ය්‍යෙසුං. රාජාපි බොධිසත්තෙන
සද්ධිං උමඬගා නික්ඛමි. තෙ රාජානඤ්ච පණ්ඩිතඤ්ච දිස්වා “නිස්සංසයං පරහත්ථං
ගතමිහා, අමිහෙ ගහෙන්වා ආගතෙහි පණ්ඩිතස්ස පුරිසෙහි භවිතබ්බ” ති
මරණභයනජ්ජිතා මහාවිරථං විරචිංසු. චූළනිරාජාපි කිර වෙදෙහරඤ්ඤො
පලායනභයෙන ගඬගාතො ගාචුතමත්තට්ඨානෙ අට්ඨාසි. සො සන්නිසින්නාය
රත්තියා තෙසං විරථං සුත්වා “නන්දාදෙවියා විස සද්දො” ති චත්තුකාමොපි “කුහිං
නන්දාදෙවිං පස්සිස්සසි” ති පරිභාසභයෙන න කිඤ්චි ආහ. මහාසත්තො පන තස්මිං
යානෙ පඤ්චාලචන්දිං කුමාරිකං රතනරාසිමිති ය්‍යෙත්වා අභිසිඤ්චිත්වා “මහාරාජ,
ත්වං ඉමිස්සා කාරණා ආගතො, අයං තෙ අග්ගමහෙසී භොතු” ති ආහ. තිණි
නාචාසතානි උපට්ඨායෙසුං, රාජා විසාලමාලකා ඔතරිත්වා අලඬකතනාවං අභිරුහි.
තෙපි චත්තාරො බත්තියා නාවං අභිරුහිංසු. තමත්ථං පකාසෙන්තො සත්ථා ආහ –

696.

“උමඩ්ගා නික්බමිත්වාන, වෙදෙහො නාවමාරුහි;
අහිරුළුභඤ්ච තං ඤත්වා, අනුසාසි මහොසධො.

697.

“අයං තෙ සසුරො දෙව, අයං සස්සු ජනාධිප;
යථා මාතු පටිපත්ති, එවං තෙ හොතු සස්සුයා.

698.

“යථාපි නියකො භාතා, සඋදරියො එකමාතුකො;
එවං පඤ්චාලවන්දො තෙ, දයිතබ්බො රථෙසහ.

699.

“අයං පඤ්චාලවන්දී තෙ, රාජපුත්ති අභිච්ඡිතා;
කාමං කරොහි තෙ තාය, හරියා තෙ රථෙසහා” ති.

තත්ථ අනුසාසිති එවං කිරස්ස අහොසි “කදාවි එසො කුජ්ඣිත්වා
චූළනිරඤ්ඤො මාතරං මාරෙය්‍ය, අහිරුපාය නන්දාදෙවියා සද්ධිං සංවාසං
කප්පෙය්‍ය, රාජකුමාරං වා මාරෙය්‍ය, පටිඤ්ඤමස්ස ගණ්හිස්සාමි” ති. තස්මා “අයං
තෙ” තිආදීති වදන්තො අනුසාසි. තත්ථ අයං තෙ සසුරොති අයං තව සසුරස්ස
චූළනිරඤ්ඤො පුත්තො පඤ්චාලවන්දියා කනිට්ඨභාතිකො, අයං තෙ ඉදානි සසුරො.
අයං සස්සුති අයං ඉමිස්සා මාතා නන්දාදෙවී නාම තව සස්සු. යථාමාතුනි යථා මාතු
පුත්තා වත්තප්පට්ඨත්තං කරොන්ති, එවං තෙ එතිස්සා හොතු, බලවතිං මාතුසඤ්ඤං
පච්චුපට්ඨාපෙත්වා මා නං කදාවි ලොභචිත්තෙන ඔලොකෙහි. නියකොති
අජ්ඣත්තිකො එකපිතරා ජාතො. එකමාතුකොති එකමාතරා ජාතො. දයිතබ්බොති
පියායිතබ්බො. හරියාති අයං තෙ හරියා, මා එතිස්සා අවමානං අකාසිති රඤ්ඤො
පටිඤ්ඤං ගණ්හි.

රාජාපි “සාධු” ති සම්පට්ඨි. රාජමාතරං පන ආරබ්භ කිඤ්චි න කථෙසි. කිං
කාරණා? තස්සා මහල්ලකභාවෙනෙව. ඉදං පන සබ්බං බොධිසත්තො තීරෙ යත්වාච
කථෙසි. අථ නං රාජා මහාදුක්ඛතො මුත්තතාය ගන්තුකාමො හුත්වා “තාත, ත්වං
තීරෙ යීතොච කථෙසි” ති වත්වා ගාථමාහ –

700.

“ආරුශ්භ නාවං තරමානො, කිං නු තීරමිහි තිට්ඨසි;
කිච්ඡා මුත්තාමිහ දුක්ඛතො, යාම දානි මහොසධා” ති.

මහාසත්තො “දෙව, තුම්හෙහි සද්ධිං ගමනං නාම මය්‍හං අයුත්ත” ත්ති වත්වා
ආහ –

701.

“නෙස ධම්මො මහාරාජ, යොහං සෙනාය නායකො;
සෙනාභිගං පරිභාපෙත්වා, අත්තානං පරිමොචයෙ.

702.

“නිවෙසනම්හි තෙ දෙව, සෙනාභිගං පරිභාපිතං;
තං දින්නං බ්‍රහ්මදත්තෙන, ආනයිස්සං රටෙසහා”ති.

තත්ථ ධම්මොති සභාවො. නිවෙසනම්හිති තං නගරං සන්ධායාහ. පරිමොචයෙති පරිමොචෙයාං. පරිභාපිතන්ති ඡඩ්ඛිතං. තෙසු හි මනුස්සෙසු දුරමග්ගං ආගතත්තා කෙචි කිලන්තා නිද්දං ඔක්කන්තා කෙචි බාදන්තා පිචන්තා අමිහාකං නික්ඛන්තභාවම්පි න ජානිංසු, කෙචි ගිලානා. මයා සද්ධිං චත්තාරො මාසෙ කම්මං කත්වා මම උපකාරකා මනුස්සා චෙත්ථ බහු, න සක්කා මයා එකමනුස්සම්පි ඡඩ්ඛෙත්වා ගන්තුං, අහං පන නිචත්තිත්වා සබ්බම්පි තං තච සෙනං බ්‍රහ්මදත්තෙන දින්නං අප්පට්ඨිද්ධං ආනෙස්සාමි. තුම්හෙ, මහාරාජ, කත්ථවි අවිලම්බන්තා සීසං ගච්ඡථ. මයා එවා අන්තරාමග්ගෙ හත්ථිවාහනාදීනි යපිතානි, කිලන්තකිලන්තානි පහාය සමත්ථසමත්ථෙහි සීසං මිටීලමෙව පවිසථාති.

තතො රාජා ගාථමාහ —

703.

“අප්පසෙන්නො මහාසෙනං, කථං විග්ගස්භ යස්සසි;
දුබ්බලො බලචන්තෙන, විහඤ්ඤිස්සසි පණ්ඩිතා”ති.

තත්ථ විග්ගස්භාති පරිප්ඵරිත්වා. විහඤ්ඤිස්සසිති හඤ්ඤිස්සසි.

තතො බොධිසත්තො ආහ —

704.

“අප්පසෙන්නොපි වෙ මන්තී, මහාසෙනං අමන්තිනං;
ඡිනාති රාජා රාජානො, ආදිච්චොවුදයං තම”න්ති.

තත්ථ මන්තීති මන්තාය සමන්තාගතො පඤ්ඤවා උපායකුසලො. අමන්තිනන්ති අනුපායකුසලං ඡිනාති, පඤ්ඤවා දුප්පඤ්ඤං ඡිනාති. රාජා රාජානොති එකොපි ච එවරූපො රාජා බහුපි දුප්පඤ්ඤරාජානො ඡිනාතියෙව. යථා කින්නි? ආදිච්චොවුදයං තමන්ති, යථා ආදිච්චො උදයන්තො තමං විද්ධංසෙත්වා ආලොකං දස්සෙති, එවං ඡිනාති වෙව සුරියො විය විරොචති ව.

ඉදං චත්වා මහාසත්තො රාජානං “ගච්ඡථ තුම්හෙ”ති චන්දිත්වා උයොයාපෙසි. සො “මුත්තො චතම්හි අමිත්තහත්ථතො, ඉමිස්සා ච ලද්ධත්තා මනොරථොපි මෙ මත්ථකං පත්තො”ති බොධිසත්තස්ස ගුණෙ ආචජ්ජෙත්වා උප්පන්නපිතිපාමොජ්ජො පණ්ඩිතස්ස ගුණෙ සෙනකස්ස කටෙන්නො ගාථමාහ —

705.

“සුසුබං වත සංවාසො, පණ්ඩිතෙහීති සෙනක;
පක්ඛිව පඤ්ජරෙ ඛද්ධෙ, මච්ඡෙ ජාලගතෙරිව;
අමිත්තහත්ථත්තගතෙ, මොච්ඡි නො මහොසධො” ති.

තත්ථ සුසුබං වතාති අතිසුබං වත ඉදං, යො සංවාසො පණ්ඩිතෙහි. ඉතීති කාරණත්ථෙ නිපාතො. ඉදං චුත්තං හොති – යස්මා අමිත්තහත්ථගතෙ මොච්ඡි නො මහොසධො, තස්මා, සෙනක, වදාමි. සුසුබං වත ඉදං, යො එස පණ්ඩිතෙහි සංවාසොති.

තං සුත්වා සෙනකොපි පණ්ඩිතස්ස ගුණෙ කථෙන්නො ආහ –

706.

“එවමෙතං මහාරාජ, පණ්ඩිතා හි සුඛාවහා;
පක්ඛිව පඤ්ජරෙ ඛද්ධෙ, මච්ඡෙ ජාලගතෙරිව;
අමිත්තහත්ථත්තගතෙ, මොච්ඡි නො මහොසධො” ති.

අථ වෙදෙහරාජා නදිං උත්තරිත්වා යොජනන්තරෙ යොජනන්තරෙ මහාසත්තෙන කාරිතගාමං සම්පත්තො. තත්ත්වස්ස බොධිසත්තෙන යපිතමනුස්සා හත්ථිවාහනාදීනි වෙච අන්තපානාදීනි ච අදංසු. සො කිලන්තෙ හත්ථිඅස්සරථාදයො යපෙත්වා ඉතරෙ ආදාය තෙහි සද්ධිං අඤ්ඤං ගාමං පාපුණි. එතෙනුපායෙන යොජනසතිකං මග්ගං අතික්කමිත්වා පුනදිවසෙ පාතොච මිලිලං පාවිසි. මහාසත්තොපි උමඬගද්වාරං ගන්ත්වා අත්තනා සන්තද්ධබ්ගං ඔමුඤ්චිත්වා උමඬගද්වාරෙ වාලුකං වියුහිත්වා යපෙසි. යපෙත්වා ච පන උමඬගං පවිසිත්වා උමඬගෙන ගන්ත්වා නගරං පවිසිත්වා පාසාදං අභිරුය්හ ගන්ධොදකෙන න්හත්වා නානග්ගරසහොජනං භුඤ්ජිත්වා සයනවරගතො “මනොරථො මෙ මත්ථකං පත්තො” ති ආවජ්ජෙන්නො නිපජ්ජි. අථ තස්සා රත්තියා අව්චයෙන චූළනිරාජා සෙනඬගං විවාරයමානො තං නගරං උපාගමි. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ –

707.

“රක්ඛිත්වා කසිණං රත්තිං, චූළනෙය්‍යො මහබ්බලො;
උදෙන්තං අරුණුග්ගස්මිං, උපකාරිං උපාගමි.

708.

“ආරුය්හ පවරං නාගං, බලවන්තං සට්ඨිභායනං;
රාජා අවොච පඤ්චාලො, චූළනෙය්‍යො මහබ්බලො.

709.

“සන්තද්ධො මණ්ඩම්මෙන, සරමාදාය පාණිනා;
පෙසියෙ අජ්ඣාසිත්ථ, පුට්ඨගුම්බෙ සමාගතෙ” ති.

තත්ථ කසිණන්ති සකලං නිස්සෙසං. උදෙන්තන්ති උදෙන්තෙ. උපකාරීන්ති පඤ්චාලනගරං උපාදාය මහාසත්තෙනකාරිතත්තා “උපකාරී”ති ලද්ධනාමකං තං නගරං උපාගමී. අවොවාති අත්තනො සෙනං අවොව. පෙසියෙති අත්තනො පෙසනකාරකෙ. අජ්ඣාසිත්ථාති අධිඅභාසිත්ථ, පුරෙතරමෙව අභාසිත්ථ, පුට්ඨමිබෙති බහුසු සිප්පෙසු පතිට්ඨිතෙ අනෙකසිප්පජානනකෙති.

ඉදානි තෙ සරූපතො දස්සෙතුමාහ —

710.

“හත්ථාරොහෙ අනිකට්ඨෙ, රටීකෙ පත්තිකාරකෙ;
උපාසනමිහි කතහත්ථෙ, වාලවෙධෙ සමාගතෙ”ති.

තත්ථ උපාසනමිහිති ධනුසිප්පෙ. කතහත්ථෙති අවිරජ්ඣනවෙධිතාය සම්පන්නහත්ථෙ.

ඉදානි රාජා වෙදෙහං ජීවග්ගාහං ගණ්භාපෙතුං ආණාපෙන්නො ආහ —

711.

“පෙසෙථ කුඤ්ජරෙ දන්තී, බලවන්තෙ සට්ඨිභායනෙ;
මද්දන්තු කුඤ්ජරා නගරං, වෙදෙහෙන සුමාපිතං.

712.

“වච්ඡදන්තමුඛා සෙතා, තික්ඛග්ගා අට්ඨිවෙධිනො;
පණුන්තා ධනුවෙගෙන, සම්පතන්තුතරීතරා.

713.

“මාණවා වම්මිනො සුරා, චිත්‍රදණ්ඩයුතාවුධා;
පක්ඛන්දිනො මහානාගා, හත්ථීනං හොන්තු සම්මුඛා.

714.

“සත්තියො තෙලධොතායො, අච්චිමන්තා පහස්සරා;
විජ්ජොතමානා තිට්ඨන්තු, සතරංසිව තාරකා.

715.

“ආවුධබලවන්තානං, ගුණිකායුරධාරීනං;
ඵතාදිසානං යොධානං, සඬිගාමෙ අපලායිනං;
වෙදෙහො කුතො මුච්චිස්සති, සවෙ පක්ඛිව කාහිති.

716.

“තිංස මෙ පුරිසනාවුත්තො, සබ්බෙවෙකෙකනිච්චිතා;
යෙසං සමං න පස්සාමි, කෙවලං මහීමං වරං.

717.

“නාගා ව කප්පිතා දන්ති, බලවන්තො සට්ඨිභායනා;
යෙසං ඛන්ධෙසු සොහන්ති, කුමාරා වාරුදස්සනා.

718.

“පිතාලඬිකාරා පිතවසනා, පිතුත්තරනිවාසනා;
නාගඛන්ධෙසු සොහන්ති, දෙවපුත්තාව නන්දනො.

719.

“පාඨිනවණ්ණා නෙත්තිංසා, තෙලධොතා පහස්සරා;
නිට්ඨිතා නරධිරෙහි, සමධාරා සුනිස්සිතා.

720.

“වෙල්ලාලිනො විතමලා, සික්කායසමයා දළා;
ගහිතා බලවන්තෙහි, සුප්පහාරප්පහාරිහි.

721.

“සුවණ්ණථරුසම්පන්නා, ලොහිතකච්ඡුපධාරිතා;
විවත්තමානා සොහන්ති, විජ්ජුච්චහසන්නරො.

722.

“පටාකා වම්මිනො සුරා, අසිවම්මස්ස කොවිදා;
ධනුග්ගහා සික්ඛිතරා, නාගඛන්ධො නිපාතිනො.

723.

“ඵතාදිසෙහි පරික්ඛිත්තො, නත්ථි මොක්ඛො ඉතො තව;
පහාවං තෙ න පස්සාමි, යෙන ත්වං මිටීලං වජෙ”ති.

තත්ථ දන්තීති සම්පන්නදන්තො. වච්ඡදන්තමුඛාති නිබ්බදනසදිසමුඛා.
පණුන්නාති විස්සට්ඨා. සම්පතන්තුතරිතරාති ඵවරූපා සරා ඉතරිතරා සම්පතන්තු
සමාගච්ඡන්තු. සනමෙසවස්සං විය සරවස්සං වස්සථාති ආණාපෙසි. මාණවාති
තරුණයොධා. වම්මිනොති වම්මහත්ථා. විත්තදණ්ඩයුතාවුධාති විත්තදණ්ඩයුත්තෙහි
ආවුධෙහි සමන්නාගතා. පක්ඛන්දිනොති සඬිගාමපක්ඛන්දිකා. මහානාගාති
මහානාගෙසු කොඤ්චනාදං කත්වා ආගච්ඡන්තෙසුපි නිව්වලා යත්වා තෙසං දන්තො
ගහෙත්වා ලුඤ්චිතුං සමත්ථා යොධා. සතරංසිව තාරකාති සතරංසි විය ඔසධිතාරකා.
ආවුධබලවත්තානන්ති ආවුධබලෙන යුත්තානං සමන්නාගතානං.
ගුණිකායුරධාරිතන්ති ගුණි වුව්වති කවචං, කවචාති වෙච කායුරාහරණාති ව
ධාරෙන්නානං, කවචසඬිධාතාති වා කායුරාති ධාරෙන්නානං. සචෙ පක්ඛිව කාහිතීති
සචෙපි පක්ඛි විය ආකාසෙ පක්ඛන්දනං කරස්සති, තථාපි කිං මුව්විස්සතිති වදති.

තිංස මෙ පුරිසනාවුතොයාති පුරිසානං තිංසසහස්සාති නවුතිසතාති
 තිංසනාවුතොයාති වුවිචන්ති. සබ්බෙවෙකෙකනිච්චිතාති එත්තකා මය්හං පරෙසං
 හත්ථතො ආවුධං ගහෙත්වා පච්චාමිත්තානං සීසපාතනසමත්ථා එකෙකං විචිතිත්වා
 ගහිතා අනිවත්තිතො යොධාති දස්සෙති. කෙවලං මහීමං වරන්ති සකලමිපි ඉමං මහී.
 වරන්තො යෙසං සමං සදිසං න පස්සාමි, කුතො උත්තරිතරං, තෙයෙව මෙ යොධා
 එත්තකාති දස්සෙති. වාරුදස්සනාති වාරු වුවිචති සුවණ්ණං, සුවණ්ණවණ්ණාති
 අත්ථො. පිතාලඬිකාරාති පිතවණ්ණසුවණ්ණාලඬිකාරා. පිතවසනාති
 පිතවණ්ණසුවණ්ණවත්ථා. පිතුත්තරනිවාසනාති පිතඋත්තරාසධිගතිවත්ථා.
 පාඨිනවණ්ණාති පාසාණමච්ඡසදිසා. නෙත්තිංසාති බග්ගා. නරධිරෙහීති
 පණ්ඩිතපුරිසෙහි. සුනිස්සිතාති සුනිසිතා අතිතිබ්බිණා.

වෙල්ලාලිනොති යීතමජ්ඣන්තිකෙ සුරියො විය විජ්ජොතමානා.
 සික්කායසමයාති සත්ත වාරෙ කොඤ්චසකුණෙ බාදාපෙත්වා ගහිතෙන
 සික්කායසෙන කතා. සුප්පහාරප්පහාරිහීති දළ්භප්පහාරෙහි යොධෙහි.
 ලොහිතකච්ඡුපධාරිතාති ලොහිතවණ්ණාය කොසියා සමන්තාගතා. පටාකාති
 ආකාසෙ පරිවත්තනසමත්ථා. සුරාති ජාතිසුරා. අසිවම්මස්ස කොච්ඡාති එතෙසං
 ගහණෙ කුසලා. ධනුග්ගහාති ධනුග්ගහකා. සික්ඛිතරාති එතස්මිං ධනුග්ගහණෙ
 අතිවිය සික්ඛිතා. නාගබන්ධෙ නිපාතිතොති හත්ථික්ඛන්ධෙ බග්ගෙන ඡිත්ථිත්වා
 නිපාතනසමත්ථා. නත්ථි මොක්ඛොති අම්භො, වෙදෙහ, ත්වං පයමං තාව
 ගහපතිපුත්තස්සානුභාවෙන මුත්තොසි, ඉදානි පන නත්ථි තව මොක්ඛොති වදති.
 පභාවං තෙති ඉදානි තෙ රාජානුභාවං න පස්සාමි, යෙන ත්වං මිටිලං ගම්ස්සසි බිජ්ජං,
 ජාලෙ පට්ඨමච්ඡො විය ජාතොසිති.

වුළුනිරාජා වෙදෙහං තජ්ජෙත්තො “ඉදානි නං ගණ්හිස්සාමි” ති වජිරඬිකුසෙන
 නාගං වොදෙත්තො “ගණ්හථ, හින්දථ, විජ්ඣාමා” ති සෙනං ආණාපෙත්තො
 උපකාරිතගරං අවත්ථරන්තො විය උපාගමි. අථ නං මහාසත්තස්ස
 උපනික්ඛිත්තකපුරිසා “කො ජානාති, කිං හවිස්සති” ති අත්තතො උපට්ඨාකෙ
 ගහෙත්වා පරිවාරයිංසු. තස්මිං බණ්ණෙ බොධිසත්තො සිරිසයනා වුට්ඨාය
 කතසරීරප්පට්ඨගතො භුත්තපාතරාසො අලඬිකතප්පට්ඨත්තො
 සතසහස්සග්ගසනකං කාසිකවත්ථං නිවාසෙත්වා රත්තකම්බලං එකංසෙ කරිත්වා
 සත්තරතනවිචිත්තං වලඤ්ජනදණ්ඩකං ආදාය සුවණ්ණපාදුකං ආරුය්හ දෙවච්ඡරාය
 විය අලඬිකතඉත්ථියා වාලබ්ජනියා බීජියමානො අලඬිකතපාසාදෙ සිහපඤ්ජරං
 විවරිත්වා වුළුනිරඤ්ඤො අත්තානං දස්සෙත්තො සක්කදෙවරාජලීලාය අපරාපරං
 වඩිකමි. වුළුනිරාජාපි තස්ස රූපසිරිං ඔලොකෙත්වා චිත්තං පසාදෙතුං නාසක්ඛි,
 “ඉදානි නං ගණ්හිස්සාමි” ති තුරිතතුරිතොව හත්ථිං පෙසෙසි. පණ්ඩිතො විත්තෙසි
 “අයං ‘වෙදෙහො මෙ ලද්ධො’ ති සඤ්ඤාය තුරිතතුරිතොව ආගච්ඡති, න ජානාති
 අත්තතො පුත්තදාරං ගහෙත්වා අම්භාකං රඤ්ඤො ගතභාවං, සුවණ්ණාදාසසදිසං
 මම මුඛං දස්සෙත්වා කථෙස්සාමි තෙන සද්ධි” ති. සො වාතපානෙ යීතොව
 මධුරස්සරං නිච්ඡාරෙත්වා තෙන සද්ධිං කථෙත්තො ආහ –

724.

“කිං නු සන්තරමානොව, නාගං පෙසෙසි කුඤ්ජරං;
පහට්ඨරූපො ආපතසි, සිද්ධත්ථොස්මීති මඤ්ඤසි.

725.

“ඔහරෙතං ධනුං වාපං, බුරුප්පං පට්ඨංහර;
ඔහරෙතං සුභං වම්මං, වෙළුරියමණිසන්ථත”න්ති.

තත්ථ කුඤ්ජරන්ති සෙට්ඨං. පහට්ඨරූපොති හට්ඨතූට්ඨවිත්තො
සොමනස්සජාතො. ආපතසිති ආගච්ඡසි. සිද්ධත්ථොස්මීති නිජ්ජන්තත්ථොස්මි,
මනොරථො මෙ මත්ථකං පත්තොති මඤ්ඤසි. ඔහරෙතන්ති ඉමං වාපසඬ්ඛාතං
ධනුං ඔහර, අවහර, ඡඩ්ඛෙහි, කො නු තෙ ඵ්ඤෙනත්ථො. පට්ඨංහරාති අපනෙත්වා
අඤ්ඤස්ස වා දෙහි, පට්ඨිජන්තො වා යානෙ යපෙහි, කිං බුරුප්පෙන කර්ස්සසි.
වම්මන්ති ඵතං වම්මම්පි අපනෙහි. ඉදං තයා හියොයා පට්ටුක්කං හවිස්සති, ඡඩ්ඛෙහි
නං, මා තෙ සරීරං උප්පණ්ඩුකං අහොසි, අකිලමෙත්වා පාතොව නගරං පට්ඨාහිති
රඤ්ඤා සද්ධිං කෙළිමකාසි.

සො තස්ස වචනං සුත්වා “ගහපතිපුත්තො මයා සද්ධිං කෙළිං කරොති, අජ්ජ
තෙ කත්තබ්බං ජානිස්සාමි”ති තං තජ්ජෙත්තො ගාථමාහ —

726.

“පසන්තමුඛවණ්ණොසි, මහිතපුබ්බඤ්ච භාසසි;
භොති බොති මරණකාලෙ, ඵදිසි වණ්ණසම්පදා”ති.

තත්ථ මහිතපුබ්බඤ්චාති පයමං මහිතං කත්වා පච්ඡා භාසන්තො මහිතපුබ්බමෙව
භාසසි, මං කිස්මිඤ්චි න ගණෙසි. භොති බොති මරණකාලෙ නාම වණ්ණසම්පදා
භොතියෙව, තස්මා ත්වං විරොචසි, අජ්ජ තෙ සිසං ඡිත්ථිත්වා ජයපානං පිට්ඨස්සාමාති.

ඵවං තස්ස තෙන සද්ධිං කථනකාලෙ මහාබලකායො මහාසත්තස්ස රූපසිරිං
දිස්වා “අම්භො, අම්භාකං රාජා මහොසධපණ්ඩිතෙන සද්ධිං මන්තෙති, කිං නු බො
කථෙසි, ඵ්ඤෙසං කථං සුණ්ණස්සාමා”ති රඤ්ඤො සන්තිකමෙව අගමාසි. පණ්ඩිතොපි
තස්ස කථං සුත්වා “න මං ‘මහොසධපණ්ඩිතො’ති ජානාසි. නාහං අත්තානං
මාරොතුං දස්සාමි, මන්තො තෙ, දෙව, හින්තො, කෙවට්ටෙන ච තයා ච හදයෙන
විත්තිතං න ජාතං, මුඛෙන කථිතමෙව ජාත”න්ති පකාසෙත්තො ආහ —

727.

මොසං තෙ ගජ්ජිතං රාජ, හින්තමන්තොසි ඛත්තිය;
දුග්ගණ්ණොසි තයා රාජා, බළ්ඬිකෙනෙව සින්ධවො.

728.

“තිණ්ණො හියොයා රාජා ගඬ්ගං, සාමච්චො සපරිජ්ජනො;

හංසරාජං යථා ධම්මකො, අනුජ්ජවං පතිස්සසි''ති.

තත්ථ භින්නමන්තොසිති යො තයා කෙවට්ටෙන සද්ධිං සයනගබ්භෙ මන්තො ගභිතො, තං මන්තං න ජානාතීති මා සඤ්ඤං කරි, පගෙව සො මයා ඤාතො, භින්නමන්තො අසි ජාතො. දුග්ගණ්ඨොසි තයාති මහාරාජ, තයා අම්භාකං රාජා අස්සඛෙච්ඡිකෙන සින්ධවො විය දුග්ගණ්ඨොසි, ඛෙච්ඡිකං ආරුළුහෙන ජවසම්පන්නං ආජානියං ආරුය්හ ගච්ඡන්තො විය ගහෙනුං න සක්කාති අත්ථො. ඛෙච්ඡිකො විය හි කෙවට්ටො, තං ආරුළුහපුරිසො විය ත්වං, ජවසම්පන්නො සින්ධවො විය අහං, තං ආරුළුහපුරිසො විය අම්භාකං රාජාති දස්සෙති. තිණ්ණො හියොයාති හියොයාච උත්තිණ්ණො. සො ච ඛො සාමච්චො සපරිජනො, න එකකොච පලායිත්වා ගතො. අනුජ්ජවන්ති සචෙ පන ත්වං තං අනුජ්ජවස්සසි අනුබන්ධස්සසි, අථ යථා සුවණ්ණහංසරාජං අනුජ්ජවන්තො ධම්මකො අන්තරාව පතිස්සති, එවං පතිස්සසි, අන්තරාව විනාසං පාපුණ්ණස්සසිති වදති.

ඉදානි සො අජම්භිතකෙසරසිහො විය උදාහරණං ආහරන්තො ආහ -

729.

“සිඬගාලා රත්තිභාගෙන, ඵුල්ලං දිස්වාන කිංසුකං;
මංසපෙසිති මඤ්ඤන්තා, පරිබ්බුල්භා මිගාධමා.

730.

“වීතිවත්තාසු රත්තිසු, උග්ගතස්මිං දිවාකරෙ;
කිං සුකං ඵුල්ලිතං දිස්වා, ආසච්ඡින්නා මිගාධමා.

731.

“එවමෙව තුවං රාජ, වෙදෙහං පරිවාරිය;
ආසච්ඡින්නො ගමිස්සසි, සිඬගාලා කිංසුකං යථා''ති.

තත්ථ දිස්වානාති වන්දාලොකෙන ඔලොකෙත්වා. පරිබ්බුල්භාති පාතොච මංසපෙසිං බාදිත්වා ගමිස්සාමාති පරිවාරෙත්වා අට්ඨංසු. වීතිවත්තාසුති තෙ යාසු යාසු රත්තිසු එවං අට්ඨංසු, තාසු තාසු රත්තිසු අතීතාසු. දිස්වාති සුරියාලොකෙන කිංසුකං දිස්වා “න ඉදං මංස”න්ති ඤාත්වා ඡින්නාසා හුත්වා පලායිංසු. සිඬගාලාති යථා සිඬගාලා කිංසුකං පරිවාරෙත්වා ආසච්ඡින්නා ගතා, එවං තුවමිපි ඉධ වෙදෙහරඤ්ඤො නත්ථිභාවං ඤාත්වා ආසච්ඡින්නො හුත්වා ගමිස්සසි, සෙනං ගහෙත්වා පලායිස්සසිති දීපෙති.

රාජා තස්ස අජම්භිතවචනං සුත්වා වින්තෙසි “අයං ගහපතිපුත්තො අතිසුරො හුත්වා කට්ඨෙ, නිස්සංසයං වෙදෙහො පලාතො භවිස්සති”ති. සො අතිවිය කුජ්ඣිත්වා “පුබ්බෙ මයං ගහපතිපුත්තං නිස්සාය උදරසාටකස්සපි අස්සාමිකා ජාතා, ඉදානි තෙන අම්භාකං හත්ථගතො පච්චාමිත්තො පලාපිතො, බහුස්ස වත තො

අනත්ථස්ස කාරකො, උභින්නං කත්තබ්බකාරණං ඉමස්සෙව කර්ස්සාමි''ති තස්ස
කාරණං කාතුං ආණාපෙත්තො ආහ -

732.

“ඉමස්ස හත්ථෙ පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ච ඡින්දථ;
යො මෙ අමිත්තං හත්ථගතං, වෙදෙහං පරිමොචයි.

733.

“ඉමං මංසංව පාතබ්බං, සුලෙ කත්වා පචන්තු නං;
යො මෙ අමිත්තං හත්ථගතං, වෙදෙහං පරිමොචයි.

734.

“යථාපි ආසහං වම්මං, පථබ්බා විතතියති;
සීහස්ස අථො බ්‍යග්ගස්ස, හොති සඬකුසමාහතං.

735.

“ඵවං තං විතනිත්වාන, වෙධයිස්සාමි සත්තියා;
යො මෙ අමිත්තං හත්ථගතං, වෙදෙහං පරිමොචයි''ති.

තත්ථ පාතබ්බන්ති පාවයිතබ්බං පචිතබ්බයුත්තකං මිගාදීනං මංසං විය ඉමං
ගහපතිපුත්තං සුලෙ ආවුණිත්වා පචන්තු. සීහස්ස අථො බ්‍යග්ගස්සාති ඵතෙසඤ්ච
යථා වම්මං සඬකුසමාහතං හොති, ඵවං හොතු. වෙධයිස්සාමිති විජ්ඣාපෙස්සාමි.

තං සුත්වා මහාසත්තො හසිතං කත්වා “අයං රාජා අත්තනො දෙවියා ව
බන්ධවානඤ්ච මයා මිථිලං පහිතභාවං න ජානාති, තෙන මෙ ඉමං කම්මකාරණං
විචාරෙති, කොධවසෙන බො පන මං උසුනා වා විජ්ඣෙය්‍යා, අඤ්ඤං වා අත්තනො
රුච්චනකං කරෙය්‍යා, සොකාතුරං ඉමං වෙදනාජපත්තං කත්වා හත්ථිපිටියෙයෙව
විසඤ්ඤං නං නිපජ්ජාපෙතුං තං කාරණං ආරොචෙස්සාමි''ති වින්තෙත්වා ආහ -

736.

“සචෙ මෙ හත්ථෙ පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙච්ඡයි;
ඵවං පඤ්චාලචන්දස්ස, වෙදෙහො ඡෙදයිස්සති.

737.

“සචෙ මෙ හත්ථෙ පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙච්ඡයි;
ඵවං පඤ්චාලචන්දියා, වෙදෙහො ඡෙදයිස්සති.

738.

“සචෙ මෙ හත්ථෙ පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙච්ඡයි;
ඵවං නන්දාය දෙවියා, වෙදෙහො ඡෙදයිස්සති.

739.

“සවෙ මෙ හත්ථෙ පාදෙ ව, කණ්ණනාසඤ්ච ඡෙව්ඡසි;
එවං තෙ පුත්තදාරස්ස, වෙදෙහො ඡෙදයිස්සති.

740.

“සවෙ මංසංව පාතඛාං, සුලෙ කත්වා පච්ඡසසි;
එවං පඤ්චාලවන්දස්ස, වෙදෙහො පාවයිස්සති.

741.

“සවෙ මංසංව පාතඛාං, සුලෙ කත්වා පච්ඡසසි;
එවං පඤ්චාලවන්දියා, වෙදෙහො පාවයිස්සති.

742.

“සවෙ මංසංව පාතඛාං, සුලෙ කත්වා පච්ඡසසි;
එවං නන්දාය දෙවියා, වෙදෙහො පාවයිස්සති.

743.

“සවෙ මංසංව පාතඛාං, සුලෙ කත්වා පච්ඡසසි;
එවං තෙ පුත්තදාරස්ස, වෙදෙහො පාවයිස්සති.

744.

“සවෙ මං විතනිත්වාන, වෙධයිස්සසි සත්තියා;
එවං පඤ්චාලවන්දස්ස, වෙදෙහො වෙධයිස්සති.

745.

“සවෙ මං විතනිත්වාන, වෙධයිස්සසි සත්තියා;
එවං පඤ්චාලවන්දියා, වෙදෙහො වෙධයිස්සති.

746.

“සවෙ මං විතනිත්වාන, වෙධයිස්සසි සත්තියා;
එවං නන්දාය දෙවියා, වෙදෙහො වෙධයිස්සති.

747.

“සවෙ මං විතනිත්වාන, වෙධයිස්සසි සත්තියා;
එවං තෙ පුත්තදාරස්ස, වෙදෙහො වෙධයිස්සති;
එවං නො මත්තිතං රහො, වෙදෙහෙන මයා සහ.

748.

“යථාපි පලසතං වම්මං, කොන්තිමත්තාසුනිට්ඨිතං;
උපෙති තනුතාණාය, සරානං පටිහන්තවෙ.

749.

“සුඛාවහො දුක්ඛනුදො, වෙදෙහස්ස යසස්සිනො;
මතිං තෙ පටිහඤ්ඤාමි, උසුං පලසතෙන වා”ති.

තත්ථ ඡෙදයිස්සති “පණ්ඩිතස්ස කිර වුළුනිනා හත්ථපාදා ඡින්නා”ති සුත්වාච
ඡෙදයිස්සති. පුත්තදාරස්සාති මම එකස්ස ඡින්නපච්චයා තච ද්වින්නං
පුත්තානාඤ්චෙව අග්ගමහෙසියා වාති තිණ්ණමිපි ජනානං අමිහාකං රාජා
ඡෙදයිස්සති. එවං නො මන්නිතං රහොති මහාරාජ, මයා ච වෙදෙහරාජෙන ච එවං
රහසි මන්නිතං “යං යං ඉධ මය්හං වුළුනිරාජා කාරෙති, තං තං තත්ථ තස්ස
පුත්තදාරානං කාතබ්බ”න්ති. පලසතන්ති පලසතප්පමාණං බහු බාලෙ බාදාපෙත්වා
මුද්දහාවං උපනිතං වම්මං. කොන්නිමන්නාසුනිට්ඨිතන්ති කොන්නිමන්නා වුච්චති
වම්මකාරසත්ථං, තාය කත්තනලිඛිතානං වසෙන කතත්තා සුට්ඨු නිට්ඨිතං.
තනුතාණායාති යථා තං වම්මං සඬගාමෙ සරානං පටිහන්තවෙ සරිරතාණං උපෙනි,
සරෙ පටිහනිත්වා සරිරං රක්ඛති. සුඛාවහොති මහාරාජ, අහමිපි අමිහාකං රඤ්ඤො
පච්චාමිත්තානං වාරණත්ථෙත තං සරපරිත්තාණවම්මං විය සුඛාවහො. දුක්ඛනුදොති
කායිකසුඛවෙතසිකසුඛඤ්ච ආවහාමි, දුක්ඛඤ්ච නුදෙමි. මතින්ති තස්මා තච මතිං
පඤ්ඤං උසුං තෙන පලසතවම්මෙන විය අත්තනො මතියා පටිහනිස්සාමිති.

තං සුත්වා රාජා වින්තෙසි “ගහපතිපුත්තො කිං කථෙති, යථා කිර අහං එතස්ස
කරිස්සාමි, එවං වෙදෙහරාජා මම පුත්තදාරානං කම්මකාරණං කරිස්සති, න ජානාති
මම පුත්තදාරානං ආරක්ඛස්ස සුසංවිහිතහාවං, ‘ඉදානි මාරෙස්සති’ති මරණහයෙන
විලපති, නාස්ස වචනං සද්දහාමි”ති. මහාසත්තො “අයං මං මරණහයෙන කථෙතීති
මඤ්ඤති, ජානාපෙස්සාමි න”න්ති වින්තෙත්වා ආහ –

750.

“ඉඬ්ඝ පස්ස මහාරාජ, සුඤ්ඤං අන්තෙපුරං තච;
ඔරොධා ච කුමාරා ච, තච මාතා ච බත්තිය;
උමඬ්ගා නිහරිත්වාන, වෙදෙහස්සුපනාමිතා”ති.

තත්ථ උමඬ්ගාති මහාරාජ, මයා අත්තනො මාණවෙ පෙසෙත්වා පාසාදා
ඔතරාපෙත්වා ජඬ්ඝඋමඬ්ගෙන ආහරාපෙත්වා මහාඋමඬ්ගා නිහරිත්වා බන්ධවා තෙ
වෙදෙහස්ස උපනාමිතාති.

තං සුත්වා රාජා වින්තෙසි “පණ්ඩිතො අතිවිය දළ්භං කත්වා කථෙති, මයා ච
රත්තිහාගෙ ගඬ්ගාපස්සෙ නන්දාදෙවියා සද්දො විය සුතො, මහාපඤ්ඤො
පණ්ඩිතො කදාචි සච්චං හණෙය්සා”ති. සො උප්පන්නබලවසොකොපි සතිං
උපට්ඨාපෙත්වා අසොචන්තො විය එකං අමච්චං පක්කොසාපෙත්වා ජානනත්ථාය
පෙසෙත්තො ඉමං ගාථමාහ –

751.

“ඉඬිස අන්තෙපුරං මය්හං, ගන්ත්වාන විචිනාථ නං;
යථා ඉමස්ස චචනං, සච්චං වා යදි වා මුසා”ති.

සො සපරිවාරො රාජනිවෙසනං ගන්ත්වා ද්වාරං විවරිත්වා අන්තො පවිසිත්වා
හත්ථපාදෙ ඛන්ධිත්වා මුඛඤ්ච පිදහිත්වා නාගදන්තකෙසු ඔලග්ගිතෙ
අන්තෙපුරපාලකෙ ච බුජ්ජවාමනකාදයො ච භාජනානි හින්දිත්වා තත්ථ තත්ථ
විජ්ජකිණ්ණබාදනීයභොජනීයඤ්ච රතනසරද්වාරානි විවරිත්වා කතරතනවිලොපං
විචද්ද්වාරං සිරිගඬිහඤ්ච යථාවිචටෙහි එව වාතපානෙහි පවිසිත්වා වරමානං
කාකගණඤ්ච ඡඩ්ඨිතගාමසදිසං සුසානභූමියං විය ච නිස්සිරිකං රාජනිවෙසනඤ්ච
දිස්වා පුනාගන්ත්වා රඤ්ඤො ආරොචෙන්නො ආහ -

752.

“එවමෙතං මහාරාජ, යථා ආහ මහොසධො;
සුඤ්ඤං අන්තෙපුරං සබ්බං, කාකපට්ටනකං යථා”ති.

තත්ථ කාකපට්ටනකං යථාති මච්ඡගන්ධෙන ආගතෙහි කාකගණෙහි
සමාකිණ්ණො සමුද්දතිරෙ ඡඩ්ඨිතගාමකො විය.

තං සුත්වා රාජා චතුත්තං ජනානං පියවිජ්ජයොගසම්භවෙන සොකෙන
කම්පමානො “ඉදං මම දුක්ඛං ගහපතිපුත්තං නිස්සාය උජ්ජන්ත”න්ති දණ්ඨෙන
සට්ටිතො ආසිවිසො විය බොධිසත්තස්ස අතිවිය කුජ්ඣි. මහාසත්තො තස්සාකාරං
දිස්වා “අයං රාජා මහායසො කදාචි කොධවසෙන ‘කිං මම එතෙහි’ති
ඛත්තියමානෙන මං විහෙයෙය්‍ය, යංනුනාහං නන්දාදෙවිං ඉමිනා අදිට්ඨපුබ්බං විය
කරොන්තො තස්සා සරිරවණ්ණං චණ්ණෙය්‍යං. අථ සො තං අනුස්සරිත්වා ‘සවාහං
මහොසධං මාරෙස්සාමි, එවරූපං ඉත්ථීරතනං න ලහිස්සාමි, අමාරෙන්නො පුන තං
ලහිස්සාමි’ති අත්තතො හරියාය සිතෙනෙන න කිඤ්චි මය්හං කරිස්සති”ති
වින්තෙත්වා අත්තතො අනුරක්ඛණත්ථං පාසාදෙ ධීතොව රත්තකම්බලත්තරා
සුවණ්ණචණ්ණං බාහුං නීහරිත්වා තස්සා ගතමග්ගාවික්ඛනවසෙන චණ්ණෙන්නො
ආහ -

753.

“ඉතො ගතා මහාරාජ, නාරී සබ්බඬිගසොහනා;
කොසම්බඵලකසුස්සොණි, හංසගග්ගරහාණිනී.

754.

“ඉතො නීතා මහාරාජ, නාරී සබ්බඬිගසොහනා;
කොසෙය්‍යවසනා සාමා, ජාතරූපසුමෙබලා.

755.

“සුරත්තපාදා කල්‍යාණි, සුවණ්ණමණිමෙබලා;
පාරෙවතක්ඛි සුතනු, බිම්බොට්ඨා තනුමජ්ඣමා.

756.

“සුජාතා භුජලට්ඨිව, වෙදීව තනුමජ්ඣමා;
දීඝස්සා කෙසා අසිතා, ඊසකග්ගපවෙල්ලිතා.

757.

“සුජාතා මීගජාපාව, හෙමන්තග්ගිසිඛාරිව;
නදීව ගිරිදුග්ගෙසු, සඤ්ජන්තා බුද්දවෙළුභි.

758.

“නාගනාසුරු කල්‍යාණි, පරමා තිම්බරුත්ථනී;
නාතිදීසා නාතිරස්සා, නාලොමා නාතිලොමසා”ති.

තත්ථ ඉතොති උමඨගං දස්සෙති. කොසම්බඵලකසුස්සොණිති
විසාලකඤ්චනඵලකං විය සුන්දරසොණි. භංසගග්ගරභාණිනීති ගොවරත්ථාය
විවරන්තානං භංසපොතකානං විය ගග්ගරෙන මධුරෙන සරෙන සමන්තාගතා.
කොසෙය්‍යවසනාති කඤ්චනබ්විතකොසෙය්‍යවත්ථවසනා. සාමාති සුවණ්ණසාමා.
පාරෙවතක්ඛිති පඤ්චසු පසාදෙසු රත්තට්ඨානෙ පාරෙවතසකුණිසදිසක්ඛි. සුතනුති
සොහනසරීරා. බිම්බොට්ඨාති බිම්බඵලං විය සුරජ්ජිතමට්ඨොට්ඨපරියොසානා.
තනුමජ්ඣමාති කරමිතතනුමජ්ඣමා. සුජාතා භුජලට්ඨිවාති විජම්භනකාලෙ
වාතෙරිතරත්තපල්ලවවිලාසිනී සුජාතා භුජලතා විය විරොචති. වෙදීවාති
කඤ්චනවෙදි විය තනුමජ්ඣමා. ඊසකග්ගපවෙල්ලිතාති ඊසකං අග්ගෙසු ඔනතා.
ඊසකග්ගපවෙල්ලිතා වා නෙත්තිංසාය අග්ගං විය විනතා.

මීගජාපාවාති පබ්බතසානුමිති සුජාතා ඵකවස්සිකඛ්‍යග්ගසපොතිකා විය
විලාසකුත්තියුත්තා. හෙමන්තග්ගිසිඛාරිවාති ඔභාසසම්පන්නතාය හෙමන්තෙ
අග්ගිසිඛා විය සොහති. බුද්දවෙළුභිති යථා බුද්දකෙහි උදකවෙළුභි සඤ්ජන්තා නදී
සොහති, ඵචං තනුකලොමාය ලොමරාජියා සොහති. කල්‍යාණිති
ජවිමංසකෙසන්භාරුඅට්ඨිනං වසෙන පඤ්චවිධෙන කල්‍යාණෙන සමන්තාගතා.
පරමා තිම්බරුත්ථනීති තිම්බරුත්ථනී පරමා උත්තමා, සුවණ්ණඵලකෙ
යපිතසුවණ්ණවණ්ණතිම්බරුඵලද්වයමිවස්සා සුසණ්ඨානසම්පන්නං නිරන්තරං
ථනසුගලං.

ඵචං මහාසත්තෙ තස්සා රූපසිරිං වණ්ණෙනත්තෙව තස්ස සා පුබ්බෙ අදිට්ඨපුබ්බා
විය අහොසි, බලවසිනෙහං උජ්ජාදෙසි. අථස්ස සිනෙහුජ්ජන්තිභාවං ඤත්වා
මහාසත්තො අනන්තරං ගාමමාහ –

759.

“නන්දාය නුත මරණෙන, නන්දසි සිරිවාහන;
අහඤ්ච නුත නන්දා ව, ගච්ඡාම සමසාධන”න්ති.

තත්ථ සිරිවාහනාති සිරිසම්පන්නවාහන මහාරාජ, නුන ත්වං එවං
 උත්තමරූපධරාය නන්දාය මරණෙන නන්දසීති වදති. ගච්ඡාමාති සචෙ හි ත්වං මං
 මාරෙස්සසි, එකංසෙනෙව අම්භාකං රාජා නන්දං මාරෙස්සති. ඉති නන්දා ච අහඤ්ච
 යමස්ස සන්තිකං ගමිස්සාම, යමො අම්භෙ උභො දිස්වා නන්දං මය්හමෙව දස්සති,
 තස්ස තුය්හං මං මාරෙත්වා තාදිසං ඉත්ථීරතනං අලහන්තස්ස කිං රජ්ජෙන, නාහං
 අත්තනො මරණෙන පරිහානිං පස්සාමි, දෙවාති.

ඉති මහාසත්තො එත්තකෙ යානෙ නන්දමෙව වණ්ණෙසි, න ඉතරෙ තයො
 ජනෙ. කිංකාරණා? සත්තා හි නාම පියහරියාසු විය සෙසෙසු ආලයං න කරොන්ති,
 මාතරං වා සරන්තො පුත්තධීතරොපි සරිස්සතීති තස්මා තමෙව වණ්ණෙසි,
 රාජමාතරං පන මහල්ලිකාභාවෙන න වණ්ණෙසි. ඤාණසම්පන්නෙ මහාසත්තෙ
 මධුරස්සරෙන වණ්ණෙන්තෙයෙව නන්දාදෙවී ආගන්ත්වා රඤ්ඤො පුරතො ධීතා
 විය අහොසි. තතො රාජා චිත්තෙසි “යපෙත්වා මහොසධං අඤ්ඤො මම හරියං
 ආනෙතුං සමත්ථො නාම නත්ථී”ති. අථස්ස නං සරන්තස්ස සොකො උප්පජ්ජි. අථ
 නං මහාසත්තො “මා චිත්තයිත්ථ, මහාරාජ, දෙවී ච තෙ පුත්තො ච මාතා ච තයොපි
 ආගච්ඡිස්සන්ති, මම ගමනමෙවෙත්ථ පමාණං, තස්මා ත්වං අස්සාසං පටිලහ,
 නරින්දා”ති රාජානං අස්සාසෙසි. අථ රාජා චිත්තෙසි “අහං අත්තනො නගරං
 සුරක්ඛිතං සුගොපිතං කාරාපෙත්වා ඉමං උපකාරිනගරං එත්තකෙන ඛලවාහනෙන
 පරික්ඛිපිත්වා වා යීතො. අයං පන පණ්ඩිතො එවං සුගොපිතාපි මම නගරා දෙවිඤ්ච
 මෙ පුත්තඤ්ච මාතරඤ්ච ආනෙත්වා වෙදෙහස්ස දාපෙසි. අම්භෙසු ච එවං
 පරිවාරෙත්වා ධීතෙස්වෙව එකස්සපි අජානන්තස්ස වෙදෙහං සසෙනාවාහනං
 පලාපෙසි. කිං නු ඛො දිබ්බමායං ජානාති, උදාහු වක්ඛුමොහන”න්ති. අථ නං
 පුච්ඡන්තො ආහ –

760.

“දිබ්බං අධියසෙ මායං, අකාසි වක්ඛුමොහනං;
 යො මෙ අමිත්තං හත්ථගතං, වෙදෙහං පරිමොචයි”ති.

තං පුත්වා මහාසත්තො “අහං දිබ්බමායං ජානාමි, පණ්ඩිතා හි නාම දිබ්බමායං
 උග්ගණ්හිත්වා හයෙ සම්පත්තෙ අත්තානම්පි පරම්පි දුක්ඛතො
 මොචයන්තියෙවා”ති වත්වා ආහ –

761.

“අධියන්ති මහාරාජ, දිබ්බමායිධ පණ්ඩිතා;
 තෙ මොචයන්ති අත්තානං, පණ්ඩිතා මන්තිනො ජනා.

762.

“සන්ති මාණවපුත්තා මෙ, කුසලා සන්ධිජෙදකා;
 යෙසං කතෙන මග්ගෙන, වෙදහො මිථිලං ගතො”ති.

තත්ථ දිබ්බමායිධානි දිබ්බමායං ඉධ. මාණවජ්ජත්තානි උපට්ඨාකතරුණයොධා.
යෙසං කතෙනානි යෙහි කතෙන. මග්ගෙනානි අලඬකතඋමඬගෙන.

තං සුත්වා රාජා “අලඬකතඋමඬගෙන කිර ගතො, කිදිසො නු බො
උමඬගො”ති උමඬගං දට්ඨුකාමො අහොසි. අථස්ස ඉච්ඡිතං ඤත්වා මහාසත්තො
“රාජා උමඬගං දට්ඨුකාමො, දස්සෙස්සාමිස්ස උමඬග”න්ති දස්සෙන්නො ආහ –

763.

“ඉඬ්ඝ පස්ස මහාරාජ, උමඬගං සාධු මාපිනං;
හත්ථිනං අථ අස්සානං, රථානං අථ පත්තිනං;
ආලොකභූතං තිට්ඨන්තං, උමඬගං සාධු මාපින”න්ති.

තත්ථ හත්ථිනන්ති ඉට්ඨකකම්මචිත්තකම්මවසෙන කතානං එතෙසං
හත්ථිආදීනං පත්තිහි උපසොහිතං අලඬකතදෙවසභාසදිසං එකොභාසං හුත්වා
තිට්ඨන්තං උමඬගං පස්ස, දෙවාති.

එවඤ්ච පන වත්වා “මහාරාජ, මම පඤ්ඤාය මාපිනෙ වන්දස්ස ව සූරියස්ස ව
උට්ඨිතට්ඨානෙ විය පාකටෙ අලඬකතඋමඬගෙ අසිනිමහාද්වාරානි
චතුසට්ඨිචූළද්වාරානි එකසතසයනගඛිහෙ අනෙකසතදීපගඛිහෙ ව පස්ස, මයා සද්ධිං
සමග්ගො සම්මොදමානො හුත්වා අත්තනො බලෙන සද්ධිං උපකාරිනගරං පවිස,
දෙවා”ති නගරද්වාරං විවරාපෙසි. රාජා එකසතරාජපරිවාරො නගරං පාවිසි.
මහාසත්තො පාසාදා ඔරුය්හ රාජානං වන්දිත්වා සපරිවාරං ආදාය උමඬගං පාවිසි.
රාජා අලඬකතදෙවසභං විය උමඬගං දිස්වා බොධිසත්තස්ස ගුණෙ වණ්ණෙන්නො
ආහ –

764.

“ලාභා වත විදෙහානං, යස්සිමෙදිසා පණ්ඩිතා;
සරෙ වසන්ති විජිතෙ, යථා ත්වංසි මහොසධා”ති.

තත්ථ විදෙහානන්ති එවරුපානං පණ්ඩිතානං ආකරස්ස උට්ඨානට්ඨානභූතස්ස
විදෙහානං ජනපදස්ස ලාභා වත. යස්සිමෙදිසානි යස්ස ඉමෙ එවරුපා පණ්ඩිතා
උපායකුසලා සන්තිකෙ වා එකසරෙ වා එකජනපදෙ වා එකරට්ඨෙ වා වසන්ති,
තස්සපි ලාභා වත. යථා ත්වංසිනි යථා ත්වං අසි, තාදිසෙන පණ්ඩිතෙන සද්ධිංයෙව
එකරට්ඨෙ වා එකජනපදෙ වා එකනගරෙ වා එකසරෙ වා වසිතුං ලහන්ති. තෙසං
විදෙහරට්ඨවාසිනඤ්චෙව මිථිලනගරවාසිනඤ්ච තයා සද්ධිං එකතො වසිතුං
ලහන්නානං ලාභා වතානි වදති.

අථස්ස මහාසත්තො එකසතසයනගඛිහෙ දස්සෙති. එකස්ස ද්වාරෙ විවට්ඨෙ
සබ්බෙසං විවරියති. එකස්ස ද්වාරෙ පිදහිතෙ සබ්බෙසං පිධියති. රාජා උමඬගං
ඔලොකෙන්නො පුරතො ගච්ඡති, පණ්ඩිතො පන පච්ඡතො. සබ්බා සෙනා
උමඬගමෙව පාවිසි. රාජා උමඬගතො නික්ඛමි. පණ්ඩිතො තස්ස නික්ඛන්තභාවං

ඤාත්වා සයං නික්ඛමිත්වා අඤ්ඤාසං නික්ඛමිතුං අදත්වා උමඛගද්වාරං පිදහන්තො ආණිං අක්කමි. තාවදෙව අසීතිමහාද්වාරානි චතුසට්ඨිචූළද්වාරානි එකසතසයනගබ්භද්වාරානි අනෙකසතදීපගබ්භද්වාරානි ච එකජ්ජහාරෙනෙව පිදහිංසු. සකලො උමඛගො ලොකන්තරියනිරයො විය අන්ධකාරො අහොසි. මහාජනො භීතතසිතො අහොසි. මහාසත්තො හියො උමඛගං පවිසන්තො යං බග්ගං වාලුකෙ යපෙසි, තං ගහෙත්වා භූමිතො අට්ඨාරසහත්ථුබ්බෙධං ආකාසං උල්ලඛිසිත්වා ඔරුය්භ රාජානං හත්ථෙ ගහෙත්වා අසිං උග්ගිරිත්වා තාසෙත්වා “මහාරාජ, සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං කස්ස රජ්ජ”න්ති පුච්ඡී. සො භීතො “තුය්හමෙව පණ්ඩිතා”ති වත්වා “අහයං මෙ දෙහී”ති ආහ. “මා භාගිත්ථ, මහාරාජ, නාහං තං මාරෙතුකාමනාය බග්ගං පරාමසිං, මම පඤ්ඤානුභාවං දස්සෙතුං පරාමසි”න්ති බග්ගං රඤ්ඤො අදාසි. අථ නං බග්ගං ගහෙත්වා යීතං “මහාරාජ, සචෙ මං මාරෙතුකාමොසි, ඉදානෙව ඉමිනා බග්ගෙන මාරෙහි. අථ අහයං දාතුකාමො, අහයං දෙහී”ති ආහ. “පණ්ඩිත, මයා තුය්හමිපි අහයං දින්නමෙව, ත්වං මා වින්නයි”ති අසිං යපෙත්වා උහොපි අඤ්ඤාමඤ්ඤං අදුබ්භාය සපථං කරිංසු.

අථ රාජා බොධිසත්තං ආහ – “පණ්ඩිත, එවං ඤාණබලසම්පන්නො භුත්වා රජ්ජං කස්මා න ගණ්භාසී”ති? “මහාරාජ, අහං ඉච්ඡමානො අජ්ජෙව සකලජම්බුදීපෙ රාජානො මාරෙත්වා රජ්ජං ගණ්භෙය්‍යං, පරං මාරෙත්වා ච යසග්ගහණං නාම පණ්ඩිතෙහි න පසත්ථ”න්ති. “පණ්ඩිත, මහාජනො ද්වාරං අලහමානො පරිදෙවති, උමඛගද්වාරං විවරිත්වා මහාජනස්ස ජීවිතදානං දෙහී”ති. සො ද්වාරං විවරි, සකලො උමඛගො එකොභාසො අහොසි. මහාජනො අස්සාසං පටිලහි. සබ්බෙ රාජානො අත්තනො සෙනාය සද්ධිං නික්ඛමිත්වා පණ්ඩිතස්ස සන්තිකං ආගමිංසු. සො රඤ්ඤො සද්ධිං විසාලමාළකෙ අට්ඨාසි. අථ නං තෙ රාජානො ආහංසු “පණ්ඩිත, තං නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධං, සචෙ මුහුත්තං උමඛගද්වාරං න විවරිත්ථ, සබ්බෙසං නො තත්ථෙව මරණං අභවිස්සා”ති. “න මහාරාජානො ඉදානෙව තුම්භෙහි මඤ්ඤෙව නිස්සාය ජීවිතං ලද්ධං, පුබ්බෙපි ලද්ධංයෙවා”ති. “කදා, පණ්ඩිතා”ති? “යපෙත්වා අම්මාකං නගරං සකලජම්බුදීපෙ රජ්ජං ගහෙත්වා උත්තරපඤ්චාලනගරං ගන්ත්වා උය්‍යානෙ ජයපානං පාතුං සුරාය පටියත්තකාලං සරථා”ති? “ආම, පණ්ඩිතා”ති. තදා එස රාජා කෙවට්ටෙන සද්ධිං දුම්මන්තිතෙන විසයොජිතාය සුරාය වෙව මච්ඡමංසෙහි ච තුම්භෙ මාරෙතුං කිච්චමකාසි. අථාහං “මාදිසෙ පණ්ඩිතෙ ධරමානෙ ඉමෙ අනාථමරණං මා මරන්තු”ති අත්තනො යොධෙ පෙසෙත්වා සබ්බහාජනානි හින්දාපෙත්වා එතෙසං මන්තං හින්දිත්වා තුම්මාකං ජීවිතදානං අදාසින්ති.

තෙ සබ්බෙපි උබ්බිග්ගමානසා භුත්වා චූළනිරාජානං පුච්ඡිංසු “සච්චං කිර, මහාරාජා”ති? “ආම, මයා කෙවට්ටස්ස කථං ගහෙත්වා කතං, සච්චමෙව පණ්ඩිතො කථෙති”ති. තෙ සබ්බෙපි මහාසත්තං ආලිඛිග්ගිත්වා “පණ්ඩිත, ත්වං සබ්බෙසං නො පතිට්ඨා ජාතො, තං නිස්සාය මයං ජීවිතං ලභිමිහා”ති සබ්බපසාධනෙහි මහාසත්තස්ස පූජං කරිංසු. පණ්ඩිතො රාජානං ආහ – “මහාරාජ, තුම්භෙ මා වින්නයිත්ථ, පාපමිත්තසංසග්ගස්සෙව එස දොසො, ඉමෙ රාජානො බමාපෙථා”ති.

රාජා “මයා දුප්පුරිසං නිස්සාය තුම්භාකං එවරුපං කතං, එස මය්හං දොසො, ඛමට් මෙ දොසං, පුන එවරුපං න කරිස්සාමි” ති බමාපෙසි. තෙ අඤ්ඤමඤ්ඤං අවිචයං දෙසෙත්වා සමග්ගා සම්මොදමානා අහෙසුං. අථ රාජා බහුනි බාදනීයභොජනීයගන්ධමාලාදීනි ආහරාපෙත්වා සබ්බෙහි සද්ධිං සත්තාහං උමඬිගෙයෙව කීළිත්වා නගරං පවිසිත්වා මහාසත්තස්ස මහාසක්කාරං කාරෙත්වා එකසතරාජපරිවුතො මහාතලෙ නිසිදිත්වා පණ්ඩිතං අත්තනො සන්තිකෙ වසාපෙතුකාමනාය ආහ –

765.

“චුත්තිඤ්ච පරිහාරඤ්ච, දිගුණං හත්තචෙතනං;
දදාමි විපුලෙ භොගෙ, භුඤ්ජ කාමෙ රමස්සු ව;
මා විදෙහං පච්චගමා, කිං විදෙහො කරිස්සති” ති.

තත්ථ චුත්තින්ති යසනිස්සිතං ජීවිතචුත්තිං. පරිහාරන්ති ගාමනිගමදානං. හත්තන්ති නිවාපං. චෙතනන්ති පරිබ්බයං. භොගෙති අඤ්ඤෙපි තෙ විපුලෙ භොගෙ දදාමි.

පණ්ඩිතො තං පටික්ඛිපන්තො ආහ –

766.

“යො වජෙථ මහාරාජ, හත්තාරං ධනකාරණා;
උභින්නං භොති ගාරය්හො, අත්තනො ව පරස්ස ව;
යාව ජීවෙය්ස වෙදෙහො, නාඤ්ඤස්ස පුරිසො සියා.

767.

“යො වජෙථ මහාරාජ, හත්තාරං ධනකාරණා;
උභින්නං භොති ගාරය්හො, අත්තනො ව පරස්ස ව;
යාව තිට්ඨෙය්ස වෙදෙහො, නාඤ්ඤස්ස විජිතෙ වසෙ” ති.

තත්ථ අත්තනො ව පරස්ස වානි එවරුපඤ්චි “ධනකාරණා මයා අත්තනො හත්තාරං පරිච්චජන්තෙන පාපං කත” න්ති අත්තාපි අත්තානං ගරහති, “ඉමිනා ධනකාරණා අත්තනො හත්තා පරිච්චන්තො, පාපධම්මො අය” න්ති පරොපි ගරහති. තස්මා න සක්කා තස්මිං ධරන්තෙ මයා අඤ්ඤස්ස විජිතෙ වසිතුන්ති.

අථ නං රාජා ආහ – “තෙන හි, පණ්ඩිත, තච රඤ්ඤො දිවඬිගතකාලෙ ඉධාගන්තුං පටිඤ්ඤං දෙහි” ති. සො “සාධු, දෙව, අහං ජීවන්තො ආගමිස්සාමි” ති ආහ. අථස්ස රාජා සත්තාහං මහාසක්කාරං කත්වා සත්තාහච්චයෙන පුන ආපුච්ඡනකාලෙ “අහං තෙ, පණ්ඩිත, ඉදඤ්චිදඤ්ච දම්මි” ති වදන්තො ගාථමාහ –

768.

“දම්මි නික්ඛසහස්සං තෙ, ගාමාසිතිඤ්ච කාසිසු;

දාසිසතානි චත්තාරි, දම්මි හරියාසතඤ්ච තෙ;
සබ්බං සෙනඨගමාදාය, සොත්ථිං ගච්ඡ මහොසධා''ති.

තත්ථ නික්ඛසහස්සන්ති පඤ්චස්ථවණ්ණෙන නික්ඛෙන නික්ඛානං සහස්සං.
ගාමානි යෙ ගාමා සංචච්ඡරෙ සංචච්ඡරෙ සහස්සසහස්සස්ථවියානකා, තෙ ච ගාමෙ තෙ
දම්මි. කාසිප්පති කාසිරට්ඨෙ. තං විදෙහරට්ඨස්ස ආසන්නං, තස්මා තත්ථස්ස
අසීතිගාමෙ අදාසි.

සොපි රාජානං ආහ - ‘‘මහාරාජ, තුම්හෙ ඛන්ධවානං මා චිත්තයිත්ථ, අහං මම
රඤ්ඤො ගමනකාලෙයෙව ‘මහාරාජ, නන්දාදෙවිං මාතුට්ඨානෙ යථෙය්‍යාසී,
පඤ්චාලචන්දං කතිට්ඨට්ඨානෙ’ති චත්වා ධිතාය තෙ අභිසෙකං දාපෙත්වා රාජානං
උය්‍යාජෙසිං, මාතරඤ්ච දෙවිඤ්ච පුත්තඤ්ච සීසමෙව පෙසෙස්සාමි’’ති. සො
‘‘සාධු, පණ්ඩිතා’’ති අත්තනො ධිතු දාතබ්බානි
දාසිදාසචත්ථාලඨකාරස්ථවණ්ණහිරඤ්ඤඅලඨකතහත්ථිඅස්සරථාදීනි ‘‘ඉමානි තස්සා
දදෙය්‍යාසී’’ති මහාසත්තං පටිච්ඡාපෙත්වා සෙනාවාහනස්ස කත්තබ්බකිච්චං
විචාරෙන්තො ආහ -

769.

‘‘යාව දදන්තු හත්ථීනං, අස්සානං දිගුණං විධං;
තජ්ජෙත්තු අන්තපානෙන, රථිකෙ පත්තිකාරකෙ’’ති.

තත්ථ යාවානි න කෙවලං දිගුණමෙව, යාව පහොති, තාව හත්ථීනඤ්ච
අස්සානඤ්ච යවගොධුමාදිවිධං දෙථානි වදන්ති. තජ්ජෙත්තුති යත්තකෙන තෙ
අන්තරාමග්ගෙ අකිලන්තා ගච්ඡන්ති, තත්තකං දෙන්තා තජ්ජෙත්තු.

ඵවඤ්ච පන චත්වා පණ්ඩිතං උය්‍යාජෙන්තො ආහ -

770.

‘‘හත්ථි අස්සෙ රථෙ පත්ති, ගච්ඡෙවාදාය පණ්ඩිත;
පස්සතු තං මහාරාජා, වෙදෙහො මිථිලං ගත’’න්ති.

තත්ථ මිථිලං ගතන්ති සොත්ථිතා තං මිථිලනගරං සම්පත්තං පස්සතු.

ඉති සො පණ්ඩිතස්ස මහත්තං සක්කාරං කත්වා උය්‍යාජෙසි. තෙපි
ඵකසතරාජානො මහාසත්තස්ස සක්කාරං කත්වා බහුං පණ්ණාකාරං අදංසු. තෙසං
සන්තිකෙ උපනික්ඛිත්තකපුරිසාපි පණ්ඩිතමෙව පරිවාරයිංසු. සො මහත්තෙන
පරිවාරෙන පරිවුතො මග්ගං පටිපජ්ජිත්වා අන්තරාමග්ගෙයෙව වුළුනිරඤ්ඤා
දින්තගාමතො ආයං ආහරාපෙතුං පුරිසෙ පෙසෙත්වා විදෙහරට්ඨං සම්පාපුණි.
සෙනකොපි කිත්තරාමග්ගෙ අත්තනො පුරිසං යථෙසි ‘‘වුළුනිරඤ්ඤො පුන
ආගමනං වා අනාගමනං වා ජානිත්වා යස්ස කස්සචි ආගමනඤ්ච මය්හං
ආරොචෙය්‍යාසී’’ති. සො තියොජනමත්ථකෙයෙව මහාසත්තං දිස්වා ආගන්ත්වා

“පණ්ඩිතො මහන්තෙන පරිවාරෙන ආගච්ඡති” ති සෙනකස්ස ආරොවෙසී. සො තං සුත්වා රාජකුලං අගමාසී. රාජාපි පාසාදතලෙ ධීතො වාතපානෙන ඔලොකෙන්තො මහතිං සෙනං දිස්වා “මහොසධපණ්ඩිතස්ස සෙනා මන්දා, අයං අතිවිය මහතී සෙනා දිස්සති, කිං නු බො චූළනිරාජා ආගතො සියා” ති භීතතසිතො තමත්ථං පුච්ඡන්තො ආහ –

771.

“හත්ථී අස්සා රථා පත්තී, සෙනා පදිස්සතෙ මහා;
චතුරඬ්ගිනී භීසරූපා, කිං නු මඤ්ඤසි පණ්ඩිතා” ති.

අථස්ස සෙනකො තමත්ථං ආරොවෙන්තො ආහ –

772.

“ආනන්දො තෙ මහාරාජ, උත්තමො පටිදිස්සති;
සබ්බං සෙනඬ්ගමාදාය, සොත්ථීං පත්තො මහොසධො” ති.

තං සුත්වා රාජා ආහ – “සෙනක, පණ්ඩිතස්ස සෙනා මන්දා, අයං පන මහතී” ති. “මහාරාජ, චූළනිරාජා තෙන පසාදිතො හවිස්සති, තෙනස්ස පසන්තෙන දින්නා හවිස්සති” ති. රාජා නගරෙ හෙරිං වරාපෙසි “නගරං අලඬ්කරිත්වා පණ්ඩිතස්ස පවිචුග්ගමනං කරොන්තු” ති. නාගරා තථා කරිංසු. පණ්ඩිතො නගරං පවිසිත්වා රාජකුලං ගන්ත්වා රාජානං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. අථ නං රාජා උට්ඨාය ආලිඬ්ගිත්වා පල්ලඬ්කවරගතො පටිසන්ථාරං කරොන්තො ආහ –

773.

“යථා පෙනං සුසානස්මිං, ඡඩ්ඛෙන්වා චතුරො ජනා;
එවං කපිලයො ත්‍යමිහ, ඡඩ්ඛයිත්වා ඉධාගතා.

774.

“අථ ත්වං කෙන චණ්ණෙන, කෙන වා පන හෙතුනා;
කෙන වා අත්ථජාතෙන, අත්තානං පරිමොචයි” ති.

තත්ථ චතුරො ජනාති පණ්ඩිත, යථා නාම කාලකතං චතුරො ජනා මඤ්චකෙන සුසානං තෙත්වා තත්ථ ඡඩ්ඛෙන්වා අනපෙක්ඛා ගච්ඡන්ති, එවං කපිලයො රට්ඨෙ තං ඡඩ්ඛෙන්වා මයං ඉමාගතාති අත්ථො. කෙන චණ්ණෙනාති කෙන කාරණෙන. හෙතුනාති පච්චයෙන. අත්ථජාතෙනාති අත්ථෙන. අත්තානං පරිමොචයිති අමිත්තහත්ථගතො කෙන කාරණෙන පච්චයෙන කෙන අත්ථෙන ත්වං අත්තානං පරිමොචෙයිති පුච්ඡති.

තතො මහාසත්තො ආහ –

775.

“අත්ථං අත්ථෙත වෙදෙහ, මන්තං මන්තෙන ඛත්තිය;
පරිවාරයිං රාජානං, ජම්බුදීපංව සාගරො” ති.

තස්සත්ථො – අහං, මහාරාජ, තෙන වින්තිතං අත්ථං අත්තනො වින්තිතෙන
අත්ථෙත, තෙන ච මන්තිතං මන්තං අත්තනො මන්තිතෙන මන්තෙන පරිවාරෙසිං.
න කෙවලඤ්ච එත්තකමෙව, එකසතරාජපරිවාරං පන තං රාජානං ජම්බුදීපං සාගරො
විය පරිවාරයිස්සන්ති. සබ්බං අත්තනො කතකම්මං විත්ථාරෙත්වා කපෙසි.

තං සුත්වා රාජා අතිවිය තුස්සි. අථස්ස පණ්ඩිතො වුළුනිරඤ්ඤා අත්තනො
දින්නං පණ්ණාකාරං ආචික්ඛන්තො ආහ –

776.

“දින්නං නික්ඛසහස්සං මෙ, ගාමාසිති ච කාසිසු;
දාසිසතානි චත්තාරි, දින්නං හරියාසතඤ්ච මෙ;
සබ්බං සෙනඪගමාදාය, සොත්ථිනාමිහි ඉධාගතො” ති.

තනො රාජා අතිවිය තුට්ඨපහට්ඨො මහාසත්තස්ස ගුණං චණ්ණෙන්තො තමෙව
උදානං උදානෙසි –

777.

“සුසුඛං වත සංවාසො, පණ්ඩිතෙහීති සෙනක;
පක්ඛිව පඤ්ජරෙ ඛද්ධෙ මච්ඡෙ ජාලගතෙරිව;
අමිත්තහත්ථත්තගතෙ, මොවයි නො මහොසධො” ති.

සෙනකොපි තස්ස වචනං සම්පට්ඨිජන්තො තමෙව ගාථමාහ –

778.

“ඵවමෙතං මහාරාජ, පණ්ඩිතා හි සුඛාවහා;
පක්ඛිව පඤ්ජරෙ ඛද්ධෙ, මච්ඡෙ ජාලගතෙරිව;
අමිත්තහත්ථත්තගතෙ, මොවයි නො මහොසධො” ති.

අථ රාජා නගරෙ ඡණ්භෙරිං වරාපෙත්වා “සත්තාහං මහාඡණං කරොන්තු,
යෙසං මයි සිනෙහො අත්ථී, තෙ සබ්බෙ පණ්ඩිතස්ස සක්කාරං සම්මානං
කරොන්තු” ති ආණාපෙන්තො ආහ –

779.

“ආහඤ්ඤන්තු සබ්බවීණා, හෙරියො දිත්ථිමානි ච;
ධමෙත්තු මාගධා සඬබ්බා, වග්ගු නදන්තු දුන්දුහී” ති.

තත්ථ ආහඤ්ඤන්තුති වාදියන්තු. මාගධා සඬබ්බාති මගධරට්ඨෙ සඤ්ජාතා
සඬබ්බා. දුන්දුහීති මහාහෙරියො.

අථ තෙ නාගරා ව ජානපදා ව පකතියාපි පණ්ඩිතස්ස සක්කාරං කාතුකාමා
හෙරිසද්දං සුත්වා අතිරෙකතරං අකංසු. තමත්ථං පකාසෙන්නො සත්ථා ආහ -

780.

“ඔරොධා ව කුමාරා ව, වෙසියානා ව බ්‍රාහ්මණා;
බහුං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, පණ්ඩිතස්සාභිභාරයුං.

781.

“හත්ථාරොහා අනීකට්ඨා, රජිකා පත්තිකාරකා;
බහුං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, පණ්ඩිතස්සාභිභාරයුං.

782.

“සමාගතා ජානපදා, නෙගමා ව සමාගතා;
බහුං අන්තඤ්ච පානඤ්ච, පණ්ඩිතස්සාභිභාරයුං.

783.

“බහුජනො පසන්නොසි, දිස්වා පණ්ඩිතමාගතං;
පණ්ඩිතමිහි අනුජපත්තෙ, වෙලුක්ඛෙපො අවත්තථා”ති.

තත්ථ ඔරොධාති උදුම්බරදෙවිං ආදිං කත්ථා අන්තෙපුරිකා. අභිභාරයුන්ති
අභිභාරාපෙසුං, පහිණිංසුති අත්ථො. බහුජනොති හික්ඛවෙ, නගරවාසිනො ව
චතුර්වාරගාමවාසිනො ව ජනපදවාසිනො වාති බහුජනො පසන්නො අහොසි. දිස්වා
පණ්ඩිතමාගතන්ති පණ්ඩිතං මිටීලං ආගතං දිස්වා. අවත්තථාති පණ්ඩිතමිහි මිටීලං
අනුජපත්තෙ “අයං නො පයමමෙව පච්චාමිත්තවසං ගතං රාජානං මොචෙත්ථා
පෙසෙත්ථා පච්ඡා එකසතරාජානො අඤ්ඤමඤ්ඤං බමාපෙත්ථා සමග්ගෙ කත්ථා
චූළනිං පසාදෙත්ථා තෙන දිත්තං මහත්තං යසං ආදාය ආගතො”ති තුට්ඨවිත්තෙන
ජනෙන පවත්තිතො වෙලුක්ඛෙපො පවත්තථ.

අථ මහාසත්තො ඡණ්ඩසානෙ රාජකුලං ආගන්ත්ථා “මහාරාජ, චූළනිරඤ්ඤො
මාතරඤ්ච දෙවිඤ්ච පුත්තඤ්ච සීසං පෙසෙතුං වට්ටති”ති ආහ. “සාධු, තාත,
පෙසෙහි”ති. සො තෙසං තිණ්ණං ජනානං මහත්තං සක්කාරං කත්ථා අත්තනා
සද්ධිං ආගතසෙනායපි සක්කාරං සම්මානං කාරෙත්ථා තෙ තයො ජනෙ මහත්තෙන
පරිවාරෙන අත්තනො පුරිසෙහි සද්ධිං පෙසෙසි. රඤ්ඤො අත්තනො දිත්තා සතහරියා
ව චත්තාරි දාසිසතාති ව නන්දාදෙවියා සද්ධිං පෙසෙසි, අත්තනා සද්ධිං
ආගතසෙනමිපි තෙහි සද්ධිංයෙව පෙසෙසි. තෙ මහත්තෙන පරිවාරෙන
උත්තරපඤ්චාලනගරං පාපුණිංසු. අථ රාජා මාතරං පුච්ඡී “කිං, අම්ම,
වෙදෙහරාජෙන තෙ සඬගහො කතො”ති? “කිං තාත, කථෙසි, මං දෙවතායානෙ
යපෙත්ථා සක්කාරමකාසි, නන්දාදෙවිමිපි මාතුට්ඨානෙ යපෙසි, පඤ්චාලවන්දං
කනිට්ඨහාතිකට්ඨානෙ යපෙසි”ති. තං සුත්වා රාජා අතිවිය තුස්සිත්ථා බහුං
පණ්ණාකාරං පෙසෙසි. තතො පට්ඨාය තෙ උහොපි සමග්ගා සම්මොදමානා
වසිංසුති.

මහාඋමඩගබණ්ඩං නිට්ඨිතං.

දකරක්ඛසපඤ්භො

පඤ්චාලවන්දී විදෙහරඤ්ඤා පියා අභොසි මනාපා. සා දුතියෙ සංචච්ඡරෙ පුත්තං විජායි. තස්ස දසමෙ සංචච්ඡරෙ වෙදෙහරාජා කාලමකාසි. බොධිසත්තො තස්ස ඡත්තං උස්සාපෙත්වා “දෙව, අහං තව අයාකස්ස චූළනිරඤ්ඤො සන්තිකං ගමිස්සාමි” ති ආපුච්ඡී. පණ්ඩිත, මා මං දහරං ඡඩ්ඛෙත්වා ගමිත්ථ, අහං තං පිතුට්ඨානෙ යපෙත්වා සක්කාරං කරිස්සාමිති. පඤ්චාලවන්දීපි නං “පණ්ඩිත, තුම්භාකං ගතකාලෙ අඤ්ඤං පටිසරණං නත්ථී, මා ගමිත්ථා” ති යාචි. සොපි “මයා රඤ්ඤො පටිඤ්ඤා දින්නා, න සක්කා අගන්තු” ති මහාජනස්ස කලුනං පරිදෙවන්තස්සෙව අත්තනො උපට්ඨාකෙ ගහෙත්වා නගරා නික්ඛමිත්වා උත්තරපඤ්චාලනගරං ගතො. රාජා තස්සාගමනං සුත්වා පච්චුග්ගන්ත්වා මහත්තෙන සක්කාරෙන නගරං පවෙසෙත්වා මහත්තං ගෙහං දත්වා යපෙත්වා පයමදින්නෙ අසිතිගාමෙ න අඤ්ඤං භොගං අදාසි. සො තං රාජානං උපට්ඨාසි.

තදා හෙරී නාම පරිබ්බාජිකා රාජගෙහෙ භුඤ්ජති, සා පණ්ඩිතා බ්‍යත්තා. තාය මහාසත්තො න දිට්ඨපුබ්බො, “මහොසධපණ්ඩිතො කිර රාජානං උපට්ඨාති” ති සද්දමෙව සුණාති. තෙනපි සා න දිට්ඨපුබ්බො, “හෙරී නාම පරිබ්බාජිකා රාජගෙහෙ භුඤ්ජති” ති සද්දමෙව සුණාති. නන්දාදෙවී පන “පියවිජ්ජයොගං කත්වා අම්භෙ කිලමාපෙසි” ති බොධිසත්තෙ අනත්තමනා අභොසි. සා පඤ්චසතා චල්ලහිත්ථියො ආණාපෙසි “මහොසධස්ස එකං දොසං උපධාරෙත්වා රඤ්ඤො අත්තරෙ පරිහින්දිතුං වායමථා” ති. තා තස්ස අත්තරං ඔලොකෙත්තියො විවරන්ති.

අටෙකදිවසං සා පරිබ්බාජිකා භුඤ්ජිත්වා රාජගෙහා නික්ඛන්ති බොධිසත්තං රාජුපට්ඨානං ආගච්ඡන්තං රාජඩගණෙ පස්සි. සො තං චන්දිත්වා අට්ඨාසි. සා “අයං කිර පණ්ඩිතො, ජාතිස්සාමි තාවස්ස පණ්ඩිතභාවං වා අපණ්ඩිතභාවං වා” ති හත්ථමුද්දාය පඤ්භං පුච්ඡන්ති බොධිසත්තං ඔලොකෙත්වා හත්ථං පසාරෙසි. සා කිර “කීදිසං, පණ්ඩිත, රාජා තං පරදෙසනො ආනෙත්වා ඉදානි පටිජග්ගති, න පටිජග්ගති” ති මනසාව පඤ්භං පුච්ඡී. බොධිසත්තො “අයං හත්ථමුද්දාය මං පඤ්භං පුච්ඡති” ති ඤත්වා පඤ්භං විස්සජ්ජෙත්තො හත්ථමුට්ඨිං අකාසි. සො කිර “අයො, මම පටිඤ්ඤං ගහෙත්වා පක්කොසිත්වා ඉදානි රාජා ගාළ්භමුට්ඨිව ජානො, න මෙ අපුබ්බං කිඤ්චි දෙති” ති මනසාව පඤ්භං විස්සජ්ජෙසි. සා තං කාරණං ඤත්වා හත්ථං උක්ඛිපිත්වා අත්තනො සිසං පරාමසි. තෙන ඉදං දස්සෙති “පණ්ඩිත, සචෙ කිලමසි, මයං විය කස්මා න පබ්බජාමි” ති? තං ඤත්වා මහාසත්තො අත්තනො කුච්ඡං පරාමසි. තෙන ඉදං දස්සෙති “අයො, මම පොසිතබ්බා පුත්තදාරා බහුතරා, තෙන න පබ්බජාමි” ති. ඉති සා හත්ථමුද්දාය පඤ්භං පුච්ඡිත්වා අත්තනො ආවාසමෙව අගමාසි. මහාසත්තොපි තං චන්දිත්වා රාජුපට්ඨානං ගතො.

නන්දාදෙවියා පසුත්තා වල්ලභිත්ථියො සිහපඤ්ජරෙ යීතා තං කිරියං දිස්වා
 වුළුනිරඤ්ඤා සන්තිකං ගන්ත්වා “දෙව, මහොසධො හෙරිපරිබ්බාජිකාය සද්ධිං
 එකතො හුත්වා තුම්භාකං රජ්ජං ගණ්හිතුකාමො, තුම්භාකං පච්චත්ථිකො හොති” ති
 පරිභින්නිංසු. රාජා ආහ – “කිං වො දිට්ඨං වා සුතං වා” ති? මහාරාජ, පරිබ්බාජිකා
 භුඤ්ජිත්වා ඔතරන්ති මහොසධං දිස්වා රාජානං හත්ථතලං විය බලමණ්ඩලං විය ව
 සමං කත්වා “රජ්ජං අත්තනො හත්ථගතං කාතුං සක්කොසි” ති හත්ථං පසාරෙසි.
 මහොසධොපි බග්ගග්ගහණාකාරං දස්සෙන්තො “කතිපාහව්වයෙන සිසං ඡින්දිත්වා
 රජ්ජං අත්තනො හත්ථගතං කරිස්සාමි” ති මුට්ඨිං අකාසි. සා “සිසමෙව ඡින්දාහි” ති
 අත්තනො හත්ථං උක්ඛිපිත්වා සිසං පරාමසි. මහොසධො “මජ්ඣිමෙව නං
 ඡින්දිස්සාමි” ති කුච්ඡං පරාමසි. අප්පමත්තා, මහාරාජ, හොථ, මහොසධං ඝාතෙතුං
 වට්ටතිති. සො තාසං කථං සුත්වා වින්තෙසි “න සක්කා පණ්ඩිතෙන මයි දුස්සිතුං,
 පරිබ්බාජිකං පුච්ඡිස්සාමි” ති.

සො පුනදිවසෙ පරිබ්බාජිකාය භුත්තකාලෙ තං උපසඬකමිත්වා පුච්ඡි “අයො,
 කච්චි තෙ මහොසධපණ්ඩිතො දිට්ඨො” ති? “ආම, මහාරාජ, හියොයා ඉතො
 භුඤ්ජිත්වා නික්ඛන්ති යා දිට්ඨො” ති. “කොච්චි පන වො කථාසල්ලාපො අහොසි” ති.
 “මහාරාජ, සල්ලාපො නත්ථි, ‘සො පන පණ්ඩිතො’ ති සුත්වා ‘සවෙ පණ්ඩිතො, ඉදං
 ජානිස්සති’ ති හත්ථමුද්දාය නං පඤ්භං පුච්ඡන්ති ‘පණ්ඩිත, කච්චි තෙ රාජා
 පසාරිතහත්ථො, න සඬකුච්චිතහත්ථො, කච්චි තෙ සඬගණ්හාති’ ති හත්ථං පසාරෙසි.
 පණ්ඩිතො – ‘රාජා මම පටිඤ්ඤං ගහෙන්වා පක්කොසිත්වා ඉදානි කිඤ්චි න
 දෙති’ ති මුට්ඨිමකාසි. අථාහං – ‘සවෙ කිලමසි, මයං විය කස්මා න පබ්බජාසි’ ති
 සිසං පරාමසි. සො – ‘මම පොසෙතබ්බා පුත්තදාරා බහුතරා, තෙන න
 පබ්බජාමි’ ති අත්තනො කුච්ඡං පරාමසිති. ‘පණ්ඩිතො, අයො, මහොසධො’ ති?
 “ආම, මහාරාජ, පථවිතලෙ පඤ්ඤාය තෙන සදිසො නාම නත්ථි” ති. රාජා තස්සා
 කථං සුත්වා තං වන්දිත්වා උයොයාපෙසි. තස්සා ගතකාලෙ පණ්ඩිතො රාජ්ජපට්ඨානං
 පට්ටියො. අථ නං පුච්ඡි “කච්චි තෙ, පණ්ඩිත, හෙරි නාම පරිබ්බාජිකා දිට්ඨා” ති?
 “ආම, මහාරාජ, හියොයා ඉතො නික්ඛන්තිං පස්සිං, සා හත්ථමුද්දාය එවං මං පඤ්භං
 පුච්ඡි, අහඤ්චස්සා තමෙව විස්සජ්ජෙසි” ති තාය කථිතනියාමෙනෙව කමෙසි. රාජා
 තං දිවසං පසිදිත්වා පණ්ඩිතස්ස සෙනාපතිට්ඨානං අදාසි, සබ්බකිච්චානි තමෙව
 පට්ටිජාපෙසි. තස්ස යසො මහා අහොසි.

රඤ්ඤො දින්නයසානන්තරමෙව සො වින්තෙසි “රඤ්ඤා එකජ්ජහාරෙනෙව
 මය්හං අතිමහන්තං ඉස්සරියං දින්නං, රාජානො බො පන මාරෙතුකාමාපි එවං
 කරොන්ති යෙව, යංනුනාහං ‘මම සුභදයො වා නො වා’ ති රාජානං වීමංසෙය්‍යං, න
 බො පනඤ්ඤො ජානිතුං සක්ඛිස්සති, හෙරි පරිබ්බාජිකා ඤාණසම්පන්නා, සා
 එකෙනුපායෙන ජානිස්සති” ති. සො බහුනි ගන්ධමාලාදීනි ගහෙන්වා පරිබ්බාජිකාය
 ආවාසං ගන්ත්වා තං පුජයිත්වා වන්දිත්වා “අයො, තුම්භෙහි රඤ්ඤො මම
 ගුණකථාය කථිතදිවසතො පට්ඨාය රාජා අජ්ඣාත්ථරිත්වා මය්හං අතිමහන්තං
 යසං දෙති, තං බො පන ‘සභාවෙන වා දෙති, නො වා’ ති න ජානාමි, සාධු වතස්ස,
 සවෙ එකෙනුපායෙන රඤ්ඤො මයි සිනෙහභාවං ජානෙය්‍යාථා” ති ආහ. සා

“සාධු” ති පටිස්සුණිත්වා පුනදිවසෙ රාජගෙහං ගච්ඡමානා දකරක්ඛසපඤ්භං නාම වින්තෙසි. එවං කිරස්සා අහොසි “අහං වරපුරිසො විය හුත්වා උපායෙන රාජානං පඤ්භං පුච්ඡිත්වා ‘පණ්ඩිතස්ස සුභදයො වා, නො වා’ ති ජානිස්සාමි” ති. සා ගන්ත්වා කතහත්තකිච්චා නිසීදි. රාජාපි නං වන්දිත්වා එකමන්තං නිසීදි. තස්සා එතදහොසි “සචෙ රාජා පණ්ඩිතස්ස උපරි දුභදයො භවිස්සති, පඤ්භං පුට්ඨො අත්තනො දුභදයභාවං මහාජනමජ්ඣෙයෙව කථෙස්සති, තං අයුත්තං, එකමන්තෙ නං පඤ්භං පුච්ඡස්සාමි” ති. සා “රහො පච්චාසිසාමි, මහාරාජා” ති ආහ. රාජා මනුස්සෙ පටික්කමාපෙසි. අථ නං සා ආහ – “මහාරාජ, තං පඤ්භං පුච්ඡාමි” ති. “පුච්ඡ, අයො, ජානන්තො කථෙස්සාමි” ති. අථ සා දකරක්ඛසපඤ්භෙ පයමං ගාථමාහ –

“සචෙ වො වුය්භමානානං, සත්තන්තං උදකණ්ණචෙ;
මනුස්සඛලිමෙසානො, නාවං ගණ්භෙයා රක්ඛසො;
අනුපුබ්බං කථං දත්වා, මුඤ්ඤෙසි දකරක්ඛසා” ති. (ජා. 1.16.224);

තත්ථ සත්තන්තන්ති තුම්භාකං මාතා ව නන්දාදෙවී ව තිබ්ණමන්තිකුමාරො ව ධනුසෙඛසභායො ව පුරොහිතො ව මහොසධො ව තුම්භෙ වාති ඉමෙසං සත්තන්තං. උදකණ්ණචෙති ගම්භීරවිත්ථතෙ උදකෙ. මනුස්සඛලිමෙසානොති මනුස්සඛලිං ගවෙසන්තො. ගණ්භෙයාති ථාමසම්පන්නො දකරක්ඛසො උදකං ද්විධා කත්වා නික්ඛමිත්වා තං නාවං ගණ්භෙයා, ගහෙත්වා ව පන “මහාරාජ, ඉමෙ ඡ ජනෙ මම අනුපට්ඨාපියා දෙහි, තං විස්සජ්ජෙස්සාමි” ති වදෙයා. අථ ත්වං අනුපුබ්බං කථං දත්වා මුඤ්ඤෙසි දකරක්ඛසා, කං පයමං දත්වා...පෙ.... කං ඡට්ඨං දත්වා දකරක්ඛසො මුඤ්ඤෙයාසිති?

තං සුත්වා රාජා අත්තනො යථාජ්ඣාසයං කථෙත්තො ඉමං ගාථමාහ –

“මාතරං පයමං දජ්ජං, හරියං දත්වාන භාතරං;
තතො සභායං දත්වාන, පඤ්චමං දජ්ජං බ්‍රාහ්මණං;
ඡට්ඨාහං දජ්ජමත්තානං, නෙව දජ්ජං මහොසධං” ති. (ජා. 1.16.225);

තත්ථ ඡට්ඨාහන්ති අයො, පඤ්චමෙ බාදිතෙ අථාහං “හො දකරක්ඛස, මුඛං විවරා” ති වත්වා තෙන මුඛෙ විවට්ඨෙ දළ්භං කච්ඡං ඛන්ධිත්වා ඉමං රජ්ජසිරිං අගණෙත්වා “ඉදානි මං බාදා” ති තස්ස මුඛෙ පතෙයාං, න ත්වෙව ජීවමානො මහොසධපණ්ඩිතං දදෙයාන්ති, එත්තකෙන අයං පඤ්ඤො නිට්ඨිතො.

එවං ඤාතං පරිබ්බාජිකාය රඤ්ඤො මහාසත්තෙ සුභදයනං, න පන එත්තකෙනෙව පණ්ඩිතස්ස ගුණො චන්දො විය පාකට්ඨො භොති. තෙනස්සා එතදහොසි “අහං මහාජනමජ්ඣෙයෙව ඵලෙසං ගුණං කථෙස්සාමි, රාජා තෙසං අගුණං කථෙත්වා පණ්ඩිතස්ස ගුණං කථෙස්සති, එවං පණ්ඩිතස්ස ගුණො නහෙ පුණ්ණචන්දො විය පාකට්ඨො භවිස්සති” ති. සා සබ්බං අන්තෙපුරජනං සන්නිපාතාපෙත්වා ආදිතො පට්ඨාය පුන රාජානං තමෙව පඤ්භං පුච්ඡිත්වා තෙන

තට්ට වුත්තෙ “මහාරාජ, ත්වං ‘මාතරං පයිමං දස්සාමි’ ති වදසි, මාතා නාම මහාගුණා, තුය්හඤ්ච මාතා න අඤ්ඤාසං මාතුසදිසා. බහුපකාරා තෙ එසා” ති තස්සා ගුණං කට්ටන්ති ගාථාද්වයමාහ -

“පොසෙතා තෙ ජනෙත්ති ව, දීසරත්තානුකම්පිකා;
ජබ්භි තයි පදුස්සති, පණ්ඩිතා අත්ථදස්සිති;
අඤ්ඤං උපනිසං කත්වා, වධා තං පරිමොචයි.

“තං තාදිසිං පාණදදිං, ඔරසං ගබ්භධාරිනිං;
මාතරං කෙන දොසෙන, දජ්ජාසි දකරක්ඛිනො” ති. (ජා. 1.16.226-227);

තත්ථ පොසෙතාති දහරකාලෙ ද්වෙ තයො වාරෙ ත්භාපෙත්වා පායෙත්වා හොපෙත්වා තං පොසෙසි. දීසරත්තානුකම්පිකාති විරකාලං මුදුනා හිතවිත්තෙන අනුකම්පිකා. ජම්භි තයි පදුස්සති යදා තයි ජම්භි නාම බ්‍රාහ්මණො පදුස්සි, තදා සා පණ්ඩිතා අත්ථදස්සිති අඤ්ඤං තව පට්ටපකං කත්වා තං වධා පරිමොචයි.

වුළුනිස්ස කිර මහාවුළුනි නාම පිතා අහොසි. සා ඉමස්ස දහරකාලෙ පුරොහිතෙන සද්ධිං මෙථුනං පටිසෙවිත්වා රාජානං විසෙන මාරාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ජත්තං උස්සාපෙත්වා තස්ස අග්ගමහෙසි හුත්වා එකදිවසං “අම්ම, ඡාතොම්හි” ති වුත්තෙ පුත්තස්ස ඵාණිතෙන සද්ධිං පුච්ඡෙජ්ජකං දාපෙසි. අථ නං මක්ඛිකා පට්ටාරයිංසු, සො “ඉමං නිම්මක්ඛිකං කත්වා බාදිස්සාමි” ති ටොකං පටික්කම්ත්වා භූමියං ඵාණිතඛිත්තේනි පාතෙත්වා අත්තනො සන්තිකෙ මක්ඛිකා පොට්ටත්වා පලාපෙසි. තා ගන්ත්වා ඉතරං ඵාණිතං පට්ටාරයිංසු. සො නිම්මක්ඛිකං කත්වා ඛජ්ජකං බාදිත්වා හත්ථං ධොවිත්වා මුඛං වික්ඛාලෙත්වා පක්කාමි. බ්‍රාහ්මණො තස්ස තං කිරියං දිස්වා විත්තෙසි “අයං දාරකො ඉදානෙව නිම්මක්ඛිකං ඵාණිතං බාදති, වුඬ්ඨිජ්ජත්තො මම රජ්ජං න දස්සති, ඉදානෙව නං මාරෙස්සාමි” ති. සො දෙවියා තමත්ථං ආරොචෙසි.

සා “සාධු, දෙව, අහං තයි සිනෙහෙන අත්තනො සාමිකම්පි මාරෙසිං, ඉමිනා මෙ කො අත්ථො, මහාරාජ, එකම්පි අජානාපෙත්වා රහස්සෙන නං මාරෙස්සාමි” ති බ්‍රාහ්මණං වඤ්ඤෙත්වා “අත්ථෙසො උපායො” ති පණ්ඩිතං උපායකුසලං හත්තකාරකං පක්කොසාපෙත්වා “සම්ම, මම පුත්තො වුළුනිකුමාරො ව තව පුත්තො ධනුසෙබ්බකුමාරො ව එකදිවසං ජාතා එකතො කුමාරපරිහාරෙන වඩ්ඨිතා පියසභායකා, ජබ්භිබ්‍රාහ්මණො මම පුත්තං මාරතුකාමො, ත්වං තස්ස ජීවිතදානං දෙහි” ති වත්වා “සාධු, දෙවි, කිං කරොමි” ති වුත්තෙ “මම පුත්තො අභිණ්භං තව ගෙහෙ හොතු, ත්වඤ්ඤං තෙ ව කතිපාහං නිරාසඬ්ඨිකභාවත්ථාය මහානසෙයෙව සුපථ. තතො නිරාසඬ්ඨිකභාවං ඤත්වා තුම්භාකං සයනට්ඨානෙ එළකට්ඨිති යපෙත්වා මනුස්සානං සයනවෙලාය මහානසෙ අග්ගිං දත්වා කඤ්චි අජානාපෙත්වා මම පුත්තඤ්ච තව පුත්තඤ්ච ගහෙත්වා අග්ගද්වාරෙනෙව නික්ඛම්ත්වා තිරොරට්ඨං ගන්ත්වා මම පුත්තස්ස රාජපුත්තභාවං අනාවික්ඛිත්වා ජීවිතං අනුරක්ඛාමි” ති ආහ.

සො “සාධු” ති සම්පට්චිඡි. අථස්ස සා රතනසාරං අදාසි. සො තථා කත්වා කුමාරඤ්ච පුත්තඤ්ච ආදාය මද්දරට්ඨෙය සාගලනගරං ගන්ත්වා රාජානං උපට්ඨාසි. සො පොරාණහත්තකාරකං අපනෙත්වා තස්ස තං යානං අදාසි. ද්වෙපි කුමාරා තෙන සද්ධිංයෙව රාජනිවෙසනං ගච්ඡන්ති. රාජා “කස්සෙනෙ පුත්තා කුමාරා” ති පුච්ඡි. හත්තකාරකො “මය්හං පුත්තා” ති ආහ. “නනු ද්වෙ අසදිසා” ති? “ද්වින්තං ඉත්ථිනං පුත්තා, දෙවා” ති. තෙ ගච්ඡන්තෙ කාලෙ විස්සාසිකා හුත්වා මද්දරඤ්ඤො ධිතාය සද්ධිං රාජනිවෙසනෙයෙව කිළන්ති. අථ වූළනිකුමාරො ච රාජධිතා ච අභිණ්භදස්සනෙන අඤ්ඤමඤ්ඤං පටිබද්ධවිත්තා අහෙසුං. කිළනට්ඨානෙ කුමාරො රාජධිතරං ගෙණ්ඩුකම්පි පාසකම්පි ආහරාපෙති. අනාහරන්තිං සීසෙ පහරති, සා රොදති. අථස්සා සද්දං සුත්වා රාජා “කෙන මෙ ධිතා පහටා” ති වදති. ධාතියො ආගන්ත්වා පුච්ඡන්ති. කුමාරිකා “සවාහං ‘ඉමිනා පහටාමිහි’ ති වක්ඛාමි, පිතා මෙ එතස්ස රාජදණ්ඩං කරිස්සති” ති සිනෙහෙන න කථෙති, “නාහං කෙනවි පහටා” ති වදති.

අටෙකදිවසං මද්දරාජා නං පහරන්තං අද්දස. දිස්වානස්ස එතදහොසි “අයං කුමාරො න ච හත්තකාරකෙන සදිසො අභිරුපො පාසාදිකො අතිවිය අජම්භිතො, න ඉමිනා එතස්ස පුත්තෙන හවිතඛිඛ” න්ති. සො තතො පට්ඨාය තං පරිග්ගණ්හි. ධාතියො කිළනට්ඨානෙ බාදනීයං ආහරිත්වා රාජධිතාය දෙන්ති, සා අඤ්ඤෙසම්පි දාරකානං දෙති. තෙ ජණ්ණුනා පතිට්ඨාය ඔනතා ගණ්හන්ති. වූළනිකුමාරො පන ධිතකොච තස්සා හත්ථතො අච්ඡිත්තදිත්වා ගණ්හාති. රාජාපි තං කිරියං අද්දස. අටෙකදිවසං වූළනිකුමාරස්ස ගෙණ්ඩුකො රඤ්ඤො වූළසයනස්ස හෙට්ඨා පාවිසි. කුමාරො තං ගණ්හන්තො අත්තතො ඉස්සරමානෙන “ඉමස්ස පච්චන්තරඤ්ඤො හෙට්ඨාසයනෙ න පවිසාමි” ති තං දණ්ඩකෙන නිහරිත්වා ගණ්හි. රාජා තම්පි කිරියං දිස්වා “නිච්ඡයෙනෙස න හත්තකාරකස්ස පුත්තො” ති තං පක්කොසාපෙත්වා “කස්සෙයො පුත්තො” ති පුච්ඡි. “මය්හං පුත්තො, දෙවා” ති. “අහං තච පුත්තඤ්ච අපුත්තඤ්ච ජානාමි, සභාවං මෙ කථෙහි, නො චෙ කථෙසි, ජීවිතං තෙ නත්ථි” ති ඛග්ගං උග්ගිරි. සො මරණභයහිතො “කථෙමි, දෙව, රහො පන පච්චාසිසාමි” ති වත්වා රඤ්ඤො ඔකාසෙ කතෙ අභයං යාවිත්වා යථාභූතං ආරොචෙසි. රාජා තථතො ඤත්වා අත්තතො ධිතරං අලඬකරිත්වා තස්ස පාදපරිවාරිකං කත්වා අදාසි.

ඉමෙසං පන පලාතදිවසෙ “හත්තකාරකො ච වූළනිකුමාරො ච හත්තකාරකස්ස පුත්තො ච මහානසෙ පදිත්තෙයෙව දඩ්ඨා” ති සකලනගරෙ එකකොලාහලං අහොසි. වලාකදෙවිපි තං පවත්තිං සුත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස ආරොචෙසි “දෙව, තුම්භාකං මනොරථො මත්ථකං පත්තො, තෙ කිර තයොපි හත්තගෙහෙයෙව දඩ්ඨා” ති. සො තුට්ඨභට්ඨො අහොසි. වලාකදෙවිපි “වූළනිකුමාරස්ස අට්ඨිනී” ති එළකස්ස අට්ඨිනි ආහරාපෙත්වා බ්‍රාහ්මණස්ස දස්සෙත්වා ඡඩ්ඨාපෙසි. ඉමමත්ථං සන්ධාය පරිබ්බාජිකා “අඤ්ඤං උපනිසං කත්වා, වධා තං පරිමොචසි” ති ආහ. සා හි එළකස්ස අට්ඨිනි “මනුස්සඅට්ඨිනී” ති දස්සෙත්වා තං වධා මොචෙසි. ඔරසන්ති යාය ත්වං උරෙ කත්වා වඩ්ඨිතො, තං ඔරසං පියං මනාපං. ගබ්භධාරිනින්ති යාය ත්වං කුච්ඡිනා ධාරිතො, තං එවරුපං මාතරං කෙන දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දස්සසිති.

තං සුත්වා රාජා “අයෝ, බහු මම මාතු ගුණා, අහඤ්චස්සා මම උපකාරභාවං ජානාමි, තතොපි පන මමෙව ගුණා බහුතරා”ති මාතු අගුණං කථෙන්නො ඉමං ගාථාද්වයමාහ –

“දහරා වියලඬිකාරං, ධාරෙති අපිළන්ධනං;
දොවාරිකෙ අනීකට්ඨෙ, අතිවෙලං පජග්ගති.

“අමොපි පටිරාජුනං, සයං දුතානි සාසති;
මාතරං තෙන දොසෙන, දජ්ජාහං දකරක්ඛිනො”ති. (ජා. 1.16.228-229);

තත්ථ දහරා වියාති මහල්ලිකාපි හුත්වා තරුණී විය. ධාරෙති අපිළන්ධනන්ති පිළන්ධිතුං අයුත්තං අලඬිකාරං ධාරෙති. සා කිර වජිරපුරිතං කඤ්චනමෙබලං පිළන්ධිත්වා රඤ්ඤො අමච්චෙහි සද්ධිං මහාතලෙ නිසින්තකාලෙ අපරාපරං චඩ්ඛමති, මෙබලාසද්දෙන රාජනිවෙසනං එකනින්තාදං භොති. පජග්ගති එසා දොවාරිකෙ ච හත්ථිආවරියාදිකෙ අනීකට්ඨෙ ච, යෙ එතිස්සා උච්ඡිට්ඨකම්පි භුඤ්ජිතුං අයුත්තරුපා, තෙපි ආමන්තෙත්වා තෙහි සද්ධිං අතිවෙලං මහාහසිතං භසති. පටිරාජුනන්ති අඤ්ඤෙසං රාජුනං. සයං දුතානි සාසති මම වචනෙන සයං පණ්ණං ලබිත්වා දුතෙපි පෙසෙති “මම මාතා කාමෙ පරිභුඤ්ජනවයස්මිංයෙව යීතා, අසුකරාජා කිර ආගන්ත්වා තං ආනෙතු”ති. තෙ “මයං රඤ්ඤො උපට්ඨාකා, කස්මා නො එවං වදෙසී”ති පටිපණ්ණානි පෙසෙත්ති. තෙසු පරිසමජ්ඣෙ වාචියමානෙසු මම සිසං ඡින්දනකාලො විය භොති, මාතරං තෙන දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති.

අථ පරිබ්බාජිකා “මහාරාජ, මාතරං තාව ඉමිනා දොසෙන දෙහි, හරියා පන තෙ බහුපකාරා”ති තස්සා ගුණං කථෙන්නී ද්වෙ ගාථා අභාසි –

“ඉත්ථිගුම්ඛස්ස පවරා, අච්චන්තං පියභාණිනී;
අනුග්ගතා සීලවතී, ඡායාව අනපායිනී.

“අක්කොධනා පුඤ්ඤවතී, පණ්ඩිතා අත්ථදස්සිනී;
උබ්බරිං කෙන දොසෙන, අජ්ජාසි දකරක්ඛිනො”ති. (ජා. 1.16.230-231);

තත්ථ ඉත්ථිගුම්ඛස්සාති ඉත්ථිගුණස්ස. අනුග්ගතාති දහරකාලතො පට්ඨාය අනුගතා. “අක්කොධනා”තිආදිකෙන පනස්සා ගුණෙ කථෙති. මද්දරට්ඨෙ සාගලනගරෙ වසනකාලෙ පහටාපි තව ආණාකරණභයෙන තයි සිනෙහෙන මාතාපිතුනං න කථෙසි, එවමෙසා අක්කොධනා පුඤ්ඤවතී පණ්ඩිතා අත්ථදස්සිනීති. ඉදං දහරකාලෙ අක්කොධනාදිභාවං සන්ධායාහ. උබ්බරින්නි ඔරොධං. එවං ගුණසම්පන්නං නන්දාදෙවිං කෙන දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති වදති.

සො තස්සා අගුණං කථෙන්නො ආහ –

“බිඬ්ඛාරතිසමාපන්නං, අනත්ථවසමාගතං;
සා මං සකාන පුත්තානං, අයාවං යාවතෙ ධනං.

“සොහං දදාමි සාරත්තො, බහුං උච්චාවචං ධනං;
සුදුච්චජං චජිත්වාන, පච්ඡා සොවාමි දුම්මනො;
උබ්බරිං තෙන දොසෙන, දජ්ජාහං දකරක්ඛිනො” ති. (ජා. 1.16.232-233);
තත්ථ අනත්ථවසමාගතන්ති තාය බිඬ්ඛාරතියා කාමකීළාය අනත්ථකාරකානං
කිලෙසානං වසං ආගතං මං විදිත්වා. සා මන්ති සා නන්දාදෙවී මං. සකාන
පුත්තානන්ති යං මයා අත්තනො පුත්තධීතානඤ්ච හරියානඤ්ච දින්නං පිළන්ධනං,
තං අයාවිතබ්බරුපං “මය්හං දෙහි” ති යාවති. පච්ඡා සොවාමීති සා දුතියදිවසෙ
“ඉමානි පිළන්ධනානි රඤ්ඤා මෙ දින්නානි, ආහරථෙතානී” ති තෙසං රොදන්තානං
ඔමුඤ්චිත්වා ගණ්හාති. අථාහං තෙ රොදමානෙ මම සන්නිකං ආගතෙ දිස්වා පච්ඡා
සොවාමි. එවං දොසකාරිකා එසා. ඉමිනා නං දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති.

අථ නං පරිබ්බාජිකා “ඉමං තාව ඉමිනා දොසෙන දෙහි, කනිට්ඨො පන තෙ
තිබ්බිමන්තිකුමාරො උපකාරකො, තං කෙන දොසෙන දස්සති” ති පුව්ඡන්ති ආහ –

“යෙනොචිතා ජනපදා, ආනීතා ව පටිග්ගහං;
ආහතං පරරජ්ජෙහි, අභිට්ඨාය බහුං ධනං.

ධනුග්ගහානං පවරං, සුරං තිබ්බිමන්තිනං;
භාතරං කෙන දොසෙන, දජ්ජාසි දකරක්ඛිනො” ති. (ජා. 1.16.234-235);

තත්ථ ඔචිතාති වඩ්ඪිතා. පටිග්ගහන්ති යෙන ව තුම්භෙ පරදෙසෙ වසන්තා පුන
ගෙහං ආනීතා. අභිට්ඨායාති අභිභවිත්වා. තිබ්බිමන්තිනන්ති තිබ්බිමපඤ්ඤං.

සො කිර මාතු බ්‍රාහ්මණෙන සද්ධිං වසනකාලෙ ජාතො. අථස්ස වයස්පත්තස්ස
බ්‍රාහ්මණො බග්ගං හත්ථෙ දත්වා “ඉමං ගහෙත්වා මං උපට්ඨහා” ති ආහ. සො
බ්‍රාහ්මණං “පිතා මෙ” ති සඤ්ඤාය උපට්ඨාසි. අථ නං එකො අමච්චො “කුමාර, න
ත්වං එතස්ස පුත්තො, තව කුච්ඡිගතකාලෙ වලාකදෙවී රාජානං මාරෙත්වා එතස්ස
ජත්තං උස්සාපෙසි, ත්වං මහාචූළනිරඤ්ඤො පුත්තො” ති ආහ. සො කුජ්ඣිත්වා
“එකෙන උපායෙන නං මාරෙස්සාමි” ති රාජකුලං පවිසන්තො තං බග්ගං එකස්ස
පාදමූලිකස්ස දත්වා අපරං “ත්වං රාජද්වාරෙ ‘මමෙසො බග්ගො’ ති ඉමිනා සද්ධිං
විවාදං කරෙය්‍යාසි” ති වත්වා පාවිසි. තෙ කලහං කරිංසු. සො “කිං එස කලහො” ති
එකං පුරිසං පෙසෙසි. සො ආගන්ත්වා “බග්ගත්ථායා” ති ආහ. බ්‍රාහ්මණො තං
සුත්වා “කිං එත” ත්ති පුව්ඡි. සො කිර තුම්භෙහි මම දින්නබග්ගො පරස්ස
සන්නකොති. “කිං වදෙසි, තාත, තෙන හි ආහරාපෙහි, සඤ්ජානිස්සාමි න” ත්ති
ආහ. සො තං ආහරාපෙත්වා කොසතො නික්කඩ්ඪිත්වා “පස්සථා” ති තං
සඤ්ඤානාපෙත්තො විය උපගන්ත්වා එකස්සභාරෙනෙව තස්ස සීසං ඡින්නිත්වා
අත්තනො පාදමූලෙ පාතෙසි. තතො රාජගෙහං පටිජග්ගිත්වා නගරං අලඬ්ඤ්චිත්වා

තස්ස අභිසෙකෙ උපතීතෙ මාතා වුළුනිකුමාරස්ස මද්දරට්ඨෙ වසනභාවං ආචික්ඛි.
තං සුත්වා කුමාරො සෙනඨගපරිවුතො තත්ථ ගන්ත්වා භාතරං ආනෙත්වා රජ්ජං
පටිච්ඡාපෙසි. තතො පටියාය තං “තිබ්බුමන්ති” ති සඤ්ජානිංසු. පරිබ්බාජිකා තං
“එවරුපං භාතරං කෙන දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දජ්ජාසි” ති පුච්ඡි.

රාජා තස්ස දොසං කථෙන්නො ආහ –

“යෙනොචිතා ජනපදා, ආතීතා ව පටිග්ගහං;
ආහතං පරරජ්ජෙහි, අභිටියාය බහුං ධනං.

“ධනුග්ගහානං පවරො, සුරො තිබ්බුමන්ති ව;
මයායං සුඛිතො රාජා, අතිමඤ්ඤති දාරකො.

“උපටියානම්භි මෙ අයො, න සො එති යථා පුරෙ;
භාතරං තෙන දොසෙන, දජ්ජාහං දකරක්ඛිනො” ති. (ජා. 1.16.236-238);

තත්ථ පරරජ්ජෙහිති ඉමස්ස පරරජ්ජතො ව බහු ධනං ආහතං, අයඤ්ච පරරජ්ජෙ
වසන්නො පුන ඉමං ගෙහං ආනෙත්වා “එස මයා මහති යසෙ පතිටියාපිනො” ති
වදති. යථා පුරෙති පුබ්බෙ පාතොව ආගච්ඡති, ඉදානි පන න තථා එති. ඉමිතා නං
දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති.

අථ පරිබ්බාජිකා “භාතු තාව කො දොසො භොතු, ධනුසෙබ්බකුමාරො පන තඹි
සිනෙහගුණයුත්තො බහුපකාරො” ති තස්ස ගුණං කථෙන්නී ආහ –

“එකරත්තෙන උභයො, ත්වඤ්චෙව ධනුසෙබ් ව;
උභො ජාතෙත්ථ පඤ්චාලා, සභායා සුසමාවයා.

“වරියා තං අනුබන්ධිත්ථො, එකදුක්ඛසුඛො තව;
උස්සුක්කො තෙ දිවාරත්තිං, සබ්බකිච්චෙසු ඛ්‍යාවටො;
සභායං කෙන දොසෙන, දජ්ජාසි දකරක්ඛිනො” ති. (ජා. 1.16.239-240);

තත්ථ ධනුසෙබ්බාති ධනුසෙබ්බො ව, ධනුසෙබ්බකුමාරො වාති අත්ථො. එත්ථාති
ඉධෙව නගරෙ. පඤ්චාලාති උත්තරපඤ්චාලනගරෙ ජාතත්තා එවංවොහාරා.
සුසමාවයාති සුට්ඨු සමවයා. වරියා තං අනුබන්ධිත්ථොති දහරකාලෙ ජනපදවාරිකාය
පක්කන්තං තං අනුබන්ධි, ඡායාව න විජ්ඣි. උස්සුක්කොති තව කිච්චෙසු රත්ථීන්දිවං.
උස්සුක්කො ඡන්දජාතො නිච්චං ඛ්‍යාවටො. තං කෙන දොසෙන දකරක්ඛසස්ස
දස්සාමිති.

අථස්ස රාජා දොසං කථෙන්නො ආහ –

“වරියා මං අයං අයො, පජග්ගිත්ථො මයා සහ;
අජ්ජාපි තෙන වණ්ණෙන, අතිවෙලං පජග්ගති.

“උබ්බරියාපිභං අයො, මන්තයාමි රහොගතො;
අනාමන්තො පවිසති, පුබ්බෙ අප්පට්ථෙදිතො.

“ලද්ධද්ද්වාරො කතොකාසො, අහිරිකං අනාදරං;
සභායං තෙන දොසෙන, දප්පාභං දකරක්ඛිතො” ති. (ජා. 1.16.241-243);

තත්ථ අප්පාපි තෙන වණ්ණෙනානි යථා වරියාය පුබ්බෙ මං අනුබන්ධන්තො
මයා අනාමෙන සද්ධිං එකතොව භුඤ්ජන්තො සයන්තො හත්ථං පහරිත්වා
මහාහසිතං හසි, අප්පාපි තට්ඨෙව හසති, දුග්ගතකාලෙ විය මං මඤ්ඤති.
අනාමන්තොති රහො නන්දාදෙවියා සද්ධිං මන්තෙන්තෙපි මයි අජානාපෙත්වා
සහසාව පවිසති. ඉමිනා දොසෙන තං අහිරිකං අනාදරං දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති.

අථ පරිබ්බාජිකා “මහාරාජ, තව සභායකස්ස තාව එසො දොසො හොතු,
පුරොහිතො පන තව බහුපකාරො” ති තස්ස ගුණං කට්ඨන්ති ආහ –

“කුසලො සබ්බනිමිත්තානං, රුතඤ්ඤ ආගතාගමො;
උප්පාතෙ සුපිනෙ යුත්තො, නිය්‍යානෙ ව පවෙසනෙ.

“පට්ඨො භූමන්තලික්ඛස්මිං, නක්ඛත්තපදකොච්චො;
බ්‍රාහ්මණං කෙන දොසෙන, දප්පාසි දකරක්ඛිතො” ති. (ජා. 1.16.244-245);

තත්ථ සබ්බනිමිත්තානන්ති “ඉමිනා නිමිත්තෙන ඉදං භවිස්සති, ඉමිනා ඉද්” න්ති
එවං සබ්බනිමිත්තෙසු කුසලො. රුතඤ්ඤති සබ්බරවං ජානාති. උප්පාතෙති
චන්දග්ගාහසුරියග්ගාහඋක්කාපාතදිසාධාහාදිකෙ උප්පාතෙ. සුපිනෙ යුත්තොති
සුපිනෙ ව තස්ස නිප්පත්තිජානනවසෙන යුත්තො. නිය්‍යානෙ ව පවෙසනෙති ඉමිනා
නක්ඛත්තෙන නිය්‍යායිතබ්බං, ඉමිනා පවිසිතබ්බන්ති ජානාති. පට්ඨොති ඡෙකො
පට්ඨලො, භූමියඤ්ච අන්තලික්ඛෙ ව දොසගුණ ජානිතුං සමත්ථො.
නක්ඛත්තපදකොච්චොති අට්ඨවිසති යා නක්ඛත්තකොට්ඨාසෙසු ඡෙකො. තං කෙන
දොසෙන දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති.

රාජා තස්ස දොසං කට්ඨන්තො ආහ –

“පරිසායම්පි මෙ අයො, උම්මිලෙන්වා උදික්ඛති;
තස්මා අච්චහමුං ලුද්දං, දප්පාභං දකරක්ඛිතො” ති. (ජා. 1.16.246);

තස්සත්ථො – අයො, එස මං පරිසමජ්ඣෙ ඔලොකෙන්තොපි අක්ඛිති
උම්මිලෙන්වා කුද්ධො විය උදික්ඛති, තස්මා එවං අතික්කමිත්වා ධීහමුං
අමනාපෙන උක්ඛිත්තහමුකං විය ලුද්දං භයානකං තං අහං දකරක්ඛසස්ස දස්සාමිති.

තතො පරිබ්බාජිකා “මහාරාජ, ත්වං ‘මාතරං ආදිං කත්වා ඉමෙ පඤ්ච
දකරක්ඛසස්ස දම්මි’ ති වදසි, ‘එවරුපඤ්ච සිරිවිහවං අගණෙත්වා අත්තනො ජීවිතම්පි

මහොසධස්ස දම්මි'ති වදසි, කං තස්ස ගුණං පස්සසි'ති පුච්ඡන්ති ඉමා ගාථායො
ආහ -

“සසමුද්දපරියායං, මහිං සාගරකුණ්ඩලං;
වසුන්ධරං ආවසති, අමච්චපරිවාරිතො.

“වාතුරන්තො මහාරට්ඨො, විජිතාවි මහබ්බලො;
පට්ඨා ඵකරාජාසි, යසො නෙ විපුලං ගතො.

“සොළසිත්ථිසහස්සානි, ආමුත්තමණ්කුණ්ඩලා;
නානාජනපදා නාරි, දෙවකඤ්ඤපමා සුභා.

“ඵවං සබ්බභිගසම්පන්නං, සබ්බකාමසම්ද්ධිනං;
සුඛිතානං පියං දීපං, ජීවිතං ආහු ඛත්තිය.

“අථ ත්වං කෙන වණ්ණෙන, කෙන වා පන හෙතුනා;
පණ්ඩිතං අනුරක්ඛන්තො, පාණං වජසි දුච්චජ”න්ති. (ජා. 1.16.247-251);
තත්ථ සසමුද්දපරියායන්ති සමුද්දමරියාදසඬ්ඛාතෙන සමුද්දපරික්ඛෙපෙන
සමන්තාගතං. සාගරකුණ්ඩලන්ති පරික්ඛිපිත්වා ධීතස්ස සාගරස්ස කුණ්ඩලභූතං.
විජිතාවිති විජිතසඬ්ඛාතො. ඵකරාජාති අඤ්ඤස්ස අත්තනො සදිසස්ස රඤ්ඤො
අභාවතො ඵකොව රාජා. සබ්බකාමසම්ද්ධිනන්ති සබ්බෙසම්පි
වත්ථුකාමකිලෙසකාමානං සම්ද්ධියා සමන්තාගතානං. සුඛිතානන්ති ඵවරූපානං
සුඛිතානං සත්තානං ඵවං සබ්බභිගසම්පන්නං ජීවිතං දීපමෙව පියං, න නෙ අජ්ජං
ජීවිතම්ච්ඡන්තිති පණ්ඩිතා වදන්ති. පාණන්ති ඵවරූපං අත්තනො ජීවිතං කස්මා
පණ්ඩිතං අනුරක්ඛන්තො වජසිති.

රාජා තස්සා කථං සුත්වා පණ්ඩිතස්ස ගුණං කථෙන්නො ඉමා ගාථා අභාසි -

“යතොපි ආගතො අයො, මම හත්ථං මහොසධො;
නාහිජානාමි ධීරස්ස, අණුමත්තම්පි දුක්කටං.

“සචෙ ව කිස්මිචි කාලෙ, මරණං මෙ පුරෙ සියා;
සො මෙ පුත්තෙ පපුත්තෙ ව, සුඛාපෙය්‍ය මහොසධො.

“අනාගතං පච්චුජ්ජන්තං, සබ්බමත්ථම්පි පස්සති;
අනාපරාධකම්මන්තං, න දජ්ජං දකරක්ඛිතො”ති. (ජා. 1.16.252-254);

තත්ථ කිස්මිචිති කිස්මිඤ්චි කාලෙ. සුඛාපෙය්‍යාති සුඛස්මිංයෙව පතිට්ඨාපෙය්‍යා.
සබ්බමත්ථන්ති ඵස අනාගතඤ්ච පච්චුජ්ජන්තඤ්ච අතීතඤ්ච සබ්බං අත්ථං
සබ්බඤ්ඤබුද්ධො විය පස්සති. අනාපරාධකම්මන්තන්ති කායකම්මාදීසු
අපරාධරහිතං. න දජ්ජන්ති අයො, ඵවං අසමධුරං පණ්ඩිතං නාහං දකරක්ඛසස්ස

දස්සාමිති එවං සො මහාසත්තස්ස ගුණෙ වන්දමණ්ඩලං උද්ධරන්තො විය
උක්ඛිපිත්වා කපෙසි.

ඉති ඉමං ජාතකං යථානුසන්ධිප්පත්තං. අථ පරිබ්බාජිකා චිත්තෙසි
“එත්තකෙනපි පණ්ඩිතස්ස ගුණා පාකටා න භොන්ති, සකලනගරවාසීනං මජ්ඣේ
සාගරපිටියෙ ආසිත්තතෙලං විජ්ජකිරන්ති විය තස්ස ගුණෙ පාකටෙ කර්ස්සාමි” ති
රාජානං ගහෙන්වා පාසාදා ඔරුය්හ රාජභිගුණෙ ආසනං පඤ්ඤපෙත්වා තත්ථ
නිසිදාපෙත්වා නාගරෙ සන්නිපාතාපෙත්වා පුන රාජානං ආදිතො පටියාය
දකරක්ඛසස්ස පඤ්ඤං පුච්ඡිත්වා තෙන හෙට්ඨා කථිතනියාමෙනෙව කථිතකාලෙ
නාගරෙ ආමන්තෙත්වා ආහ –

“ඉදං සුණාථ පඤ්චාලා, වුළුනෙය්‍යස්ස භාසිතං;
පණ්ඩිතං අනුරක්ඛන්තො, පාණං වජ්ජි දුච්චජං.

“මාතු හරියාය භාතුවච, සබ්බො බ්‍රාහ්මණස්ස ච;
අත්තනො වාපි පඤ්චාලො, ඡන්නං වජ්ජි ජීවිතං.

“එවං මහත්ථිකා පඤ්ඤා, නිපුණා සාධුවිත්තිනී;
දිට්ඨධම්මභිතත්ථාය, සම්පරායසුඛාය චා” ති. (ජා. 1.16.255-257);

තත්ථ මහත්ථිකාති මහත්තං අත්ථං ගහෙන්වා ධිතා. දිට්ඨධම්මභිතත්ථායාති
ඉමස්මිංයෙව අත්තභාවෙ භිතත්ථාය ච පරලොකෙ සුඛත්ථාය ච භොතිති.

ඉති සා රතනසරස්ස මණ්ඩන්ධෙන කුටං ගණ්හන්ති විය මහාසත්තස්ස
ගුණෙහි දෙසනාකුටං ගණ්හිති.

දකරක්ඛසපඤ්ඤො නිට්ඨිතො.

සත්ථා ඉමං ධම්මදෙසනං ආහරිත්වා “න, භික්ඛවෙ, ඉදානෙව තථාගතො
පඤ්ඤවා, පුබ්බෙපි පඤ්ඤවායෙවා” ති ජාතකං සමොධානෙන්තො ඔසානගාථා ආහ
—

“හෙරි උජ්ජලවණ්ණාසි, පිතා සුද්ධොදනො අහු;
මාතා ආසි මහාමායා, අමරා බිම්බසුන්දරී.

“සුචො අහොසි ආනන්දො, සාරිපුත්තො ච වුළුනී;
දෙවදන්තො ච කෙවට්ටො, වලාකා ථුල්ලනන්දිනී.

“පඤ්චාලවන්දි සුන්දරී, සාළිකා මල්ලිකා අහු;
අම්බට්ටො ආසි කාමින්දො, පොට්ඨපාදො ච පුක්කුසො.

“පිලොතිකො ච දෙවින්දො, සෙනකො ආසි කස්සපො;

උදුම්බරා මඩ්ගලිකා, වෙදෙහො කාළදායකො;
මහොසධො ලොකනාථො, එවං ධාරෙථ ජාතක''න්ති.

උමඩ්ගජාතකවණ්ණනා පඤ්චමා.

(ජට්ඨො භාගො නිට්ඨිතො.)